

Adioukrou

Adioukrou 1998 Edition

This Bible is copyrighted by Wycliffe Bible Translators (Wycliffe.org) and is printed with permission by the Digital Bible Society (dbs.org) for non-commercial use.

This Bible is available for free download in a variety of digital formats at dbs.org/bibles.

MATIE.....	4
MARK.....	34
LUK.....	53
JAN.....	84
OB KOK.....	106
ROM.....	134
1 KORENT.....	148
2 KORENT.....	162
GALAT.....	171
EFES.....	176
FILIP.....	181
KOLDS.....	185
1 TESALONI.....	189
2 TESALONI.....	192
1 TIMOTE.....	194
2 TIMOTE.....	198
TIT.....	201
FILEMD.....	203
EBRE.....	205
JAK.....	216
1 PIER.....	220
2 PIER.....	224
1 JAN.....	227
2 JAN.....	230
3 JAN.....	231
JUD.....	232
ES EKN.....	234

MATIE

Ów ek'it eke wêl k'uw any

Matie a, wêl b'ēsñ'n Levi yeji. L'el Jwif eke b'eb wus labm ɔŋ Rom ec'es ew a. Jwifel b'oc wus labm eb esel a ese agŋ ek'ēju el ec'eb a os eke -li k'ɔny sosiem ec'af. -Li b'ifn wêl, gbekɔ Jesu esŋ Matie el in e jam esel ab em e nyam (Matie 9.9-13).

Matie nɔn Jesu eci Amani Mamn na yec'etŋ ke li yégm Jwifel eke Jesu el a. Li b'êlu Amani Sig em eci susu nɔnɔ ɔkm l'akm Amani Owr eci lel nɔn esel a feŋ, yec'etŋ ke li yégm eke kokoba ɔb esel a dad Jesu e lís e low a. Amani Sig em ec'ów amua em lele Jesu eci sodad ab ab em a, Matie am elu ɔkm yeŋm eke Mesi a elm Jwifel ɔny ce ec'Es Eb Elu Es, kɔ agŋ a feŋ eci. Emeny n'am elu ɔkm li yeŋm eke Nyam ec' Ew a elm es ew eke wêl kok ew es wus af aŋa ese elel eke Jwifel am ɔmn ab af; ow el es ew eke anŋ egŋ egŋ feŋ ek'ub nawre a ec'erm ab em. Matie oc Mois ec'ol a ese eb ir eci nyimn ob af, gbekɔ n'am dad elel eke Jesu yeŋmn agŋ ol a e liy a tasi a ek'anm ese Farisiel eci low yeŋm ab af (Matie 5.17).

K'íŋŋ Abraham toŋ Jesu Krist

Luk 3.23-38

1 Jesu Krist lagŋel Abraham em, lele David em ab e mew.

2 Abraham ec'alaw † Isak e l'ew ab em ec'en ec'es ɔŋm: Jakɔb, 3 Juda lele lisijimel ab; Peres lele Zera ab (Tamar el el lis), Esrɔm, Aram, 4 Aminadab, Nasɔn, Salmɔ, 5 Boas (Rahab el lis), Obed (Rut el lis) 6 Jese, lele jim eb ebu David ab. Salomɔ (lis el Uri e yɔw a); 7 Roboam, Abia, Asaf, 8 Josafat, Joram, Osias, 9 Joatam, Akas, Esekias, 10 Manase, Amɔ, Josias, 11 Yekonia lele lisijimel ab. Legŋ ab em anake wêl ot Israel ec'ey im madu ɔkr em Babilɔn wus af a. ††

12 Ca eke wêl ot Israel ec'ey im Babilɔn a, ow e jam a, ow el Salatiel, Sorobabel, 13 Abiud, Eliakim, Asɔr, 14 Sadɔk, Akim, Eliud, 15 Eleasar, Matan, Jakɔb, 16 etŋ Jakɔb ew Josef, Mari ec; Mari anake ew Jesu eke wêl b'ēsñ Mesi a. ‡

17 Sica k'íŋŋ Abraham toŋ David a, ow ij alaw sakp lew yar; David toŋ ke k'ok legŋ ab em a eke wêl ot Israel ec'ey im Babilɔn wus af a, ow ij alaw sakp lew yar; sica aŋa toŋ ke ok Mesi e mew e legŋ a, ow ij emeny alaw sakp lew yar.

† Alaw:mew owi a eke wêl am dad lel na em a, Jwifel ogŋ a, ow elm ey a eke wêl inm ew a ce, kɔ alaw yeji. †† Èkn 2 Éb Ebu 24.12-16.

‡ Jwifel em a, egŋ ec'elel ek'owr in e mew owi em a bi yeŋm low yec'eke l'ɔtu eke li ki kok eb eyŋ ab em a. Agŋ a ɔny coco eke el eci mew owi ab em ec'agŋ a feŋ el Jwifel tasi a ce ɔny abusu eke k'ēsŋ ju-ma ek'ɔny any (Nehemi 7.61-64; Esdras 2.61-62). Matie ɔb in ec'odad a nuŋ etŋ am yeŋm mew owi ab em eke Jesu el Jwif mamn tasi.

Josef ec'ermij ebr Jesu eci mew owi ab em

18 Kin Jesu Krist eci mew owi ec'elel eke ecr. Josef esu Jesu lis Mari; gbekɔ gbunŋ ke -l'uwarir any a, Abŋ Lala ec'abusu em, Mari anŋ nimamn. 19 Ec Josef el egŋ eke b'êlum Nyam etŋ l'erurm eke li k'êlu ow ɔkm dedeku feŋ ec'any af; ow sosiem l'egŋ l'eb eke ew ew em, li k'êlu ow es. ††20 Sica eke n'am tutr low na a, Es Kɔɔkɔ ec'afŋ erm es nyam ow memn em etŋ n'etŋ dad'r nine: «Josef, David eci lilaw, ermij k'ók'ŋ eke k'oc Mari ese ŋ e yɔw af, anŋke Abŋ Lala ec'abusu em anake n'anŋ nimamn a. 21 Li b'ow l'ew iy, ŋ b'ow esŋ iy a Jesu, ‡ anŋke in anake li b'ow l'eb in ec'agŋ a nimum l'êlu es el e sikpl em a.»

22 Low na ey yec'etŋ ke odad a eke Es Kɔɔkɔ dad kokoba ɔb es ab em a íy neny. 23 Kin odad a: *Dedyɔwli a eke anm igŋ ab a b'ow anŋ lokab etŋ b'ow ew iy igŋ eke wêl b'ow esŋ Emanuel.* ††† (Nin a e nyandre el: “Nyam anŋ ey ab.”)

24 Eke Josef ufŋm es a, li kok ese elel eke Es Kɔɔkɔ ec'erm es a dad'r ab af, etŋ l'oc Mari ese in e yɔw af.

25 Gbekɔ n'anm ow ab toŋ batŋ Mari ew iy igŋ eke Josef ew nin Jesu.

Nuŋ em ɔny esel ow am êkn Jesu

2 Legŋ ab em eke *Erɔd* el eb ebu a anake wêl ew Jesu Betlehem baŋŋ, ††† Jude wus af a. Sica eke wêl ew Jesu a, nuŋ em ɔny esel ek'el mílél em êkn ec'a, anŋ

†† Jwifel ogŋ a, eke yɔw lele igŋ ab k'ebirm etŋ -l'êru a, ow ec'abr enym a b'ew tuɔtuɔ (Ol ɔkn 22.13-28). Mari eci lok ab owi ab em a, Josef ɔtu eke k'ēsŋ'ŋ jej ok em, ke li kók ow és eke k'ocm ow es lís dedeku ec'araŋŋ. Ow ana ke li tutr eke li k'êlu ow es eke ów esu owi k'anm em, ow ew pete em, ow e liy a k'éym ɔkm (Ol ɔkn 24.1). †† Je-

yogŋ a eke ligbn b'igb a ow toŋ ok Jerusalem. ²-L'ibrm nine: «Bogŋ iy a eke wel ew ke el Jwifel ec'eb ebu ab a ee? S'ekn in eci léI a yogŋ a eke ligbn b'annŋ igb a, ow sosiem anake s'ow eke si k'usr'r sos a.» [†]

³Eke eb ebu Erɔd amani na ok ɔru em a, ermni edŋ'n es, Jerusalem nimum ec'agŋ a yeji. ⁴Erɔd as *egb* waw esel egbel a feŋ lele ol e *low* yegm esel ab ab feŋ luku etŋ am ibrm el yogŋ eke wel k'ew *Mesi* a. ⁵-Li dad ow nine: «Betlehem baŋŋ, Jude wus af, anke kin low yec'eke Nyam dad ke *kokoba* ɔb es a nɔn: ⁶*Etŋ ŋ, Betlehem, elm Jude wus af ec'eb ewi a feŋ eci jam es. Kɔ ŋ em eb ebu a b'ow annŋ ey ɔkm, ke nyímn em ec'agŋ Isra-el.*»^{††}

⁷Ow sosiem ew ew em Erɔd esŋ nuŋ em ɔny esel a ek'el em, li k'uw legŋ tasi yec'af eke léI a k'ey ɔkm ab any. ⁸Etŋ l'erm wel Bethlehem. Li dad wel nine: «Ímn otarir iy a e lís e low akr senyn senyn toŋ éŋan in; eke b'éŋan in a òwr dadr'm yec'etŋ k'em yeji m'ím m'usr'r sos.»

⁹Eke l'irir eb ebu a e sodad a, -l'elu lakr -n'ím. Eke -n'aam a, kin léI a eke -l'ikŋ anym -l'ekan yogŋ a eke ligbn b'annŋ igb a, ek'ikŋ el anym. Etŋ wanci ab af a eke léI a im ok yogŋ a eke iy a annŋ a, n'inyem es. ¹⁰Eke -l'ekan léI a inym es a, -n'annŋ sos em inŋ ligbel em. ¹¹-L'ok akŋ a etŋ -l'ekn iy a lele lis Mari ab. -L'ok ɔwrɔkp wus etŋ -n'am usr iy a sos. -Li kpakpab el eci sekpr ab es etŋ -l'ap ow sika, *ogŋ* lele *kpey* ab. ^{†12}Ow e jam a, Nyam ewar el memn em, eke -li k'ewlmn meny -n'iimn Erɔd ogŋ a ij; etŋ -l'eb ejagb ejeci -n'ím el eci wus ab af.

Ejipt ec'ím

¹³Sica eke nuŋ em ɔny esel a im a, Es Kɔɔkɔ ec'*af* erm es nyam ow eŋŋ Josef memn em etŋ dad'r nine: «Ígb, òc iy a lele lis ab urur es imn Ejipt toŋ bake Es Kɔɔkɔ dáɔ ɔny e meny ewl ow ec'odad, anke *Erɔd* b'ow ɔl iy a eci ibi es.» ¹⁴Kpekŋ Josef igb ncok em, oc iy a lele Mari ab etŋ -n'ím Ejipt. ¹⁵-N'annŋ yogŋ toŋ Erɔd uw. Low na ey yec'etŋ ke Es Kɔɔkɔ ec'odad na eke dad *kokoba* ɔb es ab em a, íy neny: *Ejipt wus af etŋ m'esŋ em ec'iy a.*^{††}

Etuey ec'íbi

¹⁶Eke *Erɔd* b'uw any eke nuŋ em ɔny esel a eju'r a, erm ebl'l afŋŋ in es. Na sosiem n'ɔŋ abusu eke wel k'íbi Bethlehem lele in e saw saw ab ec'ey meny nenyem, toŋ k'igŋ akpo yony esel a feŋ. Nuŋ em ɔny esel ec'amani a ek'ɔŋŋ legŋ ab af eke léI a ey ɔkm a, af yogŋ anake li

su:nin a e nyandre el: Es Eb Elu Es ††† Esayi 7.14. ††† Betlehem baŋŋ:1 Samiel 16.1 em ec'a, Bethlehem el David ec'eb. † s'ow eke si k'usr'r sos:odad na Grék em a, wel ɔtu ek'itŋŋ ejec'em dad ese s'ow eke si k'igŋŋ nuŋ †† Mise 5.1. † Jwifel bi tutr eke wus na eci eb eb a feŋ ec'agŋ a b'ow usr Mesi a sos (Esayi 49.23; 60.5-6; Selu 72.10-15). Ob ap na e nyandre el: sika a el eb ebu a eke li b'ow l'el a eci meny ewr; ogŋ a el abŋ em owi eci meny ewr; etŋ kpey a el gbre ij owi eci meny ewr. †† Ose 11.1.

kok low na a. ¹⁷Eben eke *kokoba* ɔb es Jeremi ec'odad na eke dad a iy neny ana:

¹⁸Rama eb em, wel iri lebl ek'ikŋ, ɔŋŋ ikŋ lele luw eci likekr ab. Rashel anake am ikŋ in ec'ey a ec'ɔŋŋ a. L'ibram ŋɔŋŋ anke in ec'ey a anm ij. ^{††}

Ejipt ec'igb

¹⁹Eke *Erɔd* uw a, Es Kɔɔkɔ ec'*af* erm es nyam memn em ow eŋŋ Josef Ejipt wus af ²⁰etŋ dad'r nine: «Ígb, òc iy a lele lis ab ke éwal meny imn Israel wus af, anke agŋ a eke am ɔl iy ab es eke k'íbi a -l'uw.» ²¹Ow ɔŋ Josef igb oc iy a lele lis ab etŋ -l'ewl -n'ím Israel wus af. ²²Gbekɔ Josef iri eke Arkelaɔs ^{†††}usr es Erɔd usu ese Jude eci es ew es af; na sosiem erŋŋ ow'r sos eke li k'ím l'ir Jude. Eke wel yegm'n ow ec'ów memn em a, n'ím Galile wus af, ²³etŋ n'ím l'ir Nasaret baŋŋ. Ow el eben yec'etŋ ke *kokoba* ɔb esel ec'odad na eke dad a íy neny: *Wel b'ow esŋŋ Nasaret iy.*^{†††}

Jan mij ok nuŋ es e Nyam odad eke dad

Mark 1.1-8; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

³Legŋ ab em a, Jan mij ok nuŋ es ey ɔkm Jude eci loj [§]a etŋ am dad Nyam odad ese: ²«Ítŋŋin erm em anke Afr ec'es ew a ow titm.» ³Jan el egŋ a eke *kokoba* ɔb es Esayi dad in e ec'odad, ow a eke n'am dad l'ese: *Egŋ nyam annŋ loj am elu lebl dad ese: «Kòkr Es Kɔɔkɔ ec'ejagb a, kòkr in e sebr a ínym nyim nyim!»*^{††}

⁴Jan sus mob eke wel kok gbaŋkɔ kedebnam e suw em etŋ l'egŋ ndey lel e meb er em; ^{†††}li b'ij tete gbaŋgban lele mow mun ab. ⁵Jerusalem ec'agŋ, Jude wus af ec'agŋ feŋ, lele mij ewl mij Jurden wus ab af ec'agŋ a am ow Jan ogŋ. ⁶-N'am egŋ el e sikpl a -l'eb agŋ feŋ ec'any af, etŋ Jan am ok el mij nuŋ Jurden erŋ.

⁷Eke Jan am ekn eke *Farisiel* nɔnɔ lele *Sadusiel* ab am ow in ogŋ mij ok nuŋ ec'a, li dad wel nine: «ɔny morŋŋ amua! Kɔ bwo dad ɔny eke, ek'okr mij nuŋ ke ɔtur eke k'ŋgbronŋ Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee?

⁸Sica yègmŋ ɔny ec'es an ab em eke itŋŋin erm em! ⁹Etŋ emeny kì tutar ɔny em ki dadr k'esre: "Ey lagŋ el Abraham." ^{††}Kɔ m'am dad ɔny eke Nyam ɔtu eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw! ¹⁰Sica ɔs annŋ eke b'ow bubr ekŋ es min em. Likŋ feŋ ek'òsum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc ɔwl'l alm. ¹¹Em ec'a, m'am m'ok ɔny mij nuŋ mij em ese erm em itŋŋ eci meny ewr af,

^{††} Jeremi 31.15. Rama
Rashel

^{†††} Arkelaɔs:Erɔd ligbel a eci luw em a, in ec'ey nyahan a cec in ec'es ew a etŋ egŋ egŋ eb in eci. Arkelaɔs ek'ew Jude es a, el egŋ eke lokm uŋ akm es. Lisijim Antipas ek'ew Galile es a, el egŋ eke in e lokm suŋ a akpl tel akm lisijim ec'a. ^{†††} Nasaret iy:baŋŋ eke wel úbm. Wel b'ow ifn Jesu eke l'el Nasaret ec'egŋ a sosiem. Èkn Jan 1.46. § Jude eci loj:wus ek'agŋ nɔnɔ irm af. † Esayi 40.3. †† Èkn 2 Èb Ebu 1.8. †† Jwifel e tutr em a, ek'Abraham el el lagŋ a, ke Nyam eb elu el es ŋ. Èkn Jan 8.33,37,39.

gbekɔ ɛgɛj ek'ann'm jam am ow a b'ow ok ɔny mij nunj Abɛj Lala lele al em ab. † N'ɔny abusu nɔnɔ l'akm im. M'itm ɔnɔnɔ yeji eke mi k'ɔny in e ɔkrukɔp meɔ a m'ot'r es. †† N'ɔnym waw ab ɛtɛj li b'ow n'ɔnɔ egɔ a lɛf, l'ɛb ey a, ke l'igɛj suw a l'ok es. Li b'ow l'eb egɔ a l'ok egɔel em, ke l'ofɛj suw a al ek'iram es ab em.»

Jesu e mij ok nunj

Mark 1.9-11; Luk 3.21-22

¹³ Sica Jesu anɛj Galile ow Jurɔen eke Jan k'ok'r mij nunj; ¹⁴ ɔ Jan ɛgɛm, ɛtɛj dad'r ninɛ: «Em anake k'ok'm mij nunj a, ɛtɛj ow el ɛ eke am ow em ogɛ!» ¹⁵ Gbekɔ Jesu dad'r ninɛ: «Caca em a, ɛgɛj ke ow ɛl ɛben, anɛke ɛben eke si b'ow si kok ɔw fɛj eke Nyam am ibrm ey ab ana.» Ow sosiem Jan ɛgɛj eb ok'r mij nunj. ¹⁶ Eke Jesu ok mij nunj ke am ey ɔkm ɛrɛj a, kɛkɛj afr agbr em. L'ɛkn Nyam ec'Abɛj ek'am us'r es nunj af ɛsɛ kel af. ¹⁷ ɛtɛj lebl nyam anɛj afr am ikɛj dad ɛsɛ: «ɛgɛj na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em iɛn fɛj m'ɛlu'l em.» ‡

Agn ɛbm Jesu

Mark 1.12-13; Luk 4.1-13

4 Sica Nyam ec'Abɛj oc Jesu im loj eke agn k'ɛju'r. ² Eke n'ɛnɛj nɛny sɛgɛj ekɛj yony, nɔcok lele lɛgɛj owr ab a, ca namn ow'r sos. ³ Agn ek'el ɛju ɛs a, ɛri ow titm'n ɛtɛj dad'r ninɛ: «Ek'el Nyam ec'Iy, ke d'ad mebn amua itɛn el ob ij.» ⁴ Jesu dad'r ninɛ: «Wɛl nɔn Nyam Lɛl em eke: *Ow elm ob ij ɔnɔnɔ ɛɛ ɔɔm ɛgɛj sel, ɔ Nyam ec'odad ebl fɛj eke b'ann'n nɛnym ey ɔkm a.*» †† ⁵ Emɛny agn oc'r im uyum'n Jerusalem eb lala ab em e Nyamel gbɛl a e luw af ec'usu gege a, ⁶ ɛtɛj dad'r ninɛ: «Eke el Nyam ec'Iy, ke anɛj anɛj igb us es wus; anɛke wɛl nɔn Nyam Lɛl em eke: *Nyam b'ow ɔj in ec'afr ɛrm ɛsɛl a ow ɛj sosiem, ɛtɛj -li b'ow -l'oc'ɛj abu em abu em, yec'ɛtɛj ke lebn kaka k'ɛ kokm'ɛj ob lakr.*» ††† Jesu dad'r ninɛ: «Nyam Lɛl yeji dad eke: *K'ɛbam ɛs ɔɔɔɔ ɛj e Nyam.*» †††

⁸ Emɛny agn oc'r im lafɛny gege nyam af, yɛgm'n wus na ec'es ɛw es ɛw a fɛj lele el eci sakpl ab ab, ⁹ ɛtɛj dad'r ninɛ: «Mob amua fɛj m'ow m'ɔnɔ eke ok ɔwɔɔɔp wus igɛj'm nunj.» ¹⁰ Ca Jesu dad'r ninɛ: «N Satan, kpab'm es l'is! Anɛke wɛl nɔn Nyam Lɛl em eke: *B'ow igɛj ɛs ɔɔɔɔ ɛj e Nyam ɔnɔnɔ nunj, ke k'ok in ɔnɔnɔ coco e juma.*» †††

¹¹ Sica agn egɔr es; ɛtɛj kin afr ɛrm ɛsɛl ow'r saw am kok in e l'is e low.

Jesu ɔb juma nunj Galile wus af

Mark 1.14-15; Luk 4.14-15

¹² Eke Jesu iri eke wɛl ɛlu Jan sobel em a, ⁵ n'im Galile wus af. ¹³ L'irm Nasaret ij, ɛtɛj n'im n'annɛj Kapɛrnayum, eb eke anɛj Galile eci mij lekpl a saw, Zabulɔn lele Nɛf-

† Èkn Ob Kok 2.1-4. †† Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a. ‡ Bèbm Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab. †† Ol ɔkn 8.3. †† Selu 91.11-12. ††† Ol ɔkn 6.16. ††† Ol ɔkn 6.13-14. § Èkn Matie 14.3-12.

tali ab eci wus ab af. ¹⁴ Ow el ɛben yec'ɛtɛj ke kokoba ɔb ɛs Esayi eci sodad amua eke dad a iy nɛny:

¹⁵ Zabulɔn eci wus a, Nɛftali eci wus a ek'annɛj okij saw ec'ejagɔ ab af, Jurɔen jam a, Galile ek'agɛj ek'elm Jwifel a ir af!

¹⁶ Agɛj a ek'ir ncebn em a ɛkn usuayl ligɔel! ɛtɛj agɛj a ek'annɛj luw eci low ew a, usuayl ɛjn ok el af. †

¹⁷ Lɛgɛj na af anake Jesu ɔb nunj am dad Nyam odad ɛsɛ: «Itɛnɛn ɛrm em anɛke Afr ec'es ɛw a ow titm.»

Jesu e jam ɛsɛl kɛkɛkɛ ek'ɛsɛj

Mark 1.16-20; Luk 5.1-11

¹⁸ Jesu am ɛcr Galile eci mij lekpl a e saw saw ɛtɛj l'ɛkn agɛj lisijimɛl yony ek'el ɔcn ibi ɛsɛl: Simɔ eke wɛl b'ɛsɛj P'ier lele lisijim Andre ab. -N'am ok muw mij lekpl ab em. ¹⁹ Jesu dad ɛl ninɛ: «Us'r'm jam, m'ow mi kok ɔny eel agɛj eb ɛsɛl.» ²⁰ Kɛkɛkɛ -li digɛj el eci muw a -l'ok es ɛtɛj -l'us ow jam.

²¹ Eke li b'im akpoj tel a, l'ɛkn agɛj lisijimɛl ɛjeci yony Jak lele Jan ab, Sebede ec'ey. El ɛs ab -n'annɛj el eci mijetɛj ab em -n'am kok el eci muw a ɛtɛj Jesu ɛsɛj el.

²² Kɛkɛkɛ -li digɛj el ɛs lele mijetɛj ab ab -l'ɛlu es, ɛtɛj -l'us ow jam.

²³ Jesu am ɛc Galile eci wus ab af; wus ab af yogɛj, n'am yegm agɛj low Nyam nunj igɛj susu a ɛtɛj n'am ɔb gbɛngɛbi usu a ec'Amani Mamn a e kokoba. N'am ewlm ɔlu a el ec'ɔl ɛrɛj ɛrɛj fɛj em lele el eci dudu fɛj ab. ²⁴ Siri wus af nimum, Jesu e l'is ec'odad eke wɛl am dad a ec'amani am ok agɛj ɔru em, ɛtɛj wɛl am is'r agɛj fɛj ek'am ij ɔl ɛrɛj ɛrɛj e gbɛre ɛsɛ agɛj ek'ɔny abɛj ɛrɛj, krokro ɛsɛl lele sos ɛyru ab; ɛtɛj Jesu am ewlm el. ²⁵ Agɛj nɔnɔ ek'annɛj Galile ow, Eb Lɛw a eci wus ab af ec'agɛj, ††† Jerusalem ec'agɛj, Jude wus af ec'agɛj lele Jurɔen ogog eci wus ab af ec'agɛj ab, am us Jesu jam.

Ehe ɛsɛl nawre

Luk 6.20-23

5 Eke Jesu ɛkn bieku a, l'uyu lafɛny af ɛtɛj li sig es. In e jam ɛsɛl a ow titm'n ² ɛtɛj n'am yegm wɛl low li dad l'ɛsɛ:

³ «Agɛj ek'ij abɛj em e gbɔr, †

ehe ɛl el eci anɛke Afr e gbɛngɛbi usu a, el eci! ††

⁴ Agɛj a ek'annɛj ɔnɔnɔ em a, ehe ɛl el eci anɛke Nyam b'ow ɛyr el ɛrm es!

⁵ Agɛj ɛrm frɔɔ ɛsɛl, ehe ɛl el eci, anɛke -li b'ow -l'ij wus eke Nyam ewar a ec'aja.

⁶ Agɛj eke low nɛnyembri nyam ec'amn am ɔny a, ehe ɛl el eci,

† Esayi 8.23-9.1. †† Eb Lɛw ek'annɛj Samari lele Galile ab ec'ogog eke ligɛn b'annɛj igb, ke yogɛj ec'agɛj a ec'eb ir a b'ot Grɛkel ec'ab es. †† Agɛj ek'ij abɛj em e gbɔr: Agɛj ek'uw any ek'el e low fɛj anɛj Nyam em a. ††† Afr e gbɛngɛbi usu a, el eci! Odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itɛn ɛjec'em dad ɛsɛ -l'el Afr e gbɛngɛbi usu a eci agɛj.

an̄ke Nyam b'ow iyr el lok.

⁷ Aḡn a eke b'ik̄n aḡn ɔ̄n̄n̄ a, ehe él el eci, an̄ke Nyam b'ow ik̄n el ɔ̄n̄n̄!

⁸ Aḡn ek'erm em ayl a, ehe él el eci, an̄ke -li b'ow -l'ek̄n Nyam.

⁹ Aḡn a eke b'is erm es ey a, ehe él el eci, an̄ke wel b'ow es̄n̄ el Nyam ec'ey.

¹⁰ Aḡn a eke b'an es es̄e lele eke Nyam b'erur ab af, ke ow sosiem wel b'ijr gbre a, ehe él el eci, an̄ke Afr e gbren̄gbi usu a, el eci.

¹¹ Àn̄n̄n̄ ehe em eke em sosiem aḡn bi wewr ɔ̄n̄y, b'ijr ɔ̄n̄y gbre, bi dad ów en̄n̄n̄ f̄n̄ ok ɔ̄n̄y af yad̄n̄ em.

¹² Kòkr̄ yaya, àn̄n̄n̄ sos em in̄n̄ em, an̄ke afr ob ap ligbel nyam am eku ɔ̄n̄y. *Kokoba* ɔ̄b es̄el ek'ik̄n anym ow a yeji, eben eke wel ijr el gbre ana.»

Mok lele usuayl ab owi

Mark 9.50; Luk 14.34-35

¹³ «ɔ̄n̄y anake eel wus na e mok a. K̄ɔ eke mok irmn in e ded a, † ayaf wel ɔ̄tu eke ki kokr'̄r ke l'ewl li ded ee? L'akplm ij, gben̄ c̄e l'it eke wel k'oc ɔ̄wl'l ke aḡn uyu'r af.

¹⁴ ɔ̄n̄y anake eel wus na ec'usuayl a. Bañn̄ ek'an̄n̄ laf̄eny af a ɔ̄nym es l̄n̄l. ¹⁵ Wel ígn̄m ken̄ie ewm es ob ew; k̄ɔ wel b'itm'n es ob gege af, ke l'áyal aḡn a f̄n̄ ek'an̄n̄ ak̄n̄ a. ¹⁶ Eben ek'ɔ̄ny ec'usuayl a ki j̄ejn̄ aḡn f̄n̄ ec'any af ana, yec'et̄n̄ ke -l'ek̄n ɔ̄ny ec'ów amamn a eke bi kokr̄ a, ke -li k̄ɔklm ɔ̄ny Es ek'an̄n̄ afr a.»

Ol eci liy em elu

¹⁷ «K̄i tutar eke m'ow e mi k'ɔny Mōis ec'ol a lele *koko-ba* ɔ̄b es̄el e low yegm ab ab m'ot es. M'owm eke mi k'ɔny m'ot el es, k̄ɔ eke mi k'elu liy em. ¹⁸ M'am dad ɔ̄ny nawr̄e em eke afr lele wus ab b'ow ec, k̄ɔ ol a eke wel n̄ɔn̄ a e m̄ni kaka, ow e logli kaka k'ow tet̄n̄m es tōn̄ ke f̄n̄ íy n̄eny. ††¹⁹ Ow sosiem, eḡn eke b'ow ign̄ sol amua em e likekli nyam elu es, ke b'ow yegm aḡn kok eben a, Afr e *gbren̄gbi* usu a, li b'ow l'el likekli; gbek̄ɔ eḡn eke b'ow ɔ̄su ol a, ke b'ow yegm aḡn kok eben a, Afr e gbren̄gbi usu a, li b'ow l'el ligbel. ²⁰ K̄ɔ m'am dad ɔ̄ny: eke kokm̄n low yec'a eke Nyam am ibrm ɔ̄ny a akamn̄ ol e low yegm es̄el lele *Farisiel* ab a, k'ow eȳmn Afr e gbren̄gbi usu a.»

Erm bebl owi ec'akr otar

²¹ «Irir eke wel dad ey laḡnel: “*K'ibim eḡn*, ‡ eḡn f̄n̄ ek'ibi eḡn a, wel b'ow oc'r im j̄ej ok ec'any af.” ²² K̄ɔ em, m'am dad ɔ̄ny m'es̄e: eḡn f̄n̄ eke b'ow ebl erm ok lisi-jim af a, wel b'ow oc'r im j̄ej ok ec'any af; eḡn eke b'ow wewr lisijim es̄e: “N̄ nyamb eḡn a,” wel b'ow oc'r im *Sanedren* ec'aḡn a ec'any af; et̄n̄ eḡn eke b'ow dad lisi-jim es̄e “Nun̄ em akplm n̄ a,” it eke wel k'oc'r im *gbre* ij

† *Tasi em a, Israel wus af eci mok a b'irmn in eci ded a. Mob ejeci e miy k̄pacam b'an̄n̄ em ek'ɔ̄nym lec ded em. Eke wel b'ew mok ik̄n na es f̄on̄ em a, mok a tasi bi ler es ke miy k̄pacam a an̄n̄. †† tōn̄ ke f̄n̄ íy n̄eny: odad na Gr̄ek em, wel ɔ̄tu ek'it̄n̄n̄ ejec'em dad es̄e tōn̄ ke ow él wus na e nūn̄ ed̄n̄ ‡ ɔ̄km Ok 20.13; Ol ɔ̄kn 5.17.*

usu ec'al ab em. ²³ Eke am oc ob ap im *egb* waw usu ɔ̄n̄ Nyam, et̄n̄ yoḡn̄ k̄kn ek'es̄n̄ jim ew low n̄ ab a, ²⁴ *egb* waw usu yoḡn̄, èw n̄ ec'ob ap ab es, ke ík̄n anym im okar em es̄n̄ jim ab ke sica éwl ow ke áp Nyam ob a.

²⁵ Eke eḡn nyam ew low n̄ ab, et̄n̄ usr ejagb aamn̄ j̄ej ok em a, ð̄gn̄ es fafa okar em eke an̄n̄n̄ ejagb af a, yec'et̄n̄ ke li k'óc̄m'̄n̄ n'ɔ̄ɔm̄ j̄ej ok es, j̄ej ok es a ocm'̄n̄ ɔ̄ɔm̄ usu ɔ̄su es elum'̄n̄ sobel em. ²⁶ M'am dad'̄n̄ nawr̄e em: k'ow eȳm ɔ̄km yoḡn̄ eke ɔ̄ḡm n̄ e labm a f̄n̄ ek'ɔ̄ny a uwarm.»

Nfaci owi ec'akr otar

²⁷ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *K'ijm nfaci*.††²⁸ K̄ɔ em m'am dad ɔ̄ny: eḡn f̄n̄ eke bi ler lawl e ɔ̄w ke b'ɔny erur in ec'erm em a, ow ab l'ij nfaci n̄. ²⁹ Eke bat̄n̄ ow el n̄ e lidr e nyamn̄ a anake b'ɔn̄ ey sikpl owi em a, ɔ̄kr ɔ̄ny oc'r es ɔ̄wl'l usu kpekpe: ow akpl n̄ eci eke k'irmn̄ n̄ e sos ikpr nyam c̄e, ow a eke n̄ e sos a f̄n̄ k'an̄n̄ ke wel ɔ̄ny ɔ̄wl'l̄n̄ *gbre* ij usu a. ³⁰ Eke bat̄n̄ ow el n̄ e lidr abu a anake b'ɔn̄ ey sikpl owi em a, ùbr'̄r es oc ɔ̄wl'l̄n̄ kpekpe: ow akpl n̄ eci eke k'irmn̄ sos ogog nyam, ow a eke k'im gbre ij usu ab em n̄ e sos a f̄n̄ ab a.»

Dwarir ec'akr otar

Matie 19.9; Mark 10.11-12; Luk 16.18

³¹ «Wel dad yeji: “*Eke am oḡn n̄ e ɔ̄w eke ɔ̄l mar ebi a, ɔ̄n̄n̄n̄ ign̄nin e l̄el*.”††³² K̄ɔ em m'am dad ɔ̄ny: eḡn f̄n̄ ek'elu in e ɔ̄w e l'ɔ̄l mar l'ebi es, ke ow elm eḡn ot owi em a, n'ɔ̄n̄ ɔ̄w a b'ow ey *nfaci* ij owi em. Et̄n̄ eḡn ek'ebi ɔ̄w eke wel ɔ̄wr a, in yeji l'ij nfaci.»

Neny ij owi ec'akr otar

³³ «Irir low yec'a eke wel dad ey laḡnel ab ee? *K'it̄n̄m n̄ e neny ij a, k̄ɔ ke kók Es K̄ɔɔk̄ɔ ec'any af, yec'a eke dad neny ij em a*.†††³⁴ K̄ɔ em, m'am dad ɔ̄ny eke k'ijm̄n̄ neny kaka: k'ijm̄n̄ neny afr e nin em an̄ke ow el Nyam eci es sig usu; ³⁵ k'ijm̄n̄ neny wus e nin em an̄ke ow el in ec'akr es ok usu, k'ijm̄n̄ neny Jerusalem e nin em, an̄ke ow el Eb Ebu gb̄el a ec'eb. †††³⁶ K'ijm̄n̄ neny okm n̄ e nūn̄ ab af an̄ke k'ɔtum kokm n̄ e sin nūn̄ nyam ibrm oglog ufum. ³⁷ Dàdr̄ c̄e es̄re: “*Ee*” oglog “*Njan̄*.” Yec'a eke wel bi dad ign̄ af a, low n̄n̄n̄ es eci.» §

Efnu ec'erur owi

Luk 6.27-36

³⁸ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? *Nyamn̄ lele nyamn̄ ab et̄n̄ nen lele nen ab*.†††³⁹ K̄ɔ em m'am dad ɔ̄ny eke k'átarm̄n̄ ɔ̄ny ec'ifnu ab. Eke bat̄n̄ eḡn nyam ed̄n̄n̄ any af lidr ogog e l̄awl a, ††† ɔ̄kn'̄n̄ nemn̄ ogog ec'a yeji

†† ɔ̄km Ok 20.14; Ol ɔ̄kn 5.18. ††† Ol ɔ̄kn 24.1-4. *Ign̄nin tasi a ec'elel eke wel ki kok ana; gbek̄ɔ jwifel beb eci tutr em a, ow el abusu eke wel elu el es eke low kaka f̄n̄ em -li k'ign̄nin. Èkn Matie 19.7-9. ††† Ob Ap 19.12; Awl 30.3; Ol ɔ̄kn 23.22-24. †††† jwifel beb e tutr em a, eke -l'ij neny ob ejeci e nin em et̄n̄ ow elm Nyam e nin em, eke -li kokm yeji ɔ̄fr ɔ̄fr. § Èkn Jan 8.44. †††† ɔ̄km Ok 21.24; Ob Ap 24.20; Ol ɔ̄kn 19.21. †††† Èdn̄ eḡn any af el jwifel oḡn eci wewr ligbel.*

l'édh'η. ⁴⁰ Eke εγη oc im'η jej ok ec'any af eke k'eb η eci mob sus em a, yèb'r l'éb η e mob af ew a yeji. ⁴¹ Eke εγη nyam ch'y'η lec em eke k'an es in ab sc'fu kaka fηj a, àn ow eci sakp yony. ⁴² Eγη ek'am ibrm'η ob a, ch'η; k'ùghan εγη erm sun.»

⁴³ «Irir low yec'a eke wel dad ab ee? B'ow erur εγη ka-ka fηj[†] ke ifn η ec'ifnu. ⁴⁴ Kò em m'am dad ch'ny: èrurir ch'ny ec'efnu, ke η'ghan Nyam ch'η agη a eke b'ijr ch'ny gbre a; ⁴⁵ ow em a b'ow eel ch'ny Es ek'anη afr a ec'ey, anke in e ligbn a b'afηn ów enηj kok esel lele ów amamn kok esel ab, etη in ec'afr e mij a b'aan ów amamn kok esel lele ów enηj kok esel ab. ⁴⁶ Eke batη ow el agη a ce eke b'erur ch'ny a b'erurir, ke bla k'ch' ekur Nyam ogη ec'ob ap ee? Wus labm eb esel yeji eben ce -li bi kok. ⁴⁷ Ek'ow el ch'ny lisijimel ce b'esηnin, ke low ligbel kokr ab ee? Nyam any uwm esel yeji, eben ce -li bi kok. ⁴⁸ Éel sc'bc esε el el ek'ch'ny Es ek'anη afr a yeji el sc'bc ab af.» †

Nyam nuη igη em ec'ów ek'it e wel ki kok

Luk 11.2-4

6 «Èwr erm, kì kokr Nyam e lís e low fηj agη ec'any af any ij sosti em eci. Eke b'ow kokr eben, k'ow ηηnm ch'ny Es Nyam ek'anη afr ec'ob ap a. ² Ow sosti em, eke am ch' cgbw os, k'èw fuw em agη k'ékn'η; Nyam nuη igη usu lele ebηη em ab, eben eke ów enyembri yony yony esel bi kok ana. -Li bi kok eben ek'agη k'usr el sos. Low nawre m'am dad ch'ny ek'el ec'ob ap a -n'ηηn η. ³ Kò η ec'a, ek'am ap cgbw ob η e lidr abu ab em, η e nemn abu a k'ékn, ⁴ yec'etη ke ob ap a él es lbl em, ke asη Nyam eke b'ekn es lbl em e low a, b'ow ap'η ob.

⁵ Ch'ny e Nyam η'ch'η em, kì kokr esε ów enyembri yony yony esel af; -li b'erur eke -li k'inym es Nyam nuη igη usu a lele ebηη saw saw ab -ni η'ch'η Nyam yec'etη ke agη fηj ékn el. Low nawre m'am dad ch'ny, el ec'ob ap a, -n'ηηn η. ⁶ Kò η, eke am erur e ki η'ch'η Nyam, èy η ec'akη abl êl ke yogη, η'ch'η asη Nyam es lbl em, ke Asη Nyam eke b'ekn es lbl em e low a, b'ow ch'η η ec'ob ap a.

⁷ Eke bi η'ch'η Nyam, odad ebl nyam coco a ce k'ánη ch'ny neny m k'ibn esε Nyam any uwm esel ec'ab af; -li bi tutr eke odad a b'c'fu el neny m a ke Nyam b'ow iri el e η'ch'η e lebl a. ⁸ K'èbr el e lakr a, anke ch'ny Es Nyam, gbuη ke ibrmn in low a, li b'ikη anym l'uw low yec'a ek'am erurir ab any. ⁹ Ch'ny e Nyam η'ch'η em, dàdr esre:

Éy Es ek'anη afr,
ke η e nin lala a ch'ny elum;
¹⁰ ke η ec'es ew a ów;

† Jwifel ogη a, mob af ew a, wel b'oc bubur sos es ncok em; na sosti em ol ch' abusu eke wel k'oc igη η εγη legη owr ce eci (Ckm Ok 22.25-26; Ol Ckn 24.13). Jesu am yegm eke εγη ki kok low afη ol es yèb'r l'oc kpekη kpekη. †† Rom e sc'wda enη a ch'ny abusu eke k'ch'ny εγη lec em uyu el ec'erekp an es kilo nyam lele likpr ab ce. ‡ Ob Ap 19.18. †† Bèbmn Ob Ap 19.2 lele Ckm Ok 18.13 ab. †† Jwifel ec'a, cgbw ec'ob ap, Nyam η'ch'η lele neny enη ab a, el el e Nyam nuη igη em ec'ów amamn tasi. Na sosti em anake Jesu am dad ow ec'odad lel ikpr usuiy na em a.

ke wel kók η ec'erur wus anη esε afr ec'ab af.

¹¹ Ch'ny ey yefeny na ec'ob ij a ek'it a.

¹² Àp ey low ηηj a eke si kok a, esε el el eke si b'ap agη a eke kok ey low ηηj ab af.

¹³ Kì yeb ey si k'ey ebm owi em,

kò ch'ny oc ey es low ηηj ec'abu em;

[anke akpo akpo fηj, es ew, abusu ch'ny lele anygbel ab él η eci. Amen.] ††

¹⁴ Tasi em a, ek'ocr low ηηj ek'agη kok ch'ny a apr, ch'ny Es ek'anη afr a yeji b'ow oc ap ch'ny. ¹⁵ Kò eke ocmn low ηηj ek'εγη kok ch'ny a apmn, ch'ny Es ek'anη afr a yeji, k'ow ocm ch'ny e low ηηj e kokr a apm ch'ny.

¹⁶ Etη kin, eke am enηη neny, k'èwr ch'η e sos esε el el eke ów enyembri yony yony esel bi kok ab af; -li b'ew any ek'agη fηj k'uw any eke -n'am enη neny. M'am dad ch'ny nawre em ek'el e labm sc'g a -n'ηηn η. ¹⁷ Kò η ec'a, ek'am enη neny, ycg any, èfη sin, ¹⁸ yec'etη k'agη k'úwm any ek'anη neny enη em. Asη ch'ny coco ek'εγη eknm a ce b'ow ekn, etη in eke li b'ekn low yec'a ek'am kok es lbl em a, li b'ow li sc'g'η ow e labm.»

Afr eci ob ch'ny

Luk 12.33-34

¹⁹ «K'àsr ch'ny ec'ob ch'ny luku wus af anη eke sisη lele adagra ab bi ηηj, ke elu yeji b'ok akη iy mil a. ²⁰ Kò àsr ch'ny ec'ob ch'ny luku afr. Yogη, ke ow el sisη, ke ow el adagra, -li k'ctum -ni ηηjnm; etη yogη, elu k'ctum okm akη iym mil. ²¹ Tasi em a, yogη eke η ec'ob ch'ny a anη a, yogη ce η ec'erm a yeji b'ow anη.»

Sos eci kenie

Luk 11.34-36

²² «Anyamn el sos megl e kenie. Eke anyamn akpl'η a, η e sos megl a fηj anη usuayl em; ²³ kò eke anyamn akplm'η a, ke η e sos megl a fηj yeji anη ncebn em η. Eke batη usuayl ek'anη η em a el ncebn, ke ncebn ligbel marem ow b'ow el a!»

Nyam b'ow ew ch'ny e lís e low erm

Luk 16.13; 12.22-31

²⁴ «Aduigh kaka k'ctum kokm es ew esel yony e juma; oglog li b'ow l'ifn krεkrε ec'a, ke l'érur yony em ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam nyam e lís, ke li k'éwm nyam e low any. Ctumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji e juma.

²⁵ Ow amua fηj sosti em a, m'am dad ch'ny: k'èbar ob ek'ijr [mij ek'εγη] esη sel, oglog ch'ny ec'ob sos ew e low ermij. Kò sel enη akplm akam ob ij ee? Etη kò sos megl akplm akam ob sos ew ee? ²⁶ L'èr ch'ny: -l'ewlmmn egb, -l'ubmn egb, -l'asmn egb luku egbel em, gbεkò ch'ny Es ek'anη afr a bi gbagbl el! Kò ilmn an akamn ch'ny amua ee? ²⁷ Ch'ny em a, bwo ec'εγη ctu eke in ec'ermij ebr em k'obn in ec'owr anη e εγη a tel ee? ††

†† Matie eci silel esig beb em a, wel éηnm sodad ek'anη ob na [...] ec'arηη em a. Èkn 1 Ów e Wel Nch 29.11-13. ††† K'obn in ec'owr

²⁸ Etnj kɔ bla etnj ob sos ew e low b'okr ɔny ermij ee? Lèer ɔgm e suw ɔɔɔɔ ec'elel eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. ²⁹ Gbeka m'am dad ɔny eke Salom ɔk'ɔny ob ɔɔɔɔ a yeji, ɔnym ob sos ew ek'akpl akm ɔgm suw ɔɔɔɔ amua em e nyam. ³⁰ Nyam b'ew ɔgm e suw ek'anŋ yefenyana, ke efi wel b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yeji li k'ow l'ewm ɔny ob sos eβen ee? ɔmn ufum ɔny es gbɛ! ³¹ K'èbar ermij ki dadr k'esre: "Bla obi si b'ow s'ij ee? Bla mij iy si b'ow s'egŋ ee? Bla obi si b'ow s'ew sos ee?" ³² Tasi em a, Nyam any uwm esel anake sakp sakp feŋ b'ɔl ów amua feŋ es a. Kɔ, ɔny Es ek'anŋ afr a uw any eke ɔny ow ec'es abur. ³³ Nyam e *gbreŋgbi* usu a eci low ikŋ anym okr ɔny ermij, low nenyembri nyam eke n'am ibrm a yeji, ke ow e likpr a feŋ Nyam b'ow igŋ af ɔny. ³⁴ Ca k'èbar efi e low er-mij, efi b'ow ism in e low ab. Lɛgŋ lɛgŋ e gbre a bi bebmn lɛgŋ ab ab.»

Èw erm jej ok owi em
Luk 6.37-38, 41-42

7 «Ki jejr agŋ e lís ec'ów k'okr, yec'etŋ ke ɔny yeji, Nyam kí jejm ɔny e lís ec'ów okm; ² anke Nyam b'ow jej ɔny e lís e low ok ese el el eke bi jejr agŋ ejeci e lís e low okr ab af, etŋ akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob ɔŋ agŋ ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn ɔny. ³ Kɔ bla etŋ am lɛr suwli ek'anŋ esŋ jim e nyamn em a, etŋ éwm likŋ ikpr ek'anŋ'ŋ nyamn em a e low erm ee? ⁴ Oglog ayaf likŋ ikpr ɔtu ek'anŋ'ŋ nyamn em ke dad esŋ jim ese: "Yèb'm m'ɔny suwli na m'óc'ŋ es nyamn em ee?" ⁵ Enyembri yony yony es, ikŋ anym ɔny likŋ ikpr ek'anŋ'ŋ nyamn em a oc es, ke sica b'ow ekn es sɛnyŋ sɛnyŋ ɔny esŋ jim e suwli ek'anŋ nyamn em a oc es. ⁶ K'òcr Nyam ec'ob k'ɔŋŋ mɔwr bake -l'ewl -li gugŋ ɔny; k'òcr an gbɛl e miyob k'okr es sigbroko ec'any af bake -l'uyu af.»

Ìbrmn, ɔɔl es, ìcmn lisany abu
Luk 11.9-13

⁷ «Ìbrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow ɔny ɔny. ɔɔl ob eke erurir a es, Nyam b'ow ɔny etŋ'n. Ìcmn lisany abu, Nyam b'ow fig ɔny. ⁸ Kɔ egŋ feŋ eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'ɔŋ'n; egŋ feŋ eke b'ɔl ob eke l'erur a es a, Nyam b'ɔŋ n'etŋ; etŋ Nyam bi fig egŋ feŋ eke b'icm'n lisany abu a. ⁹ Kɔ ɔny em aŋa, egŋ nyam anŋ ek'in ec'iy b'ibrm'n futufutu ke l'óc lebn n'ɔŋ ow ee? ¹⁰ Oglog ow b'ibrm'n ɔɔn, ke l'óc lorŋŋ n'ɔŋ ow ee? ¹¹ ɔny nana ek'eel agŋ etŋ a, b'uwŋ ob amamn any ɔŋ ɔny ec'ey; etŋ Nyam ek'anŋ afr a anake k'ow uwm any ɔɔm agŋ ek'am ibrm'n ów amamn ab ee?

¹² Low feŋ ek'am erurir eke agŋ ki kok ɔny ɔny a, ɔny yeji, kòkr eβen kpeŋ ɔŋ agŋ ejec'a. Moï ec'ol a lele *kokoba* ɔb esel e silɛl a e low yeŋm ek'ey ɔkm ana.»

anŋ e seŋŋ a tel ee? Odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itŋŋ ejec'em dad ese k'igbl sos ogŋ agb tel in obi ee

Lisany likekli
Luk 13.24

¹³ «Èbar lisany likekli eci! Anke lisany gbada lele ejagb gbada ab b'irmn egŋ, etŋ agŋ ɔɔɔɔ b'ecr yogŋ eci. ¹⁴ Kɔ lisany eke b'ewl egŋ sel etŋ em a ew likekli afŋ es, etŋ ejagb eke b'ewl egŋ sel etŋ em a ew ɔɔl ɔɔɔɔ. Agŋ tel ce b'ecr yogŋ eci.»

Likŋ lele in ec'ey ab
Luk 6.43-44

¹⁵ «Ḑsur sos *kokoba* ɔb esel ayadŋu e lís, -li b'itŋŋ -l'ew meceb e sos -l'ow ɔny em, kɔ el obi em a, botimbo. ¹⁶ B'ow uwr el any el e low kok em. Kɔ kati em wel b'ow ɔkɔɔbri, etŋ kɔ librebr em, wel b'ow babm ee? ¹⁷ Likŋ mamn, ey amamn li b'ɔsu, etŋ likŋ ŋuŋ ey etŋ li b'ɔsu. ¹⁸ Likŋ mamn k'ɔtum ɔsum ey etŋ, etŋ likŋ ŋuŋ k'ɔtum ɔsum ey amamn. ¹⁹ Likŋ feŋ ek'ɔsum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc ɔwl'alm. ²⁰ Eβen eke b'ow uwr *kokoba* ɔb esel ayadŋu any el ec'ów kok em ana.»

Ús èl lob af
Luk 6.46-49; 13.25-27

²¹ «Ow elm agŋ a feŋ eke b'esŋ'm: "Es ɔkɔɔkɔ, Es ɔkɔɔkɔ" a, k'ow okm Nyam e *gbreŋgbi* usu a, kɔ agŋ a ce eke b'ow kok em Es ek'anŋ afr e ec'erur a. ²² Jej ok e lɛgŋ a, agŋ ɔɔɔɔ b'ow dad'm ese: "Es ɔkɔɔkɔ, Es ɔkɔɔkɔ, kɔ ow elm ŋ e nin em s'elm *kokoba* ɔb esel, ŋ e nin em s'ogŋm *abŋ* etŋ, ŋ e nin em si kokm sakrowa ɔɔɔɔ ee?" ²³ Etnj m'ow mi dad el any af m'ese: "Ìmn yogŋ a, ɔny ów etŋ kok esel, lɛgŋ kaka m'uwm ɔny any!"

²⁴ Na sosiem egŋ kaka feŋ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kok ese el el eke l'irir ab af a, n'anŋ ese ewru nyam eke us in ec'èl lob af af. ²⁵ Mij an ok wus, mij ewl mij feŋ iy igŋ èl a, lɛf elul èl a lɛc em, kɔ l'eym anke wel us'r lob af. ²⁶ Kɔ egŋ kaka feŋ ek'iri sodad amua eke mi dad, ke kokm ese el el eke l'irir ab af a, n'anŋ ese nyamb egŋ nyam ek'us in ec'èl a mrici af af. ²⁷ Mij an ok wus, mij ewl mij feŋ iy igŋ èl a, lɛf elul èl a etŋ ow ey wus kikh es nimum.»

Jesu eci abusu ɔny owi

²⁸ Eke Jesu dad ów ɔm e sodad amua bake ow uwr a, agŋ a ek'am iri in e low yeŋm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yeŋm agŋ low a sosiem, ²⁹ anke n'anm ese el ec'ol e low yeŋm esel ab af, kɔ n'am yeŋm wel low abusu ɔny em.

Jesu ewlm kokobe es nyam
Mark 1.40-45; Luk 5.12-16

8 Jesu anŋ lafeny ab af us es, etŋ agŋ ɔɔɔɔ am us'r jam. ² Kpeŋ *kokobe* es nyam ow titm'n, ok ɔwrɔkp wus in ec'any af etŋ dad'r nine: «Egŋ gbɛl, eke ŋ erur, ɔtu eke k'ayal'm.» ³ Jesu egŋm abu es itŋ in etŋ dad nine: «M'erur, àyl!» Kpeŋ *kokobe* a oc'r es lís etŋ l'ayl.

obi em ese: «Egɔ na am ocr in sosi Nyam! N'am ɔbr Nyam any!»

⁴ Eke Jesu uw el e tutr ab any a, li dad nine: «Kɔ bla etɔ am ɔnɔn sow tutr enɔn amua ee? ⁵ Kɔ bogɔ ec'anake ew fuɛfuɛ eke wɛl ki dad sos es wɛw es ab ee? "M'oc η e sikpl a m'ap'η," oglog wɛl dád'r ese: "Ìgb ke án es ee?" ⁶ Gbɛkɔ m'erur eke k'uwɔ low na any: wus af aɔa, egɔ ec'Iyɔɔn abusu eke k'oc sikpl ap.» Etɔ sica li dad sos es wɛw es a nine: «Ìgb, òc η e eci faja a eb ejagb im gbugɔ!»

⁷ Etɔ sos es wɛw es a igb aam gbugɔ. ⁸ Eke bieku a b'ekn low na a, ow am ɔny el erɔn etɔ -n'am kɔklm Nyam, abusu ikɔ na eke n'ɔn agɔ a sosiem.

Jesu esɔ Matie eke k'us'r jam

Mark 2.13-17; Luk 5.27-32

⁹ Eke Jesu igb yogɔ aam a, in ec'ec em a, l'ekn egɔ nyam eke wɛl b'esɔ Matie eke sig es wus labm eb usu. Li dad ow nine: «Ùs'm jam.» Etɔ l'igb l'us ow jam.

¹⁰ Sica eke Jesu am ij ob Matie ec'akɔ a, wus labm eb esel ɔɔɔ lele *sikpl* esel ejec'ab ow eɔn Jesu lele in e *jam* esel ab ab etɔ -l'okɔ af -n'am ij ob. ¹¹ *Farisiel* ekn low na etɔ am dad in e jam esel a ese: «Kɔ bla etɔ ɔny eci low yegm es a am ij ob agɔ amua ab ee?» ¹² Jesu iri el lebl etɔ dad nine: «Agɔ a eke anɔ sos tuɔtuɔ em a, ibram sos kok es, kɔ ɔlu a anake ibrm sos kok es a. ¹³ Ìmn ke wéwar Nyam e sodad amua eke dad a: *Mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw.* ¹⁴ Tasi em a, m'owm eke mi k'esɔ agɔ eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel a, kɔ m'ow eke mi k'esɔ *sikpl* esel.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Mark 2.18-22; Luk 5.33-39

¹⁴ Ow e jam a, Jan mij ok nuɔ es eci *jam* esel a ow eɔn Jesu etɔ am ibrm'n ese: «Kɔ bla etɔ sakɔ ɔɔɔ ey lele *Farisiel* ab si b'ennɔ neny etɔ η e jam esel a énnɔ ee?»

¹⁵ Etɔ Jesu dad el nine: «Am tutar ek'agɔ lawlɛl eke wɛl esɔ mɛbi ec'es gbɛgbɛl em a ɔtu eke k'anɔ sos es ɔw em eke eke ɔw éc a anɔ el ab ee? Njanɔ! Gbɛkɔ lɛgɔ am ow eke wɛl b'ow ɔny ɔw éc a oc es el ec'araɔn, ke sica -n'ennɔ neny gɔɔ.

¹⁶ Egɔ ócm gbad owr lele gbad sig ab ɔbarm gigɔm; anɔke gbad owr a b'ɔny gbad sig a agbr em, etɔ gbad a ec'em agbr a b'ow agb ɔɔɔ. ¹⁷ Etɔ emeny egɔ ócm mar owr okm marel sig em; eke kok ebɛn a, mar owr a b'ow ɔny marel sig a ɔb es; † mar a b'ow ok es etɔ marel a b'ow uɔ. Tasi em a, mar owr, marel owr em wɛl b'ok'r etɔ mar a lele marel ab ab b'anɔ.»

† Èkn Luk 15.2 ec'akɔ otar a. †† Ose 6.6. ‡ Marel:ob eke Jwifel bi gigɔ ndey lel em anɔ ese ekpr af, eke wɛl b'ok mij, meny mij lele mar ab em. Mar a b'anɔ marel ab em úgɔ a, ow b'ɔdu ndey lel a. Eke ndey lel a ew lisig a, ow b'agbr em ηuɔn fɛɔ.

Jesu ewlm ɔw nyam etɔ igbm dedyɔwli nyam luw em

Mark 5.21-43; Luk 8.40-56

¹⁸ Eke Jesu am dad el sodad amua a, Jwifel ec'es ew es nyam ow. L'ok ɔwɔkɔp wus Jesu ec'any af etɔ li dad nine: «Em ɔw uw wanci na af cɛ; gbɛkɔ òw itɔn in abu, li b'ow l'igb.» ¹⁹ Jesu lele in eci *jam* esel ab ab igb us'r jam.

²⁰ Kɔɔekɔ kin ɔw nyam eke b'ub abu ke mebl a édnɔm es toɔ ow ij akpo lɛw yony. L'ecr jam jam eci l'ow li titm Jesu etɔ l'itɔn ow e mob sus em a ec'enyembri a abu, ††21 anɔke n'am dadɔ in sosi l'ese: «Blɛl mi k'itɔn in e mob sus em a abu cɛ, ke m'ewl ñ.» ²² Jesu ewl meny lɛr'r etɔ dad'r nine: «Em ɔw, ermij k'òk'η, η ec'ɔmn a ewlm'η!» †† Etɔ wanci ab af cɛ ɔw a ewl.

²³ Sica Jesu im es ew es a ec'akɔ a. Eke li b'ok yogɔ a, l'ekn kete afl esel eke bebɔm sos egɔ es oc eci lele dedeku a ek'am ɔg ab ab, ††24 etɔ li dad nine: «Òkr ɔkm anɔ, dedyɔwli a, l'uwm, kɔ mɛmn n'am eru.» Dedeku a am kokɔ Jesu miyɛr. ²⁵ Eke wɛl ogɔ agɔ a ok gbɛɔ a, Jesu ey ojli em a, n'ɔny dedyɔwli a abu etɔ ow igb.

²⁶ Amani a eb es wus ab af nimum.

Jesu ewlm ány eflu yony

²⁷ Sica eke Jesu igb yogɔ aam a, ány eflu yony am us'r jam. -N'am ɔgr ow -l'ese: «David e *lilaw*, ikɔ ey ɔɔɔɔ!»

²⁸ Eke Jesu im ey gbugɔ a, ány eflu a im titm'n etɔ n'am ibrm wɛl l'ese: «Kɔ ɔnɔn ɔmn eke m'ɔtu eke mi k'ewlm ɔny ee?» -Li dad nine: «Eɛ, Egɔ gbɛl, ɔtu eke k'ewlm ey.» ²⁹ Etɔ Jesu itɔn el anyamn abu etɔ dad nine: «Nyam ɔnɔ ɔny low a ek'am ekur ɔmn em a!» ³⁰ Etɔ -n'am ekn es. Jesu dad el lebl tuɔtuɔ em nine: «Kì kokɔ egɔ kaka k'úw any.» ³¹ Gbɛkɔ ány eflu a im, etɔ wus a nimum af -n'am dad Jesu ec'odad.

Jesu ewlm ebrm nyam

³² Eke ány eflu a b'im a, kɔɔekɔ wɛl oc ebrm nyam ek'abɔ ηuɔn anɔ em is Jesu. ³³ Sica eke Jesu ogɔ abɔ ikɔ na a, ebrm a am dad odad. Bieku a low iti any etɔ am dad ese: «Israel wus af anɔ, s'eknm low nɛnɛ lɛgɔ ka-ka.» ³⁴ Gbɛkɔ *Farisiel* a gbɛ am dad ese: «Abɔ enɔn ec'es ew es a anake b'ɔn'n abusu l'ogɔ abɔ enɔn amua a.» ††

Jesu b'ɔny agɔ e ɔɔɔ ikɔ

³⁵ Jesu am ec banɔ egbɛl em lele banɔ ekekey em ab. N'am yegm agɔ low el e *Nyam* nuɔ igɔ usu a, n'am ɔb *gbrengbi* usu a ec'Amani Mamn e kokoba etɔ n'am ewlm ɔlu a el ec'ɔl erɔ erɔ fɛɔ em lele el e dudu fɛɔ ab. ³⁶ Agɔ dedeku a eke n'am ekn a e low ɔny'n ɔɔɔ afɔn

†† Jwifel ec'ol em a, ɔw ek'am ekn awl ke itɔn egɔ abu a, egɔ a el egɔ ek'uwm anɔ ij (Ob Ap 15.25-33). †† η ec'ɔmn a ewlm'η:odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'em dad ese η ec'ɔmn a ɔɔg'η. ††† S'uw any eke ow el Jwif ek'uw ec'es oc anɔke el ec'ol a b'ibrm eke wɛl ki ɔɔ kete afl esel yony lele ɔw nyam eke b'ikɔ ɔnɔ ab labm, ke -l'ow luw gbugɔ a -n'am afl kete ke -n'am ikɔ ɔnɔ. ††† Èkn Matie 12.24.

in es, anke agn amua sos kikh es, sos ɔw es ese meceb ek'onym ɔsu es af. ³⁷ Etn Jesu dad in e jam esel a nine: «Egb ub a ufu es kɔkɔ, kɔ juma kok esel enym. ³⁸ Ìbrmn egb ɔgm es a ke l'èrm juma kok esel kɔkɔ im in ec'egb ub ab em.»

Jesu ɔsum erm esel lew yony ot
Mark 3.13-19; Luk 6.12-16

10 Jesu esn in e jam esel lew yony a etn n'ɔn wel abusu eke wel k'ogɔn abn enun, ewlm ɔlu lele el eci ɔl enn enn fen em lele el eci dudu fen ab. ² Kin erm esel lew yony a ec'en: krekre em a, Simɔ eke wel ign nin af Pier, [†] lele lisijim Andre ab; Jak lele lisijim Jan ab, agn a yony mum Sebede ec'ey; ³ Filip, Bartelemi, Toma lele Matie ek'el wus labm eb es; Tade ^{††} lele Alfe jim Jak ab; ⁴ Simɔ eb dogɔn es lele Judas Iskariot ek'ɔl Jesu ij ab ab.

Jesu erm in e jam esel lew yony a
Mark 6.7-13; Luk 9.1-6

⁵ Sica Jesu erm agn lew yony amua etn am ijl el neny dad ese: «K'imn agn ek'elm Jwifel a eci wus af, etn emeny k'èyr Samari eci banɔn fen em yeji. ⁶ Kɔ imn Israel ec'agn ek'anɔn ese meceb ek'irm af ogɔn. ⁷ Ejagb us em a, ɔbr Amani a dadr esre: "Afr eci es ew a ow titm!" ⁸ Èwlmn ɔlu, igbmn agn luw em, èwlmn kokobe esel ayl, ògɔn abn enun. ɔfr em enan, el yeji ɔɔn el ɔfr em. ⁹ K'òcr sika, os, deɔn kaka fen k'ánɔn ɔny ekpr em. ¹⁰ K'òcr usu im ec'ekpr, k'òcr kotu yony, ɔkrukɔ lele kpama ab. Tasi em a, ob kok es it ob ij ɔn. [‡]

¹¹ Eke okr eb nyam em, ìbrmn enan egn ek'erur eke k'eb ɔny a, ke ánɔn egn ikɔn na ogɔn ton ke ókr ɔkm yogɔn. ¹² Eke b'okr akɔn nyam, èsnin el esre: "Erm es ey ánɔn ɔny ab." ^{†††} Eke akɔn a ec'agn a eb ɔny a, ɔny ec'erm es ey a b'ow anɔn el ab; kɔ eke -l'ebm ɔny a, ke ɔny ec'erm es ey a èwl ow ɔny ab. ¹⁴ Ek'akɔn nyam oglog eb nyam em wel egnm ebm ɔny oglog irim ɔny ec'odad a, òkr ɔkm yogɔn ke cícr ɔny ec'akr sec a okr el es. ^{††††} Low nawre m'am dad ɔny: jej ok e legɔn a, Sodɔm lele Gomɔr ab ^{†††} e low nɔn e wel ki kok a b'ow ɔɔn tel akm eb na ec'agn ec'a.»

Efi eci gbre ijr owi
Mark 13.9-13; Luk 12.2-7; Luk 21.5-19

¹⁶ «Kin m'am m'erm ɔny ese meceb af sibotimbo ec'aranɔn. Èwar ese morɔn af, ke ánɔn frɔɔn ese kel af. ¹⁷ ɔsur sos kɔ agn b'ow ot im ɔny jej ok ec'any af etn -li b'ow -l'ɔr ɔny say em Nyam nun ign susu. ¹⁸ Em sosiem,

† Pier:Ow e nyandre el lebn.
†† Tade:In e nin yony em ana. In e nin krekre a el Judas. Luk 6.16.
‡ Bèbmn 1 Korent 9.14; 1 Timote 5.18. †† Erm es ey ánɔn ɔny ab:Jwifel ec'esɔn ana. †† Akɔr sec eci es cícr:Ow el egn ab ec'ijarm. Jwifel b'ekn Nyam any uwm esel eci sec a ese sikpl ob iy af; ow sosiem -li bi cícr akɔr sec -l'ok es gbun ke -l'ey el eci Israel wus ab af yec'etɔn k'ow k'èlm sikpl eci wus. Low ikɔn na bi yeɔm eke Jwifel e seb a eke b'ign Amani a elu es a, wel b'oc el ese sikpl ec'eb af, ese seb ek'elm Jwifel ec'af. Èkn Ob Kok 13.51; 18.6. ††† Sodɔm lele Gomɔr ab:Èkn Nun ɔb 18.19.

wel b'ow ot im ɔny es ew esel lele éb ebu ab ec'any af, yec'etɔn ke el lele Nyam any uwm esel ab ec'any af ijr danɔn. ¹⁹ Legɔn eke wel b'ow ot im ɔny jej ok ec'any af a, odad yec'a eke ki dadr a, lele lele eke ki dadr ab ab ec'ermij k'ók ɔny; wanci ab af ce Nyam b'ow dad ɔny so-dad a eke ki dadr a. ²⁰ Sodad a k'ow anm ɔny em owm, kɔ ɔny Es Nyam ec'Abn a b'ow dad odad ɔn ɔny.

²¹ Agn lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok ebn el ec'ey e lís, ey yeji b'ow ɔbr el esel any, ɔn wel ibi el. ²² Em sosiem agn a fen b'ow ifn ɔny; gbekɔ egn eke b'ow inym es kikri ton ow e nun edɔn em a, b'ow enn sel. ²³ Eke wel am ijr ɔny gbre eb nyam em a, òkr ɔkm imn eb ecec'em. Low nawre m'am dad ɔny: k'ow ecmn Israel ec'eb a fen em uwrn etn egn ec'Iy b'ow ow.

²⁴ Low wewr es kaka ágbm akam in e low yeɔm es; etn juma kok es kaka ágbm akam in ec'es ew. ²⁵ Ow it eke low wewr es k'anɔn ese in e low yeɔm es ab af, ke juma kok es yeji ánɔn ese in ec'es ew es ab af. Eke wel esn akɔn es a Belsebul, ke sakp abi wel k'ow wewrn akɔn a ec'agn ab ee?

²⁶ Ow sosiem k'úrur agn amua. Kɔ low fen eke lɔl es a b'ow ey ɔkm; etn low fen ek'el asre em ec'a, wel b'ow uw any. ²⁷ Low yec'eke mi dad ɔny saw em a, dàdr agn fen ec'any af; ke ow eke irir asre ut em a, úyur èl luw af elul lebl agn iri. ^{†††††} K'úrur agn a eke b'ibi sos megl ke ɔtum ibim egn e liy a; kɔ úrur Nyam ek'ɔny abusu ek'ibi sos megl lele liy ab gbre ij usu a. ^{††††††} Kɔ wel ɔlm yay yony ijm lel nyam ee? Ebn yeji, yony ab em e nyam éym wus ek'ow elm Nyam ec'erur. ³⁰ ɔny ec'a, ɔny e sin nun kɔkɔ yeji Nyam awl uw any. ³¹ K'úrur enɔn: ɔny, iil an kɔkɔ akmn siyay kɔkɔ!»

Jesu Krist ec'egbr lel egn eb ab e low
Luk 12.8-9

³² «Eke egn nyam bi dad dedeku fen ec'any af ek'in el em eci, em yeji, em Es ek'anɔn afr ec'any af, m'ow mi dad m'ese: "L'el em eci." ³³ Gbekɔ ek'egɔn nyam bi dad dedeku fen ec'any af ek'in uwm im any, ^{††} ebn em yeji, em Es ek'anɔn afr ec'any af a m'ow mi dad m'ese: "M'uwm'n any." »

Jesu sosiem ec'em bubr owi
Luk 12.51-53; 14.26-27

³⁴ «K'ònyɔn ɔmn eke m'is erm es ey wus af anɔn. M'owm eke mi k'is erm es ey, kɔ ar owi. ³⁵ Tasi em a, m'ow eke mi k'ɔbar egn lele es ab nun, ɔwli lele lis ab, ɔw eke wel ebi ow lele ec lis ab. ³⁶ Ifanin b'ow anɔn akɔn nyam coco ec'agn ec'aranɔn. ^{††††††} Egn yec'eke b'erur es oglog lis akm'm a, itm eke k'el em e jam us es; egn yec'eke b'erur jim oglog ɔw akm'm a, in yeji itm eke k'el em e jam us es. ³⁸ Egn ek'abum in obi ec'olikɔn usm im jam a, itm eke k'el em e jam us es. ^{†††††††} Etn emeny egn eke b'ow

††† úyur èl luw af elul lebl agn iri:Jwifel e mel eke b'us a, af pte; yogɔn anake -li b'uyu -l'ɔb eb em ec'amani a. § Bèbmn Jak 4.12. †† Bèbmn 2 Timote 2.12. ††† Mise 7.6. ††† ábu n obi ec'olikɔn:Rom

ɔsu in e sel a, li b'ow l'irmn; kɔ ɛgn eke b'ow irmn in e sel a ɛm sosiɛm a, li b'ow n'ɛgn.»

Egn ec'eb owi
Mark 9.41

⁴⁰ «Egn ek'eb ɔny a, eb'm; ɛtn ɛgn ek'eb'm a, eb Nyam ek'erm'm a. ⁴¹ Egn ek'eb *kokoba* ɔb ɛs, Nyam e kokoba ɔb ɛs ek'ow el a sosiɛm a, b'ow ɛgn ob ap ek'el Nyam e kokoba ɔb ɛsel ec'a. ɛtn ɛgn ek'eb low nɛnyembri nyam ɛs, low nɛnyembri nyam ɛs ek'ɛgn na el Nyam ec'any af a sosiɛm a, li b'ow n'ɛgn ob ap a ek'el low nɛnyembri nyam ɛsel ec'a. ⁴² Low nawrɛ m'am dad ɔny: ɛgn yec'eke b'ow aw mij dra kɔkɔ nyam cɛ ɔn ɛm e jam ɛsel ey amua ɛm e nyam, ɛm e jam us ɛs eke iy a el a sosiɛm a, ɛgn ikn na b'ow ɛgn in ec'ob ap.»

11 Eke sica Jesu dad ɔw ɔm e sodad amua ok in jam ɛsel lɛw yony a bake ow uwr a, l'igb yogɔ, n'im eke li ki yɛgm agɔ low ke li dád Nyam ec'odad wus ab af e sɛb ab ɛm.

Jan mij ok nuɔ ɛs lele Jesu ab
Luk 7.18-35

² Jan mij ok nuɔ ɛs ek'anɔ sobel ɛm a, iri wɛl dad Krist ec'ɔw eke am kok. L'ɛrm in e jam ɛsel ab ɛm e bɛb Jesu ogɔ ³ eke -li k'ibrm ow -l'ɛsɛ: «Kɔ n, Mesi a eke in k'ow ab ana, oglog ɛgn ejeci el k'eku ee?» ⁴ Jesu dad el ninɛ: «Ìmn dadr Jan low yec'a ek'am irir ke am ɛkan a: ⁵ ány eflu am ɛkn es, akr kɛcɛ ɛsel am an es, *kokobe* ɛsel yeji am ewl, ɔru ablu yeji am iri ɔw, agɔ ek'uw a yeji am igb ɛtn wɛl am ɔb Amani Mamn a e kokoba ok ɔgbɔru. ⁶ Ehe él ɛgn a eke k'ow irmnm in ec'ɔmn eke n'ɔny ɛm ɛm a eci.» ††

⁷ Kɛkɛn eke Jan eci jam ɛsel a im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm dedeku a ɛsɛ: «Kɔ loj yogɔ bla imn eke k'ɛkan ee? Kɔ ɛgn ek'anɔ ɛsɛ anany eke lef am ɔny mu-mu af ee? Njan! ⁸ Ca eke ow elm ɛben a, ke bla im ɛkan ee? ɛgn eke sus mob sɛnyn ee? Njan, agɔ eke bi sus mob sɛnyn sɛnyn a, ɛb ebu e gbuɔɔ -li b'anɔ. ⁹ ɛtn ca bla tasi im ɛkan ee? Kɔ *kokoba* ɔb ɛs nyam ee? ɛɛ, m'am dad ɔny ek'ɛgn a ek'ɛkan a agb akm kokoba ɔb ɛs; ¹⁰ anke Nyam lel ɛm a, Nyam dad Jan e lís e low ninɛ: *Kin, m'am ɔn ɛm ec'erm ɛs ikn'ɔn anym kók n ec'e-jagb a.* ¹¹ Low nawrɛ m'am dad ɔny: agɔ a eke wɛl ew ab ɛm a, ɛgn kaka anm agbm akam Jan mij ok nuɔ ɛs; gbɛkɔ Afr e *gbrengbi* usu a ec'agn a ek'anɔ a e likekli a agb akm Jan. ¹² Lɛɔn a ɛtn eke Jan am ɔb Amani a toɔ ke k'it yɛfɛnyna a, Afr e *gbrengbi* usu a e low am ɛy lɛc, † ɛtn ɔw ganɔan ɛsel a am ɔl ek'oc lɛc ɛm. ¹³ Toɔ k'ign

*eyn b'at eke agɔ a eke wɛl ɔb low luw ec'a, k'abu el obi ec'olikn a toɔ im ok ibi usu. Usu a ec'im ɛm a, agɔ b'iwr did elul ɛgn ab ɛm ke -n'am kokr ow miyer. Nyandre odad na am yɛgm ek'ɛgn ki bebmn sos gbre ij eci, miyer kokr eci lele luw ec'ab. ɛkn Jan 19.17. † Bèbmn Esayi 35.5-6; 61.1. †† in ec'ɔmn eke n'ɔny ɛm ɛm a eci:odad na Grɛk ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'ɛm dad ɛsɛ in ec'ɔmn eke n'ɔny ɛm sosiɛm a eci † Malaki 3.1. †† Afr e *gbrengbi* usu a e low am ɛy lɛcodad na Grɛk ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɔn ejec'ɛm dad ɛsɛ Afr e *gbrengbi* usu a am ɛkn gbre.*

Jan e lɛɔn ɛm a, kokoba ɔb ɛsel a fɛn lele Mois ec'ol ab ab ɔb *gbrengbi* usu a ec'amani. ¹⁴ ɛtn ek'erurir ek'ubr'm nawrɛ, ke Jan anake el *Eli* a eke k'ewl ow a. ¹⁵ Ek'ɔnyn ɔru eke k'irir, k'irir sɛnyn sɛnyn.

¹⁶ Kɔ bwo ec'ɛgn m'ɔtu eke mi k'oc mi bebmn yɛfɛnyna ec'agn ab ab ee? -L'ot etuey ek'anɔ an ɔl usu es, ke bɛb am dad ejeci lebl gege ɛm ɛsɛ: ¹⁷ "S'afɛ kete ej ub eci s'ok ɔny, ɛtn ɛgnm eke k'ubr ej! S'ɛgn ɔɔn ej s'ok ɔny ɛtn ɛgnm okmn sabu ɛrmni iknɔn ɔn!" ¹⁸ Kin, Jan ek'ow a, li b'ɛnɔ nɛny, l'ɛgnm mar, ɛtn agɔ bi dad ek'ow'n ɔny *abn* nɔn. ¹⁹ Sica ɛgn ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'ɛgn mar, ɛtn agɔ bi dad ek'ɛgn ikn na in el ob iju, mar ɛgnɔ, *wus* labm eb ɛsel lele *sikpl* ɛsel ab e lawl. Gbɛkɔ Nyam eci sɛwr a b'ulm es in ec'ɔw a ec'ɔkm ok ɛm.»

Sɛb ek'erurm eke k'ub Jesu nawrɛ
Luk 10.13-15

²⁰ ɛmɛny Jesu am ɛnym sɛb a eke wɛl ɛm li kok in e sakrowa ɛgbɛl kɔkɔ a abr, anke ɛb ɛyn a itɔnm ɛrm ɛm. Li dad ninɛ: ²¹ «Korasin ec'agn, gbre él ɔny eci! Betsayida ec'agn, gbre él ɔny eci! Anke sakrowa a eke wɛl kok ɔny ogɔ a, blel ow el Tir lele Sidɔn ab wɛl kok ana, ke blel -l'ew ɔɔn e sos, -li kɛkɔ milakɔ, -l'ok fandi, ɛrm ɛm itɔn eci. ²² Na sosiɛm m'am dad ɔny jɛj ok e lɛɔn a, Tir lele Sidɔn ab e low nɔn eke Nyam ki kok a b'ow ɔɔn akm ɔny ec'a. ²³ ɛtn n Kapernayum, *am tutr eke any ij ɛm b'ow agb toɔn bake im titm afr ee? Njan, b'ow is es toɔn bake igɔ ɔnɛs bann;* anke sakrowa a eke wɛl kok n ogɔ a, blel Sodɔm ²⁴ ana, ke ɛb ikn na ány yɛfɛnyna yeji. ²⁴ Na sosiɛm m'am dad'n, jɛj ok e lɛɔn a, Sodɔm e low nɔn eke wɛl ki kok a b'ow ɔɔn tɛl akm n ec'a.»

Òwr ɛm ogɔ ebr ɛrm es ɛy
Luk 10.21-22

²⁵ Lɛɔn ab ɛm a, Jesu dad ninɛ: «ɛm ɛs, n ek'el afr lele wus ab ec'ɛs Kɔkɔkɔ a, m'am elu'n bia, ɔw a ek'ot lɔl es, ɛsɛwru lele nuɔ ɛm ɔny ɛsel ab ec'any af, ke yɛgm etuey uw any a eci. ²⁶ ɛɛ! ɛm ɛs erur eke ow k'el ɛben.

²⁷ ɛm ɛs ocr in sosi nimum elul'm abu ɛm. ɛgn kaka uwm Iy ab any eke ow elm ɛs ɔny coco cɛ, ɛtn ɛgn kaka uwm ɛs any eke ow elm Iy a ɔny coco lele agɔ a eke Iy a erur eke k'elu ɔkm yɛgm ab ab.

²⁸ ɔny fɛn ek'ɛrɛkp am leg leg ɔny a òwr ɛm ogɔ, m'ow m'ɔn ɔny ɛrm es ɛy. ²⁹ ɛgn ɛm e low ɛbr, ke yébr mi yɛgm ɔny low anke m'el ɛrm frɔkɔ, ɛrm nini ɛs; ow ɛm b'ow ɛɔn ɔny obi ec'erm es ɛy. ³⁰ ɛm e low a eke

†† *Jwifɛl am eku kokoba ɔb ɛs nyam ɛsɛ Eli af eke k'ow gbun ke Mesi a ɔw (Luk 1.17). Eke Jan kok ow e low a, ɔw fɛn iy nɛny eke Jesu el Mesi a. Malaki 3.23; Matie 17.11-12. ††† Tir lele Sidɔn ab ab Fenisi ec'eb yony eke wɛl uw any low nɔn kok owi ɛm. Esayi 23.1-18; Ezekiel 26; Joel 4.4-8; Amɔs 1.9-10. fandi: ††† ɔnɛs bann: Esayi 14.13-15. Jesu am oc Kapernayum bebmn Babilɔn ab; Babilɔn el ɛb eke sikpl fɛn e kok owi iy ɛm gbɔn. ɛkn Es ɛkn 17.5. § Sodɔm: ɛkn Nuɔ ɔb 19.24-28.*

m'ow m'ony ony a ec'wso a, ew fuɛfuɛ, etɔ ɛɛkɛp eke m'ow m'ony ony a ewm leg leg.»

Ɛɔɔ ɛc'Iy el nɛnɛɔɔ ɛc'es ew es

Mark 2.23-28; Luk 6.1-5

12 Eke sɛɔɔ bɛb ɛc a, *nɛnɛɔɔ* nyam, Jesu lele in e *jam* esɛl ab ab am ɛcr segb ɔɔgm eci. Jam esɛl a namn am ony etɔ am bubm eɔbey a ij. ² Eke *Farisiel* b'ɛkn a, -li dad Jesu nine: «Is any ɛkn, ɔ e jam esɛl a am kok low eke ɛy ɛc'ol a ɔɔm abusu eke wɛl ki kok nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ!» ³ Jesu dad el nine: «Awlmn low a eke ɛb ebu David in obi in obi lele in ɛc'agɔ ab ab kok lɛɔɔ nyam eke namn am ony el ab ee? ⁴ L'ɛy Nyamel em, etɔ in ɛc'agɔ ab ab -l'ij eɔb waw e futufutu a; ke -n'onyom ow ɛc'ij ɛc'abusu kaka. Ɛy ɛc'ol a ɔɔ abusu eke *egb* waw esɛl ɔɔny coco k'ij. ⁵ Ɛtɔ emeny awlmn Mois ɛc'ol ab em eke nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ, eɔb waw esɛl ɛk'ony juma *Nyamel* gbɛl ab em a, ɔsum nɛnɛɔɔ ɛc'ol a, ke ow ɛlm el ɛc'ow ɔɔbr ab ee? ⁶ Kɔ m'am dad ɔɔny ɛk'anɔ low nyam anɔ ɛk'ony any akm Nyamel gbɛl a! ⁷ Blɛl uwr Nyam Lɛl a e sodad amua ɛk'am dad ɛsɛ: *mi b'erur erm mamn owi m'akm ndey em e segb waw* e nyandɛ any tasi ana, † ke agɔ amua ɛk'ɛknm low a, blɛl ɔɔbm el low. ⁸ Tasi em a, ɛɔɔ ɛc'Iy anake el nɛnɛɔɔ ɛc'es ew es a.»

Jesu ewlm ɛɔɔ ɛk'abu wɛw es nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ

Mark 3.1-6; Luk 6.6-11

⁹ Eke Jesu ɔɔɔɔɔ yɔɔɔ im ɛy el eci *Nyam* nuɔ ɔɔɔ usu a, ¹⁰ ɛɔɔ nyam ɛk'abu wɛw es anɔ yɔɔɔ. Agɔ a ɛk'anɔ yɔɔɔ a erur eke k'ok Jesu ow af; ow sosiem -l'ibrm ow nine: «Kɔ ɛy ɛc'ol a ɔɔ abusu eke wɛl k'ewlm ɛɔɔ *nɛnɛɔɔ* e lɛɔɔ ee?» ¹¹ Jesu dad el nine: «ɛk'ony em ɛc'ɛɔɔ nyam ɔɔny licɛb nyam coco etɔ licɛb a ɛy ɔɔmu ɔɔɔ em nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ a, li k'ow n'iim n'onyom l'ocm ow es ee? ¹² Ɛɔɔ il an akm licɛb! Ow sosiem ɛy ɛc'ol a ɔɔ abusu eke wɛl ki kok low mamn ɔɔ ɛɔɔ nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ.» ¹³ Jesu dad ɛɔɔ a nine: «Ɛɔɔɔ abu es.» L'ɛɔɔɔ abu a es etɔ ow ewl akpl ɛsɛ yec'ab af. ¹⁴ Ow ɔɔ *Farisiel* a ok ɔɔkm Nyam nuɔ ɔɔɔ usu a, -n'im -n'am as luku -l'ɔl elɛl eke -li k'onyom Jesu bake -l'ibi ow.

Nyam e libɔwi eke ɔɔsum oc

¹⁵ Eke Jesu iri in e luw ɛc'amani a, n'ɔɔɔɔ yɔɔɔ etɔ agɔ ɔɔɔ am us'r jam. N'am ewlm ɔlu a fɛɔ, ¹⁶ etɔ n'am ijɔ wɛl nɛny l'ɛwar eke wɛl k'ulam'n es. ¹⁷ Li kok ɛben yec'etɔ ke *kokoba* ɔɔ es Esayi eci sodad amua eke dad a ɔy nɛny:

¹⁸ Nyam dad nine: «Kin em e libɔwi eke mi ɔɔsum m'oc

† *Ek'usu im esɛl am ɛcr ɔɔgm nyam eci etɔ namn am ony el a, ol ɔɔ abusu eke -li k'ub eɔbey -l'ij (Ol ɔkn 23.25-26). Kɔ nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ gbɛ Jwifel eci low yɛgm esɛl a ɛdɔɔ eke wɛl ki kok. Eke batɔ ub ɔɔkɔtu nyam, ke eɔb ub e juma anake am kok a, etɔ juma kaka fɛɔ wɛl ɛdɔɔ ow e kok nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ (ɔkm Ok 34.21). †† Ɛkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. ‡ Ɛkn Awl 28.9-10. †† Ose 6.6. †† Jwifel ɛc'ol a eke ok Mois ɛc'ab em a ɔɔ abusu eke nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ wɛl k'elum ɛɔɔ ɛe eke luw am ibi a abu.*

ke m'ony in ɛc'erur etɔ m'oc em eci sos em inɔ m'elu'l em. M'ow m'elu'l em ɛc'Abɔ ab em etɔ li b'ow l'ɛwar ɛbr ɛbr a fɛɔ em e low nɛnyembri nyam a.

¹⁹ Li k'ow l'atarm ow es ɛɔɔ kaka fɛɔ ab etɔ li k'ow l'elum lebl, wɛl k'ow irim'n lebl ɛbɛɔ em.

²⁰ Anany ɛk'ibn es a, li k'ow n'onyom l'ubm es. Keniɛ ɛk'in ɛc'al a am irm es a, li k'ow n'onyom l'irmnm es.

Li b'ow li kok ɛben ɔɔɔ ke low nɛnyembri nyam ɛb es usu a fɛɔ;

²¹ Ɛtɔ wus na e ɛbr ɛbr a fɛɔ b'ow oc el ɛc'omn a elu'l em.» ††

Jesu in ɔɔny agɔ ɛc'abɔ

Mark 3.22-30; Luk 11.14-23

²² Sica emeny wɛl oc any eflu nyam eke el ɛbrm yeji, *abɔ* ɛɔɔ ɛk'anɔ em a sosiem is Jesu. Jesu ewlm ɛɔɔ a; ow ɔɔ n'am dad ow etɔ n'am ɛkn es yeji. ²³ Agɔ a fɛɔ low iti any etɔ am dad ɛsɛ: «Kɔ ɔɔny Jesu na David eci *lilaw* li k'el ee?» ²⁴ Eke *Farisiel* iri odad na a, -li dad nine: «Ɛɔɔ na am ogɔ abɔ ɛɔɔ anke el ɛc'es ew es *Belsebul* anake am ɔɔny abusu a.»

²⁵ Jesu uw el e sow tutɔ ab any etɔ dad el nine: «Es ew fɛɔ eke in ɛc'agɔ a ubr em a b'uy. Ɛb fɛɔ, oglog akɔ fɛɔ ɛk'in ɛc'agɔ a ubr em a, b'uy. ²⁶ Eke sica *Satan* am ogɔ abɔ ɛk'el Satan eci, ke in sosi n'am ogɔ ar a; kɔ in ɛc'es ew a ɔtu eke k'anɔ ee? ²⁷ Am ubr eke m'am ogɔ abɔ ɛɔɔ *Belsebul* ɛc'abusu em; etɔ ɔɔny agɔɔɔ ɛc'a eke b'ogɔ a, kɔ bwo b'ony el abusu ee? El obi el obi -n'am yɛgm eke ɔnyom low ij! ²⁸ Tasi em a, Nyam ɛc'Abɔ em anake m'am ogɔ abɔ ɛɔɔ a; ow am yɛgm eke Nyam ɛc'es ew a ow ɔny ɛc'araɔɔ ɔ. †††²⁹ Eke wɛl erur eke k'im ɛy lɛc es nyam ɛc'akɔ iy'r mil a, ow it ke wɛl ikɔ anym ɔny awɔn gbuɔ ke wɛl ɔtu ɛy in ɛc'akɔ ot in eci mob a fɛɔ.

³⁰ Ɛɔɔ ɛk'anm em ab a, el em ɛc'ifnu, etɔ ɛɔɔ eke ɛlu-am im abu s'asm Nyam ɛc'ey luku a, am ɔmun el es.

³¹ Na sosiem a, m'am dad ɔny: wɛl ɔtu eke k'oc agɔ e sikpl owi lele wɛwr owi eke dad ab ab a ap ɛl; ⁵ gbɛkɔ ɛɔɔ eke dad odad ɔny ok Abɔ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n. ³² Ɛɔɔ fɛɔ eke dad odad ɔny ok ɛɔɔ ɛc'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kɔ ɛɔɔ yec'ɛke dad odad ɔny ok Abɔ Lala af a, ke ow ɛl yɛfɛnyana, ke ow ɛl efi, Nyam k'ow ocm apm'n.»

Likɔ lele in ɛc'ey ab

Luk 6.43-45

³³ «Kòkr likɔ akpl, in ɛc'ey a yeji b'ow akpl; kòkr likɔ ɛl likɔ ɔny, in ɛc'ey a yeji k'ow akplm, anke wɛl b'uw likɔ

††† *Esayi 42.1-4, Septant em ɛc'odad eke wɛl oc. ††† Jesu fifn Satan ɛc'es ew ab es. Ɛkn Luk 10.18. § Wɛwr owi eke dad a:odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu eke k'itɔɔ ɛjɛc'em dad ɛsɛ wɛwr owi eke wɛl dad ok Nyam af*

feh any in ec'ey cwsu ab em. ³⁴ Dny morhñ, ayaf ctur eke ki dadr ów amamn, cny ek'eel agñ enuñ ab ee? Low yec'a ek'iy erm em gbnñ a anake neny bi dad elu ckm a. ³⁵ Egn mamn, in em ec'ów amamn eke b'annñ a anake li b'oc l'elu ckm a; etñ egn ñuñ, in em ec'ów enuñ eke b'annñ a anake li b'oc l'elu ckm a. ³⁶ M'am dad cny eke jej ok e legñ a, sodad eke agñ dad ese odad cfr cfr af a, -li b'ow -l'awl; ³⁷ anke ñ ec'odad ebl em wel b'ow jej ñ e low ok egnñ low oglog cb'ñ low.»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Mark 8.11-12; Luk 11.29-32

³⁸ Etñ ol e low yegm esel beb lele *Farisiel* beb ab am dad Jesu ese: «Low yegm agñ es, s'am erur eke k'elu meny ewr nyam ckm yegm ey.» ³⁹ Jesu dad el nine: «Yefenyña ec'agñ enuñ amua ek'ijm neny nyam Nyam ec'any af a, am ibrm meny ewr, † ko wel k'ow kokm meny ewr kaka cwm el ek'ow elm *kokoba* cb es Jonas ec'a ce. ⁴⁰ Tasi em a ese eled eke Jonas anñ cñ gb el a lokm ij segn nyahan ncok lele legñ owr ab a, eben nyam coco egn ec'Iy yeji b'ow anñ wus em ij segn nyahan ncok lele legñ owr ab. ⁴¹ Jej ok e legñ a, Ninif eyñ b'ow igb yefenyña ec'agñ ec'any af, etñ b'ow cb el low, anke el, eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itñ erm em. Etñ kin egn anñ ek'agb akm Jonas! ⁴² Jej ok e legñ a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyña ec'agñ a ec'any af, etñ b'ow cb el low, anke n'annñ usu kpekpe l'ow yec'etñ ke l'iri eke li k'iri Salomñ eci sewr e sodad a. †† Etñ kin, egn anñ ek'agb akm Salomñ!»

Abñ ñuñ ek'ey ckm egn em a ctu ek'awl ow

Luk 11.24-26

⁴³ «EK'abñ ñuñ nyam anñ egn em ey ckm a, li b'annñ usu wewe n'am rereb usu a, n'am ct usu eke li k'ir. Eke sica n'èñnm a, ⁴⁴ ke n'am dad in em l'ese: "M'ow m'awl m'im m'ey em ec'akñ a eke m'annñ m'ey ckm a." Eke li b'awl meny l'ow a, li b'ekñ eke wel apl akñ ab es ayl, wel nyinyimn ow akpl etñ egn irm em. ⁴⁵ Sica li b'awl n'im l'esñ lawlel *abñ* enuñ l'bnñ ek'uñ akm'n, -li b'okr af -l'ir yogñ. Ow e jam a, abñ amua b'ijr egn na gbre akm krekre ec'a. Yefenyña ec'agñ enuñ ec'a yeji, eben ow b'ow el.»

Jesu lis lele lisijimel ab e low

Mark 3.31-35; Luk 8.19-21

⁴⁶ Eke Jesu odad anñ neny am dad agñ a, kpekñ lis lele lisijimel ab ow inym es gbenñ eke ki dad'r odad. ⁴⁷ Egn nyam dad Jesu nine: «Kin esñ lele esñ jimel ab ek'ow inym es gbenñ. -N'am erur eke -li ki dad'ñ odad.» ⁴⁸ Jesu dad egn a nine: «Ko bwo el em lis ee? Etñ ko bwo el el em lisijimel ee?» ⁴⁹ Etñ n'am ckn *jam* esel a abu li dad l'ese: «Kin em lis lel em lisijimel ab ek'annñ anja, ⁵⁰ anke egn kaka feh eke bi kok Es ek'annñ afr ec'erur a, el em lisijim, em lisijow lel em lis ab.»

† Èkn 1 Korent 1.22. †† Èkn 1 Éb Ebu 10.1-10.

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Mark 4.1-9; Luk 8.4-8

13 Legñ a ce, Jesu anñ akñ a † ey ckm etñ im sig es mij saw eke ki yegm agñ low. ² Agñ n'annñ ar elul il em; na sosome l'ey mijetñ nyam em li sig es. Ko bieku a gbe inym es mij neny a. ³ N'am dad wel ów n'annñ nyandre em l'ese: «Legñ nyam, egn ewl es nyam im cgm am ewl egn. ⁴ Eke n'am ufñ egn ey ab es a, †† beb ok ebr af etñ cr ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekñ -l'eli, sec a ek'enym a sosome. ⁶ Ko eke ligbn ow afr a, l'ebal egn a eke eli ok ckm a etñ li wewr wel es anke min cny el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok usu eke mirñ anñ. Mirñ a eli cny awñ el es. ⁸ Gbekñ egn ey a e beb ok wus mamn af etñ il ewñ: beb cny likñ lele law ab, beb cny ekñ nyahan, etñ ow e beb a, ekñ yen.» ⁹ Etñ Jesu ign af dad nine: «Eke cnyñ cru eke k'irir, ke l'irir senyn senyn.»

Jesu b'oc nyandre odad yegmn agñ low

Mark 4.10-12; Luk 8.9-10

¹⁰ *Jam* esel a ow titm Jesu etñ am ibrm'n ese: «Ko bla etñ bi dad el odad nyandre em ee?» ¹¹ Li dad wel nine: «Dny, enan Afr eci *gbrengbi* usu a ec'ów a eke l'el es a ec'any uw, ko el -n'èñnm. ¹² Tasi em a, egn ek'èññ any uw a, wel b'ow obn'ñ etñ ow b'ow ufur es; ko egn ek'èññ a, tel a eke ctu eke k'ann'ñ a, wel b'ow eb. ¹³ Ow sosome mi b'oc nyandre em mi dad el odad, anke -li bi ler ko -l'èknm, etñ ow b'ok el cru em yeji ko -l'ir-imn, etñ ow ókm el es sos em. ¹⁴ Eben eke Nyam ec'odad eke dad el Esayi eci *kokoba* cb em a, ey ckm sodad amua em ana:

Ow b'ow ok cny cru em senyn senyn, ko k'ow irimn; b'ow leer senyn senyn, ko k'ow èknm.

¹⁵ Tasi em a, agñ amua na itñ ew tuctuc;

-li babl cru es,

-li bubur anyamn

yec'etñ ke el ec'anyamn k'èknm,

ke el ec'ow a k'irim ów,

el eci nuñ em cny a k'ánm es,

-l'ewlmn -l'owmn em ogñ bake m'ewlm el. ††

¹⁶ Dny ec'a, sos em ctu eke k'irñ cny anke cny ec'anyamn am èkn es etñ cny ec'ow am iri ów! ¹⁷ M'am dad cny nawre em: *kokoba* cb esel n'annñ lele agñ ek'ij neny nyam Nyam ec'any af ab a erur eke k'èkn low na eke am èkan a, ko -l'èknm, iri low na ek'am irir a, ko -l'ir-im.» †††

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Mark 4.13-20; Luk 8.11-15

¹⁸ «l'irir egn ewl es ec'odad a e nyandre. ¹⁹ Ebr ab af a eke egn a ok a, el agñ a eke b'iri wel am dad *gbrengbi*

† akñ a:èkn Mark 2.1 lele akr otar ab ab. †† Eke egn ey a eke *Jwifel* a *k'ewl* a ew t'oni t'oni ey a, -l'agbrm cmu -l'okm em, ko -li b'ufñ es wus a eke -n'cwmun ab af. †† Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wel oc. ††† Bèbmn 1 Pier 1.10-12.

usu a ec'odad ke éwm erm af a, agn low n̄un̄ es b'ow oc yec'a eke w̄el ewl el ec'erm em a. ²⁰ Mebn wus a eke egb a ok a, el agn a eke b'iri Nyam ec'odad ke kpek̄n̄ b'eb'r sos em iñ̄ em a. ²¹ Gb̄ek̄ -li yebm̄n̄ odad a okm̄ min el em, -li b'ew̄ erm af tel c̄e. Eke sica sos es ɔw owi oglog gbre ij owi b'ow Nyam odad a sosiem a, -li b'egbr̄ ɔmn̄ a fafa. ²² Wus a eke mir̄n̄ ɔn̄ɔn̄ an̄ af ke egb a ok af a, el agn a eke b'iri Nyam ec'odad, ke emeny b'eb'r wus na ec'ow̄ a e low ermij a. -Li b'ɔl ob ɔny es. Ermij owi amua b'ej̄u el, b'aw̄n̄ odad ab es, et̄n̄ ow ɔsum ey kaka. ²³ Wus mamn̄ a, el agn a eke b'iri Nyam ec'odad ke b'ew̄ erm af a. -Li b'ɔsu ey: beb̄ ec'a lik̄n̄ lele l̄ew̄ ab oglog ek̄n̄ nyahan et̄n̄ beb̄ ec'a ek̄n̄ yen.»

Nyandre em odad suw en̄un̄ eci

²⁴ Jesu am dad el nyandre em odad ejeci es̄e: «Kin Afr eci *gbren̄gbi* usu a eci elel eke an̄n̄: egn̄ nyam ewl egb amamn̄ in ec'ɔgm̄ a. ²⁵ Ncok nyam, eke agn a feñ̄ am eru mem̄n̄ a, in ec'ifnu nyam ow ewl suw en̄un̄ egb ab em et̄n̄ im. ²⁶ Eke egb a eli bake il ew̄n̄ a, suw en̄un̄ a yeji eli ok ɔkm̄. ²⁷ ɔgm̄ es a eci juma kok es̄el a ow am dad'r es̄e: “Egn̄ gb̄el, k̄ɔ ow elm̄ egb amamn̄ ewlm̄ n̄ ec'ɔgm̄ a ee? Et̄n̄ k̄ɔ boḡn̄ suw en̄un̄ amua an̄ ow ee?” ²⁸ Li dad w̄el nine: “Ifnu nyam e low eke kok ana.” Juma kok es̄el a ibrm'n̄ nine: “Erur eke si k'im̄ s'iri suw en̄un̄ ab es ee?” ²⁹ Li dad nine: “Njan̄, an̄ke ow eci es iri em a, ɔtur eke k'irir egb amamn̄ ab es. ³⁰ Yèbr̄ el -l'okr af -l'agb̄ ton̄ ke ow ít egb ub e l̄egn̄ a, ke sica yoḡn̄, m'ow mi dad egb ub es̄el a m'es̄e: Ìk̄n̄ an̄ym̄ irir suw en̄un̄ ab es aw̄n̄ es eku eku of̄n̄, ke sica ókr̄ egb a, em ec'egbel ab em.” »

Lik̄n̄ e liy ec'odad nyandre em

Mark 4.30-32; Luk 13.18-19

³¹ Jesu am dad el nyandre em odad ejeci: «Afr eci *gbren̄gbi* usu a an̄n̄ es̄e lik̄n̄ e liy nyam ek'iḡn̄ nyam oc ewl in ec'ɔgm̄ af. ³² L'el egb ey a feñ̄ em eci likekli tasi; k̄ɔ eke l'eli a, l'el egb ewlu ab em e lik̄n̄ ligbel tasi. L'el lik̄n̄ ton̄ bat̄n̄ ɔr b'ow us mel in ec'ál ab em.»

Nyandre em odad ek'el lijru eci

Mark 4.33-34; Luk 13.20-21

³³ Jesu am dad el nyandre em odad ejeci: «Afr eci *gbren̄gbi* usu a an̄n̄ es̄e lijru eke ɔw̄ nyam oc wuwlm̄ ma † toy lik̄n̄ lele yen ab ton̄ bake ma a nimum in̄n̄ eb es ab af.»

³⁴ Jesu am dad dedeku a ów amua feñ̄ nyandre em; li dádm̄ w̄el low ek'ow̄ elm̄ nyandre em. ³⁵ Li bi kok eben̄ yec'et̄n̄ ke *kokoba* ɔb es ec'odad a íy n̄eny: *M'ow mi dad el odad nyandre em, m'ow m'ɔn̄ el ów eke l̄l es wus eci nun̄ ɔb em et̄n̄ a ec'amani.*‡

† Eke egb amamn̄ a b'il ew̄n̄ a, suw en̄un̄ amua ab -li b'otarir es. †† ma:Grek̄ em odad a eci iri tasi a el farin ‡ Selu 78.2.

Jesu am otar nyandre em odad a ek'el suw en̄un̄ a e low akr

³⁶ Sica Jesu elu bieku ab es et̄n̄ im ak̄n̄. In e *jam* es̄el a im titm'n̄ et̄n̄ am ibrm'n̄ es̄e: «Òtar nyandre em odad a ek'el suw en̄un̄ ek'an̄n̄ ɔgm̄ a e low akr ok ey.» ³⁷ Jesu dad nine: «Egn̄ ec'Iȳ anake ewl egb amamn̄ a; ³⁸ ɔgm̄ a, ke wus na nimum ana; egb amamn̄ a el agn a eke b'elum̄ *gbren̄gbi* usu a eci low; suw en̄un̄ a, el agn a eke b'elum̄ agn low n̄un̄ es e low a; ³⁹ ifnu a eke am ewl suw en̄un̄ a, ke *agn* ana; egb ub a, ke jeñ̄ ok e l̄egn̄ ana; et̄n̄ egb ub es̄el a ke *afr* erm es̄el ana. ⁴⁰ Es̄e elel eke w̄el am iri suw en̄un̄ es eke w̄el k'owl al em a, eben̄ eke ow b'ow el jeñ̄ ok e l̄egn̄ ec'ab ana: ⁴¹ egn̄ ec'Iȳ b'ow erm in ec'afr̄ erm es̄el a, -li b'ow -n'ɔny agn a feñ̄ eke b'irm̄n̄ el lawl̄el ec'ɔmn̄ a lele ów en̄un̄ kok es̄el ab ab -l'ot es *gbren̄gbi* usu a, ⁴² ke -l'ot -l'owl w̄el al gb̄el ab em; yoḡn̄ anake ɔn̄n̄ ik̄n̄ lele an̄ em sasagr ab b'ow an̄n̄ a. ⁴³ K̄ɔ sica agn a eke ij n̄eny nyam Nyam ec'any af a, b'ow jeñ̄ es̄e ligbn̄ af el Es̄ eci *gbren̄gbi* usu a. Ek'ɔnȳn̄ ɔru eke k'irir, ke írir sen̄yn̄ sen̄yn̄.»

Nyandre em odad ek'el ob ɔny a eke l̄l es a eci

⁴⁴ «Afr eci *gbren̄gbi* usu a an̄n̄ es̄e ob ɔny eke l̄l es ɔgm̄ nyam af. † Egn̄ nyam iwr̄ ob ɔny na es et̄n̄ emeny oc l̄l es ɔgm̄ a. Sos em iñ̄n̄ ton̄ bat̄n̄ n'im̄ l'ɔl ob feñ̄ eke eke n'ɔny a l'ij, et̄n̄ l'ewl l'ow l'ɔl ɔgm̄ a.»

Nyandre em odad ek'el miyob eci

⁴⁵ «Afr eci *gbren̄gbi* usu a an̄n̄ es̄e an̄ ɔlu nyam ek'am ɔl miyob amamn̄ es af. ⁴⁶ Eke n'eȳn̄ an̄ gb̄el e miyob nyam a, n'im̄ l'ɔl ob feñ̄ eke eke n'ɔny a l'ij, et̄n̄ l'ɔl miyob a.»

Nyandre em odad ek'el muw eci

⁴⁷ «Emeny Afr eci *gbren̄gbi* usu a an̄n̄ es̄e muw eke w̄el ok ke ɔny ɔcn̄ eȳn̄ eȳn̄ feñ̄ af. ⁴⁸ Eke ow b'iy a, mij ju-ma kok es̄el a b'ɔdu ow'r̄ ákpaf ke ok es am jeñ̄ ɔcn̄ ab es: -li b'ok amamn̄ a mulu em, ke -l'owl yec'eke akplm̄ a. ⁴⁹ Jeñ̄ ok e l̄egn̄ a, eben̄ ek'ow̄ b'ow el ana: *afr* erm es̄el b'ow ow kpab agn en̄un̄ a es, amamn̄ a e lís, ⁵⁰ ke ɔwl el al gb̄el ab em. Yoḡn̄ anake ɔn̄n̄ ik̄n̄ lele an̄ em sasagr ab b'ow an̄n̄ a.»

Ob ɔny owr lele ob ɔny sig ab

⁵¹ Jesu ibrm̄ el nine: «K̄ɔ irir ów a feñ̄ ee?» -L'eȳn̄ nine: «Es̄e.» ⁵² Et̄n̄ ca li dad w̄el nine: «Eben̄ eke ol eci *low* yeñ̄m̄ es feñ̄ ek'am el Afr e *gbren̄gbi* usu a ec'eȳn̄ a, an̄n̄ ana. N'an̄n̄ es̄e ak̄n̄ es nyam eke b'el̄u in ec'ob ɔny ɔkm̄ low yeñ̄m̄ owr em lele low yeñ̄m̄ esig em ab af.»

†† Jesu eci l̄egn̄ ab em a, sakp̄ n̄ɔn̄ agn̄ b'agbr̄ n̄ɔm̄ el ec'ɔgm̄ a ok el ec'ob ɔny em, yec'et̄n̄ ke egn̄ k'íym̄. Sakp̄ oglog -li b'ijl̄ usu a eke ob ɔny a an̄n̄ ab es. Musu em agn̄ ejeci b'uyum̄ ab ot. Jwif̄el ec'ol em a, ob ɔny feñ̄ eke l̄l es egn̄ ec'ɔgm̄ a, el ɔgm̄ es a eci.

Nasaret ban̄n eȳn úbm Jesu nawre

Mark 6.1-6; Luk 4.16-30

⁵³ Eke Jesu dad nyandɛ em odad amua bake ow uwr a, l'igb yoḡn ⁵⁴ n'im eb ab em eke n'ann̄ l'agb a. N'am yegm aḡn low yoḡn eci Nyam nun̄ iḡn usu a ton̄ aḡn a fēn ek'ann̄ yoḡn a low iti any af̄n̄ es. -N'am dad -l'ese: «Boḡn nun̄ em on̄y na ann̄ ow'r ee? Ayaf l'ctu eke li ki kok sakrowa amua ee? ⁵⁵ K̄ ow elm ɔɔɔɔ es ɔdu es a ec'iy ab ee? K̄ ow elm Mari elm lis ee? K̄ Jak, Josef, Sim̄c lele Jud ab elm lisijimel ee? ⁵⁶ K̄ lisijɔw̄el fēn irm̄ ey ab ee? K̄ abusu ik̄n na boḡn n'eȳn ee?» ⁵⁷ Etn̄ ów amua fēn ɔ̄m abusu eke -li k'onȳ ɔ̄m̄n Jesu em. Etn̄ Jesu dad el nine: «Usu a fēn wel b'onȳ kokoba ɔb es ec'elum, ek'ow elm in ec'eb ab em lele in ec'ak̄n ab c̄e wel ɔ̄nym in ec'elum.» ^{†58} Yoḡn eci sakrowa a eke Jesu kok a tel c̄e, el eci ɔ̄m̄n a eke -n'onȳm a sosiem.

Jan mij ok nun̄ es e luw owi

Mark 6.14-29; Luk 9.7-9

14 L̄eḡn ab em a, Galile eci es ew es Er̄ɔd Antipas am iri Jesu eci nin ek'am il e low. ² Li dad in eci juma kok esel a nine: «Eḡn a Jan mij ok nun̄ es! L'igb luw em, na sosiem anake n'am on̄y abusu li kok sakrowa a.»

³⁴ Kin elel eke Jan mij ok nun̄ es a e luw owi a ecr: Er̄ɔd Antipas oc lisijim Filip e ȳw̄ Erodiaɔ, et̄n̄ Jan im dad Er̄ɔd nine: «Ow itm eke k'oc es̄n̄ jim e ȳw̄.» ^{††} Etn̄ ow sosiem Er̄ɔd ɔ̄n̄ abusu wel on̄y Jan ok ngbraka elu sobel em. ⁵ Er̄ɔd am erur eke k'ibi Jan, k̄ n'am uru Jwif̄el a, an̄ke -li b'oc Jan es̄e kokoba ɔb es af.

⁶ Gb̄ek̄o sica Er̄ɔd e mew ec'es gb̄eḡbl e l̄eḡn ab em a, Erodiaɔ j̄w̄ ub ej̄ etu a eke wel es̄n̄ a ec'any af. In e low in̄n̄ Er̄ɔd sos em ⁷ ton̄ l'eḡn l'eb eke li k'onȳ ow ob fēn eke ow b'ow ibrm̄ a. ⁸ Erodiaɔ ec'ow ɔ̄m̄ ebl em, j̄w̄ dad Er̄ɔd nine: «Òc Jan mij ok nun̄ es eci nun̄ a wayas em is'm̄ an̄a!»

⁹ Eb̄ ebu a sos ɔw es; gb̄ek̄o eke l'ij̄ n̄enȳ etu a ec'any af a, l'elu abusu es eke li k'onȳ ow. ¹⁰ N'onȳ eḡn im sobel em ubr Jan mij ok nun̄ es nun̄. ¹¹ Wel oc nun̄ a wayas em ow ɔ̄n̄ dedȳw̄li a et̄n̄ l'eb n'onȳ lis. ¹² Ek'ów a ec̄ eben a, Jan eci jam esel a ow oc in e sos megl̄ a im oc es, et̄n̄ im ewl Jesu amani low na ek'eȳ a eci.

Jesu iyr aḡn ek'af̄n̄ fandi yen es lok

Mark 6.30-34; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

¹³ Eke Jesu iri Jan e low na a, l'igb yoḡn mijet̄n̄ em eke li k'im in ɔ̄nȳ usu saw em, k̄ aḡn a uw any; -l'ok ɔ̄km̄ seb a ek'ann̄ yoḡn ab em, et̄n̄ mij̄ n̄enȳ a -n'am us Jesu jam lakr em. ¹⁴ Mijet̄n̄ a b'itr̄ es eke Jesu b'us es a, l'ek̄n aḡn ɔ̄n̄k̄; wel e low on̄y'n̄ ɔ̄n̄ et̄n̄ k̄pek̄n̄ n'am ewlm̄ el ec'ól̄u a.

† B̄eb̄m̄n Luk 4.24, Jan 4.44, lele Jan 6.42 ab ab. †† Jwif̄el ec'ol̄ em a, ek'es̄n̄ jim ann̄ owr, ow itm eke k'eb in e ȳw̄ el̄ n̄ eci. Èkn̄ Ob Ap 20.21.

¹⁵ Eke l̄eḡn ew es a, in e jam esel a ow titm'n̄ et̄n̄ am dad'r̄ es̄e: «L̄eḡn̄ ec̄, et̄n̄ em̄enȳ usu na yēji ew usu saw em. Òk aḡn ab es im̄ ban̄n̄ ban̄n̄ ek'ann̄ saw saw an̄a a ye'et̄n̄ ke -l'ok̄ ob ij.» ¹⁶ Jesu dad el nine: «Ow itm eke -li k'im; ɔ̄nȳ obi, ɔ̄n̄ el ob -l'ij!» ¹⁷ -Li dad ow nine: «Futufutu yen lele ɔ̄cn̄ yonȳ ab c̄e anake s'onȳm ab an̄a a.» ¹⁸ Jesu dad el nine: «Òtr̄ isr'm̄ an̄a.»

¹⁹ Etn̄ em̄enȳ li dad aḡn a eke k'ok es suw ab af; sica l'oc futufutu yen a lele ɔ̄cn̄ yonȳ ab ab, l'igbl̄ any oḡn̄ afr̄ et̄n̄ l'elu Nyam bia. Li bubr̄ em n'onȳ jam esel a et̄n̄ -li c̄ec̄ -n'onȳ aḡn a. ²⁰ El fēn̄ -l'ij ob lok iy el et̄n̄ em̄enȳ ow wal es. Jam esel a ot ekpr̄ a eke wal es a as luku, et̄n̄ ow iy mulu l̄ew yonȳ. ²¹ Aḡn̄ a fēn̄ ek'ij ob a ɔ̄tu eke k'ij aḡn̄ fandi yen; wel awlm̄ ɔ̄w̄w̄ lel ey ab. ‡

Jesu am an es mij lekpl ab af

Mark 6.45-52; Jan 6.15-21

²² K̄pek̄n̄ eke ow b'uwr̄ a, Jesu ɔ̄n̄ jam esel a ok mijet̄n̄ ab em eke k'ik̄n̄ anȳm im mij lekpl a e jam a, ke n'ann̄ in obi l'afl̄ aḡn ab es. ²³ Eke l'afl̄ wel es a, l'uyu lafenȳ ab af eke li ki n̄onȳ Nyam. Eke l̄eḡn ew es a, n'ann̄ yoḡn in ɔ̄nȳ. ²⁴ Mijet̄n̄ a gb̄e, wus ab a, n'im k̄pek̄pe, mra am elul il an̄ke l̄ef̄ am elu ɔ̄br'r̄. ²⁵ Eke l̄eḡn am enȳ ow a, Jesu am an es mij ab af im eȳn̄ in e jam esel a. ²⁶ Eke -l'ekan̄ Jesu am an es mij af a, -li k̄pikpr̄m̄ es et̄n̄ -li dad nine: «Na ɔ̄n̄n̄ab̄n̄!» Etn̄ -n'am ɔ̄ḡ er̄n̄ ebl em. ²⁷ Gb̄ek̄o k̄pek̄n̄ Jesu dad el nine: «Erm̄ úsu ɔ̄nȳ lokm̄! Er̄n̄ k'onȳ ɔ̄nȳ! K̄ em!» ²⁸ Pier ɔ̄du odad eb̄ et̄n̄ dad'r̄ nine: «Eḡn̄ gb̄el, eke ow el̄ n̄ tasi, ke ɔ̄n̄ abusu m'an̄ es mij ab af m'ow m'eȳn̄.» ²⁹ Jesu eḡn̄ dad nine: «Òw!» Pier eȳ ɔ̄km̄ mijet̄n̄ ab em et̄n̄ am an es mij ab af im eȳn̄'n̄. ³⁰ Gb̄ek̄o eke l'ek̄n̄ l̄ef̄ a e l̄ec̄ ek'am̄ elu ɔ̄km̄ a, er̄n̄ ow'r̄ sos et̄n̄ n'am em̄n̄. L'elu lebl̄ li dad nine: «Eḡn̄ gb̄el, èb̄ elu'm̄ es!» ³¹ K̄pek̄n̄ Jesu eḡn̄m̄ abu es ɔ̄nȳ'n̄, et̄n̄ dad'r̄ nine: «ɔ̄m̄n̄ ew'n̄ fūefue tasi! K̄ bla et̄n̄ b̄ebar ee?» ³² El yonȳ mum̄ -l'ok̄ mijet̄n̄ ab em et̄n̄ l̄ef̄ a irm̄ es. ³³ Ow ɔ̄n̄ jam esel a ek'ann̄ mijet̄n̄ ab em a, ok ɔ̄wr̄k̄p̄ wus Jesu ec'any af et̄n̄ am dad es̄e: «N̄ gb̄e Nyam ec'Iȳ tasi!»

Jesu ewlm̄ ólu Genesaret wus af

Mark 6.53-56

³⁴ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab ubr̄ mij lekpl a e jam a ke -l'itar es Genesaret wus af a, ³⁵ yoḡn̄ ec'aḡn̄ a uw Jesu anȳ et̄n̄ ewl̄ susu a fēn̄ in ec'ow ec'amani. Etn̄ wel ot ólu fēn̄ is'r̄. ³⁶ -N'am n̄onȳ ow eke ow ki ye'b̄ wel̄ it̄n̄ in e mob sus̄ em a ec'enȳembri a c̄e abu, et̄n̄ aḡn̄ a fēn̄ ek'am̄ it̄n̄ in e mob sus̄ em a abu a, am ewl̄.

Eȳ laḡnel̄ ec'eb̄ ir owi

Mark 7.1-13

15 Sica Farisiel̄ lele ol eci low yegm̄ esel ab ann̄ Jerusalem̄ ow eȳn̄ Jesu et̄n̄ am ibrm'n̄ es̄e: ² «K̄ bla et̄n̄ n̄ e jam esel a éluam̄ eȳ laḡnel̄ ec'eb̄ ir owi a ††

‡ ɔ̄w̄w̄ a lel ey ab ab ok es saw em; et̄n̄ eḡn̄ a yēji ok es saw em. †† Eȳ laḡnel̄ ec'eb̄ ir owi: eke Jwif̄el ok ɔ̄km̄ madu ɔ̄kr̄ em a, el ec'eb̄ ir a tit̄n̄ ɔ̄n̄k̄. Ow ɔ̄n̄ ol e low yegm̄ esel a ɔb̄ nun̄ am obn̄ Mois ec'ol̄ a

ek'wɔŋ ey a ee? Tasi em a, low yegm a am ibrm eke wel ki yɔɔ sabu gbuŋ ke ij ob, kɔ -li kokmn.»³ Jesu dad el nine: «Eŋɔ kɔ wɔny, bla sosiem etɔ wɔny ec'eb ir ec'ow a sosiem eluamn Nyam ec'ol ab ee?»⁴ Tasi em a, Nyam dad nine: *Èlum asɔ lele esɔ ab*, etɔ emeny: *egɔ eke bi yayr es lele lis ab a, l'it eke wel k'ibi'r.*⁵ Kɔ wɔny, wɔny e low yegm ab em bi dadr esre: ek'egɔ nyam in dad ow es oglog ow lis in esre: "Ob a eke mi k'wɔŋŋ ŋ ec'abu elum ec'a, m'oc m'ew es Nyam ec'egb wawr eci,"⁶ ke egɔ ikɔ na, wɔny ec'a, yec'eke li k'wɔŋ es a, †† n'ngbɔw ow e low em ŋ. † Eɓen eke b'isr Nyam ec'odad ab es wɔny wɔny ec'agɔ em ec'ow a usu ana!⁷ Wɔny, agɔ enyembri yony yony esel! Nawre tasi, Esayi dad wɔny e l'is e low na in e koko-ba wɔ ab em:

⁸ Nyam dad eke:
 "Agɔ amua na neny em wɔr wɔr -n'am kɔklm im, kɔ el ec'erm a kpab es em e l'is.
⁹ Nuŋ wɔr wɔr agɔ amua am igɔm,
 anke agɔ em ec'ow anake -li b'oc -li yegmn agɔ low a."
 » ††

Ów eke b'wɔŋ egɔ úwm anɔ
 Mark 7.14-23

¹⁰ Sica Jesu esɔ dedeku a etɔ am dad el esre: «Ìgɔŋ lɔru es irir low na senyn senyn: ¹¹ ow elm ob eke b'ey egɔ nenym a, wɔny egɔ uwm anɔ, kɔ low eke b'anɔ egɔ nenym ey wɔm a, low na anake b'wɔŋ egɔ úwm anɔ a.»

¹² Low na af *jam* esel a ow etɔ Jesu etɔ am dad'r esre: «Odad na eke dad *Farisiel* iri a, kɔ uw any ek'ow ey el sos em ee?»¹³ Li dad nine: «Likɔ fɔŋ ek'elm em Es ek'anɔ afr eci likɔ ek'ewl a, li b'ow l'iri ow es. ††¹⁴ Ègbr el es, -l'el ány eflu ek'am nyimn ány eflu! Ek'any eflu nyam am nyimn any eflu ejeci nyam, el yony mum -li b'ow -l'ok wɔmu nyam em.»

¹⁵ Pier wɔdu odad eb etɔ am dad'r esre: «Òtar nyandre em odad na e low akr ok ey.»¹⁶ Jesu dad nine: «Kɔ wɔny bɔbɔ yeji, k'irimn low na eci nyandre ab ee?»¹⁷ Kɔ uwmn any eke ob fɔŋ eke b'ey egɔ nenym a, b'im ey lokm, ke sica n'anɔ lokm a l'ey wɔm ee?¹⁸ Low eke b'anɔ nenym ey wɔm a, erm em ow b'anɔ ow; etɔ low na anake b'wɔŋ egɔ uwm anɔ a. ¹⁹ Tasi em a, sow tutr enɔŋ eke b'wɔŋ egɔ ibi egɔ, erum yɔw ejec'ab, ij *nfaci*, iy mil, ij danɔku

ek'ow k'okr af eb ir owr na ab. Sol a eke -l'oban a lele Mois ec'ol ab ab wɔny any nyam coco. Yɔɔ sabu:

† † *Wɔm Ok 20.12; Ol Wɔn 5.16; Wɔm Ok 21.17; Ob Ap 20.9.*
 †† *yec'eke li k'wɔŋ es a:Matie eci sil el esig oglog em a, yec'eke li k'wɔŋ es oglog lis a † Eke egɔ nyam bi dad lis lele es ab esre: "Ob na, Nyam ec'ob ap," ke ow ec'iri a ok sakp yony ŋ: 1) Nyam ec'ob eke n'am wɔ, oglog 2) ow ew esre ob eke n'wɔŋ Nyam af ŋ; tasi em a, ow elm Nyam n'wɔm, kɔ es lele lis ab k'wɔm etɔŋ ij. Ol e low yegm esel beb ec'a, low eke egɔ eb a, ek'ow el nyamb owi yeji, ow it eke ki kok (Ol Wɔn 21.21-23). -Li bi tutr eke neny ij na agb akm egɔ es lele egɔ lis ab ec'elum (Wɔm Ok 20.12). Tasi em a, agɔ bi wewlm ol meny el eci sel es okr eci. †† Esayi 29.13, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Sakp wɔwɔ, Nyam b'oc likɔ dadr odad nyandre em ok Israel af. Selu 1.3; Esayi 60.21.*

yadɔ ke dád sodad enɔŋ ok agɔ af a, erm em -li b'anɔ -l'ow.²⁰ Ów amua anake b'wɔŋ egɔ uwm anɔ a! Ij ob ke k'iy wɔm abu a wɔm egɔ uwm anɔ.»

Utuyɔw nyam wɔny wɔm Jesu em
 Mark 7.24-30

²¹ Etɔ Jesu igb yogɔ im Tir lele Sidɔn ab eci wus ab af.
²² Kɔekɔ kin Kana wus af e yɔw nyam †† ek'ir wus ikpr ab af a, ow etɔŋ etɔ am elu lebl dad esre: «Egɔ gbɔl, David e *lilaw*, ikɔm wɔwɔ! Kɔ *abɔ* ŋuŋ am ijr em wɔw gbɔre, ow k'akplm kaka!»²³ Gbɔkɔ Jesu cicm sar okm'n es. In e *jam* esel a ow titm'n etɔ am dad'r esre: «Ògɔŋ †† kɔ n'am us ey jam l'wɔŋ ey wɔw.»²⁴ Jesu dad nine: «Nyam erm'm Israel ec'agɔ a ek'anɔ esre mecɔb ek'irm af a eci ce.»²⁵ Kɔ wɔw a ow ok wɔwɔ wus in ec'any af etɔ dad'r nine: «Egɔ gbɔl, ikɔm wɔwɔ!»²⁶ Jesu dad nine: «Ow itm eke wel k'oc etuey ec'ob ij wɔ wɔw.»²⁷ Yɔw a dad nine: «Egɔ gbɔl, tasi, gbɔkɔ wɔw yeji, el eci es ew esel eci ob ij a ec'ekpr a eke b'anɔ tabl af ok wus a, -li b'ij.»²⁸ Ow wɔ Jesu dad'r nine: «Oy! Wɔm agb'ɔ gbɔl! B'ow etɔ low a ek'am erur a.» Etɔ wanci ab af ce, yɔw a ec'iy a ewl.

Jesu ewlm ólu wɔw

²⁹ Sica Jesu igb yogɔ im ey Galile eci mij lekpl a ogɔ. †† L'uyu ligigl nyam af li sig es.³⁰ Agɔ wɔw ow etɔŋ. -L'ism akr kɔce esel, ány eflu, sos éyru, ebrmɔl, lele ólu ejeci wɔw ab. -L'ok wel es Jesu ec'any af etɔ l'ewlm wel.
³¹ Eke -l'ekan ebrmɔl dad ów, sos éyru ewl, akr kɔce esel an es lele ány eflu ek'ekn es ab ab a, agɔ a low iti any afɔŋ es etɔ -n'am kɔklm Israel e Nyam a.

Jesu iyr agɔ fandi yar lok
 Mark 8.1-10

³² Emeny Jesu esɔ in e *jam* esel a etɔ dad nine: «Agɔ amua e low am wɔny'm wɔw, anke kin seɔŋ emum nya-han eke -n'anɔŋ em ab ke -n'wɔny ob kaka eke -li k'ij. M'erurm eke mi k'wɔŋ el -n'im namn; ejagb -l'wɔw eke -li k'etɔ es abur.»³³ Jam esel a dad'r nine: «Kɔ usu saw em anɔ, bogɔ s'wɔw eke si k'etɔ ob ij s'wɔw agɔ amua ij lok iy ee?»³⁴ Etɔ Jesu ibrm el nine: «Kɔ futufutu abi wɔny ob ee?» Etɔ -li dad nine: «Futufutu wɔw lele wɔn ekekey abi ka ab.»³⁵ Ca li dad agɔ a eke k'ok es wus.³⁶ Etɔ l'ot futufutu wɔw a lele wɔn ab ab, l'elu Nyam bia, li bubr em n'wɔŋ in e jam esel a, etɔ -li ceɔ agɔ a fɔŋ.³⁷ El fɔŋ -l'ij lok iy el. Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etɔ ow iy mulu egbɔl wɔw.³⁸ Agɔ a ek'ij ob a ij agɔ fandi yar, wel awlm yɔw lele etuey ab.³⁹ Eke sica Jesu wɔw bieku a im a, l'ey mijetɔ ab em etɔ n'im Magadan †† eci wus ab af.

††† *Yɔw a, Israel ec'efnu esig ab em ec'egɔ: ow elm Kana ek'anɔ Galile a e yɔw. ††† Ógɔŋ:odad na Grek em a, wel wɔw ek'itɔŋ ejec'em dad esre Ógɔŋ ob a eke n'am ibrm a § wɔw:Jwifel b'oc agɔ ek'elm Jwifel a esre wɔw af. †† Jesu igb yogɔ im ey Galile eci mij lekpl a ogɔ:ow am yegm eke n'im l'ey Nyam any uwm esel eci wus ab af. Mark 7.31. ††† Èkn Mark 8.10 ec'akr otar a.*

Farisiel lele Sadusiel ab am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Mark 8.11-13; Luk 12.54-56

16 Farisiel lele Sadusiel ab ow eηη Jesu eke k'ebm'n. -L'ibrm ow nine: «Èlu meny ewr nyam çkm yegm ey ek'ow el Nyam erm'η.» ² Kç Jesu dad el nine: [«Lεgη es ew em bi dadr εsrε: “Efi e lεgη a b'ow akpl, anke afr ebl es.” ³ Eηη ibribr fafa, eke afr b'ibr es a, bi dadr εsrε: “Yefeny na nyam b'ow an.” Lεgη eci elel eke b'anηη a b'uwr any, kç sεgη amua eci meny ewr a, çtum n uwmn any!]] ⁴ Yefeny na ec'agη eηηη amua eke ijm neny nyam Nyam ec'any af a am ibrm meny ewr; kç wel k'ow kokm meny ewr kaka ççm el ek'ow elm Jonas ec'a cε.» ^{††} Eηη l'elu wel es n'im.

Jam esel a low a k'okm es sos em kaka

Mark 8.14-21

⁵ Eke jam esel a im ok mij lekpl a e jam a, -l'ijl es eke -li k'oc futufutu. ⁶ Jesu dad el nine: «Èwr erm! Çsur sos Farisiel lele Sadusiel ab eci lijru a e lís.» ⁷ Jam esel a am dadarir el çfr εse: «Eke s'ocm futufutu a sosiem anake n'am dad ów amua a.» ⁸ Jesu uw odad a eke -n'am dad ab any eηη li dad wel nine: «Bla sosiem eηη am dadr çny çfr em εsrε: “Eke s'ebm futufutu a sosiem ee?” Kç k'ir- imn cε ee! ⁹ Ow k'okm çny es sos em cε ee? Futufutu yen a eke mi bubr em, m'çη agη fandi yen lele ekpr a eke wal es eci mulu abi a eke otr imn a, kç k'çknm n ow e low ee? ¹⁰ Eηη kç futufutu lçbη a eke mi bubr em m'çη agη fandi yar a, lele ekpr a eke wal es a eci mulu εgbel abi a eke otr imn a, k'çknm n ow e low ee? ^{†††} Çsur sos Farisiel lele Sadusiel ab e lijru a e lís. Kç ayaf çtur eke k'uwmn any ek'ow elm futufutu ec'odad mi dadm çny ee?» ¹² Ca jam esel a iri ek'ow elm lijru a eke wel b'oc kokr futufutu a ec'odad Jesu dadm el, kç Farisiel lele Sadusiel ab e low yegm a e low.

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Mark 8.27-30; Luk 9.18-21

¹³ Jesu im ey Sesare Filip ec'eb em. N'am ibrm in e jam esel a l'εse: «Ayaf agη bi dadr εgη ec'Iy e lís ee?» ¹⁴ -Li dad nine: «Agη beb bi dad εse η Jan mij ok nuη εs, beb bi dad εse η Eli, eηη agη likpr ec'a, -li b'oc'η εse Jeremi oglog kokoba çb es ejeci nyam af.» ¹⁵ Eηη Jesu ibrm el nine: «Kç çny obi çny obi a, ayaf b'ocar'm ee?» ¹⁶ Simç Pier dad nine: «N Mesi a, Nyam a ek'anη owr ec'Iy.» ¹⁷ Ca Jesu dad'r nine: «Simç Jonas jim, ^{††} ehe él η eci, anke nawre ikη na, ow elm εgη elum çkm dadm'η, kç em εs ek'anη afr a. ¹⁸ Sica em, m'am dad'η m'εse: η Lob, ^{†††} eηη lob ikη na af, m'ow m'us em e Nyamel a. ^{†††} Luw

† Matie eci silel esig ççkç em, wel éηηm sodad ek'anη ob na [...] ec'arajη em a. †† Bèbm n Matie 12.39-40. ‡ Èkn Matie 14.15-21. †† Èkn Matie 15.32-38. †† Simç Jonas jim: Pier es e nin a, Jan (Jan 1.42) kç Jonas el in ec'εsη likpr em Grεk em. ††† Pier e nin a e nyandε el lob. ††† m'ow m'us em e Nyamel a: odad na em, Nyam ec'agη e low wel am dad, kç ow elm èl. Bèbm n Efes 2.20.

ec'abusu a k'çtum çnym lεc in af. ¹⁹ M'ow m'çη'η Afr e gbrençbi usu a eci sisafue a: low fεη eke b'ow igη wus af anη a, Afr b'ow igη; low fεη eke b'ow eb wus af anη a, Afr yeηi b'ow eb.» ^{§20} Jesu ij l in e jam esel a neny dad nine: «Ki dadr εgη kaka eke m'el Mesi a.»

Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anη igb ab e low

Mark 8.31-9.1; Luk 9.22-27

²¹ Lεgη a cε, Jesu çb nuη am dad ulm in e jam esel a es εse: «Ow it eke mi k'im Jerusalem ke yogη m'ij gbre ççkç, agη ekpekp, egb waw esel εgbel, lel ol e low yegm esel ab ab ec'abu em. Wel b'ow ibi'm eηη sεgη nyahan m'ow m'igb luw em.» ²² Eben a, Pier oc'r ab im saw em eηη am enym'n abr dad εse: «Egη gbεl! Nyam çny oc'η es em! Low na k'ow eηηm'η lεgη kaka!» ²³ Gbεkç Jesu ewl sos meny eηη am dad Pier εse: «Satan, kpàb'm es lís! N η el em ec'ejagb us e lirikp, anke η e tutr a elm Nyam e tutr, kç agη em eci.» ²⁴ Emeny Jesu am dad in e jam esel a εse: «Ek'εgη nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li kí tutrm in e lís owi, l'ábu in obi ec'olikh a, ^{§†} ke l'ús'm jam. ²⁵ Tasi em a, εgη yec'eke b'ow erur eke ki dogηη in e sel a, b'ow irmn. Gbεkç εgη yec'eke b'ow irmn in e sel a em sosiem a b'ow eηη. ²⁶ Eke batη εgη nyam çny wus ec'ob fεη eηη l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? Kç bla ob iy εgη çtu eke k'oc ççgr in e sel ab ee? ²⁷ Tasi em a, εgη ec'Iy b'ow ow εs ec'anygbel ab em lele in ec'afr erm esel ab ab, eηη εgη eηη in eci es an ab em, li b'ow li ççg ow labm. ²⁸ Low nawre m'am dad çny: agη amua ek'anη anη a e beb b'ow ekn εgη ec'Iy ow εse eb ebu af gbuη ke -l'uw.»

Jesu itηη sos

Mark 9.2-13; Luk 9.28-36

17 Eke sεgη ççkç εc a, Jesu εsη Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab eηη -li kpab es -n'im saw em el çny lafeny gege nyam af. ² Jesu itηη sos el ec'any af: any am jejn'n εse ligbn af eηη in e mob sus em a ufu pum pum pum anη εse usuayl af. ^{§††3} Eηη kin, jam esel nyahan a εkn Mois lele Eli ab ek'ilm any am dad ów Jesu ab. ⁴ Eηη Pier dad Jesu nine: «Egη gbεl, ow akpl eke si k'anη anη! Ek'erur, anη m'çtu eke mi k'us nuη igη usu nyahan: η e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.» ⁵ Odad anη Pier neny am dad eηη kpeκη kin jru ek'am jejn ow ubur el es. Lebl nyam anη jru ab em am ikη dad εse: «Egη na el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em iηη fεη m'elu'l em. Ìrir in e low!» ^{§†6} Eke jam esel a iri lebl ikη na a, erηη çny el afηη es eηη -li bubu any es wus. ⁷ Jesu im titm el, itηη el abu eηη dad

§ ...igη eb: awη es mçmu es

§† l'ábu in obi ec'olikh a: èkn Matie 10.38 ec'akr otar a. §†† Bèbm n 2 Pier 1.16-18. §‡ Bèbm n Matie 3.17; Selu 2.7; Esayi 42.1.

el nine: «İgbr, k'urur erñn.»⁸ -Li gbigbl any ogñ etñ -l'eknm eññ kaka ek'ow elm Jesu çny çē.

⁹ Eke -n'anññ lafeny ab af -n'am us es a, Jesu am ijl el neñny dad ese: «Low na ek'ekan a, ki dadr kokr eññ kaka toñ bake eññ ec'Iy igb agñ ek'uw ab em.»¹⁰ Etñ jam esel a am ibrm Jesu ese: «Dàd ey, k' bla sosiem etñ ol e low yeñm esel a bi dad ek'Eli in k'ow gbuñ ke Mesi in ow ee?»¹¹ Jesu dad el nine: «Tasi em a, Eli eke li k'ow ke ni nyimn ów a feñ. ¹² Gbèkò m'am dad çny ek'Eli ow leññ a etñ, agñ eññm ebm'n etñ kok'r low yec'eke -l'erurir a. Eñen eke -li b'ow -li kok eññ ec'Iy sos keskes ana.»¹³ Sica jam esel a iri eke Jan mij ok nuñ es ec'odad anake Jesu am dad el a.

Jesu ewlm iy nyam ek'abñ ñuñ b'ijr gbre

Mark 9.14-29; Luk 9.37-43a

¹⁴ Eke Jesu lele in e *jam* esel ab ab ow ok yogñ a eke bieku a anñ a, eññ nyam ow titm Jesu, ok çwrokp wus in ec'any af ¹⁵ etñ dad'r nine: «Eññ gbèl, çny em ec'iy a eci çwññ ikñ. L'el krokro es etñ ðl a b'ijr'r gbre toñ sakp n'ok ec'a li b'ey alm, oglog mij em. ¹⁶ M'oc'r m'is ñ e *jam* esel a k' -l'çtum -l'ewlam ow.»¹⁷ Jesu igbl lebl ogñ dad nine: «Wew! Çny eel agñ eññ eke çmn anm em tasi! Emeny seññ abi m'it eke mi k'anñ çny ab ee? Etñ emeny sakp abi ow it eke mi k'eññ low na m'eb ee? Öcr iy a isr'm anñ.»¹⁸ Jesu çw *abñ* ñuñ a abr ey çkm iy ab em etñ l'ewl wanci ab af çē.

¹⁹ Jam esel a im titm Jesu saw em etñ ibrm'n nine: «K' bla etñ ey s'çtum s'çnym abusu s'ogñm abñ na ee?»²⁰ Jesu dad el nine: «Çny ec'çmn a ufum es. Low nawre m'am dad çny: blel çny çmn ew likekli ese likñ e liy af, çtur eke ki dadr ligigl na esre: "İgb anñ im yogñ a", li b'ow n'im. Low kaka k'ow çtum akam çny. [²¹ Abñ akpasu na, Nyam ñuññ lele *neny* eññ em ab çē wel çtu eke k'ogñ'n.]»^{††}

Emeny Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anñ igb ab

Mark 9.30-32; Luk 9.43b-45

²² Leññ nyam, *jam* esel a feñ eññanin Galile, etñ Jesu am dad el ese: «Wel b'ow çny eññ ec'Iy elu agñ abu em, ²³ ke -l'ibi ow; gbèkò seññ nyahan, li b'ow l'igb luw em.» Ow sosiem jam esel a sos çw es n'ok.

Wus labm e çw

²⁴ Eke Jesu lele in e *jam* esel ab ab ow ok Kapernayum a, *Nyamel* gbèl a eci wus labm eb esel a ow eññ Pier etñ am ibrm'n ese: «K' çny eci low yeñm es a, n'am çwgm Nyamel gbèl a eci wus labm ee?»²⁵ Pier dad nine: «Njan, li bi çw.»

† Èkn Matie 11.14 ec'akr otar a. †† Matie eci silel esig oglog em a, wel éññm sodad ek'anñ ob na [...] ec'aranñ em a. ‡ Eññ igñ ek'el Jwif feñ k'ij akpo likñ afñ es a, it eke Nyamel gbèl ab em k'okl os lakpo lakpo feñ (Çkm Ok 30.11-16). Ow bebmn juma kok es nyam eci leññ ikpr e labm çw ab.

Wanci ab af a eke Pier am ey akñ a, Jesu ikñ anym eb odad etñ dad'r nine: «Simç, k' ayaf am tutar ee? Wus na eci éb eb u a, k' bwo ki çwç wus labm çñ el ee? El ec'eb eññ a, k' etu agñ ab ee?»²⁶ Pier dad nine: «Etu agñ a çē.» Af yogñ Jesu dad Pier nine: «Eb eññ a çnym labm çwç ij. ²⁷ Gbèkò s'erurm eke si k'ebal agñ amua erm es. Na sosiem im mij lekpl ab em çwl ew; çcn krekre a eke b'ow çny a, fig in e neñny a, b'ow eññ os eke b'ow ebm ñ lele em ab eci wus labm a eci çwç. Öc os a ow çwç el ey ec'a.»

Eññ ligbèl ec'el

Mark 9.33-37; Luk 9.46-48

18 Wanci ab af a, *jam* esel a ow eññ Jesu etñ am ibrm'n ese: «Afr eci *gbrengbi* usu yogñ, k' bwo ec'eññ el ligbèl ee?»² Jesu esñ iyli nyam ow, n'inymn ow es el ec'aranñ ³ etñ li dad nine: «Low nawre m'am dad çny: eke itñm çnymn erm ese etuey af, k'ow çtumñ eymn Afr eci *gbrengbi* usu a. ⁴ Gbrengbi usu a ec'eññ ligbèl a, in l'el eññ a eke b'is es ke b'ewl anñ ese iy na af a.»

Èw erm ke k'éym sikpl em

Mark 9.42-48; Luk 17.1-2

⁵ «Eke eññ eb ey amua em e nyam em sosiem a, ke em anake l'eb'm a. ⁶ Gbèkò eññ eke b'ow çny eññ ek'çny çmn em em ese iy na af elu wus a, low ñuñ a eke li k'eññ a agb n'ok. Eke wel oc meb ucur lob ligbèl ucu'r emn, etñ çny eman in okij a, ow akpl akm low ñuñ a eke wel ki kok'r a. ⁷ Bogñ e gbre ana! Wus na af, ów n'ok anñ low ñuñ kok eci! Tasi ów amua b'ow anñ seññ feñ eci, gbèkò gbre b'ow el eññ a eke b'ow kok ów amua a eci! ⁸ Eke batñ ow el ñ ec'abu a oglog ñ e lakr a anake b'çñ ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es oc çwl'l kpekpe; ow akpl ñ eci eke k'ey sel eññ tasi ab em abu nyam coco ab oglog lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony lele akr yony ab, ke wel óc çwl'ñ al a ek'iram es ab em a. ⁹ Etñ ek'ow el ñ e nyamn a anake b'çñ ey sikpl owi em a, çkr çny oc es oc'r çwl'l kpekpe; ow akpl ñ ec'eke k'ey sel eññ tasi ab em nyamn nyam coco ab, ow a eke k'eli anyamn yony, ke wel óc çwl'ñ *gbre* ij usu ec'al ab em a.»

Licèb ek'irm ke wel eññ

Luk 15.3-7

¹⁰ «Èwr erm em e *jam* esel ey amua em e nyam ec'ifn owi em; tasi em a, m'am dad çny eke el ec'af'r erm esel b'anñ seññ feñ em Es ek'anñ afr a ec'any af. †† [¹¹] ††
¹² Kin low nyam, çny e tutr el bogñ ec'ee? Eke eññ nyam çny meçeb ekñ yen, etñ el em eci nyam irm a, k' li k'ow l'igñm ekñ yar lew libarm a l'elum es lafeny af

†† Jwifel eci tutr em a, eññ eññ feñ çny in eci afr erm es eke b'çsu'r, etñ agñ ek'çny any a çē eci afr erm esel a anake b'im Nyam ec'any af a. K' Jesu am elu çkm yeñm eke *jam* esel ekekey amua çny any Nyam ec'any af. Èkn akr 1. †† Matie eci silel esig beb em a, wel eññ akr 11: Eññ ec' Iy ow çwç yec'a ek'irm a eb elu es.

yogŋ, n'iim l'ɔlm yec'a ek'irm a l'ocm ee? ¹³ M'am dad ɔny, eke n'eyŋ ow, li b'ow n'ɔny sos em iŋn licɛb na e nuŋ af l'akm ekŋ yar lɛw libarm a ek'iram a. ¹⁴ Eɓen ek'ɔny Es ek'anŋ afr a erurm eke em e jam esel ey amua em e nyam k'irm ana.»

Eke Krist em ec'esŋ jim nyam kok'ŋ low ŋuŋ

¹⁵ «Eke esŋ jim nyam kok low ŋuŋ [ŋ e l'is], † ke im eyŋ'n ŋ ɔny, ke dád'r in e low ŋuŋ a eke li kok a. Eke l'iri ŋ ec'odad a, ke esŋ jim a l'el ŋ ec'ŋ. ¹⁶ Kɔ eke l'eyŋm l'irim ŋ ec'odad a, ðc eŋŋ ejeci nyam oglog agŋ yony ab im, yec'etŋ ke, esɛ lele eke Nyam Lɛl a am dadr ab af a: *odad feŋ eci nyinyimn em, adanŋku yony oglog nyahan ánnŋ em.*††¹⁷ Gɓɛkɔ eke l'eyŋm l'irim wel ec'odad a, dád ok Nyamel; etŋ eke l'eyŋm l'irim Nyamel ec'odad a, ðc'r esɛ Nyam any uwm es af oglog wus labm eb es af.

¹⁸ Low nawrɛ m'am dad ɔny: low feŋ eke b'ow igŋn wus af aŋa a, Afr b'ow igŋ; low feŋ eke b'ow ebr wus af aŋa a, Afr yeji b'ow eb. ¹⁹ Emɛny m'am dad ɔny, eke wus af aŋa, ɔny em ec'agŋ yony okr af eke k'ibrm low kaka feŋ jej ok owi ec'a, em Es ek'anŋ afr a b'ow ɔŋ el. ²⁰ Tasi em a, yogŋ ek'agŋ yony nyahan as luku em e nin em a, m'anŋ el ec'aranŋ.»

Nyandre em odad ek'el juma kok es a ek'ocm apm a eci

²¹ Etŋ Pier ow titm Jesu etŋ am ibrm'n esɛ: «Eŋŋ gbɛl, ek'em lisijim bi kok'm low ŋuŋ, ke sakp abi mi k'oc m'ap'r ee? Kɔ sakp lɔbŋ ee?» ²² Jesu dad'r nine: «Njanŋ, mi dadm'ŋ m'esmɛ toŋ sakp lɔbŋ, kɔ toŋ sakp ekŋ nyahan lele lɛw ab toŋ sakp lɔbŋ. ††²³ Na sɔsiem, kin Afr e *gbreŋgbi* usu a ec'elel ek'anŋ: eb ebu nyam erur eke k'ub in ec'ob a ek'in eci juma kok esɛl a ɔnym'n ab a.

²⁴ Eke l'ɔb nuŋ n'am kok ow e low a, wel oc juma kok es nyam ek'ɔnym'n os bubute gbɛl ab is'r. ²⁵ Eŋŋ a ɔnym ob kaka eke k'oc ɔɔgr in e labm a; ow sɔsiem eb ebu a ɔŋ abusu eke wel k'ɔ'l ij'r esɛ aduigŋ af, ke wel ɔl in e ɔwɔ, in ec'ey lele ob feŋ eke n'ɔny ab ab ij yec'etŋ ke l'ɔtu li ɔɔg labm a. ²⁶ Juma kok es a ok ɔwɔkɔp wus eb ebu a ec'any af etŋ am dad'r esɛ: “Erm éy'ŋ es, èku bɛb, m'ow mi ɔwɔ'ŋ feŋ!” ²⁷ Eb ebu a ɔwɔ ɔny ɔwɔ: l'oc labm a l'ap ow etŋ l'ɛlu ow es ow im.

²⁸ Juma kok es a ec'im em a, l'ɔbr lawl juma kok es nyam ek'ɔnym'n os tɛl ab. N'ɔny ow emn emn n'am ɔbɔbrm ow l'atr ow sel li dad l'esɛ: “ɔwɔ em ec'os a ek'ɔnym ab a!” ²⁹ Lawl a ok ɔwɔkɔp wus in ec'any af etŋ am etŋŋ'n esɛ: “Erm éy'ŋ es, èku bɛb, m'ow mi ɔwɔ'ŋ!” ³⁰ Gɓɛkɔ l'eyŋm; n'ɔny l'ɛlu ow sobel em ek'ow k'anŋ em toŋ ke ow ɔɔg'r labm a.

³¹ Eke juma kok esɛl ejec'a ekn low a ek'ey a, sos ɔw el es sɛnyŋ sɛnyŋ etŋ -n'im -l'awl ów a feŋ -l'ok eb ebu a.

† Matie eci silel esig oglog em a, wel éŋnm sodad ek'anŋ ob na [...] ec'aranŋ a. †† Ol ɔkn 19.15. ‡ Bèbmn Matie 16.19 lele Jan 20.23 ab. †† sakp ekŋ nyahan lele lɛw ab toŋ sakp lɔbŋ: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itŋn ejec'em dad esɛ sakp ekŋ nyahan lele lɛw lɔbŋ ab

³² Af yogŋ, eb ebu a ɔŋ wel esŋ juma kok es a ow etŋ li dad ow nine: “Juma kok es ŋuŋ! M'oc ŋ e labm a feŋ m'ap'ŋ eke ŋɔŋm'a a sɔsiem. ³³ N yeji, blɛl ɔny awl'ŋ a eci ɔwɔŋ ikŋ esɛ lele eke m'ɔny ŋ e ɔwɔŋ ikŋ ab af.” ³⁴ Eb ebu a erm ebl afŋn es etŋ n'ɔny juma kok es a l'ɛlu sobel em milɔlu kokr eci toŋ ke li ɔɔg labm a feŋ.» ³⁵ Etŋ Jesu igŋ af dad nine: «Eɓen eke em Es ek'anŋ afr a b'ow kok ɔny ana, ek'ɔny em ec'eyŋ nyam nyam ocm low ŋuŋ eke lisijim kok'r a apm'n erm nyam em.»

Igŋnin owi
Mark 10.1-12

19 Eke sica Jesu dad ów ɔw odad bake ow uwr a, l'igb Galile etŋ n'im Jude wus af e mij jam ek'el Jurden a. ² Agŋ ɔwɔ am us'r jam etŋ l'ewlm el em ec'ɔlu a.

³ *Farisiel* beb ow titm Jesu eke k'uk'r meb odad ebl em. -L'ibrm ow nine: «Kɔ low kaka feŋ em, ey ec'ol a ɔŋ abusu eke eŋŋ k'ogŋ in e ɔwɔ ee?» ⁴ Jesu dad nine: «Kɔ awlmn low yec'a eke Nyam Lɛl dad ab ee? Nuŋ ɔb em a, Nyam *kok igŋ lele ɔwɔ ab*,⁵ etŋ li dad nine: *Na sɔsiem anake igŋ b'ow ŋgboŋ es lele lis ab ec'akŋ, ke l'ókr af in e ɔwɔ ab ab -l'el sos megl nyam a.*††⁶ Ca -l'elm agŋ yony ij, kɔ sos megl nyam. Ke eŋŋ k'ɔnym yec'eke Nyam ɔny okr af a kɔpabm es.» ⁷ Emɛny Farisiel am ibrm'n esɛ: «Kɔ eŋŋ am ow ogŋ in e ɔwɔ a, bla sɔsiem etŋ Mois b'ibrm eke wel k'ɔŋ ow igŋnin e lele ee?» ††⁸ Li dad nine: «ɔny ec'erm tuɔtuɔ a sɔsiem anake Mois ɔŋ ɔny abusu eke k'ogŋŋ ɔny ec'ɔwɔ a. Kɔ nuŋ ɔb em a, ow elm eɓen ow esrm. ⁹ M'am dad ɔny: igŋ feŋ eke elu in e ɔwɔ es, ke ow elm eŋŋ ot owi em, ke im ebi ɔwɔ ejec'a, l'ij *nfaci* ŋ.»

¹⁰ In e *jam* esɛl a dad'r nine: «Ek'ow el eɓen tasi eŋŋ k'anŋ in e ɔwɔ ab a, ke ow akplm ek'eyŋ k'ɛbi ɔwɔ.» ¹¹ Jesu dad el nine: «Agŋ a feŋ k'ɔtum eŋŋm odad na ebm ek'ow elm agŋ a cɛ eke Nyam b'ɔŋ ow ec'abusu a. ¹² Ów ɔwɔ anŋ eke b'edŋŋ agŋ ɔwɔ ec'ɛbi agŋ: beb ec'a, mew em etŋ -l'ijm ow e lɛc; beb ec'a eŋŋ agbru, agŋ ɔŋ -n'ɔnym ow ec'abusu; sica beb ec'a, Afr eci *gbreŋgbi* usu e juma kok sɔsiem -l'erurm eke -li k'ɛbi ɔwɔ. Ke eŋŋ yec'eke k'eyŋ low yeŋm na eb a, l'éŋŋ l'eb!»

Jesu edŋ etuey ɔwɔ
Mark 10.13-16; Luk 18.15-17

¹³ Sica agŋ ot etuey am is Jesu eke li k'at wel abu nuŋ ni ŋɔŋŋ Nyam n'ɔŋ wel, kɔ *jam* esɛl a am enym agŋ a abr. ¹⁴ Gɓɛkɔ Jesu dad nine: «Yèbr etuey ow em ogŋ! Eŋŋ k'édŋŋ el, anŋke tasi em a, Afr e *gbreŋgbi* usu a el agŋ a ek'anŋ esɛ el af a eci.» ¹⁵ L'at wel abu nuŋ l'edŋ wel ɔwɔ etŋ l'igb yogŋ n'im.

Ígŋ feŋ elu es ke ús Jesu jam
Mark 10.17-31; Luk 18.18-30

¹⁶ Etŋ kin eŋŋ nyam ow etŋ Jesu etŋ am ibrm'n esɛ: «Low yeŋm agŋ es, kɔ bla low mamn iy m'ɔtu eke mi ki

†† Nuŋ ɔb 1.27; 2.24; 5.2. ††† Ol ɔkn 24.1-4. Èkn Matie 5.31 lel ow ec'akr otar ab ab.

kok ke m'érjn sel ek'ónym uwr ee?»¹⁷ Jesu dad'r nine: «Kó bla sosiem etj am ibrm im low yec'a eke k'akpl ab af ee? Nyam wóny coco ce akpl. Eke batj am erur eke k'éy sel ek'ónym uwr em a, èlum sol a.»¹⁸ L'ibrm nine: «Kó bogj eci sol ee?» Jesu dad nine: «K'íbm *egj, k'íjm nfaci, k'íym mil, k'íjm danju yadj em egj e nur af*;¹⁹ *èlum asj lele esj ab, ke éurur egj kaka fej esj e obi af.*»²⁰ Ngbafréli a dad'r nine: «Mi b'élum sol amua fej. Emeny bogj ec'anake anj ab ee?»²¹ Jesu dad'r nine: «Ek'am erur eke k'anj esj el el eke Nyam am erur ab af a, ke im ol nj ec'ob a eke wóny a ij, òc ow ec'os a wóny wgbwru, † ke b'ow etj ob wóny afr, ca éwl meny ow ke ús'm jam.»²² Ngbafréli a b'iri low na a, n'aam sos es w em anke tasi em a, n'óny ob wóny.

²³ Etj sica Jesu dad in e *jam* esel a nine: «Low nawre m'am dad wóny: ow ew tuwtu eke gbrenjbi k'éy Afr eci *gbrenjbi* usu a. ²⁴ Etj emeny, kin low nyam eke m'am dad wóny: gbanj kó kedebnam eci fefn wmu em eke k'écr a ew fuéfué akm gbrenjbi eci Nyam e gbrenjbi usu a ec'em ey a.»²⁵ Eke jam esel a iri ów amua a, low iti el any etj -n'am dad -l'esj: «Ke sica bwo ec'égnj wtu eke k'égnj sel ee?»²⁶ Jesu ler el etj dad el nine: «Agj ec'any af a ow ew tuwtu, kó ow elm Nyam ec'any af gbe, anke Nyam ec'a, fej ew fuéfué!»

²⁷ Ca kin Pier eb odad etj dad'r nine: «Nj obi yeji èkn! Ey, s'ignj fej s'ok es etj s'us'j jam. Kó ey ec'a, ayaf ow b'ow ecr ab ee?»²⁸ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad wóny: legj a eke egj ec'ly b'ow sig es in ec'anygbel ec'atufu lekpn af, eb owr ab em yogj a, wóny lew yony a ek'usr'm jam a, wóny yeji b'ow sigr es atufu mekpn af, ke jéjr Israel ec'eb lew yony a ec'ow okr. ²⁹ Etj agj a fej ek'ignj el ec'akj oglog el lisijimel oglog el lisijwél, el esel, el lisel, el ec'ey, el e wógm ok es, em e nin a sosiem a, -li b'ow -n'égnj sakp ekj yen ok af etj -li b'ow -n'égnj sel ek'ónym uwr. ³⁰ Kó agj wóny a eke caca em el ány-mu a, b'ow el ajamu etj agj wóny a eke caca em el ajamu a, b'ow el ánymu.»

Viny wgm a eci juma kok esel

20 «Tasi em a, kin el el eke Afr eci *gbrenjbi* usu a anjn: gbrenjbi nyam ey wkm ibribr fafa eke k'eb juma kok esel in e *viny* wgm a eci, etj n'égnj. ² Neny okr el af juma kok esel ab ab os nyam, ek'el legj nyam e labm wóny eci, etj l'ot wél n'im in ec'wgm a. ³ Wanci libarm em a, l'ey wkm etj l'ekn beb ek'anj eberj em ke wónym low kaka eke ki kok. ⁴ Li dad wél nine: «Wóny yeji imn em ec'wgm a kokr juma, m'ow m'wóny wóny labm wóny ek'it a,»⁵ etj -n'im wgm a. Legj b'uyu nuj, emeny wgm es a ey wkm ot agj etj emeny ncebles eci wanci nyahan em yeji, l'ey wkm li kok eben. ⁶ Sica ncebles eci wanci yen em a, l'ey wkm etj emeny l'ekn agj ejeci ek'anj eberj em yogj. L'ibrm wél nine: «Kó bla etj legj mum a

† Wkm Ok 20.12-16; Ol Wkn 5.16-20; Ob Ap 19.18. †† òc ow ec'os a wóny wgbwru: *jwifel ec'eb ir em a, -l'egj -l'eb eke wél k'ap wgbwru yej'ob. Gbek eke cec ob a ek'óny a sakp yen a, el ec'ol a edjn eke k'apm ob afjm akp nyam es.*

b'anjn wfr wfr nene ee?»⁷ -Li dad nine: «Egnj kaka ebm ey juma.» Li dad wél nine: «Ek'ow el eben, ke wóny yeji, imn em eci viny wgm a kokr juma.»

⁸ Eke legj ew es a, wgm es a dad in ec'ob awl es a nine: «Ésnj juma kok esel a ke wóny egj egj e labm a. B'ow wóny nuj ajamu ab em tonj ke úwar ánymu ab em.»⁹ Agj a ek'wb juma nuj ncebles eci wanci yen em a ow, etj egj egj etj in ec'os nyam a. ¹⁰ Eke sica ow ignj agj a eke wél ikj anym eb a ogj a, -li tutr eke -li b'ow -n'égnj ow afj es; gbek wél yeji, wél wóny el egj egj os nyam. ¹¹ Os a ec'eb em a, -n'am eny abr -l'ok wgm es ab af ¹² -li dad -l'esj: «Juma kok esel amua eke wél anj jam eb a, wanci nyam eci juma ce -li kok etj wóny el labm esj ey eke legj mum a s'ij gbre ligbn kpanj kpanj na em ab af!»¹³ Gbek wgm es a dad el em ec'égnj nyam nine: «Lawl, mi kokm enyembri yony owi nj e lís. Neny okr ey af os nyam ek'el legj nyam juma eci, kó yadj ee?»¹⁴ Èb nj e labm wóny a ke im. M'erur eke egj na eke wél anj jam eb a, m'wóny os a esj nj ec'ab af. ¹⁵ Kó m'wónym abusu eke em ec'os a, mi ki kokr low yec'eké m'erur ab ee? Kó em ec'erm mamn a e low a, nyamn eyr ow am wóny ee?»¹⁶ Etj sica Jesu ignj af dad nine: «Agj ek'el ajamu a b'ow el ánymu, etj agj ek'el ánymu a, b'ow el ajamu.»

Jesu am ewar sakp nyahan em in e low lele in e low em anj igb ab

Mark 10.32-34; Luk 18.31-34

¹⁷ Jesu lele in e *jam* esel ab ab am uyu im Jerusalem. Es an im em a, l'ot jam esel lew yony ab ab n'im saw em, etj n'am dad wél l'esj: ¹⁸ «Ísr any ekan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogj, egj ec'ly b'ow ey *egb* waw esel egbel lel ol e *low* yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'wb ow low luw eci, ¹⁹ etj -li b'ow -l'oc ow -n'wóny Nyam any uwm esel eke ki kok'r miyer, w'r say em, ew'r olij af luw eci. Eke ow b'ow kok segnj nyahan a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab ec'el lis e low ek'ibrm

Mark 10.35-45

²⁰ Sica Sebede ec'ey yony a ec'el lis † a ow titm Jesu, l'ok wkwkp wus ow ec'any af etj n'am ibrm ow ob. ²¹ Jesu ibrm'n nine: «Kó bla low iy am erur ee?» Li dad ow nine: «Égnj eb eke em ec'ey yony amua b'ow ok es susu amamn legj eke b'ow eb nj ec'eb eb e lekpn a; nyam ánj lidr ogog ke nyam ánj nemn ogog.»²² Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kó wtur eke k'égnj gbre eci mij kpak a † eke m'ow m'egj ab ee?» -Li dad ow nine: «É, s'wóny.»²³ Jesu dad el nine: «Tasi em a, b'ow egj em e mij kpak a. Gbek em e lidr abu af ec'es sig a, lele nemn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'wóny egj; susu amua, em Es kok agj a eke li beb m sos a eci.»

† Wóny a, Salome; l'wóny eke li k'el Jesu lis lisijw. Bèbm Matie 27.56 lele Mark 16.1 ab ab. †† Èkn Mark 10.38 ec'akr otar a.

ab ab ow eḡn'n eḡn am ibrm'n eḡe: «Kɔ bogḡ eḡ'abusu em bi kok ów amua ee? Eḡn kɔ bwo b'wḡn'ḡ ow e kok eḡ'abusu ee?»²⁴ Jesu dad el nine: «Em yeḡi m'am ow m'i-brm ɔny low nyam ɔe; eke dadr'm a, em yeḡi mi b'ow mi dad ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a.»²⁵ Kɔ bwo ɔḡ Jan abusu ow ok aḡḡ mij nuḡ ee? Kɔ Nyam oglog aḡḡ ee?» Eḡn ow ew el ów es atar el ɔfr eḡn -n'am dad -l'eḡe: «Eke si dad eke Nyam ɔḡn'ḡ abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'eḡe: «Kɔ bla sosiem eḡn ubmn in nawre ee?»²⁶ Eḡn eke si dad eke aḡḡ ɔḡn'ḡ abusu l'ow yeḡi, ow it eke si k'ɔny dedeku a e muru, aḡke tasi em a, aḡḡ a feḡ b'oc Jan eḡe *kokoba* ɔb es af.»²⁷ Eḡn sica -li dad Jesu nine: «S'uwm any.» Eḡn Jesu yeḡi dad el nine: «Eke ow el eḡen a, em yeḡi mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feḡ a.»

Ey yony a e lís eci nyandre em odad

²⁸ Jesu usr af dad nine: «Kɔ ayaf am ekanin low na ee? Eḡn nyam ɔny ey yony. Leḡn nyam, li dad iy kpekp a nine: «Em jim, yefenyina ìm ɔgm kok juma.»²⁹ Li dad nine: «M'iim», gbekɔ ow b'inḡn ebr a, l'itḡn odad ebl eḡn n'im ɔgm a.»³⁰ Odad nyam a ɔe, iy es a dad ok jam es a. Iy a dad es nine: «M'ow m'im», gbekɔ n'iim.³¹ Aḡḡ yony na, bogḡ eḡ'anake kok es eḡ'erur ab ee?» -Li dad nine: «Iy kpekp a.» Eḡn Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ɔny: *wus* labm eb esel lele afacyɔw ab b'ow ikḡ ɔny anym Nyam e *gbreḡbi* usu a.»³² Tasi em a, Jan mij ok nuḡ es ow ɔny ogḡ low nenyembri nyam e yeḡm eci, eḡn ubmn in nawre; gbekɔ *wus* labm eb esel lele afacyɔw ab ub'r nawre. Eḡn emeny ów amua ɔɔ ek'ekan a yeḡi, itḡnmn erm em ubmn in nawre.»

Viny ɔgm e juma kok esel enḡḡ eci odad nyandre em

Mark 12.1-12; Luk 20.9-19

³³ «Ìrir nyandre em odad ejeci na: leḡn nyam, ɔgm es nyam ewl *viny* in eḡ'ɔgm a. N'awḡ lakp l'elul em, li kok usu eke wel k'ifi eḡb ey ab es, eḡn li kok usu gege eke wel k'anḡ ɔsu ɔgm a. † Eḡn l'oc eḡb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel eḡn l'eb ejagb n'im usu.»³⁴ Eke eḡb ub e lakpo ow a, l'erm in eḡ'abu elum esel a im ɔgm juma kok esel a ogḡ eke li k'eḡn in eḡ'egb eke k'ebm'n a.»³⁵ ɔgm juma kok esel a ɔny in eḡ'abu elum esel a, ɔr nyam, ibi yec'a, eḡn nyahan em eḡ'a, -l'ibi ow mebn em.³⁶ Sica ɔgm es a erm in eḡ'abu elum esel a im nɔnɔ em akm krekre em eḡ'a, kɔ ɔgm juma kok esel a kok el low nyam ɔe.³⁷ Ow e jam a, l'erm in eḡ'iy a eḡn n'am tutr l'eḡe: «-Li b'ow -n'ɔny em jim eḡ'elum.»³⁸ Gbekɔ eke ɔgm juma kok esel a ekn iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'eḡe: «Kin eḡḡ a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'ímn, s'íbir ir ke eḡb ɔgm a él ey eci!»³⁹ -N'ɔny iy a, -l'oc -n'im -l'ɔwl ow ɔgm a e lakp jam a eḡn -l'ibi ow.»

⁴⁰ Jesu ibrm el nine: «Eḡn sica leḡn eke eḡb ɔgm es a b'ow ow a, bla lowi li b'ow li kok ɔgm juma kok esel ab ee?»⁴¹ -Li dad ow nine: «Aḡḡ ibiu amua eḡ'a, ɔrḡ ikḡ

k'ow anm em, li b'ow l'ibi wel, l'éb ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esel ejeci. Eke eḡb ub e leḡn a b'ow ow a, wel b'ow ɔḡn'ḡ in eḡ'egb ek'it a.»⁴² Eḡn Jesu dad el nine: «Kɔ awlmn leḡn kaka Nyam Lele eḡ'odad eke dad ab ee?

Lebn a eke êl us esel a oc ɔwl a,

ewl el êl lɔy em e lebn tasi.

Na low ek'anḡ Nyam ogḡ ow

ke el low ɔɔɔ ey eḡ'any af.» ††

⁴³ Jesu igḡ af dad nine: «M'am dad ɔny, na sosiem wel b'ow eb ɔny Nyam e *gbreḡbi* usu a abu em ɔḡ ebr nyam eḡ'agḡ a eke b'ow kok ow e low a. [⁴⁴ Eḡn eke b'ow ey lebn na af a, b'ow kikn es, eḡn eḡḡ feḡ eke lebn a b'ow ey af a, b'ow pipm em el siflefl.]»⁴⁵ *Egb* waw esel eḡbel lele *Farisiel* ab iri Jesu eci sodad a, eḡn -l'uw any eke ow am dad el eḡ'odad.⁴⁶ -N'am ɔl akunda yec'em eke -li k'eḡn Jesu, gbekɔ -n'am uru dedeku a, aḡke aḡḡ amua b'oc Jesu eḡe *kokoba* ɔb es af.

Mebi ec'es gbegbl ec'ob ij a eci nyandre em odad

Luk 14.15-24

22 Emeny Jesu oc nyandre em odad am dad ok aḡḡ a eḡ'ow low iri em a. N'am dad wel l'eḡe: ² «Kin Afr eci *gbreḡbi* usu a eḡ'eel eke anḡn: es ew es nyam kok ob ij, jim e mebi ec'es gbegbl a eci.»³ L'erm in eci juma kok esel a im eke k'eḡn aḡḡ a eke l'ew abu ob ij na eḡ'a, kɔ -l'eḡḡm -l'owm.⁴ Emeny l'erm juma kok esel ejeci eḡn li dad wel nine: «Dàdr aḡḡ a eke m'ew abu a: Sica wel iny ob ab ḡ, wel ibi em eci sed a, mindey ɔɔɔ feḡ iy neny. Òwr mebi a ec'es gbegbl a ec'ob ij ab em!»⁵ Gbekɔ aḡḡ a eke wel ew abu a tutrm ow e low eḡn im el eḡ'ow em: nyam eḡ'a, in eḡ'ɔgm owi em, yec'a, in eḡ'an ɔl owi em; ⁶ beb ɔny juma kok esel a, ijr gbre eḡn ibi el.⁷ Es ew es a erm ebl: l'erm in eḡ'ar esel a im ibi aḡḡ ibiu amua eḡn etul el eḡ'eb a.⁸ Sica li dad juma kok esel a nine: «Mebi a ec'es gbegbl ec'ob ij a bebmn ab, gbekɔ aḡḡ a eke m'ew abu a itm.»⁹ Ìmn seberḡ em, ke éwr aḡḡ ek'ɔtur eke k'eḡn a abu ob ij a eci.»¹⁰ Juma kok esel a im seberḡ ab em, as aḡḡ a feḡ eke -n'am eḡn a luku, amamn lele enḡḡ ab, eḡn es gbegbl usu a aḡḡ iy gbɔḡ.

¹¹ Es ew es a ey akḡ eke k'ekn aḡḡ a eke wel im ot ow a, eḡn l'ekn eḡḡ nyam ek'ewm es gbegbl a ec'ob sos.

¹² Li dad ow nine: «Lawl, kɔ ayaf eyr akḡ aḡḡ, eḡn ewm es gbegbl a ec'ob sos ee?» Eḡn a yewal tir.¹³ Eḡn es ew es a dad juma kok esel a nine: «Áwḡn in sabu lele akr ab, ke ócr ɔwal il gberḡ ncebmn ab em. Yogḡ anake ɔḡn ikḡ lele an em sasagr ab b'ow anḡ a.»¹⁴ Jesu igḡ af dad nine: «Tasi em a, wel ew nɔnɔ abu, kɔ tel ɔe wel ɔsum ot.»

Kɔ wel sɔḡ wus labm ee?

Mark 12.13-17; Luk 20.20-26

¹⁵ Sica ow ɔḡ *Farisiel* a im ut asre. -N'am bebmn eel eke -li k'uk Jesu meb ke -n'ɔny ow odad ebl em.¹⁶ Ow

†† *Selu* 118.22-23. ‡ *Matie eci silel esig oglog em a, wel éḡnm sodad ek'anḡ ob na [...] ec'araḡn em a. Ékn* Luk 20.18.

† Ékn Mark 12.1 ec'akr otar a.

b'uw r a, -l'erm el e *jam* esel ab em ec'agñ beb lele *Erɔd* ec'ogog ec'agñ ab im dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, s'uw any eke ñ bi dad low nenyembri nyam: Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'e-jagb a kpeñ. Ɔnym egñ kaka e muru; ñ ec'a, agñ a feñ el agñ nenyembri nyam. 17 Dàd ey yec'ek'am tutr odad na af a: kɔ ey ec'ol ab em abusu eru es eke si ki sɔg wus labm s'ɔñ Sesar ee?» 18 Gbəkɔ Jesu uw el eci sow tutr enjɔñ ab any, etñ li dad wel nine: «Enyembri yony yony esel, kɔ bla sosiem etñ am ukr'm meb ee? 19 Yègm'n'm os a eke wel b'oc sɔgr wus labm a.» -L'oc os deñ nyam -l'ow -li yegm ow, 20 etñ Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel nɔn os na af a, bwo ec'egñ ec'ow el ee?» 21 -Li dad nine: «Sesar eci.» Etñ Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke ɔñ Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke ɔñ Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» 22 Eke -l'irir odad a, low iti el any afñ es, etñ -l'elu ow es -n'im.

Luw em anj igb

Mark 12.18-27; Luk 20.27-40

23 Legñ a ce, *Sadusiél* beb ow eññ Jesu. (Ke *Sadusiél* anake bi dad ese luw em anj igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na 24 -l'ese: «Low yegm agñ es, kin Mois ec'elel eke dadr: *Eke egñ nyam uw etñ l'ewm ey a, ow it eke lisijim k'ebi inñyɔw a ew ey in ab ew'r nin es.* 25 Kin ey em ec'agñ lisijimel lɔbñ e low ek'eññ: likpekp a ebi ɔw, ewm iy kaka toñ etñ l'uw. Eke l'ewm iy a, l'elu lisijim inñyɔw ab es. 26 Lisijim yony em a yeji eben, nyahan em ec'a yeji eben; etñ el lɔbñ mum ec'a, ow el eben. 27 Eke el feñ -l'uw r a, ɔw a yeji uw. 28 Sica legñ eke agñ ek'uw a b'ow igb luw em a, agñ lisijimel lɔbñ a, bwo ec'egñ anake ɔw a b'ow el in ec'ab ee? Anke el feñ -l'ebi ow, ow el el e ɔw!»

29 Jesu dad el nine: «Ɔny, ek'am irmn, anke uwmn Nyam lel a eke wel nɔn a ab any, etñ Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. 30 Tasi em a, legñ ek'agñ ek'uw a b'ow igb a, egñ lele ɔw ab k'ow ebirm okm es ij, kɔ -li b'ow -l'ir eb ese elel eke *af* erm esel anñ *af* ab af. 31 Yec'a eke k'el agñ eke k'igb luw em a, kɔ awlmn legñ kaka low yec'a eke Nyam dad ɔny ab ee? Li dad nine: 32 *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakɔb e Nyam ab.*» 3 Etñ Jesu usr af dad nine: «Kɔ agñ ek'uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agñ ek'uw ke anñ ow r a e Nyam.» 33 Eke dedeku a iri low na a, ow ɔr el.

† Tasi em a, *Erɔd* ec'ogog ec'agñ lele *Farisiél* ab *írm*. *Erɔd* ec'agñ a b'erur *Rom* eññ ec'es ew a, etñ -li bi tutr ek'ow it eke wel ki sɔg wus labm. *Farisiél* bi tutr eke Nyam anake el el ec'eb ebu a; ke sɔg wus labm ɔñ Sesar a, ow am yegm eke wel am eb in ec'es ew a, ke igñ Nyam ec'a elu es. -Li tutr ek'ow ɔtu eke k'is gbre eññ etñ *Israel* eb em. †† *OI Ɔkn* 25.5-6. ‡ *Ɔkm Ok* 3.6. *Abraham, Isak lele Jakɔb* ab uw ow ij akpo eññ yen sakp yen gbun etñ Nyam am dad Mois odad na. Bèbm *Luk* 20.37. Ow am yegm eke *Abraham, Isak lele Jakɔb* ab a, eke -l'uw yeji, -n'anñ ow r etñ legñ nyam -li b'ow -l'igb luw em.

OI ab em eci ligbel tasi a

Mark 12.28-34; Luk 10.25-28

34 Eke *Farisiél* iri eke Jesu abl *Sadusiél* neny es odad ebl em a, -l'ut asre. 35 Etñ el em ec'ol e *low* yegm es gbél nyam erur eke k'ebm Jesu. L'ibrm ow nine: 36 «Low yegm agñ es, kɔ ol a feñ em e ligbel el bogñ ec'ee?» 37 Jesu dad'r nine: «*B'ow erur Asñ Kɔɔkɔ ñ e Nyam ñ ec'erm feñ em, ñ ec'abñ feñ em, lele ñ e tutr pupukpañ ab.*» 38 Na anak'el ol ab em e ligbel lele ow eci tasi ab a. 39 Etñ kin yony em ec'eke akpl ot krekre ec'ab es: *b'ow erur egñ kaka feñ ese ñ obi ñ obi af.* 40 Mois ec'ol a feñ lele *kokoba* ɔb esel eci low yegm ab ab anñ ol yony na em.»

Mesi a lele David ab e low

Mark 12.35-37; Luk 20.41-44

41 *Farisiél* as luku etñ Jesu am ibrm el low na: 42 «Tutr eke ɔnyñ *Mesi* a e lís el bogñ ec'ee? Bwo e lilaw eel ee?» -Li dad ow nine: «L'el David e lilaw.» 43 Jesu dad el nine: «Etñ kɔ sica ayaf David ek'Abñ Lala nyimn a ɔtu esñññ «*Es Kɔɔkɔ*» ee? Ke David dad nine:

44 *Es Kɔɔkɔ* Nyam dad em *Es Kɔɔkɔ* nine:

Òw sig es em e lidr abu af

toñ bake m'ót ñ ec'efnu a m'ok ñ ec'akr ew. ††

45 Eke sica David b'esñññ «*Es Kɔɔkɔ*», ke ayaf *Mesi* a ɔtu eke k'el David e lilaw ee?» 46 El em ec'egñ kaka ɔtum pigm neny dadm odad nyam coco yeji, etñ ow e legñ a etñ a, egñ kaka úsm ibram'n low ij.

Ki kokr ese Farisiél lel ol e low yegm esel ec'ab af

Mark 12.38-39; Luk 11.43-46; 20.45-46

23 Sica Jesu am dad bieku a lel in e *jam* esel ab ab ese: 2 «Wel abul ol e *low* yegm esel a lele *Farisiél* ab ab Mois ec'ol a ec'akr otar. 3 Ow sosiem elumn el, ke kókr low yec'a eke -li bi dad ɔny a, gbəkɔ k'èbr el ec'es an a e lakr, anke low a eke -li bi yegm agñ a, -li kokmn. 4 Ow b'el erekp leg leg eke -li b'awñ -l'itm agñ ɔbi af, kɔ el obi em a, -l'egñmn -l'ocmn abuli em -l'eluamn agñ abu uyum serekp leg leg amua. 5 El ec'ów feñ e kok em, -li b'erur ek'egñ ki ler el. Ow em a, Nyam odad a eke -li b'oc -l'ucu el e sos a, b'ew low agbr em. Etñ emeny el eci mob af ew a ec'enyembri a eke -li bi gigñ a yeji b'ar es afñ es. 6 Ek'ow el ob ij ec'es gbegbl em yeji, -li b'erur susu amamn, etñ Nyam nuñ ign susu a, -li bi dogññ mekpñ anym es; 7 -li b'erur eke dedeku em wel k'esññ el elum em, etñ emeny -li b'erur ek'agñ k'esññ el «Low

†† *OI Ɔkn* 6.5. †† *Ob Ap* 19.18. ††† *Selu* 110.1. †††† *Jwifel* am eku *Mesi* a eke k'el egñ ow ese Mois af ke sɔg el *Rom* ec'es ew a ec'abu em (*OI Ɔkn* 18.15). Jesu am yegm el eke *Mesi* a b'ow el egñ ke l'él Nyam yeji. § Nyam nuñ ign em, *Jwifel* amamn bi nɔn Mois ec'ol a ok ndey lel em ok meb oc ucu anyaf, oglog ucu nemn abu (*Ɔkm Ok* 13.9,16; *OI Ɔkn* 6.8; 11.8). -Li b'oc ob ese truku ec'enyembri af -l'ew el eci mob af ew a ec'esr em a, el eci sol a ec'ɔkn sosiem eci (*Awl* 15.37-41; *OI Ɔkn* 22.12). Nyam erur eke agñ ki kok eben kɔ *Farisiél* ec'a, -li b'ew low agbr em yec'etñ ke agñ úw any eke -li b'ign Nyam nuñ -l'akm agñ eñeci.

yeḡm agḡ es". 18 Gbeka ɔny, k'ɔny agḡ k'esḡ ɔny "Low yeḡm agḡ es", aḡke eḡḡ nyam coco ce bi yeḡm ɔny low etḡ ɔny feḡ eel agḡ lisijimel cfr. 9 Wus af aḡa, k'esḡ eḡḡ kaka ey "Es", aḡke eḡḡ Es nyam coco ɔny, in a ek'anḡ afr a. 10 Etḡ emeny k'ɔny eḡḡ k'esḡ ɔny "Es Ew Es", aḡke Es Ew Es nyam coco ɔny, in l'el Mesi a. 11 Ow it ek'ɔny em ec'egḡ ligbel a k'el ɔny ec'ob oc ɔny es. 12 Eḡḡ eke b'ow igbl'l in sosi ogḡ a, wel b'ow is'r es, gbeka eḡḡ eke b'ow is es a, wel b'ow igbl'l ogḡ.»

Jesu am edḡḡ ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab ec'enyembri yony yony owi a

Mark 12.40; Luk 11.39-52; 20.47

13 «Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny agḡ enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! Aḡke b'abal Afr eci *gbreḡbi* usu a e lisany a agḡ ec'any af. ɔny obi okmn em etḡ agḡ a eke b'erur eke k'ok em a, eḡḡm -l'okmn em. [14] 14 Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny, agḡ enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! Aḡke b'ecar mij af eci, wus wewe af eci imn susu feḡ eke k'eyan eḡḡ nyam coco eke k'us ɔny jam; eke b'eyan in a, bi kokar ir l'ot gbre ij usu ec'egḡ es sakp yony l'akm ɔny.

16 Nyimn esel ek'any efl, gbre el ɔny eci! ɔny bi dadr esre: "Ek'egḡ nyam ij neny Nyamel gbela e nin em, ke n'anm neny ij ab em; k' eke l'ij neny sika a ek'anḡ Nyamel gbela ab em a e nin em, ke n'anḡ neny ij ab em."

17 ɔny anyamb agḡ! Any eflu! K' bogḡ ec'ob anake ɔny any ab ee? Sika a, k' Nyamel gbela eke b'ɔny sika a ɔny any ab ee? 18 Emeny bi dadr yeji esre: "Ek'egḡ ij neny *egb* waw usu e nin em, ke n'anm neny ij ab em; k' eke l'ij neny ob ap a ek'anḡ *egb* waw usu a e nin em a, ke n'anḡ neny ij ab em." 19 Any eflu! Bogḡ ec'ob anake ɔny any ab ee? Ob ap a, k' *egb* waw usu a eke b'ɔny ob ap a ɔny any ab ee? 20 Eḡḡ ek'am ij neny *egb* waw usu a e nin em a, am ij neny *egb* waw usu a lel ob feḡ ek'anḡ *egb* waw usu ab ab e nin em. 21 Eḡḡ ek'am ij neny Nyamel gbela e nin em a, am ij neny Nyamel gbela lele Nyam ek'ir em ab ab e nin em. 22 Eḡḡ ek'am ij neny afr e nin em a, am ij neny Nyam e lekpn a lele Nyam eke sig es af ab ab e nin em.

23 Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny agḡ enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! Aḡke b'ɔny Nyam ɔny ec'ob ek'ewal a eci sakp lew em toḡ mob ɔny ob ab yeji, † gbeka b'igḡḡ low yeḡm amamn a ek'el ol a ec'a elul es, ese jej ok nyim nyim, ɔny ikḡ lele neny nyam ij ab. Ke tasi em a, low na anake wel ki kok a, ke ow e likpr a yeji, wel k'igḡḡ elum es. 24 Nyimn esel ek'any efl!

† Jwifel ec'ol em a, eke am esḡḡ eḡḡ ek'el low yeḡm agḡ es a, ow it eke ki dad ese "Low yeḡm agḡ es" elum sosiem. Eke ow elm eben, b'ow eḡḡ abr enym tuɔtuɔ. †† Matie eci silel esig beb em a, wel eḡḡ akr 14. [Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! B'ufḡḡ eḡḡ eb es, etḡ bi kokr nyandre c'furir Nyam ḡḡḡ yec'etḡ ke wel ot ɔny agḡ amamn. Na sosiem anake ɔny e jej ok a b'ow ew tuɔtuɔ a.] ‡ Moie ec'ol a b'ibrm eke eḡḡ ek'ɔny Nyam wus juma eke wel kok a ec'egb a eci sakp lew em (Ol ɔkn 14.22; Ob Ap 27.30), k' Farisiel b'oc ol na ew low agbr em, toḡ ke -l'ot *egb* ek'itm yeji -l'ok em.

B'ɔsr mij es eke k'ɔny k'pikpi ek'anḡ em a ocr es, † k' b'eman gbarko kedebnam! 25 Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny agḡ enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! Aḡke ɔny e mij k'ok lel ɔny e k'okpo ab ab e jam jam a, b'etḡ es, k' ow e lokm a, ow eḡḡ b'iy em: sos es ɔny anm ɔny em, b'erurir ob ɔny toḡ el ɔny mil. 26 Farisiel ek'any efl, t'etḡ mij k'ok a e lokm ab es ye, etḡ ow e jam jam a yeji b'ow ayl.

27 Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny agḡ enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! Aḡke ɔny b'otr suwomu eke wel ufur es; † ow ec'af a b'akpl, k' ow e lokm a, agḡ ek'uw ec'ew lele k'okom owi ab b'anḡ. 28 Eben nyam coco ɔny yeji, sos af a, bi yeḡm agḡ ek'ijr neny nyam Nyam ec'any af, k' ɔny e lokm a, ow enyembri yony yony lele ow eḡḡ ab iy em gbɔḡ.

29 Ol e low yeḡm esel lele Farisiel ab, ɔny agḡ enyembri yony yony esel, gbre el ɔny eci! Aḡke bi kokr *kokoba* ɔb esel eci suwomu a akpl, etḡ b'ijr mawl neny nyam esel ec'ab af, 30 etḡ bi dadr esre: "Blel ey lagḡel e leḡḡ ab em s'anḡ ana, ke blel neny okrm ey af s'ibim kokoba ɔb esel a." 31 Eben a, ɔny obi em uwar ɔny sosi any eke eel agḡ a ek'ibi kokoba ɔb esel a ec'alaw. 32 Sica ɔny ec'a, abu anḡ ɔny em! Uwarir low yec'a eke ɔny lagḡel ɔb nuḡ a! 33 ɔny morḡḡ kpu ec'eb amua, ayaf ɔtur eke k'anm gbre ij usu ee? 34 Na sosiem kin, m'ow m'erem kokoba ɔb esel, agḡ nuḡ em ɔny esel lele low yeḡm esel tasi ab ɔny ogḡ. ɔny b'ow ibir beb, ewr beb ol likḡ af. ɔny e Nyam nuḡ igḡ usu a, b'ow ɔkr beb say em, etḡ b'ow ogḡ el es eb eb em. 35 Ow em a, b'ow eḡḡ low nenyembri nyam esel eci low eḡḡ a eke wel kok a ec'abr enym ek'it a. Ow ɔb nuḡ neny nyam es Abel eci low eḡḡ a eke wel kok ab em, etḡ ow im toḡ edḡ nuḡ Zakari Baraki jim ec'ab em. Ibir ir *egb* waw usu a lele usu lala ab ab ec'araḡḡ a. 36 Low nawre m'am dad ɔny: ow eḡḡ a ec'abr enym a ek'it a b'ow ey yeḡḡny na ec'agḡ a e nuḡ af!»

Jesu am dad Jerusalem eci es ufḡ owi

Luk 13.34-35

37 «Jerusalem Jerusalem, ḡ eke b'ibi *kokoba* ɔb esel ke b'ɔr agḡ eke Nyam b'erem ow ḡ ogḡ a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as ḡ ec'ey luku em e lis, ese el el eke ḡḡḡ ey lis b'as in ec'ey luku ɔw ew ab af, etḡ eḡḡḡ!

38 Ow sosiem kin, Nyam b'ow *digḡ ɔny ec'akḡ a elu es forḡ*. 39 Tasi em m'am dad ɔny: k'ow eknm'm toḡ ba ke

†† Tasi em a, Jwifel b'ekn mɔyɔ ese sikpl ec'ob af (Ob Ap 11.20-23). Farisiel b'ɔs ob feḡ ek'el mij ob iy eke -li b'egḡ ab es yec'etḡ ke -li k'emnmn byu. Eke -n'emn a, -li bi tutr eke -l'uwm anḡ Nyam ec'any af ij. †† Lakpo feḡ, gbun ke Pak ey Jerusalem a, agḡ b'ufur suwomu a, ow yeḡm usu im esel a eke k'itḡḡ abu. Eke -l'itḡḡ abu, ke -l'uwm anḡ Nyam ec'any af neneḡ gber nyam eci, etḡ ow k'ow ɔm el abusu -n'anm es gbegbl ab em ij. ††† Abel lele Zakari ab usḡ agḡ a feḡ ek'eknm low ke wel ibi a usu Ebre em e Bibl ab em, aḡke -l'el agḡ krekre lele es abal el ab ek'eknm low ke wel ibi. Bibl na edḡ nuḡ Ow e Wel Nɔn e lel em; ow elm Malaki em. Nuḡ ɔb 4.8; 2 Ow e Wel Nɔn 24.20-22. ††† Jeremi 22.5.

legŋ a ow; yogŋ anake b'ow dadr esre: "Ke Nyam édrŋ egŋ ek'am ow Es Kɔɔkɔ e nin em a ɔwr a!" †

Nyamel gbɛl a e ŋuŋ

Mark 13.1-2; Luk 21.5-6

24 Jesu ey ɔkm Nyamel gbɛl ab em etŋ aam. In e jam esɛl a im eŋn'n eke ki yeŋm'n Nyamel gbɛl a ec'e'lelel eke wɛl usr a. ² Jesu ɔdu odad eb etŋ am dad el esɛ: «Am ekan ów amua feŋ ee? Low nawre m'am dad ɔny: aŋa lebn kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, feŋ b'ow er ok wus.»

Legŋ es abal el e gbɛre a

Mark 13.3-13; Luk 21.7-19

³ Eke Jesu sig es *Olivie* lafeny af a, jam esɛl a im eŋn'n in ɔny em etŋ am ibrm'n esɛ: «Dàd ey ɔ! Kɔ bogŋ legŋ iy low na b'ow ey, etŋ bogŋ eci meny ewr b'ow yeŋm ŋ e mowrer lele wus na e nuŋ edŋ ab ee?» ⁴ Jesu dad el nine: «Èwr erm! Kì yebr egŋ k'irmn ɔny. ⁵ Tasi em a, agŋ nɔkɔ b'ow ow em e nin em dad esɛ: "Em Mesi a", etŋ -li b'ow -l'irmn agŋ bubute. ⁶ B'ow irir ar ek'am ey aŋa e likekr lele ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab; kì yebr erŋn k'ɔny ɔny. Ow it ek'ów amua k'ey, kɔ ow k'elm wus na e nuŋ edŋ. ⁷ Tasi em a, ebr nyam ec'agŋ b'ow im eŋn ebr ejeci nyam ogŋ ar; es ew nyam b'ow im eŋn es ew ejeci nyam ar ogŋ eci; lek b'ow ey etŋ wus b'ow umu susu susu af. ⁸ Ów amua feŋ b'ow ew esɛ iy ɔny eci dudu krekre ab af.

⁹ Ow sosiem agŋ b'ow ot im ɔny gbɛre ijr eci etŋ -li b'ow -l'ibi ɔny. Em sosiem ebr ebr a feŋ b'ow ifn ɔny. ¹⁰ Etŋ ow e legŋ ab em a, agŋ nɔkɔ b'ow irmn el ec'ɔm; -li b'ow -l'ejurir etŋ -li b'ow -l'ifanin el ɔfr yeji. ¹¹ Etŋ emeny *kokoba* ɔb esɛl ayadŋu nɔkɔ b'ow ok ɔkm etŋ b'ow irmn agŋ nɔkɔ. ¹² Low ŋuŋ kok b'ow eny eb es ton ke agŋ beb ec'erur ek'ɔny a írm. ¹³ Gbɛkɔ egŋ eke b'ow inym es kikri ton ow e nuŋ edŋ em a, b'ow eŋn sel. ¹⁴ Wel b'ow ɔb *gbreŋgbɛ* usu a ec'Amani Mamn na wus na nimum af, yec'etŋ ke ebr ebr a feŋ íj danŋku; ke sica ow él ow e nuŋ edŋ ɔny.»

Musue ob iy

Mark 13.14-23; Luk 21.20-24

¹⁵ «Sica b'ow ekan ob yec'a eke wɛl b'esŋ "Musue ob ijr" eke *kokoba* ɔb es Daniel dad ow ec'odad a. †† Wel b'ow ew'r usu lala a. (Ke egŋ eke b'ow awl ów amua a, íri senyn senyn!) ¹⁶ Ke kpekŋ agŋ a eke b'ow anŋ Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; ¹⁷ egŋ eke b'ow anŋ in ec'él af e lef eb usu a, † k'úsm es eym akŋ ocm ob; ¹⁸ etŋ egŋ eke b'ow anŋ ɔgm a, k'éwlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁹ Sɛgŋ amua b'ow ew tuɔ-tuɔ molok ab lisɛl lel el ek'am ɔny ey meny ab ab eci. ²⁰ Nɔŋan Nyam yec'etŋ ke es uru ikŋ na k'éym nyam es us em, oglog *nɛnɛgŋ* e legŋ! ²¹ Tasi em a, ow e legŋ ab em, *gbɛre ij a b'ow ew tuɔtuɔ afŋn es. Ow b'ow akm*

† Selu 118.26. †† Daniel 9.27; 11.31; 12.11. † Jwifel e mel eke b'us a, ow ec'af a b'ew pete. -Li b'anŋ yogŋ -l'eb sel.

gbɛre ij feŋ eke wɛl ekn wus e nuŋ ɔb em ton ke k'it yefeny na ec'a. †† Legŋ kaka, gbɛre ij ikŋ na k'ow anm ij. ²² Etŋ blel Nyam egŋm isrm sɛgŋ amua em, ke egŋ kaka blel ɔtum anm owr. L'isr sɛgŋ amua em agŋ a eke li ɔsum l'ot a sosiem eci. ²³ Eke batŋ egŋ nyam bi dad ɔny esɛ: "Èkan, Mesi a anŋ aŋa!" oglog: "N'anŋ yogŋ a!" k'ùbr egŋ a nawre. ²⁴ Tasi em a, mesiel ayadŋu lele *kokoba* ɔb esɛl ayadŋu ab b'ow ok ɔkm. -Li b'ow -li kok meny ewr egbɛl lele ów any iti owi ab agŋ ec'irmn eci, etŋ ek'ow it yeji, -l'ɔtu -l'irmn agŋ a eke Nyam ɔsum ot a. ²⁵ Kin, irir! M'ikŋ anym m'ewar ɔny.

²⁶ Eke batŋ wɛl bi dad ɔny esɛ: "Èkan, n'anŋ loj yogŋ!" k'ímn. Oglog ek'egŋ bi dad ɔny esɛ: "Èkan, n'am lɔl es aŋa!" k'ùbr ir nawre. ²⁷ Esɛ elɛl eke afr b'eŋn ke b'ayal yogŋ a eke ligbn b'igb, ton ok yogŋ a eke ligbn b'eru es a, ebeŋ eke egŋ ec'Iy b'ow owr ana. ²⁸ Yogŋ eke sos megl ugŋn anŋ a, yogŋ anake sikaka b'as luku a.» ††

Egŋ ec'Iy eci mowrer

Mark 13.24-27; Luk 21.25-28

²⁹ «Kpekŋ eke sɛgŋ ab em eci gbɛre ij owi a b'oc es a, *ligbn b'ow irm es etŋ awl yeji k'ow afŋm ij, mílél b'ow anŋ afr ok wus etŋ afr ec'abusu owi feŋ b'ow wuw-al.* ††³⁰ Etŋ sica egŋ ec'Iy e meny ewr a b'ow ey ɔkm afr; *etŋ wus na nimum ec'ebɛr ebr a feŋ b'ow ikŋ ɔny kok ɔwŋ, -li b'ow -l'ekn egŋ ec'Iy eke b'ow anŋ afr e jru em am ow abusu feŋ lel anygbɛl ab.* ††³¹ *Krɔkr gbɛl a b'ow ikŋ, etŋ li b'ow n'ɔny in ec'afr erm esɛl a im wus na eci ɔny ar ab em as agŋ a eke li ɔsum l'ot a luku; ow b'ow ɔb nuŋ ogog nyam ton ogog yec'a.* ††³²

Low yeŋm eke babm e likŋ a am elu ɔkm

Mark 13.28-31; Luk 21.29-33

³² «Kin low yeŋm ek'el babm e likŋ a eci eke k'irir: kpekŋ eke in ec'ál a b'ew wrɔwɔ, ke n'am gign ɔɔɔɔ a, kpekŋ b'uwɔ any eke mewij ow titm ŋ. ³³ Ebeŋ nyam co-co, eke b'ekan ów amua ow a, ke kpekŋ úwr any eke low a titm, etŋ ow b'ow ey. ³⁴ Low nawre m'am dad ɔny: yefeny na ec'agŋ a feŋ k'ow uwm uwrn etŋ ów amua b'ow ey. ³⁵ Afr lele wus ab b'ow ec, gbɛkɔ legŋ kaka em e sodad a k'ow ecɔm.»

Nyam ɔny coco uw legŋ a e nuŋ edŋ ab any

Mark 13.32-37; Luk 17.26-30, 34-36

³⁶ «Gbɛkɔ ów a e legŋ lele wanci ab ab eke b'ow ey a, egŋ kaka uwm any: *afr erm esɛl yeji uwm any, egŋ ec'Iy bɔbɔ yeji uwm any,* †† ek'ow elm em Es ɔny coco ce. ³⁷ Low yec'a ek'ey Noe e legŋ ab em a, legŋ ek'egŋ ec'Iy b'ow ow a, ow b'ow el ebeŋ. ³⁸ Tasi em a, ow e legŋ a, gbuŋ ke mij gbɛl a ek'an a eci legŋ ów a, agŋ am ij etŋ

†† Daniel 12.1. †† Akr 28 ec'iri a ew tuɔtuɔ; gbɛkɔ ek'akr 26, 27 am ayal a, wɛl ɔtu eke k'iri nene: *ese elɛl eke sikaka éknm sos megl ugŋn eke -n'iim ow e saw a (Job 39.30), ebeŋ nyam coco agŋ b'ow ew Krist ec'ow e legŋ a erm.* ††† Bèbmŋ Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. ††† Daniel 7.13. § OI ɔkn 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9; Ezekiel 37.9. ††† Egŋ ec'Iy bɔbɔ yeji uwm any: Matie eci silel esig oglog em a, wɛl éŋnm odad ikŋ na.

am egr̄ eſe ſegr̄ feſ̄ ec'ab af. -N'am ebi ɔɔw, -n'am ebir̄ el ec'ey ɔɔw egr̄ toſ̄ batſ̄ it legr̄ a eke Noe ey mijetſ̄ gbel ab em a; ¹³⁹ -l'ewm ow e low erm toſ̄ ow it legr̄ a eke mij gbel a an ot el feſ̄ ab im a. Legr̄ ek'egr̄ ec'Iy b'ow ow a, eb̄en ek'ow b'ow ecr̄ ana. ⁴⁰ Ow em a, ek'agr̄ yony anſ̄ ɔgm, wel b'ow oc nyam ke wel igr̄ nyam elu es. ⁴¹ Ek'ɔɔw yony am beb̄m sos ob iny eci, wel b'ow oc nyam ke wel igr̄ nyam elu es. ⁴² Ɔsur, anke uwmn legr̄ a eke ɔny Es Kɔɔkɔ b'ow ow ab any. ⁴³ Ir̄ir low na ow ok ɔny es sos em ſenyn ſenyn: blel akſ̄ es b'uw ncok e wanci ek'ulu k'ow ab any ana, ke blel n'ann̄ any owr yec'etſ̄ ke li k'iyebm ow epirm eym'n akſ̄. ⁴⁴ Na sosiem, ɔny yeji, beb̄mn sos, anke egr̄ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔmnmn a.»

Juma kok es mamn lele juma kok es nſ̄ ab
Luk 12.41-48

⁴⁵ «Bwo ec'egr̄ el juma kok es mamn lele nſ̄ em ɔny es ab ee? Kin egr̄ nyam eke in ec'es ew es a ɔſ̄ abusu eke k'ekn juma kok eſel ejec'a e l'is e low, n'ny wel ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴⁶ Ehe el juma kok es ikſ̄ na eci, eke in ec'es ew es a e m̄eny ewl ow em, b'ow eſan am kok juma a! ⁴⁷ Low nawre m'am dad ɔny: es ew es a b'ow afl in ec'ob ɔny a feſ̄ es elul il abu em. ⁴⁸ Gbekɔ ek'ow el juma kok es nſ̄, li b'ow li dad in ec'erm em l'es̄e: "Em ec'es ew es a k'ow owm caca." ⁴⁹ Etſ̄ li b'ow l'ɔb nſ̄ n'am ɔr in e juma em e lawlel a, n'am ij ke n'am egr̄, mar egr̄ eſel ab ab. ⁵⁰ Kɔ es ew es a b'ow ewl ow legr̄ nyam eke li k'ow n'ɔmnm, wanci nyam af eke li k'ow l'uwmm any. ⁵¹ Li b'ow l'ogſ̄ juma kok es a ^{††} ke n'ny ow enyembri yony yony eſel eci gb̄re ij a; yogſ̄ anake ɔſ̄n ikſ̄ lele an em sasagr̄ ab b'ow anſ̄ a.»

Ededyɔw oto lew a eci nyandre em odad

25 «Afr eci *gbrengbi* usu a anſ̄ eſe ededyɔw oto lew a e low ab af. -L'ot el e mun al a etſ̄ -l'ok ɔkm -n'aam -l'ɔbr̄ mebi es a. ⁴² El em a, yen ewm low erm etſ̄ yen a gb̄e b'ew low erm. ³ El a eke ewm low erm a, ot el e mun al a, kɔ -l'ocm mun kaka -l'akſ̄am abu ab. ⁴ Etſ̄ el a eke b'ew low erm a, ot el e mun al a lele mun ek'anſ̄ mun kpar em ab im. ⁵ Eke mebi es a ec'ow a am ibn, ɔɔw oto a feſ̄ m̄em̄n eb sos, etſ̄ am eru m̄em̄n. ⁶ Eke legr̄ usu a, lebl nyam ikſ̄ dad nin̄e: "Kin mebi es a! Okr̄ ɔkm ɔbar ir!" ⁷ Ededyɔw oto lew a ufſ̄m es igb etſ̄ am beb̄m el e mun al a sos. ⁸ Low erm ewm liſel a am dad likpr̄ a eſe: "Ɔſ̄n ey ɔny e mun a tel, kɔ ey e mun al a am irm es." ⁹ -Li dad wel nin̄e: "Njanſ̄, anke ow enym eke ow b'ow eb̄m ey bake ow eb̄m ɔny. Im̄n ɔl ij usu a, ke ɔɔk ɔny eci." ¹⁰ Low erm ewm liſel a im am ɔl mun, etſ̄ wanci ab af ce mebi es a ow. Ededyɔw oto yen

† Èkn Nuſ̄ Ɔb 6.9-7.6. †† Li b'ow l'ogſ̄ juma kok es a:odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itſ̄n ejec'em dad eſe li b'ow li kok juma kok es a low nſ̄ afſ̄n es. ‡ Jwif̄el eci mebi es gb̄egbl em a, ncok em, ɔw ec̄ a lele lawlel ab b'im oc ɔw a ke -l'ɔſ̄n es n'am ow gb̄ugſ̄. Yɔw a e lawlel a b'ɔkr̄ el ejagb ke el yeji ok el em. Agr̄ a feſ̄ eke b'ɔſ̄n es a b'ɔnym mun al ab ow yeſ̄m eke el yeji -n'anſ̄ es gb̄egbl ab em.

a eke beb̄m sos a ok es gb̄egbl usu a in ab etſ̄ wel abl el̄ a safue em. ¹¹ Eke ow ibn tel a, ɔɔw oto ejec'a yeji ow, etſ̄ am elu lebl dad eſe: "Egr̄ gbel, egr̄ gbel, fig ey lisany!" ¹² Kɔ mebi es a dad nin̄e: "Low nawre m'am dad ɔny: m'uwmm ɔny any." » ¹³ Jesu igr̄ af dad nin̄e: «Ɔsur anke uwmn legr̄ a lele wanci ab ab any.»

Ɔc os ɔɔk an
Luk 19.11-27

¹⁴ «Tasi em a, Afr eci *gbrengbi* usu a anſ̄ eſe egr̄ nyam ek'am ow im usu af. L'es̄n in eci juma kok eſel a etſ̄ l'abul wel in ec'ob ɔny a. ¹⁵ N'ny nyam sika em os ^{††} yen, yec'a yony, etſ̄ nyahan em ec'a nyam. Egr̄ egr̄ eci lec ogſ̄ eke b'im ok a, ow em li ceſ̄ wel os a, etſ̄ n'im. ¹⁶ Kpekſ̄ juma kok es a ek'etſ̄n yen a oc im ɔɔk an etſ̄ etſ̄ sika em os ejeci yen. ¹⁷ Yec'a ek'etſ̄n yony a yeji kok eb̄en, etſ̄ etſ̄ sika em os ejeci yony. ¹⁸ Gbekɔ yec'a ek'etſ̄n ekſ̄ nyam a im ur n'omu l'bl in egr̄ gb̄eliy ec'os ab es em. ‡

¹⁹ Eke ow kok ſegr̄ n'ny a, juma kok eſel a ec'es ew es a ow, etſ̄ wel ab n'am ub ob. ²⁰ In a eke etſ̄ sika em os yen a, eri ow etſ̄ ok ejeci yen ɔkm etſ̄ dad nin̄e: "Es ew, ɔſ̄m sika em os yen. M'etſ̄n ekſ̄ ejeci yen: kin ow." ²¹ In eci es ew es a dad'r nin̄e: "Ow akpl, ſ̄ juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ow ekekey em, m'ow m'abul'ſ̄ ow egr̄. Ow kok sos em iſ̄n em ab." ²² Juma kok es a eke etſ̄ sika em os yony a yeji ow dad nin̄e: "Es ew, ɔſ̄m sika em os yony. M'etſ̄n ejeci yony: kin ow." ²³ In ec'es ew es a dad'r nin̄e: "Ow akpl, ſ̄ juma kok es mamn neny nyam es. Ij neny nyam ow ekekey em, m'ow m'abul'ſ̄ ow egr̄. Ow kok sos em iſ̄n em ab."

²⁴ Sica juma kok es a ek'etſ̄n sika em os nyam a eri ow etſ̄ dad nin̄e: "Es ew, m'uw any eke ſ̄ ew tuɔtuɔ: yogſ̄ eke ewlm a, b'ɔw, yogſ̄ eke elum egr̄ n'omu em a yeji b'ub. ²⁵ Erſ̄n ɔny'm etſ̄ m'oc ſ̄ ec'os a mi l'bl es n'omu em: kin ow." ²⁶ In ec'es ew es a dad'r nin̄e: "N juma kok es nſ̄, ɔſ̄n! Uw any eke mi b'ɔw egr̄ yogſ̄ eke m'ewlm a, etſ̄ mi b'ub egr̄ yogſ̄ eke m'elum egr̄ n'omu em. ²⁷ Blel oc em ec'os a ew es ob es ew usu, ke em eci m̄eny ewl ow em a, m'oc em ec'ob a lele ow eci mij ab ab. ²⁸ Èbr̄ ir sika em os nyam a abu em, ke oc̄r ɔſ̄n egr̄ a ek'ɔny sika em os lew a. ²⁹ Tasi em a, egr̄ feſ̄ ek'ɔnym ob ab a, wel b'ow obn'n etſ̄ ow b'ow ufu'r es, kɔ egr̄ ek'ɔnym ob kaka a, tel a eke n'ny a yeji, wel b'ow ɔdu eb'r̄ abu em. ³⁰ Juma kok es keskes na ec'a, ɔny ɔwal il gb̄er̄ nceb̄n ab em, yogſ̄ anake ɔſ̄n ikſ̄ lele an em sasagr̄ ab b'ow anſ̄ a." »

Jej ok es abal el

³¹ «Legr̄ ek'egr̄ ec'Iy b'ow ow in ec'anygb̄el ab em *afr erm* eſel feſ̄ ab a, li b'ow li sigr̄ in ec'eb̄ ebu el e lekpr̄ a.

†† Sika em os nyam beb̄mn juma kok es nyam ec'akpo lew yen eci labm ɔg ab. ‡† Jwif̄el em a, eke wel abul'ſ̄ os, etſ̄ agr̄ n'omu elu em a, eke ulu ow iy, ke ow elm ſ̄ e low ij. Egr̄ na erurm eke legr̄ nyam wel k'ok'r̄ ow af, na sosiem anake l'agr̄ n'omu l'el̄u em a.

³² Wus na nimum eci ebr ebr a feŋ b'ow as luku in ec'any af, etŋ li b'ow l'ok agŋ a sakp yony eŋe el el eke *mɛbob* ɔsu es b'ok mɛceb ogog ke b'ok sican ogog ab af. ^{†33} Li b'ow l'ok mɛceb in e lidr ogog a, ke l'ok sican in e nɛmn ogog a. ³⁴ Etŋ eb ebu a b'ow dad agŋ a ek'anŋ in e lidr ogog a eŋe: "Ɔny a eke em ɛs eɗŋ ɔwrɔ a, òwr ke ijr *gbreŋgbi* usu a eke wel kok ew es wus e nun ɔb em etŋ a ec'aja. ³⁵ Tasi em a, namn ɔny'm etŋ ɔŋn'm ob m'ij; mijamn ɔny'm etŋ ɔŋn'm mij m'egŋ; m'el utuegŋ etŋ ebr elul'm akŋ; ³⁶ m'anŋ sos ɔfr etŋ ewr'm ob sos; m'anŋ ɔl em, etŋ kokr'm sos; m'anŋ sobel em, etŋ owr ekan'm." ³⁷ Etŋ agŋ a eke kok Nyam ec'erur a b'ow ibr-m'n eŋe: "ɛs Ɔɔɔɔ, Ɔɔ bogŋ e lɛgŋ s'ekn'ŋ namn ab etŋ s'ɔŋ'ŋ ob ij, oglog mijamn em etŋ s'ɔŋ'ŋ mij egŋ ee? ³⁸ Ɔɔ bogŋ e lɛgŋ s'ekn'ŋ eŋe utu af, etŋ s'eb s'elu'ŋ akŋ, oglog sos ɔfr etŋ s'ew'ŋ ob sos ee? ³⁹ Ɔɔ bogŋ e lɛgŋ s'ekn'ŋ ɔl em oglog sobel em etŋ s'ow s'ekn'ŋ ee?" ⁴⁰ Eb ebu a b'ow dad el eŋe: "Low nawre m'am dad ɔny: sakp sakp feŋ a eke kokr ów amua ɔŋŋ em lisijimel ey amua em e likekli nyam a, ke em anake kokr ɔŋŋ a."

⁴¹ Etŋ eb ebu a b'ow dad agŋ a ek'anŋ'n nɛmn ogog a eŋe: "Ɔny agŋ eke wel ofn, kpàbr'm es lís imn kpekpe. Ìmn al a ek'iram es ab em, al a eke wel kok ew *agn* lele in ec'erm esel ab ab es a. ⁴² Tasi em a, namn ɔny'm etŋ ɔɔmn'm ob m'ijm; mijamn ɔny'm etŋ ɔɔmn'm mij m'egŋm; ⁴³ m'el utuegŋ, etŋ ebmn'm; m'anŋ sos ɔfr, etŋ ewmn'm ob sos; m'anŋ ɔl em, m'anŋ sobel em, etŋ kokmn em e lís e low kaka." ⁴⁴ Etŋ -li b'ow -l'ibrm ow -l'eŋe: "ɛs Ɔɔɔɔ, Ɔɔ bogŋ e lɛgŋ s'ekn'ŋ namn, mijamn, oglog utuegŋ, oglog sos ɔfr, oglog ɔl em, oglog sobel em, etŋ s'eluum'ŋ abu ee?" ⁴⁵ Eb ebu a b'ow dad el eŋe: "Low nawre m'am dad ɔny: sakp sakp feŋ eke kokmn ów amua ɔɔmn em e jam esel ey amua em e nyam a, ke em anake kokmn ɔɔmn a." ⁴⁶ Etŋ -li b'ow -n'im gbre ij ek'ɔnym uwr ab em, ke agŋ a eke kok Nyam ec'erur a im sel etŋ ek'ɔnym uwr ab em.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Mark 14.1-2; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

26 Eke Jesu dad ów ɔm eci sodad amua bake ow uwr a, li dad in e *jam* esel a ninɛ: ² «Uwr any eke ow anŋ seŋŋ yony ke *Pak* ec'es gbegbl a ów. Wel b'ow ɔl egŋ ec'Iy ij yec'etŋ ke wel ɔb'r ecigbrɔ olikŋ af.»

³ Ke eben a, *egb* waw esel egbel lele jwifel em ec'agŋ ekpekp ab ab as luku *egb* waw es ligbel Kayif e gbugŋ a; ⁴ el feŋ -l'okr af -l'egŋ -l'eb eke ew ew em -li k'ɔny Jesu ke -l'ibi ow. ⁵ -N'am dad -l'eŋe: «Ow itm eke si k'ɔny'n es gbegbl na em; ek'ow el eben, bɔɔbar owi b'ow ey bieku ab em.»

† Jwifel ogŋ a, seŋŋ feŋ mɛbob ɔsu esel b'ok mɛceb saw etŋ -li b'ok sican yeji saw. Lɛgŋ owr em a, -li b'ɔsu wel usu nyam. Lɛgŋ b'uk a, mɛceb a b'erur eke k'eru gben, Ɔɔ sican a gbe b'erur eke k'anŋ êl em.

Yɔw nyam ok Jesu mijey nun

Mark 14.3-9; Jan 12.1-8

⁶ Jesu im Betani baŋŋ, Simɔ a eke lɛgŋ anym em *kokobe* ok a ec'akŋ. ⁷ Eke Jesu anŋ ob ij lɔfu lís a, yɔw nyam ow titm'n. N'ɔnym an gbɛl e mijey kɔk nyam eke wel kok lebn em ab; lebn na, wel b'esŋ'n albatr. L'ewl mijey a feŋ l'ok Jesu nun. ^{††8} Eke *jam* esel a b'ekn eben a, ow e low ebl el erm etŋ -n'am dad -l'eŋe: «Ɔɔ bogŋ ec'ob ŋuŋŋ el na ee? ⁹ Ɔɔ ow itm eke mijey ikŋ na, wel k'ɔl ij an tuɔtuɔ oc ow ec'os a ɔŋ ɔgbɔru ee?» ¹⁰ Jesu iri low na eke -n'am dad a, etŋ li dad wel nine: «Ɔɔ bla etŋ am ijar yɔw na gbre ee? Low na eke li kok em e lís a el low mamn. ¹¹ Tasi em a, ɔgbɔru ec'a, -n'anŋ ɔny ab seŋŋ a feŋ; † Ɔɔ em, mi k'ow m'anm ɔny ab seŋŋ a feŋ. ¹² L'ok'm mijey na sos yec'etŋ ke ow bébm im sos uwɔmu em eci. ^{††13} Low nawre m'am dad ɔny: wus na nimum af ec'usu kaka feŋ eke wel b'ow ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, wel b'ow ɔkn yɔw na e low, ke wel dáɔ low a eke li kok a yeji.»

Judas am bébm eke b'ow ɔl Jesu ij

Mark 14.10-11; Luk 22.3-6

¹⁴ *Jam* esel lɛw yony ab em ec'egŋ nyam eke wel b'esŋ Judas Iskariɔt, im etŋ *egb* waw esel egbel a ¹⁵ etŋ dad el nine: «Ɔɔ eke m'ɔny Jesu m'ɔŋ ɔny, ke bla b'ow ɔŋn'm ee?» Agŋ a awl os likŋ lele lɛw ab ɔŋ'n. ^{††16} Wanci ab af cɛ, Judas am ɔl akunda senyn yec'em eke k'ɔny Jesu ɔŋ el.

Pak ec'ob ij a eci sos bébm

Mark 14.12-21; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹⁷ *Futufutu* ek'ejrú ánm em ec'es gbegbl e lɛgŋ krekre a, *jam* esel a ow am ibrm Jesu eŋe: «Ɔɔ bogŋ am erur eke si k'im si bébm *Pak* eci ob ij a eci sos ee?» ¹⁸ Jesu dad el nine: «Ìmn eb ab em, ey ec'egŋ a ogŋ ke dáɔr ir eŋe: "Low yegm agŋ es nine in eci wanci a in bébm ab; ŋ ogŋ a anake in eci jam esel ab ab, el b'ow el kok *Pak* a." » ¹⁹ *Jam* esel a kok yec'a eke Jesu dad el a, etŋ -li bébm *Pak* ec'ob ij a eci sos.

²⁰ Eke lɛgŋ ew es a, Jesu lele in e jam esel lɛw yony ab ab sig es ob ij lɔfu lís. ²¹ Eke -n'am ij ob a, Jesu dad nine: «Low nawre m'am dad ɔny: ɔny em ec'egŋ nyam b'ow ɔl ij'm.» ²² *Jam* esel a sos ɔw es afŋŋ es, etŋ egŋ egŋ am ibrm'n eŋe: «Egŋ gbɛl, Ɔɔ ow ɔtu eke k'el em ee?» ²³ Jesu dad el nine: «Egŋ a eke em ab us abu lɔfu nyam em a,

†† Mijey a ec'an a el juma kok es nyam eci lakpo mum e labm ɔɔg. Low ikŋ na, low yegm esel ek'ɔny any a anake sakp oglog wel bi kok ɔŋ any gben a. † Èkn Ol Ɔkn 15.11. †† Jwifel eci low yegm em a, ów amamn feŋ e kok em a, eke kok egŋ ek'uw a sos in ec'uwɔmu em im elu ec'a, ow ɔny any akm ɔgbɔru ec'ob eke wel k'ɔŋ a. Etŋ emeny Rom eyŋ ec'ol a eɗŋŋ eke wel ki kok low ŋuŋ es eke wel ibi a sos es oc eci. Gbɛkɔ Jesu ec'a, Nyam ikŋ anym kok ow e low a feŋ yɔw ab em gbuŋ etŋ wel ibi'r. †† os likŋ lele lɛw ab: Adu ec'an eke b'il (Matie 27.28). Ow bébm juma kok es nyam eci seŋŋ ekŋ nɔhɔn eci labm ɔɔg ab. Nyamel gbɛl ab em eci sikpl oc ap ec'os anake wel oc ɔkɔ Jesu a. -L'uwm any eke Jesu el ey e sikpl ec'egb waw es abal el.

in anake li b'ow l'ow l'ij'm a. ²⁴ Egn ec'Iy b'ow uw ese el el eke Nyam Lel ewar in e lís ab af; † gbek gbre él egn a ek'am ol ij'r a eci! Egn ikn na, blel wel ewm'n bokb yeji!» ²⁵ Judas a ek'am ol ij'r a am ibrm'n ese: «Low yegm agn es, kow ow ctu eke k'el em ee?» Jesu dad'r nine: «N obi dad.»

Ob ij lala

Mark 14.22-26; Luk 22.15-20; 1 Korént 11.23-25

²⁶ Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'ow in e jam esel a, etn li dad nine: «Ebr ke ijr, na el em e sos megl.» ²⁷ Emeny l'oc mij kpok eke mar ane em; eke l'elu Nyam bia a, n'ow in e jam esel a, etn li dad nine: «Egn ony fey, ²⁸ anke na el em e mebl, Nyam e *sinm* a e mebl ek'am ow ok es agn kow e sikpl oc ap eci. ²⁹ M'am dad ony ek'ign yefeny a, mi k'ow m'egnm mar na sakp ejeci ton ke ow í legn a eke ony ab, em Es e *gbrenghi* usu a, m'ow m'egnm mar owr a.» ³⁰ Sica -l'egn es gbebl a ec'ej ‡ ba ow b'owr, etn -n'im *Olivie* lafeny af.

Pier b'ow egbr Jesu

Mark 14.27-31; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

³¹ Sica Jesu dad in e jam esel a nine: «Ncok na ce, low a eke b'ow egn'm a b'ow ok ony ec'omn a wus. Tasi em a, Nyam Lel ab em wel kow: *M'ow m'ibi maceb* ow es a, *etn maceb a fey b'ow ow es.* ³² Gbek em eci uwomu em ane igb em a, m'ow m'ikn anym m'im Galile m'eku ony.» ³³ Pier dad nine: «Eke agn a fey ign elu'g es yeji, em gbe legn kaka mi k'ow m'ignm m'elum'g es.» ³⁴ Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad'g: ncok na ce, gbu ke ngok íkn a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwm im any.» ³⁵ Pier dad'r nine: «Eke ow it n ab eci low bokb yeji, mi k'ow mi dadm m'esme m'uwm'g any.» Etn jam esel ejec'a yeji dad eben.

Jesu am n'ow Nyam Jese mane

Mark 14.32-42; Luk 22.39-46

³⁶ Etn sica Jesu lele in e jam esel ab ab ow ok usu nyam eke wel b'esn Jese mane, † etn n'am dad wel l'ese: «Eke m'aam yogng a mi n'ow Nyam a, òkr es ane.» ³⁷ L'oc Pier lele Sebede ec'ey yony ab ab l'ign sos af n'im. Sos ow nun am ow'r es, etn ermij yeji am ok'r afng es. ³⁸ Li dad wel nine: «Sos es ow ek'el low eci afng em ec'abn ab es; òkr es ane ke ow em ab.» ³⁹ L'eri n'im kpekpe tel, l'ok owokp wus l'ubu any es etn n'am n'ow Nyam li dad sodad amua: «Em Es, ek'ow it tasi, ke ony gbre eci mij kpok na kpab'm es lís. Ke fey em a, ow k'el yec'a eke m'am erur a, kow yec'a eke n am erur a.» ⁴⁰ Jesu ewl ow jam esel nyahan a ogng a, etn n'ow wel eke wel am eru memn. Li dad Pier nine: «Kow wanci nyam bokb yeji, ctumnn ow em ab ee? ⁴¹ Anne any

owr ow sur ke n'ow, yec'etn ke k'eymn ebm ekn owi em. Ony ec'abn a gbe inym es low fey e kok eci, kow ony e sos megl a gbe ijm l'ec.» ⁴² N'im akpoj sakp yony em etn n'am n'ow Nyam li dad sodad amua: «Em Es, eke mij kpok na k'ow ocm im es lís eke mi k'egnm ow e mij a, ke kow ec'erur a!»

⁴³ Eke emeny l'ewl meny l'ow in e jam esel a ogng a, n'ow wel memn eru em; memn am bokb el anyamn. ⁴⁴ Emeny Jesu elu el es im akpoj etn am n'ow Nyam sakp nyahan em. N'am ebr sodad nyam coco ab em. ⁴⁵ Emeny l'ewl l'ow jam esel a ogng a etn n'am dad wel l'ese: «An! Am erur memn a ce ebr sel ee? Kin, wanci a eke wel b'ow ol egn ec'Iy ij sikpl esel ec'abu em a ow n. ⁴⁶ Igbr s'imn! Kin, egn a eke am ol ij'm a ow titm n!»

Jesu ec'onny

Mark 14.43-50; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴⁷ Jesu odad ane n'ow k'uwr etn kpekng Judas, jam esel low yony ab em ec'egng nyam a, ilm any. Agn kow ek'ow in ab a onym ekn ekpr lele mab ler em ab. *Egb* waw esel egeb lele Jwifel ec'agn ekpek ab ab anake erm el a. ⁴⁸ Judas eke b'ow ol Jesu ij a, ikn anym yegm dedeku a in ec'akunda yec'em eke -li k'ow ony a. Li dad nine: «Egn a eke m'ow mi joj neny a, in ana; ony in.» ⁴⁹ Etn kpekng Judas ow titm Jesu etn dad'r nine: «Low yegm agn es, m'am egn'g!» Etn li joj ow neny. ⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Em lawl, low yec'a ek'ow eke ki kok a, kow fafa.» Kpekng agn a ok'r af ony'n. ⁵¹ Agn a ek'anng Jesu ab a e nyam ow in e lab ler em a eb. L'iy egb waw es ligbel a ec'abu elum es a etn l'ubr ow ow es. ⁵² Jesu dad'r nine: «Òc n e lab ler em a ew ow eci usu a, anke agn a eke b'ow lab ler em a, -li b'ow -l'uw lab ler em em. ⁵³ Kow uwm any eke m'ow eke mi k'ibrm em Es abu elum, ke kpekng l'ís'm *af* erm esel áru eb low yony ee? ⁵⁴ Ke low na eke kok ab em, ayaf Nyam Lel a ow eke k'iy neny ee? Nyam Lel a dad eke ow a k'ecr eben.» ⁵⁵ Etn Jesu am dad dedeku a ese: «Kow em eci ony a ibrm eke k'otr ekn ekpr lele mab ler em ab owr ese low ngng kok es em el af ee? Seng a fey mi bi sig es *Nyame* l'gbel a e gbu ngng mi yegm agn low etn onymn'm. ⁵⁶ Kow ow amua ey yec'etn ke *kokoba* ow esel ec'odad a ek'anng Nyam Lel em a íy neny.»

Etn jam esel a fey ign elu' es uru es im.

Jesu im Sanedren ec'agn a ec'any af

Mark 14.53-65; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵⁷ Agn a ek'onny Jesu a, -l'oc -n'im ow *egb* waw es ligbel Kayif ec'any af, yogng a eke ol e low any uw esel lele *agn* ekpek ab ab as luku a. ⁵⁸ Pier ane akpoj em am us Jesu jam ton l'ok egb waw es ligbel a e gbu ngng a. L'ey gbu ngng a li sig es usu ow esel ab ab yec'etn ke l'ekn el el eke low a b'ow ecr a. ⁵⁹ Egb waw esel egeb lele *Sanedren* a ec'agn ejec'a fey ab am ol danju ij nyam, eke k'ow Jesu low, ek'ow el yadng em yeji, yec'etn ke -l'ibi ow, ⁶⁰ kow -n'engnm low kaka. ⁶¹ Ke agn kow ow c'ic'r yadng em ce. Sica ow ec'owr em a, agn yony ow ⁶¹ etn am dad

† Selu 22.2-19; Esayi 53. †† Okm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34.

‡ Jwifel ec'ol em a, eke Pak ec'ob ij a b'owr a, -li b'egng selu ese Selu 113-118 af. †† Zakari 13.7. †† Jese mane:nin eke Arame ebr em ow e nyandre el "mun es ifir ob".

εσε: «Εγρη na dad neny ij em nine: “M’ctu eke mi k’ony Nyamel gbela a mi nyun, ke εεγη nyahan m’usr em.” »
⁶² Egb waw εs ligbel a igb ετη dad Jesu nine: «Kw wel am dad sodad amua ok’η af, ke k’bim kpu ee?»
⁶³ Kw Jesu yewal tin. Eτη egb waw εs ligbel a dad’r nine: «Nyam ek’any ovr e nin em, m’am ibrm’η, dād ey ofn em tasi ek’ow el η el Mesi, Nyam ec’Iy a.»
⁶⁴ Jesu dad’r nine: «Nj obi dad. Emeny m’am dad ony: jam aηa b’ow ekan εγη ec’Iy eke sig es Nyam Abusu Es eci lidr abu af, ke b’ow any afr eci jru em am ow.»
⁶⁵ Odad na sosome egb waw εs ligbel a ony in eci simob sus em a gbagbrm em, †† ετη dad nine: «L’obr Nyam any! Ey s’ibram adan’ku ij! Ony yeji caca irir eke li dad low obr any owi Nyam e lis a. ⁶⁶ Kw ony e tutr el bogη ec’ee?» -Li dad nine: «Ow ey’r af, l’it eke wel k’ibi’r gηη.»
⁶⁷ Eτη sica -n’am afl ow sar any -l’wr ow kukuta em; beb gbε am dεdη’n any af,
⁶⁸ ετη am dad εσε: «Nj ek’el Mesi a, εlu es εkn kkm ke dād ey εγη a ek’iy’r η ob a!»

Pier εgbr Jesu

Mark 14.66-72; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Pier sig es gbugη yogη. Ob oc ony lisel ab em e nyam ow titm’n ετη dad’r nine: «Nj yeji, any Jesu Galile iyli na ab!»
⁷⁰ Kw l’εgbr ow dedeku a fηη ec’any af nine: «Low yec’a ek’am ol eke ki dad a, mi k’uwm any.»
⁷¹ L’igb n’aamn gbugη a e lisany a eci, ετη ob oc ony lis ejeci nyam εkn’n ετη am dad ok agη a ek’any yogη a εσε: «Εγρη na yeji, n’any Nasaret iyli Jesu ab.»
⁷² Eτη emeny Pier εgbr’r dad ofn em nine: «Εγρη ikη na, m’uwm’n any.»
⁷³ Ow b’innη ebr tel a, agη a ek’any yogη a ow titm Pier ετη am dad’r εσε: «Tasi, η, el em ec’εγη nyam. Nj ec’odad a am ot’η suw es af yeγm yogη ek’any ow a.»
⁷⁴ Pier wdu eb dad nine: «Ek’ow el yadη m’am ony, ke Nyam k’km low nyun! M’am ofn mi dad ek’εγη na m’uwm’n any!»
 Odad na any’n neny m’am dad, ετη kpekη ηγws ikη. ⁷⁵ Ow ony Pier wkn odad a eke Jesu dad’r a: «Gbuη ke ηγws ikη a, b’ow dad sakp nyahan eke uwm’m any.»
 Eτη Pier ey wkm im gben am ikη low dudu eci ony.

Wel oc Jesu im Pilat ec’any af

Mark 15.1; Luk 23.1-2; Jan 18.28-32

27 Eke lεγη ny a, ibibr fafa, egb waw εsel εgbela a fηη lele Jwifel ec’agη ekpek ab ab okr af εγη eb eke k’ibi Jesu. ² -N’ony wel ony awη’n, -l’oc -n’im -n’ony ow Pilat, Rom iy ek’el Jude ec’es εw εs. †

†† Jwifel ec’ol em a, ow itm eke wel ki jej odad ok ncok em. Emeny eke cicr owi any eke b’ow ism εγη luw ab yeji, ow it eke jej ok a k’any ij εεγη yony. Emeny wel bi bibrm adan’ku a low saw em. Jesu eci jej ok ab em, -l’eluum ow amua kaka. † Selu 110.1; Daniel 7.13. †† ony in eci simob sus em a gbagbrm em: Jwifel e low yeγm em a, ek’εγη nyam dad odad nyun ok Nyam af a, ow it ek’agη a ek’iri low a k’igb, ke ony el eci simob sus em a gbagbrm em, εσε low nyun a eci meny ewr af. † Rom eyη wkm Jwifel abusu eke k’ibi εγη; na sosome anake Jwifel a oc Jesu im Pilat ogη a.

Judas e luw owi

Ob Kok 1.18-19

³ Judas a eke ol Jesu ij a, iri eke wel w b Jesu low. Ow e low ey’r sos em, ετη l’εwlm os likη lele lεw ab ab a meny n’im n’ony egb waw εsel εgbela a lele agη ekpek ab ab.
⁴ Li dad wel nine: «M’ey l’obr, m’w εγη ek’eknm low a m’ij luw eci!»
 Kw -li dad ow nine: «Na η e low ana, ey e low kaka anm em!»
⁵ Eτη Judas, wkm ey em a, oc os a im wlm Nyamel gbela ab em. Eτη n’im l’oc meb l’εdηη emn.
⁶ Egb waw εsel εgbela a ot os a ετη dad nine: «Ey ec’ol a εdηη eke wel k’oc os ikη na wuwlm Nyamel gbela a ec’os ab ab, anke ow el mebl ec’os.»
⁷ Eke sica neny okr el af a, -l’oc os a -l’w mijel kok εs a ec’wgm eke -li ki kok etu agη ec’es oc usu.
⁸ Na sosome anake wel εση wgm a “mebl ec’wgm” ton k’ow it ye feny-na a.
⁹ Ow ony kokoba w εs Jeremi eci sodad amua eke dad a iy neny: -L’ot os likη lele lεw ab a, (an eke Israel eyη ew ana,)
¹⁰ -l’w mijel kok εs a ec’wgm a, εσε el el eke εs kwkw dad’r m ab af. ††

Pilat am ibrm Jesu low

Mark 15.2-5; Luk 23.3-5; Jan 18.33-38

¹¹ Jesu any es εw εs Pilat ec’any af ετη ow am ibrm’n εσε: «Kw η Jwifel ec’eb ebu ab ana ee?»
 Jesu dad’r nine: «Nj obi dad.»
¹² Eτη emeny eke egb waw εsel εgbela lele agη ekpek ab ab am cicr’r a, li dadm odad kaka.
¹³ Eτη Pilat dad’r nine: «Kw ow amua eke -n’am dad -l’ok’η af a, am iri ee?»
¹⁴ Kw Jesu wkm kpu low kaka af †† ton es εw εs a low iti any afηη es.

Wel w b Jesu low luw eci

Mark 15.6-15; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.6

¹⁵ Sakp sakp fηη eke Pak ec’es gbεgl e lεγη b’ow a, es εw εs a b’elu sobel em εs nyam es, in a eke dedeku a b’erur a.
¹⁶ Ke lεγη ab em, εb any obr εs ligbel nyam eke wel b’εση Barabas †† any sobel em.
¹⁷ Pilat am ibrm dedeku a ek’as luku a εσε: «Kw bwo ec’εγη am erurir eke mi k’elu es m’ony ony ee? Barabas kw Jesu a eke wel b’εση Krist ab ee?»
¹⁸ Tasi em a, l’uw any senyn senyn eke nyamn eyr em wel oc Jesu is’r.

¹⁹ Eke Pilat sig es jej ok usu a, in e yow a ony wel is’r amani na: «K’εy εγη na eke eknm low kaka a e low na em, anke tasi em a, ncok na, memn em m’ij gbre n’w in sosome.»
²⁰ Kpekη egb waw εsel εgbela a lele agη ekpek ab ab am itr dedeku a eke k’ibrm Barabas ec’es elu lele Jesu ec’ibi ab e low.
²¹ Es εw εs a emeny wdu odad eb ετη am ibrm el εσε: «Agη yony a, bogη eci am erurir eke mi k’elu es m’ony ony ee?» -Li dad ow nine: «Barabas!»
²² Pilat ibrm el nine: «Ke sica Jesu a eke wel b’εση Krist a ec’a, ayaf mi ki kok’r ab ee?»
 El fηη -l’okr

†† Adu ec’an eke b’il. Èkn Matie 26.15 ec’akr otar a. †† Matie oc Zakari e lel lele Jeremi e lel ab eci sodad a okr af. Zakari 11.12-13; Jeremi 18.2-3; 19.1-2; 32.6-15. ††† Èkn Esayi 53.7. ††† Barabas: Mark 15.7. Matie eci silel esig oglog em a, Jesu Barabas.

lebl af -li dad nine: «Èw'r oliķ af!»²³ Pilat ibrm el nine: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔg lebl tuɔtuɔ em -l'ese: «Èw'r oliķ af ɔe!»²⁴ Eke sica Pilat ɛkn ek'ow ak-plm ij, ke emeny itarir a lele ɔɔg ab ab am bobn a, l'oc mij li ɔɔg sabu dedeku a ec'any af etj li dad nine: «Na ɔny e low ana! M'anm egr na e luw owi em!»²⁵ Dedeku a feŋ ɔdu eb dad nine: «Ke in e luw a e ligɔw ánŋ ey lele ey ec'alaw ab ab e nuŋ af!»²⁶ Pilat elu Barabas es etj n'ɔŋ wɛl ɔr Jesu say em gbuŋ etj l'elu abusu es eke wɛl k'oc im ew ow oliķ af.

Sɔɔda eyŋ a am kokr Jesu miyer

Mark 15.16-20; Jan 19.2-3

²⁷ Pilat eci sɔɔda eyŋ a ɔny Jesu elu lakp lokm a ek'el Pilat e gbugŋ a, etj el a feŋ -l'iwr -li did -l'elul ow em. ²⁸ Wɛl ɔny in e mob a ot'r es sos etj wɛl sus'r mob af ew ebl. ²⁹ -Li kok mirŋ em tufe, -l'oc -l'us ow etj -l'elu ow anany in e lidr abu ab em. † -L'ok ɔwɔkɔp wus ow ec'any af etj -n'am kokr ow miyer -li dad -l'ese: «S'am esŋn'ŋ o, Jwifel ec'eb ebu!»³⁰ -N'am fafl ow sar any etj -l'oc anany a -n'am nenŋn ow nuŋ. ³¹ Eke -li kokar ow miyer senyn senyn bake ow uwr a, -n'ɔny mob af ew a -l'oc ow es, -l'ewl -li sus ow ow e mob a etj -l'oc -n'im ow eke -li k'ew ow oliķ af.

Wɛl ew Jesu oliķ af

Mark 15.21-32; Luk 22.26-43; Jan 19.17-27

³² Eke -n'anŋn baŋn a -n'am ok ɔkm a, -l'ɔbr Siren iy nyam eke wɛl b'esŋ Simɔ; sɔɔda eyŋ a ɔny'n lɛc em eke li k'abu Jesu ec'olikiķ a. ††³³ -N'im -l'ok usu nyam eke wɛl b'esŋ Gɔlgota ek'el nyandɛ em "Nuŋ kɔkɛ ec'usu."

³⁴ Yogŋ, -n'ɔŋ Jesu mar eke wɛl wuwlm *ob lolo ab eke k'egŋ*,^{*} eke li tat anm a, l'erurm eke li k'egŋ.

³⁵ -L'ew ow oliķ af etj -li *ɛɛc ow eci mob sus em a ɔ-sum oc kok em*.^{††36} Etj -l'ok es yogŋ -n'am ɔsu ow. ³⁷ In e nuŋ af a, -ni nɔn lɛl ek'am yegm low a sosiem eke wɛl ɔb'r low a. Ow eke wɛl nɔn a el: "Egŋ na Jesu, Jwifel ec'eb ebu."³⁸ In e saw saw a, wɛl ok elu yony oliķ af; nyam anŋ'n lidr abu af etj nyam anŋ'n nemn abu af. ††

³⁹ Agŋ ek'am ɛc a *am egŋn nuŋ em wɛwr'r*, †††⁴⁰ etj am dad'r esɛ: «Nj ek'am erur eke k'ufŋ *Nyamel* gbɛl ab es ke sɛgŋ nyahan kpeŋ ús ejec'a, ††† eke el Nyam ec'Iy tasi, † ɛbr ŋ sosi, ànŋ oliķ af yogŋ us es!»⁴¹ Etj *egb waw* esɛl egbɛl a, ol e *low yegm* esɛl a lele *agŋ* ekpekp ab ab yeji am kokr'r miyer dad esɛ: ⁴² «L'eb agŋ ejeci l'elu es, etj l'ɔtum eke li k'eb'r in sosi! Kɔ Israel ec'eb ebu tasi ee? Sica n'anŋ oliķ af yogŋ l'us es, ke s'úb'r nawɛ. ⁴³ *L'oc in ec'ɔmn a l'elu Nyam em* li dad nine: "M'el Nyam ec'Iy." *Eɛ! Eke Nyam ɔny in ec'erur tasi, ke*

† -Li sus ow mob esɛ eb ebu af eke -li ki kokr ow miyer. Mob af ew ebl a ew esɛ eb ebu e gbad af. Mirŋ em tufe a ew esɛ eb ebu eci tufe af. Anany a ew esɛ eb ebu eci kpama af. †† Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. † Selu 69.22. †† Selu 22.19. †† Èkn Esayi 53.12. ††† Selu 22.7-8; 109.25. ††† Èkn Matie 26.61; Jan 2.19. † Eke el Nyam ec'Iy tasi: Bèbmŋ Matie 4.3-6 ab.

l'éb l'elu ow es gɔŋ!^{††44} Etj ów enjŋ kok esɛl eke wɛl ew ow oliķ af in ab a yeji am wɛwr'r dad ɛben.

Jesu eci luw a

Mark 15.33-41; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

⁴⁵ Sica legŋ uyu nuŋ em a, ncebn ey wus a nimum af toŋ ok ncebles eci wanci nyahan em. ⁴⁶ Ek'ow am titm ncebles eci wanci nyahan a, Jesu barm lebl tuɔtuɔ em nine: «*Eli, Eli, lema sabaktani?*» (ek'el nyandɛ em: "Em e Nyam, em e Nyam, kɔ bla etj digŋ elu'm es ee?")^{††47} Agŋ nyam nyam ek'anŋ yogŋ a iri odad na etj dad nine: «N'am esŋ *Eli!*»^{††48} Kpeķŋ el em ec'egŋ nyam uru es im oc mbra usm el eci mar ab em etj oc ucir anany *ɔkŋ Jesu eke k'egŋ*.^{††49} Gbɛkɔ agŋ ejec'a am dad esɛ: «Èku ye, si b'ow s'ekn eke Eli b'ow eb elu'l es!»

⁵⁰ Emeny Jesu barm lebl ligbɛl nyam etj ok sel es. ⁵¹ Kpeķŋ, *Nyamel* ab em eci gbad gbɛl gbada a eke wɛl ew ɛdŋn usu lala ab any a, †† igŋ afr em a etj agbr em araŋn didi toŋ ok esr em a. Wus umu, mób gbagbrm em, ⁵²⁻⁵³ suwɔmu fig. Eke Jesu igb luw em a, ɔmn esɛl nɔnɔ a ek'uw a igb luw em; -n'anŋ suwɔmu ab em -l'ok ɔkm. -L'ok Jerusalem, ɛb lala ab em; yogŋ agŋ nɔnɔ ɛkn el.

⁵⁴ Eke sɔɔda eyŋ a eci anym ɛs a lele sɔɔda eyŋ ab ab ek'am ɔsu Jesu a ɛkn wus umu a lele ów a ek'am ey ow ab ab a, erŋn ɔny el afŋn es. -N'am dad -l'ese: «Nje, tasi egŋ na Nyam ec'Iy!»⁵⁵ ɔyɔw nɔnɔ ek'us Jesu jam Galile etj eke ki kok in e lís e low a †† anŋ yogŋ am ɛkn low a akpoj em. ⁵⁶ El em a, Mari, Magdala baŋn ɔwi a, Mari Jak lele Josef ab e lis a, lele Sebede ec'ey a ec'el lis ab yeji anŋ.

Jesu ec'es oc owi

Mark 15.42-47; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

⁵⁷⁻⁵⁸ Eke legŋ ew es a, Arimate baŋn eci gbrenŋbi nyam, eke wɛl b'esŋ Josef, ke in yeji el Jesu eci *jam* us ɛs a im erŋn *Pilat* etj ibrm ek'ow k'oc Jesu eci sos megl a ɔŋn; ††† etj Pilat ɔŋ abusu. ⁵⁹ Josef oc sos megl a wiwrŋm gbad ufu owr ab ⁶⁰ etj l'oc n'im l'oc ow es in obi eci *uwɔmu* lob owr eke n'ɔŋ wɛl ur ab em. ††† Li wuwl lob nyam l'abl uwɔmu a ec'em ey usu ab es etj n'im. ⁶¹ Mari Magdala ɔwi a lele Mari yec'ab ab anŋ yogŋ, -l'ok es -l'ɔbr uwɔmu ab any.

† Selu 22.9. †† Selu 22.2. † Eke agŋ a iri Jesu am esŋ "Eli" a (ow e nyandɛ el "Em e Nyam"), -li tutr eke kokoba ɔb es Eli ec'odad Jesu am dad. Eke Eli uwm ke l'igb n'im afr a (2 Èb Ebu 2.1-12), Jwifel e tutr em a, eke low nenyembri nyam es anŋ gbɛ em, Eli b'ow eb elu'l es. ††† Bèbmŋ Selu 69.22 ab. †† Èkn ɔkm Ok 26.31-33. †† ɔyɔw a: Èkn Luk 8.2-3. Akpoj em: ††† Jwifel ec'ol a ɛdŋn eke sos megl k'anŋ oliķ af legŋ ukr. Ow b'is abu eyr eb ab em (Ol ɔkn 21.22-23). Rom ec'agŋ a gbɛ b'ew es oliķ af ow ugŋ es. Eke wɛl erur eke k'oc egŋ eke wɛl ibi oliķ af a es a, ow it eke wɛl k'ibrm Rom ec'egŋ a ek'ew wus ogog ab es a abusu. Eke egŋ a ow el eb l'elu wus a, abusu érum es legŋ kaka. Kɔ Jesu ec'a gbɛ Pilat ɔŋ abusu. ††† Jwifel ogŋ a, wɛl b'ot agŋ enjŋ a eke b'uw a es uwɔmu nyam co-co em.

Uwamu a ec'usu

⁶² *Neneɗɗ* e sos bebm e legɗ eɗ; sica legɗ beny a, *egb* waw esel eɗbel a lele *Farisiel* ab ab okr af im *Pilat* oɗɗ a ⁶³ eɗɗ dad'r nine: «Eɗɗ gbel, low nyam ow ey nuɗ em: yadɗu na, in ec'owr anɗ em a, li dad eke, ek'in uw ba ow'n bi kok seɗɗ nyahan a, in b'ow in igb luw em. ⁶⁴ Eɗɗ ɗɗ abusu ke wel ʒsu *uwamu* a toɗ ow kok seɗɗ nyahan, yec'eɗɗ ke in e *jam* esel a k'iyɗ sos meɗl a bake -li dadmn dedeku a eke l'igb luw em. Sica eci, yadɗ iɗɗ na b'ow agb akm kɗekɗe ec'a.» ⁶⁵ *Pilat* dad el nine: «ɗɗɗ usu ɗsu esel. Ìmn ke ʒɗɗ el -l'ɗsu uwamu a ese el el eke am erurir ab af.» ⁶⁶ -N'im -n'am bebm uwamu a ec'e lele eke wel k'ɗsur a. -L'ɗkr lob a ek'anɗ uwamu neny a wel kɗkr saw saw ab es senyn senyn eɗɗ -l'ok usu ɗsu esel.

Jesu eci luw em anɗ igb a

Mark 16.1-10; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

28 *Neneɗɗ* e legɗ a b'ec eci dimas legɗ eny ow em a, Mari Magdala ɗɗi a lele Mari yec'ab ab ow am ekn *uwamu* a. ² Kpru em, wus umu leɗ em, eɗɗ Es Kɗɗɗ ec'*afɗ* erm es nyam anɗ afɗ us es, ow wuwl lob a oc es eɗɗ sig es af. ³ L'ew ese afɗ eke b'eɗɗ af, eɗɗ in eci mob sus em a ufu ese nyamok af. ⁴ Usu ɗsu esel a erɗɗ ɗɗ afɗɗ es, am ufɗ bɗbar, eɗɗ ew ese agɗ ek'uw ce af. ⁵ Afɗ erm es a dad ɗɗɗ a nine: «Erɗɗ k'ɗny ɗny. M'uw any ek'am ɗɗ Jesu a eke wel ew oliɗɗ af a; ⁶ n'anm aɗa. L'igb agɗ ek'uw ab em ese el el eke l'ikɗ anym li dad ab af. Owɗ ekan usu a eke l'ew es a. ⁷ Sica ìmn fafa dadɗ in e *jam* esel a esɗe: "L'igb agɗ ek'uw ab em n'aam l'eku ɗny Galile. † Yɗɗɗ anake b'ow ekan in a." »

† Èkn Matie 26.32.

⁸ Erɗɗ lele sos em iɗɗ ligbel em ab, -l'ogɗ es -n'ɗɗɗɗɗ uwamu a ec'usu a, eɗɗ -l'uru es -n'aam -l'ewl Jesu e jam esel a amani. ⁹ Kɗekɗ Jesu ɗbr el eɗɗ am dad el esɗe: «M'am esɗɗ ɗny!» -N'im -li titm ow, -n'ɗny ow akr es eɗɗ -n'am igɗ ow nuɗ. ¹⁰ Jesu dad el nine: «Erɗɗ k'ɗny ɗny. Ìmn dadɗ em lisijimel a im Galile: yɗɗɗ anake -li b'ow -l'ekn'm a.»

Usu ɗsu esel a ec'ow e dad

¹¹ Eke ɗɗɗ a anɗ eɗɗɗ af yɗɗɗ aam a, sɗɗɗa eyɗ ab em e beb ek'am ɗsu usu a ewl ow baɗɗ a, eɗɗ awl ow a feɗ ek'ey a ok *egb* waw esel eɗbel a. ¹² *Egb* waw esel eɗbel a lele *agɗ* ekpekp ab ab ɗny luku as. Sica eke neny okr el af a, -n'ɗɗ sɗɗɗa eyɗ a os ɗɗɗ, ¹³ eɗɗ -li dad wel nine: «Dàdɗ esɗe: "S'am eru memn ncok em, eɗɗ kɗekɗ eɗɗ a, in e *jam* esel a ow iy in e sos meɗl a." ¹⁴ Eɗɗ eke *Pilat* iri yeɗi, si b'ow s'eyr'r erm es; s'uw el el eke si k'ewr neny ke k'eyɗmn es abur kaka ab any.» ¹⁵ Usu ɗsu esel a eb os a eɗɗ kok ese el el eke wel dadɗ el ab af. Eɗɗ eke amani a eb es Jwifel em toɗ it yeɗɗɗɗɗ ana.

Jesu yeɗɗ in e jam esel a sos

Mark 16.14-18; Luk 24.36-49; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

¹⁶ *Jam* esel lew nyam a ec'a, -n'im Galile eci lafeny a eke Jesu yeɗɗ el ab af. ¹⁷ Yɗɗɗ, eke -l'ekan ow a, -l'ok ɗɗɗɗɗ wus -l'igɗ ow nuɗ, gbekɗ el em ec'agɗ beb gbe am beɗbar. ¹⁸ Jesu eri ow eɗɗ dad el nine: «Afr lele wus ab ec'abusu a feɗ, Nyam ɗɗ'm. ¹⁹ Sica ìmn wus na eci ebr ebr a ec'agɗ a oɗɗ, ke kókr el -l'el em e jam us esel; òkr el mij nuɗ Es, Jim, lele Abɗ Lala e nin em ab; ²⁰ yeɗɗmn el -l'ɗsu ow a feɗ eke mi dad ɗny a. Sica ìrir: seɗɗ a feɗ m'ow m'anɗ ɗny ab toɗ wus na e nuɗ eɗɗ.»

MARK

Ów ek'it eke wél k'uw any

Mark elm Jesu eci esél lëw yony ab em ec'egñ. Ob Kok e lel ab em a, wél b'eshñ'n Jan Mark. Li kok juma esél ek'el Pól lele Pier ab (Ob Kok 12.12; 13.4-13; 1 Pier 5.13). Jesu eci lís e low eke l'iri Pier dad a anake ni nòn a. Mark am yegm ey eke Jesu el Nyam ec'Iy eke Nyam erur tasi. Eke Jesu òb juma kok nuñ a, l'erurm eke wél k'uw'r any fafa esé af, esé eb ebu af, anke l'erur eke usu k'irm es ke l'ótu li yegm in e jam esél a low. Ow it eke li k'otar akr li yegm wél eb ebu yec'eke l'el a. Na sostiém anake l'edñ agñ a eke l'ewlm a eke ki dad in e low ok agñ ejec'a (Mark 1.34,44; 3.12; 5.43; 7.36-37; 8.26,30; 9.9). Eke dedeku a iri eke l'el Mesi a, ow ibnm etñ jwifél eci nuñ af esél a ibi'r nyamn eyr eke -n'ónyn ow ec'a sostiém. Mark nòn Amani Mamn na agñ a ek'elm jwifél a eci. Lëgñ sig em a, -l'igñ sisèkp nuñ, kò yefenyña em a, -l'ub Jesu nawre, etñ wél am ijr el gbre òmn eke n'ónyn a sostiém. Mark am nòn lel na atr el sos es yec'etñ ke -n'ónyn òmn Jesu eci abusu a eke òny ab em. N'am elu òkm li yegm Jesu eci lëc eke ij akm enuñ a e low. N'am elu òkm li dad eke Jesu in b'ewlm ól fëñ, ow'n òny abusu eke ow'n ki kok sakrowa. N'am yegm wél yej'eke Jesu eci jam us a in elm akrowa owi cë, anke Jesu in èkn gbre lele luw ab. Eke -l'òkn eke Jesu igb luw em, in eci gbre ij a òtu eke k'atr el sos es -n'inym es kikri el eci gbre ij em.

Jan mij ok nuñ es e Nyam odad eke dad

Matie 3.1-12; Luk 3.1-18; Jan 1.19-28

1 Anja anake Jesu *Krist* [Nyam Jim] † ec'Amani Mamn a òb nuñ a, 2 esé lele eke Nyam eci *kokoba* òb es Esayi nòn ab af:
Em Nyam, m'ow m'ón em ec'erm es ikñ anym kok ñ ec'ejagb a. ††
3 Egñ nyam anñ loj am elu lebl dad esé:
«Kòkr Es Kòkr ec'ejagb a, kòkr in e sebr a inym nyim nyim!» †
4 Kin lele eke Jan mij ok nuñ es ey òkm loj, ke am elu lebl dad: «Ìtñnin erm em, òkr mij nuñ, ke Nyam b'ow oc òny e sikpl a ap òny.» 5 Jude wus a nimum ec'agñ a fëñ lele Jerusalem ec'ab ab am ow Jan ogñ. -N'am egñ el e sikpl a -l'eb agñ a fëñ ec'any af, etñ Jan am ok el mij nuñ Jurden erñ. 6 Jan sus mob eke wél kok gbangbò kedebnam e suw em, etñ l'egñ ndey lel em e meb er em. In ec'ob eke li b'ij a el tete gbangban lele mow mun ab. ††7 N'am dad agñ a fëñ l'esé: «Egñ a ek'anñ'm jam b'ow a, òny abusu nòn akm im, m'itm yeji eke mi k'is es bake m'ón in e còkrukò meb a mi mòm es. ††8 Em ec'a, m'am ok òny mij nuñ mij em, kò in li b'ow l'ok òny mij nuñ Abñ Lala em.» ††

Jesu e mij ok nuñ lele èbm èkn owi ab

Matie 3.13-4.11; Luk 3.21-22; 4.1-13

9 Lëgñ ab em, Jesu anñ Nasaret Galile wus af ow, etñ Jan ok'r mij nuñ Jurden erñ. 10 Eke n'anñ mij ab em n'am ey òkm a, l'èkn afr agbr em etñ Abñ us'r es nuñ af esé kel af. 11 Etñ lebl nyam anñ afr ikñ am dad esé: «Ñ el em ec'Iy eke m'erur tasi; m'oc em eci sos em inñ fëñ m'elu'ñ em.» ††
12 Kpekñ eke ow b'uwr a, Abñ Lala oc im'n loj. 13 N'anñ yogñ l'ij segñ ekñ yony eke *Satan* eju'r. L'ir yogñ akp em e mindey ab, etñ *afr* erm esél ow am kok in e lís e low.

Jesu e jam esél krèkrè ek'esñ

Matie 4.12-22; Luk 4.14-15; 5.1-11

14 Lëgñ ab em eke wél elu Jan mij ok nuñ es sobel em a, Jesu im Galile wus af etñ n'am òb Nyam ec'Amani Mamn a eci kokoba li dad l'esé: 15 «Lëgñ a eke Nyam ewar a ow ñ, anke Nyam ec'es ew a ow titm. Ìtñnin erm em ke ébr Amani Mamn a.»
16 Eke Jesu am ecr Galile eci mij lekpl a e saw saw a, l'èkn òcn ibi esél agñ yony, Simò lele lisijim Andre ab ek'am ok muw mij lekpl ab em. 17 Jesu dad el niné: «Ùs-r'm jam, m'ow mi kok òny éel agñ eb esél.» 18 Kpekñ -li digñ el e muw a -l'ok es, etñ -l'us ow jam. 19 Jesu b'imn anym eci tel a, l'èkn Sebede jimel a, Jak lele lisijim Jan ab. -N'anñ el eci mijetñ ab em -n'am kok el eci muw a.

† *Nyam Jim: Mark eci silel esig oglog em a, wél èñnm odad ikñ na.*
†† *Malaki 3.1; bèbmn Matie 11.10. † Esayi 40.3. †† Èkn 2 Èb Ebu 1.8. †† Èkn Jan 1.27 ec'akr otar a. ††† Èkn Ob Kok 2.1-4.*

††† *Bèbmn Selu 2.7 lele Esayi 42.1 ab.*

²⁰ Κρέκη Jesu εση ελ; -li digη ελ ες Sebede lele ελ e juma kok εσελ ab ab -l'εlu es λετη ab εμ, ετη -l'us ow jam.

Jesu ewlm abη ηυη ες a

Luk 4.31-37

²¹ Jesu lel in e jam εσελ ab ab im Kapernayum ec'eb ab εμ. *Neneγη* e λεγη a, Jesu ey *Nyam* nuη igη usu a ετη am yeγm agη low. ²² Agη a ek'am iri in e low yeγm a, low am iti any in ec'elel eke n'am yeγmn agη low a sosome, anke n'anm εσε ελ ec'ol e low yeγm εσελ ab af, kō n'am yeγm wel low abusu cny εμ. ²³ Ke *Nyam* nuη igη usu yogη εγη nyam ek'abη ηυη anη εμ a, am cō dad εσε: ²⁴ «Oy! Nasaret e Jesu, bla am erur eke ki kok ey ee? Kō ek'ow eke ki ηυηη ey ee? Em, m'uw εγη ek'el'η ab any: Nyam ec'erm ες lala.» ²⁵ Jesu dad abη ηυη a odad lebl tuctuo εμ nine: «Yèwal, ke éy ckm εγη na εμ!» ²⁶ Abη ηυη a mumu εγη a lec εμ, ετη am cō ey ckm in εμ. ²⁷ Agη a feη low iti any afηη es toη batη -n'am bibrmnin ελ cfr -l'εσε: «Kō na bla lowi ana ee? Bogη ec'abusu cny εμ e low yeγm owr ana ee? Eγη ikη na εw abη εηυη yej'es, ετη -li b'elum owl» ²⁸ Eτη κρέκη agη am dad Jesu e lís e low Galile wus nimum af.

Jesu ewlm ólu κκχ

Matie 8.14-17; Luk 4.38-41

²⁹ Eke -n'anηη *Nyam* nuη igη usu a -l'okr ckm a, Jesu, jak lele jan ab im Simc lele lisijim Andre ab oγη a. ³⁰ Simc ey lis eke sos am etu es a, eru es. Eτη κρέκη wel dad in ec'ol owi ok Jesu. ³¹ Jesu im εηη yow a, l'ucu abu n'cny l'igbm ow, ετη κρέκη in ec'ol a oc'r es lís. Eτη yow a am kok ελ e lís e low. ³² Ncebles εμ a, eke ligbn im eru es a, † agη ot ελ ec'ólu a feη is Jesu; abη εηυη εσελ yeji anη εμ. ³³ Eb ab εμ ec'agη a feη as luku Simc eci lisany a. ³⁴ Jesu ewlm ólu a lel ελ ec'ol ερη ερη a feη ab. N'am oγη abη εηυη a, ετη l'élum wel abusu es eke wel ki dad odad, anke -l'uw εγη a ek'el Jesu ab any. ‡

Jesu am ηγβοη Kapernayum

Luk 4.42-44

³⁵ Λεγη εny ow εμ a, eke usu k'otm es a, Jesu igb ey gberη ετη im usu saw εμ. Yogη, n'am ηcηη *Nyam*. ³⁶ Simc lele lawlel a ek'anη in ab ab ok ckm im in ec'ol εμ. ³⁷ Eke n'εηηan ow a, -li dad ow nine: «Agη a feη am c'η.» ³⁸ Jesu dad ελ nine: «S'ηγβοηη anη, s'ímn barη saw saw a, anke yogη yeji ow it eke mi ki dad ελ Amani Mamn a ec'odad. Na sosome eci m'ow wus na af.» ³⁹ Eτη Jesu am ec Galile wus ab af nimum. N'am cō Amani Mamn a e kokoba *Nyam* nuη igη usu a feη, ετη n'am oγη abη εηυη yeji.

† Èkn Mark 9.26. †† Ncebles εμ a, eke ligbn im eru es a:ke neneγη e λεγη uwr η; eke mίlél κρέκη b'ok ckm a, ke λεγη ejeci cō nuη η. Jwifel ec'ol εμ a, wel cō eke sica wel k'ot ólu is Jesu. ‡ Bèbmn Ob Kok 16.16-17.

Jesu ewlm kokobe ες nyam

Matie 8.1-4; Luk 5.12-16

⁴⁰ Λεγη nyam *kokobe* ες nyam ow am kok cōρη ibrm Jesu abu elum; l'ok cōwōkp wus Jesu ec'any af, ετη n'am dad l'εσε: «Eke η erur, cōtu eke k'ayal'm.» ⁴¹ In e low cny Jesu cōρη; † l'εγηη abu es l'itηη ow ετη li dad nine: «M'erur, ày!» ⁴² Κρέκη kokobe a oc'r es lís, ετη l'ayl. ⁴³ Jesu elu cōlu a eke l'ewlm a abusu es eke k'im, ετη l'ewar ow lebl tuctuo εμ nine: ⁴⁴ «Ìri senyn senyn, kì dad low na k'ok εγη kaka! Gbècō ìm yeγm egb waw ες a sos, ke wáw egb εσε elel eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow íj dan̄ku.» †† ⁴⁵ Cōlu a im, ετη usu a feη n'am dad low a eke εηη'n a ec'odad. Na sosome Jesu ótum ilam sos any eb εμ, kō li b'anη usu saw εμ ke agη am anη susu a feη ow in oγη.

Jesu ewlm sos es wew ες nyam

Matie 9.1-8; Luk 5.17-26

2 Eke seγη beb ec a, Jesu ewl ow Kapernayum, ετη dedeku a iri eke l'ec akη. †† Eτη κρέκη agη κcōc ow as luku gbugη a eb usu a feη; usu kaka anm, lisany a κcōc yeji usu anm. N'am dad wel *Nyam* ec'odad, ³ ετη agη yar abu sos es wew ες nyam am is Jesu. ⁴ Gbècō eke -li k'ctumn -l'okmn yogη a eke Jesu sig es agη a sosome a, -li fig usu nyam èl luw af a, ετη -l'oc cōlu a ek'anη in eci faja εμ a -l'usm es Jesu ec'any af. ⁵ Eke Jesu b'ekη agη a ec'cōmn a, li dad sos es wew ες a nine: «Em jim, m'oc η e sikpl a m'ap'η.» ⁶ Ol eci low any uw εσελ beb sig es yogη, ετη am tutr ελ ec'erm εμ dad εσε: ⁷ «Kō bla ετη εγη na am dad odad nene ee? N'am cōbr *Nyam* any! Bwo ec'εγη cōtu eke k'óc sikpl ap ek'ow elm *Nyam* cōny coco ee?» ††† Eke Jesu uw ελ e sow tutr ab any a, li dad wel nine: «Kō bla ετη am tutar ów amua na cny ec'erm εμ ee? ⁹ Kō bogη ec'anake εw fuεfuε eke wel ki dad sos es wew ες ab ee? "M'oc η e sikpl a m'ap'η", oglog ke wel dád'r εσε: "Ìgb oc η eci faja a ke án es ee?" ¹⁰ Gbècō m'erur eke k'uw r low na any: wus na af, εγη ec'Íy cny abusu eke k'oc sikpl ap.» Eτη sica li dad sos es wew ες a nine: ¹¹ «M'am dad'η, igb oc η eci faja a eb ejagb ìm gbugη!» ¹² Κρέκη εγη a igb agη a feη ec'any af, l'oc in eci faja a, ετη l'ey ckm n'am an es n'im. Ow e low a iti dedeku ab any, ετη -n'am κcōklm *Nyam* -li dad -l'εσε: «Λεγη kaka s'eknm low akpasu na.»

Jesu εση Levi eke k'us'r jam

Matie 9.9-13; Luk 5.27-32

¹³ Emeny Jesu ewl im Galile eci mij neny a. Agη κcōc am ow in oγη, ετη n'am yeγm wel low. ¹⁴ In ec'ec εμ a, l'ekn Alfe jim Levi, eke sig es wus labm eb usu. Jesu dad'r nine: «Ùs'm jam!» Levi igb ετη us'r jam.

†† In e low cny Jesu cōρη: Mark eci silel esig oglog εμ a Jesu ebl erm ok'r af. †† Èkn Matie 8.4 ec'akr otar a. ††† akη: Mark 1.29 εμ a, ke wel tutr ek'ow el Simc Pier lele Andre ab ec'akη. ††† Bèbmn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25.

¹⁵ Ow e jam a, Jesu im Levi ec'akñ a, etñ am ij ob. *Wus* labm eb esel nãã lele *sikpl* esel ab am ij ob Jesu lele in eci *jam* esel ab ab, anke agñ amua e nãã anake am us'r jam a. ¹⁶ Etñ ol e *low* yegm esel ek'el *Farisiel* ec'ogog ec'agñ a, ekn eke Jesu am ij ob agñ amua fegñ ab; etñ -li dad in eci jam esel a ninẽ: «Kã bla etñ n'am ij ob wus labm eb esel amua lele *sikpl* esel † amua ab ee?» ¹⁷ Jesu iri odad a eke -n'am dad a, etñ dad el ninẽ: «Agñ a ek'ann sos tuãtuã em a, ibram sos kok es, kã ðlu anake b'ibrm sos kok es a. M'owm eke mi k'esñ agñ eke b'ubr el sosi nenymbri nyam esel a, kã m'ow eke mi k'esñ "sikpl esel".»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Matie 9.14-17; Luk 5.33-39

¹⁸ Legñ nyam, Jan mij ok nuñ es eci *jam* esel a lele *Farisiel* ab am *enñ* neny. Agñ ow am ibrm Jesu esẽ: «Kã bla sosiẽm etñ Jan mij ok nuñ es eci jam esel a lele *Farisiel* ec'ab ab b'enñ neny etñ ñ e jam esel a éññm neny ee?» ¹⁹ Jesu dad el ninẽ: «Kã am tutar ek'agñ lawlel eke wel esñ mebi eci es gbegbl em a ãtu eke k'éññ neny eke yãw ec a anñ el ab ee? Njanñ! Segrñ a fegñ eke yãw ec a b'ow anñ el ab a, -li b'ow -l'ij etñ -li b'ow -l'egñ.

²⁰ Gbẽkã legñ am ow eke wel b'ow ãny yãw ec a oc es el ec'arañ, ke sica -n'enñ neny gñk.»

²¹ Etñ Jesu ub el nyandrẽ ninẽ: «Egñ ócm gbad owr lele gbad sig ab ãbarm gignm. Eke kok ebnẽ, ke gbad owr a b'ow ãny gbad sig a agbr em; etñ gbad a ec'em agbr a b'ow agb nãã. ²² Etñ emeny egñ ócm mar owr okm marel sig em. Eke kok ebnẽ a, mar owr a b'ow inñ toñ ba ke ðny marel sig a ãb es. Etñ wel b'ow irmn mar a lele marel ab ab. Tasi em a, mar owr, marel owr em wel k'ok.» ††

Egñ ec'Iy el nenegñ ec'es ew es

Matie 12.1-8; Luk 6.1-5

²³ *Nenegñ* e legñ nyam, Jesu lel in eci *jam* esel ab ab am ecr segb ãgm eci. El ec'ejagb us em a, jam esel a am bubm egbey a. ²⁴ *Farisiel* ow etñ am ibrm Jesu esẽ: «Ïs any ekn, kã bla sosiẽm etñ ñ e jam esel a am kok low ek'y ec'ol a ãã abusu eke wel ki kok nenegñ e legñ ee?» ²⁵ Jesu ãdu eb dad el ninẽ: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agñ ab ab kok legñ nyam eke namn am ãny el ab ee? ²⁶ L'ey Nyamel em, etñ in eci agñ ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a. Low na ey *egb* waw es ligbel Abiatar e legñ ab em. Ey ec'ol a ãny abusu eke egb waw esel ãny coco k'ij egb waw e futufutu na.» ²⁷ Jesu ign af dad ninẽ: «Nyam kok nenegñ egñ e nimamn sosiẽm kã ow elm nenegñ sosiẽm Nyam kokm egñ. ²⁸ Na sosiẽm anake egñ ec'Iy el nenegñ yeji ec'es EW ES a.»

† Èkn Luk 15.2 eci akr otar a. †† Èkn Matie 9.17 ec'akr otar a.
‡ Èkn Matie 12.2 eci akr otar a. ‡† Èkn 1 Samiel 21.2-7; 2 Samiel 15.35; Ob Ap 24.5-9.

Jesu ewlm egñ ek'abu wew es nenegñ e legñ

Matie 12.9-14; Luk 6.6-11

³ Emeny Jesu ewl ow *Nyam* nuñ ign usu a. Yogñ, l'ekn egñ nyam ek'abu wew es. ² Agñ a fegñ ek'ann *Nyam* nuñ ign usu a ok'r anyamn af am ler gbiy ekn, eke li b'ow l'ewlm egñ na *nenegñ* e legñ na, anke -n'am ãl low nyam eke -li k'ebr ow af -l'ok ow ów af. ³ Jesu esñ egñ a ek'abu wew es a, etñ li dad ow ninẽ: «Ïgb ow anñ inym es agñ a fegñ ec'any af!» ⁴ Etñ n'am ibrm agñ a ek'ann yogñ a l'esẽ: «Nenegñ e legñ a bla lowi ey ec'ol a ãny abusu eke wel ki kok ee? Low nimamn kã low ñny ee? Wel ãtu eke ki ãg egñ oglog wel egb'r es luw ee?» Kã -l'ãbm kpu. ⁵ Etñ Jesu am ler el erm bebl em; sos yeji ãw'r es anke -n'õnym ãny ikñ kaka. Li dad ãlu a ninẽ: «Ègñm abu es!» L'egñm abu es etñ l'ewl. ⁶ Kpekñ *Farisiel* a ok ãkm *Nyam* nuñ ign usu a, etñ *Erãd* Antipas ec'ogog ec'agñ ab ab -n'im -n'am as luku, -l'ãl el el eke -li k'õnyñ Jesu bake -l'ibi ow.

Agñ nãã am ow Jesu ogñ

Matie 4.25; 12.15-16; Luk 6.17-19

⁷ Jesu lel in e *jam* esel ab ab ocr sos es im Galile e mij saw a, etñ agñ nãã am us'r jam. Agñ am anñ Galile, Jude, ⁸ Jerusalem, Idume, Jurden ogog eci wus ab af, Tir lele Sidã eci barñ saw saw a ow. Bieku na am ow eke k'ekn Jesu anke -l'iri ów a fegñ ek'ow am kok a. ⁹ Jesu dad in e jam esel a ninẽ: «Òcr mijetñ nyam owr ewr es anñ, yec'etñ ke dedeku a k'átram im sel.» ¹⁰ Eke Jesu ewlm agñ nãã a sosiẽm, agñ a fegñ ek'õny ãl erñ erñ a, am itarir eke k'erñ usu itñ in abu. ¹¹ Ek'agñ ek'abñ erñny anñ em a b'ekñ Jesu a, -li b'ok wus ow ec'any af -n'am babarm -l'esẽ: «N Nyam ec'Iy.» ¹² Kã Jesu am ijl el neny kponkpon dad esẽ: «K'õlmn'm es!»

Jesu ãsum erm esel lew yony ot

Matie 10.1-4; Luk 6.12-16

¹³ Ca Jesu uyu lafeny af, l'esñ agñ eke l'erur a etñ wel ow in ogñ. ¹⁴ El em a li ãsum agñ lew yony l'ot [etñ n'õny wel nin *erm* esel]. ¹⁵ Li ãsum l'ot wel eke wel k'ann in ab ke n'ám erm wel -n'im -l'ãb *gbrenghi* usu a e koko-ba. ¹⁶ N'õny wel abusu eke wel k'ogñ *abñ* erñny yeji. ¹⁷ Kin erm esel lew yony a ec'en: Simã (Jesu ign'n nin af Pier), ¹⁸ Andre, Filip, Barteleme, Matie, Toma, Jak Alfe jim, Tade, ¹⁹ Simã low dogñ es, ²⁰ lele Judas Iskariãt ek'ãl Jesu ij ab ab.

‡‡ Èkn Matie 12.10 eci akr otar a. ‡‡‡ Mark eci silel esig beb em a, wel éññm sodad ek'ann ob na [...] ec'arañ em a. ‡‡‡ Pier:ow e nyandrẽ el lebn. § Bwanerges:bèbmñ Luk 9.54. †† Èkn Matie 10.3 eci akr otar a.

Wel am cicr Jesu eke n'ony agn ec'abn

Matie 12.22-32; Luk 11.14-23; 12.10

²⁰ Emeny Jesu ewl meny ow akn a. Agn n'ony ewl meny ow as luku yogu ton Jesu lel in e jam esel ab ab ennm abusu eke k'ij ob yeji. ²¹ Jesu ec'akn ec'agn am ow eke k'oc'r ab im anke -n'am iri † eke Jesu in ki kokm egn em owi.

²² Etn ol e low yegm esel ek'ann Jerusalem ow a am dad ese: «*Belsebul*, abn enun ec'es ew a, ann Jesu em! Ow anake ow b'okn abusu ke li b'otu l'ogun abn enun a.» ²³ Jesu esn el etn n'am dad wel sodad nyandre em l'ese: «Ayaf *Satan* wtu eke k'ogun in sosi ar ee? ²⁴ Eke batn es ew nyam ec'agn b'ogun ar el cfr em, es ew a k'utum anm ij. ²⁵ Eben nenyembri nyam bosu nyam ec'agn ek'ubr em el cfr a, k'utum anm ij. ²⁶ Eke batn Satan b'ogun in sosi ar, oglog Satan neny okrm af in obi ab ij a, ke in eci abusu a k'utum ibnm ij; in eci es ew a uwr n. ²⁷ Etn emeny, eke wel erur eke k'im ey lec es nyam ec'akn iy'r mil a, ow it ke wel ikn anym ony awn'n gbnun ke wel wtu ey in ec'akn a ot in eci mob a fey.»

²⁸ Etn Jesu ign af dad nine: «M'am dad ony nawre em tasi, agn wtu eke k'egn sikpl fey lele sodad enun fey eke -li b'ow -li dad -l'ok Nyam af ab ab ec'oc ap. ²⁹ Gbeko ek'egn nyam dad low nun ok Abn Lala af a, li k'ow n'ennm ow ec'oc ap legu kaka, anke low nun a b'ow ann'n af segn fey.» ³⁰ Jesu dad odad na ok ol e low yegm esel ab af, anke -li dad ek'abn nun in ann ow em sosiem.

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Luk 8.19-21

³¹ Etn Jesu lis lele lisijim jam esel ab ab ow. -N'inym es gben a etn -n'ony egn ey akn a eke k'esn'n. ³² Agn n'ony ok es iwr elul Jesu em, etn wel dad'r eke: «Kin, esn lele esn jimel ab ek'ow inym es gben a. -N'am erur eke -li k'ekn'n.» ³³ Etn Jesu dad nine: «Kw bwo el em lis ee? Etn kw bwo el el em lisijimel ee?» ³⁴ Etn eke l'ew nyamn li ler agn a ek'ok es iwr did elul il em a, li dad nine: «Kin em lis lel em lisijimel ab ek'ann n, ³⁵ anke egn kaka fey eke bi kok Nyam ec'erur a, el em lisijim, em lisijow, lel em lis ab.»

Wus akpasu akpasu yar e nyandre em odad

Matie 13.1-9; Luk 8.4-8

4 Sakp ejeci, Jesu ow Galile eci mij neny a, etn n'am yegm agn low. Agn n'ony ow ar did elul il em. Na sosiem l'ey mijetn nyam ek'ann mij af ab em etn li sig es. Bieku a nimum ok es mij neny a. ² Jesu am ot nyandre em ec'ow n'ony yegm el low. In eci low yegm ab em, n'am dad l'ese: ³ «Ignun bru es irir! Legu nyam, egn ewl es nyam im wgm am ewl egn. ⁴ Eke n'am ufj egn ey ab es a, † beb ok ebr af etn w ow sus ij. ⁵ Beb ok mebn wus af, usu eke sec enym. Kpekun -l'eli sec a ek'enym a

† -n'am iri: odad na Gnek em a, wel wtu ek'itn ejec'em dad ese -n'am dad † Ekn Matie 13.4 eci akr otar a.

sosiem. ⁶ Kw eke ligbn ow afr a, l'ebal egn a eke eli ok wkm a etn li wewr ow es anke min onym el wus tasi. ⁷ Beb ejeci ok usu eke mirn ann. Mirn a eli ony awn el es. Na sosiem -l'ocsum ey kaka. ⁸ Gbeko egn ey a e beb ok wus mamn af. -L'eli -l'ok wkm, -l'agn etn -l'ocsum ey. Beb wu likn lele lew ab, beb ec'a ekn nyahan etn ow e beb a wu ekn yen.» ⁹ Etn Jesu ign af dad nine: «Ek'onyn wru eke k'irir, ke irir senyn senyn!»

Low sosiem eke Jesu b'oc nyandre odad yegm agn low

Matie 13.10-17; Luk 8.9-10

¹⁰ Eke Jesu anm bieku ab ab ij a, in e jam esel lew yony a lel agn a eke b'ann in ab a, am ibrm'n low sodad nyandre ab af. ¹¹ Jesu dad el nine: «Ony enan Nyam eci *gbrenghi* usu a ec'ow a eke l'el es a ec'any uw. Kw el ec'a, nyandre em ce m'am dad el, ¹² yec'etn ke -li bi ler ke -li k'eknmn; -li b'iri ke ow k'okm el es sos em, anke blel ow am ok el es sos em, blel -l'ewl meny -l'ow Nyam ogn, ke blel ow ap el low.» ‡

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Luk 8.11-15

¹³ Etn Jesu dad agn a ek'ann yogu a nine: «Ony wtmn irimn egn ewl es a ec'odad a e nyandre? Ayaf b'ow wru irir sodad nyandre em a fey ee? ¹⁴ Egn ewl es a ewl Nyam odad. ¹⁵ Ebr ab af a eke egn a ok a, el agn eke b'iri odad a. Kpekun *Satan* ow ony odad eke wel ewl el ec'erm em a oc es. ¹⁶ Mebn wus a eke egn a ok a, el agn eke b'iri odad a ke kpekun eb'r sos em in em. ¹⁷ Gbeko, -li yebmn odad a okm min el em, -li b'ew erm af tel ce. Eke sica sos es w ow owi oglog gbre ij owi b'ow Nyam odad a sosiem a, -li b'egbr wmn a fafa. ¹⁸ Wus a eke mirn n'ony ann af ke egn a ok af a, el agn eke b'iri odad a. ¹⁹ Gbeko wus n'ann ec'erm mij ebr, ob ony e meju lele wus ec'ow aw ejeci n'ony iy el erm em gbnun, etn ony odad a awn es el em, ke wtmn wsum ey kaka. ²⁰ Wus mamn a el agn eke b'iri odad a ke eb'r. Ow wu ey el em. Beb wu likn lele lew ab, likpr wu ekn nyahan etn beb a wu ekn yen!»

Kenie e nyandre em odad

Luk 8.16-18

²¹ Jesu ibrm el nine: «Kw kenie eke wel b'ign a, ob ew eke wel k'ubur es oglog kofa ew eke wel k'oc ew sosiem wel b'ign ee? Njan! Tasi em a, ob gege af wel b'itmn es. †²² Eben low fey eke l'el es a b'ow ey wkm, etn yec'ek'ann ncebun em a b'ow ilm any usuayl em. ²³ Ke egn ek'onyn wru eke k'iri a, iri wgn!»

²⁴ Etn emeny Jesu dad el nine: «Ewr low fey eke b'ow irir a erm senyn senyn! Anke akunda yec'em eke b'ow ocr ebmnin ob wgn egn ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow

‡ *Esayi 6.9-10, Septant em oc'odad eke wel oc.* † *Bebmn Matie 5.15; Luk 11.33.*

ebmn ɔŋ ɔŋy, etŋ li b'ow li kok l'akm ɔŋy ec'a. ²⁵ Tasi em a, eŋŋ ek'iri odad a ke ucu ɔŋy es a, Nyam b'ow obn'n; kɔ eŋŋ ek'irim kaka a, tɛl a eke l'iri a yeji, wel b'ow ɔŋy oc'r es erm af.»

Egb ey eke el obi eli ok ɔkm e nyandɛ em odad

²⁶ Emeny Jesu dad nine: «Nyam e *gbrengbi* usu a otarir es odad na ab: igŋ nyam ewl egb ey in ec'ɔgm a. ²⁷ Sica n'im etŋ n'am ir eb, l'ɛru es l'igb, ncok lele lɛŋŋ owr ab esɛ sɛŋŋ fɛŋ ec'ab af. Gbɛkɔ egb ey a eli ok ɔkm etŋ am agb ek'ɛŋŋ a in obi uwm ow e low kaka any. ²⁸ Kɔ wus in obi li bi kok etŋ egb ey a b'eli ok ɔkm, agb toŋ usu sel em. ²⁹ Etŋ ek'egb ey a usu a, kpekŋ eŋŋ a ow el ec'ub em, aŋke ow it eke sica wel k'ub el ɔŋŋ.» †

Likŋ e liy ec'odad nyandɛ em

Matie 13.31-32, 34; Luk 13.18-19

³⁰ Emeny Jesu dad nine: «Bla lowi wel ɔtu eke k'oc bebmn Nyam e *gbrengbi* usu ab ab ee? Etŋ bogŋ ec'odad wel ɔtu eke k'oc dadr ow e low ee? ³¹ Nyam e *gbrengbi* usu a anŋ esɛ likŋ e liy nyam eke wel ewl af. Gbuŋ eke wel k'ewl' a, l'el egb ey a fɛŋ em eci likekli tasi. ³² Sica eke li b'eli l'ɛy ɔkm a, li b'agb l'akm wel fɛŋ. Li b'ok ál, li faf es toŋ bake ʒr ám ow sus mel in ec'ál a eci low ew a.»

³³ Sodad nyandɛ amua em anake Jesu b'oc am dadr el Nyam ec'odad a, yec'a cɛ eke -l'ɔtur eke -li k'oc -l'ɛw es erm em a. ³⁴ Sakp sakp fɛŋ Jesu b'oc sodad nyandɛ em am dadr el ów. Gbɛkɔ eke li b'ann in e *jam* esel ab a, li b'otar ów a fɛŋ akr l'ok wel.

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Luk 8.22-25

³⁵ Lɛŋŋ a cɛ eci ncebles a, Jesu dad in e *jam* esel a nine: «S'úbar mij jam a.» ††³⁶ Etŋ eke -l'elul bieku ab es a, jam esel a ok letŋ a eke Jesu anŋ em ab em, etŋ -n'im. Metŋ ejeci yeji anŋ el saw. ³⁷ El ec'ubr em a, kpekŋ lidgbegb okr el es etŋ mra am elul el, toŋ mij am bubm ok el letŋ em. ³⁸ Jesu gbɛ ekpn ob, ɛru es letŋ neny a am ɛru memn. Jam esel a am uwr'r dad'r esɛ: «Low yegm agŋ es, kɔ ɛy e luw na eke s'am ow s'uw a, ow am kok-m'ŋ low kaka ee?»

³⁹ Jesu ufŋm es etŋ dad lidgbegb a lele mij ab ab nine: «Írmn es! Ádar!» Etŋ lidgbegb a ec'elu a ubr es etŋ usu a fɛŋ irm es tiŋ. ⁴⁰ Sica Jesu am dad in e jam esel a esɛ: «Kɔ bla etŋ ɛrŋŋ am ɔŋy ɔŋy ee? Kɔ ɔŋy k'ɔny mŋ ɔmŋ cɛ ee?» ⁴¹ Jam esel a ɛrŋŋ ligbɛl am ɔŋy etŋ am dad el ɔfr em esɛ: «Kɔ bwo el eŋŋ ikŋ na eke lidgbegb lele mij ab b'ɔny in ec'elum ab ee?» ‡

† Bèbmŋ Joel 4.13. †† Èkn Luk 8.22 eci akr otar a. ‡ Bèbmŋ Selu 65.8; 89.10; 107.23-32.

Jesu ewlm abŋ ŋuŋ es nyam

Matie 8.28-34; Luk 8.26-39

⁵ Jesu lel in eci *jam* esel ab ab im ok Galile eci mij jam a, Geraseni †† eyŋ eci wus ab af. ² Eke n'ann mijetŋ ab em l'us es a, kpekŋ eŋŋ nyam anŋ eŋŋ es oc usu a ɛy ɔkm ow am ɔbr'r. Eŋŋ a, *abŋ* ŋuŋ anŋ'n em. ³ *Suwɔmu* ec'araŋŋ anake li b'ann a. Eŋŋ kaka ʒtum ucurm'n es, ŋgbraka em ɔkɔ yeji, ⁴ aŋke sakp ɔkɔ wel b'awŋ'n akr lele sabu ab ŋgbraka em, kɔ li b'ɔny fɛŋ li bubr es. Eŋŋ kaka ɔnym lɛc eke k'ɔtu ɔny'n yeji. ⁵ Sɛŋŋ fɛŋ, ncok lele lɛŋŋ owr ab, li b'ann suwɔmu ek'ann mafeny em a ec'araŋŋ; n'am babarm ke n'am ot mebn li kokr in sosi mob.

⁶ L'ɛkn Jesu akpoj em, l'uru es l'ow, l'ok ɔwɔkp wus ow ec'any af, etŋ n'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ɛsɛ: ⁷ «Je-su, Nyam ek'ann afr kpekpe ec'Iy, kɔ bla lowi anŋ ɛy araŋŋ ee? Nyam e nin em m'am ŋɔŋŋ'n, kɔ kok'm low ŋuŋ!» ⁸ Abŋ ŋuŋ a ɛw lebl am dad ebeŋ aŋke Jesu ikŋ anym dad'r nine: «Abŋ ŋuŋ, ɛy ɔkm eŋŋ na em!» ⁹ Ca Je-su am ibrm'n esɛ: «Kɔ ayaf wel b'ɛsŋŋ'n ee?» Li dad nine: «Wel b'ɛsŋŋ'm "Bubute", aŋke s'eny ɔkɔ.» ¹⁰ Etŋ n'am at lebl es ni ŋɔŋŋ Jesu l'ɛsɛ: «K'ògŋ abŋ eŋuŋ amua k'ŋgboŋ wus ikpr ab af.»

¹¹ Yogŋ, gbroko ɔkɔ anŋ ek'am ij ob lafeny a saw. ††¹² Abŋ eŋuŋ a am ŋɔŋŋ Jesu dad esɛ: «Ògŋ ɛy s'im sigbroko amua ogŋ a yec'etŋ ke s'ók el em!» ¹³ Jesu ɔŋ el ow ec'abusu. Abŋ eŋuŋ a ok ɔkm eŋŋ ab em, etŋ im ok sigbroko ab em. Gbroko a fɛŋ ek'ann yogŋ a ɔtu eke k'ij fandi yony. El a fɛŋ -n'ann lafeny ab af -l'uru es -l'ok mij lekpl ab em, etŋ -n'emn.

¹⁴ Es uru em, sigbroko ɔsu esel a ɛwl im am ɔb amani eb ab em lele sikpukpu em ab. Etŋ agŋ am ow ɛkn low yec'a ek'ɛy a. ¹⁵ -L'ow -n'ɛŋŋ Jesu, etŋ -l'ɛkn eŋŋ a eke lɛŋŋ sig em abŋ eŋuŋ anŋ em a eke sig es. Sica li sus mob; nuŋ em ayal. Etŋ agŋ a ɛrŋŋ am ɔŋy. ¹⁶ Agŋ a ek'ɛkn ów a fɛŋ ek'ɛŋŋ eŋŋ a ek'ɔny abŋ eŋuŋ a, lele low yec'a ek'ɛŋŋ sigbroko ab ab a, am awl ow ec'ów ok el. ¹⁷ Etŋ agŋ a fɛŋ ek'ow a okr af am ŋɔŋŋ Jesu eke li k'ŋgboŋ el eci wus ab af.

¹⁸ Eke Jesu am ɛy mijetŋ ab em a, eŋŋ a ek'ɔny abŋ eŋuŋ bake ewl a am dad'r esɛ: «Ek'ow akpl'ŋ sos em, ke m'am erur eke mi k'ann ŋ ab!» ¹⁹ Jesu eŋŋm, gbɛkɔ li dad ow nine: «Èwl im ŋ ec'agŋ a ogŋ a, ke áwl ów a fɛŋ eke ɛs ɔkɔkɔ kok ɔŋŋ a, lele ɔkɔŋ ikŋ e n'ɔny ŋ ec'ab ab a ok el.» ²⁰ Eŋŋ a im, etŋ l'ɔk nuŋ ɛb lɛw ††† ab em, n'am dad ów a fɛŋ eke Jesu kok ɔŋŋ a l'ok agŋ. Etŋ agŋ a fɛŋ low iti any.

†† Geraseni: Èkn Luk 8.26 lel in ec'akr otar ab ab. ††† Eke sigbroko anŋ eb ab em, ke ow am yegm eke low na am ɛy agŋ ek'elm jwifel a eci eb em, aŋke gbroko el jwifel e criɛ (Ob Ap 11.7; OI ɔkn 14.8). ††† Èkn Matie 4.25 eci akr otar a.

Jesu ewlm yow nyam etj igbm Jayirus jow a luw em

Matie 9.18-26; Luk 8.40-56

²¹ Eke Jesu anj mij jam a owr mijetj em ec'a, agj nɔkɔ gbɛl ow iwr did elul il em mij neny yogj. ²² Egn nyam eke wɛl b'ɛsɔ Jayirus, Nyam nuɔ igj usu a ec'ɛs ɛw ɛs anj ow etj eke l'ɛkn Jesu a, l'ok ɔwrɔkp wus ow ec'any af. ²³ N'am at lebl es ni njɔnj Jesu li dad l'ɛsɛ: «Em jɔwli am uw. Ow ke ɔt'r abu nuɔ, yec'etj ke li k'uwɔm kɔ ke n'ɔnj owr.» ²⁴ Jesu ab -n'im, etj agj nɔkɔ a ek'aam ewl'l a am itarir -l'ul il.

²⁵ Bieku na em, yow nyam eke b'ub abu ke mebl a ɛdɔm es toj ij akpo lɛw yony anj. ²⁶ L'ij gbre nɔkɔ gbɛl sos kok ɛsɛl nɔkɔ ec'abu em. Ni njɔnj in ec'os fɛj, kɔ l'ewlm, gbekɔ catj anake ɔl a am ɔtu yej'a. ²⁷ Etj eke l'iri Jesu e l'is e l'ow a, l'ow l'ey dedeku ab em, l'ɛc Jesu jam, etj l'itjɔn ow eci mob sus em a abu. ^{†28} Ke li dad in ec'erm em nine: «Blɛl mi k'itjɔn in e mob sus em a abu cɛ, ke m'ewl n̄.» ²⁹ Kpekj l'ɛkn eke mebl a ek'am okr a ɛdɔ es, etj l'ɛkan in sosi em eke l'ewl in ec'ɔl ab em. ³⁰ Akf af yogj cɛ Jesu uw any eke lɛc nyam ey ɔkm in em. L'ɛdɔ mɛny bieku ab em etj n'am ibrm wɛl li dad l'ɛsɛ: «Kɔ bwo ec'ɛgn itjɔn em eci mob sus em a abu ee?» ³¹ In e jam ɛsɛl a am dad'r ɛsɛ: «Am ɛkn agj nɔkɔ na ek'am itarir -l'ul'j a, ke ɔm ibrm ɛgn ek'itjɔn'j abu ee?» ³² Etj Jesu am ɛw nyamn in e saw saw a, yec'etj ke l'ɛkn ɛgn a eke kok low na a. ³³ Yow a ɛrɔn am ɔny, n'am ufj, anjke l'uw low a ek'ɛnj'n ab any. Na sosiem l'ow l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af, etj l'ɛgn low a l'eb. ³⁴ Jesu dad'r nine: «Em jow, nj ec'ɔmn a ewlm'j! ^{††} Im erm es ey em, ke ɛwal nj ec'ɔl ab em gɔk.»

³⁵ Jesu odad anj nɛnym am dad etj agj anj Jayirus ogj a ow. -N'am dad ow -l'ɛsɛ: «Ejɔk uw! K'ijr low yɛgm agj ɛs gbre ɔfr ɔfr.» ³⁶ Jesu usm el e sodad ebl a jam † kɔ li dad Jayirus nine: «K'uru ɛrɔn, kɔ ɔny ɔmn ɔny co-co cɛ.» ³⁷ N'ɔkm ɛgn kaka abusu eke k'im ewl'l ek'ow elm Pier, Jak lele Jan ek'el Jak lisijim ab cɛ. ³⁸ -N'im -l'ok Jayirus ec'akj a; yogj, sɔg ɔnym nuɔ. Jesu ɛkn ek'agj am ikj ɔnj babarm. ³⁹ L'ey akj a, etj n'am ibrm wɛl l'ɛsɛ: «Kɔ bla sosiem etj am ikjɔn ɔnj ɔgr ee? Dedyɔwli a, l'uwɔm kɔ mɛmn n'am ɛru.» ⁴⁰ Etj dedeku a am kokr Jesu miyer. Ow sosiem l'ogj agj a fɛj ok ɔkm. Gbekɔ l'ɛsɔ iy ɛs a, iy lis a, lel in eci jam ɛsɛl agj nyahan ab ab, etj -l'ok akj a eke dedyɔwli a anj a. ⁴¹ N'ɔny ow abu, etj li dad ow nine: «Talita, kum!»^{††} (Ow e nyandre el: "Dedyɔwli, m'am dad'j, igb!") ⁴² Kpekj dedyɔwli a igb etj n'am an es. Ke dedyɔwli a, n'ɔny akpo lɛw yony. Agj a fɛj ek'anj yogj a, low iti any. ⁴³ Jesu am dad el lebl tuɔtuɔ em ɛsɛ: «Kɔ dadr k'okr ɛgn kaka.» Etj emeny l'ign af li dad nine: «Oɔn in ob tɛl l'ij.»

† ɛkn Matie 9.20 ec'akr otar a. †† nj ec'ɔmn a ewlm'j: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu ek'itjɔn ejec'em dad ɛsɛ nj ec'ɔmn a sɔg'j. † Jesu usm el e sodad ebl a jam: odad na Grɛk em a, wɛl ɔtu eke itjɔn ejec'em dad ɛsɛ: mareɔm, Jesu iri el e sodad a †† Talita, kum: Sebr a eke -li b'ɛbr ab em e nyam ek'el Arame a, Jesu oc dadr odad.

Nasaret barj eyj ubm Jesu nawre

Matie 13.53-58; Luk 4.16-30

⁶ Jesu ngbonj yogj, etj n'im Nasaret barj a eke l'agb a. In eci jam ɛsɛl a im ewl'l. ² Nɛnɛgn e lɛgn a Jesu am yɛgm agj low Nyam nuɔ igj usu a. Yogj, agj nɔkɔ anj. Eke -n'am iri Jesu eci low yɛgm a, low am iti el any etj -n'am dad -l'ɛsɛ: «Kɔ bogj low na anj ow'r ee? Etj bogj eci nuɔ em ɔny anake n'ɛnj ab ee? Ayaf li b'ɔtu li kok sakrowa amua yej'ee?» ³ Kɔ ɛgn na ow elm ɔgɔg es ɔdu ɛs ab ee? Mari jim † ab ee? Jak, Jose, Jud lele Simɔ ab ec'el lisijim ee? Etj kɔ lisijwɛl gbɛ irm ey ab anj ee?» Ów amua fɛj ɔkm Nasaret eyj abusu eke k'ɔny ɔmn Jesu em. ⁴ Ow sosiem li dad wɛl nine: «Usu a fɛj wɛl b'ɔny kokoba ɔb ɛs ec'elum, ek'ow elm in ec'ɛb a, in ec'agj em, lel in ec'akj ab cɛ eke wɛl ɔnym in ec'elum.»^{††5} Jesu ɔtum kokm akrowa kaka Nasaret yogj, ek'ow elm ɔlu beb eke l'at abu nuɔ ke ewl a. ⁶ Etj ɛb eyj a ec'ɔmn ɔnym a e low am at'r sel.

Jesu erm in e jam ɛsɛl lɛw yony a

Matie 10.5-15; Luk 9.1-6

Emeny Jesu am ɛc barj barj a ek'anj saw saw yogj a, etj n'am yɛgm agj low. ⁷ L'ɛsɔ jam ɛsɛl lɛw yony a, etj l'ɔb nuɔ n'am erm wɛl agj yony yony. N'ɔny wɛl abusu abjɔn ɛnjɔn fɛj eci nuɔ af. ⁸ Etj n'am ijɔl wɛl neny li dad l'ɛsɛ: «ɔny ec'ejagb us em a, k'ɔcr ob kaka ek'ow elm kpama cɛ. K'ɔcr futufutu, k'ɔcr ekpr, k'ɔcr os k'ɔnjɔn ɔny ekpr em. ⁹ Okr ɔkrɔkɔ gbɛ, ke ɛwal mob sus em nyam cɛ. ¹⁰ Eke batj okr akj nyam etj agj a eb ɔny a, ke ɔnjɔn yogj toj ɔny eci lɛgn a eke k'imn a ow. ¹¹ Eke batj usu nyam ec'agj ɛgnɔm ebm ɔny, oglog ɛgnɔm eke k'iri ɔny e neny em ec'odad, ke ɔkr ɔkm yogj, ɔcr ɔny ec'akr ɛcɔ a okr el es, †† ke ow ij low njɔn a eke -li kokr a eci danju.» ¹² Jam ɛsɛl a im etj -n'am ɔb erm em itjɔn eci kokoba. ¹³ -N'am ogj abjɔn ɛnjɔn nɔkɔ, etj -n'am udu ɔlu a mun nuɔ -l'ewlm wɛl. ⁵

Jan mij ok nuɔ ɛs e luw owi

Matie 14.1-12; Luk 9.7-9

¹⁴ Eke Jesu e nin a eb es usu a fɛj a, eb ebu Erɔd Antipas yeji iri in e lebl. Wɛl am dad ɛsɛ: «Jan mij ok nuɔ ɛs igb luw em; na sosiem anake n'am ɔny abusu li kok sakrowa a.» ¹⁵ Beb am dad ɛsɛ: «Eli.» Oglog am dad ɛsɛ: «Egn na anj ɛsɛ kokoba ɔb ɛsɛl esig ab af.» ¹⁶ Ek'ow amua na ok Erɔd ɔru em a, li dad nine: «Jan mij ok nuɔ ɛs a eke m'ɔny abusu wɛl ubr nuɔ ɛs a, anake igb luw em a!»

¹⁷⁻¹⁸ Kin elel eke Jan mij ok nuɔ ɛs e luw owi a ɛcr. Erɔd Antipas oc lisijim Filip e yow Erodias. Jan im dad Erɔd nine: «Ow itm eke k'oc ɛsɔ njim e yow.»^{5†} Etj ow sosiem Erɔd ɔnj abusu wɛl ɔny Jan ok ngbraka elu sobel em. ¹⁹ Erodias ɔny Jan e sifn; n'am erur eke li k'ibi ow kɔ

†† ɛkn Jan 6.42. ††† Bɛbmɔn Luk 4.24 lele Jan 4.44 ab. ††† ɛkn Matie 10.14 ec'akr otar ab. † Bɛbmɔn Jak 5.14. †† ɛkn Matie 14.4 ec'akr otar a.

n'érnm ow ec'abusu, ²⁰ anke Erɔd b'ɔny Jan eci muru. Tasi em a, li b'oc ow ese egr lala af, ese low neny nyam es af, etj li b'ew ow erm. Eke batj l'iri Jan ec'odad, ke ow ám ew'r sel at sos em. Gbəkɔ li b'erur eke li k'iri ow ec'odad.

²¹ Sica legj nyam Erodiaɔ etj abusu eke k'ibi Jan mij ok nuɔ es a. Ow el Erɔd e mew ec'es gbegbl e legj. Erɔd esj in eci saw saw e nyimn esel a feɔ, sɔɔda eyj fandi eci anym esel a, lele Galile ec'agj eɔɔel ab ab ob ij em. ²² Yogj anake Erodiaɔ ɔw ow ey ob ij usu a, ke am ub ej a. Erɔd lel agj a eke l'esj ob ij em ab ab erur dedyɔwli a e low. Etj Erɔd am dad dedyɔwli a ese: «Kɔ bla ob iy am ibrm eke mi k'ɔɔ ee?» ²³ N'am ij neny li dad l'ese: «Ibrm im ob feɔ ek'am erur a, m'ow m'ɔɔ. Ek'ow el em ec'es ew a eci likpr ɔɔɔ yeji, m'ow m'ɔɔ.» ²⁴ Kpekj ɔwli a uru es im dad ok lis nine: «Em lis, kɔ bla ob iy mi k'ibrm ee?» Lis dad'r nine: «Ibrm Jan mij ok nuɔ es e nuɔ a.» ²⁵ Kpekj dedyɔwli a ogj es im eb ebu a ogj a, etj li dad ow nine: «I's'm sicaca Jan mij ok nuɔ es a eci nuɔ a wayas em!» ²⁶ Eb ebu a sos ɔw es amani a eke l'iri a eci, gbəkɔ li k'ɔtum l'ɔwrm sar ij, neny a eke l'ij lele agj a eke ok es ab ab sosiem. ²⁷ Kpekj n'ɔɔ usu ɔsu esel ab em ec'egj nyam abusu eke k'im ubr Jan nuɔ es. N'im sobel em yogj, etj l'ubr ow nuɔ es. ²⁸ L'ow l'ow n'ɔɔ dedyɔwli a, etj ow oc im ɔɔ lis. ²⁹ Eke Jan eci *jam* esel a b'iri low na a, -l'ow, etj -l'oc ow eci sos megl a -n'im -l'oc es.

Jesu iyr agj ek'afj fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Luk 9.10-17; Jan 6.1-14

³⁰⁻³¹ Erm esel a eke Jesu erm a, ewl ow etj eke -l'okr es Jesu ab a, -n'am ɔɔ juma a feɔ eke -li kokr a lele low a eke -li yeɔgm agj ab ab a ec'amani -l'ok ow. Eke -n'am dad ow odad a, agj ɔɔɔ am ow etj am ewl toɔ -n'ɔɔnymn abusu kaka feɔ eke -li k'ij ob; etj Jesu dad in e *jam* esel a nine: «Owr s'imn saw em aɔa, bake ébr sel tɔl.»

³² El ɔɔny -l'ok mijetj em -n'aam usu saw em ek'irm es. ³³ El ec'im em a, agj ekn el, etj l'uw any ek'ow el Jesu lele in eci jam esel ab ab anake aam a. Kpekj agj amua anj baɔɔ a ogj es ikj anym im ok usu a eke -n'aam a. ³⁴ Mijetj a b'itr es eke Jesu b'us es a, l'ekn agj ɔɔɔ ek'ok es ese *mecɔb* ek'ɔny ɔsu es af, † etj el owi ɔny'n ɔɔɔ. Ow sosiem, n'am yeɔgm wel ów ɔɔɔ.

³⁵ Eke legj ec a, jam esel a ow etj Jesu etj am dad'r ese: «Legj ec, etj usu na yeji ew usu saw em. ³⁶ Ok agj ab es im sikpukpu a lele baɔɔ baɔɔ ek'anj saw saw aɔa ab ab em yec'etj ke -l'ɔɔ ob ij.» ³⁷ Jesu dad el nine: «ɔny obi, ɔɔɔ el ob -l'ij!» -Li dad ow nine: «Kɔ futufutu os ekj lew † si k'im s'ɔɔ s'ow s'ɔɔ el -l'ij ee?» ³⁸ Li dad wel nine: «Imn ekan! Kɔ futufutu abi anj ɔny ee?» -N'im -l'ibrm etj -l'ewl meny -l'ow -li dad nine: «Futufutu yen lele ɔɔɔ yony ab ce anj.» ³⁹ Li dad jam esel a eke k'ɔɔ agj a ok es eku em eku em suw owr ab af. ⁴⁰ -N'ɔɔ agj

† ɔsu es: *bèbmn Awl 27.16,17; 1 Éb Ebu 22.17.* †† Os nyam el ɔgm juma kok es nyam eci legj nyam e labm ɔɔɔ.

a ok es sɔɔɔ em sɔɔɔ em. Bɔb ok es ekj yen yen, oglog ok es ekj yony lele lew lew ab. ⁴¹ Jesu oc futufutu yen a lele ɔɔɔ yony ab ab, l'igbl any ogj afr, etj l'elu Nyam bia. Li bubr em n'ɔɔ in e jam esel a eke ki ceɔ ɔɔ agj a. Li ceɔ wel ɔɔɔ yony a yeji. ⁴² Agj a feɔ ij ob a lok iy. ⁴³ Jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku etj ow iy mulu lew yony. ⁴⁴ Agj a feɔ ek'ij ob a, egr fandi yen anj em.

Jesu am an es mij lekpl ab af

Matie 14.22-33; Jan 6.15-21

⁴⁵ Kpekj eke low na ey oc es a, Jesu ɔɔ in e *jam* esel a ok mijetj ab em eke k'ikj anym im mij lekpl a e jam a, Betsayida eb ogog a, ke n'ánj in obi l'afl bieku ab es. ⁴⁶ Eke l'elu wel es a, l'uyu lafeny ab af eke li ki ɔɔɔ Nyam.

⁴⁷ Eke legj am uk a, jam esel a anj mijetj ab em, mij arajj yogj, etj Jesu anj ákpaɔ a. ⁴⁸ Jesu ekn eke jam esel a am ij gbre mij ɔɔ ab em, anke lef am elu ɔɔɔ el. Eke legj am eny ow a, Jesu am an es mij ab af im etj el, n'am ɔɔ eke li k'afj wel es. ⁴⁹ -L'ekn ow ek'ow am an es mij ab af ow; -li tutr ek'ow el ɔɔɔbaɔɔ, etj -n'am babarm. ⁵⁰ El feɔ -l'ekn ow etj -li kpikpr es. Kpekj Jesu dad el nine: «Erm úsu ɔny lokm! Erj k'ɔny ɔny! Kɔ em!» ⁵¹ L'ey mijetj ab em li sig wel es em, etj lef a irm es. Jam esel a low iti any toɔ afj es, ⁵² anke akrowa a ek'ey futufutu a eci ceɔ em a, -l'irim ow okm el es sos em, el ec'erm tuɔtuɔ a sosiem.

Jesu ewlm ólu Genesaret wus af

Matie 14.34-36

⁵³ Eke Jesu lel in eci jam esel ab ab ubr mij lekpl a e jam a, -n'im -l'ok Genesaret eb em. -L'itr mijetj ab es, etj -l'us es. ⁵⁴ El ec'es us em a, kpekj agj uw Jesu any, ⁵⁵ -l'ewl amani a wus ikpr a nimum af etj agj ot el ec'ólu ogo af am ow yogj a eke -l'irir eke Jesu anj a. ⁵⁶ Usu a feɔ eke Jesu am ey a, ke ow el baɔɔ gbɔl em o, ke ow el baɔɔ likekli em o, ke ow el kpukpu em o, agj am ot ólu ow ejem arajj. -N'am ɔɔɔ ow eke ow ki yeb wel itj in e mob sus em a ec'enyembri a ce abu, etj agj a feɔ ek'am itj mob sus em a abu a, am ewl.

Ey lagjel ec'eb ir owi

Matie 15.1-9

7 Ca *Farisiel* lel ol e low yeɔgm esel beb ek'anj Jerusalem ow ab ab, iwr did elul Jesu em. ² -L'ebmn nyam eke Jesu e *jam* esel ab em ec'agj beb ɔɔgm sabu ese elel eke el ec'eb ir a am ibrm ab af, etj -n'am ij ob.

³ Ke tasi em a, Farisiel lele Jwifel beb ab ogj a, eke ɔɔgm abu, k'ɔtum ijm ob; anke -li b'ucu el agjyel ec'eb ir owi amua -n'ɔɔ es. ⁴ Na sosiem, eke -n'anj an ɔɔ usu batj -l'ow gbugj, -l'ijmn ob eke -l'akpr mij sos. †

‡ *Bèbmn 2 Éb Ebu 4.42-44.* †† *Luk 11.38.* ††† -l'ijmn ob eke -l'akpr mij sos: odad na Grek em a, wel ɔtu eke itj ejec'em dad ese: -l'ijmn ob kaka feɔ eke b'anj ob an ew usu ow a eke -li ɔɔɔgm es.

Եղ Եմենյ -ն'ոնյ Եգր Եմ ԵԷԵԻ ԻՐ ԵՈՒ ԿՈՒԿ ԵԵՂԵԿԵ -ԼԻ Բ'ՇՍԵ ԵՏԵ ՄԻՅ ԿՔԿԿ, ՕԲ ԻՅՐ ԿՔՕԿՔՕ ԼԵԼԵ ՏԻՅԿՐԵ ԱԲ ԵԷԷԼԵԼ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ'ԵՂԻՆ ԵՏ ԱԲ ԱԲ.

⁵ ՕՎ ՏՕՏԻԵՄ ՖԱՐԻՏԻԵԼ Ա ԼԵԼ ՕԼ Ե ԼՕՎ ՅԵԳՄ ԵՏԵԼ ԱԲ ԱԲ ԱՄ ԻԲՐՄ ԵՏԵ: «ԿՆ ԲԼԱ ԵՂԻ ԵՅ ԼԱԳՂԵԼ ԵԷԷԻ ԻՐ ԵՈՒ Ա ԵԿ'ՈՂ ԵՅ Ա, Դ Ե ՅԱՄ ԵՏԵԼ Ա ԷԼՍԱՄ ԵԷ? -ԼԻ Բ'ՕՏ ՏԱԲՍ ԵԿ'ԱՅԼՄ -Ն'ԱՄ ԻՅՐ ՕԲ.» ^{†6} ԵՏՍ ԱՄ ԴԱԴ ԵԼ ԵՏԵ: «ՉՈՅ, ԱԳՂ ԵՆՅԵՄԲՐԻ ՅՈՆՅ ՅՈՆՅ ԵՏԵԼ! ՆԱՎՐԵ ԿՏԻ, ԵՏԱՅԻ ԴԱԴ ՉՈՅ Ե ԼԻՏ Ե ԼՕՎ ԻՆ Ե ԿՕԿՕԲԱ ՉԲ ԱԲ ԵՄ:

Nyam dad eke agn amua na neny em cfr cfr
-n'am kcklm im,

ԿՆ ԵԼ ԵԷԷՐՄ Ա ԿՔԱԲ ԵՏ ԵՄ Ե ԼԻՏ.

⁷ ՆՈՅ ՉՐ ՉՐ ԱԳՂ ԱՄՍԱ ԱՄ ԻԳՂ'Մ, ԱՂԿԵ ԱԳՂ ԵՄ ԵԷ'ՕՎ ԱՆԱԿԵ -ԼԻ Բ'ՕԸ -Ն'ԱՄ ՅԵԳՄՆ ԱԳՂ ԼՕՎ Ա.» ^{††}

⁸ ԵՂԻ ԵՄԵՆՅ ԵՏՍ ԱՖ ԴԱԴ ՆԻՆԵ: «ՉՈՅ ԲԻ ՎԱԼ ՆՅԱՄ ԵԷ'ՕԼ Ա ԵԷ'ՕՎ Ա ԵԼՍԼ ԵՏ, ԵՂԻ Բ'ՍՈՒՐ ԱԳՂ ԵՄ ԵԷ'Ա ՉՈՅՆ ԵՏ.»

⁹ ԵՂԻ ԵՄԵՆՅ Լ'ԻԳՂ ԱՖ ՆԻՆԵ: «ՉՈՅ, ՉՈՅՆ ՆՅԱՆԴՐԵ ԿՈՒԿ ԵԿ'ՕՎ ԵՄ Բ'ԻԳՂԻՆ ՆՅԱՄ Ե ՏՕԼ Ա ՕԿՐ ԵՏ, ԿԵ Բ'ՍՈՒՐ ՉՈՅ ԵԷ'ԱԳՂ ԵՄ ԵԷ'Ա ՉՈՅՆ ԵՏ! ^{†10} ԿՏԻ ԵՄ Ա, ՄՕԻՏ ԴԱԴ ՆԻՆԵ: «*Èlum asj lel esj ab.*» ^{††} ԵՂԻ Լ'ՍՐ ԱՖ ՆԻՆԵ: «*ԵԳՂ ԵԿԵ ՅԱՅՐ ԵՏ ԼԵԼԵ ԼԻՏ ԱԲ Ա, Լ'ԻՏ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ'ԻԲԻՐ.*» ^{†††11} ԵՂԻ ՉՈՅ, ՉՈՅ Ե ԼՕՎ ՅԵԳՄ ԱԲ ԵՄ ԲԻ ԴԱԴՐ ԵՏՐԵ, ԵԿ'ԵԳՂ ՆՅԱՄ ԻՆ ԴԱԴ ՕՎ ԵՏ ՕԳԼՕԳ ՕՎ ԼԻՏ ԻՆ ԵՏԵ: «ՕԲ Ա ԵԿԵ ՄԻ Կ'ՈՂ'ԻՆ Դ ԵՇԻ ԱԲՍ ԵԼՍՄ ԵԷ'Ա, ՕԲ Ա ԵԼ ԿՈՐԲԱՆ» (ՕՎ Ե ՆՅԱՆԴՐԵ ԵԼ, ՕԲ ԵԿԵ ՎԵԼ ՕՇ ԵՎ ԵՏ ՆՅԱՄ ԵԷ'ԵԳԲ ՎԱՎՐ ՉՂ ԵՇԻ), ^{†††12} ՉՈՅ Բ'ԵԼՍԼ ԱԲՍՍ ԵՏ ԵԿ'ԵԳՂ ԻԿՂ ՆԱ, ԿԻ ԿՕԿՄ ԼՕՎ ԿԱԿԱ ՉՈՒՄ ԵՏ ԼԵԼԵ ԼԻՏ ԱԲ ԻՅ. ^{†13} ԵԲԵՆ ԱՆԱԿԵ ՉՈՅ, Բ'ՈՒՅՆ ՆՅԱՄ ԵԷ'ՕՎ ԵԿ'ԵԼՍ ԱԲՍՍ ԵՏ ԵԿԵ ՎԵԼ ԿԻ ԿՕԿ Ա ՕՏՐ ԵՏ, ԿԵ Բ'ՍՈՒՐ ՉՈՅ ԵԷ'ԱԳՂ ԵՄ ԵԷ'Ա ԵԿ'ԻՐԻՐ Ա ՉՈՅՆ ԵՏ Ա. ԵՂԻ ՉՈՅՆ ՕՎ ԲՍԲՍԵ ԳԲԵԼ Ե ԲԻ ԿՕԿՐ ԵՏԵ ԼՕՎ ԻԿՂ ՆԱ ԱԲ.»

ՕՎ ԵԿԵ Բ'ՈՂԻՆ ԵՂԻ ԵՂՄ ԱՆՂ

Matie 15.10-20

¹⁴ ԵՄԵՆՅ ԵՏՍ ԱԳՂ Ա ԵՂԻ ԱՄ ԴԱԴ ԵԼ ԵՏԵ: «ԻՂՂԻՆ ԼՕՐԱ ԵՏ ՉՈՅ ՖԵՂ Կ'ԻՐԻՐ. ^{†15} ՕՎ ԵԼՄ ՕԲ ԵԿ'ԵԳՂ Բ'ԻՅ ՕԿ ԼՕԿՄ Ա, ՉՈՒՄՆ Լ'ՍՈՒՄ ԱՆՂ, ԿՆ ՕՎ ԿՏՐ ԵԿԵ Բ'ԱՆՂ ԻՆ ԵԷ'ԷՐՄ ԵՄ ԵՅ ՉՈՒՄ Ա ԱՆԱԿԵ Բ'ՈՂԻՆ Լ'ՍՈՒՄ ԱՆՂ Ա. ^{†16} [ԿԵ ԵԳՂ ՖԵՂ ԵԿ'ՈՅՆ ՉՐԱ ԵԿԵ Կ'ԻՐԻ Ա, ԻՐԻ ԿՈՂԻ!.]» ^{†††}

¹⁷ ԵԿԵ ԵՏՍ ԵԼՍ ԱԳՂ ԱԲ ԵՏ ԻՄ ԵՅ ԱԿՂ Ա, ԻՆ Ե ՅԱՄ ԵՏԵԼ Ա ԻՄ ԵՂՂՆ ԵՂԻ ԱՄ ԻԲՐՄՆ ԵՏԵ: «ՕՏԱՐ ՆՅԱՆԴՐԵ Ա ԵԿ'ՍԲ Ա Ե ԼՕՎ ԱԿՐ ՕԿ ԵՅ!» ^{†18} ԵՂԻ Ն'ԱՄ ԴԱԴ ՎԵԼ Լ'ԵՏԵ: «ԿՆ ՉՈՅ ՅԵՂԻ Կ'ՈՒՄՆ Կ'ԻՐԻՄՆ ԼՕՎ ՆԱ ԵՇԻ ՆՅԱՆԴՐԵ ԵԷ? ՍՈՒՄՆ ԱՆՅ ԵԿ'ՕՎ ԵԼՄ ՕԲ ԵԿ'ԵԳՂ Բ'ԻՅ ՕԿ ԼՕԿՄ Ա, Կ'ՈՒՄՆ ՉՈՒՄՆ Լ'ՍՈՒՄ ԱՆՂ, ^{†19} ԿՆ ՕՎ ԿՏՐ ԵԿԵ Բ'ԱՆՂ ԻՆ ԵԷ'ԷՐՄ ԵՄ ԵՅ ՉՈՒՄ Ա ԱՆԱԿԵ Բ'ՈՂԻՆ ԿԵ Լ'ՍՈՒՄ ԱՆՂ ԱԲ ԵԷ? ԱՂԿԵ ՕԲ Ե ԼԻ Բ'ԻՅ Լ'ՕԿ ՏՕՏ ԵՄ Ա, ԼՕԿՄ ՕՎ Բ'ՕԿՐ ԿՆ ՕՎ ԵԼՄ ԵՐՄ ԵՄ, ԵՂԻ ԼԻ Բ'ԻՆՅ Լ'ՕԿ ԵՏ.» (ՕԴԱԴ ԵԼՆ ՆԱ ԵՄ Ա, ԵՏՍ ԱՄ ՅԵԳՄ ԵԿ'ՕԲ ՖԵՂ ԱԿՔԼ ԻՅՍ.)

^{†††20} ԵՂԻ ԵՄԵՆՅ ԵՏՍ ԴԱԴ ՆԻՆԵ: «ՕՎ ԿՏՐ ԵԿԵ Բ'ԱՆՂ ԵԳՂ ԵՄ ԵՅ ՉՈՒՄ Ա Բ'ՈՂԻՆ ԵՂԻ Լ'ՍՈՒՄ ԱՆՂ. ^{†21} ԿՏԻ ԵՄ Ա, ԵԳՂ ԵԷ'ԷՐՄ ԵՄ ԱՆԱԿԵ ՏՕՎ ԿՏՐ ԵՂՂՂ Ա ՖԵՂ Բ'ԱՆՂ, ԿԵ Բ'ՈՂԻՆ

† Èkn Matie 15.2 ec'akr otar a. †† Esayi 29.13, Septant em ec'o-dad eke wel oc. † † Jkm Ok 20.12; Ol Jkn 5.16. †† Jkm Ok 21.17; Ob Ap 20.9. †† Èkn Matie 15.6 ec'akr otar a. ††† Mark eci sil'el esig oglog a, wel èjnm sodad ek'annj ob na [...] ec'aranj em a. ††† Bèbm Ob Kok 10.9-16.

Լ'ԻՅ *nfaci*, Լ'ԻՅ ՄԻԼ, Լ'ԻԲԻ ԵԳՂ, ^{†22} Լ'ԵՐՍՄ ԿՈՎ ԵՅԵԷ'ԱԲ, Լ'ԵՐՍՐ ԼԱՎԼ ԵԷ'ՕԲ; ԼԻ ԿՕԿ ԼՕՎ ՂՅՂ, Լ'ԵՅՍ ԵԳՂ, ԼԻ ՎՍՎՄ ՕՎ ԱԲ, Ն'ՈՒՅՆ ԵԳՂ ՆՅԱՄՆ ԵՅՐ, ԼԻ ԿԱԿ ԿԱԿ ԵԳՂ, Ն'ՈՒՅՆ ԿՏՐԵ, ԿԵ Լ'ԻՅ ՆՅԱՄ Բ. ^{†23} ՕՎ ԱՄՍԱ ՖԵՂ ԵԿԵ Բ'ԱՆՂ ԵԳՂ ԵԷ'ԷՐՄ ԵՄ ՕԿ ՉՈՒՄ Ա, ԱՆԱԿԵ Բ'ՈՂԻՆ ԿԵ Լ'ՍՈՒՄ ԱՆՂ Ա.»

ՍՏՅԱԿՎ ՆՅԱՄ ՉՈՅ ՉՈՒՄ ԵՏՍ ԵՄ

Matie 15.21-28

²⁴ ԵՏՍ ՂԳԲՈՅ ՅՕԳՂ Ա Ե Ն'ԱՆՂ Ա, ԵՂԻ Ն'ԻՄ Լ'ԵՅ ՎՍՎ ԻԿՐ Ա ԵԿԵ ԿՏՐ ՏԻՐ ԱԲ ԱԲ. ԵԿԵ Լ'ԵՅ ԱԿՂ ՆՅԱՄ Ա, Լ'ԵՐՍՐՄ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ'ՍՈՎ ԱՆՅ ԵԿԵ Լ'ՕՎ Ն'ԱՆՂ ՅՕԳՂ, ԳԲԵԿՈՎ ՕՎ ԻԲՆՄ ԵՂԻ ԱՄԱՆԻ Ա ԵԲ ԵՏ ԵԿԵ ԵՏՍ ԻՆ ՕՎ ԱՂԱ. ^{†25} ԿՈՎ ՆՅԱՄ ԵԿ'ԻՆ ԵԷ'ԻՅ ԿՈՎԼԻ ՉՈՅ *abj* ՂՅՂ Ա, ԻՐԻ ԵԿԵ ԵՏՍ ՕՎ ԱՆՂ ԵԲ ԱԲ ԵՄ. Լ'ՕՎ Ն'ԵՂՂ ՕՎ ԵՂԻ Լ'ՕԿ ԿՈՎԿՐԿ ՎՍՎ ՕՎ ԵԷ'ԱՆՅ ԱԲ. ^{†26} ԿՈՎ Ա ԵԼՄ ԵՅՎԻԲ, ՎԵԼ ԵՎՐ ՖԵՆԻՏԻ ԵԲ ԵՄ, ՏԻՐԻ ՎՍՎ ԱԲ. ^{†5} Ն'ԱՄ ՂԳՂԻՆ ԵՏՍ ԵԿԵ Կ'ՕԳՂ ԱԲՂ ՂՅՂ ԵԿ'ԱՆՂ ՅՈՎԼԻ ԱԲ ԵՄ Ա ԵԼՍ ՉՈՒՄ. ^{†27} ԿՆ ԵՏՍ ԴԱԴՐ ՆԻՆԵ: «ՄԵԼ, ՎԵԼ ԴՂ ԵՏՅԵՅ ՕԲ ԻՅ ՅԵ ԱՂԿԵ ՕՎ ԻՏՄ ԵԿԵ ՎԵԼ Կ'ՕՇ ԵԼ ԵԷ'ՕԲ ԻՅ Ա ՉՂ ՄՈՒՎ ԵՅ.» ^{††28} ԿՈՎ Ա ՉՈՒՄ ԵԲ ԵՂԻ ԴԱԴ ՆԻՆԵ: «ԵԳՂ ԳԲԵԼ, ՆԱՎՐԵ ԿՏԻ ԴԱԴ. ԳԲԵԿՈՎ ՄՈՒՎ ԵՅ ԵԿԵ Բ'ԱՆՂ ԿՏԻ ԵՎ Ա, Բ'ԻՅ ԵՏՅԵՅ ԵԷ'ՕԲ ԵԿԵ Բ'ԱԿՄ ԵԼ ՕԿ ՎՍՎ Ա.» ^{†29} ԵՏՍ ԴԱԴՐ ՆԻՆԵ: «ԼՕՎ ՆԱ ԵԿԵ ԴԱԴ Ա ՏՕՏԻԵՄ, ՉՏՍ ԵԿԵ Կ'ԻՄ ԳԲՍԳՂ. ԱԲՂ ՂՅՂ Ա ԵՅ ՉՈՒՄ Դ ԵԷ'ԻՅ ԱԲ ԵՄ.» ^{†30} ԿՈՎ Ա ԻՄ ԳԲՍԳՂ ԵՂԻ ԵՂՂ ԻՆ ԵԷ'ԻՅ Ա ԵԿ'ԵՐԱ ԵՏ ՕԲ ԵՐԱՐ ՕԲ ԱԲ, ԵՂԻ Լ'ԵԿՆ ՅԵՂԻ ԵԿԵ ԱԲՂ ՂՅՂ Ա ԵՅ ՉՈՒՄ ՕՎ ԵՄ.

ՉՐԱ ԱԼՍ ԵԲՐՄ ՆՅԱՄ ԵԷ'ԵՎՄ ՕՎԻ

³¹ ՏԻՐԱ ԵՏՍ ՂԳԲՈՅ ՏԻՐ ԵՇԻ ՎՍՎ ԱԲ ԱԲ, ԵՇՐ ՏԻԸՆ ԵՇԻ, ԱԲՐ ԵԲ ԼԵՎ Ա Ե ՎՍՎ ԱԲ ԱԲ, ԻՄ ՕԿ ԳԱԼԻԼԵ Ե ՄԻՅ Ա ՕԳՂ Ա. ^{†32} ԱԳՂ ՕՇ ԵԳՂ ՆՅԱՄ ԵԿ'ՉՐԱ ԱԼ ԿԵ ՉՏՄ ԴԱԴՄ ՕԴԱԴ ՕԿՄ ԵՏ Ա ԻՏ ԵՏՍ, ԵՂԻ ԱՄ ՂԳՂԻՆ ԵԿԵ ԼԻ Կ'ԱՏ ՕՎ ԱԲՍ ՆՈՂ. ^{†33} ԵՏՍ ԵԼՍ ԲԻԵՂՍ ԱԲ ԵՏ, ՕՇ ՉՍԼ Ա ԻՄ ՏԱՎ ԵՄ. Լ'ՕՏ ՏԱԲՍ ԵՅ Լ'ՕԿ ՕՎ ՉՐԱ ԵՄ, ԵՂԻ Լ'ՕՇ ԻՆ Ե ՏԱՐ ՆԵՆՅՄ Ա Լ'ՍՈՒՄ ՕՎ ԱՆՄ. ^{†34} ՏԻՐԱ ԵՏՍ ԻԳԼ ԱՆՅ ՕԳՂ ԱԲՐ, ԲՍԲՄ ՏԵԼ ՕԿ ԵՂԻ ԴԱԴ ԵԳՂ Ա ՆԻՆԵ: «*Efata!*» ^{†††} (ՕՎ Ե ՆՅԱՆԴՐԵ ԵԼ «ԲԻԳ!») ^{†35} ԿՔԵԿՂ ԵԳՂ Ա ԱՄ ԻՐԻ ՕՎ, ԱՆՄ ԿՔԱԲՐ ԵՏ ՆԵՆՅՄ ԵՂԻ Լ'ՈՒՆ ՆՈՂ Ն'ԱՄ ԴԱԴ ՕԴԱԴ ՏԵՆՅՆ ՏԵՆՅՆ. ^{†36} ԵՏՍ ԻՅԼ ԱԳՂ Ա ՆԵՆՅ ԴԱԴ ՆԻՆԵ: «ԿԻ ԴԱԴՐ ԼՕՎ ՆԱ Կ'ՕՐԿ ԵԳՂ ԿԱԿԱ!» ՏԻՐԱ ԵԿԵ ԼԻ Բ'ԻՅԼ ՎԵԼ ՆԵՆՅ ԵԿԵ ՎԵԼ ԿԻ ԴԱԴՄ Ա, ՅՕԳՂ ԱՆԱԿԵ ԱԳՂ Ա ՅԵՂԻ, Բ'ԻՄ ԱՄ ՉԲ ԼՕՎ Ա ԵԷ'ԱՄԱՆԻ Ա. ^{†37} ԱԳՂ Ա ՖԵՂ ԱՆՂ ԼՕՎ ԱՆՅ ԻՏԻ ԼԻԳԲԵԼ ԵՄ ՏՈՂ ԱՄ ԴԱԴ ԵՏԵ: «ՖԵՂ ԵԿԵ ԼԻ ԲԻ ԿՕԿ Ա Բ'ԵԼ ՕՎ ԱՄԱՄՆ ՉՐ. ԼԻ ԲԻ ԿՕԿ ՉՐԱ ԱԼՍ ԱՄ ԻՐԻ ՕՎ ԵՂԻ ԵԼ Ա ԵԿ'ՉՏՄ ԴԱԴՄ ՕԴԱԴ Ա, ՅԵՂԻ ԲԻ ԴԱԴ ՕՎ.»

ԵՏՍ ԻՅՐ ԱԳՂ ՖԱՆԴԻ ՅԱՐ ԼՕԿ

Matie 15.32-39

8 ԼԵԳՂ ԱԲ ԵՄ, ԵՄԵՆՅ ԱԳՂ ԿՈՒԿ ԳԲԵԼ ՕՎ ԻՎՐ ԴԻԸ ԵԼՍ ԵՏՍ ԵՄ. ԵԿԵ -Ն'ՈՒՅՆՄ ՕԲ ԿԱԿԱ ԵԿԵ -ԼԻ Կ'ԻՅ Ա, ԵՏՍ ԵՏՂ ԻՆ Ե ՅԱՄ ԵՏԵԼ Ա, ԵՂԻ ԴԱԴ ԵԼ ՆԻՆԵ: ^{†2} «ԱԳՂ ԱՄՍԱ Ե ԼՕՎ ԱՄ ՉՈՅՄ ՏՈՐՂ, ԱՂԿԵ ԿԻՆ ՏԵԳՂ ԵՄՍՄ ՆՅԱՆ ԱՂԻ ԵԿԵ -Ն'ԱՆՂԻՆ ԵՄ ԱԲ ԿԵ -Ն'ՈՒՅՆՄ ՕԲ ԿԱԿԱ ԵԿԵ -ԼԻ Կ'ԻՅ. ^{†3} ԵԿԵ Մ'ԱՄ ԵԼՍ ԵԼ ԵՏ -Ն'ԻՄ ՆԱՄՆ, -ԼԻ Կ'ՕՎ -Ն'ՈՒՅՆՄՆ ԼԵՇ ԵԼ ԵԷ'Ե-ՅԱԳԲ ԱՍ ԵՄ, ԱՂԿԵ ԵԼ ԵՄ ԵԷ'ԱԳՂ ՆՅԱՄ ՆՅԱՄ ԱՆՂ ՏՍՍՍ

§ ԿՈՎ Ա, ԻՏՐԱԵԼ ԵԷ'ԷՐՆՍ ԵՏԻԳ ԱԲ ԵՄ ԵԷ'ԵԳՂ. §† մՈՒՎ ԵՅ:Èkn Matie 15.26 ec'akr otar a. §†† Efata:Arame ebr em Jesu dad.

kpekpe ow.»⁴ In e jam esel a am dad'r esε: «Etn sica bogh si k'ern ob ij s'wɛ el usu saw em na ek'egh irm ab ee?»⁵ Jesu ibrm el nine: «Kɔ futufutu abi wɛnm ab ee?» Etn jam esel a dad nine: «Lɔbɛ.»⁶ Sica Jesu wɛn abusu eke dedeku a k'ok es wus. L'ot futufutu lɔbɛ a, l'elu Nyam bia, li bubr em, etn n'wɛ in e jam esel a eke ki cεc dedeku a. Etn jam esel a cεc wɛn el fɛɛ. ⁷-N'wɛnm wɛn abi ka ab. Jesu oc yeci yeji elu Nyam bia etn wɛn jam esel a eke ki cεc wɛn el. ⁸ Agɛ a ij ob molok iy el ton ob wawal es. Jam esel a εc ot ob a fɛɛ eke wal es a etn ow ij mulu εgbel lɔbɛ. ⁹ Agɛ a fɛɛ ek'ij ob a, wɛn eke k'ij agɛ fandi yar. Sica Jesu wɛn el abusu eke -li k'im, ¹⁰ etn kpekɛ in lel in e jam esel ab ab -l'ok mijetɛ ab em -n'im Dalmanuta † eci wus ab af.

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok meny ewr nyam

Matie 16.1-4

¹¹ Farisiel ow etn Jesu etn am atar ow es in ab. Eke -l'erurir eke -li k'uk ow meb a sosisem, -li dad ow nine: «Kɔk meny ewr nyam wɛn ey yec'etn ke s'uw any tasi ek'ow el Nyam erm'ɛ ow.» ¹² Jesu bubm sel ok etn dad nine: «Bla sosisem etn yefenyina ec'agɛ amua am ibrm eke k'ekn meny ewr ee? M'am dad wɛn nawrε em tasi: wel k'ow kokm meny ewr kaka wɛn wɛn.» ¹³ Etn l'elu wel es, l'ey mijetɛ ab em l'ubr mij jam a.

Jam esel a low a k'okm es sos em kaka

Matie 16.5-12; Luk 12.1

¹⁴ Eke -n'im a, jam esel a ijl es eke k'eb futufutu, ek'ow elm futufutu nyam a cε eke -n'wɛnm ab mijetɛ ab em a. ¹⁵ Jesu am ijl el neny dad esε: «Ewr erm! Ke usur sos Farisiel lele Erɔd ab e lijru a e l'is.» ¹⁶ Jam esel a ek'iri low na a am dadarir el wɛn em esε: «Eke s'ebm futufutu a sosisem anake n'am dad ey ow amua a.»

¹⁷ Eke Jesu iri ow a eke -n'am dadarir el wɛn em a, n'am dad wel l'esε: «Kɔ bla sosisem etn am dadr esrε: "Eke s'ebm futufutu a sosisem ee?" Kɔ k'irimn cε ee? Kɔ ow k'okm wɛn es sos em cε ee? Kɔ wɛn ec'erm tuwɛn a sosisem ee? ¹⁸⁻¹⁹ Wɛn elil anyamn etn ek'nm es ee? Elil wɛn etn irimn ow ee?† K'oknmn lεɛɛ a eke m'ubr futufutu yen em m'wɛn agɛ fandi yen a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake εcr otr ab ee?» -Li dad nine: «Lεw yony.» ²⁰ Emeny l'ibrm wel nine: «Lεɛɛ a eke m'ubr futufutu lɔbɛ ab em m'wɛn agɛ fandi yar a ij a, ow a ek'akm el a, mulu abi anake εc otr ab ee?» -Li dad nine: «Lɔbɛ.» ²¹ Etn Jesu usr af dad el nine: «Etn emeny sica k'irimn ow k'okm wɛn es sos em cε ee?»

Jesu ewlm any eflu nyam Betsayida

²² Jesu lel in e jam esel ab ab im ok Betsayida. Yogh agɛ oc any eflu nyam ow etn am wɛn n'ɛ eke li k'itɛn ow abu. ²³ Jesu ucu any eflu a abu wɛn etn oc'r ab im banɛ

† Dalmanuta:ekn Matie 15.39. Yefenyina em a, wel uwm Dalmanuta lele Magadan ab eci yogh ek'anɛ ab any. Ow wɛn eke k'el eb nyam cε eci en yony oglog eb yony ek'ɔb okr af eci nin. †† Jeremi 5.21; Ezekiel 12.2. ‡ Ekn Mark 6.35-44. †† Ekn Mark 8.1-9.

saw a. Yogh l'oc sar l'ubr ow anyamn em, l'ok ow sabu any etn l'ibrm ow nine: «Kɔ am ekn es ee?» ²⁴ Any eflu a fig anyamn etn dad nine: «M'am ekn agɛ ek'am an es, gbekɔ m'am ekn el esε ekɛn af.» ²⁵ Emeny Jesu ok'r sabu any etn n'am ekn es sɛnɛn sɛnɛn. Sica l'ewl tasi etn n'am ekn ob fɛɛ esε el el ek'ow it ab af. ²⁶ Etn Jesu dad'r nine: «Eɛ ejagb im gbugɛ; kɔ k'ɔkɛn any kpekɛ kpekɛ k'im k'ey agɛ ab em.»

Pier dad eke Jesu in el Mesi

Matie 16.13-20; Luk 9.18-21

²⁷ Ow e jam a, Jesu lel in e jam esel ab ab us ejagb aam banɛ banɛ a ek'anɛ Sesare Filip eci wus ab af a. Eke -n'anɛn ejagb -n'aam a, Jesu ibrm in e jam esel a nine: «Kɔ ayaf agɛ bi dadr em e l'is ee?» ²⁸ -Li dad ow nine: «Agɛ beb bi dad esε η Jan mij ok nɛn es, beb bi dad esε η Eli, etn agɛ likpr ec'a, -li b'oc'ɛ esε kokoba wɛn esel ab em e nyam af.» ²⁹ Etn Jesu ibrm el nine: «Kɔ wɛn obi wɛn obi a, ayaf b'ocar'm ee?» Pier wɛn eb dad nine: «Nɛ el Mesi a.» ³⁰ Jesu ijl el neny kponɛ kponɛ eke -li ki dadm in e l'is e low -l'okmɛn εɛɛn kaka.

Jesu am ewar in e low lel in e low em anɛ igb ab

Matie 16.21-28; Luk 9.22-27

³¹ Jesu am yegm in e jam esel a low dad el esε: «Ow it ek'egh ec'Iy k'ij gbre kɔkɔ; ke agɛ ekpekɛ, εgb waw esel εgbel lel ol e low yegm esel ab igɛ elu'l es, wɛn wel ibi'r ke sɛɛɛn nyahan, l'igb agɛ ek'uw ab em.» ³² N'am dad wel sodad amua l'erum mar. Na sosisem Pier oc'r ab im saw em etn am enym'n abr dad'r esε: «Ki dad odad nεnε.» ³³ Eke Jesu ewl meny ler in e jam esel a, li dad Pier lebl tuwɛn em nine: «Satan, kɔb'm es l'is, anke η e tutr a elm Nyam e tutr, kɔ na agɛ em e tutr.»

El el eke wel k'usr Jesu jam

³⁴ Eke Jesu esɛ dedeku a lel in e jam esel ab ab a, n'am dad wel l'esε: «Ek'egh nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li k'itɛn in e l'is owi, l'abu in obi ec'olikɛ a † ke l'us'm jam. ³⁵ Tasi em a, εɛɛn yec'εke b'ow erur eke ki dogɛn in e sel a, b'ow irmn. Gbεkɔ εɛɛn yec'εke b'ow irmn in e sel a Amani Mamn a lel em sosisem ab a, b'ow etn. ³⁶ Eke batɛ etn nyam wɛn es ec'ob fɛɛ etn l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ³⁷ Etn bla ob iy εɛɛn wɛn eke k'oc wɛn in e sel ab ee? ³⁸ Yefenyina ec'agɛ amua el sikpl esel lel enyembri yony yony esel ab Nyam ec'any af. Ek'egh nyam es am wɛn em lel em e sodad ebl ab ab sosisem agɛ amua ec'aranɛ, εben cε εɛɛn ec'Iy yeji es b'ow wɛn, lεɛɛn eke li b'ow l'ow es ec'anygbel em, afr erm esel lala ab ab a.»

†† abu in obi ec'olikɛ a:ekn Matie 10.38 eci akr otar a.

Jesu itjn sos

Matie 17.1-13; Luk 9.28-36

9 Եմենյ Jesu dad el nine: «Low nawրե մ'ամ dad յոյ: agյ amua ek'annյ aյa a e beb b'ow ekn Nyam ec'es ew a ow abusu յոյ em gbuյ ke -l'uw.»

² Eke sեցյ յոյոյոյ ec a, Jesu esյ Pier, Jak lele Jan ab etյ -li kpab es -n'im saw em el յոյոյ lafeny gege nyam af. Yogy, Jesu itjn sos el ec'any af. ³ In eci mob sus em a e jejn a afյոյ es; wus af aյa, eյոյ kaka anm eke k'ոյոյ in eci mob sus em a jejn eբen. ⁴ Ետյ կրեկյ *Eli* lele *Mois* ab okm sos յոյոյ etյ am dad ow Jesu ab. ⁵ Eke Pier b'եկն eբen a, li dad Jesu nine: «Low yeցm agյ es, ow akpl eke si k'annյ aյa! S'us nuյ igյ usu nyahan: ղ e nyam, Mois e nyam lel Eli e nyam ab.» ⁶ Tasi em a, Pier eknm odad eke ki dad aյոյke el nyahan mum erյոյ am յոյ el.

⁷ Kրեկյ jru ey etյ ubur el es. Ետյ lebl nyam annյ jru ab em am ikյ dad esե: «Eցյ na el em ec'Iy eke m'erur tasi; irir in e low.» ^{††8} Kրեկյ *jam* esel a am յոյ saw saw, gbեկո -l'եկnm eցյ kaka ek'ow elm Jesu յոյոյ ce ek'annյ el ab a.

⁹ Eke -n'annյ lafeny ab af -n'am us es a, Jesu iյl el neny dad nine: «Low na ek'ekan a, ki dadr k'okr eցյ ka-ka, toյ bake eցյ ec'Iy igb agյ ek'uw ab em.» ¹⁰ -L'եցյ low a -l'eb, gbեկո -n'am ibrmnin el յոյ -l'esե: «Ke eցյ ec'Iy igb agյ ek'uw ab em e nyandre el ayaf ee?»

¹¹ Եմենյ jam esel a am ibrm Jesu esե: «Dad ey, kո bla sosiem etյ ol e low yeցm esel a bi dad ek'Eli in k'ow gbuյ ke Mesi a in ow ee?» ^{††2} Jesu dad el nine: «Ee, Eli eke li k'ow ke ni nyimn ow a feյ. Gbեկո bla sosiem Nyam Lel em wel nոն ek'eցյ ec'Iy b'ow ij gbre nոնո ke wel k'ubm'n ee?» ^{††3} M'am dad յոյ ek'Eli ec'a, l'ow leցյ a etյ, etյ agյ kok'r low yec'a eke -l'erurir a esե el el eke wel nոն ab af.»

Jesu ewlm iy nyam ek'abյ ղոյ b'ijr gbre

Matie 17.14-21; Luk 9.37-43a

¹⁴ Eke -l'owr -n'eյոյ *jam* esel likpr a, -l'եկն dedeku ek'elul wel em, etյ wel am atar ow es ol e low yeցm esel ab ab. ¹⁵ Eke dedeku a b'եկն Jesu a, low iti el any etյ կրեկյ -n'am uru es -n'im -l'esյոյ ow. ¹⁶ Jesu ibrm jam esel a nine: «Kո bla owi am atarir es ee?» ¹⁷ Dedeku ab em a, eցյ nyam յոյ eb dad nine: «Low yeցm agյ es, m'oc em jim ek'ոյոյ *abյ* ղոյոյ ke յոյոյոյ li dadm odad a m'is'յ. ¹⁸ Usu kaka feյ ek'abյ na b'eյ'r af a, ow b'ոյոյ elu'l ow wus, sar ufu am ifl'l neny, n'am sasagr an em, ke n'am ecan es. Mi dad ղ e jam esel a eke k'ogյ abյ ikյ na in em, etյ -l'ոյոյոյ -n'ոյոյոյ ow ec'abusu.» ¹⁹ Jesu dad in e jam esel a nine: «յոյոյ tasi, eel agյ eke յոյոյ anm em! Եմենյ sեցյ abi m'it eke mi k'annյ յոյ ab ee? Ետյ emeny sakp abi ow it eke mi k'eցյ low na m'eb ee? Ocr iy a isr'm aյa!»

²⁰ Wel oc iy a is'r. Ek'abյ ղոյոյ a b'եկն Jesu a, l'ufյ iy a leց em, n'ոյոյ l'eluw ow wus. Iy a am wuw l'wus yogy etյ

† *Bebmn 2 Pier 1.16-18.* †† *Bebmn Mark 1.11; Selu 2.7; Esayi 42.1.* ‡ *եկն Matie 11.14 lele ow eci akr otar ab ab.* †† *Esayi 53.3; Selu 22.1-18.*

sar ufu am ifl'l neny. ²¹ Jesu ibrm iy es a nine: «Kո ow ij sեցյ abi ek'abյ ղոյոյ na ann'ոյ af ee?» Iy es a dad nine: «In e likekli em etյ. ²² Sakp oglog abյ a b'ոյոյ elu'l alm, oglog mij em eke k'ibi'r. Ek'ոյոյ e ki kok, ikյ ey յոյոյ ke elum ey abu!» ²³ Jesu am dad'r esե: «Kո bla etյ am dad esե: "Ek'ոյոյ e ki kok ee?" Wel յոյոյ eke ki kok low low feյ eցյ eke b'ոյոյ յոյոյ a eci.» ²⁴ Kրեկյ iy es a igbl lebl ogյ etյ am dad esե: «M'ub nawրe! Elum im abu ke em ec'ոյոյոյոյ a oc es em em.»

²⁵ Eke Jesu ekn agյ a ek'am uru ow a, l'oc lebl tuոյոյ em n'am dad abյ ղոյոյ a l'esե: «Abյ eke b'ոյոյ eցյ el ebrm lel յոյ ablu ab, m'am dad'ոյ: ey յոյոյ na em, k'ew l'meny k'ow in em ij!» ²⁶ Abյ ղոյոյ a babarm, ufյ iy a leց em etյ l'ey յոյոյ. Iy a ew esե ek'ow'n uw ce af, toյ agյ ek'annյ yogy a am dad esե: «Iy a, l'uw.» ²⁷ Gbեկո Jesu յոյոյ iy a abu etյ ow յոյ l'igb n'ոյոյ es.

²⁸ Eke Jesu im gbugյ, ke in eci jam esel ab ab -n'annյ el յոյոյ a, -n'am ibrm ow -l'esե: «Kո bla etյ ey s'ոյոյոյ ս'ոյոյոյոյ abusu s'ogյոյ abյ na ee?» ²⁹ Jesu am dad el esե: «Abյ akpasu na, Nyam ղոյոյ em ce wel b'ogյոյոյ l'ey յոյոյ.»

Եմենյ Jesu am ewar in e luw lele in e luw em annյ igb ab

Matie 17.22-23; Luk 9.43b-45

³⁰ Sica -n'ոյոյոյոյ usu a eke -n'annյ a, etյ -l'ubr Galile ogog a. Jesu e tutr em a, k'eցյ k'uwյոյ yogy a eke n'annյ ab any. ³¹ N'am yeցm in e *jam* esel a low li dad wel l'esե: «Wel b'ow յոյոյ eցյ ec'Iy elu agյ abu em, ke -l'ibi ow. Eke ow b'ow kok sեցյ nyahan a, li b'ow l'igb luw em.»

³² Gbեկո low yeցm ikյ na, jam esel a k'irim ow eci nyan-dre a, etյ -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

Եցյ ligbel ec'el owi

Matie 18.1-5; Luk 9.46-48

³³ -N'im -l'ey Kapernayum; eke -n'imn -l'okr akյ a, Jesu am ibrm in e *jam* esel a esե: «Kո eյagb us em a, bla owi anake am atarir es ab ee?» ³⁴ El a feյ -li yewal, aյոյke eյagb af a, -l'atar ow es, -n'am dadarir el յոյ em -l'esե: «Kո bwo el ey ec'anymu ee?» ³⁵ Sica Jesu sig es, etյ l'esյ jam esel lew yony a feյ, etյ n'am dad wel l'esե: «Eke eցյ nyam erur eke k'el յոյ ec'anymu, ke l'el յոյոյ a feյ eci jam ablu, l'el յոյոյ feյ eci ob oc յոյ es.» ³⁶ Ետյ Jesu յոյոյ iyli nyam abu ow arայոյ yogy el ec'any af, l'oc ow etյ n'am dad wel l'esե: ³⁷ «Ek'eցյ eb ey amua em e nyam em sosiem a, ke em anake l'eb'm a. Ետյ eցյ a ek'eb'm a, ow elm em obi l'ebm im, kո eցյ a ek'erm'm a anake l'eb eբen a.»

Եցյ ek'elm ey ec'ifnu a el ey ec'eցյ

Luk 9.49-50

³⁸ Jan dad Jesu nine: «Low yeցm agյ es, s'եկն eցյ nyam eke oc ղ e nin a am kokr juma ogյոյ *abյ* ղոյոյ. S'edյոյ in, eke l'elm ey ec'eցյ a sosiem.» ³⁹ Jesu dad

nine: «Egñ k'édñ in, anke egñ kaka anm eke b'ow oc em e nin a kokr sakrowa, ke kpekñ ow e jam a, ótu dad em e nin ñuñ ec'odad. ⁴⁰ Tasi em a, egñ ek'ifnm ey a, el ey ec'egñ. ⁴¹ Low nawre m'am dad ñny: egñ kaka feñ ek'ñny ñny mij kpkk em egñ, *Krist* ec'agñ ek'eel a sosisem a, egñ ikñ na, li b'ow n'eyñ in e labm ñng.»

Èw erm ke k'éym sikpl em

Matie 18.6-9; Luk 17.1-2

⁴² Emeny Jesu usr af dad nine: «Egñ eke b'ow ñny egñ ek'ñny ñnm em em ese iy na af elu wus a, low ñuñ a eke li k'eyñ a agb ñññ. Eke wel oc meb ucur lob ligbel ucu'r emñ, etñ ñny eman in okij a, ow akpl akm low ñuñ a eke wel ki kok'r a. ⁴³ Eke batñ ow el ñ ec'abu a anake b'ñny ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es, anke ow akpl ñ eci eke k'ey sel eyñ tasi ab em abu nyam coco ab, ow a eke k'eli sabu yony ke ím anñ *gbre* ij usu, yogñ a eke al ek'iram es anñ a. [⁴⁴ *Yogñ, sisñ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etñ al a ek'anñ yogñ a yeji iram es kaka.*] ⁴⁵ Etñ ek'ow el ñ e lakr a anake b'ñny ey sikpl owi em a, ke ùbr'r es, anke ow akpl ñ eci eke k'ey sel eyñ tasi ab em lakr nyam coco ab, ow a eke k'eli akr yony ke ím *gbre* ij usu a. [⁴⁶ *Yogñ, sisñ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etñ al a ek'anñ yogñ a yeji iram es kaka.*] ⁴⁷ Eke batñ ow el ñ e nyamn a anake b'ñny ey sikpl owi em a, ñkr ñny oc'r es, ow akpl ñ eci eke k'oc nyamn nyam ab ey Nyam eci *gbrengbi* usu ab em, ow a eke k'eli anyamn yony ke wel ñny ñwl'ñ *gbre* ij usu a. ⁴⁸ *Yogñ, sisñ a eke b'ij sos megl a, -l'uwmn, etñ al a ek'anñ yogñ a yeji iram es kaka.* ⁴⁹ Tasi em a, egñ egñ b'ow ecr al eci *gbre* ijr ab em, yec'etñ ke ebm ekn na áyal il ese egb waw eke wel b'ok mok af ab af. ⁵⁰ Mok el ob mamn. Eke batñ l'irmn in e ded a, [†] ayaf wel ki kokr ke l'éwl meny li ded ee? Ow akpl ek'ñny em a, mok e ded ikñ na k'anñ, yec'etñ ke ñny ñr em a, ír erm es ey ec'eb.»

Igñnin owi

Matie 19.1-12; Luk 16.18

10 Jesu igb yogñ im Jude wus af, etñ l'ubr Jurden jam a. Emeny agñ ñññ ow as luku elul il em; ese seğñ feñ ec'a eke li bi kok ab af, n'am yeğm agñ a low. ² Eke *Farisiel* k'ebm Jesu a sosisem, -l'ow -n'eyñ ow etñ -n'am ibrm ow -l'ese: «Kñ ey ec'ol ab em abusu eru es eke igñ k'elu in e yow es ee?» ³ Jesu ibrm el nine: «Kñ low yeğm eke Mois ñny ñny a el bogñ ec'ee?» ⁴ -Li dad nine: «Mois ñny abusu *eke wel ki ñññ igñnin e lel gbuñ ke igñ ógñ in e yow.*» ⁵ Ow sosisem Jesu dad el nine:

† *Mark eci silel esig ñññ em a, wel éñnm akr 44 lele 46 ab. Èkn akr 48. †† Esayi 66.24. ‡ egñ egñ b'ow ecr al eci gbre ijr ab em... wel b'ok mok af ab af: Grek em odad eci iri tasi a el egñ egñ mok al b'ow ñb em.*

†† Èkn Matie 5.13 ec'akr otar a. ‡† Ol ñkn 24.1. Èkn Matie 5.31 eci akr otar a.

«Mois ñññ ol ikñ na anke ñny, eel agñ erm tuñtuñ esel. ⁶ Gbekñ wus e nuñ ñb em a, eke Nyam kok ów a feñ a, *li kok wel igñ lele yow ab.* ⁷ Na sosisem anake igñ b'ow *ngbon es lele lis ab ec'akñ,* ⁸ ke l'ókr af in e yow ab ab -l'el sos megl nyam a. ⁹ Ca -l'elm agñ yony ij, kñ sos megl nyam. ⁹ Ke egñ k'ñnym yec'eke Nyam ñny okr af a, kpbm es.»

¹⁰ Sica eke Jesu lele in e jam esel ab ab im ok akñ a, emeny *jam* esel a am ibrm'n ów, odad a eke li dad ab af. ¹¹ Jesu dad el nine: «Iğñ feñ eke elu in e yow es, ke im ebi yow ejec'a, l'ij *nfaci* krekre e yow a ec'any af ñ. ¹² Etñ eke yow nyam elu in ec'igñ es etñ im oc igñ ejec'a, in yeji l'ij *nfaci* ñ.»

Jesu edñ etuey ñwro

Matie 19.13-15; Luk 18.15-17

¹³ Agñ ot etuey aam Jesu ogñ eke li k'at wel abu nuñ, gbekñ *jam* esel a am enym el abr. ¹⁴ Eke Jesu b'ekñ eben a, ow e low ebl'l erm etñ li dad in e jam esel a nine: «Yèbr etuey ow em ogñ! Egñ k'édñ el, anke tasi em a Nyam e *gbrengbi* usu a, agñ a ek'anñ ese el af a eci. ¹⁵ Low nawre m'am dad ñny, egñ kaka feñ ek'egñm Nyam e *gbrengbi* usu a ebm ese iyli af a, egñ ikñ na, leğñ kaka li k'ow l'ñtum l'eym em.» ¹⁶ Etñ Jesu am ot ey a, at el abu nuñ edñ el ñwro.

Iğñ feñ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Luk 18.18-30

¹⁷ Ejagb ce eke Jesu us eke k'im a, kpekñ egñ nyam uru es ec'r anym ok ñwrokr wus etñ am ibrm'n ese: «Low yeğm agñ es mamn, kñ ayaf mi ki kokr ke m'ij sel eyñ ek'ñnym uwr ec'aja ee?» ¹⁸ Jesu dad'r nine: «Kñ bla etñ am esñ'm egñ mamn ee? Egñ kaka elm egñ mamn, ek'ow elm Nyam ñny coco ce. ¹⁹ Kñ uw sol ab any ee? *K'ibim egñ, k'ijm nfaci, k'iyim mil, k'ijm danñu yadñ em egñ e nuñ af, kí kokm leyr owi egñ e lís, élum asñ lele esñ ab.*» ²⁰ Egñ a dad'r nine: «Low yeğm agñ es, likekli em etñ mi b'elum sol amua feñ.» ²¹ Jesu ler'r, ñny in ec'erur etñ dad'r nine: «Ow anññ low nyam ce. Ím ñ ñ ec'ob ek'ñny a ij, ñc ow ec'os a ñny gbkñru, st ke b'ow eyñ ob ñny afr, ca éwl meny ow us'm jam.» ²² Ek'egñ a iri odad na a, ow e low edñ'n ermni es, etñ n'aam sos es ñw em, anke n'ñny ob ñññ.

²³ Eke Jesu ler in e *jam* esel a ek'anñ'n saw saw a, li dad wel nine: «Nyam e *gbrengbi* usu a ec'em ey a ew tuñtuñ agñ a ek'ñny ob ñññ a eci gbe!» ²⁴ Jam esel a low iti any low na eke -l'irir a sosisem; etñ Jesu ewl am dad el ese: «Em jimel, Nyam eci *gbrengbi* usu a ec'em ey a ew tuñtuñ. ^{st†25} Kin, gbanñ kedebnam eci fefn ñmu em eke k'ecr a, ew fuéfue akm *gbrengbi* eci Nyam e *gbrengbi* usu ec'em ey a.» ²⁶ Ow ñny jam esel a eci low any iti a am

†† *Nuñ ñb 1.27; 5.2. ††† Nuñ ñb 2.24. § ñkm Ok 20.12-16; Ol ñkn 5.16-20. kí kokm leyr owi egñ e lís:*

† *Èkn Matie 19.21 eci akr otar a. ††† Mark e silel esig oglog b'igñ af ese: agñ a eke b'ocr el sosi elu ob ñny em a eci*

afñn es, etñ -n'am dadarir el çfr em -l'ese: «Kò sica bwo ec'egñ çtu ek'egñ sel ee?»²⁷ Jesu ok el anyamn af, etñ dad el nine: «Agn ec'any af a, ow ew tuçtuç, kò ow elm Nyam ec'any af a gbë, anke Nyam ec'a, feg ew fuëfue!»

²⁸ Af yogñ Pier dad'r nine: «Nj obi yeji èkn! Ey, s'igñ feg s'ok es etñ s'us'ñ jam.»²⁹ Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad çny: eke em lele Amani Mamn ab ab sosome egñ nyam ign in ec'akñ, lisijimel, lisijwæl, lis, es, in ec'ey, in e sçgm elu es a,³⁰ sègñ amua eke s'anñ em ab em, li b'ow n'egñ ów amua e sakp ekñ yen ok af: akñ, lisijimel, lisijwæl, lisel, ey lele sçgm ab. Etñ li b'ow l'çbr gbre ijr yeji. Ke sica sègñ a eke anñ anym am ow ab em a, n'egñ sel ek'çnym uwr.³¹ Gbëkò ánymu ab em eci nòkò b'ow ewl el ajamu, etñ ajamu ab em e nòkò, b'ow ewl el ánymu.»

Jesu ewar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anñ igb ab

Matie 20.17-19; Luk 18.31-34

³² Jesu us ejagb agñ a ek'am us'r jam ab ab, l'ikñ wel anym -n'am uyu -n'im Jerusalem. *Jam* esel a ermni edñ es, etñ agñ a ek'am us'r jam a erñn ow sos. Jesu esñ lëw yony a saw em eke ki dad el low yec'a eke b'ow egñ'n a.³³⁻³⁴ Li dad nine: «Ìsr any èkan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a; yogñ egñ ec'Iy b'ow ey *egb* waw esel egbæl lel ol e *low* yegm esel ab ab ec'abu em. -Li b'ow -l'çk ow low luw eci, etñ -li b'ow -l'oc ow -l'çk Nyam any uwm esel kok'r miyer, afl'l sar any, ç'r say em, ke -l'ibi ow. Gbëkò eke sègñ nyahan b'ow ec a, li b'ow l'igb luw em.»

Jak lele Jan ab e low ek'ibrm

Matie 20.20-28; Luk 22.24-27

³⁵ Sica Sebede jimel a, Jak lele Jan ab, ow egñ Jesu etñ am dad'r ese: «Low yegm agñ es, s'am erur eke low yec'eke si b'ow s'ibrm'ñ a, kók çñ ey.»³⁶ Jesu ibrm el nine: «Kò bla lowi am erurir eke mi ki kok m'çñ çny ee?»³⁷ -Li dad ow nine: «Lëgñ eke b'ow anñ ñ ec'anygbel em a, ègñ çñ ey abusu ke s'ók es ñ ab: egñ nyam síg'ñ es lidr ogog ke nyam síg'ñ es nëmn ogog.»³⁸ Gbëkò Jesu dad el nine: «Low yec'a ek'am ibrmn a, k'uwmn any. Kò çtur eke b'ow egñ gbre e mij kpak a † eke m'ow m'egñ a, oglog wel ok çny gbre e mij nuñ a eke wel b'ow ok'm ab ee?»³⁹ -Li dad ow nine: «Eë, s'çtu.» Etñ Jesu dad el nine: «B'ow egñ mij kpak a eke m'ow m'egñ a, etñ wel b'ow ok çny mij nuñ a eke wel b'ow ok'm a, ††⁴⁰ gbëkò em e lidr abu af ec'es sig a lele nëmn abu af ec'ab ab a, ow elm em m'çm egñ. Susu amua el agñ a eke el sosome Nyam kok ew es a eci.»

⁴¹ Eke *jam* esel agñ lëw a iri low na a, -n'am ebl erm -l'ok Jak lele Jan ab af.⁴² Ow sosome Jesu esñ el feg etñ am dad el ese: «Èkan ek'agñ a e si b'oc esë eb ec'es ew esel af a, b'ew eb ab es abusu çny em, ke el em ec'agñ

† *gbre e mij kpak*: Amani Sig em a, ow el odad usu eke am yegm gbre ij owi. Selu 75.9; Esayi 51.17-22; Jeremi 25.15; Ezekiel 23. 31-34.
†† *Bëbmn Ob Kok 12.2.*

any esel ek'anñ a, b'elu el ec'abusu çny a çkm dedeku a e nuñ af a.⁴³ Gbëkò çny eci arañn ec'a, ow k'ècr eben. Eke batñ çny em ec'egñ kaka feg am erur eke k'el çny ec'es ew es a, ke l'él çny a feg ec'ob oc çñ es;⁴⁴ etñ emeny ek'çny em ec'egñ kaka feg am erur eke k'el çny ec'anymu, ke l'él agñ a feg ec'adu.⁴⁵ Eben nyam coco egñ ec'Iy yeji owm ek'agñ ki kok in e lís e low, kò l'ow eke li ki kok agñ e lís e low, ke l'óc in e sel a l'ew awoba li sçgr agñ nòkò.» ‡

Jesu ewlm any eflu Bartime

Matie 20.29-34; Luk 18.35-43

⁴⁶ Jesu lel in e *jam* esel ab ab ow ok Jeriko eb em. Sica eke Jesu, in e *jam* esel a lel agñ dedeku ab ab am ok çkm bañn a, -l'uyum any eflu nyam eke wel b'esñ Bartime, Time jim ab, eke sig es ejagb saw ob sasm eci.⁴⁷ Eke l'iri ek'ow el Nasaret iy Jesu a, n'am elu lebl li dad l'ese: «Jesu, David eci *lilaw*, ikñ'm çañ!»⁴⁸ Agñ nòkò gbæl erurm etñ am enym'n abr eke li ki yewal, gbëkò n'am at lebl es l'çg li dad l'ese: «David eci *lilaw*, ikñ'm çañ!»⁴⁹ Jesu inym es etñ dad eke wel k'esñ'n any eflu a. -L'esñ ow etñ -li dad ow nine: «Àtr sos es igb! N'am esñ'ñ.»⁵⁰ Any eflu a wçg in e mob sus em a elu es, etñ l'igb kpekñ n'im n'egñ ow.⁵¹ Jesu ibrm'n nine: «Kò bla lowi am erur eke mi ki kok m'çñ'ñ ee?» Any eflu a dad'r nine: «Low yegm agñ es, m'am erur eke mi k'ewl m'èkn es.»⁵² Jesu dad'r nine: «Ìm! Nj ec'çmn a ewlm'ñ.» †† Kpekñ n'am èkn es, etñ n'am us Jesu jam.

Jesu am ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Luk 19.28-40; Jan 12.12-19

11 Eke -n'imn bake -n'am titm Jerusalem, ke -n'anñ Betfaje bañn lele Betani bañn ab eci neny neny a, *Olivie* lafeny ‡ a ogñ a, Jesu erm in e *jam* esel ab em ec'agñ yony² etñ li dad wel nine: «Ìmn bañn a ek'anñ çny anym ab em, kpekñ eke b'ow okr em a, b'ow egñ gbañkò kpeteg eke wel ucür es, ke lëgñ kaka egñ sigm af. Mçmun in es k'óc isr'm anja.³ Eke batñ egñ b'ibrm çny low a sosome eke am mçmun gbañkò kpeteg na es a, dádr esre: "Egñ gbæl çny ow ec'es abur. Gbëkò kpekñ ç li b'ow l'ewl meny l'elu es ow ow egñ'ñ." »

⁴ -N'im etñ -n'egñ gbañkò kpeteg nyam ek'ucür es gber lisany saw, ejagb neny, etñ -ni mçmu ow es.⁵ Agñ nyam nyam ek'anñ yogñ a am ibrm el ese: «Kò bla anake am kokr ab ee? Bla sosome am mçmun gbañkò kpeteg na es ee?»⁶ Jam esel a dad agñ a yec'a eke Jesu dad el a, etñ kpekñ wel elu el es -l'eb ejagb -n'im.⁷ -L'oc gbañkò kpeteg a -l'is Jesu, -l'ot el e sigbad a -l'ok ow af etñ Jesu sig es af.⁸ Agñ nòkò am ot el e sigbad a ok

‡ *Bëbmn Mark 14.24; 1 Timote 2.6. †† Nj ec'çmn a ewlm'ñ*: Odad na Grek em a, wel çtu ek'itñ ejeci em dad esë Nj ec'çmn a sçg'ñ
‡‡ *Betfajeel bañn nyam ek'anñ Olivie lafeny a e lidr ogog a, ke ibnm Jerusalem ab. Betani Olivie lafeny*

ejagb, etɲ beb ec'a, ow el ekɲ al eke -l'ubr ɔgm ɔgm a. ¹⁹ Agɲ a ek'ikɲ Jesu anym lel el a ek'annɲn jam ab ab a, am ɔg dad esɛ: «*Hosana! Anygbel él Nyam eci! Ke Nyam éɲɲ eɲɲ ek'am ow Es Kɔɔkɔ e nin em a ɔwrɔ!*¹⁰ Ke Nyam éɲɲ gbrenɲɲbi usu a ec'es ew a ek'am ow a ɔwrɔ! Ey lagɲ David eci gbrenɲɲbi usu a ec'es ew a! *Anygbel él Nyam ek'annɲn afr kpekpe a eci!*»^{††}

¹¹ Jesu ey Jerusalem etɲ n'im toɲ l'ey *Nyamel* gbɛl ab em. Eke l'ew mob a feɲ nyamn af uwr a, in lel in e jam esɛl ab ab, -l'eb ejagb -n'im Betani, aɲke lɛɲɲ am uk.

Jesu ofn babm ikɲ nyam

Matie 21.18-19

¹² Eke lɛɲɲ eny ke Jesu lel in e *jam* esɛl ab ab ok ɔkm Betani a, Jesu namn ow sos. ¹³ Akpoj em a, l'ekn babm ikɲ nyam ek'ebu sɛnɲn sɛnɲn. Etɲ n'aam l'ekn eke li b'ow n'ɛɲɲ ey ow em. Kɔ eke n'im li titm likɲ a, l'ekn eke ow el suw ɔfr, † aɲke ow elm lakpo ek'ow it ek'ow k'ɔsu ey a. ¹⁴ Etɲ Jesu dad nine: «Ke lɛɲɲ kaka eɲɲ k'éɲɲm ɲ em e liy ijm.» *Jam* esɛl a iri odad a eke li dad a.

Jesu anɲ Nyamel gbɛl a e gbugɲ a

Matie 21.12-17; Luk 19.45-48; Jan 2.13-22

¹⁵ Sica -n'im -l'ok Jerusalem. Eke Jesu ey *Nyamel* gbɛl a eci gbugɲ a, n'am ogɲ án ɔlu a lel agɲ ek'am ɔl mob ab ab l'ok ɔkm. Etɲ n'ɔny jete titɲɲ esɛl e sitabl a lele preɲdre ɔl ij esɛl e mekɲn ab ab l'ok wus. ^{††16} Etɲ l'égbm eɲɲ kaka es eke k'oc ob ubr *Nyamel* ab em. ¹⁷ Etɲ sica n'am yeɲgm wel low li dad l'esɛ: «Nyam Lel em Nyam dad nine: *Wel b'ow esɲ em ec'él a Nyam ɲɲɲn ec'él, ebr ebr feɲ eci.* Kɔ ɔny, am ocr kokr *elu eci eɲanin usu.*»^{††}

¹⁸ Ek'egb waw esɛl eɲɲel lel ol e *low* yeɲgm esɛl ab ab iri low ikɲ na a, -n'am ɔl akunda yec'em eke -li k'ibi Jesu. Ke tasi em a, -li b'ɔny ow e muru aɲke dedeku a b'erur in e *low* yeɲgm a. ¹⁹ Eke lɛɲɲ ew es a, Jesu lel in e *jam* esɛl ab ab ok ɔkm eb ab em.

ɔny ɔmn Nyam em

Matie 21.20-22

²⁰ Ibribr em a, eke Jesu lel in e *jam* esɛl ab ab am ec ebr ab af a, -l'ekn babm ikɲ a e wew es toɲ ok min em. ²¹ Pier ɔkn low a ek'ec a, etɲ li dad Jesu nine: «*Low yeɲgm agɲ es, lèr! Babm ikɲ a ek'ofn ok af a wew es feɲ.*» ²² Jesu am dad in e *jam* esɛl a esɛ: «*Low nawrɛ m'am dad ɔny: ɔnyɲ ɔmn Nyam em!*» ²³ Ek'egɲ dad ligigl na eke k'ɲgboɲ aɲa im ey okij em, etɲ bebar anm'n erm em, etɲ l'ub nawrɛ eke low a e li dad a b'ow el a, tasi ow b'ow el. ²⁴ Na sɔsiem m'am dad ɔny, ob feɲ eke b'ow ibrmn Nyam ɲɲɲɲ em a, ùbr nawrɛ eke eɲan etɲ Nyam b'ow ɲɲ ɔny. ²⁵ Sica, eke am ɲɲɲɲ Nyam etɲ ɔkan eke ɔnyɲ low ɔny lawl nyam ab a, òcr apr ir, yec'etɲ ke ɔny Es ek'annɲn afr a yeɲi áp ɔny e sikpl a. [²⁶ Gbɛkɔ eke k'ow

† Èkn Matie 21.8 eci akr otar a. †† Èkn Matie 21.9 eci akr otar a. ‡ Èkn Matie 21.19 eci akr otar a. †† Èkn Matie 21.12 eci akr otar a. †† Bèbm Esayi 56.7; Jeremi 7.11.

apmn ɔny lawlɛl a, ɔny Es ek'annɲn afr a yeɲi k'ow apm ɔny ɔny e sikpl a.]»^{††}

Jesu ec'abusu ɔny owi

Matie 21.23-27; Luk 20.1-8

²⁷ Emɛny eke Jesu lel in e *jam* esɛl ab ab ow Jerusalem a, n'annɲ *Nyamel* gbɛl a eci gbugɲ a n'am nyinyɲm es. *Egb* waw esɛl, ol e *low* yeɲgm esɛl lel *agɲ* ekpekɲ ab ab ow eɲɲn'n, ²⁸ etɲ -n'am ibrm ow -l'esɛ: «Kɔ bogɲ ec'abusu em bi kok ów amua ee? Etɲ kɔ bwo b'ɔɲɲ ow e kok ec'abusu ee?» ²⁹ Jesu dad el nine: «M'aam m'ibrm ɔny low nyam cɛ. Sica eke dadr'm a, em yeɲi mi b'ow mi dad ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua a. ³⁰ Kɔ bwo ɲɲ Jan abusu ow ok agɲ mij nuɲ ee? Kɔ Nyam oglog agɲ ee? Dàdr'm m'iri.» ³¹ Ow ew el ów es atar el ɔfr em etɲ -n'am dad -l'esɛ: «Eke si dad eke Nyam ɲɲ'n abusu l'ow, li b'ow l'ibrm ey l'esɛ: «Kɔ bla sɔsiem etɲ ubmn in nawrɛ ee?» ³² Etɲ eke si dad eke agɲ ɲɲ'n abusu l'ow, yeci yeɲi es abur.» (-N'ɔny dedeku a e muru, aɲke el feɲ -li b'oc Jan *kokoba* ɔb es tasi.) ³³ Etɲ sica -li dad Jesu nine: «S'uwɲ any.» Etɲ Jesu yeɲi dad el nine: «Eke ow el ebɛn a, em yeɲi mi k'ow mi dadm ɔny abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feɲ a.»

Viny ɔgm e juma kok esɛl enɲɲ ec'odad nyandre em

Matie 21.33-46; Luk 20.9-19

12 Ow e jam a, emɛny Jesu am dad el odad nyandre em esɛ: «Lɛɲɲ nyam ɔgm es nyam ewl viny in ec'egb ɔgm a. N'awɲ lakp l'elul em, li kok usu eke wel k'ifi eɲɲ ey ab es, etɲ li kok usu gege eke wel k'annɲ ɔsu ɔgm a. ^{††} Etɲ l'oc eɲɲ ɔgm a l'abul ɔgm juma kok esɛl, etɲ l'eb ejagb n'im usu. ² Ek'egb ub e lakpo ow a, eɲɲ ɔgm es a erm in ec'abu elum es nyam im eke juma kok esɛl a k'ɔɲ'n in ec'egb a eke k'ebm'n a. ³ Juma kok esɛl a ɔny abu elum es a, -l'ɔr ow etɲ -l'ewlm ow mɛny ow im abu ɔfr. ⁴ Emɛny eɲɲ ɔgm es a erm abu elum es nyam im. In ec'a, -li kok ow ob nuɲ etɲ -li kok ow sos keskes. ⁵ Emɛny eɲɲ ɔgm es a erm abu elum es ejeci nyam im. In ec'a, -n'ɔny ow etɲ -l'ibi ow. L'erm abu elum esɛl ejec'im, kɔ -li kok wel low nɛnyembri nyam a cɛ: -l'ɔr beb etɲ -l'ibi likpr. ⁶ Sica in ec'iy eke l'erur tasi a cɛ el eɲɲ ek'annɲn abu em. Ow anake l'abal es l'erm ow ek'ow k'im ekn wel a, aɲke in e tutr em a, ek'ow el in ec'iy a, wel b'ow ɔny ow ec'elum. ⁷ Gbɛkɔ eke juma kok esɛl a ekn iy a, -n'am dadarir el ɔfr em -l'esɛ: «Kin eɲɲ a eke godo godo b'ow el aja ij es a. S'ímn, s'íbir ir, ke eɲɲ ɔgm a él ey eci.» ⁸ -N'ɔny iy a, -l'ibi ow, etɲ -l'oc ow e sos meɲɲ a -l'awl ɔgm a e jam a.»

⁹ Sica Jesu ibrm nine: «Egb ɔgm es a, bla li b'ow li kok ab ee? Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esɛl a, ke l'óc eɲɲ ɔgm

††† Mark eci silel esig oglog em a, wel éɲɲm sodad eke annɲ ob na [...] eci lokm a. Èkn Matie 6.15. ††† Èkn Esayi 5.1-4. Em yogɲ, viny a el Israel ek'ɔsum ey a eke Nyam am eku a. Em aɲa ec'a, ow el juma kok esɛl ab anake wel am ok ów af a. El -l'el eɲɲ waw esɛl eɲɲel, ol e low yeɲgm esɛl eɲɲel lel agɲ ekpekɲ ab.

a l'elul agñ ejec'abu em. ¹⁰ Kɔ ɔny awlmn odad na eke wɛl nɔn Nyam Lɛl em ab ee?

Lebn a eke êl us esɛl a oc ɔwl a, ewl el êl lɔy em e lebn tasi.

¹¹ Na low eke anñ Nyam ogñ ow ke el low ɔɔɔɔ ey ec'any af.» †

¹² Sica Jwifel ec'es ewɛl a am ɔl akunda yec'em eke k'ew Jesu abu af, anke -l'uw any eke el ow dad odad nyandɛ em na ok el af. Gbɛkɔ dedeku a e muru sosiem a, -l'egb ow es etñ -l'eb ejagb -n'im.

Kɔ wɛl sɔg wus labm ee?

Matie 22.15-22; Luk 20.20-26

¹³ Jwifel ec'es ewɛl a erm *Farisiel* ec'agñ nyam nyam lele *Erɔd* ec'ogog ec'agñ nyam nyam ab ow eke k'uk Jesu meb ke -n'ɔny ów ow ec'odad ebl ab em. ¹⁴ -L'ow -n'etñ Jesu etñ -li dad ow nine: «Low yegm agñ es, s'uw any eke ñ bi dad low nenyembri nyam, ɔnym egñ kaka e muru; ñ ec'a, agñ a fɛñ el agñ nenyembri nyam, etñ Nyam ec'elɛl eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kɛñ. Dàd ey ɔ! Kɔ ey ec'ol ab em, abusu eru es eke si ki ɔɔg wus labm s'ɔñ Sesar es ee? Ow it eke si ki ɔɔg ee?» †¹⁵ Gbɛkɔ Jesu ek'uw el e kɔrakpr ab any a dad el nine: «Bla sosiem etñ am ukr'm meb ee? Òcr os a isr'm ke m'ékɔ.» ¹⁶ -L'oc os a -l'is ow, etñ Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wɛl nɔn os na af a, bwo ec'egñ ec'ow el ee?» -Li dad nine: «Sesar eci.»

¹⁷ Etñ Jesu dad el nine: «Eke ow el eɓen a, ɔñ Sesar yec'ek'el Sesar ec'a, ke ɔñ Nyam yec'ek'el Nyam ec'a.» Etñ Jesu eci low ikñ na e dad el a ew el any iti.

Luw em anñ igb

Matie 22.23-33; Luk 20.27-40

¹⁸ Lɛgñ nyam, *Sadusiɛl* em ec'agñ likpr ow etñ Jesu. (Ke *Sadusiɛl* anake bi dad esɛ luw em anñ igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na -l'esɛ: ¹⁹ «Low yegm agñ es, Mois nɔn ol na ɔñ ey dad nine: *Eke igñ nyam ebi ɔɔw etñ l'ewm iy kaka ton l'uw, ow akpl ke lisijim éb inɔɔw a ebi, éw ey in ab ew lisijim nin es.*»²⁰ Kin agñ lisijimɛl lɔbñ e low ek'etñ: likpekp a ebi ɔɔw, l'ewm iy kaka ow ab etñ l'uw. ²¹ Yony em ec'a eb inɔɔw a ebi, l'ewm iy kaka ow ab etñ in yeji l'uw. Low nenyembri nyam a, etñ nyahan em ec'a yeji; ²² agñ a lɔbñ mum, egñ egñ ebi ɔɔw a kɔ l'ewm iy kaka, etñ el fɛñ -l'uw. Ek'el fɛñ -l'uw a, ɔɔw a yeji uw. ²³ Sica lɛgñ a ek'agñ ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egñ e ɔɔw tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a fɛñ egñ egñ ebi'r ow el in e ɔɔw.»

²⁴ Jesu dad el nine: «Njɛ, ɔny na irm anake am irmn a! Etñ uwr low nuñ af ek'am irmn ab any ee? ɔny uwmn Nyam Lɛl a eke wɛl nɔn ab any, etñ Nyam ec'abusu a yeji uwmn any. ²⁵ Tasi em a, lɛgñ ek'agñ b'ow anñ luw em igb a, egñ lele ɔɔw ab k'ow ebirm okm es ij, kɔ -li b'ow -l'ir eb esɛ elɛl eke *afr* erm esɛl anñ *afr* ab af.

²⁶ Sica yec'ek'el uwɔmu em anñ igb ec'a, awlmn Mois e

† Selu 118.22-23. †† Èkn Matie 22.17 eci akr otar a. † Ol ɔkn 25.5-6.

lɛl e nɔn ab em, yogñ a eke wɛl dad kati ek'am iri ke é-tum es a ec'odad ab ee? Wɛl nɔn dad eke Nyam dad Mois nine: *Em m'el Abraham e Nyam, Isak e Nyam, lele Jakɔb e Nyam ab.*»^{†27} Etñ Jesu usr af dad nine: «Kɔ agñ eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agñ ek'uw ke anñ owr a e Nyam. Njɛ, ɔny na irm anake am irmn a!»

Ol ab em eci ligbɛl tasi a

Matie 22.34-40; Luk 10.25-28

²⁸ Ol e low yegm es nyam iri el ec'ow es atar a, etñ l'ekn eke Jesu ec'odad a e dad *Sadusiɛl* a el low tasi. L'eri l'ow li titm ow etñ n'am ibrm ow l'esɛ: «Ol a fɛñ em e ligbɛl el bogñ ec'ee?» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Kin ol a fɛñ em e ligbɛl: *O Israel, igñ lɔru es! Es Kɔɔkɔ ey e Nyam el Nyam nyam coco.*»^{†30} B'ow erur *Asñ Kɔɔkɔ ñ e Nyam ñ ec'erm fɛñ em, ñ ec'abñ fɛñ em, ñ e tutr fɛñ em lele ñ e lɛc pupukpañ ab.*»^{†31} Etñ kin ol a e yony em ek'ot krekre ec'ab es: *B'ow erur egñ kaka fɛñ esɛ ñ obi af.*»^{†32} Ol a fɛñ em, kaka anm agbm akam ol yony na.»

³² Ol e low yegm es a dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, ow akpl! Low nawrɛ tasi anake dad a: *Es Kɔɔkɔ el Nyam nyam coco, etñ Nyam kaka anm ek'ow elm in ɔɔny cɛ.*»^{†33} Njɛ ek'egñ erur Nyam in ec'erm fɛñ em, in e *tutr fɛñ em, lele in e lɛc pupukpañ ab, etñ l'erur egñ kaka fɛñ esɛ in obi af a*, na akpl akm mindey eke li k'im Nyam ec'any af l'ofñ, lɛl egb waw etñ etñ eke li ki kok n'ɔñ ow ab ab.»^{†34} Jesu ekn ek'ol e low yegm es a dad low a nuñ em ɔny em, etñ li dad ow nine: «N, titm Nyam e *gbrengbi* usu a.» Ow e jam a, egñ kaka úsm ibram Jesu low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Luk 20.41-44

³⁵ Eke Jesu anñ *Nyamel* gbɛl ab em am yegm agñ low a, l'ibrm nine: «Ayaf etñ ol e low yegm esɛl ɔtu e ki dad esɛ: *Mesi* el David e lilaw ee?» ³⁶ David, ek'Abñ Lala ow'r af a, in obi li dad nine:

Es Kɔɔkɔ Nyam dad em Es Kɔɔkɔ nine:

Òw sig es em e lidr abu af

ton bake m'ót ñ ec'efnu a m'ok ñ ec'akr ew. ^{†37}

³⁷ Eke sica David b'esñ'n "Es Kɔɔkɔ", ke ayaf Mesi a ɔtu eke k'el David e lilaw ee?» ^{†38} Agñ nɔn gbɛl am erur Jesu ec'odad ek'am dad a.

Ki kokr esɛ ol e low yegm esɛl ec'ab af

Matie 23.1-36; Luk 20.45-47

³⁸ Jesu in e low yegm ab em am dad el esɛ: «Èwr sos erm ol e low yegm esɛl amua eke bi sus mob akpakp am ok ɔkm ec a e lís. -Li b'erur eke dedeku em wɛl k'esñ el elum em, ³⁹ etñ *Nyam* nuñ igñ e susu a, -li bi dogñ mɛkpn anym es; es gbɛgbl ec'ob ij owi em yeji,

†† ɔkm Ok 3.6. Èkn Matie 22.32 eci akr otar a. †† Es Kɔɔkɔ ey e Nyam el Nyam nyam coco:odad na Grek em a, wɛl ɔtu ek'itñ ejec'em dad esɛ Es Kɔɔkɔ el ey e Nyam, Es Kɔɔkɔ ɔny coco ††† Ol ɔkn 6.4-5. ††† Ob Ap 19.18. § Ol ɔkn 4.35. §† Bèbm Ose 6.6. §†† Èkn Selu 110.1. §† Èkn Matie 22.45 eci akr otar a.

-li b'erur susu amamn. ⁴⁰ -Li b'ufey enyony eb es, ety -li bi kok nyandre -l'ofur Nyam hony yec'ety ke wel ot el agy amamn. Na sosome anake el e jej ok a b'ow ew tu-tu a.»

Игнчкы гбкр чкы а ес'об ап а

Luk 21.1-4

⁴¹ Sica Jesu sig es cbr usu a eke wel kok *Nyamel* gbél ab em ob ap ec'ab any, ety n'am ler elel eke agy a am apr ob a. Egbrengbi chok am ok os chok koch ebr mob ab em. ⁴² Игнчкы гбкр чкы nyam ow ety elu os ekekey yony ek'usm any yeji koch ebr ob ab em. ⁴³ Jesu am dad in e *jam* esel a ese: «Low nawre m'am dad chny, игнчкы гбкр чкы na ap ob akm agy likpr a fey, ⁴⁴ anke el ec'a -n'och el ec'ob e -n'ochy a ec'ow ek'igry af a; koch игнчкы а ес'а, n'och in e gbcr em ec'a eke n'ochy a, ow a fey a eke li k'oir eb af a.»

Nyamel gbél a e nyon

Matie 24.1-2; Luk 21.5-6

13 Eke Jesu angy *Nyamel* gbél ab em ey chkm a, in e *jam* esel ab em ec'egy nyam dad'r nine: «Low yegm agy es, is any ekn mebn egbel amua lele mel egbel amua ab ch!» ² Jesu dad'r nine: «Mel egbel amua ek'am ekn a, kaka k'ow anm; fey b'ow er ok wus. Lebn kaka k'ow anm lawl af ij.»

Легн ес абал ел е гбре ови

Matie 24.3-14; Luk 21.7-19

³ Sica eke Jesu sig es *Olivie* lafeny af cbr *Nyamel* gbél ab any a, Pier, Jak, Jan lele Andre ab ek'anng in ab el chony a, am ibrm'n low saw em ese: ⁴ «Dàd ey ch! Koch bogh legy iy low na b'ow ey, ety ow amua fey eke b'ow ey a e meny ewr el bogh ec'ee?» ⁵ Jesu am dad el ese: «Èwr erm! Ki yebr egy k'irmn chny. ⁶ Tasi em a, agy chok b'ow ow em e nin em dad ese: «Em *Mesi* a,» ety -li b'ow -l'irmn agy bubute. ⁷ Eke baty am irir ar ek'am ey anja e likekr lel ar owi eke b'ow ey akpoj a ec'amani ab a, ergh k'ochy chny. Ow it eke ow amua k'ey, koch ow elm wus e nuh edy. ⁸ Tasi em a, ebr nyam ec'agy b'ow im egh ebr ejeci nyam ogy ar; es ew nyam b'ow im egh es ew ejeci ar ogy eci. Susu chok wus b'ow umu ety lek yeji b'ow ey. Ow amua fey b'ow ew ese iy chny eci dudu krekre ab af.

⁹ Gbeko chny, chny obi chny obi a, èwr erm. Agy b'ow ot im chny jej ok ec'any af. Wel b'ow chny *Nyam* nyon igy susu. Em e nin a eci danjku ij sosome, wel b'ow ot im chny es ew esel lele eb ebu ab ec'any af. ¹⁰ Ow it eke krekre em a, wel k'och Amani Mamn a e kokoba ok ebr ebr a fey. ¹¹ Ety eke wel b'ow ot im chny jej ok ec'any af a, ermij k'ikry anym k'och chny ow a eke b'ow dadr a eci. Dàdr wanci ab af ec'a ce eke Nyam b'ow chny chny a, anke sodad a k'ow anm chny em owm, koch Abry Lala a b'ow dad odad a chny. ¹² Agy lisijimel b'ow ot el lisijimel lokm ow ibi eci; ey esel yeji b'ow kok eben el ec'ey e lís, ey yeji

b'ow cbr el esel any, chny wel ibi el. ¹³ Em sosome, agy a fey b'ow ifn chny; gbeko egy eke b'ow inym es kikri ton ow e nuh edy em a, b'ow egh sel.»

Musue ob iy

Matie 24.15-28; Luk 21.20-24

¹⁴ «Ke sica b'ow ekan «Musue ob iy» angy yogy ek'itm eke li k'anng a. ^{††} (Ke egy eke b'ow awl ow amua a, iri senyn senyn.) Ke kpeky agy a eke b'ow angy Jude wus af a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em. ¹⁵ Egy eke b'ow angy in ec'el afr e lef eb usu a, [‡] k'usm es ym akry ocm ob; ¹⁶ ety egy eke b'ow angy chgm a, k'ewlm iim jam ocm in e mob af ew a ij. ¹⁷ Segy amua b'ow ew tu-tu molok ab liselel el ek'am chny ey meny ab ab eci. ¹⁸ Nyam hony a at es yec'ety ke low na k'eym nyam es us em, ¹⁹ anke segy na em a, *gbre ij a b'ow ew tu-tu afgh es. Ow b'ow akm gbre ij fey ek'anng legy a ety eke Nyam kok ow a fey ton k'it yefeny na ec'a.* ^{††} Legy kaka gbre ij na k'ow anm ij. ²⁰ Ety blele Es Kochok isrm segy amua em, ke egy kaka blele chum anm owr. L'isr segy amua em agy a eke li chsum l'ot a sosome eci. ²¹ Eke baty egy nyam bi dad chny ese: «Èkan, *Mesi* a angy anja!» oglog: «N'anng yogy a!» k'ubr egy a nawre. ²² Tasi em a, mesiel ayadny lele *kokoba* ch esel ayadny ab b'ow ok chkm. -Li b'ow -li kok meny ewr lele ow any iti owi ab agy ec'irmn eci, ke ek'ow it yeji, -l'och -l'irmn agy a eke Nyam chsum ot a. ²³ Chny ec'a, èwr erm! M'ikry anym m'ewar chny ow amua fey eke b'ow ey a eci.»

Егн ес'Іу есi мowrer

Matie 24.29-31; Luk 21.25-28

²⁴ Emeny Jesu igy af nine: «Gbeko segy ab em, eke gbre ij owi na fey b'ow ec ok es a, *ligbn b'ow irm es ety awl yeji k'ow afgh ij.* ²⁵ *Milél b'ow ok wus ety afr ec'abusu owi fey b'ow wuwal.* ^{†††} Sica yogy anake wel *b'ow ekn egy ec'Iy eke b'ow angy afr e jru em am ow,* abusu fey lele anygbel ab a. ^{††††} Li b'ow l'ism afr erm esel ab, ety *li b'ow l'as agy a eke li chsum l'ot a luku, wus na ec'oy yar ab em, ton l'ok afr e nuh.* ^{†††}

Low yegm eke babm e likry a am elu chkm

Matie 24.32-35; Luk 21.29-33

²⁸ Sica Jesu dad nine: «Kin low yegm ek'el babm e likry a eci eke k'irir: kpeky eke in ec'al a b'ew wochwch, ke n'am gigh chdch a, kpeky b'owr any eke mewij ow titm n. ²⁹ Eben nyam coco eke b'ekan ow amua am ow a, ke kpeky ur any eke low a titm, ety ow b'ow ey. ³⁰ Low nawre m'am dad chny: yefeny na ec'agy fey k'ow uwm uwr ety ow amua b'ow ey. ³¹ Afr lele wus ab b'ow ec, gbeko legy kaka em e sodad a k'ow ecm.

† Bèbm Mise 7.6. †† yogy ek'itm eke li k'anng a: ke usu a, *Nyamel gbél ab em. Daniel 9.27; 11.31; 12.11. ‡ Èkn Matie 24.17 ec'akr otar a. †† Daniel 12.1. †† Bèbm Esayi 13.10; 34.4; Ezekiel 32.7; Joel 2.10; 3.4. ††† Daniel 7.13. ††† Bèbm Ol Chk 30.4; Zakari 2.10; Nehemi 1.9. § Low na titm, ety ow b'ow ey: odad na Grek em a, wel chny eke itny ecec' em dad ese egy ec'Iy titm, li b'ow l'ow.*

Nyam sɔny coco uw lɛgɛ a e nuɲ ɛdɛ ab any

Matie 24.36-44

³² Gbɛkɔ ɔw a e lɛgɛ lele wanci ab ab eke b'ow ɛy a, ɛgɛ kaka uwm any, *afɛ* ɛrm ɛsɛl yeji uwm any, ɛgɛ ɛc'ɪy bɔkɔ yeji uwm any, ek'ow elm ɛm ɛs sɔny coco. ³³ Ẹwr ɛrm! Mɛmn k'ibi ɔny, anke uwmn lɛgɛ ab any. ³⁴ Ow anɛ ɛsɛ ɛgɛ nyam ek'aam usu, ke oc in ɛc'akɛ a abul in eci juma kok ɛsɛl a ke ɔɛ ɛl ɔw fɛɛ ɛc'abusu af. N'ɔɛ ɛgɛ nyam nyam eci juma eke ki kok ɛtɛ li dad usu ɔsu ɛs a eke k'anɛ any owr ke ɔm ɔsu usu a. ³⁵ Ẹsur, anke uwmn wanci a ek'akɛ ɛs a b'ow ɛwl mɛny ow ab any. Ow k'ɔdm ke l'ow ncebles ɛm, ncok eci lɛgɛ uyu nuɲ ɛm, ɛgɛ ikɛ ɛm, oglog ibribr. ³⁶ Eke l'ow l'okɛ ɔny ɛs kpru, li k'ɛɛɛ ɔny mɛmn ɛru ɛm. ³⁷ Odad na eke m'am dad ɔny a, agɛ a fɛɛ anake m'am dad a: Ẹnɛn any owr!»

Es ɛw ɛsɛl am ut Jesu ɛc'ibi a ɛc'asre

Matie 26.1-5; Luk 22.1-2; Jan 11.45-53

14 Ow anɛ sɛgɛ yony ke *Pak* lele *Futufutu* ek'eju ɔnm ɛm ɛc'ɛs gbɛgbl a e lɛgɛ ɛy. †*Egb* waw ɛsɛl ɛgbl lele ol e *low* yeɛm ɛsɛl ab ab am as luku ɔl el el eke k'ɔnyɛn Jesu ɛw ɛw ɛm ke -l'ibi ow a. ² Gbɛkɔ -n'am dad ɛl ɔfr ɛm -l'ɛsɛ: «Ow itm eke si k'ɔny'n ɛs gbɛgbl na ɛm; ek'ow el ɛbɛn, bɔbar a owi b'ow ɛy bieku ab ɛm.»

Yɔw nyam ok Jesu mijey nuɲ

Matie 26.6-13; Jan 12.1-8

³ Jesu im Betani baɛn, Simɔ a eke lɛgɛ anym ɛm *kokobe* ok a ɛc'akɛ. Eke Jesu anɛ ob ij lɔfu l'is a, yɔw nyam ow titm'n. N'ɔnyɛm ɔn gbɛl e mijey kɔk nyam eke wɛl kok lebn ɛm ab; lebn na, wɛl b'ɛsɛn'ɛn albatr, ke mijey a el nar †† tasi ɛm. N'ɔny l'ɔb ɛs ɛtɛ l'ɛwl l'ok Jesu nuɲ. ⁴ Agɛ a ek'anɛ yogɛ a eci beb ɛrurm ɛtɛ am ɛny abr dad ɛl ɔfr ɛm ɛsɛ: «Kɔ na, ow elm ob ɛtɛ ana ee? ⁵ Ow itm eke mijey ikɛ na, wɛl k'ɔl ij os ekɛ yen yen sakp nyahan, oc ow ɛc'os a ɔɛ ɔgɔkɔru ee?» ɛtɛ -n'am cak cak yɔw a ɛrm bebl ɛm. ⁶ Gbɛkɔ Jesu dad nine: «Ẹg-br yɔw ab ɛs tin! Kɔ bla ɛtɛ am ijar ir gbɛ ee? Low na eke li kok ɛm e l'is a el low nimamn. ⁷ Tasi ɛm a, ɔgɔkɔru ɛc'a, -n'anɛ ɔny ab sɛgɛ a fɛɛ, † lɛgɛ kaka fɛɛ ek'erurir a, ɔtur eke ki kokɛ ɛl ɔw amamn; kɔ ɛm, sɛgɛ a fɛɛ mi k'ow m'anm ɔny ab. ⁸ Yɔw na kok low yec'a eke l'ɔtu eke li ki kok a. L'ikɛ anym l'ok'm mijey na sos, ɛm ɛc'uwɔm ɛm anɛ a eci. ††† Low nawɛ m'am dad ɔny, wus na nimum af ɛc'usu kaka fɛɛ eke wɛl b'ow ɔb Amani Mamn a eci kokoba a, wɛl b'ow ɔkɛ yɔw na e low, ke wɛl dád low a eke li kok a yeji.»

† Ɔkm Ok 12.1-27. †† nar:likɛ mum nyam eke wɛl b'oc in e mij a kokɛ ɔn tuɔtuɔ e mijey. Mijey a ɛc'an a el juma kok ɛs nyam e labm sɔg lakpo mum eci. Low ikɛ na, low yeɛm ɛsɛl ek'ɔny any a anake sakp oglog wɛl bi kokɛ ɔny gberɛ a. † Ẹkn Ol Ɔkn 15.11. †† Jwifel ogɛ a, eke ɛgɛ uw a, wɛl b'udu'r sakp sɛgɛ ɛtɛ wɛl b'ok'r mijey yeji; na e low anake Jesu am dad a. Ẹkn Matie 26.12 ɛc'akr otar a.

Judas am bebɛm eke b'ow ɔl Jesu ij

Matie 26.14-16; Luk 22.3-6

¹⁰ Sica, *jam* ɛsɛl lɛw yony ab ɛm ɛc'ɛgɛ nyam eke wɛl b'ɛsɛn Judas Iskariot, im ɛgɛ *egb* waw ɛsɛl ɛgbl a, ɛtɛ dad ɛl eke k'ɔny Jesu ɔɛ ɛl. ¹¹ Eke -l'irir odad na a, sos ɛm ɛtɛ ɛl tonɛ -l'ɛgɛ -l'eb eke -li k'ɔny ow os. Ow ɔɛ Judas am ɔl akunda sɛnyɛn yec'ɛm eke li k'ɔny Jesu n'ɔny wɛl.

Pak ɛc'ob ij a eci sos bebɛm

Matie 26.17-25; Luk 22.7-14, 21-23; Jan 13.21-30

¹² *Futufutu* ek'eju ɔnm ɛm e lɛgɛ kɛkɛ eke wɛl b'ibi mɛceb *Pak* ɛc'ɛs gbɛgbl ɛc'ob ij ɛc'a, *jam* ɛsɛl a ibrm Jesu nine: «Kɔ bogɛ am ɛrur eke si k'im si bebɛm Pak ɛc'ob ij a e sos ee?» ¹³ ɛtɛ Jesu dad in e *jam* ɛsɛl ab ɛm ɛc'agɛ yony nine: «Ẹm baɛn a, b'ow ɔbar ɛgɛ nyam ek'uyu mijel. Ẹsr ɛgɛ ikɛ na *jam*, ¹⁴ ke akɛ yec'ɛke li b'ow l'ey a, dádɛ akɛ ɛs a eke low yeɛm agɛ ɛs am ibrm usu a ek'in eci *jam* ɛsɛl ab ab ɛl k'ij Pak ɛc'ob a. ¹⁵ Li b'ow li yeɛm ɔny ɛl afr yogɛ, oj gbɛl nyam eke akɛ e mob a fɛɛ iy nɛny ɛm. Yogɛ anake b'ow kokɛ Pak ɛc'ob ij a.» ¹⁶ *jam* ɛsɛl a im ok baɛn a, ɛtɛ fɛɛ a ɛsɛ lele eke ɛs kɔkɔ dadɛ ɛl ab af, ɛtɛ -li bebɛm Pak ɛc'ob ij a eci sos.

¹⁷ Lɛgɛ ɛs ɛw ɛm a, Jesu lele *jam* ɛsɛl lɛw yony ab ab im yogɛ. ¹⁸ Eke -n'anɛ ob ij usu ke -n'am ij ob a, Jesu dad ɛl nine: «Low nawɛ m'am dad ɔny: ɔny ɛm ɛc'ɛgɛ nyam ek'am ij ob ɛm ab a, b'ow ɔl ij'm.» †††† *jam* ɛsɛl a fɛɛ sos ɔw ɛs ɛtɛ ɛgɛ ɛgɛ am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔ ow ɔtu eke k'el ɛm ee?» ²⁰ Li dad wɛl nine: «ɔny lɛw yony ab ɛm ɛc'ɛgɛ nyam, in a ek'am us abu ɛm ab lɔfu nyam ɛm a. ²¹ Ẹɛ, tasi, ɛgɛ ɛc'ɪy b'ow uw ɛsɛ lele eke Nyam Lɛl ɛwar in e l'is ab af; ††††† gbɛkɔ gbɛ ɛl ɛgɛ a ek'am ɔl ij'r a eci! ɛgɛ ikɛ na, blel wɛl ewm'n bɔkɔ yeji.»

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Luk 22.15-20; 1 Korɛnt 11.23-25

²² Eke -n'am ij ob a, Jesu oc futufutu, l'ɛlu Nyam bia, l'ubr ɛm, n'ɔny in e *jam* ɛsɛl a ɛtɛ li dad nine: «Ẹbr, na el ɛm e sos megl.» ²³ Ẹmɛny l'oc mij kɔkɛ eke mar anɛ ɛm, l'ɛlu Nyam bia, n'ɔny in e *jam* ɛsɛl a; ɛtɛ ɛl fɛɛ -l'ɛgɛ. ²⁴ Sica Jesu dad ɛl nine: «Na el ɛm e mebl, Nyam e *sinm* a ††† e mebl ek'am ow ok ɛs agɛ kɔkɛ eci. ²⁵ Low nawɛ m'am dad ɔny: mi k'ow m'ɛgɛm mar na sakp ɛjeci tonɛ ke ow ɛl Nyam e *gbɛngbi* usu a eci mar owr eke mi k'ɛgɛ.» ²⁶ Sica -l'ɛgɛ ɛs gbɛgbl a ɛc'ɛj † ba ow b'uwɛr, ɛtɛ -n'im *Olivie* lafeny af.

Pier b'ow ɛgbr Jesu

Matie 26.31-35; Luk 22.31-34; Jan 13.36-38

²⁷ Jesu am dad in e *jam* ɛsɛl a ɛsɛ: «Low a eke b'ow ɛtɛn'm a b'ow ok ɔny wus ɔny eci ɔnm ab ɛm. Tasi ɛm a, Nyam Lɛl ab ɛm wɛl kɔn eke m'ow m'ibi mɛceb ɔsu ɛs a

†† Bɛbm Selu 41.10. ††† Selu 22.2-19; Esayi 53. †††† *sinm*:bɛbm Ɔkm Ok 24.8; Jeremi 31.31-34. † Ẹkn Matie 26.30 eci akɛ otar a.

etj meceb a feñ b'ow wmu es.¹²⁸ Gbɛkɔ em eci uwɔmu em anj igb em a, m'ow m'ikɔ anym m'im Galile m'eku wɔny.»²⁹ Pier dad'r nine: «Ek'agr a feñ b'ow igɔ elu ɔ es yeji, ow k'ow elm em gbɛ!»³⁰ Jesu dad'r nine: «Low nawre m'am dad'ɔ: ncok na cɛ, gbuɔ ke ɔgɔs ikɔ sakp yony a, b'ow egbr'm sakp nyahan dad eke uwɔm any.»³¹ Kɔ Pier am dad lebl tuɔtuɔ em esɛ: «Eke ow it ɔ ab eci luw bɔkɔ yeji, mi k'ow m'wɔtum mi dadm m'esme m'uwm'ɔ any.» Etj jam esɛl ejec'a yeji dad eben.

Jesu am ɔkɔɔ Nyam Jɛsemane

Matie 26.36-46; Luk 22.39-46

³² Jesu lele in e jam esɛl ab ab im ok usu nyam eke wel b'esɔ Jɛsemane. †† Jesu dad in e jam esɛl a nine:

«Eke m'aam mi ɔkɔɔ Nyam a, òkr es aɔa.»

³³ Etj l'esɔ Pier, Jak lele Jan ab eke k'im in ab. Sos wɔ nuɔ am w'r es etj erm mij yeji am ok'r afɔɔ in es.³⁴ Li dad wel nine: «Sos es wɔ ek'el luw eci afɔɔ em ec'abrj ab es; òkr es aɔa ke s'ur.»

³⁵ L'eri n'im kpekpe tɛl, l'ok wɔwɔkɔ wus, l'ubu any es, etj n'am ɔkɔɔ Nyam ek'ow it ke gbɛ ij eci wanci ikɔ na kpáb'r es lís.³⁶ N'am dad l'esɛ: «Aba, em Es, † ɔ em ów feñ ec'abusu a anj; wɔny gbɛ e mij kpɔk na kpab'm es lís. Ke feñ em a, ow k'él yec'a eke m'am erur a, kɔ yec'a eke ɔ am erur a.»

³⁷ Etj l'ow n'ɛɔɔ jam esɛl nyahan a eke memn ibi. Li dad Pier nine: «Simɔ, am eru memn! Kɔ wanci nyam bɔkɔ yeji wɔtum wɔsum ee?»³⁸ Anj any owr wɔsur ke ɔkɔɔ, yec'etj ke k'éymn ebm ekɔ owi em. Wɔny ec'abrj a gbɛ inym es low feñ e kok eci, kɔ wɔny e sos megl a gbɛ ijm lɛc ij.»

³⁹ Emɛny l'ɛwl mɛny n'im etj Nyam ɔkɔɔ a el nɛnyɛm-bri nyam a cɛ.⁴⁰ Eke emɛny l'ɛwl mɛny l'ow in e jam esɛl ogɔ a, n'ɛɔɔ wel memn eru em. Memn am bɔbm el anyamɔ; ow wɔ -l'uwmn low yec'ekɛ -li ki dad Jesu ab any.⁴¹ Sakp nyahan em ec'a eke Jesu ɛwl ow a, n'am dad in e jam esɛl a l'esɛ: «Am erur memn cɛ ebr sel ee? Sica ow bebmn ab ɔ! Wanci a eke wel b'ow wɔ egɔ ec'Iy ij sikpl esɛl ec'abu em a, ow ɔ. ⁴² Igbr, s'imn! Kin, egɔ a eke am wɔ ij'm a ow titm ɔ!»

Jesu ec'wɔny

Matie 26.47-56; Luk 22.47-53; Jan 18.3-12

⁴³ Jesu odad anj nɛnym k'uwrɔm etj kpekɔ Judas, jam esɛl lɛw yony ab em ec'egɔ nyam ilm any. Agɔ a ek'ow in ab a, wɔnym ekɔ ekpr lele mab ler em ab. Egb waw esɛl egbɛl, ol e low yegm esɛl lele agɔ ekpekɔ ab ab anake erm el a.⁴⁴ Judas eke b'ow wɔ Jesu ij a, ikɔ anym yegm dedeku a akunda yec'em eke -li k'wɔny ow a. Li dad nine: «Egɔ a eke m'ow mi joj nɛny a, in ana; wɔny in, òcr imn in, ke wɔsur ir sɛnyɔn sɛnyɔn gɔɔ.»⁴⁵ Kpekɔ eke Judas im titm Jesu a, li dad nine: «Low yegm agɔ es!» Etj li joj ow nɛny.⁴⁶ Kpekɔ agɔ a ok'r af wɔny'n.⁴⁷ Jam esɛl ab em ec'egɔ nyam wɔdu in e lab ler em a eb, l'iyɔ

† Zakari 13.7. †† Jɛsemane:nin eke Arame em ow e nyandɛ el "mun es ifir ob". ††† Aba:ke Arame em ana. Ow e nyandɛ el "em Es".

egb waw es ligbɛl a ec'abu elum es a etj l'ubr ow lɔru es. †

⁴⁸ Jesu wɔdu odad eb etj am dad dedeku a esɛ: «Kɔ em eci wɔny a, ibrm eke k'otr ekɔ ekpr lele mab ler em ab owr, esɛ low ɔru kok es em el af ee?»⁴⁹ Wɔny ab cɛ m'anj sɛgɔ a feñ. Mi bi yegm agɔ low Nyamel gbɛl a e gbuɔɔ etj wɔnymn'm. Gbɛkɔ ow ɛy, yec'etj ke Nyam lɛl em ec'ow a eke wel nɔn a íy nɛny.»⁵⁰ Kpekɔ jam esɛl a feñ igɔ Jesu elu es, uru es im.⁵¹ Ngbafrɛ nyam eke gbɛl ikpr nyam cɛ anj sos, am us Jesu jam. Wel k'wɔny'n,⁵² gbɛkɔ l'igɔ in e gbɛl a l'elu es, l'uru es sos wɔr n'im.

Jesu im Sanedren ec'agɔ a ec'any af

Matie 26.57-68; Luk 22.54-55, 63-71; Jan 18.13-14, 19-24

⁵³ Agɔ a oc Jesu im egb waw es ligbɛl a eci gbuɔɔ a; yogɔ egb waw esɛl egbɛl a feñ, agɔ ekpekɔ a, lele ol e low yegm esɛl ab ab as luku.⁵⁴ Pier anj akpoj em am us Jesu jam. N'im toɔ l'ɛy egb waw es ligbɛl a eci gbuɔɔ a. N'im n'ɛɔɔ usu wɔsu esɛl a etj li sig es al saw n'am wɔbu al.⁵⁵ Egb waw esɛl egbɛl a lele Sanedren ec'agɔ ejec'a feñ ab am wɔ danju ij nyam eke k'wɔr Jesu low yec'etj ke -l'ibi ow, †† kɔ -n'ɛɔɔmn low kaka.⁵⁶ Tasi em a, agɔ nɔkɔ am ij danju yadɔ em Jesu e nuɔ af, ††† kɔ el wɔr eci danju ij ab em yeji, nɛny ókrɔm el af.⁵⁷ Agɔ beb igb etj am ij danju yadɔ em in e nuɔ af dad esɛ:⁵⁸ «S'irir nɛnym li dad nine: "Nyamel gbɛl na ek'agɔ ec'abu in us a, in b'ow in wɔny in ɛr in ok; eke ow'n b'ow in ij sɛgɔ nyahan a, in b'ow in us ejeci nyam ek'in elm agɔ ec'abu em ec'ek'in us." »⁵⁹ Odad na af bɔkɔ yeji nɛny okrm el af el e danju ij ab em.

⁶⁰ Kpekɔ egb waw es ligbɛl a igb agɔ a feñ ec'any af, etj am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ wel ám dad sodad amua ok'ɔ af, ke k'wɔbm kpu ee?»⁶¹ Kɔ Jesu yewal tinj; li cicm sar l'okm ow es. Emɛny egb waw es ligbɛl a am ibrm'n sakp yony em esɛ: «Kɔ ɔ Mesi, Nyam a eke si b'igɔ nuɔ a ec'Iy ee?»⁶² Jesu egɔ dad nine: «Eɛ, m'el; etj wɔny feñ, b'ow ekan egɔ ec'Iy eke sig es Nyam abusu Es eci lidr abu af, ke b'ow anj afr eci jru em ám ow.»⁶³ Odad na sosiɛm, egb waw es ligbɛl a wɔny in eci simob sus em a gbagbrɔm em,⁶⁴ etj dad nine: «Eɛ, s'ibram adanjku ij! ⁶⁴ Wɔny obi yeji irir eke li dad low wɔr any owi Nyam e lís. Kɔ wɔny e tutr el bogɔ ec'ee?» Agɔ a feñ wɔ Jesu low ek'el in ec'ibi eci.⁶⁵ Etj em yogɔ ec'agɔ beb am afl'l sar any. -N'awɔ ow any es, -n'am wɔ ow kukuta em, etj -n'am ibrm ow -l'esɛ: «Tùtr ke úlm egɔ a es!» Wɔwɔ a eb'r abu em etj am dedɔɔ any af.⁶⁶

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-75; Luk 22.56-62; Jan 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Etj eke Pier anj wus a gbuɔɔ yogɔ cɛ a, egb waw es ligbɛl a eci ob oc wɔ lisel ab e nyam ow,⁶⁷ etj ek'n'eke eke n'am wɔbu al. L'ok any es li ler ow sɛnyɔn sɛnyɔn etj

†† Bèbmɔn Jan 18.26. †† Bèbmɔn Mark 14.27. ††† Èkn Matie 26.59 ec'akr otar a. †††† Bèbmɔn Selu 27.12; 35.11. § Èkn Jan 2.19. §† Selu 110.1; Daniel 7.13 §†† Èkn Matie 26.65 eci akr otar a. §† Èkn Ob Ap 24.16. §†† Bèbmɔn Esayi 50.6.

li dad ow nine: «Nj yeji anj Nasaret e Jesu ab.»⁶⁸ Kɔ l'egbr li dad nine: «Mi k'irim senyn senyn; low yec'a ek'am ɔ eke ki dad a, mi k'uwm any.» N'imn gberj lisany a eci [ɛtj ɲɔs ikj].⁶⁹ Ob oc ɔj lis a ek'n, ɛtj emeny am dad agj a ek'anj yogj a ɛsɛ: «Egɲ na, jam ɛsɛl ab em ec'ɛgɲ nyam!»⁷⁰ Kɔ Pier egbr sakp yony em dad nine: «Njan! Kaka!» Ek'ow ibn tɛl a, agj a ek'anj yogj a, am dad Pier ɛsɛ: «Tasi, ɲ jam ɛsɛl ab em ec'ɛgɲ nyam, anke ɲ Galile wus af ec'ɛgɲ!»⁷¹ Gbɛkɔ Pier ɔdu eb dad nine: «Ek'ow el yadj m'am ɔny, ke Nyam kɔk'm low ɲjɲ! M'am ofn mi dad ek'ɛgɲ na ek'am dadr in e low a m'uwm'n any.»⁷² Odad na anj'n nenym n'am dad ɛtj kpekɲ, ɲɔs ikj sakp yony em. Ow ɔj Pier ɔkn low a eke Jesu dad'r a: «Gbuɲ ke ɲɔs ikj sakp yony a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» Ow sosiem, n'am ikj ɔjɲ. ††

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Luk 23.1-5; Jan 18.28-38

15 Ibribr fafa em a, *egb* waw ɛsɛl egbel a, *agj* ekpekɲ a, ol e *low* yɛgm ɛsɛl a, lel agj a fɛj ek'el el e *Sanedren* ec'agj a, ɛc ok usu nyam eke ki bɛbm low a ucu es. -N'ɔj wɛl ɔny Jesu awj ɛtj -l'oc -n'im -n'ɔj ow *Pilat*.^{‡2} Pilat ibrm Jesu nine: «Kɔ ɲ Jwifel ec'ɛb ebu ee?» Jesu ɔdu eb nine: «Nj obi dad.»³ Egb waw ɛsɛl egbel a am dad ów ɛɲjɲ kɔkɔ ok Jesu af.⁴ Ow ɔj emeny Pilat am ibrm Jesu ɛsɛ: «Kɔ ɲ ɔtum dadm low kaka ee? ɛtj kɔ am iri ów amua fɛj eke -n'am dad -l'ok'ɲ af ab ee?»⁵ Kɔ Jesu dadm low kaka ij, †† ɛtj ow e low iti Pilat any afɲ es.

Wel ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Luk 23.13-25; Jan 18.39-19.16

⁶ Eke sakp sakp fɛj *Pak* ec'es gbɛgbl e lɛgɲ b'ow a, *Pilat* b'elu sobel em ɛs nyam eke dedeku a b'ibrm ab es.⁷ Kɔ ɛgɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Barabas lele lawlɛl ab ab ek'ɛgɲm Rom ec'es ɛw e low ebm a, anj sobel em. -L'el agj ek'el ec'erm bebl em ibi ɛgɲ.⁸ Dedeku a uyu im ɛɲɲ Pilat, ɛtj am ibrm'n ɛsɛ: «Kɔk low a eke lakpo lakpo fɛj bi kok a ɔj ɛy.»⁹ Pilat ɛwl am ibrm el ɛsɛ: «Kɔ am erurir eke mi k'ɛlu Jwifel ec'ɛb ebu ab es m'ɔj ɔny ee?»¹⁰ Tasi em a, l'uw any eke nyamn ɛyr em *egb* waw ɛsɛl egbel a oc Jesu is'r.¹¹ Egb waw ɛsɛl egbel a am ok dedeku a al em dad ek'ow k'ɛlu Barabas es ɔj el.¹² Pilat emeny am ibrm dedeku a ɛsɛ: «Sica bla lowi mi ki kok ɛgɲ a eke b'ɛsɲ Jwifel ec'ɛb ebu ab ee?»¹³ -N'am ɔg -li dad ow -l'ɛsɛ: «Èw'r oliɲ af!»¹⁴ Pilat ibrm el nine: «Kɔ bla low ɔbr iy li kok ee?» Kɔ -n'am ɔg lebl tuɲtuɲ em -l'ɛsɛ: «Èw'r oliɲ af!»¹⁵ Pilat erur eke ki kok dedeku a sos em ijɲ; na sosiem l'ɛlu Barabas es n'ɔj wɛl, ɛtj

† Mark eci silel esig beb em a, wɛl ɛɲɲm sodad ek'anj ob na [...] eci aranj a. †† Èkn Mark 14.30. N'am ikj ɔjɲ:

l'ogɲ es l'ɛy ɔkm ɛtj n'am ikj ɔjɲ
li b'ɔkn ow e low ɛtj n'am ikj ɔjɲ. ‡ Èkn Matie 27.2 ec'akr otar a. †† Èkn Esayi 53.7.

n'ɔj wɛl ɔr Jesu say em gbuɲ ɛtj l'ɛlu abusu es eke wɛl k'oc im ɛw ow oliɲ af.

Sɔɔda eyj a am kokr Jesu miyer

Matie 27.27-31; Jan 19.2-3

¹⁶ Sɔɔda eyj a ɔny Jesu ɛlu lakp lokm a ek'el *Pilat* e gbuɲ a, ɛtj -l'ɛsɲ el lawlɛl likpr a fɛj ow.¹⁷ -Li sus ow mob sus em ebl kondonj nyam, † -li kok mirj em tufɛ ɛtj -l'oc -l'us ow.¹⁸ ɛtj -n'am kokr ow miyer -l'ibrm ow -l'ɛsɛ: «S'am ɛsɲɲ'ɲ o, Jwifel ec'ɛb ebu!»¹⁹ -L'oc likɲni -n'am ɔr ow nuɲ nuɲ, -n'am fafl ow sar any, ɛtj -n'am kok nyandre -l'ok ɔwɔkɲ wus ow ec'any af.²⁰ Eke -li kokar ow miyer bake ow uwr a, -n'ɔny mob sus em ebl kondonj a -l'oc ow es, ɛtj -l'ɛwl meny -l'ot ow e mob tasi a -li sus ow. ɛtj sica -n'ɔny -l'ɛlu ow gberj -n'am oc -n'im -l'ɛw ow oliɲ af.

Jesu ec'olikh af ɛw owi

Matie 27.32-44; Luk 23.26-43; Jan 19.17-27

²¹ Sica eke -n'anjɲ ejaɲg af -n'aam a, -l'ɔbr Simɔ, Siren banj iy nyam ek'el Alesandr lele Rufus †† ab ec'el ɛs ek'anj akp em am ow, ɛtj sɔɔda eyj a ɔny'n lɛc em eke li k'abum Jesu oliɲ. ††22 -N'ɔny Jesu -n'im usu nyam eke wɛl b'ɛsɲ Gɔlgota ek'el nyandre em "Nuɲ kɲk ec'usu".²³ Yogj sɔɔda eyj a wuwlm mar lele *kpey* ab ɔj Jesu eke k'ɛgɲ, kɔ l'ɛgɲm l'ebm.²⁴ -L'ɛw Jesu oliɲ af ɛtj -li *cɛc* ow eci mob sus em a *ɔɔsum* oc kok em,⁵ -l'uw ɛgɲ ɛgɲ ec'ek'ɛbm ab any.²⁵ Ibribr e wanci libarm af anake -l'ɛwr ow oliɲ af a.²⁶ ɛtj ligɔg log nyam eke wɛl kɔn aru in ec'olikh a, am yɛgm low a nuɲ af eke wɛl ɔb'r low luw ec'a. Odad a el: "Egɲ na el Jwifel ec'ɛb ebu."²⁷ Yogj ɔɛ -l'ok ów ɛɲjɲ kok ɛsɛl yony yeji oliɲ af; nyam anj Jesu lidr abu af, ɛtj nyam anj'n nemn abu af. [²⁸ Nɛnɛ anake Nyam lɛl ec'a e dad a iy nɛny a: *Wel awl'l ów ɛɲjɲ kok ɛsɛl ec'aranj.*]^{††}

²⁹ Agj ek'am ɛcr yogj ec'a, *am ɛgɲɲ nuɲ em wɛwr'r* ɛtj am dad'r ɛsɛ: «Nj ek'am erur eke k'ufɲ *Nyamel* ab es ke sɛgɲ nyahan kɲɲ ús ejec'a,^{††30} èbr ɲ sosi, ànj oliɲ af yogj us es!»³¹ ɛtj *egb* waw ɛsɛl egbel a, lel ol e *low* yɛgm ɛsɛl ab ab yeji am kokr'r miyer dadarir el ɔr em ɛsɛ: «L'eb agj ejeci l'ɛlu es, ɛtj l'ɔtum eke li k'ɛbr in sosi!»³² Ke *Mesi* ikj na ek'el Israel ec'ɛb ebu a, ànj oliɲ af aɲa us es, ke s'ɛkn, ke s'úb'r nawrɛ tasi.» ɛtj ów ɛɲjɲ kok ɛsɛl eke wɛl ɛw oliɲ af in ab a yeji am wɛwr'r.

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Luk 23.44-49; Jan 19.28-30

³³ Sica lɛgɲ uyu nuɲ em a, ncebn ɛy wus a nimum af tonj ok ncebles e wanci nyahan em.³⁴ Ncebles e wanci nyahan em a, Jesu barm lebl tuɲtuɲ em nine: «*Eloi, Eloi,*

†† Èkn Matie 27.29 eci akr otar a. ††† Rufus: Bɛbm Rom 16.13. ††† Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. § Selu 22.19. †† Mark eci silel es-ig oglog em a, wɛl ɛɲɲm sodad ek'anj ob na [...] ec'aranj a. Èkn Luk 22.37 lel Esayi 53.12 ab. ††† Selu 22.7-8. Bɛbm Mark 14.58; Jan 2.19.

lama sabaktani?» (ek'el nyandre em: "Em e Nyam, em e Nyam, kɔ bla etɔ digɔ elu'm es ee?") †35 Agɔ nyam nyam ek'anɔ yogɔ a iri odad na etɔ dad nine: «Ìrir, n'am esɔ Eli!» †36 Etɔ el em ec'egɔ nyam uru es im oc mbra † usm el eci mar ab em, oc ujr likɔni nyam em etɔ oc am kɔɔ Jesu ek'egɔ. † Etɔ li dad nine: «S'èwr nyamn es s'èkan ek'eli b'ow kɔny usm'n es oliɔɔ na af!» †37 Etɔ eke Jesu barm lebl ligbɛl nyam a, l'ok sel es. †38 Wanci ab af cɛ *Nyamel* ab em eci gbad gbɛl gbada a eke wɛl ɛw edɔɔ *usu* lala ab any a, † igɔ afr em a etɔ agbr em araɔɔ didi toɔ ok esr em a. †39 Rom e sɔɔda eyɔ a eci anym es a ek'abr Jesu any a, ɛkn luw a ec'eel eke ɛcr etɔ li dad nine: «Njɛ tasi egɔ na Nyam ec'Iy!»

†40 Ɔɔɔw beb yeji anɔ yogɔ etɔ am lɛr low a akpoɔ em. †† El em a, Mari, Magdala baɔɔn ɔɔwi a, Salome lele Mari, Jak likekli lele Jose ec'el lis ab anɔ. †41 Ɔɔɔw amua na, Galile etɔ -li b'us Jesu jam etɔ -li bi kok ow e lís e low fɛɔ. ††† Ɔɔɔw kɔkɔ beb yeji eke us Jesu jam ow Jerusalem a, anɔ yogɔ.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Luk 23.50-56; Jan 19.38-42

†42-43 Sica eke lɛɔɔ ew es a, Josef, Arimate baɔɔn iy a, am ow. L'el Jwifel e *Sanedren* ab em ec'any es nyam ek'in yeji am eku ɔɔm em, Nyam e *gbrengbi* usu a e mowrer e low. Ow el *nɛnɛɔɔ* e sos bebɛm e lɛɔɔ, ek'el lɛɔɔ e wɛl b'ɛɔɔn gbunɔ ke nɛnɛɔɔ b'ey wus a. Na sɔsiem l'oc lokm susu em, n'im n'ɛɔɔn *Pilat* etɔ l'ibrm ek'ow k'oc Jesu e sos meɔl a kɔɔ'n. †44 Pilat low iti any eke Jesu k'uw fafa. Na sɔsiem l'ɛɔɔ Rom e sɔɔda eyɔ eci nyimn es ligbɛl a ow etɔ l'ibrm ow eke Jesu uw ow ibn. †45 Sica eke Pilat iri egɔ ligbɛl a nɛnym a, n'kɔɔ Josef abusu eke k'im oc Jesu e sos meɔl a. †46 Josef im ɔl gbad ufu nimamn nyam, l'ow n'kɔɔny Jesu e sos meɔl a l'usm es oliɔɔ ab af, l'oc gbad ufu a li wiwrm ow ab etɔ l'oc n'im l'oc ow es *uwɔɔmu* lob nyam eke wɛl n'kɔɔ ur ab em. Etɔ li wuwɔl lebn ligbɛl nyam l'ow l'abl ow ec'em ey usu ab es. †47 Mari, Magdala baɔɔn ɔɔwi a, lele Mari, Jose lis ab, am lɛr yogɔ a eke wɛl am ɛw Jesu a.

Jesu eci luw em anɔ igb a

Matie 28.1-8; Luk 24.1-12; Jan 20.1-10

16 Eke *nɛnɛɔɔ* e lɛɔɔ a ec'a, Mari, Magdala baɔɔn ɔɔwi a, Salome lele Mari, Jak lis ab, ɔl mun sɔɔɔɔ eke k'im ok Jesu e sos meɔl ab af. †2 Dimas eci ibribɔ fafa eke ligbn am ey ɔɔm a, -l'igb -n'aam *uwɔɔmu* ab af. †3 -N'am dadarir el ɔfr em -l'ɛɛɛ: «Kɔ bwo ec'egɔ b'ow wuwɔl lebn na ek'anɔ uwɔɔmu a ec'em ey usu a oc es kɔ ey ee?»

† Selu 22.2. †† Èkn Matie 27.47 ec'akr otar a. † mbra:ow elm mij okr mbra kɔ okij em ec'ob mum eke b'eb mij kɔkɔ nyam ab. †† Selu 69.22. †† Èkn Ɔkm Ok 26.31-33. ††† Bèbmɔ Selu 38.12. ††† ɔɔɔw a:èkn Luk 8.2-3. § Èkn Matie 27.58 eci akr otar a.

†4 Gbɛkɔ eke -li b'igbl any ogɔ -li lɛr a, -l'ɛkn eke lob a oc es anɔ saw em. †5 -N'im -l'ok uwɔɔmu ab em, etɔ -l'ɛkn ngbafɛ nyam eke sig es lidr ogog a, sus mob ufu kpaakɔ, etɔ ɔɔw a erɔɔn ligbɛl am kɔny. †6 Gbɛkɔ ngbafɛ a dad el nine: «Erɔɔn k'ɔny kɔny; am ɔɔl Nasaret e Jesu a eke wɛl ew oliɔɔ af a; l'igb agɔ ek'uw ab em, n'anm anɔ. L'èr yogɔ a eke wɛl ew'r a. †7 Sica imn ke dádɔr *jam* esel likpr a lele Pier ab eke in am ikɔ kɔny anym in im in eku kɔny Galile; yogɔ anake kɔny b'ow kɔny ɛkan in esɛ el el eke in dad kɔny ab af a.» ††

†8 Ɔɔɔw a ok ɔkm uwɔɔmu ab em etɔ es uru em eb ejagb aam, anɔke sos am ufɔ el, etɔ erɔɔn am kɔny el. -Li dadm egɔ kaka low a, anɔke erɔɔn a afɔɔn el es.

Jesu e sos e yeɔm Mari, Magdala ɔɔwi a lel el em ec'agɔ yony ab

Matie 28.9-10; Luk 24.13-35; Jan 20.11-18

[†9 Eke sica Jesu igb luw em a, nɛnɛɔɔ e lɛɔɔ kɛkɛ a eci ibribɔ fafa a, l'ikɔ anym li yeɔm Mari, Magdala ɔɔwi a ek'ow em l'ogɔ *abɔɔ* enɔɔn lɔbɔ a sos. †10 Kɛkɛɔ Mari im erɔɔn *jam* esel likpr a ek'anɔ sos es ɔw em ke am ikɔ kɔny a, etɔ li dad wɛl low a fɛɔ eke l'ɛkn a. †11 Li dad agɔ a nine: «Jesu anɔ owr, m'ɛkn'n!» Kɔ eke -l'irir odad na a, -l'ubm ow nawɛ.

†12 Ow e jam a, Jesu elu sos ɔkm akunda ejec'em, yeɔm jam esel yony ek'us ejagb aam kpukpu em a. †13 -L'ɛwl meny -l'ow, etɔ -l'otar ow e low akr -l'ok jam esel likpr a, kɔ el yeji wɛl ubm el nawɛ.

Jesu elu sos ɔkm yeɔm jam esel lɛw nyam a

Matie 28.16-20; Luk 24.36-53; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-11

†14 Sica eke *jam* esel lɛw nyam a am ij ob a, Jesu elu sos ɔkm yeɔm el; etɔ n'am enym wɛl abr el ec'ɔmɔ eke -n'kɔnym a lele el ec'erm tuɔtuɔ ab ab sɔsiem, anɔke wɛl egɔɔm ubm agɔ a ek'ɛkn in ec'owr anɔ a e low a nawɛ.

†15 Etɔ li dad wɛl nine: «Ìmɔ wus na nimum af ke ɔbr Amani Mamn a e kokoba okr agɔ fɛɔ. ††16 Egɔ yec'eke b'ow kɔny ɔmɔ ke wɛl b'ow ok mij nuɔ a, li b'ow n'ɛɔɔn sel; gbɛkɔ egɔ yec'eke k'ow kɔnym ɔmɔ a, Nyam b'ow ɔb'r low luw eci. †17 Agɔ a eke b'ow kɔny ɔmɔ a, kin meny ɛwr eke b'ow ok ɔkm: -li b'ow -l'ogɔ abɔɔ enɔɔn em e nin em; -li b'ow -l'èbr sebr ejeci; †18 eke -n'kɔny lorɔɔn abu em, etɔ -l'egɔ ob kaka fɛɔ eke wɛl ok ob ɔɔɔn em yeji, ow k'ow kokm el low kaka; -li b'ow -l'at ɔlu abu nuɔ etɔ wɛl b'ow ewl.»

†19 Sica eke Es Kɔkɔkɔ Jesu dad el odad bake ow uwr a, n'im afr etɔ li sig es Nyam e lidr abu af. ††20 Jam esel a im etɔ am ɔb Amani Mamn a e kokoba susu a fɛɔ. Es Kɔkɔkɔ am elum el abu el e juma kok ab em, etɔ meny ɛwr fɛɔ eke -n'am elu ɔkm a, am yeɔm ek'el ec'odad a el nawɛ tasi.] †††

§† Èkn Mark 14.28. §†† Bèbmɔ Ob Kok 1.8. §‡ Bèbmɔ Ob Kok 1.9-11. §†† Mark e silel esig kɔkɔ em, wɛl éɔɔn akr 9-20.

LUK

Ów ek'it eke wél k'uw any

Luk nõn lel yony: Amani Mamn a ek'ij in e nin a lele Erm Esel ec'Ob Kok e lel ab ab. Li b'eb Grek senyn senyn etj l'el sekp kok es yeji. Legj a eke erm es Pól im am dad Amani Mamn ec'odad ok Nyam e low any uwm esel a, l'oc Luk ab n'im, anke Luk el Nyam any uwm es ek'itj erm em el Krist e jam us es.

Luk in obi l'uwm Jesu any, kã ni nõn ow e lís e lel. Agj a eke ekn Jesu ke iri in ec'odad a ogj l'otar akr; etj l'oc Mark e lel a li kokr juma, ese elel eke Matie yeji kok ab af. Ese Mark af, Luk nõn in eci lel a Nyam any uwm esel eci. N'am otar Jwifel ec'ów lele sodad eke -l'irim okm el es sos em a akr. Etj n'am asj Jesu eci mew ab es Adam em etj, yec'etj ke ow yégm eke Jesu el agj a fej ec'Eb Es.

Egj fej eke b'ow awl Luk e lel a, b'ow uw any eke Jesu b'elu Nyam ec'erur ligbel ek'ony agj eke wél wal ok es a e lís e low kãk: wgbwru, ólu, wãkãk agj, wãkã, lele etu agj ab. Emeny Luk dad Abj Lala lele Nyam wãkã ab e low nõn.

Kin elel eke Luk am otar Amani Mamn a e low akr ok Teofil

1 ¹⁻² Egj gbel Teofil mamn, agj nõn gbel nõn ów amua eke ey ey em a ese elel eke agj a ek'ekn low a nuj wã em etj, ke Nyam wã eke ki dad ey in ec'odad a dad ey ab af. ³ Na sosiem egj gbel Teofil, em yeji m'otar low a ek'ey nuj wã em etj a akr, etj m'erur eke mi ki nõn m'asj es m'wãj ese elel eke m'ejan ab af, ⁴ yec'etj ke ów any eke low yegm a ek'ejn a el nawre tasi.

Afr erm es nyam am dad Jan mij ok nuj es e mew owi

⁵ Legj a eke Erãd el Jude wus af ec'eb ebu a, Nyam ec'egb waw es nyam anj eke wél b'esj Zakari, ke el Abia [†] ec'eb em ec'egb waw esel a ec'egj nyam. Wél b'esj ey a Elisabet, egb waw esel ec'el lagj Arãn ec'eb em e yãw. ⁶ El yony mum -l'ij nenyembri nyam Nyam ec'any af, etj -li b'elum Es Kãkã e sol a senyn senyn. ⁷ Kã -l'ewm iy kaka, anke Elisabet el itr wãw etj el yony mum -l'el agj ek'usu nõn.

⁸⁻⁹ Legj nyam, Zakari am kok egb waw es e juma Nyam ec'any af. Ow el el ec'eb a e legj, etj in anake wãsum oc ey'r af a. Ow sosiem n'im l'ey Es Kãkã e Nyamel gbel a e Nyam wãkã usu lala a eke li ki waw egb ogj em, ese elel eke egb waw esel bi kok ab af. ¹⁰ Dedeku a fej anj gberj am wãkã Nyam wanci a eke wél am ofj ogj a.

[†] Abia: David e legj em a, l'el egb waw es. Egb waw esel a, -li cec -n'nyam es sakp likj lele yar ab, etj Abia el eb nyam e nuj af es. Èkn 1 Ów e Wél Nõn 24.10.

¹¹ Eke Zakari ey yogj a, Es Kãkã ec'af erm es nyam elu sos kãkã yegm'n; n'nyam es egb waw usu a e lidr ogog a eke wél bi kok ogj ec'egb waw a. ^{††12} Eke Zakari b'ekn'n a, l'ikprn es etj erj am wãkã. ¹³ Kã afr erm es a dad'r nine: «Zakari, k'uru erj, anke Nyam iri j e wãkã ebl a. Agj Elisabet b'ow ew iy igj nyam wãkã, etj b'ow ew'r nin Jan. ¹⁴ Ow b'ow el j ec'ehe ligbel, etj agj nõn gbel sos em b'ow wã in e mew a sosiem. ¹⁵ Li b'ow l'el egj ligbel Es Kãkã ec'any af. Li k'ow l'egj mar fej eke b'ony egj a. [‡] Lis e lokm etj li b'ow n'ejn Abj Lala. ¹⁶ Li b'ow l'ejn Israel ec'agj nõn eke digj Nyam ec'ejagb mamn a elu es a ow Es Kãkã el e Nyam a ogj. ^{††17} Li b'ow n'ejn Abj Lala ese Nyam e kokoba wã es Eli ec'ab af. Etj Abj a b'ow wãkã l'ey kãkã Nyam ec'any af, ke li dad ey lele el esel ab okr em. ^{‡‡} Li b'ow n'wã low wã any esel tutr ów ese esewru nenyembri nyam esel af. Nene anake li b'ow li bebã agj sos Es Kãkã ec'eb ec'a.»

¹⁸ Eke afr erm es a dad eben a, Zakari yeji dad'r nine: «Kã ayaf m'ow m'uw any eke low na el nawre ee? Tasi em a, em lele em ey ab s'usu.» ¹⁹ Etj erm es a dad'r nine: «Em Gabriel. ^{‡‡‡} Mi b'anj Nyam ec'any af mi kok in e juma; l'erm'm eke mi k'ow m'wãj amani mamn na. ²⁰ Etj em ec'odad na b'ow iy neny eke ow b'ow sig ow e legj a, kã ubm nawre. Na sosiem b'ow el ebrm, k'ow dadm odad toj bake ow it legj eke low a b'ow ey ekn j e nyam em a.»

²¹ Agj a fej ek'anj yogj am eku Zakari a, ^{‡‡‡} low am iti any anke n'am ibn Nyam wãkã usu a. ²² Kã eke l'ey

^{††} Èkn Wãkã Ok 30.1-6; 1 Èb Ebu 7.48. [‡] Èkn Awl 6.3. ^{††} Èkn Malaki 2.6. ^{‡‡} Malaki 3.23-24. ^{‡‡‡} Gabriele nyandre el Nyam e lec es Nyam el lec es ^{‡‡‡} Agj a

ɔkm Nyam ηɔɔɔ usu yogɔ a, l'ɔtum eke li ki dad wɛl odad, ɛtɔ agɔ a uw any eke l'ɛkn low nyam. Nɛny abl'l es l'el ɛbrm, ɛtɔ n'am dad wɛl odad sabu ɛm sabu ɛm.

²³ Eke Zakari uwar in e sɛgɔ a eke li k'anɔ Nyamel gbɛl ab ɛm li kok juma a, l'ɛwl mɛny n'im gbugɔ. ²⁴ Gbugɔ e n'im a, eke sɛgɔ bɛb b'ɛc a, ɛy Elisabet anɔ lok ab, ɛtɔ n'anɔ akɔ sos ɔsu ɛm tɔɔ ij awl yen, ɛtɔ n'am dad l'ɛsɛ: ²⁵ «Kin ow eke ɛs Kɔɔɔɔ kok ɔɔ'm; l'erur eke li k'ɔɔ'm iy m'ew, ɔc'm ɛs ɛs agɔ ɛc'any af.»

Afr ɛrm ɛs nyam am dad Jesu e mew owi

²⁶ Eke Elisabet e lok a ij awl nɔɔɔ a, Nyam ɛrm in ɛc'afɔ ɛrm ɛs Gabriel, Galile eci baɔɔ nyam eke wɛl b'ɛsɔ Nasaret, ²⁷ dɛɔɔwli nyam ek'uwm igɔ any ogɔ. -L'el ɛb ebu David ɛc'ɛb ɛm eci ɔɔw eke wɛl b'ɛsɔ Mari. In eci igɔ ek'ɛsu'r a Josef. ²⁸ Afr ɛrm ɛs a im ɛɔɔ'n ɛtɔ ɛsɔɔ in dad ninɛ: «Sos ɛm iɔɔ'n! Nyam ɔɔ'n bibm, ɛtɔ n'anɔ η ab!» ²⁹ Odad na ɔɔ Mari ikprɔm ɛs ɛtɔ am ibrm in sosi ɛsɔɔ akpasu na e nyandɛ.

³⁰ Na ɛm a, afr ɛrm ɛs a dad'r ninɛ: «Mari, k'uru ɛrɔɔ, anɔke ɛɔɔ Nyam ɛc'ɔwɔɔ. ³¹ B'ow anɔ lok ab ew iy igɔ nyam ɛtɔ b'ow ɛw'r nin Jesu. ³² Li b'ow l'agb ɛtɔ wɛl b'ow ɛsɔɔ'n Nyam ek'anɔ afr usu kɔkɔpe ɛc'Iy. ɛtɔ ɛs Kɔɔɔɔ Nyam b'ow ɔc lagɔ David ɛc'ɛs ɛw lɛkɔɔ a ɔɔ'n, ³³ ɛtɔ li b'ow l'ɛw Israel ɛc'agɔ ab ɛs sɛgɔ fɛɔ, ɛtɔ in ɛc'ɛs ɛw a k'ow ɔɔnym uwr.» ^{††}

³⁴ Kɔ Mari dad'r ninɛ: «ɛm eke m'el dɛɔɔwli eke k'uwm igɔ any a, ayaf low na b'ow eel ee?» ³⁵ ɛtɔ afr ɛrm ɛs a dad'r ninɛ: «Abɔ Lala b'ow ow'n af, ɛtɔ Nyam ek'anɔ afr kɔkɔpe e lɔw a b'ow ubur'n ɛs. † Na sosiɛm, iy eke b'ow ew a, wɛl b'ow ɛsɔɔ'n Nyam ɛc'Iy lala. ³⁶ ɛkn! Elisabet ek'el η ɛc'akɔ e ɔɔw a anɔ iy igɔ nyam e lok ab, in e susu ɛm. -Li b'ɛsɔ ow itr ɔɔw, ɛtɔ kin eke sica n'anɔ lok ab ow ij awl nɔɔɔ, ³⁷ anɔke low kaka ɔtum eke k'akm Nyam.» ^{†††} ɛtɔ Mari dad ninɛ: «M'el ɛs Kɔɔɔɔ ɛc'adyɔw, ke ow ɛl ɛsɛ elɛl eke dad ab af.» ɛtɔ afr ɛrm ɛs a ɛlu'l ɛs im.

Mari aam ɛkn Elisabet

³⁹ Sɛgɔ ab ɛm a ɔɛ eke low na ɛc a, Mari ogɔ ɛs im Jude eci baɔɔ nyam ek'anɔ lafɛny af. ⁴⁰ Eke n'im a, l'ɛy Zakari e gbugɔ a ɛtɔ l'ɛsɔɔ Elisabet. ⁴¹ Kɔkɔpe eke Elisabet b'iri in ɛc'ɛsɔɔ a, iy a eke anɔ'n lokm a mumu, ɛtɔ Elisabet ɛɔɔ Abɔ Lala. ⁴² Kɔkɔpe li barm lebl tuɔtuɔ l'ɛsɔɔ Mari li dad ninɛ: «Nyam ɛdɔ'n ɔwɔɔ akm ɔɔwɔw fɛɔ, ɛtɔ in ɛc'ɔwɔɔ a b'ow anɔ iy a eke b'ow ew ab af! ⁴³ Kɔ bwo el'm, ɛtɔ ɛs Kɔɔɔɔ e lis k'ow ɛm ogɔ ee? ⁴⁴ Kɔ kin, kɔkɔpe eke mi b'iri η ɛc'ɛsɔɔ a e lebl a, iy a ek'anɔ'm lokm a mumu sos ɛm iɔɔ ɛm. ⁴⁵ Ehe ɛl η eci, anɔke ub nawɛ eke ɛs Kɔɔɔɔ ɛc'odad eke wɛl dad'n a, b'ow iy nɛny!»

fɛɔ am eku'r eke li k'ow l'afɔ wɛl ɛs ɛsɛ elɛl eke Arɔɔ bi kok ab af. ɛkn Awl 6.24-26. † Jesue nyandɛ el ɛs Eb Elu ɛs. †† ɛkn 2 Samiel 7.12,13,16; Selu 89.5; Esayi 9.6; Daniel 7.14. ‡ Nyam e lɔw a b'ow ubur'n ɛs: Abɔ Lala b'ow ɔɔ anɔ lok ab. †† Nɔɔ ɔɔ 18.14.

Mari ɛc'ɛj ek'am ɛgɔ

⁴⁶ Eke Elisabet dad ɛben ba b'ok ɛs a, Mari am kɔkɔm Nyam dad ɛsɛ: «ɛm e liy am kɔkɔm ɛs Kɔɔɔɔ, ⁴⁷ ɛtɔ ɛm ɛc'abɔ sos ɛm am iɔɔ Nyam, ɛm ɛc'Eb ɛs ɛm; ⁴⁸ anɔke l'erur eke li k'is any li lɛr'm, ɛm, in ɛc'adyɔwli. †† ɛɛ, sica gbɛ wus na ɛc'agɔ fɛɔ b'ow dad'm eke m'el ehe lis, ⁴⁹ anɔke Nyam Abusu ɛs kok'm ów amamn ɛgbɛl: in e nin a el lala, ⁵⁰ In e ɔɔɔɔ ikɔ a b'ow anɔ alaw alaw, agɔ eke b'elum'n a eci. ⁵¹ L'ɛlu in ɛc'abusu a e lɛc ɔkm ɛtɔ l'ogɔ ɛs ɛfuu, ɛrm tuɔtuɔ ɛsɛl n'ɔmun ɛs, ⁵² l'itr ɛb ebu ɛl e mɛkɔɔ af l'ok wus, ɛtɔ n'ɔny ɛrm frɔɔɔ ɛsɛl l'igbl ogɔ. ⁵³ L'iyɔ amnu lok ɛtɔ l'ogɔ ɛgbɛɔɔɔɔ im abu ɔfr. ⁵⁴ L'elum in e juma kok ɛs Israel abu, l'ɔkn in e ɔɔɔɔ ikɔ a ek'anɔ godo godo fɛɔ ⁵⁵ ɛsɛ elɛl eke l'ɛwar ɛy ɛsɛl, Abraham lele in ɛc'alaw alaw ab af a.» ^{†††} ⁵⁶ ɛtɔ Mari anɔ Elisabet ab ij awl nyahan, ɛtɔ ɛwl mɛny im baɔɔ.

Jan mij ok nɔɔ ɛs e mew

⁵⁷ Eke sɛgɔ ɛc a, lɛgɔ a eke Elisabet k'ew in ɛc'iy a ow, ɛtɔ l'ew iy igɔ nyam. ⁵⁸ Elisabet ɛc'akɔ a lele agɔ a eke -l'iir -li titmɔn ab ab iri eke ɛs Kɔɔɔɔ ɛlu in ɛc'ɛrm mamn ɔkm in e l'is, ɛtɔ -n'am kok sos ɛm iɔɔ ow ab. ⁵⁹ Eke l'ew iy a bake ow ij sɛgɔ niwn a, -l'oc -l'ow ow eke wɛl k'ubr ow likɔ ɛs. ^{†††} Ow ɛm a, -l'erur eke wɛl k'ew iy a Zakari ek'el ɛs e nin a; ⁶⁰ kɔ lis dad ninɛ: «Nɔɔ, wɛl b'ow ɛsɔɔ'n Jan.» ⁶¹ ɛtɔ -li dad ow ninɛ: «Nɔ ɛc'akɔ a, ɛgɔ kaka iɔm nin na.» ⁶² ɛtɔ -n'am ibrm iy ɛs a sabu ɛm, eke -li k'uw elɛl eke li k'ewr ow nin any. ⁶³ Zakari ibrm ob eke li ki nɔɔ af; wɛl ɔɔ'n, ɛtɔ ni nɔɔ: «In e nin a, Jan.» Low na iti ɛl fɛɔ any. ⁶⁴ ɛtɔ kɔkɔpe Zakari nɛny lele anm ab kɔab ɛs, ɛtɔ n'am kɔkɔm Nyam lebl gege. ⁶⁵ Agɔ a fɛɔ ek'ir ɛlul ɛl ɛm a ɛrɔɔ am ɔɔny, ɛtɔ Jude mafɛny e wus ab af ɛc'agɔ a fɛɔ yeɔi iri ów amua ɛtɔ am dad okarir ɛl ɔfr. ⁶⁶ Agɔ a fɛɔ ek'iri low na a am tutɔ ów ɛrm ɛm dad ɛsɛ: «Kɔ iy na, bla li b'ow l'el ee?» Ow ɛm a, agɔ a fɛɔ uw any eke ɛs Kɔɔɔɔ ɛc'abu a anɔ'n af.

Zakari e selu ek'ɔɔ

⁶⁷ Eke ów amua ɛc a, Zakari, iy ɛs a, ɛɔɔ Abɔ Lala ɛtɔ n'am ɔɔ kokoba li dad l'ɛsɛ: ⁶⁸ «Wɛl kɔkɔm ɛs Kɔɔɔɔ Israel e Nyam, anɔke l'oc in ɛc'any li lɛr in ɛc'agɔ ɛtɔ li ɔɔɔ wɛl. ⁶⁹ L'ɛlu Eb ɛs Abusu ɛs nyam ɔkm n'ɔny ɛy,

†† Bɛbɔm 1 Samiel 1.11. ††† ɛkn 1 Samiel 2.1-10. ††† ɛkn Nɔɔ ɔɔ 17.12; Ob Ap 12.3.

in e juma kok es eb ebu David ec'alaw em.
 70 Na anake l'ewar legη kpekpe em etη,
 in e *kokoba* ɔb esel lala em a.
 71 L'ewar eke li b'ow li ɔɔɔ ey
 ey ec'efnu ec'abu em lele agη a fηη
 ek'am ifn ey a ec'abusu a e lís ab.
 72 Eben eke l'elu in ec'erm mamn ɔkm ey esel e lís,
 ke l'ɔkn in e *sinm* lala a yeji ana.
 73 Tasi em a, Nyam ewar ey lagη Abraham neny ij em, †
 74 eke k'eb elu ey es, ey ec'efnu ec'abu em,
 ke n'ɔη ey abusu s'igη'n nuη,
 si kók in e juma erm susu em;
 75 yec'etη ke s'él agη amamn ów tutr em lele neny
 nyam ij em ab in ec'any af,
 ey ec'owr anη em seηη fηη.
 76 Etη η, em ec'iy, wel b'ow esη'η Nyam ek'anη afr
 kpekpe e kokoba ɔb es,
 eke b'ow an es Es Kɔɔkɔ ec'any af kok in ec'ejagb, ††
 77 ke yégm in ec'agη uw sel etη any,
 ke l'óc sikpl l'ap wel.
 78 Ey e Nyam a el erm mamnu, low mamn Es.
 Ow sɔsiem li b'ow l'ejn afr ec'usuayl a l'ok ey af,
 ese ligbn eke b'ey ɔkm am ow af,
 79 ke l'áyal agη ek'anη ncebn em luw ec'abusu e gbre ij
 em,
 ke ni nyímn ey e lakr ec'es an, erm es ey ec'ejagb ab
 af.» ‡
 80 Iy a am agb etη am ɔny lec abη em. Etη l'ir loj †† toη
 batη ow sig legη a eke l'ɔb nuη n'am kok Nyam e juma
 Israel eyη ec'any af a.

Jesu e mew

2 Legη ab em a, *Sesar* Ogust ɔη abusu eke wel k'awl
 eb a fηη ek'anη Rom ec'es ew em a ec'agη a.
 2 Kɔkɔ em ec'agη awl na ey legη a eke Kirinus el Siri
 wus af ec'es ew es a. 3 Agη a fηη aam wel áwl el, eηη
 eηη in e baηη. 4 Josef igb Nasaret baηη Galile wus af im
 Betlehem, Jude wus af ek'el eb ebu David e baηη a.
 N'im yogη anke in yeji l'el David e lilaw. 5 L'oc Mari ek'el
 in e ɔw eke l'esu ke anη lokab ab ab n'im. 6 Eke -n'imn
 -l'okr Betlehem a, in ec'iy a e mew e legη ow. 7 Etη l'ew
 in eci yeηl iy igη nyam. L'oc gbad ufu li bubur ow sos
 es, etη l'erum ow es mindey ec'ob ijr ɔfu em, †† anke
 usu anm ebam el etu eb usu a.

Mεεb ɔsu esel iri Jesu e mew owi a

8 Wus ab af yogη ce, *mεεb* ɔsu esel b'anη loj am ɔsu
 el mεεb a ncok em. 9 Kpekη Es Kɔɔkɔ ec'afr erm es
 nyam ey ɔkm, etη Es Kɔɔkɔ ec'anygbel a ejn usuayl ok
 el af, etη erηη am ɔny el. 10 Gbεkɔ afr erm es a dad el
 nine: «K'urur erηη! M'am is ɔny amani mamn ligbel eke
 b'ow iηη agη a fηη sos em: 11 ncok a, David eci baηη a,

† Èkn Nurj ɔb 22.16-17. †† Èkn Malaki 3.1. ‡ Èkn Esayi 9.1.
 †† Èkn Mark 1.1-8. †† L'erum ow es mindey ec'ob ijr ɔfu em yec'etη
 ke iy a l'efr k'ɔnym, anke ob ijr ɔfu em a b'ew gbagba.

wel ew ɔny ec'Eb Es ek'el *Krist* Es Kɔɔkɔ a. 12 Etη kin
 meny ewr yeci eke b'ow ɔη ɔny uwr ir any: b'imn ba
 b'okr baηη a, b'ow etηη iy owrlī nyam eke wel bubur
 sos es gbad ufu em erum es mindey ec'ob ijr ɔfu em.»
 13 Eke afr erm es a dad odad a bake ow uwr a, kpekη
 afr ec'erm esel nɔkɔ gbēl ow etη'n etη -n'am kɔklm
 Nyam -li dad -l'ese:
 14 «Anygbel él Nyam ek'anη afr usu kpekpe eci,
 erm es ey él wus na ec'agη eke etη in ec'erm mamn a
 eci!»

Mεεb ɔsu esel a aam Betlehem

15 Eke *afr* erm esel a elu el es aam afr a, *mεεb* ɔsu
 esel a am dadarir el ɔfr ese: «S'imn fafa s'okr Betlehem,
 ke s'ékan low a ek'ey, ke Es Kɔɔkɔ kok elu ɔkm s'uw any
 a!»
 16 -L'ogη es -n'im -l'ok yogη, etη -n'etηη Mari, Josef lele
 iy owrlī a ek'eru es mindey ec'ob ijr ɔfu em a. 17 Eke
 -l'ékan iy a, -n'am awl ów a eke afr erm es a dad el ow e
 lís a. 18 Etη el a fηη ek'am iri mεεb ɔsu esel a ec'odad a,
 low am iti any iηη sos em. 19 Kɔ Mari eb ów amua fηη
 ew es in ec'erm em, yec'etη ke seηη fηη n'am tutr.
 20 Mεεb ɔsu esel a ewl meny aam. -N'am dad Nyam
 ec'anygbel ec'odad -li kɔklm ow, ów a fηη eke -l'ékan ke
 -l'irir a sɔsiem; tasi em a, ow anη ese yec'a eke afr erm
 es a dad el ab af.

Jesu e nin ew

21 Eke ow ij seηη niwn a, wel *ubr* iy a likr es, etη wel
 ew'r nin Jesu, nin a eke *afr* erm es a ewar gbuη ke lis
 anη in e lokab a.

Wel oc Jesu im Nyamel gbēl ab em

22 Etη legη a eke Josef lele Mari ab k'im ke Mari ki kok
 sos ayal owi, ese elel eke Mois ec'ol a dad ab af a ow. ††
 -L'oc iy a -l'ow Jerusalem eke -li k'oc -n'im ow Es Kɔɔkɔ
 ec'any af, 23 anke Es Kɔɔkɔ ec'ol ab em, wel nɔk eke: *Iy
 igη kɔkɔ fηη eke wel ew a, wel óc ew'r saw Es Kɔɔkɔ e
 juma kok eci.*††24 Ke ca emeny -li kok egb waw yeji eke
 ol a ibrm a: *kel yony oglog prendre ekekey yony.*§
 25 Legη ab em a, Jerusalem baηη yogη igη nyam anη
 eke wel b'esη Simeɔn. Eηη na el eηη mamn; li b'elum
 Nyam etη n'am eku eηη eke k'ow ɔɔɔ Israel a. Etη Abη
 Lala anη in ab. 26 Abη Lala ewar ir eke li k'ow l'uwm toη
 bake l'ékn *Mesi* a ek'Es Kɔɔkɔ erm a. 27 Eke Josef lele
 Mari ab oc el jim Jesu ow *Nyamel* gbēl a gbuηη a eke ki
 kok in e lís e low ese elel eke ol dad ab af a, Abη nyimn
 Simeɔn yeji ow yogη. 28 Eke li b'ékn iy a, l'eb ow in
 ec'abu em, etη l'elu Nyam bia li dad nine:
 29 «Sica Es Kɔɔkɔ, èlu η e juma kok es es úw erm es ey
 em,
 ese elel eke dad ab af,
 30 anke m'ékn η e sel etη a, §†

††† Bèbm̄n Ob Ap 12.3,6. Jesu eci mew ab ab ow ij seηη ekη yony.
 ††† ɔkm Ok 13.2,12. § Ol ɔkn 12.8.

³¹ sel eḡn a e kok ew es ebr ebr feḡ ec'a:
³² ke el usuayl eke b'ow ayal ebr ebr feḡ ek'uwm Nyam any,
 ke b'ow el Israel ec'agḡ ec'anygbel a.»

Simeḡn ec'odad eke Nyam ḡḡ am dad ewar

³³ Jesu es lele lis ab low am iti any † Simeḡn ec'odad ek'am dad iy a e lís a sosiem. ³⁴ Simeḡn ḡḡḡ Nyam ḡḡ el eḡḡ dad lis Mari ninε: «Nyam sḡsum iy na oc; li b'ow l'el lirikp l'ok agḡ ḡḡḡ wus Israel eb em, ke l'igbm ḡḡḡ. Li b'ow l'el Nyam e meny ewr nyam eke agḡ k'ow egḡḡ in e low ebm. ³⁵ Ow em anake agḡ ḡḡḡ e tutr eḡḡḡ ek'anḡ merm em a b'ow ok ḡḡḡ a; eḡḡ ḡḡḡ, low b'ow dudu'ḡ eḡ'ḡ sos em eḡḡ labli eke b'igḡ eḡḡ af.»

An am elu Nyam bia

³⁶ Nyam e kokoba ḡḡ lis nyam anḡ eke wel b'εḡḡ An, Fanuel ḡḡ ek'el Aser ec'eb em e yḡwli. L'usu ḡḡḡ. N'anḡ in ec'igḡ ab ab akpo lḡḡ in e mḡwḡ yḡḡ em a, ³⁷ eḡḡ ec uw, l'el iḡḡḡḡ. Sica l'ij akpo ekḡ yar lele yar ab, eḡḡ seḡḡ feḡ li b'im Nyamel gbél em li kok Nyam e juma ncok lele lεḡḡ owr ab, neny eḡḡ em lele Nyam ḡḡḡ em ab. ³⁸ Wanci ab af ce in yeḡi l'ow n'am elu Nyam bia iy a, eḡḡ n'am dad ow e lís e low l'ok agḡ a feḡ ek'am eku Jerusalem ec'es eb elu owi a.
³⁹ Eke Mari lele Josef ab uwar ów a feḡ eke Es ḡḡḡḡ ec'ol a ibrm a, iy ab ab -l'ewl meny -n'im Nasaret baḡḡ Galile wus. ⁴⁰ Yogḡ, Jesu am agb lele lεc ab; eḡḡ Nyam ec'ḡwḡḡ lele nuḡ em ḡḡḡ ab anḡ in ab.

Jesu ek'ij akpo lεw yony a im Nyamel gbél ab em

⁴¹ Lakpo lakpo feḡ, Mari lele Josef ab b'im Jerusalem Pak ec'es gbεḡbl em. ⁴² Eke Jesu ij akpo lεw yony a, eḡḡ el el eke -li bi kok ab af, †† -l'oc ow ab -n'im es gbεḡbl ab em. ⁴³ Eke es gbεḡbl a uwr ke -l'ewal meny -n'aam a, Jesu anḡ Jerusalem yogḡ, eke Mari lele Josef ab uwm any. ⁴⁴ -Li tutr eke Jesu us ejagb el lawlél ab aam. -N'an es ejagb af toḡ ij lεḡḡ nimum nyam, eḡḡ -n'am ḡḡ ow el ec'agḡ ogḡ lele el lawlél em ab, ⁴⁵ gbεḡḡ -n'eḡḡḡ ow. Ca -l'ewl meny -l'ow Jerusalem -n'am ḡḡ ow.
⁴⁶ Eke ow ij seḡḡ nyahan a, -n'eḡḡ ow Nyamel gbél a e gbugḡ a. Li sig es ol e low any uw eḡḡ ec'araḡḡ n'am iri wel ec'odad a eḡḡ in yeḡi n'am bibrm wel ów. ⁴⁷ Agḡ a feḡ ek'am iri in ec'odad a low am iti any, in e sodad eke n'am dad n'ḡḡ wel nuḡ em ḡḡḡ em a sosiem. ⁴⁸ Eke es lele lis ab b'ekn'n a, low iti el any eḡḡ Mari dad ninε: «Em ec'iy, ḡḡ bla eḡḡ kok ey low nεnε ee? Kin, em lele asḡ ab s'am ḡḡ'ḡ erm mij ab.» ⁴⁹ ḡḡ li dad wel ninε: «Bla sosiem eḡḡ am ḡḡ'l'm ee? Uwr any eke ow it eke mi ki kok em Es e juma.» ⁵⁰ ḡḡ -li k'irim yec'a eke ow am dad el a.

†† Sel eḡḡne nyandḡe el eḡḡ a eke in em Nyam b'eb agḡ elu es el eci sikpl em a. † Low am iti el any:odad na Grek em, wel ḡḡ ek'itḡḡ ejec'em dad eḡḡ sos em am iḡḡ el. †† Èkn ḡḡm Ok 12.1-27; Ol ḡḡn 16.1-8 Jwifél em a, iy igḡ ek'ij akpo lεw yony afḡ es a, it eke k'im Pak ec'es gbεḡbl em Jerusalem e Nyamel gbél a b'em.

⁵¹ Eḡḡ Jesu im Nasaret el ab, n'am elum wel. Mari gbε, l'eb ów amua feḡ l'ew es erm em n'am tutr ow e low.
⁵² Eḡḡ Jesu am agb sos meḡl em lele nuḡ em ḡḡḡ em ab. Nyam am ḡḡḡ in ec'erur, eḡḡ agḡ yeḡi am ḡḡḡ in ec'erur.

Jan mij ok nuḡ es e Nyam odad eke dad

Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Jan 1.19-28

3 ¹² Ow ij akpo lεw yen eke Sesar Tiber ew eb a feḡ ek'anḡ Rom eyḡ ec'abu em a es. Pḡns Pilat ew Jude wus es. Erḡd Antipas ew Galile wus es, eḡḡ lisijim Filip ew Iture lele Trakonit wus ab es. Lisanias yeḡi ew Abilen wus es, eḡḡ An † lele Kayif ab el eḡḡ waw eḡḡ eḡḡ. Yoḡḡ em anake Nyam dad Zakari jim Jan ek'anḡ loḡ a odad a.

³ Jan am ec elul Jurden e mij ewl mij a e wus ab em, eḡḡ n'am elu lebl li dad l'εc: «Itḡḡnin erm em, òkr mij nuḡ, ke Nyam b'ow oc ḡḡḡ e sikpl a ap ḡḡḡ.» ⁴ Eḡḡ eḡḡ eke ow anḡ kokoba ḡḡ es Esayi e lel em ab af:

Eḡḡ nyam anḡ loḡ am elu lebl dad eḡḡ:

«Kòkr Es ḡḡḡḡ ec'ejagb a,
 kòkr in e sebr a inym nyim!

⁵ Yiyibar ḡḡḡ a feḡ ek'anḡ mafeny araḡḡ araḡḡ a; ḡḡḡḡḡ mafeny lele egigl ab ab es síc es, nyinyiman sebr eke kíkḡ a inym, ke wel ódu sejagb a feḡ es iy bebmn.

⁶ Eḡḡ agḡ feḡ b'ow ekn Nyam e sel eḡḡ a.» ††

⁷ Agḡ ḡḡḡ a am ow Jan ogḡ eke li k'ok wel mij nuḡ, eḡḡ n'am dad wel l'εc: «ḡḡḡ morḡḡ amua! ḡḡ bwo dad ḡḡḡ eke, ek'okr mij nuḡ ḡḡḡ eke k'ḡḡḡḡḡ Nyam ec'erm bebl ek'am ow ab em ee? ⁸ Sica yeḡḡḡḡ ḡḡḡ ec'es an ab em eke itḡḡnin erm em, ke kí dadmḡ ḡḡḡ obi em esmḡ: "Ey lagḡ el Abraham!" †† ḡḡ m'am dad ḡḡḡ eke Nyam ḡḡḡ eke ki kok mebn amua él Abraham ec'alaw. ⁹ Sica ḡḡ anḡ eke b'ow bubr ekḡ es min em. Likḡ feḡ ek'ḡsum ey amamn a, wel b'ow ubr'r es oc ḡḡ'l'l alm.»

¹⁰ ḡḡ agḡ a am ibrm'n dad eḡḡ: «ḡḡ sica ey, ayaf si ki kokr ab ee?» ¹¹ Li dad wel ninε: «Eḡḡ ek'ḡḡḡ mob sus em yony a, l'óc nyam n'ḡḡ eḡḡ ek'ḡḡḡḡḡ a. Ke eḡḡ ek'ḡḡḡ ob ij a yeḡi ḡḡ eḡḡ eke ḡḡḡḡḡ a.»

¹² Wus labm eb eḡḡ ek'ow eke k'ok mij nuḡ a yeḡi am ibrm'n eḡḡ: «Low yeḡḡḡ agḡ es, ḡḡ sica ayaf si ki kokr ab ee?» ¹³ Li dad wel ninε: «Os yec'eke ol ew ḡḡ ḡḡḡ eke k'ebḡ a, k'igḡḡ ejeci kokr em.» ¹⁴ Srḡda eyḡ beb yeḡi ow ibrm'n ninε: «Eḡḡ ḡḡ ey, ayaf si ki kokr ab ee?» Eḡḡ li dad wel ninε: «K'èbr eḡḡ kaka ec'ob lεc em, oglog k'ḡḡḡ eḡḡ kaka low yadḡ em. ḡḡ èkur ḡḡḡ e labm ḡḡḡ a ce.»

¹⁵ Agḡ a feḡ ek'am eku a am ḡḡḡ eḡḡ eḡḡ am dad in ec'erm em eḡḡ: «ḡḡ Jan na k'el Mesi ab ee?» ¹⁶ ḡḡ Jan dad el feḡ ninε: «Em ec'a, m'am ok ḡḡḡ mij nuḡ mij em. ḡḡ eḡḡ eke ḡḡḡ abusu akm im, ke m'itm ḡḡḡ yeḡi eke mi k'ḡḡḡ in e ḡḡḡḡḡḡ meḡ a mi ḡḡḡḡ es a am ow. †††

† An:egb waw es ligbel a eke wel ḡḡḡ oc es eḡḡ waw e juma kok em eke wel ew Jesu toḡḡ ke li k'ḡḡḡ akpo lεw yen a. Wel oc in anwi Kayif †† Esayi 40.3-5. †† Èkn Matie 3.9 ec'akr otar a. ††† mi k'ḡḡḡ in e ḡḡḡḡḡḡ meḡ a mi ḡḡḡḡ es a am ow. †††

In li b'ow l'ok cny mij nunj Abnj Lala lele al em ab. †17 N'cnywm waw ab etj li b'ow n'cny egb a l'ef, l'eb ey a, ke l'ignj suw a l'ok es. Li b'ow l'eb egb a l'ok egbel em, ke l'ofnj suw a al ek'iram es ab em.»

18 Eben eke Jan am cm agnj ow n'cny ke am dad el Amani Mamn ec'odad yej'ana. 19 Gbeko n'am enym Ercd abr anke ow eb ow lisijim e yow Erodia ebi, †† etj ow kok ow enjnj n'cny gbel yeji. 20 Etj emeny l'elu Jan sobel em l'ignj ow enjnj amua eke li kok ab af.

Jesu e mij ok nunj owi
Matie 3.13-17; Mark 1.9-11

21 Eke Jan ok agnj a fejn mij nunj bake ow uwr a, l'ok Jesu yeji. Eke Jesu ok mij nunj oc es ke am njnj Nyam a, afr fig, 22 etj Abnj Lala us'r es nunj af ese kel af. Etj Nyam e lebl anj afr ikj dad nine: «*Ny el em ec'iy eke m'erur tasi, m'oc em eci sos em injn fejn m'elu'j em.*» †

Jesu laghel ec'en ec'es cnywm
Matie 1.1-17

23 Jesu cb nunj am yegm agnj low, l'ctu eke li k'cny akpo likj lele lew ab. Agnj bi tutr eke Jesu el Josef jim. Etj kin Josef laghel ec'en ec'es cnywm: ††

- 24 Eli, Matat, Levi, Melki, Janayi, Josef.
- 25 Matatias, Amos, Nahum, Esli, Nagayi.
- 26 Maat, Matatias, Semeyin, Josek, Joda.
- 27 Joana, Resa, Sorobabel, Salatiel, Neri.
- 28 Melki, Adi, Kosam, Elmadam, Er.
- 29 Joswe, Elieser, Jorim, Matat, Levi.
- 30 Simeon, Juda, Josef, Jonam, Eliakim.
- 31 Meleya, Mena, Matata, Natan, David.
- 32 Jese, Jobed, Boas, Sala, Nason.
- 33 Aminadab, Admin, Arni, Esrom, Fares, Juda.
- 34 Jakob, Isak, Abraham, Tera, Nakor.
- 35 Seruk, Rago, Falek, Eber, Sala.
- 36 Kayinam, Arpasad, Sem, Noe, Lemek.
- 37 Matusala, Enok, Yared, Maleleyel, Kayinam.
- 38 Enos, Set, Adam eke Nyam in obi kok in ec'abu em.

Agn ebm Jesu
Matie 4.1-11; Mark 1.12-13

4 Eke Jesu anj Jurden ow a, Abnj Lala iy'r em, etj l'oc ow n'im loj. 2 Yognj, agnj eju'r tonj ow ij segnj ekj yony. Segnj a nimum fejn em a, n'ennj neny eke l'ijm ob kaka. Eke ow b'uw'r a, namn ow'r sos, 3 etj agnj dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy, ke dad lebn na itjn el ob ij.» 4 Jesu dad'r nine: «Wel n'cny Nyam lel em eke: *Ow elm ob ij cny ce cm egnj sel.*» ††

5 Emeny agnj oc'r ab im lafeny gege nyam af, etj inym es yegm'n wus na nimum ec'es ew es ew a fejn, 6-7 etj dad'r nine: «M'ow m'cny'j abusu lele anygbel fejn ek'anj es ew na em a, eke ok awr'k'p wus ignj'm nunj, anke na fejn, em wel nj'm, etj m'ctu eke mi k'cny egnj eke m'erur a.» 8 Kc Jesu dad'r nine: «Wel n'cny Nyam lel em eke:

† Èkn Ob Kok 2.1-4. †† Èkn Matie 14.4 ec'akr otar. † Selu 2.7; Esayi 42.1. †† Èkn Matie 1.16 ec'akr otar a. †† Ol Jkn 8.3.

B'ow ignj Es Kc'cny nj e Nyam nunj ke k'ok in cny coco ce e juma.» ††

9 Etj emeny agnj oc'r im uyum'n Jerusalem e Nyamel gbel a e luw af ec'usu gege a, etj dad'r nine: «Eke el Nyam ec'Iy tasi, ke anj anj igb us es wus; 10 anke wel n'cny Nyam lel em eke: *Nyam b'ow nj in ec'afr erm esel jsu'j.* 11 Etj emeny: *-Li b'ow -l'oc'j abu em abu em yec'etj ke lebn kaka ki kokm'j ob lakr.» †††* Jesu cdu eb dad'r nine: «Nyam lel dad eke: *K'ebam Es Kc'cny nj e Nyam.» †*

13 Eke l'ejj Jesu kprakpr amua na em bake ow uwr a, agnj njgnj egb'r es im am eku'r legnj ejeci.

Jesu cb juma nunj Galile wus af
Matie 4.12-17; Mark 1.14-15

14 Jesu ewl im Galile; Abnj Lala ec'abusu a iy'r em, etj yognj agnj am dad in e lis e low. 15 N'am yegm agnj low Nyam nunj ignj susu, etj agnj a fejn am aw'r.

Nasaret banj eyj ebm Jesu
Matie 13.53-58; Mark 6.1-6

16 Jesu im Nasaret banj, yognj eke wel gbagbl' a. Nennj e legnj a, n'im l'ey Nyam nunj ignj usu a ese elel eke li bi kok god'etj ab af. L'igb eke li k'awl Nyam odad eke wel n'cny a l'ok agnj, 17 etj wel oc kokoba cb es Esayi e lel nj'n. Ni cmu lel ab es, †† etj n'ennj usu a eke wel n'cny eke:

18 Es Kc'cny ec'Abnj anj em ab, anke li csum l'oc'm eke mi k'cb Amani Mamn a m'ok jgnj.

L'erm im eke mi ki dad sobel em esel ec'es eb elu owi, ke m'ny any eflu ekn es,

ke m'eb agnj eke am ij gbre a m'elu es, 19 ke mi dad agnj eke lakpo eke Nyam b'ow elu in ec'erm mamn cm agnj e lis a ow. †††

20 Eke Jesu awl lel a bake ow uwr a, l'ar lel a es l'oc n'cny ob oc nj es a, etj li sig es. Agnj a fejn a ek'anj Nyam nunj ignj usu a ok'r anyamn af. 21 Etj n'am dad wel l'ese: «Yefenyana, Nyam lel na ec'odad na eke wel awl ok cny ke irir a, ow e legnj a ow nj.» 22 Agnj a fejn am aw Jesu, etj ow am iti el any sodad amamn amua eke ow am dad a sosiem. Etj -n'am dad -l'ese: «Kc ow elm Josef jim ab ana ee?»

23 Ow em a, Jesu cdu eb dad el nine: «Nawre, b'ow dad'r m nyandre em ec'odad na esre: "Sekp kok es, k'ok nj sosi sekpl!" Etj emeny b'ow dad'r m esre: "S'iri yec'a fejn eke kok Kapernayum a; anj ek'el nj e banj a yeji k'ok eben nyam coco gnj!" 24 Low nawre m'am dad cny: wel ebn kokoba cb es kaka senyn senyn in ec'eb em.

††† M'am dad cny nawre tasi eke Eli e legnj ab em a, enjny cny n'cny gbel anj Israel wus af. Legnj a, nyam anm tonj batnj ow ij akpo nyahan lele likpr ab, etj lek ligbel

††† Ol Jkn 6.13-14. ††† Selu 91.11-12. † Ol Jkn 6.16. †† Legnj ab em, sil'el og akpak eke wel ctu eke k'ar es a, af yognj anake wel bi n'cny lel a. ††† Esayi 61.1-2. †† Bèbm Luk 4.24; Jan 4.44 lele Jan 6.42 ab.

ey eb eb a nimum em. ^{†26} Eβen yeji Nyam eram Eli iim Israel wus af ec'iqnyow kaka ogn, kɔ l'erm ow *iqnyow a ek'ir Sarepta, Sidon wus af a ogn.* ^{††27} Kokoba ɔb es Elise e legn ab em yeji, *kokobe* esel nɔnɔ gbɛl anɔ Israel wus af. Kɔ eβen yeji, el em ec'egɔ kaka ewlm in e kokobe ec'ɔl ab em, eke ow elm Nayma, Siri iy a ɔny ce.» [‡]

²⁸ Eke Jesu dad ɔw amua a, agɔ a feɔ ek'anɔ Nyam nuɔ igɔ usu a ke iri a am ebl erm. ²⁹ Etɔ -l'igb -n'ɔny ow l'oc ow ab -n'im el eci baɔn a ek'anɔ ligigl af a eke -li ki pipig ow, ow ɛy nɔmu ab em. ³⁰ Kɔ l'epir wel araɔn l'eb ejagb n'im.

Abɔ ɔny es nyam ec'ewlm

Mark 1.21-28

³¹ Emeny Jesu im Kapernayum baɔn, Galile eb em, etɔ yogɔ n'am yeɔm agɔ low *nenegɔ* e legɔ. ³² Agɔ a ek'am iri in e low yeɔm a, low am iti any in ec'eled eke n'am yeɔm agɔ low ab em, anke n'am dad wel odad abusu em.

³³ Nyam nuɔ igɔ usu yogɔ a, igɔ nyam anɔ ek'abɔ ɔny anɔ em. N'am elu lebl tuɔtuɔ li dad l'ese: ³⁴ «Oy! Nasaret e Jesu, kɔ bla am erur eke ki kok ey ee? Kɔ ek'ow eke ki ɔny ey ee? Em, m'uw egɔ ek'el'ɔ ab any: Nyam ec'erm es Lala!» ³⁵ Jesu dad abɔ ɔny a odad lebl tuɔtuɔ em nine: «Yewal! Ke ɛy ɔkm egɔ na em!» Abɔ ɔny a ɔny igɔ a elu wus agɔ feɔ ec'any af, etɔ l'ey ɔkm eke li kokm ow low ɔny kaka. ³⁶ Agɔ a feɔ low iti any afɔ es etɔ -n'am dadarir -l'ese: «Bogɔ ec'odad el na ee? Igɔ na bi dad odad lec em lele abusu em ab, ke kpekɔ abɔ ɔny am ok ɔkm!» ³⁷ Etɔ -n'am dad Jesu e lís e low wus ab af nimum.

Jesu ewlm ɔlu nɔnɔ

Matie 8.14-17; Mark 1.29-34

³⁸ Jesu anɔ Nyam nuɔ igɔ usu a ey ɔkm etɔ im igɔ nyam e gbugɔ. Igɔ a wel b'eseɔn Simɔ, etɔ ey lis lefr ɔl am ɔny tuɔtuɔ. Wel am dad Jesu eke k'ewlm yow a.

³⁹ N'im li titm ow etɔ l'is es li dad lefr ɔl a odad lebl tuɔtuɔ em, n'ɔny ow ol, etɔ lefr ɔl a oc'r es lís. Kpekɔ l'igb wus etɔ n'am kok Jesu lele in e *jam* esel ab ab e lís e low.

⁴⁰ Eke legɔ ew es a, [‡] agɔ a feɔ eke ɔl akpasu akpasu am ɔny a, wel ot ow el Jesu ogn. Etɔ l'at egɔ nyam nyam abu nuɔ, l'ewlm wel. ⁴¹ Abɔ ɔny nɔnɔ gbɛl anɔ agɔ ab em ok ɔkm am ɔg dad ese: «N el Nyam ec'Iy tasi!» Kɔ Jesu dad el odad lebl tuɔtuɔ em edɔn el eke -li ki dadm odad, anke -l'uw any eke Jesu el *Mesi*.

Jesu am dad Nyam odad Jwifel e wus af

Mark 1.35-39

⁴² Sica eke legɔ am eny a, Jesu ey ɔkm eb ab em im usu saw em. Agɔ nɔnɔ am ɔl'l. Eke -n'eseɔn ow a, -l'erur eke -li k'ucu -n'ɔny ow es, ow anɔ el ab. ⁴³ Kɔ Jesu dad el nine: «Ow akpl ke m'im seb ejec'em yeji mi dad Nyam e

† Èkn 1 Èb Ebu 17.1. †† 1 Èb Ebu 17.8-16. ‡ Èkn 2 Èb Ebu 5.1-14. †† Èkn Mark 1.32 lele ow eci akr otar ab.

gbrengbi usu a ec'amani ec'odad, anke na sosiem eci Nyam erm im m'ow.» ⁴⁴ Etɔ n'am dad Nyam ec'odad Jude wus af e Nyam nuɔ igɔ susu a. [‡]

Jesu e jam esel krekre ek'esɔ

Matie 4.18-22; Mark 1.16-20

⁵ Legɔ nyam, Jesu inym es Genesaret e mij lekpl ^{‡‡} a ec'any af a, etɔ agɔ nɔnɔ ow iwr elul il em etɔ am itarir eke k'iri Nyam ec'odad. ² Eke Jesu b'edɔ meny a, l'ekn muwetɔ yony ek'itr es nanu a. Etɔ ɔcn ibi esel anɔ em us es am yowɔ el e muw ab es. ³ Jesu ey metɔ a e nyam em, ek'el Simɔ ec'a, etɔ n'am ɔny ow eke ow k'ɔdu letɔ a eb jam tel ey mij ab em. Jesu sig es letɔ ab em, etɔ emeny am yeɔm agɔ a low.

⁴ Eke li yeɔm wel ɔw bake ow uwr a, li dad Simɔ nine: «ɔdu letɔ a eb im libn ab em, ke ɔ lele awlɔel ab ab ɔkr ɔny e muw a ɔny ɔcn.» ⁵ Etɔ Simɔ dad'r nine: «Em egɔ gbɛliy, s'ɔdu muw ncok a toɔ s'eseɔn ob kaka. Kɔ eke dad a, m'ow m'ɔdu muw a m'ekn.»

⁶ -L'ɔdu muw a, etɔ -n'ɔny ɔcn bubute gbɛl, toɔ batɔ el e muw a am ɔl eke ki gbagbrm em. ⁷ Etɔ -n'am ibrm el lawlel a ek'anɔ letɔ ejec'ab em a, eke k'ow elum el abu. -L'ow etɔ -n'ɔny ɔcn a -l'ok metɔ yony ab em iy gbɔn gbɔn, batɔ metɔ a am ɔl eke k'emn. ⁸ Eke Simɔ Pier b'ekn eβen a, l'ok ɔwɔkɔp wus Jesu ec'any af, etɔ li dad nine: «Egɔ gbɛl, k'ow ki titm'm, anke m'el sikpl es!»

⁹ Tasi em a, low na iti Simɔ lele agɔ a ek'anɔ in ab a any, ɔcn bubute a eke -n'ɔny a sosiem. ¹⁰ Etɔ lawlel Jak lele Jan ab ek'el Sebede jimel a yeji, low iti any. Kɔ Jesu dad Simɔ nine: «K'uru erɔn; kɔ jam anɔ agɔ anake b'ow eb ɔny a.» ¹¹ Etɔ kpekɔ -l'ot el e metɔ a -l'ow itr es akpaf, etɔ -l'igɔ feɔ -l'ok es -n'am us Jesu jam.

Jesu ewlm kokobe es nyam

Matie 8.1-4; Mark 1.40-45

¹² Eke Jesu anɔ Galile wus af eci baɔn nyam a, *kokobe* es nyam ow esɔn. Eke li b'ekn Jesu a, l'ey wus l'ubu any es ow ec'any af, etɔ n'am ɔny ow li dad l'ese: «Egɔ gbɛl, eke erur, ɔtu eke *k'ayal'm*.» ¹³ Jesu egɔn abu es itɔn in etɔ dad nine: «M'erur, ayil!» Etɔ kpekɔ kokobe a oc'r es lís. ¹⁴ Gbɛkɔ Jesu edɔn in dad'r nine: «Ki dad egɔ kaka ɔ ec'ewl a e low; kɔ im yeɔm *egb* waw es a sos, ke waw egb a ese lele eke Mois ec'ol a ibrm ab af, ke ow ij danɔku.» ^{‡‡}

¹⁵ Eβen a yeji, Jesu e nin a am eb es susu a feɔ. Etɔ agɔ nɔnɔ gbɛl b'ow in ogn am iri in ec'odad a, etɔ ɔlu a b'ibrm eke li k'ewlm wel. ¹⁶ Kɔ Jesu b'ocr sos es im usu saw em am ɔny Nyam.

Jesu ewlm sos es wew es nyam

Matie 9.1-8; Mark 2.1-12

¹⁷ Legɔ nyam, Jesu am yeɔm agɔ low, etɔ *Farisiel* lele ol e low any uw esel ab, anɔ Galile baɔn baɔn, Jude

‡‡ *Jwifel e wus af e Nyam nuɔ igɔ susu: Luk eci silel esig oglog em a Galile wus af e Nyam nuɔ igɔ susu.* ‡‡‡ *Genesaretel Galile e mij lekpl a e nin ejeci.* ‡‡‡ Èkn Matie 8.4 eci akr otar a.

barñ barñ lele Jerusalem ab ow ok es yogñ. Etn Nyam ec'abusu a anñ Jesu ab etñ am cñ'n l'ewlm ólu. ¹⁸ Etn kin agñ oc sos es wew es nyam ek'eru es faja em ow, etñ am cñ eke k'oc elu'l akñ Jesu ec'any af. ¹⁹ Gbëkò -l'ëknmn usu eke -li k'ecr nòkò gbël a sosiem. -L'oc -l'uyum ow êl luw af etñ -li fig usu nyam, -l'usm ow es faja ab agñ a ec'arañ, Jesu ec'any af. ²⁰ Eke Jesu b'ëkn el ec'wmn a, li dad cñu a ninë: «Lisijim, m'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ!»

²¹ Eke Jesu dad ëben a, ol e low yëgm esel a lele Farisiel ab ab am bibrmnin el çfr esë: «Kò egn na, ayaf n'am ocr in sosi etñ n'am çbr Nyam any nenë na ee? † Kò bwo çtu ek'ap egn sikpl ek'ow elm Nyam çony cë ee?» ²² Jesu uw el e sow tutr ab any etñ dad el ninë: «Bla etñ am çnyñ sow tutr nenë çny eci mërm ab em ee? ²³ Kò bogñ ec'anake ew fuëfuë eke wël ki dad sos es wew es ab ee? "M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ" oglog ke wël dád'r esë: "Ïgb ke án es ee?" ²⁴ Gbëkò m'erur eke k'uwur low na any: wus af aña, egn ec'Iy çny abusu eke k'oc sikpl ap.» Etn sica li dad sos es wew es a ninë: «M'am dad ñ, ïgb, òc ñ eci faja a eb ejagb im gbugñ.» ²⁵ Etn kpekñ ign a igb wus agñ a fëñ ec'any af oc in eci faja a eke l'erur a aam gbugñ, etñ n'am kòklm Nyam. ²⁶ Eke agñ a ëkn low na a, ow iti el any, erññ am çny el, etñ -n'am kòklm Nyam -li dad -l'esë: «Yëfenyna s'ëkn low any iti owi eke s'ëknm lëgn kaka!»

Jesu esñ Levi eke k'us'r jam

Matie 9.9-13; Mark 2.13-17

²⁷ Eke low na ec a, Jesu ey çkm aam etñ ëkn wus labm eb es nyam eke wël b'esñ Levi. Li sig es wus labm eb usu, etñ Jesu dad'r ninë: «Ùs'm jam!» ²⁸ Levi igb wus, digñ wus labm eb e juma a elu es etñ us'r jam.

²⁹ Ow e jam a, Levi kok ob ij ligbël nyam in ogñ a çñ Jesu. Wus labm eb esel nòkò gbël lele agñ ejec'ab yeji anñ ob ij ab em. ³⁰ Eke -n'am ij ob a, Farisiel lele el em ec'ol e low yëgm esel ab ab am eny abr dad Jesu e jam esel a esë: «Kò bla etñ am ijr etñ am egnñ lçfu nyam em wus labm eb esel lele sikpl esel ab ee?» ††³¹ Jesu çdu eb dad el ninë: «Agñ ek'anñ sos tuçtuç em a, ìbram sos kok es. Kò ólu anake b'ìbrm sos kok es a. ³² M'owm eke mi k'esñ agñ eke b'ubr el sosi nenymbri nyam esel a, kò m'ow eke mi k'esñ "sikpl esel" yec'etñ ke -l'itññ erm em.»

Ob owr lele ob sig ab ókrm af

Matie 9.14-17; Mark 2.18-22

³³ Sica agñ beb am dad Jesu esë: «Jan mij ok nuñ es e jam esel a b'ënnñ neny ke ám ñçññ Nyam, etñ Farisiel e jam esel a yeji bi kok ëben. Kò ñ e jam esel a am ij ob etñ am egn!» ³⁴ Etn Jesu çdu eb dad el ninë: «Kò çtur eke k'edñññ agñ eke wël esñ mëbi ec'es gbëgbl em a ob ij, eke çw ec a anñ el ab ee? Njan!» ³⁵ Gbëkò lëgn am

† Èkn Ob Ap 24.16; Selu 103.3; Esayi 43.25. †† Èkn Luk 15.2 ec'akr otar a.

ow, eke wël b'ow çny çw ec a oc es el ec'arañ, ke sica -n'ënnñ neny çññ.»

³⁶ Emëny Jesu dad el nyandë em odad na ninë: «Egn ócm gbad owr log elum gbad sig em gignm. Eke kok ëben, ke gbad owr a ñññ a; ow k'ow okrm af gbad sig ab ab. ³⁷ Etn emëny egn ócm mar owr okm marel sig em. ‡ Eke kok ëben a, mar owr a b'ow inñ tonñ bake óny marel sig a çb es: mar a b'ow ok es etñ marel a b'ow uñ. ³⁸ Kò mar owr, marel owr em wël b'ok'r. ³⁹ Egn ek'ëgn mar sig ecm ab a, k'ow erurm mar owr ec'ëgn anke li b'ow li dad eke mar sig a in akpl!»

Egn ec'Iy el nenëgn ec'es ew es

Matie 12.1-8; Mark 2.23-28

6 *Nenëgn* nyam, † Jesu lele in e jam esel ab ab am ecr segb çgm eci. In e jam esel a am bubm egb a ec'ey a, etñ -n'am gag es -l'ij. ² Ow çñ etñ Farisiel beb am dad el esë: «Kò bla sosiem am kokr low eke ey ec'ol a çkm abusu eke wël ki kok nenëgn e lëgn ee?» ††³ Etn Jesu dad el ninë: «Awlmn low eke eb ebu David in obi in obi lele in ec'agñ ab ab kok lëgn nyam eke namn am çny el ab ee? ⁴ L'ey Nyamel ab em, etñ in ec'agñ ab ab -l'ij egb waw eci futufutu a; ke -n'çnym ow ec'ij ec'abusu kaka. Ey ec'ol a çñ egb waw esel çny coco abusu eke k'ij.» †††⁵ Emëny Jesu dad el ninë: «Egn ec'Iy el nenëgn ec'es ew es.»

Jesu ewlm egn ek'abu wew es nenëgn e lëgn

Matie 12.9-14; Mark 3.1-6

⁶ *Nenëgn* e lëgn ejeci nyam, Jesu im ey Nyam nuñ ign usu a am yëgm agñ low. Yogñ n'ëññ ign nyam eke lidr abu wew es. ⁷ Etn ol e low yëgm esel lele Farisiel ab am çsu Jesu eke -li k'ëkn ek'ow b'ow ewlm egn nenëgn e lëgn, anke -n'am çñ low ij nyam eke -li k'ëbr ow af -n'çñ ow dedeku. †††⁸ Kò Jesu uw el e sow tutr ab any, etñ li dad ign a ek'abu wew es a ninë: «Ïgb inym es araññ aña agñ a fëñ ec'any af!» Etn kpekñ ign a igb inym es. ⁹ Ca Jesu dad el ninë: «Dàdr'm: nenëgn e lëgn a, bla lowi ey ec'ol a çñ abusu eke wël ki kok ee? Low nimamn kò low ñññ ee? Wël çtu eke ki çg egn oglog wël egb'r es luw ee?» ¹⁰ Eke Jesu ibrm el ów amua bake ow uwr a, n'am lër wël etñ li dad ign a ninë: «Ègnm abu es!» Etn eke li b'ëgnm abu es a, in ec'abu a ewl mëny akpl'l. ¹¹ Ol e low yëgm esel a lele Farisiel ab ab erm am ebl, etñ -n'am dadarir el çfr elel eke -li ki kokr Jesu.

Jesu çsum erm esel lëw yony ot

Matie 10.1-4; Mark 3.13-19

¹² Ow e jam a, Jesu uyu lafëny nyam af eke ki ñçññ Nyam, etñ ni ñçññ Nyam ncok nyam a nimum. ¹³ Eke lëgn eny a, l'esñ in e jam esel a etñ li çsum lëw yony l'ot, l'ew wël nin "erm esel". ¹⁴ El ec'en el: Simç, eke Jesu

‡ Èkn Matie 9.17 ec'akr otar a. †† *Nenëgn* nyam:Luk eci silel esig oglog em a Awl krekre e nenëgn yony em.

†† Èkn Matie 12.2 eci akr otar a. ††† Èkn 1 Samiel 21.2-7; Ob Ap 24.5-9. ††† Èkn Matie 12.10 eci akr otar a.

igñ nin af Pier; † lisijim Andre, Jak lele Jan ab, Filip lele Bartelemi ab, ¹⁵ Matie, Toma lele Jak, Alfe jim ab, Simᵒ, eb dogññ es, ¹⁶ Judas ek'el Jak jim lele Judas Iskarjot ek'ol Jesu ij ab ab.

Jesu am yeḡm agñ a low etñ am ewlm ᵒlu

Matie 4.23-25; Mark 3.7-11

¹⁷ Jesu anñ lafeny ab af us es erm esel ab ab, etñ ow inym es lafeny a ec'esr p̄ete a. Yogñ, in e jam esel nᵒᵒᵒ gb̄el lele bieku bieku ek'anñ Jude, Jerusalem, Tir lele Sidᵒn ek'el eb yony ek'anñ okij any ab yeji, ow. ¹⁸ -L'ow eke -li k'iri ow ec'odad ke ow ewlm el ec'ol a yeji. Etñ agñ eke abñ enññ am ijr gb̄re a yeji ewl. ¹⁹ Agñ a feñ am ol eke k'itññ in abu, anñke ewlm ec'abusu e læc nyam b'ey ᵒkm in em ewlm agñ a feñ.

Ehe esel lele gb̄re esel ab

Matie 5.1-12

²⁰ Jesu is any ler in e jam esel a etñ dad el nine: «ᵒny ek'eel ᵒgbᵒru a, ehe el ᵒny eci anñke Nyam e *gb̄renḡbi* usu a el ᵒny eci! ††
²¹ ᵒny eke sica namn am ᵒny ᵒny a, ehe el ᵒny eci anñke læḡñ nyam am ow eke Nyam b'ow iyr ᵒny lok! ᵒny eke sica am ikññ ᵒññ a, ehe el ᵒny eci anñke b'ow ifir miyer!
²² Ehe el ᵒny eci, ᵒny eke agñ am ifn ᵒny, ebm ᵒny ke am wewr ᵒny, ke am dad ᵒny ec'odad enññ, eke eel egñ ec'Iy e jam esel a sosiem a!
²³ Sos em iññ ᵒny! İḡbr susr es eke ów nene b'etññ ᵒny a, anñke afr, ob ap ligb̄el nyam am eku ᵒny. Eben eke el laḡñel a ijr *kokoba* ᵒb esel gb̄re ana. †
²⁴ ᵒᵒ ᵒny egb̄renḡbi a, gb̄re el ᵒny eci, anñke enññ ᵒny ec'ehe a god'etñ!
²⁵ Gb̄re el ᵒny eci, ᵒny eke lok iy ᵒny a anñke namn b'ow ᵒny ᵒny! Gb̄re el ᵒny eci, ᵒny eke am ifir miyer a anñke b'ow ikññ ᵒññ nᵒᵒᵒ!
²⁶ Gb̄re el ᵒny eci, eke agñ a feñ bi dad ᵒny e lís e low mamn. El laḡñel yeji, eben eke godo godo a -li dadr *kokoba* ᵒb esel ayadñu a ec'ów amamn ana!»

Efnu ec'erur owi

Matie 5.38-48; 7.12a

²⁷ «ᵒny ek'am irir em ec'odad a, kin yec'eke m'am dad ᵒny: erurir ᵒny ec'efnu ke kókr ów amamn ᵒññ agñ eke b'ifn ᵒny a. ²⁸ Afal agñ a eke b'ofn ᵒny ab es, ke ḡññan ᵒññ agñ a eke bi kok ᵒny ów enññ a. ²⁹ Ek'egñ b'edññ any af láwl ogog, †† ke ewl ogog nyam a yeji ᵒññ l'édññ. Ek'egñ b'ebññ gb̄ad, ke yebr l'éb ñ e mob af ew a yeji. ††† Egñ feñ eke b'ibrmññ ob a, ᵒññ. Etñ ek'egñ oc ñ ec'ob, ke k'ibrmññ k'eb. ³¹ Low feñ ek'am erurir eke

† Èkn Mark 3.16 eci akr otar a. †† Èkn Matie 5.3 ec'akr otar yony em a. † Bèbmñ 2 Ów e Wel Nᵒᵒᵒ 36.16; Ob Kok 7.52. †† Èđñ egñ

agñ ki kok ᵒññ a, ᵒny yeji kòkr eben kpen ᵒññ agñ ejec'a. ††

³² Eke b'erurir agñ a ce eke b'erur ᵒny a, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow enññ ee? Sikpl esel ᵒᵒᵒ yeji b'erur agñ eke b'erur el a! ³³ Etñ eke bi kokr low ni-mamn ᵒññ agñ a ᵒny ce eke bi kok ᵒny low nimamn a, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow enññ ee? Sikpl esel ᵒᵒᵒ yeji bi kok eben! ³⁴ ᵒᵒ eke ow el agñ a ᵒny ce ek'am ᵒman eke b'ow ᵒwr ob ᵒññ a b'abmnin ob, ke bla low mamn iy am ekur eke b'ow enññ ee? Sikpl esel yeji b'abmn el lawl̄el sikpl esel ob, yec'etñ ke el yeji wel ᵒwr ᵒññ el eben kpen! ³⁵ Yec'eke ki kokr a el: erurir ᵒny ec'efnu, kòkr el ów amamn. Abmnin el ob ke k'ómnmn eke -li k'owr -ññ ᵒny. Eke bi kokr eben a, b'ow enññ ob ap ligb̄el etñ b'ow eel Nyam ek'anñ afr kpekpe ec'ey, anñke Nyam akpl etñ li bi kok low mamn ᵒññ agñ enññ lele agñ ek'uwm low mamn any ab. ³⁶ ᵒny yeji, èl erm mamnu, ese eel eke ey Es el erm mamnu ab af.» †††

Èw erm jej ok owi em

Matie 7.1-5, 15-20

³⁷ «Kì jejr agñ ec'ów kokr, yec'etñ ke Nyam kí jejm okm ᵒny. K'òbr agñ low, yec'etñ ke Nyam yeji k'óbm ᵒny low. Òcr low apr agñ ke Nyam yeji óc low ap ᵒny. ³⁸ ᵒññ agñ ob, ke Nyam yeji ᵒññ ob yiyibr ᵒny: ᵒny e gb̄ad a eke ᵒññ eke wel kok ᵒny ob em a, wel b'ow ok ᵒny ob ow iy gb̄ᵒñ, tataḡñ es, gigigñ es. Akunda yec'em eke b'ocr ebmnin ob ᵒññ egñ ejec'a, ow em ce Nyam yeji b'ow oc ebmn ᵒññ.» §

³⁹ Emeny Jesu dad el odad nyandre em nine: «ᵒᵒ any eflu ᵒtu eke ki nyimn lawl any eflu ee? Eke ow el eben a, ke el yony mum -li b'ow -l'ok ᵒᵒᵒ nyam em. ⁴⁰ Low wewr es kaka ágbm akam in e low yeḡm es; ᵒᵒ low wewr es feñ ek'uw low any senyn senyn a b'ow anñ ese in e low yeḡm es ab af.

⁴¹ ᵒᵒ bla etñ am ler suwli ek'anñ esñ jim e nyamn em a, etñ éwm likñ ikpr ek'anññ nyamn em a e low erm ee? ⁴² Etñ ayaf ᵒtu eke ki dad esñ jim ese: "Lisijim, yebr m'óny suwli ek'anññ nyamn em a m'óc es, ke k'éknm likñ ikpr ek'anññ nyamn em ab ee?" Enyembri yony yony es, ìkñ anym ᵒny likñ ikpr ek'anññ nyamn em a oc es, ke sica b'ow ekn es senyn senyn ᵒny esñ jim e suwli ek'anñ nyamn em a oc es.»

Likñ lele in ec'ey ab

Matie 12.33-37

⁴³ «Likñ mamn ᵒsum ey enññ, etñ likñ ḡññ ᵒsum ey amamn. ⁴⁴ Tasi em a, wel b'uw likñ nyam nyam any in ec'ey ᵒsu em: wel ᵒwm babm librebr em, etñ wel ᵒwm kᵒᵒbri kati em. ⁴⁵ Egñ mamn, in em ec'ów amamn eke b'anñ a anake li b'oc l'elu ᵒkm a; etñ egñ nññ, in em ec'ów enññ eke b'anñ a anake li b'oc l'elu ᵒkm a. Low

any af el Jwifel ogñ eci wewr ligb̄el. †† yebr l'éb ñ e mob af ew a yeji:Èkn Matie 5.40 ec'akr otar a. ††† Bèbmñ Rom 13.8-10. ††† Bèbmñ ᵒkm Ok 34.6; Selu 86.15. § Èkn Rut 3.15.

yec'a ek'iy egn ec'erm em gboŋ a anake neny bi dad elu ckm a.»

Ús êl lob af
Matie 7.21-29

⁴⁶ «Kɔ bla etŋ b'eszŋn'm "Egn Gbel, Egn Gbel" etŋ am kokmn yec'a eke mi bi dad cny ab ee? ⁴⁷ Egn eke b'ow em ogn iri em ec'odad, ke b'ucu cny es kok a, m'am ow mi yegm cny ob eke li b'ot es a: ⁴⁸ n'ann es egn nyam ek'am us êl af, l'agbr nɔmu im wus em kpekpe etŋ li sigm in ec'êl ab es lebn af. Eke mij iy am ewl ign êl a, êl a sym wus anke egn na us'r l'akpl. ⁴⁹ Kɔ egn eke am iri em ec'odad a ke úcum cnym es kokm ese elel eke n'am iri ab af a, anŋ ese egn nyam ek'am us êl sec af ke agbrm nɔmu yeji af. Eke mij iy am ewl ign êl a, kpekŋ êl a ey wus gbrru bubm es nimum!»

Jesu ewlm sɔda eyŋ eci anym es nyam e juma kok es
Matie 8.5-13

7 Eke Jesu dad agŋ a odad bake ow uwr a, n'im Kapernayum. ² Yogn, Rom eci sɔda eyŋ ekŋ yen ec'anym es nyam cny in e juma kok es nyam eke l'erur nɔnɔ; etŋ juma kok es a cɔ am cny toŋ batŋ am ow uw. ³ Eke l'iri wel dad'r Jesu e low a, l'erm jwifel ec'agn ekpekŋ beb im am esŋ'n eke li k'ow l'ewlm in e juma kok es a. ⁴ -N'im -n'ezŋ ow etŋ -n'am nɔnɔ ow atrm em -li dad -l'ese: «Egn na ek'erm ey a it eke k'ezŋ in ec'abu elum. ⁵ L'erur ey ec'eb na etŋ in anake n'ezŋ ke wel us ey e Nyam nuŋ ign usu a.» ⁶ Eke jwifel a dad ów amua ok Jesu a, l'ezŋ etŋ kpekŋ n'aam wel ab.

Ow anŋ tel ke -l'ok gbugŋ, etŋ emeny anym es a erm lawlel eke k'im dad'r ese: «Egn gbel, es ow es dad'ŋ eke ŋ k'jr sos gbre ŋ k'ow yeji, kɔ in itm eke ŋ k'ey in e gbugŋ a; ⁷ na sosiem anake in igbm in obi in owm toŋ bake in ezŋ'n a. Kɔ ŋ dád odad ebl nyam ce, ke kpekŋ in e juma kok es a in b'ow in ewl. ⁸ In obi yeji in anŋ abusu esel ekpekŋ ec'ew, etŋ in cny sɔda eyŋ eke in ew es. Eke in bi dad nyam in ese: "Ím!", kpekŋ ow'n b'im; in bi dad ejeci in ese: "Ów!", kpekŋ ow'n b'ow; etŋ eke in bi dad in e juma kok es in ese: "Kòk low na!", kpekŋ ow'n bi kok low a.»

⁹ Eke Jesu iri sodad amua eke wel ow dad'r a, l'erur anym es a e low. Sica l'ewl meny n'am dad agŋ a ek'am us'r jam a l'ese: «M'am dad cny, m'ezŋnm cɔmn es nene kaka Israel eyŋ em bɔnɔ yeji.» ¹⁰ Agŋ a eke wel erm a ewl meny im anym es a e gbugŋ a, etŋ -l'ekŋ eke juma kok es a ewl.

Jesu igbm inŋyɔw nyam ec'iy ek'uw

¹¹ Eke low na ec a, Jesu aam baŋŋ nyam eke wel b'eszŋ Nayin; etŋ in e jam esel a lele agŋ nɔnɔ gbel ab am us'r jam. ¹² Eke n'am titm baŋŋ ec'em ey usu a, wel oc egn nyam ek'uw a aam oc es etŋ baŋŋ a ec'agn nɔnɔ gbel

† Eke jwif nyam ey egn ek'elm jwif a ec'akŋ, ke in yeji Nyam ec'any af l'uwm anŋ ij.

yeji aam el ab. Ow el inŋyɔw nyam ec'iy ek'ubi. ¹³ Eke Es Kɔnɔ ekŋ cny a, ow e low cny'n cɔnŋ etŋ li dad ow nine: «K'ezŋ cɔnŋ!» ¹⁴ Kpekŋ li tat n'im l'itŋŋ leblakp a abu, etŋ agŋ a inym es. Li dad nine: «Ngbafreli, m'am dad'ŋ, igb!» ¹⁵ Etŋ egn a ek'uw a igb inym es etŋ am dad odad. Etŋ Jesu dad lis nine: «Kin ŋ ec'iy a.» ¹⁶ Agŋ a feŋ erŋŋ am cny etŋ am kɔklm Nyam dad ese: «Kokoba cɔ es ligbel nyam ey ckm ey em! Nyam ow am elum in ec'agn abu!» ¹⁷ Etŋ Jude wus ab af lele baŋŋ a feŋ eke elulil em ab ab iri low a eke Jesu kok a.

Jan mij ok nuŋ es lele Jesu ab
Matie 11.2-19

¹⁸ Jan e jam esel a im dad ów a feŋ eke Jesu kok a ok Jan. L'eszŋ el em ec'agn yony, ¹⁹ etŋ l'erm wel Es Kɔnɔ ogn eke -li k'brm ow eke ow el Mesi a eke ow a, oglog egn ejeci -li k'eku. ²⁰ Eke jam esel yony a im ok yogn a, -li dad Jesu nine: «Jan mij ok nuŋ es erm ey s'ow eke si k'brm'ŋ: "Kɔ ŋ, ŋ el egn a eke el uw any eke in b'ow in ow a, oglog egn ejeci el k'eku ee?" » ²¹ Wanci ab af a, Jesu am ewlm agŋ nɔnɔ ek'ɔl akpasu akpasu am cny, n'am ogn agŋ nɔnɔ ec'abŋ ezŋŋ; etŋ n'am cŋ ány eflu nɔnɔ ekŋ es. ²² Etŋ li dad agŋ a eke Jan erm a nine: «Ímn ke dádŋ Jan low a eke ekan ke irir a: ány eflu am ekŋ es, akr kpece esel am an es, kokobe esel yeji am ewl, úru ablu yeji am iri ów, agŋ ek'uw a yeji am igb, etŋ wel am cɔ Amani Mamn a e kokoba ok cɔnɔ. ^{†23} Ehe el egn a eke k'ow irmnm in ec'ɔmn eke n'cny em em a eci!» ‡

²⁴ Eke Jan ec'agn a ek'erm a ewl meny im a, Jesu oc Jan e lís e low am ibrm agŋ a ese: «Kɔ loj yogn bla imn eke k'ekan ee? Kɔ egn ek'anŋ ese anany eke lef am cny mumu af ee? Njan! ²⁵ Ca eke ow elm eben a, ke bla imn ekan ee? Egn eke sus mob senyn ee? Njan! Agŋ eke bi sus mob senyn senyn ij eb a, eb ebu e gbugŋ -li b'anŋ. ²⁶ Etŋ ca bla tasi imn ekan ee? Kɔ kokoba cɔ es nyam ee? Ee, m'am dad cny eke egn a ek'ekan a agb akm kokoba cɔ es. ²⁷ Nyam lel em a, Nyam dad Jan e lís e low nine: Kin, m'am cŋ em ec'erm es ik'ezŋ anym kok ŋ ec'ejagb a.» ^{†28} Emeny Jesu dad el nine: «M'am dad cny eke agŋ eke wel ew ab em, egn kaka anm ek'agb akm Jan; kɔ Nyam e gbrenŋbi usu a ec'agn ek'anŋ a e likekli a agb akm'n.»

²⁹ Agŋ nɔnɔ toŋ wus labm eb esel bɔnɔ yeji ek'iri Jesu ec'odad a, uw any eke Nyam e low a nawre, anke -l'ezŋ Jan ok el mij nuŋ. ³⁰ Kɔ Farisiel lele ol e low any uw esel ab ab ezŋŋ Nyam e low eke ki kok cŋ el a ebm, anke -l'ezŋŋ eke Jan k'ok el mij nuŋ.

³¹ Emeny Jesu dad nine: «Bwo ec'ezŋ m'cɔtu eke mi k'oc mi bebmn yefenyana ec'agn ab ab ee? Bogŋ ec'agn -l'ot es ee? ³² -L'ot etuey ek'anŋ an cɔ usu es ke am dad lebl gege em ese: "S'afɔ kete ej ub eci s'ok cny, etŋ ezŋŋm eke k'ubr ej! S'ezŋ cɔnŋ ej s'ok cny, etŋ ezŋŋm

†† Èkn Esayi 35.5-6; 61.1. ‡ in eci cɔmn eke n'cny em em a eci:odad na Grek em, wel cɔtu ek'itŋŋ ejec'em dad ese in ec'ɔmn eke n'cny em sosiem a †† Malaki 3.1.

okmn sabu ermni iknmmn tñh!" ³³ Kin Jan ek'ow a, li b'enny neny, l'égnm mar, etñ çny bi dadr ek'ow'n çny *abh* ññ! ³⁴ Sica egn ec'Iy ek'ow a, li b'ij ob, li b'égn mar, etñ çny ç bi dadr eke egn ikñ na, in el ob iju, mar egn, wus labm eb esel lele *sikpl* esel ab e lawl! ³⁵ Agñ a eke egn Nyam e sèwr a eb a uw any eke sèwr a el low nenyembri nyam.»

Yow nyam eke nin uñ a ow yowg Jesu akr

³⁶ Lègn nyam, *Farisi* nyam eke wel b'èsn Simç esñ Jesu eke k'ow ij ob in ab. Jesu egn etñ im ey in e gbugñ a sig es ob ij usu. ³⁷ Baññ yogñ yow nyam eke nin uñ a anñ. Eke l'iri eke Jesu anñ ob ij usu *Farisi* a e gbugñ a, l'ow yogñ. N'çnym mijey kçk nyam eke wel kok lebn eke wel b'èsn albatr em ab, ke mijey sñçk iy em gbçk. ³⁸ L'is es Jesu ec'akr esr †† n'am ikñ tñh l'çpar ow akr es in e mikñ ab em, l'oc in e sin nuñ a n'am tètñ ow es; n'am ey ow akr af li joj ow akr, etñ n'am ok ow mijey a. ³⁹ Eke *Farisi* a b'èkn èben a, n'am dad in em l'èse: «Blel iñ na el *kokoba* ç es tasi ana, ke blel l'úw any eke yow na ek'am titñ in sabu a el yow eke nin uñ.» ⁴⁰ Kç Jesu dad *Farisi* a ninè: «Simç, m'çny low eke mi ki dad'ñ.» Etñ Simç çdu eb dad ninè: «Low yegm agñ es, d'ad çkñ.»

⁴¹ Etñ l'ub ow nyandre nyam li dad ninè: «Agñ yony abmn os egn nyam ogñ: nyam ij os ekñ yen yen sakp yen e labm, etñ nyam a ij os ekñ yony lele law ab e labm. ⁴² El yony mum -l'çtum -li ççgm labm a, etñ iñ a oc ap el. Kç el yony na em a, bwo ec'égn anake b'ow erur iñ a akm lawl ab ee?» ⁴³ Etñ Simç ninè: «M'am tutr ke egn eke wel oc in e labm kçk a ap a.» Jesu egn ninè: «Ow tasi anake dad a.»

⁴⁴ Etñ kpekñ l'ewl meny l'okñ yow ab any etñ li dad Simç ninè: «Kç am èkn yow na! M'ow m'èy'ñ gbugñ etñ çkm im mij akr es yow eci. Kç in, li yowg'm akr es in e mikñ ab em etñ li tètñ es in e sin nuñ ab em. ⁴⁵ Eke m'ow a, eym im af. Kç in, anym etñ n'am èy'm akr af li jój'm akr. ⁴⁶ Okm im mun nuñ, †† kç in l'ok'm mijey akr. ⁴⁷ Na sosièm m'am dad'ñ: erur ligbel na eke l'èlu çkm a am yegm eke in e sikpl kçk gbèl a yeji wel oc ap'r. Kç egn eke wel ap sikpl tel a, erur tel ç li b'èlu çkm.» ⁴⁸ Etñ li dad yow a ninè: «M'oc ñ e sikpl a m'ap'ñ.» ⁴⁹ Agñ a ek'anñ yogñ am ij ob el ab a am dad el çfr em èse: «Kç bwo el egn na etñ li k'ap egn sikpl ee?» ⁵⁰ Kç Jesu dad yow a ninè: «Ñ ec'çmn a eb èlu'ñ es; ìm erm es ey em çkñ.»

† Èkn Mark 14.3 eci akr otar a. †† l'is es Jesu ec'akr esr: Jwifel ec'ob ij em a, agñ a fegñ bi gegñm es tat abu lekpl es ok akr jam. Na anake çk ke yow a is es, çny Jesu akr am tètñ es in e sin nuñ ab em, am èy'r akr af joj'r akr a. † Os nyam ij juma kok es nyam eci leg nyam e labm çç. †† Jwifel ogñ a, utu egn eci eb em a, wel bi joj'r neny ke wel çñ madu a yowg'r akr es. Jesu eke *Farisi* na ebm èben a, ow el low sos em ey mum. Ow am yegm eke *Farisi* a am wèwr Jesu. Èkn Nuñ Çb 18.4; 19.2. †† Èkn Selu 23.5; 92.11; 133.2; Odad Ès 9.8.

Jam esel law yony a lele yow ab am us Jesu jam

8 ¹² Eke na b'èc a, Jesu am ec baññ egn em lel ekekey em ab dad Nyam e *gbrençbi* usu a ec'A-mani Mamn ec'odad. In e *jam* esel law yony a lel çkç wel eke l'ogñ *abh* enñ wel e l'is ke l'ewlm wel ç em ab yeji am us'r jam: Mari Magdala yow a eke ow em l'ogñ *abh* enñ l'okñ a; ³ Jana, *Erçd* e gbugñ a ec'es ew es nyam eke wel b'èsn Kusa e yow; Susan lele çkç kçk gbèl eke b'is Jesu lele in e *jam* esel ab ab abu elum.

Wus akpasu yar e nyandre em odad

Matie 13.1-9; Mark 4.1-9

⁴ Eke agñ kçk anñ baññ baññ am ow Jesu ogñ, ke sica el fegñ -l'asr luku a, li dad wel odad nyandre em ninè: ⁵ «Lègn nyam, egn ewl es nyam im çgm am ewl egn. Eke n'am ufñ egn ey ab es a, ††† bèb ok ebr af: agñ uyu af etñ ç ow sus ij. ⁶ Bèb ok mebn wus af. Eke egn a eli a, -li wew es anke -n'ègnm sèc çkçk eke -li k'akpl. ⁷ Bèb ok mirñ wus af. Kpekñ mirñ a eli ok çkm egn amamn ab ab, etñ çny egn amamn a awñ es. ⁸ Etñ emeny bèb ok wus mamn af. Egn a eli etñ çsu ey: nyam çsu ey ekñ yen.» Etñ Jesu igbl lebl ogñ dad ninè: «Ek'çny çru eke k'irir, ke írir senyn senyn!»

Low sosièm eke Jesu b'oc nyandre odad yegm agñ low a

Matie 13.10-17; Mark 4.10-12

⁹ Eke li dad nyandre em ec'odad na bake ow uwr a, in e *jam* esel a am ibrm'n odad a e nyandre. ¹⁰ Etñ li dad wel ninè: «Çny, enñ Nyam eci *gbrençbi* usu a ec'ów a eke çl es a ec'any uw. Kç agñ ejec'a, el -l'uwmn any. Nyandre em wel ki dad *yec'etñ ke -li bi ler yeji -li k'èkn-mn; -li b'iri yeji -li k'uwmn any.*» †††

Wus akpasu yar a ec'akr otar

Matie 13.18-23; Mark 4.13-20

¹¹ «Kin odad a e nyandre: egn a el Nyam ec'odad. ¹² Ebr ab af a eke egn a ok a, el agñ a eke b'iri Nyam odad, ke *agn* b'çny odad a oc es el ec'erm em yec'etñ ke -li k'ubmn nawrè bake -n'ègn sel. ¹³ Mebn wus a eke egn a ok a, el agñ a eke b'iri odad a ke b'eb'r sos em iñ em a, kç ow ókm min el em. -L'ubmn nawrè ow ib-nm, etñ eke -li b'çbr gbèl a -li bi digñ el ec'çmn a -l'èlu es. ¹⁴ Wus a eke mirñ kçk anñ af ke egn a ok af a, el agñ a eke b'iri odad a ke b'èbr wus na ec'owr anñ ec'er-mij a, b'çl ob çny lel eb ij owi ab es a. Ów amua na b'çny awñ el es, etñ -li kokmn ów amamn. ¹⁵ Wus mamn a el agñ eke b'iri odad a ke b'eb ew es el ec'erm tasi ab em a; -li b'ij nenyembri nyam etñ -li bi kok ów amamn.»

††† Èkn Matie 13.4 eci akr otar a. ††† Esayi 6.9-10. Septant em ec'odad eke wel oc.

Kenise e nyandre em ec'odad eke Jesu dad

Mark 4.21-25

¹⁶ Emeny Jesu dad nyandre em ec'odad na nine: «Egñ ígñm kenise uburm es lbfu ew, oglog kofa ew. Kò b'ígn kenise a, ke ítm es ob es itm ob af, yec'etñ ke agñ eke b'ók akñ a ám ekn usuayl a. ¹⁷ Low eke lól es agñ éknm a, -li b'ow -l'ekn; etñ low eke agñ úwm any a, -li b'ow -l'uw any ke -l'iri yeji. ¹⁸ Na sosome, òwr erm elel eke am iririr ab em! Anke egñ ek'iri odad a ke ucu çny es a, Nyam b'ow obn'n; kò egñ ek'irim kaka a, tel a eke n'am tutr eke l'iri a yeji, wel b'ow çny oc'r es erm af.»

Jesu lis lele lisijimel ab

Matie 12.46-50; Mark 3.31-35

¹⁹ Jesu lis lele lisijimel ab ow ok yogñ a eke Jesu anñ a, kò -l'çtum eke -li k'im bake -li titm ow bieku a sosome. ²⁰ Etñ agñ a ek'anñ yogñ a am dad Jesu ese: «Kin esñ lele esñ jimel ab ek'ow inym es gbenj. -N'am erur eke -li k'ekn'n.» ²¹ Kò Jesu dad agñ a feñ nine: «Em lis lele em lisijimel ab a el agñ a eke am iri Nyam ec'odad ke am elum a.»

Jesu adar lidgbegb

Matie 8.23-27; Mark 4.35-41

²² Legñ nyam Jesu lele in e jam esel ab ab ok mijetñ nyam em etñ li dad wel nine: «S'úbr mij lekpl na e jam a!» ^{††} Etñ -l'ok letñ ab em -n'aam. ²³ Eke -n'am çr mij -n'im a, Jesu am eru memn. Kpuru em lidgbegb ligbel nyam igb mij lekpl ab af, etñ mij am ok el letñ em toñ batñ ow am iy, etñ jam esel a anñ ermij em. ²⁴ -N'im -n'am uwr Jesu etñ -n'am çg -li dad -l'ese: «Egñ gbél, egñ gbél, s'am uw!» Jesu ufñm es etñ dad lidgbegb a lele mra ab ab odad lebl tuçtuç em etñ -l'adr. Etñ usu a feñ irm es tinj. ²⁵ Sica l'ibrm in e jam esel a nine: «Bogñ çny ec'çmn ab a ee?» Kò erñ am çny el, low iti el any etñ -n'am dadarir el çfr -l'ese: «Kò bwo ec'egñ el egñ na ee? Li bi dad lef lele mij ab odad, etñ wel b'eluml'n!» [‡]

Jesu ewlm igñ nyam eke abñ enñ am ijr gbre

Matie 8.28-34; Mark 5.1-20

²⁶ Jesu lele in e jam esel ab ab ubr mij lekpl a jam. Ca -n'im -l'ok Geraseni wus af ^{††} ek'anñ Galile any af a. ²⁷ Eke Jesu anñ letñ em us es wus a, banñ a ec'egñ nyam am ow çbr'r. Egñ a abñ enñ b'ijr'r gbre. Legñ kpekpe etñ li b'anñ sos çfr; n'anm akñ kò *suwçmu* em çfr li b'anñ.

²⁸ Eke li b'ekn Jesu a, li barm etñ l'ey l'ubu es ow ec'any af, etñ n'am dad odad lebl tuçtuç em l'ese: «Jesu, Nyam ek'anñ afr kpekpe ec'Iy, kò bla lowi anñ ey aranñ ee? M'am ñkñ'n, k'ijr'm gbre!» ²⁹ N'am dad eben anke Jesu am ogñ abñ ññ a eke k'ey çkm in em. Sakp kòkò,

† Bèbmn Matie 5.15; Luk 11.33. †† Mij lekpla el Galile e mij lekpl. Etñ agñ a ek'ir mij lekpl na e jam a elm Jwifel. ‡ Bèbmn Selu 65.8; 89.10; 107.23-32. †† Geraseni wus af: Luk eci silel esig oglog em a, Gadareni eyñ wus af, Gergesi eyñ wus af.

eke abñ akpasu na b'ey'r af a, wel b'awn'n akr lele sabu ab ñgbraka em am çsu'r. Kò li bi dedñ ñgbraka ab es, etñ abñ a b'oc elu'l loj n'am adñ es. ³⁰ Jesu ibrm'n nine: «Kò ayaf wel b'eseñ'n ee?» Etñ li dad nine: «Em e nin el "Bubute"» (eke abñ enñ kòkò anñ'n em a sosome).

³¹ Etñ abñ enñ a am ñkñ Jesu dad ese: «K'ògñ ey si k'im si k'ok *ñçmu* croñ gbél ab em.»

³² Lafeny nyam anñ yogñ eke gbroko [‡] kòkò anñ af am ij ob. Abñ enñ a am ñkñ Jesu eke ow k'ón el abusu -n'im -l'ok sigbroko ab em, etñ n'çñ wel abusu.

³³ Abñ enñ a ok çkm igñ ab em im ok sigbroko ab em, etñ gbroko a feñ anñ lafeny ab af uru es im ok mij lekpl ab em, etñ -n'emn.

³⁴ Eke agñ a ek'am çsu sigbroko a b'ekn low na ek'ey a, -l'uru es -n'im -l'çb amani -l'ok banñ a lele sikpukpu em ab ab ec'agñ a. ³⁵ Agñ a feñ ek'iri low na ek'ey a ok çkm aam ekn. -L'ow -n'eyñ Jesu etñ -l'ekn igñ a eke abñ enñ em ok çkm a eke sus mob sig es Jesu saw, ke nuñ em ayal. Etñ agñ a erñ am çny. ³⁶ Agñ ek'ekn low na a am dad el elel eke abñ enñ es a ewl a. ³⁷ Etñ Geraseni eyñ a ow kòkò am dad Jesu eke k'ñgbonñ el e wus ab af, eke erñ am çny el a sosome. Etñ Jesu ey letñ em eke k'im.

³⁸ Sica igñ a eke l'ogñ abñ enñ ok çkm in em a am ñkñ'n eke li k'anñ ow ab. Kò Jesu dad'r nine: ³⁹ «Èwl meny im gbugñ ke ób low a eke Nyam kòk'n a ec'amani ok agñ.» Igñ a ewl im etñ am dad banñ a nimum ec'agñ a, low a eke Jesu kòk'ç'n a e low.

Jesu ewlm çw nyam etñ igbm Jayirus çw a luw em

Matie 9.18-26; Mark 5.21-43

⁴⁰ Eke Jesu anñ mij jam a ow a, agñ a ek'im am eku'r a eb'r. ⁴¹ Igñ nyam eke wel b'eseñ Jayirus ow eyñ'n; l'el Jwifel e Nyam nuñ igñ usu a ec'es ew es nyam. L'ok çwçkçp wus Jesu ec'any af, etñ n'am ñkñ ow eke ow k'ow in ogñ a, ⁴² anke n'çny iy çwçli ekpçbi ek'ij akpo lew yony ke am uw. Etñ kpekñ Jesu igb aam yogñ.

Eke n'aam a, agñ kòkò iwr elul il em am atr'r sel. ⁴³ Yogñ, çw nyam eke b'ub abu ke mebl a édnm es toñ ow ij akpo lew yony a anñ. Ni ññ in ec'ob eke n'çny a sos kok esel ogñ, ^{†††} kò eben yeji egñ kaka çtum ewlam'n.

⁴⁴ L'ecr jam jam eci l'ow li titm Jesu etñ l'itñ ow e mob sus em a eci enyembri a abu, ^{†††} etñ kpekñ mebl a ek'am ok'r a edñ es. ⁴⁵ Jesu ibrm nine: «Kò bwo itñ'n'm abu ee?» Etñ el feñ -n'am dad eke el eknm. Kò Pier dad nine: «Low yegm agñ es, kò éknm bieku na ek'iwr did elul'n em am atr'r sel ab ee?» ⁴⁶ Kò Jesu dad nine: «Nawre tasi, egñ ekn piy etñ itñ'n'm abu, anke m'ekn eke leç nyam ey çkm em em.» ⁴⁷ Çw a b'ekn eke low a lçlm es a, sos ufñ em l'ow l'ey Jesu ec'akr af a, etñ li dad agñ a feñ ec'any af low a sosome eke l'itñ ow abu, ke kpekñ l'ewl a. ⁴⁸ Etñ Jesu dad çw a nine: «Em çw, ñ ec'çmn a ewlm'n!» [§] Ìm erm es ey em.»

†† Èkn Mark 5.11 eci akr otar a. ††† Ni ññ in ec'ob eke n'çny a ewlm esel ogñ: Luk eci silel oglog em a, odad na anm em. ††† Èkn

⁴⁹ Jesu odad anj nenyam am dad, etj wel erm egn nyam anj Jayirus ogj a ow. N'am dad ow l'ese: «Ejnj uw! K'ijr low yegm agj es gbre cfr cfr.» ⁵⁰ Eke Jesu b'iri eben a, li dad Jayirus nine: «K'uru erjn, k'ony amn sony coco ce; li b'ow l'igb.»

⁵¹ Eke n'im l'ey gbugj a, n'okm egn kaka abusu eke k'ey akj a in ab, ek'ow elm Pier, Jan, Jak, lele iy es a lele iy lis ab ce. ⁵² Agj a fej am ikj cjh ok sabu ermni iy a sosiem. K' Jesu dad el nine: «K'ikj cjh! Dedyowli a l'uwm k' memn n'am eru.» ⁵³ K' eke Jesu dad eben a, -n'am kokr ow miyer anke -l'uw any eke dedyowli a uw. ⁵⁴ K' Jesu im ucu iy a abu cny etj dad lebl tuwtu em nine: «Dedyowli, igb wus!» ⁵⁵ Dedyowli a ewl anj owr etj kpekj igb wus. Etj Jesu dad el nine: «Cjh in ob l'ij.» ⁵⁶ Iy es a lele iy lis ab ab low iti any, k' Jesu edjn el eke -li ki dadmn low a ek'ey a -l'okmn egn kaka.

Jesu erm in e jam esel law yony a

Matie 10.5-15; Mark 6.7-13

9 Legj nyam Jesu as in e jam esel law yony a luku, etj n'okm wel abusu lele lec ab eke -li k'ogj abj enj fej ke -l'ewlm ol esel. ² Etj l'erm wel eke -li k'im -li dad Nyam e *gbrenghi* usu a ec'odad, ke -l'ewlm ol. ³ N'om wel ow nine: «K'ocr usu im ec'ob kaka k'onym ab: kpama, ekpr, ob ij, os yeji. Ke cny em ec'egj kaka k'ocm mob sus em ejeci akrm af. ⁴ Usu fej eke wel b'ow eb cny a, anj gbugj a ce toj bake ijgbrjnj yogj a. ⁵ Usu fej eke agj k'ow egnj ebm cny a, ijgbrjnj el ec'eb ab em, ke c'icr cny ec'akr sec a okr el es. † Na b'ow ij el e nuj af e danju Nyam ec'any af.»

⁶ Jam esel a im etj am ec banj banj fej dad Amani Mamn a ec'odad, etj usu a fej -n'am ewlm ol.

Erɔd ec'ermij owi

Matie 14.1-12; Mark 6.14-29

⁷ Legj ab em a, *Erɔd* Antipas ek'el Galile wus af ec'es ew es a iri wel am dad ow a ek'am ey a ec'amani. Etj l'uwm el el eke li ki dadr any, anke agj beb am dad ese Jan mij ok nuj es ek'in uw a, in igb luw em. ⁸ Agj oglog am dad eke ow'n b'ow in el kokoba cb es *Eli* anake in ewl in ow a. Etj beb am dad eke ow'n b'ow in el godo godo e *kokoba* cb esel a e nyam anake in igb luw em a. ⁹ K' Erɔd am tutr ow dad ese: «K' m'ubr Jan nuj; etj bogj ec'egj anake m'am iri in e lis ec'ow ab ee?» Etj n'am ol eke li k'ekn Jesu.

Jesu iyr agj ek'afj fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Jan 6.1-14

¹⁰ Eke erm esel a ewl meny ow a, -n'am dad Jesu ow a fej eke -li kokr a e low. Etj Jesu ot el ab im banj nyam eke wel b'esj Betsayida e saw eke -li k'anj el cny. ¹¹ K' eke -l'okr yogj a, agj k'okm gb el uw any etj am us'r

Matie 9.20 eci akr otar a. § ij ec'omn a ewlm'nodad na Grek em, wel cju ek'itjn ejec'em dad ese ij ec'omn a eb scg'ij † c'icr cny ec'akr sec okr es: Ekn Matie 10.14 ec'akr otar a.

jam im. Jesu eb el etj am dad el Nyam e *gbrenghi* usu a e low etj n'am ewlm ol a ek'am ibrm eke k'ewl a.

¹² Eke legj am ew es a, *jam* esel law yony a ow etj Jesu etj dad'r nine: «Egn gb el, ok bieku ab es im banj banj lele sikpukpu em ab yec'etj ke -n'etj ob ij lele es eru usu ab, anke anj eke s'anj a el usu saw em.» ¹³ K' li dad wel nine: «Cny obi, cjh el ob -l'ij!» Etj *jam* esel a cdu eb nine: «Futufutu yen lele cch yony ab ce s'onym ab. K' erur eke si k'im s'ol ob ij ebm agj k'okm na ee?»

¹⁴ (Agj egn ek'anj el em yogj a cju ek'ij agj fandi yen). Jesu dad in e jam esel nine: «Dadr el -l'ok es eku eku em ek'cju eke k'ij agj ekj yony lele law law ab.» ¹⁵ Jam esel a elum etj cjh el -l'ok es eben. ¹⁶ Jesu oc futufutu yen a lele cch yony ab ab igbl any ogj afr, etj elu Nyam bia. Li bubr em n'okm in jam esel a, etj -li cec -n'okm bieku a. ¹⁷ Agj a fej ij ob a lok iy, etj emeny ow wal es. Etj jam esel a ot ekpr a eke wal es a as luku, etj ow iy mulu law yony. ††

Pier dad eke Jesu in el Mesi. Jesu am ewar in e luw lele in e luw em anj igb ab

Matie 16.13-28; Mark 8.27-9.1

¹⁸ Legj nyam, Jesu ocr sos es im Nyam njnj em; *jam* esel a yeji im in ab. N'am ibrm wel l'ese: «K' ayaf agj a bi dadr em e lis ee?» ¹⁹ -L'ok -l'eb -li dad nine: «Agj beb bi dad eke j Jan mij ok nuj es. Agj oglog b'ese ij *Eli*. Etj beb bi dad ese ij godo godo e *kokoba* cb esel ab em e nyam eke in igb luw em.» ²⁰ Eke -li dadr eben a, Jesu ibrm el nine: «Etj k'ony obi cny obi a ayaf b'ocar'm ee?» Etj Pier cdu eb dad nine: «Nj el Nyam e *Mesi*!»

²¹ Eke Pier dad eben a, Jesu ijl el neny kpon kpon kpon nine: «Ki dadr low na k'okr egn kaka.» ²² Etj emeny li dad nine: «Ow it ek'egj ec'Iy k'ij gbre k'okm, ke *agn* ekpek, *egb* waw esel egbel, lele ol e low yegm esel ab igj elu'l es, cjh wel ibi'r ke segn nyahan l'igb agj ek'uw ab em.»

²³ Etj li dad agj a fej nine: «Ek'egj nyam am erur eke k'us'm jam a, ow it ke li k'itutm in e lis owi, ke segn fej l'abu in obi ec'olij a, † ke l'us'm jam. ²⁴ Tasi em a, egn yec'eke b'ow erur eke ki dogj in e sel a b'ow irmn. Gbek egn yec'eke b'ow irmn in e sel a b'ow etj. ²⁵ Eke egn nyam cny wus ec'ob a fej etj l'irmn in e sel a, ke bla ow b'ow eel il ab ee? ²⁶ Ek'egj es b'ony em sosiem lele em ec'odad ab ec'a, eben egn ec'Iy yeji es b'ow cny in e lis, legj eke li b'ow l'ow in ec'anygbel em a, anygbel ek'el es lele *afr* erm esel lala ab eci. ²⁷ Low nawre m'am dad cny: agj a eke anj anj a e beb b'ow ekn Nyam ec'es ew a gbur ke -l'uw.»

Jesu itjn sos

Matie 17.1-8; Mark 9.2-8

²⁸ Eke ow ij segn niwn eke li dad odad na a, Jesu uyu lafeny nyam af, in lele Pier, Jan lele Jak ab eke li ki njnj Nyam. ²⁹ Eke n'am njnj Nyam a, in ec'any a itjn etj in

†† Bèbm 2 Èb Ebu 4.42-44. ‡ L'abu in obi ec'olij: Ekn Matie 10.38 eci akr otar a.

e mob sus em a yeji ufu tonj am jejn. ³⁰⁻³¹ Kpekɛn agɛn yony ok ɔkm am dad ów Jesu ab: ow el Mois lele *Eli* ab eke anɛ Nyam ec'usuayl ek'am jejn ab em okm sos ɔkm. -N'am dad eke Jesu b'ow uw Jerusalem, ke ow em in e juma b'ow iy neny a. ³² Low na ek'am ey a, Pier lele lawlel ab ab memn ibi. Eke any b'ok el es a, -l'ekn Jesu ek'anɛ Nyam ec'usuayl ab em lele agɛn yony eke inym es ab. ^{†33} Eke agɛn a k'elu Jesu es im a, Pier dad'r ninɛ: «Eɛn gbɛl, ow akpl eke si k'anɛ aɲa! S'ús nunɛ ign usu nyahan: ɛ e nyam, Mois e nyam lele Eli e nyam ab.» (Odad ce ek'ey'r nenyem ke li dad.)

³⁴ Eke n'am dad odad eɛben a, kpekɛn jru ey etɛn ubur el feɛn es. Eke -l'ekn jru na ow am ubur el es a, *jam* esel a erɛn am ɔny. ³⁵ Etɛn lebl nyam anɛ jru ab em am ikɛn dad esɛ: «Eɛn na el em ec'Iy eke mi ɔɔsum m'oc. Írir in e low!» ^{†36} Eke lebl a ikɛn dad odad na bake ok es a, *jam* esel a ekn Jesu ɔny coco eke inym es. Low na eke *jam* esel a iri ke ekn a, lɛɛn ab em a -li dadm -l'okm eɛn ka-ka.

Jesu ewlm iy nyam ek'abɛn ɛnɛn b'ijr gbɛ

Matie 17.14-18; Mark 9.14-27

³⁷ Eke lɛɛn ɛny a, Jesu lele in e *jam* esel ab ab anɛ lafeny ab af us es etɛn agɛn ɔɔɔ ow am ɔbr'r. ³⁸ Bieku ab em yogɛn, eɛn nyam am elu lebl ɔɔ dad esɛ: «Low yɛgm agɛn es, m'am ɛnɛnɛn, is any ler em ec'iy na, l'el em ec'iy ign ekpɔbi!» ³⁹ *Abɛn* ɛnɛn a b'ey'r em a ke n'am ɔɔ, ow am ɔny ufn'n lɛc em ke sar am ifl' l'eny. Ow b'ijr'r gbɛ tonj bake sos kkn'n es gbuɛn ke ow elu'l es. ⁴⁰ Mi dad ɛ e *jam* esel a ow ek'ogɛn abɛn ikɛn na, ɔ -l'ɔtum.»

⁴¹ Eke ign a dad eɛben a, Jesu igbl lebl ogɛn dad agɛn a feɛn ninɛ: «Wew! ɔny eel agɛn ɛnɛn eke ɔmn anm em tasi! Emeny sɛɛn abi m'it eke mi k'anɛ ɔny ab ee? Etɛn emeny sakp abi ow it eke mi k'ɛɛn low na m'eb ee?» Etɛn ca li dad iy es a ninɛ: «Òc ɛ ec'iy a ow aɲa!» ⁴² Eke iy a am ow titm'n a, abɛn a ɔny elu'l wus etɛn am ɔny ufn'n lɛc em. ɔ Jesu dad odad lebl tuɔtuɔ em ogɛn abɛn ɛnɛn a, ewlm iy a, etɛn l'oc n'ɔn ow es. ⁴³ Low na ek'ey eɛben a, ow iti agɛn a feɛn any, Nyam ec'abusu ligbɛl na ek'ey ɔkm a sosiem.

Emeny Jesu am ɛwar in e luw lele in e luw em anɛn igb ab

Matie 17.22-23; Mark 9.30-32

Ek'ɛɛn eɛn low am iti any Jesu e low na eke kok a sosiem a, li dad in e *jam* esel a ninɛ: ⁴⁴ «Low na eke ca m'am ow mi dad ɔny a, ùcur ɔny es: wel b'ow ɔny eɛn ec'Iy elu agɛn abu em.» ⁴⁵ ɔ -l'irim odad a okm el es sos em, anɛn Nyam lɔl odad na e nyandre ab es ye'etɛn ke -li k'uwmn any; etɛn emeny -n'am uru eke -li k'ibrm Jesu low na ec'akr otar a.

† Èkn 2 Pier 1.16-18. †† Bèbmn Esayi 42.1; Luk 3.22.

Eɛn ligbɛl ec'el owi

Matie 18.1-5; Mark 9.33-37

⁴⁶ Sica *jam* esel a am atar ów es eke k'uw el em ec'ɛɛn eke k'el el ec'anymu ab any. ⁴⁷ ɔ Jesu uw el e tutr ab any. L'ɛn iyli nyam ow inym'n es saw, ⁴⁸ etɛn li dad in e *jam* esel a ninɛ: «Eɛn ek'eb iyli na em sosiem a, ke em anake l'eb'm a; etɛn eɛn ek'eb'm a, eb eɛn a ek'erm im a yeji. Tasi em a, eɛn ek'el ɔny em e likekli a, in ana l'agb l'akm ɔny a.»

Eɛn ek'elm ɔny eci ifnu a el ɔny ec'ɛɛn

Mark 9.38-40

⁴⁹ Eke Jesu dad eɛben a, Jan ɔdu eb dad ninɛ: «Eɛn gbɛl, s'ekn eɛn nyam eke oc ɛ e nin a am kokr juma ogɛn *abɛn* ɛnɛn. S'edɛn in, eke l'elm ey ec'ɛɛn a sosiem.» ⁵⁰ Etɛn Jesu dad ninɛ: «Eɛn k'édɛn in, anɛn eɛn eke ifnm ɔny a el ɔny eci.»

Samari wus af e baɛn nyam eɛnɛm ebm Jesu

⁵¹ Eke sɛɛn a eke Jesu k'uyu afr a ow titm a, ca li bɛbm tasi eke li k'im Jerusalem. ⁵² L'erm agɛn ikɛn anym. Eke érmu a us eɛɛn a, -n'im -l'ok *Samari* eɛn e baɛn nyam eke -li ki bɛbm ow e lís e low. ⁵³ ɔ eb eɛn a erurm eke k'eb'r anɛn -l'erurmn eke Jwifel k'ecr el ogɛn a eci im Jerusalem. ⁵⁴ Eke *jam* esel Jak lele Jan ab b'ekn eɛben a, -li dad ninɛ: «Eɛn gbɛl, ɔ erur eke si k'ɔn al anɛn afr ow etul el ee?» ^{†55} Jesu ewl meny ler el etɛn enym el abr lebl tuɔtuɔ em. ^{†56} Etɛn -n'im baɛn eɛci.

Agɛn ek'erur eke k'us Jesu jam

Matie 8.19-22

⁵⁷ Eke -n'anɛn eɛɛn -n'aam a, eɛn nyam dad Jesu ninɛ: «M'ow m'us'ɛn jam usu feɛn eke b'ow im a.» ⁵⁸ Jesu dad'r ninɛ: «Ekre b'ɔny el ec'ɔmu wus em eke b'ɛru em, ɔ yeji b'ɔny el e mel; ɔ eɛn ec'Iy ɔnym usu nunɛ nyam ek'ɔtu eke k'ɛru es eb sel.»

⁵⁹ Emeny li dad eɛn eɛci nyam ninɛ: «Ùs'm jam.» ɔ eɛn a dad'r ninɛ: «Eɛn gbɛl, ɔn'm abusu m'im m'oc em es es gbuɛn ke m'ów.» ^{†60} ɔ Jesu dad'r ninɛ: «Yèb agɛn ek'uw abɛn em a ót el ec'agɛn ek'uw ab es; ɔ ɛn, im dad Nyam e *gbɛnɛnɛn* usu a ec'odad.»

⁶¹ Emeny eɛn eɛci nyam dad'r ninɛ: «Eɛn gbɛl, m'ow m'us'ɛn jam; gbekɔ yèb m'im m'ibrm em e gbuɛn ec'agɛn a abusu gbuɛn ke m'ów.» ⁶² ɔ in yeji Jesu dad'r ninɛ: «Eɛn eke b'agbr wus, ke b'edɛn meny a, akplm Nyam e *gbɛnɛnɛn* usu a eci.»

‡ Luk eci silel esig oglog em a wel b'igɛn af dad esɛ Eli ec'ab af?
 †† Luk eci silel esig oglog b'igɛn af esɛ
 «Uwmn abɛn ye'ek'ɔn ɔny low na am dadr ab any, anɛn eɛn ec' Iy owm eke k'ibi agɛn, ɔ ke l'èb agɛn l'elu es.» †† Èkn Matie 8.21 ec'akr otar a.

Jesu am erm jam esel ejeci ekñ nyahan lele læw yony ab
Matie 9.37-38; 10.7-16; Mark 6.8-11

10 Eke na b'ec a, Es Kɔɔɔɔ Jesu sɔsum jam esel ejeci ekñ nyahan lele læw yony ab † ot. L'erm wæl yony yony wæl ikñ anym im eb eb em lele susu susu ek'in obi yeji li b'ow n'im a. ² Etñ li dad wæl nine: «Egb ub a ufu es nɔɔɔ, kɔ juma kok esel enym. Ow sosiem, ibrmn egb ɔgm es a, ke l'erm juma kok esel nɔɔɔ im in ec'egb ub ab em. ³ Ìmn gɔɔ! M'am erm ɔny ese mæceb ey af sibotimbo ec'arañ. ⁴ K'òcr os, ekpr, lele ɔkrukɔ ab. Eke aamn a, k'irmnin lægñ ejagb af k'èsñnin egn. ⁵ Gbugñ nyam eke b'ow im okr a, ikñ anym dadr esre: "Ke Nyam ec'erm es ey a áññ gbugñ na ec'agñ ab ab!" ⁶ Eke yogñ egn nyam aññ ek'erur Nyam ec'erm es ey a, ke ɔny ec'erm es ey a b'ow aññ in ab. Eke egn nene anm a, erm es ey a b'ow ewl aññ ɔny ab. ⁷ Àññ gbugñ yogñ ijr ob, ke égnñ yec'eke wæl b'ow ɔñ ɔny a, añke juma kok es it eke k'ɔny in e labm ɔɔ. †† K'ècr gbugñ gbugñ. ⁸ Eke b'eyr eb nyam em etñ -l'eb ɔny a, ijr ob yec'eke -li b'ow -n'ɔñ ɔny a. ⁹ Èwlmn ólu ek'anñ eb ab em a, ke dádr eb egn a esre: "Nyam e *gbrengbi* usu a ow titm ɔny." ¹⁰ Kɔ eke b'eyr eb nyam em etñ -l'egñm -l'ebm ɔny a, ècr eb ab em, ke dádr esre: ¹¹ "S'am cíc ɔny ec'eb ab em ec'akr sɛc a s'ók ɔny es. † Gbɛkɔ ùwr low na any: Nyam e gbrengbi usu a ow titm ɔny." ¹² M'am dad ɔny: jej ok e lægñ a, Sodɔm †† e low ñññ a eke Nyam ki kok a b'ow ɔdñ tel akm eb na ec'a.»

Sɛb ek'erurm eke k'ub Jesu nawre
Matie 11.20-24

¹³ «Korasin ec'agñ, gbre él ɔny eci! Betsayida ec'agñ, †† gbre él ɔny eci! Añke sakrowa a eke wæl kok ɔny ogñ a, blel ow el Tir lele Sidɔn ab wæl kok ana, ke blel -l'ew ɔɔɔ e sos, -li kpakp milakñ, -l'ok fandi ††† erm em itññ eci ow yégm eke -l'erur eke -li k'itññ erm em. ¹⁴ Na sosiem jej ok e lægñ a, Tir lele Sidɔn ab e low ñññ eke Nyam ki kok a b'ow ɔdñ akm ɔny ec'a. ¹⁵ Etñ ñ Kapernayum, am tutr eke any ij em b'ow agb tonj bake im titm afr ee? Njan, b'ow is es tonj bake ígn ɔñnes banñ.» †††

¹⁶ Etñ emeny li dad jam esel a nine: «Egn eke b'iri ɔny e low a, iri em e low. Egn eke ebm ɔny a, ebm im; etñ egn eke ebm im a, ebm egn a ek'erm im a.»

Jam esel agñ ekñ nyahan læw yony a eke Jesu erm a ewl ow

¹⁷ Agñ ekñ nyahan lele læw yony ab ab eke wæl erm a ewl meny ow sos em iññ em etñ am dad ese: «Egn gbɛl, eke s'im a, abñ egnñ yeji elum ey ñ e nin em!» ¹⁸ Jesu

† ekñ nyahan lele læw yony ab: Luk eci silel esig oglog em a ekñ nyahan lele læw ab †† Èkn 1 Korent 9.14; 1 Timote 5.18. † Èkn Matie 10.14 ec'akr otar a. †† Èkn Nuñ ɔb 19.24-28; Jud 7. †† Korasin lele Betsayida ab el eb yony ek'anñ Kapernayum saw. Tir lele Sidɔn ab: ††† fandi: Èkn Jeremi 6.26; Jonas 3.5-8. ††† Èkn Matie 11.23 ec'akr otar a.

ɔdu eb dad el nine: «M'ekñ *Satan* ek'anñ afr ey wus ese nyam eke b'eyñ af. ¹⁹ Kin, m'ɔñ ɔny abusu eke k'aan es morññ lele sibɔban ab af, ke ákmn ifnu ec'abusu feg es; etñ ob kaka k'ow kokm ɔny. ²⁰ Ebn yeji sos em k'íññ ɔny eke abñ egnñ elum ɔny a sosiem. Kɔ sos em iññ ɔny eke afr wæl nɔɔ ec'en a sosiem.» ⁵

Jesu aññ sos em iññ em
Matie 11.25-27; 13.16-17

²¹ Wanci ab af cɛ, Abñ Lala ɔñ Jesu sos em am iññ tonj batñ li dad nine: «Em Es, ñ ek'el afr lele wus ab ec'Es Kɔɔɔ a, m'am elu'ñ bia, ów a ek'ot lɔl es, esɛwru lele nuñ em ɔny esel ab ec'any af, ke yegm etuey uw any a eci. Ee! Em Es, erur ek'ow k'el ebn. ²² Em Es ocr in sosi elul'm abu em. Egn kaka uwm Iy ab any eke ow elm Es ɔny coco cɛ, etñ egn kaka uwm Es any eke ow elm Iy a ɔny coco cɛ lele agñ eke Iy a erur eke k'elu ɔkm yegm'n ab ab.»

²³ Ca Jesu ewl sos meny etñ am dad in e jam esel a ɔny cɛ ese: «Na eke ekan a, ehe el ɔny ec'ñ! ²⁴ Kɔ m'am dad ɔny, godo godo e *kokoba* ɔb esel nɔɔɔ lele éb ebu nɔɔɔ ab erur eke k'ekñ low na ek'am ekan a, kɔ -l'eknm, iri low na ek'am irir a, kɔ -l'irim.» ^{5†}

Samari iy mamn

²⁵ Ca ol e low any uw es nyam ɔdu odad eb etñ ibrm Jesu ebm ekñ em nine: «Low yegm agñ es, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'eyñ sel ek'ɔnym uwr ee?» ²⁶ Jesu dad'r nine: «Kɔ bla lowi wæl nɔɔ ol ab em ee? Etñ eke b'awl a, ayaf b'irir ee?» ²⁷ Li dad ow nine: «*B'ow erur Asñ Kɔɔɔ ñ e Nyam ñ eci erm feg em, ñ ec'abñ feg em, ñ e læc feg em,* lele ñ e tutr pupukpañ ab; *ke erur egn kaka feg ese ñ obi af.*» ^{5††28} Etñ Jesu egn nine: «Ow anake dad a. Kòk ebn cɛ ke b'ow egn sel ek'ɔnym uwr.» ^{5†}

²⁹ Kɔ eke ol e low any uw es a erur eke in e low k'ij low a, li dad Jesu nine: «Kɔ bwo el egn ejec'ab ee?» ³⁰ Jesu ɔdu eb dad'r nine: «Egn nyam igb Jerusalem am us nuñ es im Jeriko banñ etñ l'ey elu abu em. Wæl ɔr'r, eb'r mob etñ wæl digñ elu'l es im. Etñ n'anñ luw lele owr aññ ab ec'arañ. ³¹ Egb waw es nyam eb ejagb a aam. Eke li b'uyum ow ab a, l'aru l'egb ow es n'im. ³² *Leviel* em ec'egñ nyam ek'eb ejagb a am ow a, ek'n'n, etñ in yeji l'aru l'egb ow es n'im. ³³ Kɔ *Samari* iy nyam ek'aam usu a, im ok yogñ. Eke li b'ekñ ow a, ow e low ɔny'n ɔɔɔñ.

³⁴ L'eri n'im li titm ow, l'oc mar li ɔɔɔɔ ow abi ab es, l'ok mun em ^{5††} etñ n'awñ ow abi ab es. L'oc ow in e gbanjɔ ab af, l'oc n'im ow etu eb usu. ³⁵ Eke lægñ eny a, l'oc os yony ^{5†} n'ɔñ etu eb usu a ec'es ew es a, etñ li dad ow nine: "Kòk egn na sɛkp senyn senyn. Ek'os a obn a, em e meny ewl ow em a, m'ow mi ɔɔg'ñ fegñ." » ³⁶ Etñ Jesu ibrm'n nine: «Kɔ agñ nyahan amua em a, bwo el egn eke elu a ɔr eb mob a e lawl ee?» ³⁷ Etñ ol e low any uw

§ Èkn Es Èkn 20.11-15. 5† Èkn 1 Pier 1.10-12. 5†† Ol ɔkn 6.5; Ob Ap 19.18. 5† Bèbmn Ob Ap 18.5. 5†† Mar lele mun ab el sɛkp eke lægñ ab em a wæl b'oc okr egn eke ob kok a sel es. Bèbmn Esayi 1.6. 5† os yony: os ek'ebm segñ læw yony e sɛkp kok e labm ɔɔ.

es a nine: «Egɔ a ek'ikɔ'n sɔɔɔ a anake el lawl a.» Eɔɔ Jesu dad'r nine: «Ìm ke ɔ yeji kók eɓen.»

Jesu im am ekn Mart lele Mari ab

³⁸ Eke Jesu lele in e jam esel ab ab us ejagb aam a, -n'im -l'ok baɔɔɔ nyam. Yogɔ yɔw nyam eke wɛl b'ɛsɔ Mart eb Jesu in e gbugɔ a. ³⁹ N'ɔɔny lisijɔw nyam eke wɛl b'ɛsɔ Mari, † ke ow sig es ɛs Kɔɔɔ e saw am iri ow ec'odad a. ⁴⁰ Mart eke akɔ e juma kok afɔɔ es a ow eɔɔ Jesu eɔɔ dad nine: «Egɔ gbɛl, kɔ ow ám kokm'ɔ low ka-ka sos em eke em lisijɔw elu'm es em sɔɔny m'am kok akɔ e juma na ab ee? Dàd'r ke l'ów l'elum im abu.» ⁴¹ ɛs Kɔɔɔ dad'r nine: «Mart, Mart, am ebr ermij lul es ów nɔɔɔ eci, ⁴² kɔ low nyam sɔɔny coco cɛ akpl: Mari sɔɔsum yec'a eke akpl a oc, eɔɔ egɔ k'ɔtum eɓm'n abu em.»

Jesu am yegm jam esel a Nyam ɔɔɔɔ

Matie 6.9-13; 7.7-11

11 Lɛgɔ nyam Jesu im usu nyam am ɔɔɔɔ Nyam. Eke ni ɔɔɔɔ Nyam bake ow uwr a, in e jam esel ab em ec'ɛgɔ nyam ibrm'n nine: «Egɔ gbɛl, yeɔm ey elɛl eke si ki ɔɔɔɔ Nyam, ɛsɛ elɛl eke Jan mij ok nuɔ es yeɔm in e jam esel ab af.» ² Jesu dad el nine: «Eke b'ow ɔɔɔɔ Nyam a, ke dàdɔ ɛsɛ:

ɛs, ke ɔ e nin lala a ɔny elum, ke ɔ ec'ɛs ɛw a ów.

³ ɔɔ ey lɛgɔ lɛgɔ ec'ob ij ek'it a.

⁴ Àp ey e sikpl, eke ey yeji si b'ap agɔ eke bi kok ey low ɔɔɔ a.

Ki yeɓ ey si k'èy eɓm owi em.»

⁵ Emɛny Jesu dad el nine: «S'óc low nyam s'ɛɓmɔ: ɔɔɔ em ec'ɛgɔ nyam im nɔɔɔ em eɔɔ lawl nyam eɔɔ am ibrm'n ɛsɛ: “Em lawl, àɓmɔm futufutu nyahan. ⁶ Em lawl nyam ek'ɛc aam usu a ow em ogɔ a, eɔɔ m'ɔɔny ob ka-ka eke mi k'ɔɔ'n l'ij.” ⁷ Eɔɔ lawl a ek'anɔ akɔ a dad'r nine: “K'ij'm gbɛ! M'abl êl ɔ. Em lele em ec'ey ab s'ɛru es ɔ. Mi k'ɔtum m'igbɔ m'ɔɔɔ'n futufutu!” ⁸ Eke ow el lawl yeji, li k'ow l'igbɔ m'ɔɔɔ ow futufutu a eke ow ibrm a. Kɔ eke n'am at l'ibrm ow a, li b'ow l'igb n'ɔɔ ow ob fɛɔ a eke ow am ibrm'n a, ɛs eke k'ɔnyɔm'n a sɔsɛm. ††

⁹ Eke ow el eɓen a, m'am dad ɔɔny: ibrmn ob eke erurir a, Nyam b'ow ɔɔɔɔ. ɔɔɔ es, eɔɔ Nyam b'ow ɔɔɔ ɔɔny eɔɔ'n. Ìcmn lisany abu, eɔɔ Nyam b'ow fig ɔɔny. ¹⁰ Kɔ egɔ fɛɔ eke b'ibrm ob eke l'erur a, Nyam b'ɔɔ'n; egɔ fɛɔ eke b'ɔɔ ob eke l'erur a es a, Nyam b'ɔɔ n'ɛɔɔ; eɔɔ Nyam bi fig egɔ fɛɔ eke b'icm'n lisany abu a. ¹¹ ɔɔny em aɔa, bwo ec'ɛgɔ el iy es eke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ɔɔ ow ee? ‡ Oglog jim b'ibrm'n ɔɔɔ, ke l'óc lɔɔɔ n'ɔɔ ow ee? ¹² Emɛny ow b'ibrm'n ɔɔɔ mbue, ke l'óc ɔɔɔ n'ɔɔ ow ee? ¹³ ɔɔny nana ek'eel agɔ eɔɔɔ a

† Mart lele Mari ab: èkn Jan 11.1; 12.1-3. †† Kɔ eke n'am at l'ibrm... a sɔsɛm:odad na Grek em, wɛl ɔɔ ek'itɔɔn ejec'em dad ɛsɛ Kɔ li b'ow l'igb n'ɔɔ ow ob fɛɔ eke ow am ibrm'n a, aɔke ow am at l'ibrm'n. ‡ Luk eci silel esig oglog em a, wɛl èɔɔm: ke jim b'ibrm'n futufutu, ke l'óc lebn n'ɔɔ ow ee?

b'owr ob amamn any ɔɔɔ ɔɔny ec'ey; ayaf Nyam ek'anɔ afr a k'ow kokm ow afɔɔ es ee? Agɔ eke am ibrm'n Abɔ Lala a, li b'ow n'ɔɔ wɛl.»

Jesu in ɔɔny agn ec'abɔ

Matie 12.22-30; Mark 3.22-27

¹⁴ Lɛgɔ nyam, Jesu am ogɔ abɔ ɔɔny ek'anɔ igɔ nyam em, ke ow ɔɔ'n l'el eɓrm. Eke abɔ ɔɔny a ey ɔkm a, eɓrm a am dad odad eɔɔ agɔ a low am iti any. ¹⁵ Kɔ agɔ oglog am dad ɛsɛ: «Belsebul ek'el abɔ eɔɔny ec'ɛs ɛw es a anake b'ɔɔ'n abusu l'ogɔ abɔ eɔɔny amua a!»

¹⁶ Agɔ oglog erur eke k'ɛɓm'n odad eɓl em. -N'am ibrm eke ow ki kok mɛny ɛwr yeɔm eke ow ec'abusu b'anɔ Nyam ogɔ ow. ¹⁷ Kɔ Jesu uw el ec'ów tutr ab any, eɔɔ li dad wɛl nine: «Es ɛw fɛɔ eke in ec'agɔ a ubr em a b'uy; eɓen nɛnyɛmbri nyam akɔ ek'ubr em a yeji b'uy. ¹⁸ Eke Satan ubr em sakp yony, ke in ec'ɛs ɛw a ɔtu eke k'anɔ ee? ɔny bi dadɔ eke Belsebul ec'abusu em m'am ogɔ abɔ eɔɔny. ¹⁹ Eke ow el eɓen, ke ɔny agɔnyel ec'a eke b'ogɔ a, kɔ bwo b'ɔɔ el abusu ee? El obi -n'am yeɔm eke ɔnyɔm low ij! ²⁰ Tasi em a, Nyam ec'abusu em anake m'am ogɔ abɔ eɔɔny a; ow am yeɔm eke Nyam ec'ɛs ɛw a ow ɔny ec'araɔɔ ɔ. ††

²¹ Eke lɛc ɛs nyam ok ar mob sos am ɔsu in e gbugɔ a, in ec'ob ɔny fɛɔ b'anɔ tiɔ. ²² Kɔ eke lɛc ɛs ejeci nyam ow eɔɔ'n eɔɔ akm'n es a, ow b'eb'r ar mob a eke n'am ɔmɔ a, ke ow eci mob eke l'eb a, li céc n'ɔɔ agɔ. ²³ Egɔ ek'anm em ab a, el em ec'ifnu; eɔɔ egɔ eke éluam im abu s'asm Nyam ec'ey luku a, am ɔmun el es.»

Abɔ ɔɔny ek'ey ɔkm egɔ em a ɔtu ek'awl ow

Matie 12.43-45

²⁴ Emɛny Jesu dad nine: «Ek'abɔ ɔɔny nyam anɔ egɔ em ey ɔkm a, li b'anɔ usu wɛwɛ n'am rereɓ usu a, n'am ɔɔ usu eke li k'ir. Eke sica n'èɔɔm a, ke n'am dad in em l'ɛsɛ: “Mi b'ow m'ɛwl m'im m'ey em ec'akɔ a eke m'anɔ m'ey ɔkm a.” ²⁵ Eke li b'ɛwl mɛny l'ow a, li b'ekn eke wɛl apl akɔ ab es ayl, wɛl nyinyimn ow akpl. ²⁶ Sica li b'ɛwl n'im l'ɛsɔ lawlɛl abɔ eɔɔny ɔɔɔ ek'uy akm'n, -li b'okɔ af -l'ir yogɔ. Ow e jam a, abɔ amua b'ijr egɔ na gbɛr akm kɔkɔ ec'a.»

Ehe tasi

²⁷ Eke Jesu dad odad na eɓen ok es a, yɔw nyam anɔ bieku ab em ɔdu odad eb dad nine: «Ehe el yɔw na eke ew'ɔ ke ɔɔ'n mɛny a eci!» ²⁸ Eɔɔ Jesu dad nine: «Nawɛ, kɔ ehe tasi el agɔ a ek'am iri Nyam ec'odad ke am elum a eci!»

Farisiel am ibrm eke Jesu ki kok mɛny ɛwr nyam

Matie 12.38-42

²⁹ Eke agɔ a am ow Jesu ogɔ egɔekl em a, li dad wɛl nine: «Yeɔnyina ec'agɔ eɔɔny amua am ibrm mɛny ɛwr, kɔ wɛl k'ow kokm mɛny ɛwr kaka ɔɔm el, eke ow elm

†† Jesu fifn Satan ec'ɛs ɛw ab es. Èkn Luk 10.18.

Jonas ec'a ce. ³⁰ Tasi em a, ese elel eke Jonas el Ninif banj eyj e meny ewr ab af a, † eben ce egrj ec' Iy yeji b'ow el yefenyina ec'agj a e meny ewr. ³¹ Jej ok e legj a, Seba ec'es ew lis a b'ow igb inym es yefenyina ec'agj a ec'any af, etj b'ow cb el low, anjke n'anj usu kpekpe l'ow yec'etj ke l'iri Salomc e sawr e sodad a. †† Etj kin, egrj anj ek'agb akm Salomc! ³² Jej ok e legj a, Ninif banj eyj b'ow igb yefenyina ec'agj a ec'any af etj b'ow cb el low, anjke eke -l'irir Jonas eci Nyam odad a, -l'itjn erm em. Etj kin, egrj anj ek'agb akm Jonas!»

Kenie e nyandre

Matie 5.15; 6.22-23

³³ «Egrj igjm kenie itam es ob ew, kɔ wel b'igj kenie a, ob gege af wel b'itm es yec'etj ke agj eke b'ok akj a ekn usuayl. ³⁴ Nj ec'anyamn a el nj e sos megl a e kenie: ek'anyamn akpl'nj a, nj e sos megl a fejn anj usuayl em; kɔ ek'anyamn akplm'nj a, ke nj e sos megl a yeji anj ncebn em nj. ³⁵ Na sosisem a, ew erm ke usuayl ek'anjn em a k'el m ncebn. ³⁶ Eke nj e sos megl ikpr kaka anm ncebn em, etj fejn anj usuayl em a, sos a nimum b'ow anj usuayl em, ese elel eke kenie bi jejn in ec'usuayl mamn ok'nj af ab af.»

Jesu am cicr Farisiel lele ol e low yegm esel ab

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

³⁷ Eke Jesu dad odad bake ow uwr a, Farisi nyam esjn'n ob ij. Jesu egrj etj im ey akj a sig es ob ij usu a in ab. ³⁸ Gbunj ke -l'ij ob a, Jesu wɔgm sabu ese elel eke el ec'ol a dad ab af; low na iti Farisi a any. ³⁹ Kɔ Es Kɔɔɔɔ uw in ec'ow tutr ab any etj dad'r nine: «Kin elel eke wɔy Farisiel anjnin: wɔy, b'etjn mij kpɔk lele nagbenj ab eci jam jam ab es; kɔ wɔy e lokm a, ow enun b'iy em: b'erurir ob wɔy tonj el wɔy mil, etj bi kokr lokm sunj owi. ⁴⁰ Anyamb agj! Kɔ ow elm Nyam a eke kok sos af a kokm lokm a yej'ee? ⁴¹ Gbunj ke wɔy e low a ayl akpl tasi a, wɔy wɔwɔru wɔy e magbenj em ec'ob a lele kpɔk em ec'ab ab.

⁴² Farisiel, gbre el wɔy eci! Anjke b'wɔy Nyam wɔy ec'ob fejn eke b'ewal a eci sakp lew em tonj alaf mob yeji, † gbekɔ ewmn Nyam ec'erur a eke k'wɔy a lele low nenyembri nyam e kok ab e low any. Ke tasi em a, low na anake wel ki kok a, ke ow e likpr a yeji wel k'igjm elum es.

⁴³ Farisiel, gbre el wɔy eci! Anjke b'erurir Nyam nunj igj susu e mekp nym e sisigr, etj dedeku em b'erurir eke wel k'esjn wɔy elum em.

⁴⁴ Gbre el wɔy eci! Anjke anjke ese uwɔmu eke wel ewrm meny, ke any uwm em, wel b'uyu af af!» ††

⁴⁵ Ol e low any uw esel em ec'egj nyam dad'r nine: «Low yegm agj es, eke am dad eben, ke ey anake am wewr ey a!» ⁴⁶ Jesu wɔdu eb dad'r nine: «Ol e low any uw esel, wɔy yeji gbre el wɔy eci! Anjke b'uyulil agj erekp legleg etj erurmn eke k'elumn el abu -l'uyu erekp a.

† Èkn Jonas 3.3-5. †† Èkn 1 Èb Ebu 10.1-10. † Èkn Matie 23.23 ec'akr otar a. †† Èkn Matie 23.27 ec'akr otar a.

⁴⁷ Gbre el wɔy eci! Anjke bi kokr suwɔmu amamn wɔy'n Nyam e kokoba wɔb esel ek'wɔy esel ibi a! ⁴⁸ Na bi yegm eke wɔy esel ec'ow eke kok a wɔy yeji erurir, anjke -l'ibi kokoba wɔb esel, etj wɔy yeji bi kokr el eci suwɔmu! ⁴⁹ Na sosisem Nyam, in e sawr ab em dad nine: "M'ow m'awj el kokoba wɔb esel lele erm esel ab; -li b'ow -l'ibi wel em ec'agj beb, etj -li b'ow -l'ijr beb gbre." ⁵⁰ Na sosisem, Nyam b'ow kok yefenyina ec'agj a low njun, kokoba wɔb esel eke el lagjel ibi wus na eci kok em etj sosisem. ⁵¹ Ow wɔb nunj Abel ec'ibi em tonj im igj Zakari eke wel ibi egb waw usu a lele usu lala ab ab ec'aranj a. †† ÈÈ, low nawre m'am dad wɔy: Nyam b'ow kok yefenyina ec'agj a low njun, agj na fejn eke wel ibi a sosisem.

⁵² Ol e low any uw esel, gbre el wɔy eci! Anjke ocr low any uw e safue a eke b'wɔy egrj abusu uw low any a; wɔy obi a yeji okmn em, etj b'edjnin agj eke am erur eke k'ok em a yeji.»

⁵³ Eke Jesu ngbonj yogj a, ol e low yegm esel lele Farisiel ab erm ebl ligbel etj -n'am bibrm ow ow wɔwɔ. ⁵⁴ -N'am uk ow meb eke -li k'wɔy ow eke batj yadnj em ec'odad ka anj'n nenyem ey wɔk.

K'el enyembri yony yony esel

Matie 10.26-27

12 Legj ab em a, agj fandj fandj as luku tonj batj am yuyurir af. Etj Jesu ikj anym am dad in e jam esel a odad ese: «M'am dad wɔy, wɔsur sos Farisiel e lijru a ek'el enyembri yony yony owi a e lis. ² Low fejn eke lɔl es a b'ow ey wɔk, etj low fejn ek'el asre em ec'a, wel b'ow uw any. ³ Low fejn eke b'ow dadr saw em a, wel b'ow dad ok wɔk agj a fejn ec'any af; etj yec'eke b'ow abal el anjn akj dadr ow sesl em, okr wɔy lawlel wɔru em a, wel b'ow oc uyu luw af elul lebl agj iri.» †††

Egrj ek'it eke wel k'uru

Matie 10.28-31

⁴ «Em lawlel, m'am dad wɔy, k'urur agj a eke b'ibi sos megl, ke ow e jam a k'wɔtum kokm low kaka fejn ij a.

⁵ M'am ow mi yegm wɔy egrj eke k'urur a: urur Nyam eke luw e jam a, wɔy abusu ek'oc wɔl wɔy gbre ij usu a. ÈÈ, m'am dad wɔy, in anake wɔtur eke k'urur ir a!

⁶ Kɔ wel wɔlm yay yen ij m lel yony ee? Eben yeji Nyam ijlm el em e nyam es. ⁷ Etj emeny wɔy ec'a, wɔy e sin nunj wɔwɔ yeji Nyam awl uw any. K'urur erjn: wɔy, iil an akmn siyay!»

Jesu Krist ec'egbr lele egrj eb ab

Matie 10.19-20; 10.32-33; 12.32

⁸ «M'am dad wɔy, ek'egj nyam bi dad dedeku ec'any af eke in el em eci, afr, egrj ec' Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af ese: "L'el em eci." ⁹ Kɔ ek'egj nyam bi dad dedeku ec'any af ek'in uwm im any, eben afr, egrj ec' Iy yeji b'ow dad Nyam ec'erm esel ec'any af ese: "M'uwm'n any." ¹⁰ Egrj fejn eke bi dad odad njun ok egrj

†† Èkn Matie 23.35 ec'akr otar a. ††† Èkn Matie 10.27 ec'akr otar a.

ec'Iy af a, Nyam b'ow oc ap'r; kɔ ɛgɛ yec'eke dad odad nɔɔ ok Abɛ Lala af a, Nyam k'ow ocm apm'n.

¹¹ Eke wel b'ot im ɔny jɛj ok ɛm Nyam nɔɔ igɛ susu, ow k'ɔdm es ɛw ɛsel ec'any af, ke ermij k'ók ɔny low yec'eke ki dadr ɛdɛnɔɔn ɔny sosi abu any a eci, ¹² anke wanci ab af cɛ Abɛ Lala b'ow yɛgm ɔny low yec'eke ki dadr a.»

Gbrengbi nyamb ɛgɛ ec'odad nyandre ɛm

¹³ Bieku ab ɛm, ɛgɛ nyam dad Jesu nine: «Low yɛgm agɛ ɛs, dɔd ɛm lisijim cɛc in lel ɛm ab ec'ob ɔny a eke ɛy ɛs ɛw ɛy ɛs a.» ¹⁴ ɛtɛ Jesu dad'r nine: «ɛm lawl, wel ɛwm im eke mi ki jɛj ɔny ec'ow m'ók, ke mi cɛc ɔny yony a ec'ob ɔny a m'ɔɔ ɔny.» ¹⁵ ɛmeny li dad wel fɛɛ nine: «Èwr ɛrm, ke ɔsur sos ob ɔny ec'erur fɛɛ e lís. Kɔ ɛgɛ ec'owr anɛ tasi a anm in ec'ob ɔny ab ɛm eke l'el gbrengbi yɛji.»

¹⁶ Na sosiem li dad wel nyandre ɛm ec'odad na nine: «Gbrengbi nyam ɔny wus eke egb ɔsu af kɔkɔ. ¹⁷ ɛtɛ in ɛm n'am tutr ów li dad l'ɛsɛ: "Kɔ ayaf mi ki kokr ee? M'ɔɔnym usu eke mi k'ub ɛm ec'egb na fɛɛ m'ók." ¹⁸ Tutr nyam ow'r ɛrm ɛm ɛtɛ li dad nine: "Kin ow eke mi ki kok: mi b'ow m'ufɛ ɛm ec'egbel amua fɛɛ es, ke m'us mel egbel ɛjeci, ke m'ás ɛm ec'egb a fɛɛ lele ob ɔny a fɛɛ ab luku ɛm yogɛ. ¹⁹ Ke mi dadr ɛm sosi m'ɛsɛ: M'ɔɔny nɔɔ mamn gbɛ! M'ɔɔny ob kɔkɔ m'ɛw es akpo kɔkɔ eci. Ow it cɛ ke mi síg es m'am ij, ke m'am ɛgɛ, ke m'am kok sos ɛm iɛɛ!" ²⁰ Kɔ Nyam dad'r nine: "Nyamb ɛgɛ! Ncok a cɛ ɛ ec'owr anɛ a b'ow uwr. ɛtɛ sica ob na fɛɛ eke ot ok es a, bwo ec'ɛgɛ eci ow b'ow el ab ee?" ²¹ ɛmeny Jesu dad nine: «ɛben nɛnyembri nyam ow b'ow el ɛgɛ eke b'as ob ɔny luku in obi eci, ke ɔlm Nyam ogɛ ec'ob ɔny es a.» †

ɔny ɔm Nyam ɛm

Matie 6.25-34

²² ɛmeny li dad in e jam ɛsel a nine: «Na sosiem a, m'am dad ɔny: k'èbar ob eke k'ijr ɛsɛɛ sel oglog ob sos ɛw e low ermij, ²³ anke owr anɛ akpl akm ob ij, ɛtɛ sos megl akpl akm ob sos ɛw. ²⁴ ɛkan ebl kɔkɔ yɛji: -l'ewlmn egb, -l'ubmn egb. -N'ɔɔnymn oj, -n'ɔɔnymn egbel -l'okmn egb ɛm, gbɛkɔ Nyam bi gbagbl ɛl. ɔny iil an kɔkɔ akmn ɔr amua! ²⁵ ɔny ɛm, bwo ec'ɛgɛ ɔtu eke in ec'ermij ebr ɛm k'obn in ec'owr anɛ e seɛgɛ a tel ee? ^{††26} Eke low tɛli ɛm ɔtumɛ eke ki kokr low kaka, ke bla ɛtɛ b'ebur low ɛjeci ek'anɛ a ec'ermij ee? ²⁷ L'ɛɛr ɔgm e suw ɔkɔkɔ ec'elɛl eke b'elil: -li kokmn juma, -l'olmn gbad. Gbɛkɔ m'am dad ɔny eke Salomɔ ek'ɔny ob kɔkɔ a yɛji, ‡ ɔnym ob sos ɛw ek'akpl akm suw ɔkɔkɔ amua ɛm e nyam. ²⁸ Nyam b'ɛw ɔgm e suw ek'anɛ yɛfɛnyɛna, ke efi wel b'ow oc ɔwl alm a ob sos. Sakp abi ɔny yɛji li k'ow l'ɛwm ɔny ob sos ɛben ee? ɔmɛ ufum ɔny es gbɛ! ²⁹ Ki lulil es k'ɔkɔ ob yec'eke k'ijr ke ɛgɛɛɛ a es. ³⁰ Tasi ɛm

† Èkn Matie 6.20; Luk 12.33; 16.19; 18.22. †† k'obn in ec'owr anɛ e seɛgɛ a tel:odad na Grek ɛm, wel ɔtu ek'itɛɛn ɛjec'ɛm k'igbl sos ogɛ agb tel in obi ee ‡ Èkn 1 Èb Ebu 10.

a, wus na eci Nyam any uwm ɛsel anake sakp sakp fɛɛ b'ɔk ów amua es a. ɔny ec'a, ɔny ɛs uw any eke ɔny ow ec'ɛs abur. ³¹ Nyam e gbrengbi usu a e low ókr ɔny ɛrmij, ke ow e likpr a fɛɛ Nyam b'ow igɛ af ɔny ɔny.»

Afr ec'ob ɔny

Matie 6.19-21

³² «ɔny agɛ lukuli na ek'am usr'm jam a, k'urur ɛgɛɛ, anke ɔny ɛs erur eke k'ɔɔ ɔny in ec'ɛs ɛw ab ɛm ec'ɔkɔ. ³³ ɔkɔ ɔny ec'ob ɔny a ijr, ɔcr ow ec'os ek'ɛɛɛn a apr ɔkɔkɔ. ɔkɔ ob eke ugɛɛ es a es. Àsr ɔny ec'ob ɔny a luku afr, yogɛ ow k'ɔtum iram, elu yɛji k'ɔtum itɛɛɛm abu, ɛtɛ sisɛ yɛji k'ɔtum nɔɔɛɛɛm. ³⁴ Tasi ɛm a, yogɛ eke ɔny ec'ob ɔny b'anɛ a, yogɛ cɛ ɔny ec'erm a yɛji b'anɛ.»

Ànɛɛ sos bɛbm ɛm

³⁵ «Èwr ob sos, gígɛɛ al ám iri, ke ínymn es juma kok eci. ³⁶ Ànɛɛ ɛsɛ juma kok ɛsel ek'am eku el ec'akɛ es eke b'ow anɛ mɛbi ec'ɛs gbɛgbl ɛm ow af, yec'ɛtɛ ke li b'ow eke li b'icm lisany abu a, ke -li fig ow. ³⁷ Ehe él juma kok ɛsel amua eke gbugɛ es a b'ow ɛɛɛn any owr a eci! Low nawɛ m'am dad ɔny: li b'ow l'ɛw ob sos, n'ɔɔ wel ok es, ke n'ɔɔ wel ob ij. ³⁸ Eke l'ow lɛgɛ usu ɛm, oglog ow afɛ es yɛji, ɛtɛ n'ɛɛɛn wel any owr, ke ehe el el eci!

³⁹ Ìrir low na ow ók ɔny es sos ɛm seɛɛɛn seɛɛɛn: blel akɛ es b'uw wanci eke ulu k'ow ab any ana, ke blel li ki yɛbm ow ɛpirm ɛym'n akɛ. ⁴⁰ ɔny yɛji bɛbmɛ sos anke ɛgɛ ec'Iy b'ow ow wanci af eke k'ow ɔmɛmɛ a.»

Juma kok ɛs mamn lele juma kok ɛs nɔɔ ab

Matie 24.45-51

⁴¹ Na sosiem Pier ibrm'n nine: «ɛgɛ gbɛl, kɔ ɛy ɔny cɛ ec'odad am dad nyandre ɛm, kɔ agɛ a fɛɛ ec'ee?» ⁴² ɛtɛ ɛs Kɔkɔkɔ dad nine: «Bwo ec'ɛgɛ el juma kok ɛs mamn, nɔɔ ɛm ɔny ɛs ee? L'el ɛgɛ eke in ec'ɛs ɛw ɛs a ɔny abusu eke k'ɛkn juma kok ɛsel ɛjec'a e lís e low, ke n'ɔɔ wel ob ij wanci a ek'ow b'it a. ⁴³ Ehe él juma kok ɛs ikɛ na eci, eke in eci es ɛw ɛs a eci mɛny ɛwl ow ɛm, b'ow ɛɛɛn am kok juma a! ⁴⁴ Low nawɛ m'am dad ɔny: es ɛw ɛs a b'ow afl in ec'ob ɔny a fɛɛ es elul il abu ɛm. ⁴⁵ Gbɛkɔ eke sica juma kok ɛs ikɛ na bi dadr in sosi eke in ec'ɛs ɛw ɛs a in k'ow in owm caca, ɛtɛ li b'ow l'ɔb nɔɔ n'am ɔr juma kok ɛsel ɛjec'a, ɛgɛ lel ɔkɔ ab, n'am ij ob ke n'am ɛgɛ mar ow ám ɔny'n, ⁴⁶ es ɛw ɛs a b'ow ɛwl ow lɛgɛ eke li k'ow n'ɔmɛm, wanci af eke li k'ow l'uwm any. Li b'ow l'ogɛ juma kok ɛs a, †† ke n'ɔɔ ow Nyam any uwm ɛsel eci gbɛ ij a. ⁴⁷ Juma kok ɛs yec'ek'uw low yec'eke in e es ɛw ɛs a b'erur any ke am kokm a, wel b'ow ɔr'r ngbre ɛm sakp kɔkɔ. ⁴⁸ Gbɛkɔ juma kok ɛs yec'ek'uw low yec'eke in e es ɛw ɛs erur ab any ke kok low ek'it eke wel k'ɔr'r a, wel b'ow ɔr'r ngbre abi ka ɛm cɛ. ɛgɛ a eke wel ɔny kɔkɔ a, wel b'ow ibrm'n kɔkɔ;

†† li b'ow l'ogɛ juma kok ɛs:odad na Grek ɛm, wel ɔtu ek'itɛɛn ɛjec'ɛm dad ɛsɛ li b'ow li kok juma kok ɛs a low nɔɔ afɛɛɛn es

εγη yec'eke wêl abul ነክኑ a, wêl b'ow ibrm'n ow ok af.»

Jesu sostiêm ec'ém bubr owi

Matie 10.34-36

⁴⁹ «M'ism Nyam e jej ok ec'al ab wus na, † etj m'am erur eke jej ok a k'el caca. ⁵⁰ M'ow m'ey gbre ij ligbel em ek'el mij ok nunj mum nyam, etj ow am ijr'm gbre erm em tonj legj a eke low na b'ow iy neny a. ⁵¹ Kò am tutar ek'erm es ey m'is wus ee? Njanj, m'am dad çny eke na em bubr! ⁵² Sica jam aña, bosu nyam em ec'agj yen ek'anj a b'ow ubr em: nyahan b'ow inym es, etj yony yeji b'ow inym es ke -n'am ifanin. ⁵³ Iy es b'ow ifn jim etj jim yeji b'ow ifn'n. Iy lis b'ow ifn çkw etj çkw yeji b'ow ifn'n. Jim ey b'ow ifn ec lis etj ec lis yeji b'ow ifn'n.»

Segj ec'any uw e nyandre

Matie 16.2-3

⁵⁴ Sica Jesu dad bieku a yeji nine: «Eke b'ekan afr ibr es ligbn es eru usu a, kpekj bi dadr eke Nyam b'ow an, etj ow b'el eben. ⁵⁵ Etj eke b'ekan eke lef gbagba igb eb esr a, bi dadr eke elubu b'ow ow, etj ow b'el eben. ⁵⁶ Enyembri yony yony esel! Eke bi lær afr lele wus ab a, b'uwr legj ec'elel eke ow b'ow anj ab any: bla etj úwmn legj na ek'anj çny any af a e nyandre ab any ee?»

Ifnu ab ec'ém okr owi

Matie 5.25-26

⁵⁷ «Kò bla etj çny obi em am jejmn okmn kokmn yec'eke akpl ab ee? ⁵⁸ Eke batj egj çj'j dedeku etj aamn jej ok usu çny yony mum a, ke ejagb ek'aamn a, dàdr low a okar em yec'etj ke li k'óc m n'iim'j jej ok es ogj; ke jej ok es yeji k'óc m elum'j usu çsu esel abu em elum'j sobel em. ⁵⁹ M'am dad'j eke k'ow eym çkm yogj eke ççgm j e labm a fej ek'çny a uwarm.»

Erm em itjñ owi

13 Legj ab em, agj beb ow am dad Jesu: «Es ew es *Pilat* çj wêl ibi Galile ec'agj ek'im am kok egb waw çj Nyam a.» ² Jesu dad el nine: «Kò am tutar eke Galile ec'agj amua eke wêl ibi a, -l'el sikpl esel egbel -l'akm Galile ec'agj a fej ee? ³ Njanj! M'am dad çny; eke itjñmn erm em, çny fej b'ow uwr esel el af. ⁴ Etj kò agj læw niwn a eke Silowe †† yogj, êl gege a bubm ok af ibi a, kò el -l'el agj enj -l'akm Jerusalem ec'eb eyj a fej ee? ⁵ Njanj! M'am dad çny: eke itjñmn erm em, çny yeji b'ow uwr esel el af.»

Babm e likj a eke çsum ey

⁶ Etj Jesu dad el odad nyandre em nine: «Igj nyam ewl babm e likj in ec'egb çgm a. Li b'ow çgm a eke li k'ow babm a, n'ejñm. ⁷ Etj li dad juma kok es a nine: "Èkn: akpo nyahan etj eke mi b'ow e mi k'ow babm na,

† Bèbmn Esayi 66.15-16. †† SiloweJerusalem ec'ebertj nyam e nin.

kò m'ejñm. Ûbr'r es! Kò bla etj li k'eb wus n'çnym ab çfr çfr nene!" ⁸ Kò juma es a nine: "Egñ gbel, yèb'r n'áñj lakpo na yeji; m'ow m'agbr wus mi díd'r, m'ók'r suw egñun. ⁹ Ow k'çdm lakpo ek'am ow a, li b'ow l'çsu ey. Ek'ow elm eben a, ke çj wêl ubr'r es." »

Jesu ewlm çl lis nyam nenegj e legj

¹⁰ *Nenegj* nyam, Jesu am yejm agj low Jwifel e *Nyam* nunj igj usu. ¹¹ Yogj a çl lis nyam anj. Ow ij akpo læw niwn, eke *abj* njnj nyam çny ibn'n es etj l'ótum eke li k'inym es. ¹² Eke Jesu b'ek'n a, l'esj ow etj li dad ow nine: «Wêl eb elu'j es j ec'çl na em ê!» ¹³ Jesu at'r abu nunj, etj kpekj n'inym es çej etj n'am kçklm Nyam.

¹⁴ Èben a, Nyamel a ec'es ew es a ebl erm ewlm owi na eke Jesu kok nenegj e legj a sostiêm. Li dad dedeku a nine: «Segj ነክኑ anj eke wêl ki kok juma; † blel ówr legj ab em wêl ewlm çny, ke ow k'elm nenegj e legj!»

¹⁵ Es ኢኦኦ eb odad etj am dad'r esel: «Enyembri yony yony esel! *Nenegj* e legj çny em ec'egj nyam nyam bi mçmu in ec'id ek'anj ob ij usu a es ey çkm, ow k'çdm ni mçmu in e gbanj es n'im n'çj ow mij ow éj. Kò yadj ee? ¹⁶ Etj çkw na ek'el Abraham e lilaw, ke *Satan* çny ibn es ij akpo læw niwn a, ke ow akplm eke wêl ki mçmu'n es éb elu'l es nenegj e legj ee?» ¹⁷ Jesu ec'odad ebl na eke dad a, çj in ec'efnu a fej és. Kò dedeku a fej gbè sos em am inj sijuma egbel amamn amua eke n'am kok a sostiêm.

Likj e liy ec'odad nyandre em

Matie 13.31-32; Mark 4.30-32

¹⁸ Jesu dad nine: «Kò bla lowi Nyam e *gbrenjbi* usu a ot es ee? Bla lowi wêl k'oc ebmn ab ee? ¹⁹ N'anj esel likj e liy nyam eke egj nyam oc ewl in ec'çgm af. L'eli l'agb l'el likj ligbel etj çr ow us mel in ec'al ab em.»

Nyandre em odad ek'el lijru eci

Matie 13.33

²⁰ Èmeny Jesu dad nine: «Kò bla lowi mi k'oc m'ebmn Nyam e *gbrenjbi* usu ab ab ee? ²¹ Ow anj esel lijru eke çkw nyam oc wuwlm ma †† toy likj lele yen ab tonj bake ma a nimum inj eb es ab af.»

Lisany likekli ec'odad

Matie 7.13-14, 21-23

²² Jesu am ec banj ekekey lele egbel em ab yejm agj low ejagb a ek'aamn Jerusalem ogj ogj a. ²³ Egj nyam ibrm'n nine: «Egñ gbel, kò agj tel çç b'ow ejñ sel ee?» Jesu dad el nine: ²⁴ «Àtar sos es okr akj lisany likekli em ogj. Kò low nawre m'am dad çny: agj ነክኑ b'ow ebm eke k'ok akj, kò -li k'ow -l'çtum. ²⁵ Eke gbugj es a b'ow igb abl lisany a safue em a, çny b'ow anj gbenj icmn lisany abu ke dádr esel: "Gbugj es, fig ey lisany!" Li b'ow li dad çny l'esel: "M'uwm yogj ek'anj am owr ab

‡ Èkn Çkm Ok 20.9; Ol Çkn 5.13-14. †† ma:Grek em odad eci irir tasi el farin

any!" ²⁶ Etn ɔny b'ow dadr ir esre: "S'ij ob, s'egɔŋ ŋ ab; yegm agɔ low ey ec'eb ab em." ²⁷ Emeny li b'ow li dad ɔny l'esε: "M'uwm yogɔ ek'anɔŋ am owr any. *Ŋgbrɔŋ em e lís, ɔny eke bi kokr ów eɔɔɔ a!*" ^{†28} Lεgɔ eke b'ow ekan Abraham, Isak, Jakɔb lele *kokoba* ɔb esel a feɔ ab Nyam e *gbreɔgbi* usu a, ke wεl b'ow ogɔ ok ɔny gberɔ a, yogɔ anake ca b'ow ikɔŋ ɔŋ sasagar an em a! ²⁹ Agɔ b'ow anɔ susu susu feɔ ow ok es Nyam e *gbreɔgbi* usu ec'ob ij usu a. ³⁰ Etn agɔ bεb a ek'el aja-mu a, sica b'ow el ánymu. Etn ánymu a b'ow el ajamu.»

Jesu am dad Jerusalem ec'es ufɔ owi

Matie 23.37-39

³¹ Lεgɔ ab em a, *Farisiel* ec'agɔ bεb ow titm Jesu etɔ dad'r nine: «Ŋgbrɔŋ aɔa ìm usu ejeci, kɔ *Erɔd* Antipas am erur eke k'ibi'ŋ.» ³² Etn Jesu dad el nine: «Ìmɔ dadr kprakpru na esre: "M'ow m'ogɔ *abɔ* eɔɔɔ, m'ewlm ólu yefeny na lele efi ab, etɔ seɔŋ nyahan m'ow m'uwar em e juma." ³³ Ow akpl eke mi k'imn anym eci em ec'ejagb us ab em, yefeny na, efi lele lεgɔ ek'anɔ anym am ow ab ab. Tasi em a, ow akplm eke Nyam e *kokoba* ɔb es k'uw usu ejeci, ke ow k'elm Jerusalem.»

³⁴ Emeny Jesu low am ey sos em toɔ batɔ n'am dad l'esε: «Jerusalem, Jerusalem, ŋ eke b'ibi kokoba ɔb esel ke b'ɔr agɔ eke Nyam b'erm ow ŋ ogɔ a mebn em a! Sakp abi m'erur eke mi k'as ŋ ec'ey luku em e lís, esε el el eke ŋɔɔ ey lis b'as in ec'ey luku ɔw éw ab af, etɔ éɔŋmɔ! ³⁵ Ow sosiem kin, Nyam b'ow dign ɔny ec'akɔ a elu es foɔ. M'am dad ɔny: k'ow eknm'm toɔ bake lεgɔ a ow; yogɔ anake b'ow dadr esre: "*Ke Nyam éɔŋ eɔŋ a ek'am ow Es Kɔkɔ e nin em a ɔwɔ a!*" »^{††}

Jesu ewlm ɔl es nyam nenεgɔ e lεgɔ

14 *Nenεgɔ* nyam, Jesu im *Farisiel* ec'es ew es nyam ogɔ ob ij em. Agɔ ek'anɔ yogɔ a am ew'r nyamn. ² Etn igɔ nyam ek'ɔl ɔny bake ir ew foɔ a ow inym'n es any af. ³ Jesu ɔdu odad eb etɔ ibrm ol e low any uw esel a lele *Farisiel* ab ab nine: «Kɔ ey ec'ol a ɔŋ abusu eke *nenεgɔ* e lεgɔ wεl k'éwlm eɔŋ ee?» ⁴ Kɔ -l'erurm eke -li ki dad odad. Etn Jesu itɔŋ ɔlu a abu, ewlm'n etɔ elu'l es n'im. ⁵ Etn li dad wεl nine: «Kɔ eke ɔny em ec'εgɔ nyam ɔny in ec'iy, ow k'ɔdm in ec'id ek'ey mijɔmu em, kɔ li k'ow n'iim kpeɔŋ n'ɔnym l'ocm ow es eke ow el nenεgɔ e lεgɔ yeɔi ee?» ⁶ Low na em a, -l'ɔtum -li dadm ow odad kaka ij.

Dedeku em e susu amamn e ɔsum oc owi

⁷ Jesu ebmn nyamn ekn eke agɔ eke wεl b'εsɔ ob ij a, b'erur eke ki sig es susu amamn. Na sosiem li dad agɔ a feɔ nyandre em ec'odad na: ⁸ «Ek'εgɔ nyam esɔŋ mebi ec'ob ij em, ke k'im ki sig es usu mamn a. Ow k'ɔdm ke wεl εsɔ eɔŋ nyam ek'ɔny any akm'ŋ a yeɔi ob ij ab em; ⁹ eɔŋ a ek'εsɔ ɔny, ɔny yony mum a, b'ow ow dad'ŋ esε: "*Igb aɔa im sig es jam a!*", kpeɔŋ εs em b'ow

† Selu 6.9. †† Selu 118.26

igb im sig es jam a. ¹⁰ Kɔ eke wεl esɔŋ ob ij etɔ im a, sig es jam. Eke ow e wanci a b'ow ow a, eɔŋ a ek'εsɔŋ ob ij a b'ow dad'ŋ esε: "Egɔ gbel, òw anym aɔa sig es any esel ec'usu na." [†] Ow em a, ow b'ow el ŋ ec'anygber agɔ a feɔ ek'anɔ ob ij usu a ec'any af. ¹¹ Tasi em a, eɔŋ feɔ eke am igbl'l in sosi ogɔ a, Nyam b'ow ɔny is'r es, etɔ eɔŋ ek'am is es a Nyam b'ow ɔny igbl'l ogɔ.»

Kin agɔ yec'εke wεl k'εsɔ ob ij

¹² Etn sica Jesu dad eɔŋ a ek'εsɔŋ ob ij a nine: «Eke b'ow esɔ agɔ ob ij em a, ke k'εsɔ awlɔel, esɔ jimel, ŋ ec'akɔ ec'agɔ lele awlɔel eɔbreɔgbi ab; el yeɔi -l'ɔtu eke -li k'εsɔŋ ob ij, ke yec'a eke kok a e labm -n'am ɔɔg'ŋ a. ¹³ Kɔ ek'am kok low etɔ k'εsɔ agɔ ob ij a, ke εsɔ ɔgbɔru, sos éyru, akr kpece esel lele ány eflu ab. ¹⁴ Ehe b'ow el ŋ eci aɔke agɔ amua k'ow ɔtum ɔwrm ɔɔm'ŋ. Kɔ Nyam b'ow ɔɔg'ŋ ow e labm lεgɔ eke agɔ eke kok ów amamn a b'ow igb luw em anɔ owr a.»

Ob ij ligbel e nyandre em ec'odad

Matie 22.1-10

¹⁵ Agɔ ek'anɔ ob ij usu a ec'εgɔ nyam ek'iri odad na a, dad Jesu nine: «Ehe él eɔŋ eke b'ow ij ob Nyam e *gbreɔgbi* usu a eci!» ¹⁶ Etn Jesu dad'r nyandre em ec'odad na nine: «Iɔŋ nyam esɔ agɔ ɔɔɔ gbel ob ij. ¹⁷ Ek'ow sig ob ij e wanci a, l'erm in e juma kok es a im am esɔ agɔ a eke l'esɔ ob ij a eke k'ow, aɔke sica feɔ iy neny ŋ. ¹⁸ Kɔ el feɔ, eɔŋ eɔŋ am dad in ec'es abur owi. Kpekre em es a dad juma kok es a nine: "Dàd eɔŋ gbel a, m'ɔl ɔgm nyam, ow it eke mi k'im m'ekn. M'am ŋɔŋn'n, m'ɔny es abur; mi k'ow m'ɔtum m'owm." ¹⁹ Yony em es a dad juma kok es a nine: "Dàd eɔŋ gbel a, m'ɔl sed lew eke mi k'im m'ebm m'ekn el, m'am ŋɔŋn'n, m'ɔny es abur; mi k'ow m'ɔtum m'owm." ²⁰ Nyahan em es a yeɔi dad juma kok es a nine: "Dàd eɔŋ gbel a, catɔ m'ebi ɔw m'oc m'ow m'elu akɔ. Na sosiem mi k'ow m'ɔtum m'owm." ^{††}

²¹ Juma kok es a ewl meny im eɔŋ in ec'es ew es a, etɔ dad'r agɔ a ec'odad eke dad a. Kɔ es ew es a ebl erm etɔ dad in e juma kok es a nine: "Ìm fafa seberɔ em, se-jagb af lele susu feɔ ab esɔ ɔgbɔru, sos éyru, ány eflu lele akr kpece esel ab!"

²² Eke ow b'ibn tel a juma kok es a ow etɔ dad nine: "Em ec'es ew es, ow eke dad a, wεl kok etɔ emeny usu anɔ." ²³ Es ew es a dad in e juma kok es a nine: "Ìm sakp em ejagb lele sebr af ab, ke átrm agɔ ów ok akɔ yec'etɔ ke em ec'él a íy gbɔŋ." ²⁴ Kɔ m'am dad ɔny, agɔ amua eke m'εsɔ ob ij ke eɔŋm owm a, el em ec'εgɔ kaka k'ow ijm em ec'ob na!»

‡ *Bèbmn Nyandre 25.6-7.* †† *Agɔ amua erurm eke k'im es gbeɔ-bl ab em, na sosiem anake -n'am dad el ec'abusu éɔŋm ec'odad a. Eɔŋ kaka anm eke b'ow ɔl ɔgm oglog sed eke li k'ow l'ikɔŋ l'eknm ow e low. Eke eɔŋ ebi owr yeɔi, lεgɔ owr a, l'ɔtu eke li k'elu ow es n'im es gbeɔbl em.*

Digŋ low feŋ elu es ke ús Jesu jam

Matie 10.37-38

²⁵ Agŋ nɔɔŋ gbɛl am us Jesu jam ejagb af. L'ɛwl mɛny l'ɔkŋ wɛl any ɛtŋ li dad wɛl ninɛ: ²⁶ «Egŋ ek'erur eke k'us'm jam a, l'ɛrur'm l'akm ɛs, lis, in e yɔw, in ec'ey, lisi-jimɛl, lisiɔwɛl, lele in obi in obi ec'owr anŋ ab. Ek'ow elm ɛbɛn a, li k'ɔtum l'elm ɛm e jam ɛs. ²⁷ ɛtŋ egŋ ek'ocm in obi ec'olikŋ abum † usm im jam a, ɔtum eke k'el ɛm e jam us ɛs.

²⁸ ɔny ɛm a, ek'egŋ erur eke k'us êl ligbɛl nyam, li b'ow li sig ɛs l'ub os abi eke li k'ɔny ke l'úwar êl a. ²⁹ Eke ow elm ɛbɛn, ɛtŋ l'ɛlu lebn nɔɔmu ɛm, ɛtŋ ca l'ɔtum l'usm êl a l'uwarm a, agŋ a feŋ eke b'ow ɛkn êl a, b'ow kokr'r miyɛr, ³⁰ dad ɛsɛ: «Egŋ na am us êl ɛtŋ ca ow ak-m'n!» ³¹ ɛbɛn nɛnyɛmbri nyam, ek'ɛs ɛw ɛs nyam erur eke k'ogŋ ar lawl ɛs ɛw ɛs ejɛc'ab a, li b'ow sig ɛs li bɛbm l'ɛkn, eke l'ɔtu eke agŋ fandi lɛw ab li b'ow l'ogŋ lawl a ek'am an ɛs ɔbr'r agŋ fandi likŋ ab a ar. ³² Eke l'ɔ-tum ij a, ke l'ɛrm agŋ im ibrm ɛs ɛw ɛs yec'a ek'anŋ akpoj am ow a ɛrm ɛs ɛy.» ³³ ɛtŋ Jesu dad uwar ninɛ: «ɔny ɛm ec'egŋ kaka k'ɔtum elm ɛm e jam us ɛs, eke l'igŋm ów feŋ eke n'ɔny a l'ɛlum ɛs.»

Mok eke ded anm ɛm

Matie 5.13; Mark 9.50

³⁴ «Mok el ob mamn. Kɔ eke l'irmn in e ded a, †† ayaf wɛl ɔtu eke ki kokr'r ke l'ɛwl li ded ee? ³⁵ Egŋ k'ɔtum ocm kokrm wus e juma kaka; kɔ lirŋ af ɛɛ ow it eke wɛl k'oc ɔwl'l. Ek'ɔny n ɔru eke k'irir, ke írir senyn senyn!»

Licɛb ek'irm ke wɛl ɛŋŋ

Matie 18.12-14

15 Wus labm eb ɛsɛl lele sikpl ɛsɛl ab ow ɛŋŋ Jesu eke k'iri in ec'odad. ² Kɔ Farisiɛl lele ol e low yegm ɛsɛl ab am ebl ɛrm ɛl ɔfr ɛm ɛtŋ am dad ɛsɛ: «Igŋ na b'eb sikpl ɛsɛl ɛtŋ b'ij ob ɛl ab!» †

³ Na ɛm a, Jesu dad ɛl odad nyandɛ ɛm ninɛ: ⁴ «Ek'ɔny ɛm ec'egŋ nyam ɔny mɛɛɛb ekŋ yen ɛtŋ nyam irm a, kɔ li k'ow l'okm ekŋ yar lele lɛw libarm ab ab ɛs egb ij usu yogŋ, n'iim l'ɔlm yec'a ek'irm a toŋ bake n'ɛŋŋm ow ee? ⁵ Eke n'ɛŋŋ ow a, n'anŋ sos ɛm iŋŋ ɛm. L'oc l'ɛw ow ɔɔɔw af, ⁶ ɛtŋ l'ow l'ɛy gbugŋ. L'ɛsŋ lawlɛl lele agŋ ek'ir titm'n ab ab, ɛtŋ li dad wɛl ninɛ: «Kòkr sos ɛm iŋŋ ɛm ab, kɔ ɛm e licɛbli a ek'irm a, m'ɛŋŋ'n ŋ!» ⁷ ɛbɛn nɛnyɛmbri nyam m'am dad ɔny, eke sikpl ɛs nyam itŋŋ ɛrm ɛm a, afr yogŋ wɛl b'ow kok sos ɛm iŋŋ ligbɛl akm agŋ ekŋ yar lɛw libarm eke b'ocr ɛl sosi nɛnyɛmbri nyam ɛsɛl ke ibram ɛrm ɛm itŋŋ a.»

† Èkn Matie 10.38 eci akr otar a. †† Èkn Matie 5.13 ec'akr otar a. ‡ Jwifel e low yegm ɛsɛl e sol ab ɛm, egŋ eke b'us abu ij ob agŋ ek'ɛluam ol ab a, l'el egŋ ek' aylm.

Os ek'irm ke wɛl ɛŋŋ

⁸ «Eke yɔw nyam ɔny os †† lɛw, ɛtŋ nyam irm a, kɔ li k'ow l'igŋm kenie, li paplm akŋ ab ɛs, l'ɔlm ɛrm ɛw ɛm toŋ bake n'ɛŋŋm l'ocm ee? ⁹ Eke n'ɛŋŋ l'oc a, li b'ow l'ɛsŋ lawlɛl lele agŋ a ek'ir in ab ab, ke li dad wɛl l'ɛsɛ: «Kòkr sos ɛm iŋŋ ɛm ab, anŋke ɛm ec'os a ek'irm a, m'ɛkn m'oc ŋ!» ¹⁰ ɛbɛn nɛnyɛmbri nyam m'am dad ɔny, eke sikpl ɛs nyam ɛɛ itŋŋ ɛrm ɛm a, Nyam ec'afr ɛrm ɛsɛl sos ɛm b'ow iŋŋ!»

Iy ek'irm im

¹¹ ɛmɛny Jesu dad ninɛ: «Igŋ nyam ɔny in ec'ey yony. ¹² Lɛgŋ nyam, jam ɛs a dad ɛs ninɛ: «ɛm ɛs, ɔŋ'm ɛm ec'ob ɔny ek'ɔtu eke k'ɛbm im a.» ɛtŋ ɛs ɛɛɛ ɛl in ec'ob ɔny a. ¹³ Eke sɛgŋ bɛb b'ɛc a, jam ɛs a oc in ec'aja ɔl ij oc ow ec'os a feŋ ab im usu kpekpe, ɛb ejɛc'ɛm. Yogŋ ni ŋŋŋŋ in ec'ob ɔny a feŋ nfaci ij ɛm.

¹⁴ Eke ni ŋŋŋŋ in ec'ob ɔny feŋ bake ow uwr a, lek lig-bɛl ɛy ɛb ab ɛm, ɛtŋ sica n'am ɔny low feŋ ec'ɛs abur. ¹⁵ N'im ɛb ab ɛm ec'igŋ nyam ogŋ, ɛtŋ ow ɛrm'n ɔgm eke li k'im l'ɔsu gbroko. ††¹⁶ Namn ɔny'n toŋ batŋ n'am erur eke li k'ij gbroko a ec'ob eke b'ij a, kɔ yeci yeŋi wɛl ɔɔm'n.

¹⁷ Eke li b'ɛkn eke low a e li kok a akplm a, ow ɔŋ ɛtŋ n'am tutr in ec'erm ɛm li dad l'ɛsɛ: «Juma kok ɛsɛl a feŋ ek'anŋ ɛm ɛs ogŋ a b'ɛŋŋ ɛl ec'ob ij senyn senyn. ɛtŋ ɛm, m'anŋ anŋa namn am ɔny'm toŋ afŋŋ ɛs!» ¹⁸ M'ow m'igb m'im ɛm ɛs ogŋ a, ke mi dád'r m'ɛsɛ: ɛm ɛs, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele ŋ e lís ab. ¹⁹ M'itm eke k'ɛsŋ'm ŋ ec'iy ij, kɔ èb'm ɛsɛ ŋ e juma kok ɛsɛl ab ɛm e nyam af.»

²⁰ ɛtŋ kpekŋ l'igb n'aam ɛs ogŋ a. Eke n'im toŋ bake n'am ok yogŋ a, n'anŋ akpoj ɛtŋ ɛs ɛkn'n. Ow e low ɔny'n ɔɔŋŋ, ɛtŋ l'uru ɛs n'im l'ɛy ow af. ²¹ Iy a dad'r ninɛ: «ɛm ɛs, mi kok sikpl Nyam ec'any af lele ŋ e lís ab. M'itm eke k'ɛsŋ'm ŋ ec'iy ij.» ²² Kpekŋ ɛs dad in eci juma kok ɛsɛl a ninɛ: «Òcr mob sus ɛm mamn a owr susr ir, ɛlul il kpatrowa abuli, ke ókr ir ɔkrukɔkɔ!» ²³ ɔny n id igŋ mamn a owr ibir; s'íjr ob si kokr sos ɛm iŋŋ! ²⁴ Kɔ ɛm ec'iy na ek'ɛm gbɛ m'ɛsɛ l'uw a, nje n'anŋ owr. L'irm ɛtŋ wɛl ɛŋŋ'n.» ɛtŋ n'am kok ɛs gbɛgbl a sos ɛm iŋŋ ɛm.

²⁵ Ke lɛgŋ a, igŋ a ec'iy kpekŋ a im akp ɛm. Eke n'am ow bake n'am titm gbugŋ a, n'am iri ej ub e likekr. ²⁶ L'ɛsŋ juma kok ɛsɛl ab ɛm e nyam ɛtŋ l'ibrm ow ninɛ: «Kɔ bla lowi am ɛy ee?» ²⁷ Juma kok ɛs a dad'r ninɛ: «ɛsŋ jim ɛwl ow. Eke ɛs ɛkn'n eke n'anŋ senyn senyn a, l'ibi id igŋ mamn a.» ²⁸ Eke iy kpekŋ a iri ɛbɛn a, l'ebɛl ɛrm ɛtŋ l'erurm eke li k'ɛy gbugŋ a. ɛs ɛy ɔkm ow am ŋŋŋŋ'n eke li k'ɛy gbugŋ, ²⁹ kɔ li dad ɛs ninɛ: «Kin akpo akpo eke m'anŋ ŋ ab, ke lɛgŋ feŋ mi bi kok yec'a eke bi dad'm a. ɛtŋ lɛgŋ kaka ɔɔm im cani mi kokrm sos ɛm

†† Os nyam b'ij juma kok ɛs nyam eci lɛgŋ nyam e labm ɔɔŋ. ††† Juma na elm juma ek'it eke Jwif ki kok, anŋke gbroko el Jwifel e criɛ (Ob Ap 11.7; Ol ɔkn 14.8).

ին Էմ lawlel ab yeji. ³⁰ Eke sica ejimյ ow a, in eke ni ղյղյղ ղ ec'ob afacyow ab a, in sosisem ibi id igյ mamn a." ³¹ Es dad'r nine: "Էմ jim, anյ Էմ ab seյն ֆեյ, Էյն ֆեյ a eke m'ոյն a, ղ eci. ³² Ow akpl ke si k'ok sos Էմ inյ, anյke esյ jim na eke s'ese l'uw a, nյe n'anյ owr. L'irm, Էյն sica wel Էյն'n!" »

Ob յսու Էս nyam e nyandre Էմ odad

16 Jesu dad in e *jam* Էսել a nine: «Gbrenյbi nyam յոյ in ec'ob յսու Էս nyam. Էյն wel ow dad'r eke ob յսու Էս a in am ղյղյղ ղ ec'ob յոյ a ֆեյ. ² Gbrenյbi a Էսյն Էյն ibrm'n nine: "Կ՛ bla lowi anake m'am iri ղ e l'is ab ee? B'ow awl ob a eke m'abul'յ a ec'elet eke kokr a ok'm. Կ՛ k'otum elm Էմ ec'ob յսու Էս ij."

³ Eke ow Էwar ir Էben a, ob յսու Էս a am dad in Էմ Էս: "Էմ Էյն gbelyi am ow ogյ'm juma Էմ; ke sica ayaf mi ki kokr ab ee? M'ijm l'ec wus ob kok owi Էմ, Էյն ob sasm owi Էմ yeji Է՛s b'ոյն'm. ⁴ M'uw yec'eke m'ow mi kok ab any ba eke l'ogյ'm juma Էմ a, ke agյ Էb'm Էլ ogյ a!"

⁵ Էյն n'am Էսյ agյ a ֆեյ a Էk'ij in Էյն gbelyi eci labm a nyam nyam Էմ. Li dad k'ekre Էմ Էս a nine: "Կ՛ os abi e labm ij Էմ Էյն gbelyi ogյ ee?" ⁶ Ow dad'r nine: "Mun baro Էկյ yen e labm." Էյն ob յսու Էս dad'r nine: "Eke ղ e labm a el na, ke sig es fafa, ke n'ոն Էկյ yony lele law ab." ⁷ Էմենյ li dad yony Էմ Էս a nine: "Էյն կ՛ ղ, os abi e labm ij ee?" Էյն ow dad nine: "Egb ey eke wel ok fandi Էմ տոյ ij Էկյ yen." Էյն ob յսու Էս a dad'r nine: "Էk'ow el na, ke ոն Էկյ yar." ⁸ Eke -l'awal mob a, gbrenյbi a am aw in e juma kok Էս a eke kok juma kprakpr Էմ a. Tasi Էմ a, wus na ec'agյ bi kok օw kprakpr Էմ յոյան in akm usuayl ec'agյ a.» ⁹ Էմենյ Jesu dad igյ af nine: «Կ՛ m'am dad յոյ, օcr wus na ec'ob յոյ a eke b'ejy Էյն a, ke ow Էմ Էյն alawl. Sica l'egյ eke k'ow յոյն os ij a, ke Afr Էb ok յոյ Էb ir usu a Էk'ոյն uwr ab Էմ.

¹⁰ Էյն Էk'ij nenyembri nyam օw ekekey Էմ a, b'ow ij nenyembri nyam օw Էgbel Էմ yeji. Էյն Էk'ijm nenyembri nyam օw ekekey Էմ a, k'ow ijm nenyembri nyam օw Էgbel Էմ yeji. ¹¹ Eke ijmn neny nyam wus na ec'ob յոյ e l'is, ke b'ow ec'egյ anake b'ow abul յոյ ob յոյ tasi ab ee? ¹² Էk'ijmn neny nyam ob Էk'el Էյն ec'a ec'ոս Էմ, ke bwo ec'egյ anake b'ow յոյ ob Էl յոյ ec'ab ee?

¹³ Aduigյ kaka k'otum kokm es Էw Էսել yony e juma; oglog li b'ow l'ifn k'ekre ec'a ke l'erur yony Էմ ec'a; oglog li b'ow l'ij neny nyam, nyam e l'is, ke li k'ewm nyam e low any. Ծtumn eke ki kokr Nyam e juma ke kokr jete yeji eci juma.» †

Jesu am enym Farisiel abr
Matie 11.12-13; 5.31-32; Mark 10.11-12

¹⁴ *Farisiel* Էk'am iri Jesu e sodad amua a am kokr'r miyer, anյke -li b'erur os owi. ¹⁵ Jesu am dad Էլ Էս: «Agյ ec'any af a b'ocar յոյ sosi Էսե nenyembri nyam Էսել af,

† Bèbmn Matie 6.24.

կ՛ Nyam uw յոյ ec'erm ab any. Yec'eke agյ b'oc Էw low ligbel a, el low eke Nyam ifn. ¹⁶ Mois ec'ol a e l'egյ a lele *kokoba* յb Էսել a ec'odad ab ab anյ տոյ ok Jan mij ok nunյ Էս e l'egյ a. L'egյ a Էյն wel am յb Nyam e *gbrenյbi* usu a ec'Amani Mamn a, Էյն Էյն Էյն am atr sos es eke k'ey Էմ. ¹⁷ Afr lele wus ab b'ow ec gbuյ ke ol a e m'oni nyam oc es.

¹⁸ Igյ ֆեյ eke Էլ in e յոյ es, ke im Էbi ejec'a, ij nfaci ղ; Էյն igյ eke Էbi յոյ ek'ec ogյ a yeji ij *nfaci*.»

Gbrenյbi Էմ sunյ Էս lele gb'oru Lasar ab

¹⁹ Էմենյ Jesu oc nyandre Էմ odad am dad Էս: «Gbrenյbi nyam anյ eke bi sus mob amamn eke b'il an, Էw dandany ebl af. Seյն ֆեյ li bi kok sos, n'am ij, n'am Էյն, n'am kok sos Էմ inյ. ²⁰ Gb'oru nyam eke wel b'esյ Lasar ke abi ok a, b'anյ'n lisany. ²¹ Li b'erur eke li k'ij gbrenյbi a ec'ob eke b'ij ec'ekprey a eke b'ok es wus a. Էյն Էմենյ m'owr b'ow Էմ Էմ iri m'n abi a. ²² Էben Էben տոյ batյ gb'oru a uw, Էյն *af* Էմ Էսել ow oc in ec'abյ a im sigm es Abraham †† e l'is. Eke ow b'ibn tel a, gbrenյbi a yeji uw, Էյն wel oc'r es.

²³ Կ՛ *annes* baյն yogy, gbrenյbi a am ij gbre ոնոն gb'el. Eke li b'igbl any ogյ a, l'ekn Lasar akpoj Էմ eke sig es Abraham e l'is. ²⁴ Էյն n'am Էլ lebl li dad l'ese: "Էմ Էս Abraham ik'յ'm յոյ, ke Էմ Lasar usm abuli mij Էմ ow tat'm anm adar'm Էմ, anյke m'am ij gbre ոնոն al na Էմ." ²⁵ Կ՛ Abraham dad'r nine: "Էմ jim, յոն eke ղ ec'owr anյ Էմ anյ ehe Էմ Էյն Lasar anյ gbre Էմ. Ca kin eke anյ n'anյ Էմ Էս Էյն Էմ ke ղ am ij gbre. ²⁶ Էյն Էմենյ Էյ lele յոյ ab ec'araյն a, ոնոն ligbel nyam anյ. Էk'egյ erur eke k'ow յոյ ogյ a, oglog ow Էյն yogy a yeji, li k'otum." ²⁷ Էյն gbrenյbi a dad nine: "Eke ow el Էben, ke m'am ղոյն: Էմ Lasar im Էմ Էս e gbugյ a, ²⁸ anյke m'ոյն Էմ lisijimel yen. N'fm l'ewar wel yec'Էյն ke Էլ yeji -li k'owmn *gbre* ij usu na." ²⁹ Abraham յdu eb dad nine: "Էսյ jimel ec'a, -n'ոյն *Mois* lele *kokoba* յb Էսել ab eke am Էwar Էլ. Ow akpl ke -l'iri wel ec'a!" ³⁰ Կ՛ gbrenյbi a dad nine: "Էմ Էս Abraham, ow elm ow. Կ՛ eke agյ Էk'uw ab Էմ ec'egյ b'im dad Էլ a, -li b'ow -l'itյն Էմ Էմ." ³¹ Էյն Abraham dad'r nine: "Eke -l'erurm eke -li k'iri Mois lele kokoba յb Էսել ab ec'a, Էben Է -li k'ow -l'irimn Էյն Էk'uw ke b'ow igb im dad Էլ a ec'a yeji." »

Sikpl kok lele low oc ap owi ab
Matie 18.6-7, 21-22; Mark 11.22-26

17 Sica Էմենյ Jesu dad in e *jam* Էսել a nine: «Օw eke b'ոյ agյ kok sikpl a, b'ow anյ seյն ֆեյ. Gb'ok gbre Էլ Էյն a eke sikpl b'ecr in Էմ ow Էյն Էյն a eci! ² Էյն eke b'ոյն Էյն Էk'ոյն յոն Էմ Էմ Էսե iy af Էլ u wus a, low ղյղյ a eke li k'egյ a agb ոնոն. Eke wel oc meb ucur lob ligbel ucu'r Էմն Էյն wel յոյ Էմն in okij a, ow akpl akm low ղյղյ a eke wel ki kok'r a. ³ Ծոյ obi a, Էwr Էմ Էնյն Էնյն!

†† Էկն Luk 13.28.

Eke esɔ jim kok low ɔbr η e lís, ke ɔm'n ów mɛwl em. Eke l'iri etɔ l'uw in ec'ów ɔbr ab any a, òc ap'r. ⁴ Eke lɛɔɔ nyam af li kok low ɔbr sakp lɔbɔ η e lís etɔ l'ow sakp lɔbɔ mum n'am ηɔɔɔn'η a, ke òc ap'r.» †

ɔmn owi

⁵ Erm esel a dad Jesu nine: «Eɔɔ gbɛl, òbn ey ec'ɔmn a.» ⁶ Etɔ Es Kɔɔɔɔ dad el nine: «Blɛl ɔnyn ɔmn ew liɛkɛli esɛ likɔ e liy af ana, ɔtur eke ki dadr likɔ gbɛl na esɛ: "Íil es im inym es okij em!" li b'ow l'elɛm ɔny.»

Juma kok es itam eke k'eku bia elu

⁷ Emɛny Jesu dad nine: «Kin low nyam: ɔny em a, eɔɔ nyam ɔny juma kok es eke bi kok ɔgm juma oglog b'ɔsu mindey. Eke li b'annɔ juma kok em ba li b'ow a, kɔ in ec'akɔ es a b'ow dad'r eke li k'ow fafa li sig es l'ij ob ee? ⁸ Kɔ li k'ow li dadm ow kɔɔɔɔ l'ɛsmɛ: "Kòk em ec'ob ij al Èw ob sos, ke ɔn'ɔm ob m'ij m'ɛɔɔ gbɛl ke η yɛji ij ob eɔɔ ee?" ⁹ Ekan eke n'ɔɔm in e juma kok es a bia, ów a eke li dad ow, ke ow kok ɔn'η a ec'ab ee? ¹⁰ Eɛn ɔny yɛji, eke kokr low fɛɔ eke Nyam ɔny ɔny eke ki kokr a yɛji, dadr esɛ: "Ey juma kok esɛl cɛ s'el; ow ek'it eke si ki kok a, ow ana." »

Kokobe es nyam ow elu Jesu bia

¹¹ Sica Jesu eb ejagb aam Jerusalem, etɔ n'am ɛcr Samari lele Galile ab e ligber a ogɔ ogɔ. ¹² Eke n'im bake n'am titm baɔn nyam a, kokobe esɛl agɔ lɛw anɔ akpoj †† am ow ɔbr'r, ¹³ etɔ n'am elu ow lebl -li dad -l'ɛsɛ: «Eɔɔ gbɛl Jesu, ikɔ ey ɔɔɔɔ!» ¹⁴ Jesu ɛkn el etɔ dad el nine: «Ímn yɛgmɔ egb waw esɛl sos!» ‡ Etɔ -l'ɛwl mɛny -n'aam.

Eke -n'aam a, el fɛɔ -l'ɛwl. ¹⁵ El em ec'ɛɔɔ nyam ek'ɛkn eke l'ɛwl a, l'ɛwl mɛny l'ow yogɔ, etɔ n'am kɔkɔm Nyam lebl gege. ¹⁶ L'ok ɔwɔɔɔ wus, l'ubu any es Jesu ec'any af, etɔ n'am ɔny ow bia. Igɔ na elm Jwif kɔ Samari ec'ɛɔɔ. ¹⁷ Jesu ibrm'n nine: «Kɔ ow elm ɔny lɛw mum ewlmɔ ee? Etɔ kɔ bogɔ libarm ab a ee? ¹⁸ Kɔ η ɔny cɛ ek'el utu eɔɔ a anake ow am elu Nyam bia ab ee? Etɔ kɔ el a gbɛ, eɔɔ kaka tutrm eke k'ow elu Nyam bia ee?» ¹⁹ Etɔ Jesu dad'r nine: «Ígb ke ím, kɔ η ec'ɔmn a eb elu'η es.»

Nyam ec'es ew a e mower

Matie 24.23-28, 37-41

²⁰ Lɛɔɔ nyam Farisiel ow am ibrm Jesu esɛ: «Kɔ bogɔ lɛɔɔ iy Nyam ec'es ew a b'ow ow bake agɔ ɛkn ee?» Etɔ li dad wɛl nine: «Nyam ec'es ew a k'ow owm esɛ ob eke wɛl b'ɛkn af. ²¹ Wɛl k'ow dadm esmɛ: "Kin n'annɔ aɔa, ow k'ɔdm n'annɔ yogɔ a!" Tasi em a, Nyam ec'es ew a anɔ ɔny ec'araɔn.» ††

† Jwifel e low yegm em a, wɛl ɔtu eke k'oc low ap eɔɔ toɔ sakp nyahan. †† Èkn Ob Ap 13.45-46. ‡ Èkn Ob Ap 14.2-3. †† anɔ ɔny ec'araɔnodad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɔnɔ ejec'em dad esɛ anɔ ɔny em

²² Etɔ emɛny n'am dad jam esɛl a l'ɛsɛ: «Sɛɔɔ am ow eke b'ow erurir eke k'ɛkan eɔɔ ec'Iy lɛɔɔ nyam cɛ, gbɛkɔ k'ow ɛknmɔ in. ²³ Wɛl b'ow dad ɔny esɛ: "N'annɔ aɔa!" ow k'ɔdm "N'annɔ yogɔ a!", kɔ k'urur es k'usr jam k'ímn! ²⁴ Esɛ elɛl eke nyam b'ɛɔn ke b'ayal afr nimum fɛɔ a, ɛben nɛnyembri nyam ow b'ow ɛcr eɔɔ ec'Iy e mower e lɛɔɔ a yɛji. ²⁵ Gbɛkɔ gbɛl ke low na éy a, ow it ke l'ij gbɛɔ ɔɔɔ, ke yɛfɛnyɔna ec'agɔ igɔ elu'l es. ²⁶ Low a eke ey Noe e lɛɔɔ a, ɛben cɛ ow b'ow ey eɔɔ ec'Iy e mower e lɛɔɔ a yɛji. ²⁷ Lɛɔɔ a, agɔ a fɛɔ am ij ob, etɔ am eɔɔ. Eɔɔ lel ɔɔɔ ab am ɛbirir toɔ batɔ ow it lɛɔɔ a eke Noe ey mijɛɔ gbɛl ab em a, etɔ mij gbɛl a iy ow bubur el es ibi el. ††† Emɛny ow b'ow anɔ esɛ Lɔt e lɛɔɔ a ec'ab af: yogɔ yɛji agɔ am ij ob, am eɔɔ, am ɔl án, am ewl egb, am us mel. ²⁹ Etɔ eke Lɔt anɔ Sodɔm baɔn ey ɔkm a, Nyam ɔny al lele mɛbn eke ler ab am an ok wus esɛ mij af, toɔ ibi agɔ a fɛɔ. ³⁰ Eɛn cɛ ow b'ow ey eɔɔ ec'Iy e mower e lɛɔɔ a yɛji.

³¹ Lɛɔɔ ab em a, eɔɔ eke b'ow anɔ in ec'èl af e lef eb usu a, ††† ke b'ow ɔny in e mob anɔ akɔ a, k'úsm es eym akɔ ocm ob. Eɛn eɔɔ eke b'ow anɔ ɔgm a yɛji, k'éwlm ij. ³² Òkan Lɔt e ɔɔ a eke lɛr jam a e low a yɛji. †††† Eɔɔ eke b'erur eke ki dogɔn in e sel a, b'ow irmn; kɔ eɔɔ a eke b'ow irmn in e sel a, b'ow anɔ owr. ³⁴ M'am dad ɔny, lɛɔɔ a eci ncok a, agɔ yony eke b'ow ɛru es ob erur ob nyam af a, wɛl b'ow oc nyam, ke wɛl igɔ nyam elu es. ³⁵ Ek'ɔɔɔ yony am bɛbm sos ob iny eci, wɛl b'ow oc nyam, ke wɛl igɔ nyam elu es. ³⁶ [Eke agɔ yony anɔ ɔgm, wɛl b'ow oc nyam, ke wɛl igɔ nyam elu es.]» †

³⁷ Sica in e jam esɛl a ibrm'n nine: «Eɔɔ gbɛl, kɔ low na bogɔ ow b'ow ey ee?» Etɔ Jesu dad el nine: «Yogɔ eke sos meɔl ugɔn b'ow anɔ a, yogɔ anake sikaka b'ow as luku a.» ††

Jɛj ok es nyam lele inɔnyow nyam ab

18 Emɛny Jesu dad in e jam esɛl a nyandre em odad yegm el ek'ow akpl ke sɛɔɔ fɛɔ -ni ηɔɔn Nyam, sos k'ówm el es. ² Li dad wɛl nine: «Eb nyam em a, jɛj ok es nyam anɔ eke élɛm Nyam ke ám tutrm eɔɔ yɛji. ³ Eb nyam ab em cɛ, inɔnyow nyam yɛji anɔ eke sakp ɔɔɔ b'ow eɔn'n ke ám ibrm'n eke ow ki jɛj in lele in ec'ifnu ab e low ok nɛnyembri nyam em ɔn'η. ⁴ Lɛɔɔ kɔɔɔ em etɔ, jɛj ok es a éɔɔm jɛjm in e low a okm, etɔ n'am dad in em l'ɛsɛ: "Nawrɛ tasi m'élɛm Nyam, etɔ m'am tutrm eɔɔ yɛji, ⁵ gbɛkɔ inɔnyow na am ij'r m gbɛɔ ɔɔɔ. Mi b'ow mi jɛj in e low a m'ok, yec'etɔ ke li k'ówm l'ijrm im gbɛɔ ij." »

⁶ Etɔ emɛny Es Kɔɔɔɔ igɔ af dad nine: «Kɔ irir jɛj ok es ηɔɔ na ec'odad eke dad ab ee? ⁷ Etɔ Nyam ek'ɔny in ec'agɔ eke b'elul lebl ncok lele lɛɔɔ owr ab a, li b'ow l'ɛw wɛl eci jɛj ok owi a es ow ibn ee? ⁸ Low nawrɛ m'am dad ɔny: li b'ow l'ogɔ es li jɛj wɛl e low l'ok. Kɔ lɛɔɔ eke

†† Èkn Nurɔ ɔb 6.9-7.24. ††† Èkn Matie 24.17 ec'akr otar a. †††† Èkn Nurɔ ɔb 19.26. § Luk eci silɛl esig beb em a, wɛl éɔɔm sodad ek'annɔ ob na [...] ec'araɔn em a. Èkn Matie 24.40. †† Èkn Matie 24.28 eci akr otar a.

εγῆ ἐκ'Ἰϋ β'ὠω ὠω α, λι β'ὠω ν'εῖηη ὠμν ἐσελ wus na af ee?»

Farisi nyam lele wus labm eb es nyam ab

⁹ Emeny Jesu dad nyandre em odad ok agḡ a eke b'ubr el sosi nenyembri nyam esel ke b'ifn agḡ ejec'a nine: ¹⁰ «Agḡ yony im ok *Nyamel* gbɛl a e gbugḡ a Nyam ḡḡḡ eci; nyam el *Farisi* etḡ nyam el *wus labm eb es*. ¹¹ Farisi a igb inym es am ḡḡḡ Nyam erm em dad esε: «O Nyam, m'am elu'ḡ bia eke m'anm esε agḡ amua na ek'el elu, ὠw eḡḡḡ kok esel, afacu, oglog esε wus labm eb es na af a. ¹² Neneḡḡ gber nyam af, mi b'ennḡ neny sakp yony. Etḡ mi b'oc em ec'ob fḡḡ eke mi kok a eci lεw em m'ap'ḡ.» ¹³ Kḡ wus labm eb es a gbε kḡab es agḡ a e līs inym es saw em, ḡtum eke k'igbl any ogḡ lεr afr yeḡi, etḡ am ok sabu ermni dad esε: «O Nyam, ḡḡḡḡ ḡḡḡ ḡḡḡ m'el sikpl es.» ¹⁴ Low nawre m'am dad ḡḡḡ: wus labm eb es a, eke l'εwl meny n'aam akḡ a, Nyam oc in e sikpl a ap'r; † kḡ ow elm Farisi a gbε. Tasi em a, εḡḡ fḡḡ eke b'igbl'l in sosi ogḡ a, Nyam b'ow ḡḡḡ is'r es; etḡ εḡḡ eke b'isr in sosi es a, Nyam b'ow ḡḡḡ igbl'l ogḡ.»

Jesu lele etuey ab

Matie 19.13-15; Mark 10.13-16

¹⁵ Ca agḡ ot ey meny nenyem yeḡi ow eke Jesu k'at el abu nuḡ. Eke *jam* esel a b'εkn εben a, -n'am enym agḡ a abr. ¹⁶ Kḡ Jesu ḡḡ wel ot etuey a ow'r līs etḡ li dad nine: «Yεbr etuey ow em ogḡ! εḡḡ k'εdḡḡ el, ḡḡḡ tasi em a, Nyam e *gbreḡḡbi* usu a, agḡ a ek'anḡ esε el af a eci. ¹⁷ Low nawre m'am dad ḡḡḡ: εḡḡ kaka fḡḡ ek'εḡḡḡ Nyam e *gbreḡḡbi* usu a ebm esε iyli af a, εḡḡ ikḡ na, lεḡḡ kaka li k'ow l'ḡtum l'εym em.»

Ἰḡḡ fḡḡ elu es ke ús Jesu jam

Matie 19.16-30; Mark 10.17-31

¹⁸ Jwifel ec'any es nyam ibrm Jesu nine: «Low yeḡm agḡ es mamn, kḡ ayaf mi ki kokr ke m'ij sel ek'ḡnym uwr ec'aja ee?» ¹⁹ Jesu dad'r nine: «Kḡ bla etḡ am esḡḡḡ εḡḡ mamn ee? εḡḡ kaka elm εḡḡ mamn, ek'ow elm Nyam ḡḡḡ coco cε. ²⁰ Kḡ uw sol ab any ee? *K'ijm nfaci, k'ibim εḡḡ, k'iyim mil, k'ijm danḡḡ em εḡḡ e nuḡ af, εlum asḡ lele esḡ ab.*»^{††} Any es a dad nine: «Likekli em etḡ mi b'elum sol amua fḡḡ.» ²² Eke Jesu b'iri odad na a, li dad ow nine: «Eke kok εben ke ow akpl, gbεkḡ ow anḡḡḡ low nyam: ḡḡ ḡ ec'ob fḡḡ ek'ḡḡḡ a ij, ḡc ow ec'os a cεc ḡḡḡḡ, ‡ ke b'ow εḡḡ ob ḡḡḡ afr, ca εwl meny ow us'm jam.» ²³ Eke any es a iri odad na a, sos ḡw'r es ḡḡḡ n'ḡḡḡ ob ḡḡḡ. ²⁴ Jesu is any lεr'r etḡ εkn eke sos ḡw'r es; li dad nine: «Nyam e *gbreḡḡbi* usu a ec'εm εy a εw tuḡtuḡ agḡ a ek'ḡḡḡ ob ḡḡḡ a eci gbε! ²⁵ Gbanḡkḡ kedebnam eci fεfn ḡmu em eke k'εcr a εw

† Nyam oc in e sikpl ap'r: odad na Grek em, wel ḡtu ek'itḡḡ ejec'em dad esε Nyam oc'r nenyembri nyam es in ec'any af †† ḡkm Ok 20.12-16; Ol ḡkn 5.16-20. ‡ εkn Matie 19.21 eci akr otar a.

fuefue akm gbreḡḡbi eci Nyam e gbreḡḡbi usu a ec'εm εy a.»

²⁶ Agḡ a eke iri odad na a am dad esε: «Kḡ sica bwo ec'εḡḡ ḡtu ek'εḡḡ sel ee?» ²⁷ Jesu ḡdu eb dad nine: «Yec'εke εw tuḡtuḡ agḡ ec'a, Nyam ogḡ a ow εw fue-fue.» ²⁸ Pier dad nine: «Nḡ obi yeḡi εkn, s'igḡ εy ec'ob ḡḡḡ fḡḡ s'εlu es s'am us'ḡ jam!» ²⁹ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad ḡḡḡ: ek'εḡḡ igḡ in ec'akḡ, in e ḡḡw, lisi-jimel, in ec'agḡ oglog in ec'ey ab elu es Nyam e gbreḡḡbi usu a sosiεm, ³⁰ li b'ow n'εḡḡ amua na fḡḡ bubu af lεḡḡ na em, etḡ lεḡḡ ek'anḡ anym am ow ab em a, li b'ow n'εḡḡ sel ek'ḡnym uwr.»

Jesu εwar sakp nyahan em in e luw lele in e luw em anḡ igb ab

Matie 20.17-19; Mark 10.32-34

³¹ Jesu esḡ in e *jam* esel lεw yony a ow εḡḡḡḡ saw em etḡ am dad el esε: «ḡsr any εkan, kin Jerusalem anake s'am uyu s'im a. Yogḡ anake low a fḡḡ eke *kokoba* ḡb esel ḡḡḡ εḡḡ ec'Ἰϋ e līs a b'ow iy neny a. ³² Wel b'ow oc elu'l Nyam e low any uwm esel ec'abu em. -Li b'ow -li kokr ow miyer, -li wεwr ow, -l'af l'ow sar any. ³³ -Li b'ow -l'ḡr ow ḡḡbre em, ke ca -l'ibi ow. Etḡ seḡḡ nyahan li b'ow l'igb luw em.» ³⁴ Kḡ jam esel a irim odad eke n'am dad wel a okm el es sos em; odad a eci liy a k'εym ḡkm, etḡ -l'uwm low yec'a eke Jesu am dad a e nyandre ab any.

Jesu ewlm Jeriko ec'any eflu nyam

Matie 20.29-34; Mark 10.46-52

³⁵ Eke -n'imn toḡḡ bake -n'am titm Jeriko a, any eflu nyam sig es ejagb saw am sasm ob. ³⁶ N'am iri dedeku a ek'am ow a e lebl, etḡ n'am ibrm l'εse: «Kḡ bla lowi ee?» ³⁷ Wel dad'r ek'ow el Nasaret e Jesu anake am εc a. ³⁸ Etḡ kḡεkḡ n'am ḡḡ li dad l'εse: «Jesu, David eci *lilaw*, ḡḡḡḡ ḡḡḡ!» ³⁹ Agḡ ek'anḡ anym am an es im a, am enym'n abr eke li ki yewal, gbεkḡ n'am at lebl es l'ḡḡ li dad l'εse: «David e *lilaw*, ḡḡḡḡ ḡḡḡ!» ⁴⁰ Eke n'am ḡḡ εben a, Jesu inym es etḡ ḡḡ εḡḡ esḡḡḡ. Eke any eflu a ow titm'n a, Jesu ibrm'n nine: ⁴¹ «Kḡ bla lowi am erur eke mi ki kok m'ḡḡḡ ee?» Any eflu a dad'r nine: «εḡḡ gbɛl, m'am erur eke mi k'εkn es.» ⁴² Jesu dad'r nine: «Nḡ ec'ḡmna a ewlm'ḡ; εkn es ḡḡḡ!» ⁴³ Kḡεkḡ any eflu a am εkn es, etḡ n'am us Jesu jam li kḡklm Nyam. Etḡ agḡ a fḡḡ eke εkn low na a yeḡi am kḡklm Nyam.

Jesu im Zashe e gbugḡ a

19 Eke Jesu εy Jeriko banḡ am ubr im a, ² gbreḡḡbi nyam eke wel b'εsḡ Zashe, ke el *wus labm eb* esel ec'εḡḡ ligbɛl a anḡ yogḡ. ³ N'am ḡḡ eke li k'εkn εḡḡ a eke el Jesu a, kḡ bieku a sosiεm, l'ḡtum eke li k'εkn ow ḡḡḡ l'el εḡḡ kḡεtεḡḡni. ⁴ Etḡ l'uru es n'im l'uyu sikomor ikḡ nyam l'εy em eke li k'εkn Jesu, eke ow b'ow εcr yogḡ ec'a sosiεm.

⁵ Eke Jesu ow ba b'igñ yogñ a, l'igbl any ogñ etñ li dad ow nine: «Zashe, ògñ es fafa us es; ow it eke yefeny na mi k'ey ñ e gbugñ a.» ⁶ Etñ kpekñ Zashe ogñ es us es, oc Jesu ab im gbugñ etñ eb'r sos em iññ em. ⁷ Agñ a feñ ek'ekñ low na a am sesl ów dad ese: «Egñ na gbè, *sikpl* es ogñ anake n'im n'am ij etu a!» ⁸ Kò Zashe igb inym es Es Kòtòkò ec'any af etñ dad nine: «Egñ gbèl, m'ow m'oc em ec'ob e m'ony a e likpr m'ap cgbòru. Etñ eke m'eb egñ nyam ec'ob dufre em, mil em, ke m'ówr sakp yar m'ón'ñ.» ⁹ Etñ Jesu dad'r nine: «Yefeny na sel etñ ey akñ aña, añke egñ na yeji el Abraham e lilaw. ¹⁰ Tasi em a, egñ ec'Iy ow am òl eke k'eb agñ ek'irm a elu es.»

Òc os cò an!
Matie 25.14-30

¹¹ Eke -n'am iri sodad amua a, emeny Jesu dad nyan-dre em ec'odad nyam añke n'am titm Jerusalem, etñ agñ a am tutr eke Nyam ec'es ew a am ow ey ckm kpekñ. ¹² Etñ kin odad eke l'oc n'am dad: «Akñ nyam ec'any es nyam aam usu kpekpe eb nyam em eke k'eb es ew ec'abusu, ke éwl meny ow. ¹³ Gbuñ eke li k'im a, l'esñ in eci juma kok esel ab em e lèw, etñ n'ón egñ egñ os † ekñ yen, etñ li dad wel nine: "Òcr kokar juma etñan mij toñ ke m'éwl meny m'ow." ¹⁴ Kò in ec'eb eyñ a ifn'n, etñ -l'erm agñ us'r jam im dad eke el erurm eke egñ ikñ na in k'ew el es.

¹⁵ Eke n'im l'eb es ew ec'abusu a bake l'ewl l'ow a, l'esñ in eci juma kok esel a eke li cec os n'ón a eke li k'uw egñ egñ e juma e kok a e mij ek'etñ ab any.

¹⁶ Kkekre es a ow etñ dad'r nine: "Egñ gbèl, ñ e os ekñ yen ab em, m'etñ os fandi." ¹⁷ Es ew es a dad'r nine: "Ju-ma kok es mamn, ow akpl gbè! Eke ij neny nyam low likekli na em a, ow sosisem m'am cñ'ñ abusu ek'ew eb lèw es." ¹⁸ Yony em ec'a yeji ow etñ dad'r nine: "Egñ gbèl, ñ e os ekñ yen ab em, m'etñ os ekñ yen yen sakp yen." ¹⁹ Li dad ow nine: "M'am cñ'ñ abusu ek'ew eb yen es." ²⁰ Nyahan em e juma kok es a ow etñ dad nine:

"Egñ gbèl, kin ñ e os a eke m'ucu es cñony em m'ew'ñ es. ²¹ M'uru'ñ añke m'uw any eke ñ el egñ tuatù. Etñ b'oc ob yec'eke ñ ewm es a, b'ub egb yec'eke ewlm a."

²² Eke li dad ebèn a, es ew es a dad'r nine: "Ñ el juma kok es ñuñ; m'ow m'oc ñ ec'odad ebl a m'obr'ñ low. Uw any eke m'el egñ tuatù, ke mi b'oc ob yec'eke m'ewm es, ke mi b'ub egb yec'eke m'ewlm a; ²³ etñ kò bla etñ ocm em e os a iim ewm es os es ew usu, ow kokm ju-ma bake, ese lele eke m'ow ab af a, ke m'óc os a lele ow e mij ab ab ee?" ²⁴ Kpekñ es ew es a ewl meny etñ dad agñ a ek'ann yogñ a nine: "Èbr ir os a abu em cññ egñ a ek'ony fandi a." ²⁵ Kò -li dad ow nine: "Egñ gbèl, in n'ony os fandi etñ, ke emeny wel cñ'ñ ee?" ²⁶ L'òdu l'eb li dad nine: "Low nawre m'am dad cny: egñ feñ eke cny ob ab a, wel b'ow obn'n; kò egñ eke cny ob kaka a, tel a eke n'ony a yeji, wel b'ow cdu eb'r abu em. ²⁷ Kò sica

em ec'efnu a ek'erurm eke mi k'el el ec'es ew es a, cnyñ owr el aña, ke íbir el em ec'any af!" »

Jesu am ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Jan 12.12-19

²⁸ Eke li dad ebèn a, Jesu ikñ bieku a anym am uyu im Jerusalem. ²⁹ Eke n'im bake n'am titm Betfaje lele Be-tani ab ek'el *Olivie* lafeny a ec'ogog a, ^{††} Jesu erm in e *jam* esel ab em ec'agñ yony, ³⁰ etñ li dad wel nine: «Ìmn baññ a ek'ann anym a. Eke b'ow okr em a, b'ow ekan gbanjò kpetetñni nyam eke wel ucür es, ke egñ kaka k'uyum af. Ònyñ mòmùn in es ocr owr ir. ³¹ Ek'egñ b'i-brm cny low a sosisem eke am mòmùn gbanjòli ab es a, dàdr ir esre: "Egñ gbèl a cny ow ec'es abur." »

³² Agñ a eke l'erm a im etñ -l'ekñ low a ese lele eke Jesu dad el ab af. ³³ Eke -n'am mòmù gbanjòli a es a, ow ec'esel a am ibrm el ese: «Kò bla etñ am mòmùn gbanjòli ab es ee?» ³⁴ Etñ erm esel yony a dad el nine: «Egñ gbèl a cny ow es'abur.» ³⁵ Etñ kpekñ -l'oc gbanjò kpetetñni a -l'is Jesu. -L'oc el eci sigbad -li faf ow af, etñ -n'ón Jesu uyu af. †

³⁶ Eke -n'am an es -n'imn anym ec'a, agñ am ot el e sigbad faf ejañ. ^{†††} Eke n'am titm Jerusalem, ejañ a ek'am us nuñ es imn *Olivie* lafeny af ec'a, agñ a feñ ek'am us'r jam a sos em iññ em am kòklm Nyam lebl gege, sakrowa a feñ eke -l'ekan a sosisem eci. ³⁸ -N'am dad -l'ese: «*Ke Nyam édn Eb Ebu ek'am ow Es Kòtòkò e nin em a awrò!*» ^{††} S'am kòklm Nyam, erm es ey lele anyg-bèl ab ek'ann afr a sosisem eci!»

³⁹ *Farisiel* beb ek'ann agñ ab em a, dad Jesu nine: «Low yegm agñ es, édn ñ e jam esel a yéwal.» ⁴⁰ Kò Jesu dad el nine: «Eke -li yewal yeji, mebn amua b'ow cñ kòklm im!»

Jesu am ikñ Jerusalem ec'ón

⁴¹⁻⁴² Eke Jesu im titm Jerusalem ke b'ekñ eb a, n'am ikñ ow ec'ón li dad l'ese: «O Jerusalem, blel ñ yeji uw legñ na em ec'elel eke k'etñ erm es ey any ana! Kò sica ow l'ón es any af. ⁴³ Kò legñ am ow eke ñ ec'efnu b'ow awñ lakp iwr did elul'ñ em, eb'ñ susu feñ, abur'ñ es atr'ñ sel. ⁴⁴ -Li b'ow -ni ñuñ'ñ nimum, ñ lele ñ ec'eb eyñ ab ab. Etñ lebn kaka k'ow anm lawl lebn af ij, añke ñ uwm legñ eke Nyam ow eke k'elum'ñ abu ab any!»

Jesu ogñ án cnu a ok ckm Nyamel gbèl ab em

Matie 21.12-17; Mark 11.15-19; Jan 2.13-22

⁴⁵ Sica Jesu im l'ey *Nyamel* gbèl a e gbugñ a, l'ogñ án cnu a l'ok ckm, ⁴⁶ etñ li dad wel nine: «Nyam lèl em a, Nyam dad nine: *Em ec'èl a b'ow el Nyam ñcñ ec'èl.* Etñ cny, am ocr kokr *elu eci etñanin usu!*» ^{†††}

⁴⁷ Sègñ feñ Jesu b'im yegm agñ low *Nyamel* gbèl ab em. Etñ *egb* waw esel *egbèl* a, ol e *low* yegm esel a, lele *Jwifel* em ec'any esel ab ab, am òl eke k'ibi'r. ⁴⁸ Kò

† Os nyam a el juma kok es nyam e legñ nyam e labm scg.

†† Èkn Mark 11.1 ec'akr otar a. † Bèbmn Zakari 9.9. Èkn Matie 21.5 eci ak' otar a. †† Èkn Matie 21.8 ec'akr otar a. †† Selu 118.26. Èkn Matie 21.9 ec'akr otar a. ††† Bèbmn Esayi 56.7; Jeremi 7.11.

-l'uwmn elel eke -li k'ejan ow any, anke agn a feñ b'iri in e low senyn senyn.

Jesu ec'abusu ony owi
Matie 21.23-27; Mark 11.27-33

20 Legn nyam, Jesu am yegm agn low *Nyamel* gbel a e gbugn a, etn n'am dad Amani Mamn ec'odad. *Egb* waw esel egbel a, ol e low yegm esel a lele agn ekpek ab ab ow ² etn am ibrm ese: «Dàd ey ò! Kò bogñ ec'abusu em am kok ów amua ee? Kò bwo ony na eci kok ec'abusu ee?» ³ Etn Jesu dad el nine: «Em yeji m'am ow m'ibrm ony low nyam ce. Dàdr'm, ⁴ kò bwo ony Jan abusu ow ok agn mij nun ee? Kò Nyam oglog agn ee?» ⁵ Etn -n'am dadarir el cfr em -l'ese: «Eke si dad eke Nyam ony n'ow, li b'ow l'ibrm ey l'ese: "Kò bla sosome ubmn in nawre ee?" ⁶ Etn emeny eke si dad eke agn ony abusu l'ow, ow b'ow ony agn a feñ ot mebn eke k'ibi ey, anke -l'uw any eke Jan el Nyam e *kokoba* òb es tasi.» ⁷ Etn sica -li dad Jesu nine: «S'uwm egn ek'onny abusu l'ow l'ok agn mij nun ab any.» ⁸ Etn in yeji li dad wel nine: «Eke ow el eben a, em yeji mi k'ow mi dadm ony abusu yec'em eke mi bi kok ów amua feñ a.»

Viny cgm e juma kok esel enun ec'odad nyandre em
Matie 21.33-46; Mark 12.1-12

⁹ Emeny Jesu am dad agn a nyandre odad na ese: «Legn nyam cgm es nyam ewl *viny* in ec'cgm a, l'oc l'abul cgm juma kok esel, [†] etn n'im usu legn kpekpe eci. ¹⁰ Eke egb ub e legn ow a, l'erm in ec'abu elum es nyam im etn juma esel a eke wel k'onny egb a, in ec'eke k'ebm'n a. Eke abu elum es a im a, juma esel a c'or, etn -l'ogñ ow ow ewl abu cfr. ¹¹ Emeny cgm es a erm abu elum es ejeci nyam. Kò in yeji juma esel a c'or, wewr'r, etn -l'ogñ ow; ow ewl eke -n'cwm ow ob kaka. ¹² Emeny sakp nyahan em, l'erm abu elum es nyam im. Na ec'a gbe, -l'or ow -li kok ow mob, etn -n'onny -l'owl ow lakp jam a. ¹³ Eke egb cgm es a b'ekn eben a, li dad nine: "Oho! Kò sica ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow m'erm em ec'iy eke m'erur tasi a; ow k'odm ke -n'onny ow ec'elum." Etn l'erm jim im. ¹⁴ Gbeka eke -l'ekan ow a, -n'am dadarir el cfr -l'ese: "Kin egn a eke godo godo b'ow el aja ij es a! S'ibi'r ke cgm a el ey eci." ¹⁵ Etn -n'onny -l'owl ow cgm a e lakp jam a, etn -l'ibi ow.»

Sica Jesu ibrm el nine: «Kò na, bla lowi cgm es a b'ow kok cgm juma kok esel ab ee? ¹⁶ Li b'ow l'ow, l'ibi juma kok esel a, ke l'oc cgm a n'onny agn ejeci.»

Eke agn a iri sodad amua a, -li dad nine: «Ow k'ow eym eben!» ¹⁷ Kò Jesu ler el etn ibrm el nine: «Kò Nyam odad na e nyandre el ayaf ee?

Lebn a eke el us esel a oc owl a, ewl el el l'ny em e lebn tasi. ^{††}

¹⁸ Egn feñ eke b'ow ey lebn na af a, b'ow k'ikn es, etn egn feñ eke lebn a b'ow ey af a, b'ow piplm em el sifle-fl.»

† Èkn Mark 12.1 ec'akr otar a. †† Selu 118.22.

Kò wel s'og wus labm ee?
Matie 22.15-22; Mark 12.13-17

¹⁹ Eke ol e low yegm esel lele *egb* waw esel egbel ab ab uw any eke el sosome anake Jesu ub nyandre na a, -n'am òl eke li k'onny ow ke -l'edñ ow e juma a, gbeka -n'am uru agn a. ²⁰ Ow sosome -n'am c'usu Jesu kprakr em. -Li b'erm agn ow ese nenyembri nyam esel af, eke k'onny Jesu in ec'odad ebl em, yec'etn ke -l'oc -l'elu ow Jude ec'es ew es a abu em. ²¹ -N'am ibrm Jesu low ikn na -l'ese: «Low yegm agn es, s'uw any eke n e Nyam e low eke bi dad ke bi yegm agn a el nawre etn úrum egn any es; Nyam ec'elel eke am ibrm eke si k'iir eb a, bi yegm ow ec'ejagb a kpen. ²² Kò dàd ey ò! Ey ec'ol ony abusu eke si ki c'og wus labm s'onny *Sesar* ee?» ^{†23} Eke -li dadr eben a, Jesu uw el e kprakr ab any, etn dad el nine: ²⁴ «Yègm'n'm os nyam.» Etn -l'oc el ec'os a e nyam -n'am yegm ow. Etn Jesu ibrm el nine: «Meny ewr na lele nin na eke wel n'on os na af a, bwo ec'egñ ec'ow el ee?» Etn -li dad nine: «Sesare eci.» ²⁵ Etn Jesu dad el nine: «Eke ow el eben a, ke ony Sesar yec'ek'el in ec'a, ke onny Nyam yeji yec'ek'el in ec'a.» ²⁶ Na em yeji -l'otum -n'onny ow odad ebl em agn a ec'any af. Kò odad eke li dad wel a iti el any, etn -li bubur enyembri.

Luw em anñ igb
Matie 22.23-33; Mark 12.18-27

²⁷ Ow e jam a, *Sadusiel* ec'agn beb ow etn Jesu. (Ke Sadusiel anake bi dad ese luw em anñ igb in anm a.) -N'am ibrm Jesu low na l'ese: ²⁸ «Low yegm agn es, Moï n'on ol na ony ey dad nine: Eke igñ nyam ebi c'ow etn l'ewm iy kaka ton l'uw, ow akpl ke lisijim eb inonyow a ebi, ke ew ey in ab ew lisijim nin es. ^{†29} Kin agn lisijimel l'bn e low ek'etn: likpek a ebi c'ow, l'ewm iy kaka ow ab etn l'uw. ³⁰ Li b'uw a, yony em ec'a eb inonyow a ebi. In yeji l'ewm iy ton batn l'uw. ³¹ Eke in yeji li b'uw a, nyahan em ec'a yeji eb inonyow a ebi. Eben eben ton el l'bn mum -l'ebi inonyow a etn -l'uw eke -l'ewm ey kaka. ³² Etn ow ec'uw em a, c'ow a yeji uw. ³³ Kò sica legn eke agn ek'uw a b'ow igb luw em a, bwo ec'egñ e c'ow tasi li b'ow l'el ab ee? Anke el a feñ egn egn ebi'r ow el in e c'ow.»

³⁴ Jesu dad el nine: «Wus na ec'egñ lele c'ow ab b'ebirir; ³⁵ kò egn a lele c'ow ab ab ek'it eke k'anñ luw em igb, ke ir eb afr a k'ow ebirm ij. ³⁶ -Li k'ow -l'otum -l'uwmn ij anke -n'anñ ese *afr* erm esel af. Sica -l'el Nyam ec'ey, anke -n'anñ luw em -l'igb. ³⁷ Moï dad ayal eke agn ek'uw a b'ow anñ owr, anke kati a ek'am iri al ab em a, l'esn Es Kòkòk *Abraham e Nyam, Isak e Nyam, Jakob e Nyam.* ^{†††} Kò agn eke uw a e Nyam li k'el ee? Njan, l'el agn ek'uw ke anñ owr a e Nyam, anke in ec'a agn amua feñ anñ owr.» ³⁹ Etn ol e low yegm esel beb eb odad etn dad nine: «Low yegm agn es, uw dad.»

‡ Èkn Matie 22.17 ec'akr otar a. †† Ol Dkn 25.5-6. ††† Dkm Ok 3.6. Èkn Matie 22.32 ec'akr otar a.

^{†40} Low na eke li dad wêl eben a, egn kaka úsm af ibram'n low ij.

Mesi a lele David ab

Matie 22.41-46; Mark 12.35-37

⁴¹ Sica Jesu ibrm ol e low any uw esel a nine: «Ayaf wêl çtu eke ki dad eke Mesi el David eci lilaw ee? ⁴² Anke Selu e lel ab em a, David in obi am dad ese:

Es Kòtòkò Nyam dad em e Kòtòkò nine:

“Òw sig es em e lidr abu af

⁴³ toj bake m'ót ñ ec'efnu a m'ok'ñ akr ew.” ^{††}

⁴⁴ Ekan, eke sica David b'esh'n “Es Kòtòkò”, ke ayaf Mesi a çtu eke k'el David e lilaw ab ee?» [‡]

Kì kokr ese ol e low yegm esel ec'ab af

Matie 23.1-36; Mark 12.38-40

⁴⁵ Eke agn dedeku a am iri in ec'odad a, Jesu dad in e jam esel a nine: ⁴⁶ «Òsur sos ol e low yegm esel e lís, el eke -li b'erur eke -li ki sus mob akpakp -n'am ecm ab, ke -li b'erur eke dedeku em wêl k'eshn el elum em, etn Nyam nun ign susu a -li bi doghñ mekpn anym es. Es gbegbl ec'ob ij owi em yeji -li b'erur susu amamn. ⁴⁷ -Li b'ufñ erhñw eb es, etn -li bi kok nyandre -l'w'fur Nyam rñññ yec'etn ke wêl ót el agn amamn. Na sosisem anake el e jej ok a b'ow ew tuçtuç a.»

İññw gbrw çw a ec'ob ap a

Mark 12.41-44

21 Ow e jam a, Nyamel gbêl ab em yogñ ç, eke Jesu b'is any a, l'ekn egbrenñbi ek'am elu Nyam bia ok el ec'ob ap a kprç ebr mob ab em. ² Emeny l'ekn inññw gbrw çw nyam yeji ek'am elu os ekekey yony kprç ebr ob ab em; ³ etn li dad nine: «Low nawre m'am dad çny: inññw gbrw çw na ap ob akm agñ a feñ ec'a, ⁴ anke el ec'a -n'ññ el ec'ob eke -n'ññ a ec'ow ek'ign af a, k inññw a ec'a, n'ññ in e gbrw em ec'a eke n'ñny a, ow kpra kpra a eke li k'iir eb af a.» ^{††}

Nyamel gbêl a e ñññ

Matie 24.1-2; Mark 13.1-2

⁵ Sica agñ beb am dad Nyamel gbêl a e sakpl owi, mebn amamn lele mob amamn ab eke wêl ap Nyam a e low. Eke Jesu b'iri a, li dad nine: ⁶ «Legn am ow eke mebn amua ek'am ekan a, kaka k'ow usrm lawl lebn af anm, anke feñ b'ow er ok wus.»

Legn es abal el e gbre owi

Matie 24.3-14; Mark 13.3-13

⁷ Odad na eke Jesu dad ab em -l'ibrm ow nine: «Low yegm agñ es, k bogñ legñ iy low na b'ow ey ee? Etn bogñ e meny ewr em, wêl b'ow uw wanci a eke ów

[†] Sadusiel lele Farisiel ab ec'odad nyam eke b'ann el arann a e liy a el luw em ann igb owi. Ol e low yegm esel kòkò el Farisiel. -Li b'ub luw em ann igb e low a nawre. El anake -n'am çñ Jesu low ij a, anke -n'am ekn eke Jesu ann el ec'ogog. ^{††} Selu 110.1. [‡] Èkn Matie 22.45 ec'akr otar a. ^{††} Èkn 2 Korent 8.1-6.

amua b'ow ey ab any ee?» ⁸ Etn Jesu dad nine: «Èwr erm! Ki yebr egn k'irmn çny! Tasi em a, agñ kòkò b'ow ow em e nin em dad eke el el Mesi a, etn -li b'ow -li dad eke legñ es abal el a in ow ñ! Kò k'ùsr el jam. ⁹ Eke batñ am irir wêl am dad çny ar owi lele eb e kòkò owi ab a, ke erññ k'òny çny. Ow it eke ów amua k'ey, kò ow elm wus na e nun edñ. ¹⁰ Tasi em a, ebr nyam ec'agn b'ow im erññ ebr ejeci nyam ogn ar; es ew nyam b'ow im erññ es ew ejeci nyam ar ogn eci; ¹¹ wus b'ow umu tuçtuç, etn susu kòkò gbêl af lek b'ow ey, ç erññ b'ow çny agñ kòkò; ów erññ erññ b'ow ey etn meny ewr egbêl egbêl b'ow ann afr ok çkm.

¹² Gbêkò gbunñ ke ów amua éy a, wêl b'ow çny çny ke wêl ijr çny gbre, wêl b'ow ot im çny jej ok em Nyam nun ign susu etn wêl b'ow ok çny sobel em, etn wêl b'ow ot ok çny éb ebule es ew esel ab abu em, ek'eel em e jam esel a sosisem. ¹³ Na anake b'ow çñ ijr em e danñku.

¹⁴ Ow sosisem a èbr ewr es nun em ke ermij k'ikññ anym okm çny low eke b'ow dadr doghññ çny sosi a eci. ¹⁵ Em obi m'ow m'ññ çny sodad ebl lele sewr ab eke b'ow çny çny ec'efnu a ec'egñ kaka k'ow çtum dadm odad akam çny es. ¹⁶ Çny esel kòkò yeji, çny lisel, çny lisijimel, çny ec'agn lele çny lawlêl ab b'ow çny çny ot im çny abusu esel ec'any af; wêl b'ow çb çny low, ibi çny em ec'agn kòkò. ¹⁷ Em sosisem agñ a feñ b'ow ifn çny, ¹⁸ kò çny e sin nun kòkò yeji, kaka k'ow iram. ¹⁹ İnymn es kikri eben ç; na em anake b'ow erññ sel a.»

Jesu am dad Jerusalem e ñññ owi

Matie 24.15-21; Mark 13.14-19

²⁰ Emeny Jesu dad nine: «Eke b'ekan áru ek'iwr did elul Jerusalem em a, ke legñ ab anake b'ow uwr any eke wêl b'ow ñññ'n a. ²¹ Kpekñ agñ a eke b'ow ann Jude a, ow akpl ke -l'uru es -n'im mafeny em; agñ eke b'ow ann Jerusalem banñ a -n'im akpoj, ke agñ eke b'ow ann sikpukpu em a k'éym banñ a ij, ²² anke ow b'ow el jej ok e segn. Yogn anake ów a feñ eke Nyam lel dad a b'ow iy neny a. ^{†††} Segn amua b'ow ew tuçtuç molok ab lisel lele el ek'am çñ ey meny ab ab eci, anke segn a ow b'ow el çrññ ligbêl eke b'ow ey eb ab em. Ee, Nyam b'ow elu in ec'erm bebl çkm agñ a e lís! ²⁴ Wêl b'ow ibi el ar em, etn wêl b'ow ot im el madu çkr em ebr ebr feñ em; etn Nyam e low any uwm esel b'ow eb Jerusalem çnym ab toj bake el e legñ yeji úwr.»

Egn ec'Iy e mowrer

Matie 24.29-31; Mark 13.24-27

²⁵ Eke li dad na a, emeny Jesu nine: «Segn am ow eke meny ewr b'ow ann ligbn em, awl em lele mílél em ab ok çkm. ^{†††} Eke wus na af ec'ebñ ebr a feñ b'ow iri okij lele mra ab e likekr a, -li b'ow -n'çny ermij. ²⁶ Agñ erññ b'ow çny toj úw, eke -li b'ow -li tutr ów a eke b'ow ey wus na af e low, anke nyam afr ec'abusu a b'ow ufñ.

²⁷ Yogn anake wêl b'ow ekn egn ec'Iy eke b'ow ann jru

^{†††} Èkn Ose 9.7. ^{††††} awl em, lele mílél em ab ok çkm: b'ebmn Esayi 13.10; Ezekiel 32.7; Joel 3.3-4.

em ow, abusu ligbel lele anygbel em ab a. ^{†28} Eke ów amua b'ow ɔb nuɔ am ow a, ke átar sos es inymn es læer afr, anke ɔny ec'es eb elu e læɔ a ow titm ñ.»

Low yegm eke babm e likɔ a am elu ɔkm

Matie 24.32-35; Mark 13.28-31

²⁹ Emeny Jesu oc nyandre em ec'odad na etɔ am dad esɛ: «Èkan babm e likɔ lele ekɔ ejec'ab ab; ³⁰ eke -n'am gign ɔɔɔɔ a, kpekɔ b'owr any eke mewij ow titm.

³¹ Eɓen nyam coco, eke b'ow ekan ów amua ow a, ke kpekɔ úwr any eke Nyam e *gbrengbi* usu a ow titm.

³² Low nawre m'am dad ɔny: yefenyina ec'agɔ a feɔ k'ow uwm ow uwrn, etɔ ów amua b'ow ey. ³³ Afr lele wus ab b'ow ec, kɔ em ec'odad ebl a k'ow ecn.»

Ègɔ ec'Iy e mowrer ec'erm ew owi

³⁴ «Ow sosiem, èwr erm! K'òcar ɔny sosi k'elulil es gbegbl owi, mar ɔny owi, lele owr anɔ ec'ermij ebr owi ab em, bake ijal sos es læɔ a ów okr ɔny es kpru, ³⁵ esɛ asawa eke b'ok ob af ɔny af; tasi em a, ow b'ow okr wus na ec'agɔ a feɔ es. ³⁶ K'èrur memn, kɔ seɔɔ feɔ ɔɔɔɔ Nyam yec'etɔ ke ɔnyɔ læc akmn ów amua eke b'ow ey ab es, ke ɔtur inymn es eɔɔ ec'Iy ec'any af.»

³⁷ Seɔɔ feɔ Jesu b'im yegm agɔ low *Nyamel* gbɛl a e gbugɔ a etɔ læɔ uk em, li b'im l'eru *Olivie* lafeny af.

³⁸ Etɔ ibibr fafa agɔ a feɔ b'ow *Nyamel* gbɛl a e gbugɔ a eke k'iri in ec'odad.

Es ew esɛl am ut Jesu ec'ibi a ec'asre

Matie 26.1-5; Mark 14.1-2; Jan 11.45-53

22 Sica *Futufutu* eke ejru ánm em ec'es gbegbl ek'el *Pak* a e læɔ a ow titm. ^{†12} *Egb* waw esɛl eg-bɛl lele ol e *low* yegm esɛl ab am ɔl ew ew em elel eke -li ki kokr bake -l'ibi Jesu, gbekɔ erɔɔ am ɔny el agɔ a sosiem.

Judas am bebɔm eke b'ow ɔl Jesu ij

Matie 26.14-16; Mark 14.10-11

³ Eɓen a, kpekɔ *Satan* ey Judas eke wɛl b'esɔ Iskarjot, *jam* esɛl læw yony a ec'egɔ nyam em. ⁴ Ow ɔɔ etɔ n'im n'etɔ Jwifel ec'egb waw esɛl egɔ a lele *Nyamel* gbɛl a ec'ɔsu esɛl ekpekɔ ab ab, etɔ -l'irir el el eke li k'oc Jesu l'elu wɛl abu em a. ⁵ Low na eke Judas dad el a iɔɔ el sos em toɔ afɔɔ es, etɔ -l'ewar ow eke -li b'ow -li ɔɔ ow labm. ⁶ Judas eɔɔ eb, etɔ sica n'am ɔl akunda senyn yec'em eke li k'ɔny Jesu n'ɔɔ wɛl yec'etɔ ke dedeku a k'úwm any.

Pak ec'ob ij a eci sos bebɔm

Matie 26.17-25; Mark 14.12-21; Jan 13.21-30

⁷ Læɔ a ek'el *Futufutu* ek'ejru ánm em ec'es gbegbl e læɔ eke wɛl k'ibi mɛɛɛb kok *Pak* ec'ob ij a ow. ⁸ Etɔ Jesu erm Pier lele Jan ab dad el nine: «Ìmn bebɔm ey e *Pak* [‡] ec'ob ij a ec'usu.» ⁹ Odad na eke ow dad ab em,

† Èkn *Daniel* 7.13. †† Èkn *Ok* 12.1-27.

-l'ibrm ow nine: «Kɔ bogɔ erur eke si k'im si bebɔm ow e sos ee?» ¹⁰ Etɔ Jesu dad el nine: «Kin, eke b'imn ba b'eyr baɔn a, b'ow etɔn igɔ nyam ek'uyu mijel. Úsr ir jam toɔ ɔny yeɔi ókr gbugɔ a eke li b'ow l'ey a. ¹¹ Eke b'okr gbugɔ a, dàdr gbugɔ es a esre: "Low yegm agɔ es am ibrm akɔ yec'eke in k'ij *Pak* ec'es gbegbl ec'ob in e *jam* esɛl ab ab." ¹² Etɔ li b'ow li yegm ɔny el afr a ec'akɔ gbɛl nyam ek'akɔ eci mob feɔ iy neny em. Yogɔ anake b'ow bebɔm ey ec'ob ij a e sos a.» ¹³ Eke -n'imn a, -l'ekn low a feɔ eke Jesu dad el a, etɔ -li bebɔm *Pak* ec'ob ij a e sos -l'ew es.

Ob ij lala

Matie 26.26-30; Mark 14.22-26

¹⁴ Eke wanci ow bebɔm ab a, Jesu lele in ec'erm esɛl ab ab ow ok es ob ij usu a. ¹⁵ Eke -n'am ij ob a, Jesu dad el nine: «M'erur tasi eke mi k'ij *Pak* ec'ob na ɔny ab gbugɔ ke m'ij gbɛ. ¹⁶ Kɔ m'am dad ɔny eke mi k'ow m'ijm ob na ij, toɔ bake es gbegbl ikɔ na e liy a éy ɔkm Nyam e *gbrengbi* usu a.» ¹⁷ Eke li dad odad na a, kpekɔ l'oc mij kɔkɔ, l'elu Nyam bia etɔ li dad nine: «Èbr mij kɔkɔ na ke ègɔɔ ɔny feɔ. ¹⁸ Kɔ m'am dad ɔny eke emeny mi k'ow m'egɔm mar na ij toɔ bake Nyam ec'es ew a ów.» ¹⁹ Emeny l'oc futufutu. L'elu Nyam bia etɔ n'ɔny l'ubr em, n'ɔny wɛl etɔ li dad nine: «Na el em e sos meɔ [eke m'am ɔɔ ɔny. Kòkr low na em ec'ɔkn eci.» ²⁰ Eke -l'ijr ob bake ow uwr a yeɔi, l'oc mij kɔkɔ eke mar anɔ em n'ɔny wɛl etɔ li dad nine: «Mij kɔkɔ na el *sinm* owr eke Nyam kok em e mebl eke ok es ɔny sosiem a eci.] ^{†121} Gbekɔ kin: ɔny em ec'egɔ nyam ek'am ɔl ij'm a anɔ ob ij usu na em ab! ^{††22} Nawre em, eɔɔ ec'Iy b'ow uw esɛl elel eke Nyam bebɔm ew es ab af, kɔ gbɛl él eɔɔ a ek'ɔl ij'r a eci!» ²³ Low na eke -l'irir a ɔɔ etɔ -n'am bibrmn el ɔfr -l'esɛ: «Kɔ bwo ec'egɔ anake ki kok low na ey em ab ee?»

Jam esɛl a am atar anymu el e low es

Matie 18.1-4; Mark 10.35-45; Jan 13.2-17

²⁴ Eke low na ec a, *jam* esɛl a am atar ów es tuɔtuɔ eke k'uw eɔɔ eke el em a k'el anymu ab any. ²⁵ Ow sosiem Jesu dad el nine: «Èb eb em eci èb ebu b'ew agɔ es, etɔ el ec'abusu ab em -li bi dad wɛl eke wɛl k'esɔ el ów amamn kok esɛl. ²⁶ Kɔ ɔny ec'a, ow k'ow elm eɓen. Ègɔ eke k'el ɔny ec'anymu a, n'áɔ esɛl iyli af; ke eɔɔ eke k'el es ew es a, áɔ esɛl ob oc ɔɔ es af. ²⁷ Tasi em a, bwo ec'egɔ el anymu ee? Kɔ eɔɔ eke bi sig es am ij ob a, oglog eɔɔ eke b'oc ob ɔɔ agɔ ab ee? Nawre em, eɔɔ eke sig es am ij ob a el anymu, kɔ yadɔ ee? Etɔ kin, em m'anɔ ɔny ec'araɔ esɛl ob oc ɔɔ es af. ²⁸ Etɔ ɔny yeɔi anɔ em ab, em e gbɛl ijɔ feɔ em. ²⁹ Esɛl elel eke em Es ɔɔ'm abusu eke mi k'ew agɔ es a, eɓen em yeɔi m'ow m'ɔny ɔny abusu nenyembri nyam a ce. ³⁰ Em ec'es ew

‡ Èkn *Ok* 12.3-9. †† *Luk* eci *silel esig beb em a, wɛl èɔɔm so-dad ek'anɔ ob na [...] em a. Bèbɔm Ok* 24.8; *Jeremi* 31.31-34.

†† *Bèbɔm Selu* 41.10.

ab em a, b'ow ijr ob, εγηη, ετη b'ow εcr okr es mekpn af éwr Israel ec'eb lew yony a es.»

Pier b'ow egbr Jesu

Matie 26.31-35; Mark 14.21-31; Jan 13.36-38

³¹ Eke li dad low na bake ow uwr a, Jesu am ler Pier ετη dad nine: «Sim, igη loru es iri! *Satan* ibrm abusu eke b'ow cny ufη cny εσε egbey eke wel bi cic suw es em af. ³² Kc mi ηκηη Nyam m'cηηη yec'ετη ke η ec'omn a k'zbm meny. Kc η yeji, leγη eke b'ow ewl ow el em ec'a, àtr εση jimel a sos es.» ³³ Low na eke li dad a, Pier cdu odad eb ετη dad'r nine: «Eγη gbcl, mi bebm sos eke mi k'ey sobel em η ab, ke m'uw η ab.» ³⁴ Kc Jesu dad'r nine: «Pier m'am dad'η, ncok a ce, ηγcs k'ow ikηη ετη b'ow egbr sakp nyahan dad eke uwm im any.»

Os, ekpr lele lab ab

³⁵ Emeny Jesu dad el nine: «Λεγη a eke m'erm cny ke ocmm os, ekpr lele cckrukck ab ke imn a, kc cny low nyam ec'es abur ee?» -Li dad ow nine: «S'cny low ka-ka ec'es abur!» ³⁶ Eτη nine: «Kc sica, cny ec'εγη εκ'cny os a, l'oc γκη. Eγη εκ'cny ekpr a yeji l'oc; ke εγη εκ'cny lab a, l'ol in e mob sus em a l'ij ke l'ol lab. ³⁷ Kc m'am dad cny nawre em, ow akpl ke Nyam lel em ec'odad na eke wel ncη em e l'is a iy neny: *Wel awl' low ηγη kok esel em a.*† Εε, em e l'is e low a eke wel ncη a b'ow iy neny!» ³⁸ Eτη *jam* esel a dad'r nine: «Eγη gbcl, kin s'cny mab ler em yony ab!» Eτη Jesu ubr odad a es nine: «Na ce ow eny η!» ††

Jesu im Nyam ηκηη em Olivie lafeny af

Matie 26.36-46; Mark 14.32-42

³⁹ Sica Jesu ey ckm im *Olivie* lafeny af εσε elcl eke li bi kok god'ετη ab af. In e *jam* esel a yeji us'r jam ab im. ⁴⁰ Eke -n'imn ba -li b'ok yogη a, li dad wel nine: «Ncηan Nyam, yec'ετη ke k'eymn ebm ekn owi em.» ⁴¹ L'elu wel es n'im anym kpekpe tel, ετη yogη l'ok cckrkp wus n'am ηκηη Nyam li dad l'εσε: ⁴² «Εε, eke erur, ke cny gbre ij e mij kpcck na kpab'm es l'is. Ke fηη em a, ow k'el yec'a eke m'am erur a, kc yec'a eke am erur a.» ⁴³ [Kpekη *af* erm es nyam ow ετηη'n ετη am atr'r sos es. ⁴⁴ Kc eben yeji, Jesu am ij erm em e gbre ετη am ηκηη Nyam lec em toη law am ok'r. Eτη in e law a am sus ok wus εσε mebl ekuey af.] ‡

⁴⁵ Eke ni ηκηη Nyam bake ow uwr a, l'igb wus ετη l'ewl meny l'ow n'εηη jam esel a, kc sos cw el es toη ow el el memn. ⁴⁶ Eke n'εηηan wel memn eru em a, l'uwr wel ετη li dad nine: «Kc bla ετη am erur memn ee? Igbr wus ke ηκηηan yec'ετη ke k'eymn ebm ekn owi em.»

† *Esayi 53.12.* †† *Na ce ow eny η!* Odad na Grek em, wel ctu ek'itηη ejec'em dad εσε Ow ubr es γκη! ‡ *Luk eci silel oglog em a, akr 43-44 ab a anm em.*

Jesu ec'cny

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Jan 18.3-11

⁴⁷ Jesu odad anη neny am dad, ετη kpekη agη ncη gbcl ilm any. Eτη Judas ek'el *jam* esel lew yony ab em e nyam a anake am nyimn el a. Eke -l'owr -l'okr yogη a, Judas im titm Jesu eke k'ey'r. ⁴⁸ Kc Jesu ibrm'n nine: «Judas, kc af ey em am cl εγη ec'Iy ij ee?» ⁴⁹ Eke jam esel a am ekn low a eke am ow ey a, -l'ibrm Jesu nine: «Eγη gbcl, kc s'ogη el mum ey e mab ler em ab ab ee?» ⁵⁰ Eτη kpekη el em ec'εγη nyam iyr *egb* waw es ligbel ec'abu elum es a lab, ετη l'ubr ow lidr e loru ab es. †⁵¹ Kc Jesu dad nine: «Ow inym es γκη!» Eτη l'itηη igη a e loru a abu, ετη l'ewlm ow. ⁵² Sica li dad egb waw esel a, *Nyamel* gbcl a ec'cny esel ec'agη egbcl a lele jwifel ec'agη ekpek a eke ow el ab in ec'cny ec'a nine: «Kc em ec'cny a ibrm eke k'otr ekη ekpr lele mab ler em ab owr εσε low ηγη kok es em el af ee? ⁵³ Σεγη eke m'anη cny ab Nyamel gbcl ab em a cny m'n'm. Kc sica cny e wanci eke k'cny n'm a ow η; catη ncebn ec'abusu a ow a.»

Pier egbr Jesu

Matie 26.57-58, 69-75; Mark 14.53-54, 66-72; Jan 18.12-18, 25-27

⁵⁴ Sica -n'cny Jesu ετη -l'oc ow ab -n'im *egb* waw es ligbel a e gbugη a. Pier anη akpoj em am us el jam. ⁵⁵ Wel fuf al lakp a ec'araηη, agη ok es did al elul em a, ετη Pier yeji im sig es el ab. ⁵⁶ Ob oc cη lis nyam ekn'n eke li sig es al saw a, l'ok ow anyamn af n'am ler ow gbiy, ετη nine: «Iγη na yeji, n'anη Jesu ab!» ⁵⁷ Kc Pier egbr Jesu ετη dad ob oc cη lis a nine: «Ycw, m'uwm'n any.» ⁵⁸ Eke ow ibn tel a, εγη ejeci nyam yeji ekn'n ετη dad'r nine: «Nj anη yeji, el el em ec'εγη nyam.» Kc li dad igη a nine: «Njan, m'anm el em!» ⁵⁹ Ow ibn toη k'ij wanci nyam ka, ετη emeny εγη ejeci nyam at dad nine: «Nawre tasi εγη na yeji el in ec'agη ab em e nyam, anke l'el Galile iy.» ⁶⁰ Kc Pier dad'r nine: «M'uwm η e low yeci eke am erur eke ki dad ab any!»

Odad na anη'n neny n'am dad ετη kpekη ηγcs ikη. ⁶¹ Eτη εs Kcckck ewl meny cckη'n any am ler'r gbiy. Ow cη Pier cck odad a eke εs Kcckck dad'r a: «Gbuη ke yefeny na ηγcs ikη a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm im any.» ⁶² Eτη Pier ey ckm im gbeη am ikη low dudu ec'cny.

Jesu e miyer kokr lele c' ab

Matie 26.67-68; Mark 14.65

⁶³ Agη ek'am cny Jesu a am kokr'r miyer ετη am c'r. ⁶⁴ -N'awη ow any es, -n'am c' ow kukuta em, -n'am ibrm ow -l'εσε: «Ek'el Nyam e kokoba cb es, ke dád ey εγη ek'iy'rη ob a!» ⁶⁵ Eτη -n'am dad ów ετηη ncη gbcl -l'ok ow af miyer kokr em.

†† *Bebm Jan 18.10,26.*

Jesu ow Sanedren ec'agñ a ec'any af

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Jan 18.19-24

⁶⁶ Eke legñ eny a, Jwifel em ec'agñ ekpekñ a ek'el *egb* waw esel egbel a lele ol e *low* yegm esel ab ab as luku. -N'ññ wel oc Jesu ow *Sanedren* ec'agñ a ec'any af, ⁶⁷ etñ -l'ibrm ow nine: «Dàd ey s'iri gññ! Kò ñ el *Mesi* ee?» Etñ li dad wel nine: «Eke mi dad çny yeji, k'ow ubmn nawre; ⁶⁸ etñ eke m'ibrm çny low yeji, k'ow egñmn dadmn'm. ⁶⁹ Kò jam aña *egñ ec'Iy b'ow sig es Nyam Abusu Es e lidr abu af.*» ⁷⁰ El fegñ -li dad nine: «Ke Nyam ec'Iy el a!» Etñ li dad wel nine: «Ow kpeñ anake çny obi dadr a.» ⁷¹ Etñ -li dad nine: «Ow akplm eke si k'ibrm adañku ij! Sica ey obi yeji s'iri'r nenym ñ!»

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Jan 18.28-38; Ob Kok 4.25-28

23 Eke -li jejr Jesu ec'ów -l'okñ bake ow uwr a, dedeku a nimum igb wus etñ oc Jesu ab im *Pilat* ec'any af. ^{†2} Yogn, kpeññ -n'am cicr ow -li dad -l'ese: «S'ebmn nyamn s'ekñ eke egñ na am irmn ey ec'agñ a; li bi dad wel eke wel kí çngm wus labm † etñ li b'ocr in sosi *Mesi*, eb ebun nyam.» ³ Etñ *Pilat* ibrm'n nine: «Kò nawre, ñ Jwifel ec'eb ebun ee?» Etñ Jesu dad'r nine: «Ñ obi dad.» ⁴ Eben a, *Pilat* dad *egb* waw esel egbel a lele bieku ab ab nine: «M'egñm low çbr kaka igñ na em.» ⁵ Gbeka -n'am at lebl es -li dad lec em -l'ese: «Egñ na bi dad agñ eke k'çbr eb any. L'çb ow e low yegm nuñ Galile etñ, toñ l'ow l'ok Jude wus af, etñ sica l'ow aña yeji.»

Wel oc Jesu im Erçd ec'any af

⁶ Eke *Pilat* iri odad na a, l'ibrm nine: «Kò egñ na Galile ec'egñ ee?» ⁷ Eke wel dad'r eke Jesu el Galile ec'egñ, ke l'uw any eke yogn aña *Erçd* ec'es ew em a, n'çñ wel oc Jesu im ow ec'any af, aña *Erçd* in obi yeji legñ ab em a, n'any Jerusalem. ⁸ Eke l'ekñ ow a, sos em am iññ'n aña l'iri wel dad'r ow e lís e low, etñ legñ kpekpe etñ n'am erur eke li k'egñ ow † bake ow kok meny ewr nyam l'ekñ. ⁹ Li bibrm ow ów çkç, kò Jesu çbm kpu kaka çkç'n. ^{†10} *Egb* waw esel egbel a lele ol e *low* yegm esel ab ab yeji ek'any yogn a am cicr Jesu lec em. ¹¹ Etñ *Erçd* lele in eci sçda eyñ ab ab am kokr Jesu miyer, etñ am oc'r ese egñ keskes af. -L'ew ow mob sus em mamn sos, etñ l'ewlm ow meny ow im *Pilat* ogñ a. ¹² Legñ a çç, *Erçd* lele *Pilat* ab eke legñ ek'ec ab em ijarm a, ewl el agñ lawlel.

Wel çb Jesu low luw eci

Matie 27.15-26; Mark 15.6-15; Jan 18.39-19.16

¹³ Eke *Pilat* am ekñ eke low çbr kaka anm Jesu em a, l'as *egb* waw esel egbel a, es ew esel a lele dedeku a fegñ ab luku, ¹⁴ etñ li dad wel nine: «Ocr egñ na isr'm etñ am

† Èkn Selu 110.1; Daniel 7.13-14. †† Èkn Matie 27.2 ec'akr otar a. ‡ Èkn Luk 20.20-25. †† Èkn Luk 9.7-9. †† Èkn Esayi 53.7.

dadr eke ow'n am irmn agñ. Na sosiem m'ibrm'n low çny ec'any af. Kò kin, m'egñm low ñuñ kaka eke li kok ke ow sosiem am çñ in dedeku a. ¹⁵ Eben nyam coco, *Erçd* yeji egñm low çbr kaka in em, etñ ow sosiem l'ewlm ow meny. M'am ekñ ke egñ na kokm low çbr kaka ek'it eke wel k'ibi'r. ¹⁶ Gbeka m'ow m'çñ wel ç'r ñgbre em, ke m'élul es.» ¹⁷ [*Pak* ec'es gbegbl fegñ e legñ a, ow akpl ke *Pilat* élul sobel em es nyam eke dedeku a b'erur a es.] ††

¹⁸ Eke *Pilat* dad el eben a, kpeññ -n'am çg el fegñ -li dad -l'ese: «Ìbi egñ na, ke élul Barabas es çñ ey!» ¹⁹ (Ke Barabas na, legñ ab em eke çkç ey Jerusalem baññ a, in anake wel élul sobel em a, aña l'çbr eb any, etñ l'ibi egñ yeji.) ²⁰ Gbeka eke *Pilat* am erur eke k'élul Jesu es a, emeny l'ibrm eke li k'iri dedeku a nenym. ²¹ Kò -n'am élul *Pilat* lebl -li dad -l'ese: «Èw'r olikn af! Èw'r olikn af!»

²² Emeny *Pilat* eb odad sakp nyahan em etñ ibrm el nine: «Bla low çbr iy li kok ee? Em gbe m'eknm low çbr kaka in em ek'it eke wel k'ibi'r; gbeka m'ow m'çñ wel ç'r ñgbre em, ke m'élul es.» ²³ Kò dedeku a nenym aña em çç am ibrm sçg em eke wel k'ew Jesu olikn af. Etñ el e sçg e lebl a akm *Pilat* es.

²⁴ Etñ *Pilat* egñ dedeku a ec'a ek'am ibrm a eb. ²⁵ L'élul Barabas ek'çbr eb any, ibi egñ ke ow sosiem wel élul sobel em a es. Etñ l'oc Jesu n'çñ dedeku a yec'etñ -li kok ow el e low eke -n'am erur a.

Wel ew Jesu olikn af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Jan 19.17-27

²⁶ Eke -l'ocr ow ab -n'aam a, -l'çbr Siren baññ iy nyam eke wel b'egñ Simç ek'any akp em am ow. Eke sçda eyñ a b'ekn'a a, -n'çny ow lec em etñ -l'oc Jesu ec'olikh a -n'çñ ow eke ow k'abu us ow jam. ^{††27} Agñ çkç gbél am us'r jam, etñ çkç çkç ek'any el em a am ikñ çñ ok sabu ermni in sosiem. ²⁸ Eke Jesu b'ewl meny a, n'am ler wel etñ li dad nine: «Jerusalem ec'çkç, k'ikñ çñ em sosiem; kò ikñ çny lele çny ec'ey ab eci!» ²⁹ Kò legñ am ow eke agñ b'ow dad ese: "Ehe él etr çkç eke ewm ey, ke çkç ey meny legñ kaka a eci!" ³⁰ Legñ ab anake agñ b'ow dad ese: "*Mafeny, búbmn okr ey af! Egigl, búburir ey es a!*"^{†31} Tasi em a, eke wel am kok likñ ek'any owr a nene, ke likñ wewe ec'a ayaf wel b'ow kok'r ab ee?»

³² Sçda eyñ a oc agñ ejeci yony ek'el ów enuñ kok esel yeji ow eke wel k'ibi el Jesu ab. ³³ Eke -n'imn usu a eke wel b'egñ "Nuñ kçk ec'usu a", -l'ew Jesu lele ów enuñ kok esel yony ab ab olikn af; Jesu aña araññ, nyam aña'n lidr abu af, etñ nyam aña'n nemn abu af. ^{†34} Etñ Jesu dad nine: «Em Es, oc ap el aña -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any.» ^{††} Sçda eyñ a çç in e mob sus em ççsum oc kok em.

††† Luk eci silel esig oglog em a, wel éñnm sodad ek'any ob na [...] ec'araññ em a. Èkn Matie 27.15; Mark 15.6. ††† Èkn Matie 5.41 ec'akr otar a. § Ose 10.8. †† Èkn Esayi 53.12. ††† Em Es, oc ap el aña -l'uwm yec'eke -n'am kok ab any: Luk eci silel esig oglog em a, wel éñnm odad na. Èkn Selu 22.19.

³⁵ Agɲ a ek'anɲ yogɲ a am lɛr'r. Eɲɲ jwifel ec'es ɛw ɛsɛl a am kokr'r miyer † dad ɛsɛ: «L'eb agɲ ejeci l'ɛlu es; eke l'el Mesi eke Nyam sɔsum oc a, ke l'ɛbr in sosi s'ɛkn!»
³⁶ Srɔda eyɲ a yeji am kokr'r miyer. -Li b'im -li titm ow, -l'oc ɛl e mar a †† -n'am ɔkɲ ow ke -n'am dad -l'ɛsɛ:
³⁷ «Ek'el jwifel ec'eb ebu, ke ɛbr ɲ sosi elu es gɲɲ!»
³⁸ In ec'olikɲ a e nuɲ af a, -ni nɔn odad na -l'aru: "Eɲɲ na el jwifel ec'eb ebu."

³⁹ Ów eɲɲɲ ɛsɛl a eke wɛl ok olikɲ af ab ɛm a yeji, nyam am wɛwr Jesu dad ɛsɛ: «Kɔ ow elm ɲ elm Mesi ee? Ek'el Mesi, ke ɛbr ɲ sosi elu es, bake ey yeji ɛb ɛlu ey es ɔ!»
⁴⁰ Odad na eke li dad a, lawl a am ɛym'n abr dad ɛsɛ: «Kɔ ɛluam Nyam ee? Nj yeji am ij gbɛɛ ɛsɛ in af.
⁴¹ Ey ec'a, ow it eke si k'ij gbɛɛ, aɲke ey ec'ów eɲɲɲ e si kok a e labm sɔɲ anake s'ɛɲɲ a. Kɔ in, li kokm low ɲɲɲ kaka!»
⁴² Eke li dad odad na a, ɛmɛny li dad nine: «Jesu, k'ijl'm ɛs ɛɲɲ eke b'ow ow ɲ ec'es ɛw ab ɛm a.»
⁴³ Eɲɲ Jesu dad'r nine: «M'am dad'ɲ nawrɛ ɛm, yeɛɲɲyna cɛ b'ow anɲ ɛm ab Nyam ec'usu mamn a.»

Jesu e luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Jan 19.28-30

⁴⁴ Sica ow anɲ tɛl ke ɛɲɲ ɛyɲ nuɲ, eɲɲ ligbn a ek'am afɲ a irm es; ncebn ey wus na nimum af toɲ ncebles eci wanci nyahan ɛm.
⁴⁵ Eɲɲ Nyamel ab ɛm eci gbad gbɛl gbada a eke wɛl ɛw ɛɲɲɲ usu lala ab any a, † igɲ afr ɛm a eɲɲ agbr ɛm araɲɲ didi toɲ ok esr ɛm a.
⁴⁶ Eɲɲ Jesu barm lebl tuɲtuɲ dad nine: «ɛm ɛs, m'oc ɛm ec'abɲ a m'ɛlu'ɲ abu ɛm.» †† Li dad odad na ba li b'ok es, eɲɲ l'uw.
⁴⁷ Eke Rom eci srɔda eyɲ a ec'anym ɛs a ɛkn low a ek'ey a, n'am kɔklm Nyam li dad l'ɛsɛ: «Nawrɛ tasi, ɛɲɲ na el nɛny nyam ɛs!»
⁴⁸ Agɲ a ek'ow yogɲ a yeji ɛkn low a ek'ey a. El e mɛny ɛwl ɛm a, -n'am ok sabu ɛrmni low dudu ɛm -n'im.
⁴⁹ Eɲɲ Jesu lawlɛl lele ɔɲɔw a ek'us'r jam Galile eɲɲ a, inym ɛs akpoj, †† eɲɲ am ɛkn low na ek'am ey a.

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Jan 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Eɲɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Josef, jwifel eci baɲɲ eke wɛl b'ɛsɲ Arimate ec'ɛɲɲ, erur eke k'oc Jesu im oc es. L'el ɛɲɲ mamn, nɛny nyam ɛs, ek'ɔmn ɛm am eku Nyam e *gbɛɲɲɲɲ* usu a e mowrer. Eɲɲ ɛmɛny l'el jwifel e *Sanedren* ab ɛm ec'ɛɲɲ nyam, kɔ l'erurm low a eke lawlɛl a bɛbm Jesu ec'ibi ec'a.
⁵² Na sosiem, n'im n'ɛɲɲ *Pilat* eɲɲ l'ibrm eke ow k'oc Jesu eci sos meɲɲl a ɔɲ'n.
^{†††53} Eke Pilat elu abusu ɛs a, Josef ɔny sos meɲɲl a usm ɛs olikɲ ab af, l'oc gbad ufu nyam li wiwrm ow ab, eɲɲ l'oc n'im l'oc ow ɛs *uwɔmu* lob eke n'ɔɲ wɛl ur ab ɛm, ke ɛɲɲ kaka wɛl ocm ɛɲɲ ɛs ɛm.
⁵⁴ ɛɲɲ a el *nɛnɛɲɲ* e sos bɛbm e ɛɲɲ, ††† eɲɲ nɛnɛɲɲ a yeji ow titm.

† ɛkn Selu 22.8-9. †† ɛkn Selu 69.22. † ɛkn ɔkm Ok 26.31-33.
 †† ɛkn Selu 31.6. †† ɔɲɔw a: ɛkn Luk 8.2-3. inym ɛs akpoj ɛm:
 ††† ɛkn Matie 27.58 eci akr otar a. ††† ɛɲɲ na el sɛɲɲ yen ncebles.

⁵⁵ Eke Josef aam oc Jesu ɛs a, ɔɲɔw a eke am us Jesu jam Galile eɲɲ a, ow yogɲ eɲɲ ɛkn uwɔmu a lele elel eke wɛl erum'n ɛs ab ab.
⁵⁶ -L'ɛwl mɛny -n'im el ogɲ a, eɲɲ -li kok mun sɲɲsɲɲ lele simijey ab eke -li ki kɲakɲ Jesu e sos meɲɲl a. Gbɛkɔ eke ɛɲɲ a el nɛnɛɲɲ e ɛɲɲ a, ow sosiem -n'am eb sel ɛsɛ lele eke jwifel ec'ol a dad ab af.

Jesu e luw ɛm anɲ igb a

Matie 28.1-10; Mark 16.1-8; Jan 20.1-10

24 Sica ɛɲɲ kɛkɛɛ a ec'ibibr fafa a, ɔɲɔw a ot mun sɲɲsɲɲ eke -li kokr ab ab aam Jesu ec'uwɔmu ab af.
² Eke -li b'ok yogɲ a, -l'ɛkn eke lob a eke abl uwɔmu a ec'ɛm ey usu ab ɛs a wuwl oc ɛs,
³ eɲɲ -l'ok uwɔmu ab ɛm. Gbɛkɔ -l'ɛknm ɛs kɔkɔkɔ Jesu e sos meɲɲl a,
⁴ eɲɲ ca -l'uwmn lele eke -li ki dadr any. Kɛkɛɲ Nyam ec'afr ɛrm ɛsɛl yony eke sus mob ek'am jejn a ok ɔkm ɛl ec'any af.
⁵ Eke ɔɲɔw a b'ɛkn ɛl a, ɛɲɲ am ɔny ɛl -li sis any ɛs, eɲɲ ow ɔdm eke -li ki lɛr wɛl. Eɲɲ ɛrm ɛsɛl a dad ɛl nine: «Kɔ bla eɲɲ am ɔɔl agɲ ek'uw ab ɛm, ɛɲɲ ek'anɲ owr ab ee?
⁶ N'anm aɲa; l'igb luw ɛm. ɔkan ow a eke li dad ɔny ɛɲɲ a eke n'anɲ Galile a: † "Ow akpl ke wɛl óc ɛɲɲ ec'Iy ɛlu sikpl ɛsɛl ec'abu ɛm, ke wɛl bábl'l ecigbrɔ olikɲ af, ke sɛɲɲ nyahan n'ánɲ luw ɛm l'igb." »
⁸ Eɲɲ ɔɲɔw a ɔkn odad a eke Jesu dad ɛl a.
⁹ -N'ɲɲɲɲɲ uwɔmu ab af, eɲɲ -n'im -n'am dad ów a fɛɲ ek'ey a -l'ok jam ɛsɛl lɛw nyam a lele agɲ ejec'a fɛɲ ab.
¹⁰ ɔɲɔw a el: Mari, Magdala ɲɔwi a, Jana, lele Mari, Jak lis ab. Eɲɲ ɔɲɔw beb a ek'anɲ ɛl ab yeji, dad odad nɛnyembri nyam a cɛ ok ɛrm ɛsɛl a.
¹¹ Kɔ ɛrm ɛsɛl a am tutr eke ow el yadɲ owi, eɲɲ -n'ɔnym ɔmn odad a eke ɔɲɔw a dad ɛl ab ɛm.
¹² ɛben a Pier uru ɛs im uwɔmu ab af, l'is any li lɛr uwɔmu ab ɛm, eɲɲ l'ɛkn gbad a eke wɛl oc wiwrm sos meɲɲl ab ab a cɛ ek'ɛru ɛs. Low na eke l'ɛkn a iti'r any, eɲɲ l'ɛwl mɛny n'im. ††

Emayus ejagb af

Mark 16.12-13

¹³ ɛɲɲ a cɛ, jam ɛsɛl ab ɛm ec'agɲ yony aam baɲɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Emayus, ke Jerusalem ab a, án ɛs wanci yony ††† gbɲɲ ke ók yogɲ.
¹⁴ Ejagb ab af eke -n'aam a, -n'am dad low a ek'ey a ec'odad.
¹⁵ Eke -n'am dad odad -l'atar ów ɛs a, Jesu in obi ow ɛɲɲ ɛl, eɲɲ us ejagb ɛl ab aam.
¹⁶ -N'am ɛkn ow gɲɲ, kɔ -l'uwmn ow any.
¹⁷ Eɲɲ Jesu ibrm ɛl nine: «Bla ów iy am atarir ɛs ee?» Sos ɔw ɛl ɛs, eɲɲ -l'uk -n'inym ɛs.

¹⁸ ɛl ɛm ec'ɛɲɲ nyam eke wɛl b'ɛsɲ Kleopas dad'r nine: «Kɔ ɲ ɔny cɛ el ɛɲɲ ek'ir Jerusalem aɲa, ke uwrm low na ek'ey sɛɲɲ amua ɛm ab any ee?»
¹⁹ Jesu ibrm nine: «Kɔ bla lowi ey?» Eɲɲ -li dad ow nine: «Nasaret iy Jesu e lís e low. ɛɲɲ na el *kokoba* ɔb ɛs abusu ɛs; eɲɲ l'ɛlu ow e low ɔkm in e juma kok ɛm lele in ec'odad ebl ɛm ab, Nyam ec'any af lele agɲ ec'any af ab.
²⁰ Kɔ ey ec'egb waw ɛsɛl ɛgbɛl a lele ey e Nyamel ec'es ɛw ɛsɛl

‡ ɛkn Luk 9.22; 17.25; 18.32-33. †† Luk eci silel esig oglog ɛm a, wɛl ɛɲɲm sodad ikɲ na ec'akr 12. ††† án ɛs wanci yony: odad na Grek ɛm a, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ejec'ɛm dad ɛsɛ kilo lɛw nyam

ab oc im'n wel ɔb'r low, ew'r olikɔ af wel ibi'r. ²¹ Ey s'ɔmn eke in anake li b'ow li ɔɔɔ Israel a. Eɔɔ kin, yefenyina ab ow ij seɔɔ nyahan eke l'uw wel oc'r es. ²² Gbɛkɔ ey em ec'ɔɔw beb dad ey low any iti owi tasi. Ibribr a -l'igb fafa -n'im uwɔmu ab af, ²³ eɔɔ -l'eknm ow e sos meɔɔl a. -L'ewl meny -l'ow -li dad ey eke afr erm esel yony in ok ɔkm in dad el eke Jesu in anɔɔ owr. ²⁴ Ey em ec'agɔ beb yeji im uwɔmu ab af eɔɔ -l'ekn low a esɛ elɛl eke ɔɔw a dad ey ab af. Gbɛkɔ ow gbɛ, -l'eknm ow.»

²⁵ -Li dad odad na ba -li b'ok es, eɔɔ Jesu dad el nine: «Oy! Anyamb agɔ, úbmn kokoba ɔb esel ec'odad eke dad a nawrɛ! ²⁶ Kɔ uwmn any eke Mesi a k'ij gbɛ ebɛn gbunɔ ke l'ey in ec'anygbɛl ab em ee?» ²⁷ Eɔɔ n'am otar ów a feɔ eke Nyam Lel dad in e lís a e low akr l'ok wel. L'ɔb nuɔ Mois ec'ol ab em toɔ l'igɔ kokoba ɔb esel ec'ów a e dad ab em. ††

²⁸ Eke -n'imn bake -n'am titm baɔn a, Jesu kok esɛ anym eci ow'n k'imn af. ²⁹ Kɔ agɔ yony a dad'r nine: «K'im; ànɔ ey ab eke leɔɔ am uk, ke ncebɛn am ow a sosisem.» Eɔɔ n'im n'eyɔn wel -n'anɔ. ³⁰ Eke ow sig wanci eke -li k'ij ob a, Jesu oc futufutu a, l'elu Nyam bia, l'ubr em n'ɔɔ wel. ³¹ Kɔɔɔ jam esel yony a anyamn em ayl, eɔɔ -l'uw ow any; kɔɔɔ l'irm wel ec'any af. ³² Eɔɔ -n'am dadarir -l'esɛ: «Eke s'us ejagb s'am ow, ke n'am otar Nyam Lel em ec'ów akr l'ok ey a, lefr meny am itr ey sos!» ³³ Kɔɔɔ -l'ewl meny -n'im Jerusalem, eɔɔ -n'eyɔn jam esel lew nyam a eke as luku lele el lawlɛl ab ab, ³⁴ ke ok es am dad esɛ: «Nawrɛ tasi, Es Kɔɔkɔ igb luw em batɔ Simɔ ekn'n!» ³⁵ Eɔɔ el yeji -n'am dad low a eke -l'ekn ejagb af a, lele elɛl eke -l'uwɔ Jesu any, futufutu a eke n'am ubr em ab em.

Jesu yeɔɔm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Jan 20.19-23; Ob Kok 1.6-8

³⁶ Eke odad anɔ el nɛnym -n'am dad a, Jesu in obi ey ɔkm el ec'araɔn eɔɔ esɔn el: «Erm es ey ànɔ ɔɔɔ ab!»

³⁷ Kɔɔɔ erɔn ligbɛl am ɔɔɔ el anɔke -n'am tutr eke ɔɔɔ

† Èkn Luk 24.1-11. †† Èkn Ol ɔkn 18.15-18; Selu 22.2-9; Esayi 53.

abɔ anake -l'ekn a. ³⁸ Kɔ Jesu dad el nine: «Kɔ bla eɔɔ erɔn am ɔɔɔ ufɔn ee? Bla eɔɔ úbmn nawrɛ ee?

³⁹ Èkan em e sabu araɔn a lele em ec'akr ab ab; em obi ana! Itɔn'n'm abu ke ékan. ɔɔnabɔ élim sos meɔɔl lele ew ab esɛ elɛl eke m'eli am ekan ab af!»

⁴⁰ Eke li dad wel odad na a, li yeɔɔm wel in e sabu araɔn a lele in ec'akr ab ab. ⁴¹ Sos em am iɔn el, gbɛkɔ ow am iti el any eɔɔ -li k'ubm nawrɛ tasi. Ow ɔɔ Jesu ibrm el nine: «Kɔ ɔnyamn ob ij tel ab anɔ ee?» ⁴² Eɔɔ -l'oc ɔɔn ikpr eke wel ɔw a -n'ɔɔ ow. ⁴³ Jesu eb ɔɔn a ij el ec'any af.

⁴⁴ Sica li dad wel nine: «Èkan ów amua, mi dad ɔɔɔ ow e low leɔɔ a eke m'anɔ ɔɔɔ ab a. Mi dad ɔɔɔ eke ów a feɔ eke wel nɔn em e lís ke anɔ Mois ec'ol ab em, kokoba ɔb esel e lel em, toɔ igɔ Selu e lel em a b'ow iy nɛny.»

⁴⁵ Eɔɔ n'ɔɔ wel abusu eke wel k'iri Nyam Lel em ec'odad a ók el es sos em. ⁴⁶ Ca l'ɔkn wel ów a li dad nine: «Kin ow eke wel nɔn: ow akpl ke Mesi úw, ke seɔɔ nyahan n'anɔ luw em l'igb, ⁴⁷ ke wel yeɔɔm ebr ebr feɔ low in e nin em, yec'eɔɔ ke agɔ itɔn erm em, ke -n'eyɔn el e sikpl a ec'oc ap. Ow ɔb nuɔ Jerusalem, ⁴⁸ eɔɔ ɔɔɔ b'ow eel ów amua ec'adarɔku. ⁴⁹ Eɔɔ m'ow m'awɔ ɔɔɔ Abɔ Lala a eke em Es ewar ow e low a. Gbɛkɔ ànɔn baɔn toɔ bake afr ec'abusu a ów eɔɔ ɔɔɔ.» †††

Jesu aam afr

Mark 16.19-20; Ob Kok 1.9-11

⁵⁰ Eke li dad wel ów amua bake ow uwr a, ca Jesu ot ok el ɔkm, eɔɔ el ab -n'im -li titm Betani, ⁵¹ eɔɔ yeɔɔm li gbígbl sabu ogɔ l'edɔ wel ɔwɔ. ⁵² Eke n'am edɔ wel ɔwɔ a, l'elu wel es eɔɔ n'im afr. ⁵³ Jam esel a igɔn nuɔ, eɔɔ ewl meny ow Jerusalem sos em iɔn ligbɛl em. ⁵⁴ Seɔɔ feɔ -li b'anɔ Nyamel gbɛl ab em -li kɔklm Nyam.

‡ erm es ey ànɔ ɔɔɔ ab: Luk eci silel esig oglog em a, wel éɔɔm so-dad ikɔ na. †† Luk eci silel esig oglog em a, wel éɔɔm akr ekɔ yony ec'odad na. †† Bèbmn Selu 16.9-11; Esayi 53.10-11; Ose 6.2.

††† Èkn Ob Kok 1.4-5. ††† Èkn Mark 11.1. § Èkn Ob Kok 1.9.

JAN

Ów ek'it eke wél k'uw any

Lel na, Jesu eci jam us es Jan n'ón. In Jwif, Sebede jim, l'el ɔɔn ibi es. Lel na em, eke li bi dad in obi ec'odad a, li bi dad l'ese "jam us es a eke Jesu b'erur a". Jesu ec'Amani Mamn a eke Jan n'ón a otarm es Matie ec'a, Mark ec'a lele Luk ec'ab ab. Ów lele sodad ab an'ny eke anm Amani Mamn ejec'ab em. Amani Mamn a eci n'ón em a, Jan anake an'ny jam n'ón in ec'a; ow k'ɔdm n'am tutr eke ag'ny ik'ny anym awl sil'el ejec'a ŋ. Sodad eke ow ec'iri a l'el es a, li b'erur ow e low. Li b'oc mob eke se'ny a fe'ny b'an'ny ey any af s'am ekn a ese low nenyembri nyam eke l'el es eci meny ewr af. Usuayl lele ncebn ab, mij, , futufutu, ɔsu es, owr an'ny; amua na anake li b'oc li yegm low nenyembri nyam eke l'el es a. Tasi Jan ec'Amani Mamn na eke n'ón ab em, nyandre odad eke bi dad low ek'ey eci odad kaka anm em. In ec'a ɔny coco em anake Jesu dad eke "Em, an'ny an'ny", eke el nyandre em. Jan eci l'el ab em, ow b'el akrowa owi a, li b'ur "meny ewr" nin, an'ke in ec'a ow elm e'ny a eke ewl a e low ce ɔnym any, kɔ meny ewr a e low tasi eke am elu ɔkm a: Mesi a anake am kok juma a. Jan ɔny coco anake ɔb in e l'el n'ón a nu'ny Nu'ny ɔb owi em a. N'am elu ɔkm li yegm eke Jesu el Nyam Odad eke ow em Nyam kok wus nimum ke sica odad a el e'ny. Grekel eci nu'ny em ɔny es'el a ye'ji bi dad "odad" a eci l'ec ek'ij, ke ucu afr lele wus ab ɔny es a e low, el eci low yegm em; ow k'ɔdm Jan erur eke ki dad el Jesu e l'is e low odad eke -l'uw' any em, yec'et'ny ke ow em -l'iri eke Jesu el el eci Es Eb Elu Es ye'ji. Jan am ayal low a sosisem eke ni n'ón Amani Mamn a n'ɔny in e l'el awl es'el a, ke ow el Jwif oglog Grek: «Gbekɔ yec'a eke an'ny l'el na em a, wél n'ón yec'et'ny ke úbr naw're eke Jesu el , Nyam ec'Iy. Et'ny eke b'ɔnyɔn ɔmn in em a, b'ow e'nyan sel in em (Jan 20.31).»

Jesu Krist el sel ec'odad

1 Nu'ny ɔb em e low fe'ny e kok em a, ke Odad an'ny ŋ. E'ny a eke el odad a okr af Nyam ab, et'ny Odad a el Nyam. ² Nu'ny ɔb em et'ny Odad okr af Nyam ab. ¹³ Nyam oc'r kok'r' ob fe'ny; ob kaka anm eke wél kok ke n'anm em; ⁴ fe'ny a eke wél kok a e'ny sel in em. Sel ik'ny na el ag'ny eci usuayl. ⁵ Usuayl am af'ny ncebn em et'ny ncebn ebn'n. ^{††}

⁶ Nyam erm e'ny nyam eke wél b'es'ny Jan ow. ⁷ N'am ow ese dan'ku af, ke l'ij usuayl e dan'ku yec'et'ny ke in em ag'ny a fe'ny úb naw're. ⁸ In obi a l'elm usuayl, kɔ usuayl eci dan'ku ce l'ij. ⁹ Usuayl ik'ny na el usuayl tasi a ek'am ow wus af an'ny ayal ag'ny fe'ny a.

¹⁰ Odad a an'ny wus af an'ny. Nyam oc'r kok'r' wus, kɔ wus uwm'n any. ¹¹ L'ow in ec'ag'ny em, kɔ in ec'ag'ny e'ny ebn'n. ¹² Gbekɔ ag'ny beb eb'r et'ny ɔny ɔmn in em; n'ɔny wél abusu eke wél k'el Nyam ec'ey. ¹³ Ow elm sos megl af e mew ab em, oglog e'ny ec'erur em -l'elm Nyam ec'ey, kɔ Nyam ec'erur em -l'el Nyam ec'ey.

¹⁴ Odad a ewl el e'ny et'ny ir eb ey ab; Nyam ec'erur eke it'ny lele neny nyam ij ab iy'r em gb'ny. S'ekn in ec'anygbel a, anygbel eke Iy b'e'ny Es em. ¹⁵ Jan ij in e dan'ku. L'elu lebl nine: «L'eg'ny a eke m'am dad m'ese:

[†] Bèbm'n Nyandre 8.22-26. ^{††} ncebn ebn'n: odad na Grek em a, wél ɔtu ek'it'ny ejec'em dad ese ncebn irmnm'n es.

“E'ny nyam an'ny'm jam am ow, kɔ n'ɔny any l'akm'm an'ke l'ik'ny anym n'an'ny gbun'ny et'ny m'an'ny a,” ke in ec'odad anake m'am dad a.»

¹⁶ Tasi em a, ey fe'ny s'e'ny in eci aja ab em eci ɔwrɔ a, tasi li yibr ey ow bobn. ¹⁷ S'e'ny ol Mois em, kɔ Nyam ec'erur ek'it'ny na lele neny nyam ij ab a, an'ny Jesu Krist em ow. ¹⁸ L'eg'ny kaka e'ny eknm Nyam, kɔ Iy ekpɔbi a ɔny coco eke el Nyam ke an'ny Es ab a ce elu'l ɔkm.

Jan mij ok nu'ny es eci dan'ku ij

Matie 3.1-12; Mark 1.1-8; Luk 3.1-18

¹⁹ Jwifel e nu'ny af es'el ek'el Jerusalem ec'a erm e'ny waw es'el lele *Levi'el* ab Jan og'ny a eke -li k'ibrm ow -l'ese: «Kɔ ŋ bwo el ŋ ee?» Kin Jan eci dan'ku ek'ij. ²⁰ Jan ɔnynm sos es odad a e dad em et'ny ag'ny a fe'ny eci any af li dad l'erum mar nine: «Em, m'elm *Mesi* a.» ²¹ -L'ibrm ow nine: «Et'ny ŋ bwo ee? Kɔ ŋ *Eli* ee?» Li dad nine: «Njan, m'elm Eli.» -L'ibrm ow nine: «Kɔ ŋ Kokoba ɔb es ab ee?» [‡] Nine: «Njan.» ²² Emeny -l'ibrm ow nine: «Ke sica ŋ bwo el ŋ ee? Ag'ny a ek'erm ey a, odad si k'ɔny si dad el. Kɔ ŋ ayaf am ocr ŋ sosi ee?» ²³ Li dad nine: «Em, m'el *e'ny a ek'an'ny loj am elu lebl dad ese: Kòkr Es Kòkr ec'e'ny a in'ny senyn senyn a!*»^{‡†} (Kokoba ɔb es Esayi ec'odad eke dad ab ana.) ²⁴⁻²⁵ Ke érmu ab em *Farisiel* an'ny ^{‡†} eke

[‡] Jwifel a am eku Kokoba ɔb es nyam ese Mois af, eke se'ny es abal el em a k'ow. Ag'ny beb am tutr eke kokoba ɔb es a b'ow el Mesi

emeny am ibrm'n ese: «Eke batj elm Mesi a, elm Eli, elm Kokoba jb es a, ke bla k'w'j k'am ok agj mij nuj ee?»²⁶ Jan dad el nine: «Em, m'am ok wny mij nuj mij em; gbekw wny ec'arajj a, egrj nyam anj eke uwmm any.²⁷ N'ann'm jam n'am ow, etj m'itm kwkw yeji eke mi ki mwmu in e cwrukpw meb ab es.»¹²⁸ Ow amua fej am ey Betani eb em Jurden jam, yogj a eke Jan am ok agj mij nuj a.

Jesu, Nyam e licebli

²⁹ Eke legj eny akr af a, Jan ekn Jesu ek'am ow in ogrj etj li dad nine: «Kin Nyam e licebli a eke b'ow wny wus na e sikpl oc es a. ^{††30} Legj a eke m'am dad m'ese: "Egrj nyam ann'm jam am ow, n'wny any l'akm'm, anke l'ikj anym n'annj gbuw etj m'annj a," ke in ec'odad anake m'am dad a. ³¹ M'uwm egrj a ek'ow k'el ab any, gbekw m'ow eke mi k'ok agj mij nuj mij em, yec'etj ke m'w'j Israel ec'agj a uw'r any.»³² Emeny l'ij danju li dad nine: «M'ekn Abj Lala ek'annj afr us es ese kel af ke sig'r es af. ³³ Ke mi k'uwm egrj eke l'el ab any, gbekw Nyam eke erm'm m'ow eke mi k'ok agj mij nuj mij em a dad'm nine: "B'ow ekn Abj eke b'ow us es ke sig es egrj nyam af, in anake li b'ow l'ok agj mij nuj Abj Lala em a." ³⁴ M'ekn low na etj m'am ij danju eke egrj na el Nyam ec'Iy.»

Jesu eci jam esel krekre a

³⁵ Eke legj eny akr af a, emeny Jan lele in e jam esel yony ab anj yogj. ³⁶ Eke l'ekn Jesu ek'am ec a, li dad nine: «Kin Nyam eci licebli a w!»³⁷ Eke Jan eci jam esel yony a iri odad na a, -l'us ow jam. ³⁸ Jesu ewl sos meny, l'ekn eke agj yony am us'r jam, etj l'ibrm wel nine: «Kw wny, bla am kw ee?» -l'ibrm ow nine: «Rabi, kw j bogj ir ee?» (Rabi e nyandre el "Low yegm agj es.")³⁹ Li dad wel nine: «Owr, b'ow ekan.» Ke ow am titm ncebles eci wanci yar. -N'im -l'ekn yogj a eke l'ir a, etj -n'annj ow ab legj ikpr a.

⁴⁰ Agj a ek'iri Jan eci sodad a ke us Jesu jam a e nyam el Andre, Simw Pier lisijim. ⁴¹ L'ikj anym n'im l'ekn lisijim Simw etj li dad ow nine: «S'ejj Mesi a.» (Mesi a e nyandre el "Krist".)⁴² Andre ewl Simw Jesu ogrj a. Jesu ler'r sej etj dad'r nine: «Nj Simw, Jan jim; wel b'ow esj'j Kefas.» (Ow e nyandre el "Lob".)[‡]

⁴³ Eke legj eny akr af a, Jesu ew eke k'im Galile etj l'wbr Filip. Li dad ow nine: «Us'm jam!»⁴⁴ (Filip a Betsayida eb em ec'egj; eb na anake Andre lele Pier ab yeji el ow ec'agj a.)⁴⁵ Filip wbr Natanael etj dad'r nine: «Natanael, egrj a eke Mois dad in ec'odad ol e lel ab

a. Ekn Jkm Ok 18.15-18; Ob Kok 3.22. †† Esayi 40.3, Septant em ec'odad a eke wel oc. †† ermu ab em Farisiel anj; Jan eci silel esig oglog em a, ermu a Farisiel. † Jwifel ogrj a, ke eb utu egrj a, mwmu'n cwrukpw meb es, wcyg'r akr es. Juma ikj na elm Jwifel eci, kw madu eci. †† Nyam e licebli: Odad eke Jwifel ogrj a, ow ec'iri a ok kwkw. Bëbmn Nuw Jb 22.8; Jkm Ok 12.21-27; Ob Ap 14.12; Awl 28.3-4; Esayi 53.6-7. ‡ Simw, Jan jim: Ekn Matie 16.17 lele ow ec'akr otar ab ab. Kefas:

em, †† ke kokoba jb esel dad ow ec'odad a, †† s'ejj'n. Egrj a, Nasaret e Jesu, Josef jim.»⁴⁶ Natanael dad'r nine: «Kw Nasaret yeji, low mamn wtu eke k'annj ow ee?»^{††} Filip dad'r nine: «Ow, ke ekn.»⁴⁷ Eke Jesu ekn Natanael ek'am ow titm'n a, n'am dad ow e lis e low l'ese: «Kin Israel iy tasi; in em meju owi kaka anm.»^{††48} Natanael ibrm'n nine: «Kw ayaf uw'r'm any ee?» Li dad nine: «Eke anj babm e likj a ec'ew a, [§] gbuw ke Filip esj'j a, ke m'ekn'j.»⁴⁹ Af yogj Natanael dad'r nine: «Low yegm agj es, j Nyam ec'Iy tasi, j Israel ec'eb ebu tasi!»⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Mi bi dad m'ese, m'ekn'j babm e likj a ec'ew a ek'annj a, ke kpekj ub'm nawre ee? B'ow ekn ow ek'agb akm na!»⁵¹ Etj l'igj af li dad nine: «Low nawre m'am dad wny: b'ow ekan afr eke b'ow fig ke Nyam ec'afr erm esel am uyu, ke am us es egrj ec'Iy e nuj af.»^{§†}

Kana e mebi es gbegbl a

2 Eke segrj yony ec a, mebi ec'es gbegbl nyam ey Kana eb em, Galile wus af; Jesu lis yeji anj em. ² Wel ew Jesu lele in e jam esel ab ab yeji abu. ³ Eke ow b'innj ebr a, mar uwr. Jesu lis am dad Jesu ese: «Mar uwr el.»⁴ Kw li dad ow nine: «Em lis, bla etj am elu'm low na em ee? Em e wanci a k'owm.»⁵ Eben yeji lis dad juma kok esel a nine: «Kòkr low yec'a eke li b'ow l'ibrm wny a.»

⁶ Ke yogj mijel kwkw eke wel kok lebn em anj. Mijel amua eke nyam wtu eke k'ij litr ekj yen a anake Jwifel b'oc kokr el eci sayl owi Nyam ec'any af a. ^{§††7} Jesu dad juma kok esel a nine: «Okr mij mijel amua em ow iy.» -l'ok em ow iy ok enyembri a. ⁸ Etj Jesu dad el nine: «Sica awr mij a tel ke ocr imm wj es gbegbl a e nyimn es a.» Juma kok esel a kok eben. ⁹ Li tat mij a ek'itj el mar a anm, l'uwm yogj eke mar a anj ow ab any, gbekw juma kok esel a ek'aw mij a gbew any. L'esj mebi es a, ¹⁰ l'igbl ow abu ogrj etj sica nine: «Agj a fej mar mamn -li b'wb nuw -n'w'j agj egrj; eke agj a e wel ew abu a egrj mar kwkw a, ke sica -n'w'j wel mar mij mij a wj. Gbekw j ec'a, ew mar mamn a es toj it wanci na!»¹¹ Kin el el eke Kana eb em Galile wus af, Jesu elul in eci meny ewr krekre a kw. L'elu in ec'any gbew kw etj jam esel a ub'r nawre.

¹² Eke low na ey oc es a, in obi in obi, lis, lisijimel lele in e jam esel ab ab -l'us nuw es -n'im Kapernayum. -N'annj yogj -li kok segrj waa ce.

†† Ol e lel:nin eke Jwifel ew Bibl em e silel yen krekre a. Wel dad kokoba jb es ec'ow a e low Ol Jkn 18.15-18 em. †† Bëbmn Ol Jkn 18.18; Esayi 9.5-6; Ezekiel 34.23. ††† Nasaret: Ekn Matie 2.23 ec'akr otar a. ††† Israel iy... meju owi: Israel el Jakob e nin owr; Jakob e nyandre nyam el egrj eju es

§ Babm e likj a ec'ew: likj a ec'al a bibn es titm wus. Wel b'ocr sos es im yogj tutr ow Nyam odad ab af, kwkw Nyam, awl Nyam lel. §† Jesu em a, jam esel a b'ow ekn Nyam ec'anygbel a ese Jakob ec'es ekn ab af. Nuw Jb 28.12-13. §†† Gbuw ke -l'ij ob, eke ob ij anj el abu em lele ob ij ec'uwr em ab a, Jwifel beb b'akpr mij sos yec'etj ke -l'ayl Nyam ec'any af. Na sosti em anake mij amua anj el a.

Jesu anη Nyamel gbɛl a e gbugη a
 Matie 21.12-13; Mark 11.15-17; Luk 19.45-46

¹³ Jwifɛl eci Pak ec'ɛs gbɛgbl a titm, ɛtη Jesu uyu im Jerusalem. ¹⁴ Nyamel gbɛl a e gbugη a, l'ɛkn agη ek'am ɔl sed, mɛcɛb lele prɛndrɛ ab ij; n'ɛηη jɛtɛ titηη ɛsɛl yɛji eke ok es ɛl eci an ɔl usu a. ¹⁵ Li kok say ɛtη ɛl fɛη eke -n'anηη Nyamel gbɛl a e gbugη a, l'ogη l'ok wɛl ɔkm, ɛl e mɛcɛb lele ɛl e sed ab ab; n'ɔny jɛtɛ titηη ɛsɛl ec'os a lele ɛl eci sitabl ab ab l'ok wus; ¹⁶ ɛtη l'ɛwar prɛndrɛ ɔl ij ɛsɛl a ninɛ: «K'ɔcr ɛm ɛs ec'ɛl a ɛsɛ an ɔl ɛl af! ɔny n mob amua fɛη otr es aηa!» ¹⁷ In eci jam ɛsɛl a ɔkn Nyam Lɛl ab ɛm e sodad amua: *O Admaga, η ec'ɛl a ec'erur eke m'ɔny a, b'ow ɛtul'm ɛsɛ al eke b'ɛtul ob af.*^{††}

¹⁸ Af yogη, Jwifɛl ec'ɛs ɛwɛl a am ibrm'n ɛsɛ: «Bogη e mɛny ɛwr ɔtu eke ki kok, ke ow yɛgm ɛy eke low na eke kok a, ɔny ow ec'abusu eke ki kok ɛbɛn ee?» ¹⁹ Jesu dad ɛl ninɛ: «Eke ηηηan Nyamel na, ow bi kok sɛgη nyahan m'ow m'usr ɛm.» ²⁰ -Li dad ow ninɛ: «Wɛl ɛw akpo ekη yony miy nɔknɔn us Nyamel gbɛl na, ɛtη η am dad eke b'ow usr ɛm sɛgη nyahan ee?» ²¹ Ke Nyamel a eke Jesu am dad ow ec'odad a, in e sos megl ab ana. ²² Ow ɔη, lɛgη a eke Jesu igb agη ek'uw ab ɛm a, in e jam ɛsɛl a ɔkn eke l'ikη anym li dad odad na; ɛtη ow ɛm -l'ub Nyam Lɛl lele Jesu eci sodad eke dad ab ab a nawrɛ.

ɛgη ɛm e low fɛη eke anη a, Jesu uw any

²³ Lɛgη ab ɛm a eke Jesu anη Jerusalem, Pak ec'ɛs gbɛgbl a ec'a, agη nɔkn ub'r nawrɛ simɛny ɛwr eke n'am kok ab ɛm. ²⁴ Gbɛkɔ Jesu ɔnym ɔmn ɛl ɛm anke ɛl fɛη l'uw wɛl any sɛny n sɛny n. ²⁵ L'ibram eke wɛl k'otar ɛgη kaka fɛη e l'is e low akr ok'r, anke in obi ɛm li b'uw ɛgη e low eke b'anη ɛrm ɛm ab any.

Jesu lele Nikodɛm ab

3 Lɛgη ab ɛm a, *Farisiel* ɛm ec'ɛgη nyam anη eke wɛl b'ɛsη Nikodɛm, l'el Jwifɛl ec'anym ɛsɛl ab ɛm ec'ɛgη nyam. ² Ncok nyam, l'ow n'ɛηη Jesu ɛtη n'am ibrm ow l'ɛsɛ: «Low yɛgm agη ɛs, s'uw any eke Nyam ɛrm'η ow eke ki yɛgm ɛy low, anke ow it ke Nyam anη ɛgη ab ab gbuη ke l'ɔtu li kok mɛny ɛwr amua ɛsɛ lele eke am kok ab af.» ³ Jesu dad'r ninɛ: «Low nawrɛ m'am dad'r: ɛgη kaka k'ɔtum ɛknm Nyam e *gbrengbi* usu a, eke ow elm afr ec'abusu ɛm wɛl ewrm'n ɛm.» ⁴ Nikodɛm ibrm Jesu ninɛ: «ɛgη ek'usu a, ayaf wɛl ɔtu eke k'ewar ɛm ee? Kɔ k'ɔtu eke li k'im l'ɛy lis e lokm wɛl ɛwar ɛm ee?» ⁵ Jesu dad ninɛ: «ɛɛ, low nawrɛ m'am dad'r, ɛgη kaka k'ɔtum ɛym Nyam eci *gbrengbi* usu a eke wɛl ewm'n mij ɛm lele abη ab ɛm. ^{††6} L'ow yec'eke b'anη agη ɛm ow a, b'el sos megl eci; ɛtη low yec'eke

† ɛkn Matie 21.12 ec'akr otar a. †† Selu 69.10. ‡ Jwifɛl bi tutr eke -li b'ow -l'ok Nyam e *gbrengbi* usu a eke -li b'ɔsu ol a sɔsiem. Jesu am ɔny tutr na oc ɛl es nuη ɛm. Ow it ke ɛgη a nimum itηη ye. †† Amani Sig a eke Nikodɛm uw any sɛny n sɛny n a, mij el ɛrm ɛm itηη lele sayl ab eci mɛny ɛwr. Eke Jesu dad abη e low, ow el ɛgη ɛm ec'itηη owi. Ezekiel 36.25-27.

b'anη Nyam ec'Abη ɛm ow a, b'el Abη eci. ⁷ Eke mi dad'r eke ɔny fɛη wɛl k'ewr ɔny ɛm afr ec'abusu ɛm, ke ow k'iti'η any. ⁸ Yogη eke lɛf [‡] b'erur a, li b'ɛlu n'imn; b'iri in ec'ɛlu a, gbɛkɔ ɔwm yogη eke li b'anη l'ow lele yogη eke li b'im ab any. ɛgη fɛη eke wɛl ew Nyam ec'Abη ɛm a, ɛbɛn ek'ow b'ɛcr ana.»

⁹ Af yogη, Nikodɛm dad'r ninɛ: «Kɔ ayaf ow ɔtu eke k'ɛcr ee?» ¹⁰ Jesu dad'r ninɛ: «N k'el Israel wus af eci low yɛgm ɛs ligbɛl nyam, ke k'ɔwm ɔw amua any ee? ¹¹ ɛɛ, low nawrɛ m'am dad'r: low yec'a eke s'uw any a, ow ec'odad s'am dad, ɛtη low yec'a eke s'ɛkn a, s'am ij ow eci danke; gbɛkɔ ɛy eci danke ij a, ɛgηmn ebmn. ¹² Eke mi bi dad ɔny wus ec'ow a, ɔbmn'm nawrɛ; eke sica m'am dad ɔny Afr ec'ow, ke ayaf b'ow ubr'm nawrɛ ab ee? ¹³ ɛgη kaka uyum afr ek'ow elm ɛgη ec'Iy ɔny cɛ ek'anη afr us es a! ^{††14} ɛsɛ lele eke Mois oc lowi ɛm lorηη ucu likη k'igbl ogη loj a, ^{‡‡} ɛbɛn ow it eke wɛl k'igbl ɛgη ec'Iy yɛji ogη, ¹⁵ yec'ɛtη ke ɛgη kaka fɛη eke b'ow ub'r nawrɛ a, ɛgη sel ek'ɔnym uwr. ¹⁶ Tasi ɛm a, Nyam erur wus ec'agη a afηη es toη n'ɔny wɛl in ec'Iy ekpɔbi a, yec'ɛtη ke ɛgη kaka fɛη ek'ɔny ɔmn in ɛm a k'ɔwm, kɔ ke n'ɛgη sel ek'ɔnym uwr. ¹⁷ Tasi ɛm a, Nyam ɔkm in ec'Iy owm wus ec'agη ogη eke li k'ɔb wɛl low, kɔ ke jim ɛm a, li sɔg wɛl. ¹⁸ ɛgη ek'ub Iy a nawrɛ a, Nyam k'ow ɔbm'n low; gbɛkɔ ɛgη ek'ubm nawrɛ a, ke Nyam ɔb'r low η, anke l'ubm Nyam ec'Iy ekpɔbi a nawrɛ. ¹⁹ Sica kin lele eke low ɔb a b'ɛcr: usuayl ow wus ec'agη ogη, ɛtη agη erur ncebη akm usuayl anke -li bi kok ɔw ɛnyη. ²⁰ ɛgη kaka fɛη ek'am kok low ηny a, ɔny usuayl eci sifn ɛtη am kpab'r es l'is, anke n'am uru eke in ec'ow ɛnyη a k'ok ɔkm usuayl ɛm. ²¹ Gbɛkɔ agη a eke bi kok Nyam ec'erur a, b'im titm usuayl, yec'ɛtη ke agη ɛkn sɛny n sɛny n eke ɛl ec'ow a e kok a ɛcr Nyam ɛm.»

Jesu lele Jan ab

²² Sica eke ɔw amua ɛc a, Jesu lele in e jam ɛsɛl ab ab im Jude ec'ogog a. N'anη yogη wɛl ab l'ok agη mij nuη sɛgη beb. ²³ Jan yɛji, Ayinɔn a eke titm Salim a, n'am ok agη mij nuη anke yogη mij nɔkn anη. Agη am ow in ogη ok mij nuη. ²⁴ Ke wɛl k'ɛlum Jan sobel ɛm.

²⁵ Sica ɔw es atar ɛy Jan eci jam ɛsɛl beb lele Jwif nyam [§] ab ec'araηη, ɔw eke wɛl bi kok Nyam ec'any af sos *ayal* ec'a sɔsiem. ²⁶ -N'im -n'ɛηη Jan ɛtη -n'am dad ow -l'ɛsɛ: «Low yɛgm agη ɛs, Jurɔn jam a ec'ɛgη a eke anη η ab, ke ij in e danke a, kɔ am ɔkn in e low ee? An! Sica ɛm a, n'am ok agη mij nuη ɛtη agη a fɛη b'im am ɛkn'n!» ²⁷ Jan dad ɛl ninɛ: «ɛgη kaka k'ɔtum ɛηηm low ec'abusu eke Afr ɔkm'n. ²⁸ ɔtur eke ɔny obi yɛji k'ijr danke; mi dad m'ɛsɛ: "M'elm *Mesi* a, kɔ eke wɛl ikη anym ɛrm'm cɛ." ²⁹ Mɛbi ɛs anake mɛbi lis b'el in ec'a; kɔ mɛbi ɛs e lawl a, mɛbi ɛs a e saw li b'anη ke n'am iri ow e low; ɛtη eke li b'iri mɛbi ɛs a e lebl a, li b'anη sos

‡‡ Lɛf lele abη ab a, odad nyam coco Grɛk ɛm. Odad eke wɛl am wɛwlm mɛny. ††† Jwifɛl beb bi tutr eke Mois uyu afr im eb ol. ††† ɛkn Awl 21.4-9. § Jwif nyam:Jan eci silel ɛsig oglog ɛm ec'a, Jwifɛl.

em iɣn em. Em eci sos em iɣn ab ana, etɣ sicaca em a, ow iy neny feɣ. ³⁰ Ow it eke in ec'any gbɛl a ám agb, ke em ec'a ís es.

³¹ Eɣɣ ek'el Afr ec'a, anɣ feɣ eci nuɣ af; eɣɣ ek'el wus ec'a el wus eci, etɣ bi dad wus ec'ów. Eɣɣ ek'ow Afr eci nin em a, [anɣ feɣ eci nuɣ af;] ^{†32} li b'ij low eke l'ekn ke l'iri a eci danɣku, kɔ eɣɣ éɣɣm in e danɣku ij a ebm.

³³ Eɣɣ eke b'egɣ in e danɣku ij a eb a, am eɣɣ eb eke Nyam el low nenyembri nyam. ³⁴ Eɣɣ eke Nyam erm a bi dad Nyam ec'odad, anɣke Nyam b'elu eɣɣ a in ec'Abɣ a nimum feɣ em. ³⁵ Nyam erur Iy a etɣ n'ɔɣ ow abusu a feɣ. ³⁶ Eɣɣ yec'eke ɔny ɔmn Iy ab em a, eɣɣ sel ek'ɔnym uwr; eɣɣ eke bi yayr Iy a k'ow eɣɣm sel ikɣ na, etɣ li b'ow n'anɣ Nyam ec'erm bebl a ec'any af.»

Jesu lele Samari ɣowi ab ab

4 ¹⁻³ *Farisiel* iri wel am dad eke Jesu am ɔɣ wel am ok agɣ mij nuɣ ɔɔɔ akm Jan, etɣ n'am eɣɣ *jam* esɛl yeji l'akm ow. (Tasi em a, Jesu in obi l'okm eɣɣ kaka mij nuɣ, kɔ in e jam esɛl anake am ok agɣ mij nuɣ a.) Eke Jesu iri ów amua eke wel am dad a, n'ɣgboɣ Jude etɣ l'ewl n'im Galile. ⁴ Ke n'im a, ow it eke li k'ecr Samari wus af eci. ⁵ L'ow li titm *Samari* eci baɣn nyam eke wel b'esɣ Sikar. Baɣn a titm Jakɔb ec'ɔgm a ek'ɔɣ jim Josef a. ^{††6} Yogɣ anake Jakɔb eci mijɔmu a anɣ a. Eke Jesu sos kík es usu im ab em a, li sig es mijɔmu a e saw. Ow ɔtu eke ki bebmn leɣɣ uyu nuɣ ab.

⁷ Samari ɣowi nyam ow am aw mij, etɣ Jesu dad'r nine: «Yɔw na ee! ɔɣ'm mij tɛl m'éɣɣ.» ⁸ (Ke in e jam esɛl a im baɣn a eke k'ɔl ob ij.) ⁹ Samari ɣowi a dad Jesu nine: «Kɔ ɣ, eke el Jwif a, ayaf tasi em eke m'el Samari ɣowi a, am sus tasi ibrm im mij eke k'egɣ ee?» (Tasi em a, Samari eɣɣ lele Jwifɛl ab neny ókrm af.) ^{††10} Jesu dad'r nine: «Blel uw Nyam ec'ob ap a, ^{††} lele eɣɣ a ek'am ibrm'ɣ mij eke k'egɣ ab any ana, ke ɣ anake blel éwl ibrm'n mij eke k'egɣ, ke blel n'ɔɣ mij ewl mij a.» ^{††}

¹¹ Yɔw a ɔdu eb dad nine: «Eɣɣ gbɛl, mijɔmu a im em, etɣ emeny sonu yeji ɔnyam ab; bogɣ b'ow eɣɣ mij ewl mij ikɣ na ee? ¹² Mijɔmu na, ey lagɣ Jakɔb ɔɣ ey, in obi l'egɣ mij a, in ec'ey lele in e mɛbob ab yeji eɣɣ mij na. Kɔ am tutr eke agb akm Jakɔb ee?» ¹³ Jesu dad'r nine: «Eɣɣ feɣ eke b'ow eɣɣ mij na a, emeny mijamn b'ow ɔny'n; ¹⁴ gbɛkɔ eɣɣ eke b'ow eɣɣ mij a eke m'ow m'ɔɣ'n a, mijamn k'ow ɔnym'n leɣɣ kaka. Mij a eke m'ow m'ɔɣ'n a b'ow ewl el mij ewl mij ek'ow em sel ek'ɔnym uwr b'ow jeɣn ok ɔkm.» ¹⁵ Yɔw a dad'r nine: «Eɣɣ gbɛl, ɔɣ'm mij ikɣ na yec'etɣ ke mijamn k'ɔnym im m'owm anɣ m'awm mij ij.»

† Jan eci silel esig oglog em a, wel éɣɣm sodad ek'anɣ ob na [...] ec'araɣn a. †† Ékn Nuɣ ɔb 48.21-22; Joswe 24.32. ‡ Jwifɛl b'oc Samari eɣɣ esɛ agɣ ek'aylm Nyam ec'any af af, brobro ɔyɔw a. Ow sosisem -l'erurmn eke wel k'itɣn el, etɣ -l'egɣmn mij kɔkɔ nyam em. †† Nyam ec'ob ap a: Jwif eci low yegm esɛl bi dad Bibl em eci krekre em e silel yen a ec'odad esɛ "Nyam ec'ob ap" af. †† Jesu eci mij ewl mij a ek'am ur nin a el nyandre em odad. Abɣ Lala a eke b'ow anɣ esɛ mij af, ke b'ow ɔny abɣ em eci mijamn oc es, ke b'ow ɔɣ eɣɣ Nyam em e sel ek'ɔnym uwr a ec'odad Jesu am dad. Ékn Jan 7.38-39.

¹⁶ Jesu dad'r nine: «Ím esɣ acɣ ke éwl meny ow anɣ.» ¹⁷ Yɔw a dad'r nine: «M'ɔnym iɣɣ.» Jesu dad'r nine: «N e low ij eke dad ek'ɔnym iɣɣ a, ¹⁸ anɣke ikɣ anym ɔny eɣɣ yen, etɣ leɣɣ na em ec'egɣ a ek'in ab ir a yeji elm ɣ ec'igɣ. Dad low nenyembri nyam.» ¹⁹ Eɣɣ yɔw a dad'r nine: «Eɣɣ gbɛl, m'am uw any eke ɣ *kokoba* ɔb es. ²⁰ Ey lagɣel Samari eɣɣ iɣɣ Nyam nuɣ lafeny na af, etɣ ɔny Jwifɛl bi dadr eke yogɣ eke wel k'igɣ Nyam nuɣ a el Jerusalem.» ^{†††21} Jesu dad'r nine: «Yɔw, ùb'm nawre: leɣɣ am ow etɣ yogɣ eke b'ow iɣɣ Es Nyam nuɣ a, ow k'ow elm lafeny na af, ow k'ow elm Jerusalem yeji.

²² ɔny, Samari eɣɣ, ɔny e Nyam eke b'igɣ nuɣ a, uwmn in any; ey Jwifɛl, ey ec'a eke si b'igɣ nuɣ a, s'uw'r any, anɣke Jwifɛl em es eb elu anɣ ow. ²³ Leɣɣ am ow, etɣ leɣɣ a ow yej'ɣ, yogɣ, Nyam nuɣ iɣɣ esɛl tasi a b'ow iɣɣ Es nuɣ abɣ em, esɛ elɛl eke jim elu'l ɔkm ab af; tasi em a, Nyam nuɣ iɣɣ esɛl amua anake Es am ɔl es a. ^{†††24} Nyam el abɣ, ow sosisem agɣ a eke k'igɣ'n nuɣ a, -l'it eke -li k'igɣ ow nuɣ abɣ em esɛ elɛl eke jim elu'l ɔkm ab af.» ²⁵ Yɔw a dad'r nine: «M'uw any eke *Mesi* a b'ow ow. (Mesi a ow e nyandre el Krist.) Leɣɣ a eke li b'ow l'ow a, li b'ow l'otar ów a feɣ akr l'ok ey.» ²⁶ Jesu dad'r nine: «Em eke m'am dad'ɣ odad a, em ana.»

²⁷ Eɣɣ wanci ab af, Jesu eci jam esɛl a ewl ow, etɣ -n'erɣan ow eke ow am dad odad yɔw ab; eke -l'ekán ow a, ow e low iti el any. [§] Gbɛkɔ el em ec'egɣ kaka ɔtum ibram'n low esme: «Kɔ bla am ɔl ee? Kɔ bla etɣ am dad ów in ab ee?» ²⁸ Yɔw a ew in e mijel a es yogɣ, etɣ l'ewl n'im baɣn a, n'am dad agɣ l'esɛ: ²⁹ «Òwr ekan eɣɣ eke dad'm em e low feɣ eke mi kok a. Kɔ ow k'elm Mesi ab ee?» ³⁰ Agɣ a ok ɔkm baɣn a etɣ aam yogɣ a eke Jesu anɣ a. ³¹ Ke ow eci wanci ab af, jam esɛl a am ɣɔɣɣ Jesu esɛ: «Eɣɣ gbɛl, ij ob tɛl ɔ!» ³² Kɔ li dad wel nine: «M'ɔny ob ij eke uwmn any.» ³³ Jam esɛl a am bibrmn in el ɔfr esɛ: «Kɔ eɣɣ ka k'is'r ob ij ee?» ³⁴ Jesu dad el nine: «Eke mi kok eɣɣ a ek'erm'm a ec'erur, etɣ m'umar juma a eke l'abul'm a, ke em ec'ob ij ab ana. ³⁵ ɔny, b'ewal egb a, bi dadr esre: "Emeny ow anɣ awl yar gbunɣ ke egb ub e leɣɣ bébmn ab." Gbɛkɔ em, m'am dad ɔny eke ki leɛr ɔɔgm a senyn senyn: egb a ebl, ow bebmn ub ab! ³⁶ Eɣɣ ek'am ub egb a, kpekɣ b'eɣɣ in e labm ɔɔg a, etɣ li b'as egb a luku sel ek'ɔnym uwr eci; ow em a, eɣɣ ek'am ewl lele eɣɣ ek'am ub ab ab b'okr af kok sos em iɣɣ. ³⁷ Eɛ, nyandre odad na ek'am dad esɛ: "Eɣɣ nyam b'ewl, ke eɣɣ eɣeci nyam b'ub a," el low nawre. ³⁸ ɔgm nyam em eke kokmn juma a, m'erm ɔny imn ubr egb

²⁸ Yɔw a ew in e mijel a es yogɣ, etɣ l'ewl n'im baɣn a, n'am dad agɣ l'esɛ: ²⁹ «Òwr ekan eɣɣ eke dad'm em e low feɣ eke mi kok a. Kɔ ow k'elm Mesi ab ee?» ³⁰ Agɣ a ok ɔkm baɣn a etɣ aam yogɣ a eke Jesu anɣ a.

³¹ Ke ow eci wanci ab af, jam esɛl a am ɣɔɣɣ Jesu esɛ: «Eɣɣ gbɛl, ij ob tɛl ɔ!» ³² Kɔ li dad wel nine: «M'ɔny ob ij eke uwmn any.» ³³ Jam esɛl a am bibrmn in el ɔfr esɛ: «Kɔ eɣɣ ka k'is'r ob ij ee?» ³⁴ Jesu dad el nine: «Eke mi kok eɣɣ a ek'erm'm a ec'erur, etɣ m'umar juma a eke l'abul'm a, ke em ec'ob ij ab ana. ³⁵ ɔny, b'ewal egb a, bi dadr esre: "Emeny ow anɣ awl yar gbunɣ ke egb ub e leɣɣ bébmn ab." Gbɛkɔ em, m'am dad ɔny eke ki leɛr ɔɔgm a senyn senyn: egb a ebl, ow bebmn ub ab!

³⁶ Eɣɣ ek'am ub egb a, kpekɣ b'eɣɣ in e labm ɔɔg a, etɣ li b'as egb a luku sel ek'ɔnym uwr eci; ow em a, eɣɣ ek'am ewl lele eɣɣ ek'am ub ab ab b'okr af kok sos em iɣɣ. ³⁷ Eɛ, nyandre odad na ek'am dad esɛ: "Eɣɣ nyam b'ewl, ke eɣɣ eɣeci nyam b'ub a," el low nawre. ³⁸ ɔgm nyam em eke kokmn juma a, m'erm ɔny imn ubr egb

††† Lafeny a eke wel b'esɣ Garisim a, Samari eɣɣ b'ub eke yogɣ anake el Nyam nuɣ iɣɣ usu a. Jwifɛl gbe b'ub ek'ow el Jerusalem. Low na is el ar el ɔfr em. Tasi em a, lafeny Garisim el Israel eɣɣ e Nyam nuɣ iɣɣ usu (Nuɣ ɔb 12.7; 33.20; Ol ɔkn 11.29; 27.12), toɣ anake Nyam ɔɣ Salomɔ abusu us Jerusalem eci Nyamel gbɛl a Sibn eci lafeny af a (2 Ów e Wel Nɔn 7.11-12). Samari eɣɣ b'egɣ Mois eci silel a ce eci low eb esɛ Nyam odad af. Ow b'ɔɣ -l'egɣmn Salomɔ e low eke kok a -l'ebmn. ††† Ékn Malaki 1.11. § Jam esɛl a low iti any anɣke Jwifɛl ec'eb ir em a, low yegm es itm eke ki dad odad yɔw ab leɣɣ kaka; etɣ emeny Samari eɣɣ lele Jwifɛl ab ijarm.

yogŋ; agŋ ejeci ikŋ anym kok juma yogŋ, etŋ ɔny eŋan gbre eke -l'ijr a e liy.»

³⁹ Ƴɔw a dad Samari eyŋ a nine: «Egŋ na dad'm low feŋ eke mi kok a.» Ow em a, agŋ a ub nawre anke Ƴɔw a dad el. ⁴⁰ Ow sosiem, eke Samari eyŋ a im eŋn Jesu a, -ni ŋɔŋŋ ow ek'ow k'egŋ anŋ el ab; etŋ Jesu anŋ yogŋ seŋŋ yony. ⁴¹ Etŋ sica Jesu, in obi ec'odad eke n'am dad a sosiem, agŋ a ek'am ub'r nawre a am eny afŋn es; ⁴² etŋ -n'am dad Ƴɔw a -l'ese: «Sica ow elm ŋ ec'odad a eke dad a sosiem ce s'ubm nawre ij, kɔ ey obi s'iri'r nenym, etŋ s'uw any eke l'el wus na ec'Es Eb Elu Es tasi.»

Jesu ewlm juma idr es ligbel nyam ec'iy

⁴³ Eke sica Jesu kok seŋŋ yony usu a, l'igb yogŋ n'im Galile. ⁴⁴ Tasi em a, in obi l'ikŋ anym li dad nine: «Kokoba ɔb es ɔnym any in ec'eb tasi ab em.» ⁴⁵ Gbekɔ sica eke n'im l'ey Galile wus af a, yogŋ ec'agŋ a eb'r senyn senyn, anke agŋ amua yeji im Jerusalem Pak ec'es gbegbl ab em etŋ -l'ekn ów a feŋ eke Jesu kok es gbegbl a e legŋ a. ⁴⁶ Sica emeny l'ewl l'ow Galile Kana baŋŋ, yogŋ a eke l'oc mij li kokr mar a. Eb ebu a eci juma idr es ligbel a anŋ yogŋ. In ec'iy ek'anŋ Kapernayum a ɔl am ɔny. ⁴⁷ Eke juma idr es a iri eke Jesu anŋ Jude ow Galile a, n'im n'eyŋ ow etŋ n'am ŋɔŋŋ ow ek'ow k'ow Kapernayum ewlm jim ek'am uw a. ⁴⁸ Jesu dad'r nine: «ɔny gbɛ seŋŋ feŋ, eke eknmn meny ewr lele ów any iti owi ab a, k'ɔtum ubmn nawre.» ⁴⁹ Juma idr es a dad'r nine: «Egŋ gbɛl, òw em ogŋ a gbuŋ ke em ec'iy a úw.» ⁵⁰ Jesu dad'r nine: «Èwl im ŋ ogŋ a, kɔ ejimŋ sos ok es.» L'ub odad a eke Jesu dad'r a nawre etŋ n'im gbugŋ.

⁵¹ Eke kpekŋ l'us ejagb n'aam a, in eci juma kok esel a ek'am us'r jam ow a ɔbr'r etŋ dad'r nine: «Ejimŋ sos ok es!» ⁵² Kpekŋ n'am ibrm wel wanci ab af eke in ec'iy a sos ok es a, etŋ -li dad ow nine: «Efi ncebles eci wanci nyam em, legŋ na af anake lefr a oc'r es lís a.» ⁵³ Odad a ok iy es a es sos em ek'ow el wanci ab af a ce eke Jesu dad'r eke ejimŋ sos ok es a, etŋ in lele in ec'akŋ ab ab a feŋ -n'ɔny ɔmn Jesu em. ⁵⁴ Sakp yony em e meny ewr eke Jesu kok, Jude eke n'anŋ n'im Galile ab ana.

Jesu ewlm sos es wew es nyam

5 Eke ów amua ec a, Jwifel am kok Nyam nuŋ ign em ec'es gbegbl nyam Jerusalem, etŋ Jesu im yogŋ. ² Baŋŋ a e lakp a e lisany nyam eke wel b'esyŋ Mɛceb e lisany a, ow e saw a usu nyam anŋ eke wel kok ok mij em, ke ɔny lef eb usu yen, usu a Ebre em wel b'esyŋ Betesda. ¹³ Yogŋ, úlu n'ɔn'ɔn gbɛl ese ány eflu, akr kpece esel, lele sos es wew esel ab lɛru es. [⁴] ^{††5} ɔlu nyam ek'anŋ ɔl em akpo likŋ lele lew lele niwn ab anŋ yogŋ. ⁶ Eke Jesu ekn ɔlu a eke egŋm es wus yogŋ, ke

† Betesda: Jan eci silel esig oglog em a, Betsata †† Jan eci silel esig beb em a, wel eŋn sodad na: [p5.3b p5.4

l'iri eke ow'n anŋ ɔl em legŋ kpekpe etŋ a, l'ibrm ow nine: «Kɔ erur eke k'ewl ee?» ⁷ Li dad ow nine: «Egŋ gbɛl, em ec'a mij a b'umu a, m'ɔnym egŋ eke k'ɔny elu'm em. Eke mi b'ɔl eke mi k'im m'ey mij ab em a, egŋ ejeci b'ec afŋ'm es ey em.» ⁸ Li dad ow nine: «Ìgb, òc ŋ eci ajraŋka a ke án es.» ⁹ Kpekŋ ɔlu a ewl, l'oc in ec'ajraŋka a etŋ n'am an es.

Ke low na, nenegŋ e legŋ ow am ey. ¹⁰ Jwifel ec'es ewel a am ibrm egŋ a eke wel ewlm a ese: «Yeŋenyna nenegŋ e legŋ, abusu erum'ŋ es eke k'oc ŋ ec'ajraŋka ɔnym ab.» ¹¹ Li dad wel nine: «Egŋ a eke ewlm im a dad'm eke mi k'oc em ec'ajraŋka a ke m'án es.» ¹² Etŋ -l'ibrm ow nine: «Bwo ec'egŋ dad'ŋ eke k'oc ŋ ec'ajraŋka a ke án es ee?» ¹³ Kɔ egŋ a uwm egŋ a ek'ewlm'n ab any, anke Jesu irm agŋ a ek'anŋ yogŋ ab em.

¹⁴ Eke ow b'inŋŋ ebr a, Jesu eŋn'n Nyamel gbɛl a e gbugŋ a etŋ dad'r nine: «Sica kin eke ewl. Ki kok sikpl ij bake éŋn low eke agb akm na.» ¹⁵ ɔlu a im etŋ dad Jwifel ec'es ewel a ek'ow el Jesu anake ewlm'n a.

Iy lele Es el nyam

¹⁶ Ow sosiem Jwifel a at eŋn Jesu, low na eke li kok nenegŋ a eci. ¹⁷ Gbekɔ Jesu dad el nine: «Seŋŋ feŋ em Es abu anŋ juma kok em ^{††} etŋ em yeji abu anŋ'm juma kok em.» ¹⁸ Odad na sosiem, sica emeny Jwifel ec'es ewel a am at tasi eke k'ibi Jesu anke ow elm nenegŋ ec'ol a eke l'ɔb es a ce, kɔ emeny n'am dad eke Nyam in el Es tasi. Na em a, n'am ocr in sosi ese Nyam af. ¹⁹ Ow em a, Jesu ewl eb odad etŋ dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: Iy k'ɔtum kokm low kaka in obi em; yec'eke li b'ekn Es kok a, ow li bi kok. Tasi em a, low feŋ eke Es a bi kok a, low nyam coco a ce Iy a yeji bi kok, ²⁰ anke Iy Es a b'erur Iy a etŋ li bi yegm ow in obi e low eke li bi kok a. Etŋ emeny li b'ow li yegm ow ów eke b'ow agb akm amua, etŋ ow b'ow iti ɔny any. ²¹ Tasi em a, ese lele eke Iy Es a b'igbm agŋ ek'uw a ke b'ɔŋ el sel a, eben nyam coco Iy a yeji b'ɔŋ egŋ eke li b'erur a sel. ²² Etŋ emeny egŋ feŋ e lís e jej ok owi a, Iy Es a éknm ow e low, kɔ n'ɔŋ Iy a jej ok owi ec'abusu a feŋ, ²³ yec'etŋ ke agŋ a feŋ ɔny Iy a eci sos usr ese lele eke -li b'ɔny Iy Es a eci sos usr ab af. Egŋ yec'eke usrm Iy a sos a, usrm Iy Es a ek'erm'n a yeji sos.

²⁴ Ee, low nawre m'am dad ɔny: egŋ kaka feŋ eke b'iri em e sodad a, ke b'ub egŋ a eke erm'm a nawre a, n'eyŋ sel ek'ɔnym uwr ŋ. N'ɔnym jej ok ij, etŋ ow ɔŋ l'ubr luw em l'ey owr anŋ em. ²⁵ Ee, low nawre m'am dad ɔny: legŋ am ow, etŋ legŋ a l'ow yej'ŋ; legŋ na em agŋ ek'uw a b'ow iri Nyam ec'Iy e lebl, etŋ agŋ a eke b'ow iri lebl a, b'ow anŋ owr. ²⁶ Ee lele eke tasi em a Iy Es a el sel e nuŋ a, eben nyam coco n'ɔŋ Iy a yeji abusu

‡ Jwifel ec'ol a edŋn nenegŋ e juma kok. Eke batŋ oc ob ɔnym ab, ke juma kok a. Èkn Matie 12.10 ec'akr otar a. †† Nuŋ ɔb 2.2-3 am dad ese Nyam eb sel in e juma ab em nenegŋ e legŋ. Jwifel a ubm yadŋ, gbekɔ el eci tutr em a, -li b'egŋ -l'eb eke nenegŋ e legŋ yeji Nyam bi nyimn afr lel wus ab. Eke ow el eben, ke ow itm eke -li k'ɔb Jesu low.

eke k'el sel e nunj. ²⁷ Etn eke Iy a el egn ec'Iy a sosisem a, † n'wnj ow jej ok owi ec'abusu. ²⁸ Ow k'iti wnj any. Legn am ow, etn ow em, agn a fejn ek'uw wel ot es a b'ow iri in e lebl, ²⁹ etn egn egn b'ow anj uwomu em ey wkm. Agn a eke kok ow amamn a b'ow igb ke ejn sel, gbeko agn a eke kok ow enunj a, b'ow igb jej ok eci. †³⁰ Em obi em, mi k'wtum mi kokm low kaka fejn. Nyam e low eke bi dad'm ab af mi bi jej egn e low m'ok, etn em e jej ok a el nawre, anke m'wlm em e low eke m'am erur ab es, k' egn a eke erm'm a ec'a eke b'erur a, m'am w es.»

Iy a ec'adanju

³¹ «Eke em, m'am ij em e nunj af e danju, liy k'ow anm em e danju ij ab em. ³² K' egn ejeci anake am ij em e nunj af e danju a, etn m'uw any eke danju ij na el nawre. ³³ Wnj, erm agn Jan ogn, † etn l'ij low nenyem-bri nyam e danju. ³⁴ Em, m'ibram eke egn k'ij em e nunj af e danju, k' m'am dad eben yec'etn ke Nyam wgn wnj. ³⁵ Jan ew ese kenie eke wel ign k'am iri ayal usu af, etn egn ebr kokr sos em ign in ec'usuayl ab ab wanci tel eci ce. ³⁶ K' em e danju ij a eke m'wnj a, agb akm Jan ec'a: ow amua eke m'am kok a, amua tasi eke em Es wnj'm eke mi ki kok a, am ij em e nunj af e danju, etn am yegm eke em Es erm'm. ³⁷ Etn em Es eke erm'm a yeji am ij em e nunj af e danju. Gbeko tasi legn kaka irimn in e lebl etn emeny legn kaka eknmn in ec'eel eke n'anjn a. ³⁸ In eci sodad a irm wnj em, anke ubmn egn a eke l'erm a nawre. ³⁹ Bi wewar Nyam e Silel a mewl em eke k'uw any, anke bi tutar eke k'ejan sel ek'wnym uwr el em. Ke tasi em a, sodad amua anake am ij em e nunj af e danju a! ⁴⁰ Etn eben yeji, erurm eke k'owr em ogn ejan sel tasi a ek'wnym uwr a.

⁴¹ Em, m'wlm agn ec'es susm ab es. ⁴² K' wnj ec'a, m'uw wnj any: m'uw any eke wnymn Nyam ec'erur. ⁴³ M'ow em Es e nin em etn egnmn ebmn'm. Gbeko ek'egn ejeci nyam ow in obi e nin em b'ow ebr ir! ⁴⁴ B'erurir wnj wfr em ec'es susmnin owi, etn wlmn Nyam wnj coco ogn ec'es susm owi ab es; ke ayaf wtur eke k'ubr'm nawre ab ee? ⁴⁵ Em Es ec'any af a, ki tutar eke m'ow m'ok wnj ow af; k' Mois anake b'ow ok wnj ow af a, in em eke ocr wnj ec'wmn a elul a. ⁴⁶ Tasi em a, eke ubr Mois nawre ke em yeji b'ow ubr'm nawre, anke em e lis e low anake Mois wnj a. †⁴⁷ K' eke sica yec'a eke Mois wnj em e lis a ubmn nawre, ke ayaf wtur eke k'ubr em e sodad a nawre ee?»

Jesu iyr agn ek'afn fandi yen es lok

Matie 14.13-21; Mark 6.30-44; Luk 9.10-17

6 Eke low na ec a, Jesu imn Galile ogog a e mij lekpl a eke wel b'esnj Tiberiad yej'a e jam. ² Agn wnj am us'r jam anke -n'am ekn meny ewr eke n'am kok wlu a ec'ewlm em. ³ Ow wn Jesu uyu ligigl nyam af etn sig es yogng jam esel ab ab. ⁴ Pak ek'el Jwifel ec'es gbegbl a e

† Èkn Daniel 7.13-14. †† Èkn Daniel 12.2. † Èkn Jan 1.19. †† Èkn Ol Wkn 18.15.

legn titm. ⁵ Eke Jesu b'igbl any ogn a, l'ekn agn wnj ek'am ow in ogn, etn l'ibrm Filip nine: «Bogn s'wtu eke si k'wl futufutu s'wnj agn a fejn ij ee?» ⁶ Tasi em a, low a eke Jesu am ow kok a, in obi l'uw any, k' l'ibrm Filip low na eke li k'ebm ow a sosisem. ⁷ Filip dad'r nine: «Eke ow el os ekn lew yeji, † si k'wtum s'ejnm futufutu ek'egn egn k'ejn likpr liy nyam wnj yeji.» ⁸ Andre, Simj Pier lisijim ek'el in e jam esel ab em ec'egn nyam a dad'r nine: ⁹ «Anj, iyli nyam wnym futufutu yen lele wnj yony ab. Gbeko na yeji ow elm low kaka agn bubute na ec'any af.» ¹⁰ Etn Jesu dad nine: «Wjn agn a fejn ok es.» (Ke usu a, suw owr anj wnj.) Sica el fejn -l'ok es; -l'wtu eke -li k'ij egn fandi yen. ¹¹ Jesu ot futufutu a, l'elu Nyam bia, etn n'wnj wel cec wnj agn a ek'ok es yogng a. Li kok eben wnj ab ab yeji, n'wnj wel ow a fejn eke -n'am ibrm a. ¹² Eke sica agn a fejn ij ob lok iy a, Jesu dad in e jam esel a nine: «K'wnj ekpr a eke wawal es a yec'etn ke kaka k'iram.» ¹³ -Li k'wnj futufutu yen a eke -l'ijr a ec'ekpr eke wawal es a, etn ow iy mulu egbel lew yony. †¹⁴ Eke agn a ekn meny ewr na eke Jesu kok a, -li dad nine: «Egn na, Kokoba wn es tasi a eke k'ow wus af anj ab ana.» †¹⁵ Jesu uw any ek'agn a b'ow wnj'n lec em ewr eb ebu. Ow sosisem emeny l'ewl meny n'im ligigl ab af in wnj.

Jesu am an es mij lekpl ab af

Matie 14.22-33; Mark 6.45-52

¹⁶ Eke legn ew es a, Jesu e jam esel a us nunj es mij neny a, ¹⁷ etn ok mijetn nyam em am ubr mij lekpl a imn Kapernayum eci. Legn yeji am ukm ab, etn Jesu yeji k'iim k'ejnm el. ¹⁸ Lef am elu lec em etn mra am elu mij lekpl ab af. ¹⁹ -L'wr mij ba ow k'ij kilo yen oglog wnj etn kpekn -l'ekn Jesu ek'am an es mij ab af ow titm mijetn a, etn erjn am wnj el. ²⁰ Gbeko Jesu dad el nine: «Erjn k'wnj wnj, k' em!» ²¹ Jam esel a erur eke k'wnj elu'l mijetn ab em, etn kpekn mijetn a itr es yogng a eke -n'aam a e nanu a. ⁵

Agng am w Jesu

²² Eke legn eny akr af a, agn a ek'anj mij lekpl a e jam a, ekn ek'ow el mijetn nyam ce anake anj yogng ncebles em a; -l'uw any eke jam esel a im el wnj, eke Jesu ym el e mijetn ab em. ²³ Gbeko simijetn ejeci ek'anj Tiberiad am ow a, ow itr es usu a eke Es K'wnj oc futufutu elu Nyam bia ke -l'ijr a. ²⁴ Eke agn a ekn eke Jesu lele in e jam esel ab ab anm yogng a, -l'ok simijetn ab em -n'im Kapernayum -n'am w Jesu.

Jesu el futufutu eke b'wnj egn sel

²⁵ Etn eke -n'ejan Jesu mij lekpl a e jam a, -n'am ibrm ow -l'es: «Low yegm agn es, k' bogn eci wanci af etn

†† Os ekn lew:Os na ij juma kok es nyam eci segn ekn lew e labm wgn. ††† B'ebmn 2 Èb Ebu 4.42-44. ††† Jwifel a am eku Kokoba wn es a eke wel ewar Ol Wkn e lel ab em (Ol Wkn 18.15) ke b'ow el Mesi a. B'eb eci low yegm em a, -li bi dad eke Mesi a in b'ow in wn futufutu in anj afr in ok wus ese Mois ec'a eke in kok ab af. † Selu 107.23-32.

ow anja ee?»²⁶ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad cony: am k'ol'm ek'ijr futufutu molok iy cony a sosisem, k'ow elm em e meny ewr a e nyandre a eke irir a eci.²⁷ Ki kokr ob eke b'ugr es a e juma, k'ow k'okr yec'a eke b'ibn ke el sel ek'onym uwr a e juma. Egr ec'Iy b'ow cony cony ob ij ikn na, anke tasi em a, Es Nyam in obi oc in ec'abusu a e meny ewr a ew'r af.»²⁸ Etn sica -n'am ibrm ow -l'ese: «K'ow juma a eke Nyam am erur a, ayaf si ki kokr ab ee?»²⁹ Jesu dad el nine: «Juma a eke Nyam am ibrm cony a el: ke onyn cony egr a eke l'erm ab em.»³⁰ -Li dad ow nine: «Bogr eci meny ewr cony eke ki kok yegm ey ke ow af, s'ub'n nawre ee? N eci juma ek'am kok a el bogr ec'ee?»³¹ Loj yogr, ey lagr el ij futufutu ese el el eke wel kon Nyam lel em ab af: *n'ow wel futufutu ek'anr afr ow a -l'ij.*³² Etn Jesu dad el nine: «Low nawre, m'am dad cony: afr eci futufutu a, ow elm Mois cony cony, k'ow em Es anake cony afr eci futufutu tasi a.³³ Tasi em a, Nyam eci futufutu a eke b'ow egr a, el egr a eke b'anr afr ow, ke b'ow wus na nimum ec'agr a feg sel a.»³⁴ Etn -li dad ow nine: «Egr gb el, segr feg cony ey futufutu ikn na.»³⁵ Jesu dad el nine: «M'el sel e futufutu. † Egr yec'eke b'ow ow em ogr a, legr kaka namn k'ow conym'n, etn egr yec'eke b'ow cony cony em em a, legr kaka mijamn k'ow conym'n.³⁶ Gbek'ow m'ikn anym mi dad cony: ekan'm etn ubmn nawre.³⁷ Egr liy nyam nyam feg eke em Es b'ow cony'm a, b'ow ow em ogr, etn legr kaka mi k'ow m'ogrm egr eke b'ow ow em ogr a,³⁸ anke m'anr afr m'ow wus af anja, ow elm em ec'erur kok eci, k'ow egr ek'erm'm a ec'erur mi ki kok.³⁹ Etn kin egr a ek'erm'm a e low ek'am erur: ke mi k'irmnm agr a feg a eke l'abul'm a e nyam, k'ow ke legr es abal el em a, m'igbm el luw em.⁴⁰ Ee, tasi em a, kin low ek'em Es am erur: ke agr a feg ek'ekn Iy a ke cony cony in em a, egr sel ek'onym uwr, ke legr es abal el em a, m'igbm el luw em.»

⁴¹ Jwifel a am eny abr ok Jesu af anke li dad nine: «M'el futufutu ek'anr afr us es.»⁴² Ow sosisem -n'am dad -l'ese: «K'ow elm Josef jim Jesu ee? Es lele lis ab a, s'uw el any senyn senyn. Ke sica ayaf l'ctu eke li ki dad l'ese: "M'anr afr m'us es" ee?»⁴³ Jesu dad el nine: «K'enyabr cony cony cfr em c! ⁴⁴ Egr kaka k'ctum owm em ogr eke em Es ek'erm'm a nyimnm'n; ke sica em, legr es abal el em a, m'igbm'n luw em.⁴⁵ *Kokoba* cony esel e sil el ab em e nyam em wel kon: *Nyam b'ow yegm el feg low any uw.*⁴⁶ Egr feg ek'iri em Es ec'odad ke egr in e low yegm a e low eb a, ke em ogr n'am ow a.⁴⁶ Ow elm ke egr ekn em Es nyam em; egr a ce eke Nyam erm a ce ekn Es.⁴⁷ Low nawre m'am dad cony: egr ek'onym cony em em a, cony sel ek'onym uwr.⁴⁸ Em anake m'el futufutu a eke b'ow egr sel a.

⁴⁹ Ke loj yogr cony lagr el ij futufutu ce etn -l'uw.

⁵⁰ Gbek'ow futufutu a ek'anr afr us es a, el futufutu ek'egr b'ij ke uw. ⁵¹ Em, m'el ovr anr eci futufutu

† Bèbm Rom 3.28. †† Ckm Ok 16.4,15; Selu 78.24. ‡ Futufutu el Jwifel ec'ob ij tasi ese jukru ec'a eke egr el el eci ob ij tasi ab af. †† Esayi 54.13.

ek'anr afr us es. Egr yec'eke b'ow ij futufutu ikn na a, b'ow egr sel segr feg. Futufutu a eke m'am cony cony a, ke em eci sos megr ana; m'am oc m'ow cony yec'etn ke wus nimum egr sel.»

⁵² Ow sosisem, Jwifel a el cony em am atar ow es lebl tu-
tu em dad ese: «K'ow ayaf egr na k'ow ey in eci sos megr a s'ij ee?»⁵³ Jesu dad el nine: «Low nawre m'am dad cony: eke ijm egr ec'Iy eci sos megr, etn egr in eci mebl a, sel egr k'ow anm cony em.⁵⁴ Egr yec'eke b'ow ij em eci sos megr ke b'ow egr em eci mebl a cony sel ek'onym uwr, etn legr es abal el em, m'ow m'igbm'n luw em;⁵⁵ anke em eci sos megr a el ob ij tasi, etn em eci mebl a el mar tasi eke wel b'egr.⁵⁶ Egr yec'eke b'ij em eci sos megr a, ke b'egr em eci mebl a okr af em ab, etn em yeji in cony s'okr af.⁵⁷ Em Es ek'erm'm a anr ovr etn in em, em yeji m'anr ovr; eben nyam coco, egr yec'eke b'ow oc'm gbagbal in sosi a, b'ow anr ovr em em.⁵⁸ Futufutu a ek'anr afr us es a, in ec'el el eke n'anr ana. N'anm ese yec'a ek'onym lagr el ikn anym ij ke uw ab af. Gbek'ow egr eke b'ow ij futufutu na a, b'ow anr ovr segr feg.»⁵⁹ Ke Kapernayum eci *Nyam* ngr igr usu a eke n'anr n'am yegm agr low a anake n'am dad sodad amua a.

Jam esel beb igr Jesu elu es

⁶⁰ Eke -l'irir Jesu ec'odad a bake ow uwr a, *jam* esel ab em ec'agr kon am dad ese: «Sica anja ow am ew low agr em! Bwo ec'egr cony eke k'egr odad tu tu na e low eb ee?»⁶¹ Jesu uw any eke *jam* esel a am cacak'r odad na af. Na sosisem anake n'am dad wel l'ese: «K'ow low na gbre ow am ijr cony ee?»⁶² K'ow sica legr eke b'ow ekan egr ec'Iy uyu im yogr a eke l'ikn anym n'anr l'ow a, ke ayaf ow b'ow kokr cony ab ee?»⁶³ Nyam ec'Abn a anake b'ow egr sel a; sos megr cony cony low kaka ec'abusu. Sodad a eke mi dad cony a el abn lele sel ab. ††⁶⁴ Gbek'ow cony em ec'agr nyam nyam ubm nawre.» (Ke tasi em a, ngr cony em etn, Jesu uw agr a ek'ubm nawre ab any, etn l'uw egr a eke b'ow cony ijr ab any.)⁶⁵ L'igr af li dad nine: «Na sosisem anake mi dad cony, eke egr kaka k'ctum owm em ogr eke Nyam cony ow ec'abusu.»

⁶⁶ Ow eci wanci ab af, *jam* esel kon ocr sos es etn egr usm'n *jam* ij.⁶⁷ Jesu am dad *jam* esel lew yony a ese: «Cony yeji erurir eke k'imn ee?»⁶⁸ Simc Pier dad'r nine: «Egr gb el, k'ow bwo ec'egr ogr si k'im ee? N cony sodad eke b'ow egr sel ek'onym uwr a.⁶⁹ S'uw any etn s'ub nawre: n el Egr Lala eke Nyam erm ow.»⁷⁰ Jesu dad el nine: «K'ow elm cony lew yony mum mi cony m'otm cony ee? Gbek'ow cony em ec'egr nyam el *agn!*»⁷¹ Ke Judas, Simc Iskariont iy a ec'iy ec'odad Jesu am dad, anke Judas, eke l'el *jam* esel lew yony ab em ec'egr yeji, li b'ow l'ow Jesu l'ij.

†† Bèbm Jan 5.24 ab ab.

Jesu lisijimel úbm Jesu nawre

7 Ów amua e jam a, Jesu am ec elul Galile em; l'erurm eke li k'im Jude anke Jwifel ec'es ew esel a am ol eke k'wñ wel ibi'r. ²Jwifel eci Mef ec'es gbegbl e legñ ow titm, ¹³ etñ Jesu lisijimel am dad'r ese: «Ígb im Jude yec'etñ ke ñ e jam esel a yeji ékn ów a eke am kok a. ⁴ Egñ ek'am erur eke k'il nin a, ótum kokm low es lal em. Esee lele eke am kok ów amua ab af a, èlu sos ókm yec'etñ ke agñ ékn'ñ.» ⁵ Tasi em a, lisijimel b'wñ yeji ónym ómn in em. ⁶ Jesu dad el nine: «Em ec'es gbegbl em a eke mi k'im a e legñ tasi ki bebmm ab. Óny ec'a, segñ a feñ akpl. ⁷ Óny, wus ec'agñ k'ótum ónym óny e sifñ; gbekw em, -n'óny em e sifñ anke mi bi dad el eci ów enñ a eke -li bi kok a ec'odad. ¹⁸ Óny, imn es gbegbl ab em. Em mi k'owm ye † anke em ec'a, ow ki bebmm ab.» ⁹ Eke li dad odad na bake ow uwr a, in gbé n'ann Galile.

Jesu im Mef ec'es gbegbl ab em

¹⁰ Eke lisijimel a im es gbegbl ab em a, Jesu yeji im, gbekw l'elum sos ókm ek'agñ k'ékn'n: ow ew es lal em. ¹¹ Jwifel ec'es ew esel a am ol es gbegbl ab em etñ am ibrm agñ ese: «Kw bogñ n'ann ee?» ¹² Bieku ab em, wel am sesl ów n'wñ in e nuñ af. Beb am dad ese: «L'el nimamn kok es.» Etñ likpr am dad ese: «Njan, li b'irmn agñ.» ¹³ Gbekw egñ kaka élum sos ókm dadm in ec'odad anke el feñ -n'am uru Jwifel ec'es ew esel a. ¹⁴ Es gbegbl a ok arañ, etñ ca Jesu ow ey Nyamel gbél a e gbugñ a etñ am yegm agñ low. ¹⁵ Jwifel a low iti any etñ am dad ese: «Egñ na eke wewrm low yej'a, ayaf li b'wñ l'uw ów amua any ee?» ¹⁶ Jesu dad el nine: «Low a eke mi bi yegm agñ a ánm em em owm, kw Nyam ek'erm'm a ogñ ow b'ann ow. ¹⁷ Eke egñ am erur eke ki kok Nyam ec'erur a, li b'ow l'uw any eke em e low yegm a b'ann Nyam em ow, oglog em obi em. ¹⁸ Egñ eke bi dad in obi e nin em ec'odad a, b'wl in obi ec'any gbél es. Gbekw egñ eke am kok juma ol egñ a ek'erm'n a ec'any gbél es a am dad low nenyembri nyam; yadñ owi kaka anm in em. ¹⁹ Kw bla etñ am kw eke k'ibir'm ee? Moïs kw ów ol a ee? Gbekw óny em ec'egñ kaka ánm es ol ab af.» ²⁰ Agñ a dad'r nine: «Abñ ñññ anññ em tasi, kw bwo am ol eke k'ibi'ñ ee?» ²¹ Jesu dad el nine: «Meny ewr nyam ce mi kok, etñ kin eke óny feñ low a am iti óny any! ²² Moïs kw abusu eke wel k'ubr agñ likr es, etñ egñ ow e kok e low ebr nenegñ e legñ yeji. (Ke tasi em a, low na anm Moïs em owm, kw lagñel krékré ab em ow anñ ow.) ²³ Eke wel b'ubr egñ

† Es gbegbl na em, wel b'elu Nyam bia egb eke wel ub a eci lele Nyam ec'erm mamn a ek'ónyn Israel eke -n'annñ loj a (Ob Ap 23.33-43; Ol Okn 16.13-15; Zakari 14.16-19). Low na ec'ókñ em a, segñ l'bnñ eke es gbegbl a b'ow ij a, agñ b'annñ mef ew ese lele eke el esel kok loj ab af. †† Bèbmn Jan 15.19. ‡ Mi k'owm ye: Jan eci silél esig oglog em a mi k'ow m'owm. †† Jwifel ec'a, low yegm es b'egñ in ec'abusu low yegm agñ es a eke yegm'n low a ogñ; egñ eke legñ kaka wel yegam low a, ónym abusu eke ki yegm agñ ejeci low. †† Jan 5.1-8. ††† Jesu am yegm el eke nenegñ e legñ a, el yeji -li bi kok

likr es nenegñ e legñ etñ ow ónym Moïs ec'ol a ocm es, ke sica bla sosiem etñ am ebal erm okr'm af, egñ nimum eke m'ewlm nenegñ e legñ ab ee? ²⁴ Éwr óny e sos af e jej ok ab es, kw jèjr okr low nenyembri nyam em.»

Kw Jesu Mesi ee?

²⁵ Agñ a ek'ir Jerusalem a eci beb am dad ese: «Kw ow elm egñ a eke wel am ol eke k'ibi ab ana ee? ²⁶ Ékan, n'am dad odad dedeku ec'any af etñ wel óbm kpu yeji ówm'n! Kw ey ec'es ewel a k'uw any egñ eb tasi eke l'el Mesi ab ee? ²⁷ Gbekw legñ a eke Mesi a b'ow ow a, egñ kaka k'ow uwm yogñ eke li b'ow n'ann l'ow ab any, ⁸ kw egñ na ec'a, s'uw yogñ eke n'ann l'ow ab any.» ²⁸ Jesu ek'ann Nyamel gbél a e gbugñ a am yegm agñ low a, igbl lebl ogñ dad nine: «Uwr egñ a tasi eke m'el ab any, etñ uwr yogñ eke m'ann m'ow ab any ee? Ow elm em obi em m'owm, kw egñ a ek'erm'm a el nenyembri nyam es, kw uwmn in any. ²⁹ Em, m'uw'r any anke in ogñ m'ann m'ow etñ in l'erm'm yeji.» ³⁰ Ow sosiem, -n'am ol eke -li k'óny Jesu, kw egñ ótum ónym'n, anke in e wanci a ki bebmm ab. ³¹ Gbekw dedeku ab em, agñ kw kw ub'r nawre etñ am dad ese: «Legñ a eke Mesi a b'ow ow a, kw li b'ow li kok meny ewr l'akm egñ na ec'ab ee?»

Wel erm usu ósu esel ow Jesu ec'óny em

³² Farisiel a iri Jesu e lís ec'ów eke bieku ab em wel am dad ów sesl em. Ow sosiem, egb waw esel egbél a lele Farisiel ab ab erm usu ósu esel eke k'im óny'n. ³³ Jesu dad nine: «Emeny m'ann óny ab legñ tel eci gbuñ ke m'éwl m'im egñ a ek'erm'm a ogñ. ³⁴ B'ow kw l'm etñ k'ow egñm'n, anke k'ow ótum iimn yogñ a eke m'ow m'ann a.» ³⁵ Jwifel a am ibrmn el sosi ese: «Kw bogñ li b'ow n'im etñ si k'ow s'ótum s'egñm'n ee? Kw tutr n'óny eke li k'im Jwifel a eke m'owm es agñ a ek'elm Jwifel a ogñ ee? L'erur eke li k'im li yegm agñ ek'elm Jwifel a low ee? ³⁶ Sodad amua eke li dad: "B'ow kw l'm etñ k'ow egñm'n, k'ow ótum iimn yogñ a eke m'ow m'ann a" e nyandre el bogñ ec'ee?»

Mij ewl mij

³⁷ Es gbegbl a e legñ es abal el a, el es gbegbl a eci legñ ligbél. Ow e legñ a, Jesu igb inym es etñ igbl lebl ogñ dad nine: «Eke egñ mij amn am óny, l'ów em ogñ ke l'égn mij. ³⁸ Egñ eke b'ow ub'm nawre a, mij ewl mij

ewlm owi. Ol a ibrm eke iy eke wel ew ow ij segñ niwn a, wel úbr'r likr es. Etñ emeny ol a ibrm eke nenegñ e legñ a, wel ki kokm juma. Eke likr es ubr eci segñ niwn a ey nenegñ e legñ af a, wel k'ótum elu-am sol a yony mum ij! Bla lowi wel ótu eke ki kok ee? Jwifel ogñ a, ol yec'eke wel b'ikñ anym ew a b'óny any. Eke likr es ubr owi kw nuñ Abraham em etñ a (Nuñ Kb 17.10-13), n'óny any l'akm Moïs ec'ol a ek'am edññ nenegñ e juma kok a (Okm Ok 20.8-10). Ow it ke wel úbr etuey eke wel ew ow kok segñ niwn a likr es (Ob Ap 12.3), eke ow ey nenegñ kwkw yeji. ††† Jwifel ogñ a, eke iy ubr likr es, ke ow el ewlm mum; Nyam ec'any af l'uw es inym ñ. § Jwifel beb bi tutr eke Mesi a b'ow ey ókm kpu em eke egñ k'ow ótum uwm yogñ eke li b'ow n'ann l'ow ab any. §† Mef ec'es gbegbl e legñ a, ów egbél anñ eke wel bi

b'ow ewl'erm em ok ckm esse el el eke Nyam Lel dad ab af.»³⁹ Jesu am dad eben yegm Abn Lala a eke agn a ek'ony ckm in em a k'eyn a ec'odad. Tasi em a, legn ab em, wel k'eynm Abn Lala anke Jesu k'eym anygbel em.

Dedeku a ubr em Jesu sosiem

⁴⁰ Sica eke dedeku ab em ec'agn iri sodad amua a, nyam nyam am dad esse: «Egn na *Kokoba* cb es a tasi ana!»⁴¹ Beb am dad esse: «*Mesi* ab ana!» Etn likpr am dad esse: «Kc Mesi a gbe ctu eke k'ann Galile ow ee?»⁴² Kc Nyam Lel dadm eke Mesi a b'ow el David e bosu em ec'eyn eke b'ow anj Betlehem, David e banj a ow ee?»⁴³ Jesu sosiem dedeku a ubr em. ⁴⁴ Agn nyam nyam erur eke wel k'ony'n, gbekc egn kaka ewm'n abu af.

Jwifel eci nawre ubm

⁴⁵ Usu cju esel a ewl meny im *egb* waw esel egnbel a lele *Farisiel* ab ab ogn, etn wel am ibrm el esse: «Kc bla sosiem etn ocmn Jesu ab owm ee?»⁴⁶ Usu cju esel a dad nine: «Legn kaka egn dadm odad esse in ec'ab af!»⁴⁷ *Farisiel* a am ibrm el esse: «Cny yeji, yebr l'eyu cny ee?»⁴⁸ Kc es ew esel ab em ec'eyn nyam oglog *Farisiel* em ec'eyn nyam ub'r nawre ee?⁴⁹ Dedeku a ek'ub'r nawre a uwm ol ab any, -l'el agn eke wel ofn!»⁵⁰ *Nikodem* eke legn ek'ec ab em im ekn Jesu a, el *Farisiel* ab em ec'eyn ek'ann low ab em. N'am dad wel l'esse: ⁵¹ «Kc ey ec'ol a b'cb egn low eke wel irim'n nenym oglog wel uwm low a eke li kok ab any ee?»⁵² -Li dad ow nine: «N yeji, kc Galile iy el ee? Apl Nyam e Silel ab em b'ow ekn eke legn kaka *kokoba* cb es anm Galile owm.»^{††} [⁵³ Etn egn egn eb ejaqb im gbugn.][‡]

Facyow a e low

8 [Kc Jesu gbe im *Olivie* lafeny af. ² Eke legn eny akr af a, ibribr fafa em a, l'ewl meny l'ow *Nyamel* gbel a e gbugn a etn agn a fejn ow egn'n. Li sig es etn n'am yegm wel low. ³ Ol e *low* yegm esel lele *Farisiel* ab oc yow nyam eke wel okr es *nfaci* ckr em a is'r. -N'ony -n'inymn ow es dedeku a fejn ec'any af ⁴ etn -li dad Jesu nine: «Low yegm agn es, wel okr yow na es *nfaci* ckr em. ⁵ *Mois* dad ey ol ab em eke c'ow nene a, wel k'or el mebn em ibi el. ^{††} Kc n b'esse ayaf ee?» ⁶ -N'am dad eben -l'uk ow meb yec'etn ke -l'ctu -l'ok ow ow af. Gbekc Jesu

kok mij ab. Ow cny nyandre nyahan: krekre em a, ow b'c'kn loj em eci mij eke Nyam c'el (Ckm Ok 17.1-7; Awl 20.8-13); yony em a, ow b'ibrm Nyam eke k'an (Zakari 14.16-17); etn nyahan em a, ow b'c'kn Abn Lala eke k'ow Mesi a e legn a (Zakari 13.1; Esayi 44.3). Eke agn a fejn am ekn mij ec'ob mamn ek'el a, Jesu am dad eke in el mij ewl mij tasi, etn in anj kokoba cb esel ec'ewar owi a fejn em. † Farisiel b'ifn dedeku a anke -li wewrmn ol. -Li bi tutr eke egn ek'uwm ol e low any a k'ctum kokm low kaka fejn, etn we'n k'ctum in egnm Nyam ec'owr. -Li b'esh wel sikpl esel. †† Tasi em a, kokoba cb esel esse Jonas af, ese Nahum af el Galile ec'agn. Jwifel ec'es ewel a am dad eben anke -li b'ifn Galile ec'agn a. ‡ Jan eci silel esig tasi ab em a, wel egnm Jan 7.53-8.11a. †† Ob Ap 20.10; Ol Ckn 22.22-24. Ol em a, ow it eke wel k'ibi yow a lele ign ab ab.

is any es etn am ncn wus abuli em. ⁷ Eke -n'am at -l'i-brm ow l'ow a, Jesu igbl sos ogn etn dad el nine: «Ke cny em ec'eyn nyam eke legn kaka kokm sikpl a, ikn anym cwl'l lebn krekre.»⁸ Emeny l'ewl l'is any es etn n'am ncn wus. ⁹ Eke -l'irir ow amua a, -n'im nyam nyam, ow cb nur agn egnbel ab em ton batn Jesu anj in cny, yow a eke inym'n es any af ab ab. ¹⁰ Jesu ewl igbl sos ogn etn dad'r nine: «Sica yow, boggn agn a im ee? Kc egn kaka dadm n ec'ibi e low ee?»¹¹ Li dad nine: «Low yegm agn es, egn kaka dadm em ec'ibi e low.» Jesu dad'r nine: «Em yeji mi dadm n ec'ibi owi. Ctu eke k'im, gbekc jam ki kok sikpl ij.»^{‡‡}

Jesu eci danju ij a el nawre

¹² Emeny Jesu am dad dedeku a esse: «M'el wus nimum ec'usuayl. ^{‡‡} Egn eke b'ow us'm jam a, b'ow egn owr anj eci usuayl etn legn kaka li k'ow n'anm es ncebn em.»¹³ *Farisiel* a dad'r nine: «N, am ij n obi e danju; n e danju ij na cny any.»¹⁴ Jesu dad el nine: «Eke m'am ij em obi e danju yeji, em e danju ij a el nawre, anke m'uw yoggn eke m'ann m'ow ab any etn m'uw yoggn eke m'aam ab any; kc cny, uwmn yoggn eke m'ann m'ow ab any, etn yoggn eke m'aam a yeji uwmn any. ¹⁵ Cny, bi jejr okr agn em eci; em, mi jeym egn e low m'okm eben. ¹⁶ Etn eke batn mi jejr low m'ok, ke em e jejr ok a b'el neny nyam em eci, anke mi jeym m'okm em cny, kc em es eke erm'm a b'ann em ab. ¹⁷ Cny ec'ol ab em wel ncn: ek'agn yony neny okr af danju ij nyam em, ke danju ij ek'el nawre ana. ^{‡‡‡18} M'am ij em obi e danju etn em es ek'erm'm a yeji am ij em e danju.»¹⁹ -N'am ibrm ow -l'esse: «Kc boggn asn a ee?» Jesu dad el nine: «Uwmn'm any, uwmn em es yej'any. Blel uwr'm any, ke blel uwr em es yej'any.»

²⁰ N'am dad sodad amua *Nyamel* gbel a e gbugn a, eke n'ann n'am yegm agn low a, yoggn a eke k'opr ebr mob anj a. Etn egn kaka edgnm'n anke in e wanci a k'owm.

Yogn a eke m'aam a, k'ctum iimn yoggn

²¹ Emeny Jesu am dad el esse: «M'ow m'im; b'ow cwl'm gbekc b'ow uwr cny e sikpl ab em. K'ctum iimn yoggn a eke m'aam a.»²² Jwifel a am dadarir el c'f esse: «Eke n'am dad l'esse es k'ctum es iimn yoggn a eke in aam a, kc emn n'am ow n'im l'edgn ee?»²³ Jesu dad el nine: «Cny wus ec'agn, kc em afr m'ann m'ow. Cny eel wus na eci, kc em m'elm wus na eci. ²⁴ Na sosiem anake mi dad cny eke b'ow uwr cny e sikpl ab em a. Tasi em a, eke ubmn nawre eke "Em, anj anj"[§] b'ow uwr cny e sikpl

^{‡‡} Jan eci silel esig tasi ab em a, wel egnm Jan 7.53-8.11a. ^{‡‡‡} Mef ec'es gbebl em a, ow anj ek'el al owi ec'eke wel bi kok: wel bi gign m'abri egnbel *Nyamel* gbel a e gbugn a, ke ncok nimum a, agn cny m'abri ekekey ab am ub ej. Al amua b'c'kn al a eke cju ke nyimn Israel ec'ey loj a (Ckm Ok 13.21; 14.19-25; Selu 27.1); ow el Mesi a eci usu ayl a eke b'ow oc is wus na ec'agn a eci meny ewr yeji (Esayi 42.6; 49.6). ^{‡‡‡} Ekn Ol Ckn 19.15; 17.6; Awl 35.30. [§] Em, anj anj; Eke batn Jesu bi dad esse "Em, anj anj," ke in e Nyam eke l'el a ec'odad n'am dad, anke em, anj anj

ab em.»²⁵ -N'am ibrm ow -l'εσε: «Ke η bwo el η ee?» Jesu dad el nine: «In a eke mi dad ɔny in e low nuη ɔb em etη a.»²⁶ ɔny e lís a, m'ɔny ów ɔɔ eke mi ki dad ke mi jéj m'ok yeji. Gbεkɔ egη a ek'erm'm m'ow a el neny nyam εs, yec'a eke mi wewr in e lís a, m'am ɔb ow ec'a-mani m'ok ɔny ek'eel wus ec'agη a.»²⁷ -L'irim eke ow el Es ec'odad eke n'am dad wel a.²⁸ Etη Jesu dad el nine: «Lεgη a eke b'ow igbal egη ec'Iy ogη a, b'ow uwr any eke "Em, anη anη"; b'ow uwr any yej'eke mi kókm low kaka em obi em: yec'a ce eke em Es yeγm'm a e low ce mi bi dad.»²⁹ Egη a ek'erm'm a anη em ab; l'élum im es em ɔny anke seγη feη mi bi kok low yec'a eke li b'erur a.»³⁰ Eke Jesu am dad εben a, agη ɔɔ ub'r nawre.

Ewi lele madu ab

³¹ Jesu am dad Jwifel a ek'ub'r nawre a εσε: «Eke b'inymn es em e sodad ab af a, b'ow eel em e jam εsel tasi; ³² af yogη b'ow uwr low nenyembri nyam any etη low nenyembri nyam a b'ow ɔη ɔny eel ewi.»^{†33} -L'ɔdu -l'eb -li dad ow nine: «Ey, Abraham ec'alaw; lεgη kaka s'elm egη kaka e madu. ^{††} Ayaf ɔtu eke ki dad ey εσε si b'ow s'el ewi ee?»³⁴ Jesu dad el nine: «Eε, low nawre m'am dad ɔny: egη feη ek'am kok sikpl a, el sikpl ec'adu.»³⁵ Adu élm akη a ec'εgη seγη feη eci; kɔ iy ec'a, seγη a feη li b'el akη a ec'εgη. ³⁶ Eke Iy a bi ɔɔ ɔny, b'ow eel ewi tasi. ³⁷ M'uw any eke eel Abraham ec'alaw; gbεkɔ am ɔɔ eke k'ibir'm, anke em e sodad a anm ɔny erm em. ³⁸ Em, m'am dad low yec'a eke m'ekn em Es ogη a, kɔ ɔny, am kokr low yec'a eke ɔny εs dad ɔny a.»³⁹ -L'eb ow odad nenyem nine: «Ey εs a, Abraham.» Jesu dad el nine: «Blél eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blél kókr ów eke li kok a.»^{‡40} Mi dad ɔny low nawre a eke m'uw any Nyam e lís a, etη am ɔɔ eke k'ibir'm. Lεgη kaka Abraham kokm low nene!^{!41} ɔny, bi kokr ów nyam a ce εσε ɔny εs af.» -L'ɔdu -l'eb li dad ow nine: «Ey s'elm egη ot iy. S'ɔny ey εs nyam coco, in l'el Nyam.»⁴² Jesu dad el nine: «Blél Nyam el ɔny εs ana, ke blél éurir'm, anke Nyam ogη m'anη m'ow, etη m'anη anη in e nin em. Ow elm em obi em m'owm, kɔ in l'erm'm.»⁴³ Bla sosiem etη útumn irimn odad a eke mi bi dad ab ee? Anke ijmn em e sodad a ec'iri e læc. ⁴⁴ ɔny εs a el agη, etη b'erurir eke ki kokr low yec'a eke ɔny εs b'erur a. Nuη ɔb em etη l'el egη ibiu. Lεgη kaka n'anm low nenyembri nyam owi em, anke low nenyembri nyam anm in em. Eke li b'ɔny yadη, ke in ec'eel eke n'anη ke εcm'n ab a ana, anke l'el yadη etη l'el yadη ec'εs. ⁴⁵ Gbεkɔ em ec'a, low nawre eke mi bi dad a sosiem anake úbmn'm nawre a. ⁴⁶ ɔny em anη, bwo ec'εgη ɔtu eke ki dad elu ɔkm eke mi kok sikpl ee? Etη sica eke

† Jwifel bi tutr eke ol ec'any uw anake b'ɔny egη el lewi a. †† Tasi em a, Israel eyη el madu Ejipt, Babilɔn, Pers lele Siri eb em ab. Lεgη ab em a, -n'anη Rom ec'εs ew em. Gbεkɔ Nyam ec'any af a, -li bi tutr eke -l'el ebr eke wel ɔɔ (Ol ɔkn 7.6). ‡ Blél eel Abraham ec'ey tasi ana, ke blél kókr ów eke li kok a: odad na Grék em, wel ɔtu ek'itηη ejec'em dad εσε: Eke eel Abraham ec'ey, ke kókr Abraham ec'ów.

m'am dad ɔny low nenyembri nyam, bla sosiem etη úbmn'm nawre ee?⁴⁷ Egη ek'el Nyam ec'a, b'iri Nyam e sodad a. Gbεkɔ ɔny, elmn Nyam eci, na sosiem anake irimn a.»

Jesu lele Abraham ab

⁴⁸ Jwifel a dad'r nine: «S'am dad eke η Samari iy ^{††} etη ɔny abη ηuη yeji. Kɔ yadη s'ɔny ee?»⁴⁹ Jesu dad nine: «M'ɔnym abη ηuη, kɔ em Es mi b'elum etη ɔny, égηmn eke k'elumn'm.»⁵⁰ M'ɔlm em obi ec'anygbel es; egη anη ek'am kok ow e low ke am jej ok. ⁵¹ Eε, low nawre m'am dad ɔny: egη eke b'elum em e sodad a, lεgη kaka li k'ow l'uwm.»⁵² Jwifel a dad'r nine: «Sica s'uw any eke ɔny abη ηuη tasi! Abraham uw, kokoba ɔb εsel a yeji uw, etη η, am dad εσε: "Egη eke b'elum em e sodad a, lεgη kaka li k'ow l'uwm."»⁵³ Ey εs Abraham uw. Kɔ am tutr eke ɔny any akm'n ee? Kokoba ɔb εsel a yeji uw. Kɔ ayaf b'ocr η sosi ee?»⁵⁴ Jesu dad nine: «Blél m'am ɔη em sosi any ana, ke blél ow elm low kaka. Egη a eke am ɔη'm any a, em Es. In e lís e low eke bi dadr a el: "L'el ey e Nyam", ⁵⁵ ke uwmn in any. Kɔ em, m'uw'r any. Blél mi dad eke m'uw'm'n any, blél m'él yadη εσε ɔny af. Gbεkɔ m'uw'r any etη mi b'elum in e sodad a.»⁵⁶ ɔny εs Abraham in e tutr em elu sos em iηη ɔkm em e mowrer a ec'ekn eci; l'ekn etη n'ɔny sos em iηη.»⁵⁷ Ow ɔη Jwifel a dad'r nine: «Kɔ η, k'ɔnym akpo ekη yony lele læw ab yeji ke kpekη ékn Abraham ee?»⁵⁸ Jesu dad el nine: «Eε, low nawre m'am dad ɔny: gbun ke wel éw Abraham a, "Em, anη anη."»^{‡59} Ow sosiem -l'ot mebn eke -li k'ɔɔ ow. ^{†††} Gbεkɔ Jesu ey ɔkm Nyamel gbél a e gbugη a es bl em.

Jesu ewlm any eflu nyam

9 Eke Jesu am εc a, l'ekn egη nyam ek'any efl mew em etη. ² In e jam εsel a am ibrm'n εσε: «Low yeγm agη εs, bla sosiem etη egη na any efl in e mew em etη ee? Kɔ in obi em e sikpl, oglog εs lele lis ab e sikpl sosiem ee?»^{‡‡3} Jesu dad nine: «Ow elm in obi em e sikpl, oglog εs lele lis ab e sikpl sosiem. Kɔ any efl' yec'etη ke Nyam e juma kok a e low éy ɔkm in em. ⁴ Eke lεgη anη owr a, ow akpl eke si ki kokr egη a ek'erm'm a e juma. Lεgη uk am ow, ek'εgη k'ow ɔtum kokm juma. ⁵ Eke m'anη wus af anη a, m'ow m'el wus na ec'usuayl.»⁶ Eke li dad sodad amua bake uwr a, l'ifi sar l'ok wus etη li kok kɔɔg sar ab ab, l'oc l'udu any eflu a ec'anyamn a, ⁷ etη li dad nine: «Ìm ɔɔ any Silowe e mij ab em.»[§] (Silowe e nyandre el "ermu".) Any eflu a im ɔɔ any, etη eke l'ewl l'ow a, n'am ekn es!⁸ In e saw saw ec'agη lele agη ejec'eke lεgη sig em ek'n'n n'am sasm ob a am ibrm εσε: «We! Kɔ ow elm egη

†† η Samari iy: Jwifel am oc nin na wewar Jesu. -Li b'ifn Samari eyη -l'akm Nyam any uwm εsel. ‡‡ Èkn Jan 1.1-3. ‡‡† Jwifel ec'ol em a, ek'εgη wewr Nyam, l'it eke wel k'ɔr'r mebn em. ‡‡‡ ɔkm Ok 20.5. § Silowe: Mij ewl mij ek'anη Jerusalem. Mef ec'εs gbεgbl em a, mij na anake wel b'aw kokr ów a. Ow el ɔwɔ a eke b'ow anη Nyam e gbrenghi usu a e meny ewr.

a eke bi sig es am sasm ob ab ee?»⁹ Agñ nyam nyam am dad eke ow in ana. Beb am dad ese: Njan, ow'n elm ow, kɔ es ce ow'n b'ot ow. Etn egn a dad nine: «Tasi, em ana.»¹⁰ -N'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ ayaf kokr etn n ec'anyamn a ayl ee?»¹¹ Li dad nine: «Egn a eke wel b'eseñ Jesu a kok kɔdɔg udu'm anyamn etn li dad'm eke mi k'im Silowe e mij ab em mi yɔg any. M'im yogñ, etn eke mi yɔg any uwr a, m'am ekn es.»¹² -L'ibrm ow nine: «Egn a, bogñ in a!» Li dad nine: «M'eknm'n.»

Farisiel am ibrm any eflu a ek'ewl a low

¹³ Sica wel ewl egn a eke wel ewlm a *Farisiel* ogn. ¹⁴ Ke *neneñ* e ləgn † anake Jesu oc kɔdɔg kok ewlm'n anyamn a. ¹⁵ Na sosiem Farisiel a yeji am ibrm egn a ese: «Kɔ ayaf kokr etn am ekn es ee?» Li dad nine: «L'udu'm kɔdɔg tel anyamn, mi yɔg any etn m'am ekn es.»¹⁶ Farisiel beb am dad ese: «Egn ikñ na eke kok low na a k'ɔtum anm Nyam ogn owm, anke l'eluum neneñ e ec'ol a.» Gbekɔ agñ likpr a ɔdu eb etn am dad ese: «Kɔ ayaf sikpl es nyam ɔtu eke ki kok meny ewr amua ee?» Etn el ɔfr a -li bubr em.

¹⁷ Emeny Farisiel a am ibrm any eflu a ek'ewl a ese: «Etn kɔ n eke l'ewlm'n anyamn a, ayaf am dadr ee?» Li dad nine: «L'el *kokoba* ɔb es.»¹⁸⁻¹⁹ Jwifel ec'es ewel a k'ubm nawre eke li k'el any eflu ke sica l'ewl n'am ekn es. Ow sosiem -l'eseñ es lele lis ab low ibrm eci, etn -n'am ibrm wel -l'ese: «Kɔ iy na ɔny ec'iy ee? Am egn ebr eke l'el any eflu mew em etn ee? Ayaf etn sica n'am ekn es ee?»²⁰ In ec'agn a dad nine: «S'uw any ce eke l'el ey jim etn wel ew'r any eflu. ²¹ Gbekɔ el el eke ow ecr ke sica n'am ekn es a s'uwm any, etn egn a eke k'ewlm'n anyamn a yeji s'uwm'n any. Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ɔtu eke li ki dad!»²² -N'am dad eben anke -n'am uru Jwifel ec'es ewel a. Tasi em a, Jwifel ec'es ewel a ikñ anym iririr eke egn feñ eke b'ow egn eb eke Jesu el *Mesi* a, -l'ogn ow el e *Nyam* nuñ ign usu a. ^{†23} Low na sosiem anake iy es a lele iy lis ab ab dad nine: «Any at'r es, ibrmn in, in obi l'ɔtu eke li ki dad a.»

²⁴ Emeny Farisiel esñ egn a eke wel ewlm a sakp yony em etn am dad'r ese: «Ey s'uw any eke egn na sikpl es! Dàd low nenyembri nyam Nyam ec'any af.»²⁵ Li dad nine: «Ke l'el sikpl es oglog li k'elm sikpl es yeji, m'uwm any. Gbekɔ low nyam ce m'uw any: m'el any eflu, etn sica m'am ekn es.»²⁶ -N'am ibrm ow -l'ese: «Kɔ ayaf li kokr'n ee? Ayaf l'ewlm'n anyamn ab ee?»²⁷ Li dad nine: «M'ikñ anym mi dad etn erurm eke k'irir. Kɔ bla etn am erurir eke emeny mi ki dadr em ee? Kɔ ɔny yeji in e *jam* esel am erurir eke k'eel ee?»²⁸ -N'am wewr ow -li dad -l'ese: «N el egn nene na e jam us es! Ey Mois e jam us esel s'el.»²⁹ Mois ec'a Nyam dad'r odad; kɔ egn ikñ na ec'a, yogñ eke n'ann l'ow bɔbɔ yeji s'uwm any!»³⁰ Egn a eke wel ewlm a dad el nine: «Kin low ek'ew any iti owi:

† Jwifel ec'ol a edñ neneñ e juma kok feñ. -Li bi tutr eke ewlm egn oglog ɔfr kɔdɔg a, el juma eke wel kok. Na wel edñ. †† Eke wel ogn egn Nyam nuñ ign usu a, agñ ejec'a b'oc'r ese egn ek'uw af. Egn ikñ na, -l'ubmn ow ij.

uwmn yogñ eke n'ann l'ow ab any, gbekɔ l'ewlm im!³¹ S'uw any eke Nyam irim sikpl esel e lebl; gbekɔ egn feñ eke b'elum Nyam ke bi kok in ec'erur a, Nyam b'irir lebl.³² Ləgn kaka wel dadm ey s'irim eke egn nyam ewlm egn eke mew em etn el any eflu.³³ Blel egn na anm Nyam ogn owm, blel l'ɔtum li kokm low kaka.»³⁴ -L'ɔdu -l'eb -li dad ow nine: «N e mew em etn, n nimum a ann sikpl em etn am erur eke ki yeñm ey low ee?» Etn -l'ogn ow Nyam nuñ ign usu a.

Any efl tasi

³⁵ Eke Jesu iri eke wel ogn any eflu a, n'im n'ehn ow etn li dad ow nine: «Kɔ ɔny ɔmn egn ec'Iy em ee?»³⁶ Egn a dad'r nine: «Egn gbəl, dàd'm egn a yec'etn ke m'ɔny ɔmn in em ɔ!»³⁷ Jesu dad'r nine: «Aah! Am ekn'n; caca em a, in anake n'am dad'n odad a!»³⁸ Egn a dad'r nine: «Egn gbəl, m'ɔny ɔmn.» Etn l'ok ɔwrɔkp wus Jesu ec'any af.³⁹ Etn Jesu dad nine: «M'ow wus af anja jej ok eci: ke ány eflu ékn es, ke agñ ek'am ekn es a any éfl.»⁴⁰ *Farisiel* beb a eke ann in ab a iri sodad amua, etn am ibrm'n ese: «Kɔ ey yeji ány eflu si k'el ee?»⁴¹ Jesu dad el nine: «Blel eel ány eflu, blel elmn sikpl esel; gbekɔ eke am dadr eke am ekan es a, eel sikpl esel.»

Jesu el meceb ɔsu es mamn

10 Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: egn eke écrm lisany a eci eym meceb lakp ab em, ke b'uyu usu ejeci ey em a, egn a ulu, ów gangan es. ² Gbekɔ egn eke b'ecr lisany a ec'a, el *meceb* a ec'ɔsu es. ³ Egn a, usu ɔsu es a bi fig'r lisany etn meceb a b'irir lebl. Li b'eseñ in e meceb a ec'en nyam nyam em, etn li b'ok wel ɔkm. ⁴ Eke li b'ok wel ɔkm feñ a, li b'ikñ wel anym ke wel ám us'r jam, anke meceb a uw'r lebl any. ⁵ Gbekɔ egn eke -l'uwm any a, -l'usmn ow jam. Eke -l'ekn ow, -li b'uru -n'ɔmu es anke -l'uwm ow lebl any.»⁶ Jesu oc nyandre em odad na am dad el, kɔ low yec'a eke n'am erur eke li k'elu ɔkm a k'okm agñ a es sos em. ⁷ Emeny Jesu dad nine: «Ee, low nawre m'am dad ɔny: m'el meceb lakp a e lisany. ⁸ Agñ a feñ eke ikñ anym ow a, elu, ów gangan esel; † kɔ meceb a egnm irim el ec'odad a. ⁹ Em, m'el lisany. Egn eke b'ow ecr em em ey em a, b'ow egn sel; l'ɔtu eke li k'ey em l'ey ɔkm etn li b'ow n'ehn in ec'ob ij. ¹⁰ Ulu ec'a, li b'ow ce eke li k'iy, l'ibi ke ni hún. Em, m'ow eke agñ k'ehn sel, ke -n'ehn sel a nɔn em.

¹¹ Em, m'el meceb ɔsu es mamn. †† Meceb ɔsu es mamn b'oc in e sel a ɔñ in e meceb a. ¹² Egn ek'am kok juma ke ow el os sosiem ce ec'a, elm meceb ɔsu es tasi; meceb a elm in eci. Eke li b'ekn botimbo ek'am ow a, li b'ign l'ok wel es, ke l'uru es n'im. Ke sica botimbo a ɔny meceb a beb ke ɔmun el es. ¹³ Egn a ek'am kok juma ke ow el os sosiem ce ec'a, eben eke ow b'ecr ana. L'útrm meceb a e low. ¹⁴⁻¹⁵ Em, m'el meceb ɔsu es mamn a. Ese

‡ Ékn Jeremi 23.1-8; Ezekiel 34. Odad na em a, Israel ec'idr esel a anake el meceb ɔsu esel enun a. †† Ékn Selu 23; Esayi 40.11.

el el eke em Es uw'm any ke em yeji m'uw'r any ab af a, eben nyam coco m'uw em e mēceb ab any, etŋ el yeji -l'uw'm any. Em e sel a m'ēgŋ m'eb eke mi k'oc m'wŋ el. ¹⁶ Emeny m'wŋ mēceb ejeci eke anm lakp na em. † El yeji ow it ke mi nyímn el; -li b'ow -l'iri'm lebl etŋ -li b'ow -l'el mēbob nyam eke b'ow wŋ ɔsu es nyam coco. ¹⁷ Em Es b'erur'm anke m'ēgŋ m'eb eke mi k'oc em e sel a m'wŋ el, ke emeny m'ēwl m'oc. ¹⁸ Eŋŋ kaka ébm im sel a abu em, kɔ em obi mi b'oc sel a m'wŋ el; †† m'wŋny abusu eke mi k'oc sel a m'wŋ el, etŋ emeny m'wŋny abusu eke mi k'eb. Em Es ec'ol a eke wŋm ab ana.»

¹⁹ Sodad amua sosiem, emeny Jwifel a ubr em. ²⁰ El em ec'agŋ kɔkɔ am dad esē: «N'wŋny abŋ ŋŋŋ! Nuŋ em uŋŋn! Kɔ bla etŋ am irir in ec'odad ab ee?» ²¹ Beb am dad esē: «Eŋŋ eke wŋny abŋ ŋŋŋ a k'wŋtum dadm odad nēnē. Abŋ ŋŋŋ es ɔtu eke k'ewlm ány eflu ee?»

Jwifel beb igŋ Jesu

²² Sica Nyamel gbēl a e fig ec'es gbēgbl ey Jerusalem etŋ ow el lēfr lēgŋ iy. ²³ Jesu am nyinymn es Nyamel gbugŋ a, lēf eb usu a eke ij Salomɔ e nin a. ²⁴ Jwifel a iwr did elul il em etŋ am ibrm'n esē: «Kɔ b'ow wŋny ey es beb̄ar na em cē ee? Dàd ey nēnyembri nyam eke ow el ŋ el Mesi a.» ²⁵ Jesu dad el ninē: «M'ikŋ anym mi dad wŋny, kɔ ubm'n'm nawrē. Ów a eke m'am kok em Es e nin em a am ij em e dan̄ku. ²⁶ Etŋ wŋny, úbm'n nawrē anke elmn mēceb a ek'el em ec'a. ²⁷ Em e mēceb a b'iri'm lebl, m'uw el any etŋ -li b'us'm jam. ²⁸ Mi b'wŋ el sel eke wŋnym uwr; lēgŋ kaka -li k'ow -l'uwmn etŋ lēgŋ kaka eŋŋ k'wŋtum dɔgrm ebn el em ec'abu em. ²⁹ Em Es a eke ot el wŋm a, l'agb l'akm ob ob fēŋ, etŋ eŋŋ kaka wŋnym abusu eke ki dɔgr ob eke anŋ em Es abu em a eb. ³⁰ Em lele em Es ab a, s'el nyam coco.»

³¹ Emeny Jwifel a ot mebn as luku eke ki wɔw'l. ³² Kɔ Jesu dad el ninē: «Em Es em, mi kok ów amamn kɔkɔ mi yēgm wŋny. Ów amua, bogŋ ec'anake ow af am ɔɔl eke k'ibir'm mebn em ab ee?» ³³ Jwifel a dad'r ninē: «Ow elm ke bi kok low nimamn ke s'ibi'ŋ mebn em, kɔ Nyam eke am wēwr a sosiem. Eŋŋ cē el'ŋ, etŋ am ocr ŋ sosi Nyam!» ³⁴ Jesu dad ninē: «Nyam dad wēl kɔkɔ wŋny ec'ol ab em ninē: *Wŋny eel "sinyam"*.^{†35} Agŋ a eke Nyam odad a ot es a, Nyam esŋ el "sinyam". Ke s'uw any eke Nyam Lel ec'odad eke dad a, wēl k'wŋtum wŋnym ocm es. ³⁶ Etŋ em, em Es usm'm abu es etŋ erm'm wus na af; ayaf ɔtur eke ki dadr esrē m'am wēwr Nyam anke mi dad eke m'el Nyam ec'Iy ee? ³⁷ Eke mi kokm em Es ec'ów a, k'ubr'm nawrē. ³⁸ Gbēkɔ eke mi bi kok a, eke ubmn em e sodad a nawrē yeji, ùbr ów amua nawrē yec'etŋ ke

† Anja Jesu am dad agŋ a ek'elm Jwifel ke b'ow ub'r nawrē a ec'odad. †† Èkn Ob Kok 4.27-28. ‡ Nyamel gbēl a e fig ec'es gbēg-bl: Akpo 167 gbuŋ ke wēl éw Jesu a, Jwifel ec'efnu a eb Jerusalem eci Nyamel gbēl a. -L'igŋ el e nyàm a nuŋ Nyamel gbēl ab em etŋ ow wŋny -n'wŋny ow e sayl a -l'oc es. Eke ow bi kok akpo nyahan a, Jwifel a ogŋ el, etŋ ayal Nyamel gbēl a ewl oc wŋny Nyam. Low na ec'okm elu a anake el es gbēgbl a. †† Wŋny eel "sinyam": Selu 82.6 em a, Nyam am dad Israel ec'es ew esel a odad esē "sinyam" wē'n el af, anke -li bi kok ow eci juma Israel ec'es ew eci.

ow ók wŋny es sos em kpēkŋ kpēkŋ eke em Es ir em em em etŋ em yeji m'anŋ em Es em.» ³⁹ -N'am ɔl ek'emeny -li k'ew ow abu af, kɔ l'akm wēl.

⁴⁰ Emeny Jesu ewl im mij ewl mij a ek'el Jurden a e jam a, yogŋ a eke Jan ikŋ anym ok agŋ mij nuŋ a, etŋ n'anŋ yogŋ. ⁴¹ Agŋ kɔkɔ am ow in ogŋ etŋ -n'am dad -l'esē: «Jan kokm mēny ewr kaka, gbēkɔ eŋŋ a e low a eke li dad a el nawrē.» ⁴² Etŋ sica agŋ kɔkɔ ub'r nawrē.

Lasar e luw owi a

11 ¹⁻² Eŋŋ nyam eke wēl b'esŋ Lasar wŋny lisijwēl yony, Mart lele Mari ab; -l'ir Betani baŋŋ. †† Mari a, ke wɔw a eke ok Es Kɔkɔkɔ mijey akr ke oc in e sin nuŋ tetŋ es ab ana. ††† Lisijim Lasar ey ɔl tuɔtuɔ. ³ Agŋ lisijwēl yony a erm eŋŋ eke k'im dad Jesu eke in ec'eŋŋ a eke li b'erur a ɔl am wŋny.

⁴ Eke Jesu iri amani na a, li dad ninē: «ɔl ikŋ na k'ow ibim'n, ow el Nyam ec'anygbēl a eci, yec'etŋ ke Nyam ec'Iy ec'anygbēl a éy ɔkm.» ⁵ Ke Jesu b'erur Mart, ow lisijwēl lele Lasar ab senyn senyn. ⁶ Ow sosiem Lasar ec'ol owi a eke l'iri a, n'anŋ usu a eke n'anŋ a li kok sēgŋ yony l'ok af. ††† Etŋ ca li dad in e jam esel a ninē: «S'éwal s'ímn Jude.» ⁸ Jam esel a dad'r ninē: «Low yēgm agŋ es, yogŋ anake wēl ɔl eke k'ibi'ŋ mebn em a, kɔkɔ k'etum es yeji etŋ emeny am erur eke k'ewl im ee?» ⁹ Jesu dad el ninē: «Lēgŋ mum em a wanci lēw yony b'anŋ, kɔ yadŋ ee? Eke lēgŋ owr eŋŋ am an es, l'uyuam ob ab anke n'am ekn wus na ec'usuayl a. ¹⁰ Kɔ eke eŋŋ am an es ncok em, li b'uyum ob ab anke usuayl anm in em.»

¹¹ Eke li dad ów amua bake ow uwr a, l'igŋ af li dad ninē: «Éy lawl a mēmn n'am eru, kɔ m'ow m'im m'uw'r.» ¹² Jam esel a dad ninē: «Eŋŋ gbēl, eke ow el mēmn n'am eru tasi, li b'ow l'ewl.» ¹³ Tasi em a, Lasar e luw a ec'odad anake Jesu am dad a, etŋ jam esel a e tutr em a, ow el mēmn cē. ¹⁴ Ow wŋny Jesu dad ulm el es ninē: «Lasar uw. ¹⁵ Eke m'iim yogŋ a, sos em am inŋ'n'm wŋny eci yec'etŋ ke úbr'm nawrē. Gbēkɔ ey fēŋ s'ímn in ogŋ a.» ¹⁶ Etŋ Toma, eke wēl igŋ nin af Oli a, dad jam esel ejec'a ninē: «Éy yeji, s'ímn yogŋ ke s'úwr in ab.»

Jesu el luw em anŋ igb lele sel ab

¹⁷ Eke Jesu im ok yogŋ a, l'iri eke Lasar anŋ uwɔmu em ij sēgŋ yar. ¹⁸ Eke Betani titm Jerusalem ke ow ijm kilo nyahan yej'a, ¹⁹ Jwifel kɔkɔ ow Mart lele Mari ab ogŋ eke k'atr el sos es el lisijim e luw na sosiem. ²⁰ Eke Mart iri eke Jesu am ow a, n'im ow ec'obr em, kɔ Mari gbē sig es gbugŋ. ²¹ Mart dad Jesu ninē: «Eŋŋ gbēl, blel anŋ anja, em lisijim blel uwm. ²² Gbēkɔ m'uw any, eke caca em yeji, low fēŋ eke b'ow ibrm Nyam a, li b'ow n'wŋŋ.» ²³ Jesu dad'r ninē: «Esŋ jim b'ow igb luw em.» ²⁴ Mart dad ninē: «M'uw any eke lēgŋ es abal el em a eke agŋ ek'uw a b'ow igb luw em a, in yeji li b'ow l'igb.»

†† Èkn Luk 10.38-42. ††† Èkn Jan 12.1-8. ††† Èkn Jan 11.15. § Jwifel e low yēgm esel a bi tutr eke eŋŋ ek'uw a, in ec'abŋ a b'anŋ'n saw ow kok sēgŋ nyahan. Eke sica sēgŋ nyahan ec a, ke eŋŋ a k'wŋtum igbm ij.

²⁵ Jesu dad'r nine: «M'el luw em anj igb lele sel ab. Egn ek'ony om em a, eke l'uw yeji, li b'ow n'anj owr abj em; ²⁶ etj egn ek'anj owr ke ony om em a, li k'ow l'uwm legj kaka. K' ony om low na em ee?» ²⁷ Li dad nine: «Egn gbél, m'ub nawre eke el *Mesi* a, Nyam ec'Iy eke k'ow wus na af a.»

²⁸ Eke l'ew neny es a, n'im l'esj lisijow Mari etj n'am dad ow lebl es is em l'esé: «Low yegm agj es a ow anj anja, etj n'am esjnj.» ²⁹ Eke Mari b'iri sodad amua a, kpekj l'igb es ogj em n'im n'ejn Jesu. ³⁰ Ke Jesu k'eym banj a yeji, k' n'anj usu a ce eke Mart cbr'r a. ³¹ Eke Jwifel a anj akj am atr Mari sos es, ke l'igb es ogj em l'ey okm a, -l'us ow jam. -Li tutr ek'ow aam uwomu af ikj onj. ³² Mari im ok yogj a eke Jesu anj a. Kpekj eke li b'ekn ow a, l'ok awokp wus ow ec'any af etj n'am dad ow l'esé: «Egn gbél, blel anj anja, em lisijim blel uwm.» ³³ Jesu ekn eke n'am ikj onj agj a ek'ign' ab ow ab ab. Ow e low a cwr'r sos es afjn es, ³⁴ etj n'am ibrm wel l'esé: «K' bogj ewr ir ee?» -Li dad ow nine: «Egn gbél, òw ce b'ow ekn.» ³⁵ Jesu ikj onj. ³⁶ Jwifel a dad nine: «Èkan, l'erur ow tasi!» ³⁷ Gbékò el em ec'agj nyam nyam am dad esé: «In eke l'ewlm any eflu a, † k' li k'utum l'edjnm Lasar eke k'úwm ee?»

Lasar igb luw em

³⁸ Emeny Jesu low ey sos em tonj ow afjn es, etj im uwomu ab af. Ow el n'om ek'anj mób em, ke wel oc lob abl ow ec'em ey usu ab es. ³⁹ Jesu dad nine: «Ònyn lob a ocr es.» Legjuw a e lisijow Mart dad'r nine: «Egn gbél, segj emum yar etj anake n'anj anja a, l'it eke li k'ewj.» ⁴⁰ Jesu dad'r nine: «K' mi dadm'j m'esme, eke ony om, b'ow ekn Nyam ec'anygbél ab ee?»

⁴¹ Sica wel ony lob a oc es, etj Jesu igbl any ogj afr etj dad nine: «Em Es, m'eluw'j bia eke iri em e lebl. ⁴² M'uw any eke segj a fej b'iri'm lebl, gbékò m'am dad'j agj amua ek'elul'm em a eci, yec'etj ke -l'ub nawre eke erm'm.» ⁴³ Li b'ubar odad a etj li barm lebl tuotus em nine: «Lasar, èy okm!» ⁴⁴ Legjuw a ey okm, gbad og wiwrm'n sabu lele akr ab etj gbad wiwrm'n nunj ab. Jesu dad el nine: «M'omun in es, ke égbar ir es n'im.»

Es ew esel am ut Jesu ec'ibi ec'asre

⁴⁵ Jwifel a ek'ow Mari ogj a ekn ów a eke Jesu kok a etj el em e n'om ub nawre. ⁴⁶ Gbékò el em ec'agj beb gbé im ejn *Farisiel* a etj otar ów a eke Jesu kok a e low akr ok el. ⁴⁷ *Egb* waw esel egbél lele *Farisiel* ab esj *Sanedren* ec'agj a luku as em, etj am dad esé: «Egn na am kok meny ewr owi n'om! K' ayaf si ki kokr ab ee?» ⁴⁸ Eke s'am yeb'r li kok ebn, agj a fej b'ow ub'r nawre; ow b'ow onj Rom ec'es ewél a ow ok low na em njnj ey e *Nyamel* gbél na lele ey ec'eb na nimum ab!» ⁴⁹ El em ec'egj nyam eke wel b'esj Kayif, ke lakpo ab af el egb waw es ligbél a am dad el esé: «Low na k'okm ony es

† Èkn Jan 9.1-12.

sos em kaka! ⁵⁰ K'uwmn any eke ow akpl ony eci ek'egj nyam k'uw dedeku a fej eci, ke ow em a eb a nimum k'ujm ee?» ⁵¹ Ke ow elm in em li dadm odad na, gbékò eke lakpo ab af l'el egb waw es ligbél a, † n'am ewar li dad eke ow'n it eke Jesu in k'uw Jwifel fej eci, ⁵² ke ow'n k'elm wel ony ce eci, k' ke in ás Nyam ec'ey a eke in m'omun es a luku sos megl nyam em.

⁵³ Legj a ce, Jwifel ec'es ewél a bebém eke k'ibi Jesu. ⁵⁴ Ow sosiem Jesu écm Jwifel a ec'any af ij. N'im wus ikpr nyam eke titm loj a, banj a eke wel b'esj Efrayim ab em; n'anj yogj in e *jam* esel ab ab.

⁵⁵ *Pak* ec'es gbégl ek'el Jwifel ec'a e legj titm, etj wus ab af ec'agj n'om im Jerusalem eke k'ayal sos gbuñ ke es gbégl a e legj ów. ⁵⁶ -N'am ol Jesu, etj eke -n'anj Nyamel gbél ab em a, -n'am ibrmnin el cfr -l'esé: «K' ayaf am ekanin ee? Li b'ow l'ow, k' li k'ow l'owm es gbégl na em ee?» ⁵⁷ Ke egb waw esel egbél a lele *Farisiel* ab ab dad ek'egj in uw yogj eke Jesu in anj any, ow'n yégm el yec'etj k'el óny ow.

Mari ok Jesu mijey akr

Matie 26.6-13; Mark 14.3-9

12 Sica ow anj segj n'om ke *Pak* éy, etj Jesu im Betani, yogj a eke Lasar eke l'igbm luw em a anj a. ² Yogj, Mart kok ob ij onj. Agj a ek'anj ob ij l'ofu lís Jesu ab a, Lasar yeji anj em. ³ Mari oc mijey litr ikpr ek'il an ke wel kok nar tasi em ok Jesu akr; † etj l'oc in e sin nunj a li tetj ow akr es. Akj a nimum el mijey s'anj cfr. ⁴ Etj Judas Iskarit, Jesu e *jam* esel ab em ec'egj nyam, in a tasi eke b'ow ol ij'r a dad nine: ⁵ «Wel otu eke k'ol mijey na ij os ekj yen yen sakp nyahan, óc ow ec'os a onj c'okru.» ⁶ N'am dad odad na ow elm c'okru e s'anj ikj eke li k'ony eci, k' eke l'el ulu a sosiem eci, anke os ekpr a eke li b'onym ab a, li b'ot os a eke wel b'ok em a. ⁷ Etj Jesu dad nine: «Ègb'r es tij! Li kok low na legj a eke wel b'ow elu'm uwomu em a eci. ⁸ C'okru anj ony ab segj fej, † k' em ec'a, mi k'ow m'anm ony ab segj fej.»

⁹ Jwifel a ec'agj n'om iri eke Jesu anj Betani. -N'im yogj ow elm Jesu sosiem eci ce, k' Lasar yeji eke Jesu igbm luw em a sosiem eci. ¹⁰ *Egb* waw esel egbél a egn eb eke k'ibi Lasar yeji, ¹¹ anke Jwifel n'om am ngbonj el em Lasar sosiem etj am ub Jesu nawre.

Jesu aam ey Jerusalem

Matie 21.1-11; Mark 11.1-11; Luk 19.28-40

¹² Eke legj eny akr af a, agj n'om a eke ow *Pak* ec'es gbégl ab em a iri eke Jesu am ow Jerusalem. ¹³ Agj a fej ot sarikj ay etj ok okm banj a aam cbr'r, -n'am onj -li dad -l'esé: «*Hosana! Ke Nyam édn egn a ek'am ow Es*

†† *Amani Sig em a, egb waw es ligbél b'onj ob ese srigbi af eke b'ibrm low uw Nyam e low ek'am erur ab any (Okm Ok 28.30; 1 Samiel 14.36-44). Amani Owr em a, wel ibram ob na ij, k' Jwifel a uw any eke Nyam b'ecr egb waw es em dad odad. † Èkn Mark 14.3 ec'akr otar a. †† Èkn Matie 26.12 ec'akr otar a. †† Èkn Ol Okn 15.11.*

kpokpo em etn n'am ycyg jam esel a akr es; li b'oc gbad a eke l'ucu er a li tetn wel akr es. ¹⁶ Li b'ok Simo Pier ogn a, ow dad'r nine: «Egn gbél, k' n ki ycyg'm akr es ee?» ⁷ Jesu dad'r nine: «Caca em e low eke m'am kok a k'irim, gbekw legn ek'am ow ab em b'ow iri.» ⁸ Pier nine: «K'ow ycygm im akr es legn kaka!» Jesu nine: «Eke mi ycygm'n es, k'ow elm em eci.» ⁹ Simo Pier nine: «Egn gbél, ow k'él akr wny ij, k' n nny lele sabu ab yeji!» ¹⁰ Jesu nine: «Ow itm eke egn eke ok mij a k'ok mij ij, ek'ow elm akr ce, † anke l'ayl fen. Wny, ayal, gbekw ow elm wny fen gbé.» ¹¹ Jesu uw egn a eke b'ow w ij'r ab any senyn senyn; na sosome anake li dad eke ow'n elm wel fen we'n aylm a.

¹² Eke li ycyg wel akr es bake ow uwr a, l'us in e mob sus em a, l'awl n'im ob ij lwfu lís a li sig es etn n'am dad wel l'ese: «K' low a eke mi kok wny a, uwr ow e nyandre ab any ee?» ¹³ B'esn'm "Low yegm agn es" lele "Egn gbél" ab etn wny e low yeji ij anke m'el. ¹⁴ Eke batn em eke m'el Egn gbél lele Low yegm agn es ab a mi ycyg wny akr es, ke wny yeji, wny wfr a, ow it eke ki ycygr ir akr es. ¹⁵ M'w'ny wny sawl eke ki kokr ese eke mi kok ab af. ¹⁶ Ee, low nawre m'am dad wny: adu ágbm akam in ec'es ew, etn ermu yeji ágbm akam egn a ek'erm'n a. ¹⁷ Sica eke uwr ów amua any a, eke kokr ow e low, ehe b'ow el wny eci.

¹⁸ Ow elm wny fen ec'odad mi dadm; agn a eke mi wsum m'ot a, m'uw el any. Gbekw ow it ke Nyam lel ec'odad a íy neny: *Egn a eke in wny s'ij ob a ewl ow'm ar.*¹⁹ Sica em a, m'am dad wny kpekny gbuw ke low a ów, yec'etn ke legn a eke low a b'ow ey a, úbr nawre eke em, anj anj.²⁰ Ee, low nawre m'am dad wny: egn kaka fen ek'eb egn eke m'erm a, em yeji l'eb'm; etn egn kaka fen eke eb'm a, eb egn a eke erm'm a.»

Jesu am dad in ec'w ij a ec'odad
Matie 26.20-25; Mark 14.17-21; Luk 22.21-23

²¹ Eke Jesu dad ów amua bake ew neny es a, low ey'r sos em afn es. Li dad l'erum mar nine: «Ee, low nawre m'am dad wny: wny em ec'egn nyam b'ow w ij'r m.» ²² *Jam* esel a am lerir el wfr etn l'uwmm egn yec'a eke odad a ot es ab any. ²³ Jam esel ab em e nyam a eke Jesu b'erur a akn'm'n ab. ²⁴ Simo Pier ew sos nyam yegm'n eke li k'ibrm Jesu egn yec'a ek'ow am dad ow ec'odad a. ²⁵ Jam es a ign Jesu lwru etn am ibrm'n ese: «Egn gbél, k' bwo ec'egn ee?» ²⁶ Jesu dad nine: «M'ow m'ubr futufutu m'usm mredi em; egn a eke m'ow m'oc m'w'ny a, ke in ana.» L'ubr futufutu l'usm mredi em etn n'w'ny Simo Iskarot jim Judas. ²⁷ Eke kpekny Judas eb futufutu ikpr a, *Satan ey'r em.* †† Jesu dad'r nine: «Low yec'a eke ki kok

† Jesu eci mob sus na el adu eci mob sus, etn akr es ycyg a yeji el adu eci juma. †† ek'ow elm akr ce: Jan eci silé esig oglog em, wel égnm sodad amua. ‡ Selu 41.10. †† Ékn Jan 8.24 ec'akr otar a. †† Jwifel ogn a, eke etu eb es nyam, ob ij lwfu lís itl ob w'ny etu ab em ec'egn nyam, ow el erur mum eke n'w'ny egn a eci. Jesu elu in ec'erur es abal el w'ny w Judas. Gbekw Judas w'ny erm etn ow em anake Satan ey'r em a. Ow elm ke agn ec'abusu mum nyam anj futufutu ab em, oglog ke Judas k'w'ny low ec'abusu. Judas in obi n'w'ny sikpl

a, k'ok fafa.» ²⁸ Low a sosome eke li dad ow odad na a, agn a eke ok es ob ij lwfu lís a, egn kaka uwm any. ²⁹ Eke ow el Judas anake b'w'ny os ab ab a, agn w'ny am tutr eke Jesu am erm'n eke li k'im l'w'ny ob ek'it es gbegbl a eci, oglog n'im l'ap w'ny ob. ††† Judas eb futufutu a etn kpekny l'ey w'ny. Ke legn am uk.

Ol owr

³¹ Eke sica Judas ey w'ny a, Jesu dad nine: «Sica egn ec'Iy ec'anygbel a e lisany a fig etn Nyam ec'anygbel a b'ow ey w'ny in em. ³² [Etn eke Nyam ec'anygbel a ey w'ny in em,] ††† Nyam yeji in obi b'ow elu Iy a ec'anygbel w'ny, etn ow k'ow ibnm. ³³ Em ec'ey, m'anj wny ab legn tel ce eci. B'ow w'ny, k' m'am m'ow mi dad wny low a eke mi dad m'ok Jwifel ejec'a: "K'ow w'ny iimn yogw a eke m'aam a." ³⁴ M'am wny wny ol owr: erurir wny wfr. Tasi ow it eke k'erurir wny wfr ese eke m'erur wny ab af. ³⁵ Eke erur anj wny wfr em tasi, ke agn a fen b'ow uw any eke eel em e *jam* us esel.»

Pier b'ow egn Jesu

³⁶ Simo Pier am ibrm Jesu ese: «Egn gbél, k' bogw aam ee?» Li dad ow nine: «Sicaca em k'w'ny usm im jam owm yogw a eke m'aam a; gbekw legn ejec'em b'ow us'm jam ow.» ³⁷ Pier dad'r nine: «Egn gbél, k' bla sosome etn caca em mi k'w'ny m'usm'n jam m'owm ee? Em, m'uw es inym eke mi k'irmn em e sel a n eci!» ³⁸ Jesu dad nine: «K' tasi uw es inym eke k'irmn n e sel a w'ny ee? Ee, low nawre m'am dad'n: gbuw ke w'ny íkn a, b'ow dad sakp nyahan eke uwm'm any.»

Jesu el ejagb eke b'awl egn Es ogn

14 Jesu dad in e jam esel a nine: «Erm mij k'ók wny. W'ny w'ny Nyam em, ke em yeji w'ny w'ny em em. ² Eb ir usu w'ny anj em Es e gbuw a; k' blel ow anm tasi, ke mi dad m'ese m'aam mi kok wny usu eke k'ir ee? ³ Eke m'ow m'im mi kok wny usu a, m'ow m'awl m'ny m'ow ke m'ot wny, yec'etn ke wny yeji anj yogw a eke m'anj a. ⁴ Yogw a eke m'aam a ec'ejagb a uwr any.» ⁵ Toma dad'r nine: «Egn gbél, yogw a eke aam a, s'uwmm any, ke sica ayaf s'w'ny eke si k'uw ejagb ab any ee?» ⁶ Jesu dad'r nine: «M'el ejagb, m'el low nenyembri nyam, m'el sel. Egn kaka k'w'ny iim Es ogn eke l'ecrm em em. ⁷ Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any. ⁸ Etn sicaca em a, uwr ir any etn ekan in yeji.»

⁸ Filip dad'r nine: «Egn gbél, yegm ey Es ce ke ow b'ow eyr ey erm es.» ⁹ Jesu dad'r nine: «Filip, m'anj wny ab legn ibn etn uwm im any ee? Egn eke ekn'm a, ekn em Es. Etn k' bla sosome am dad eke mi ki yegm'n em Es ee? ¹⁰ M'anj em Es em etn em Es yeji anj em em; k' ub

abusu ey in ec'eb ir ab em (Jan 12.6), etn l'iri Satan eci low yegm a yeji (Jan 13.2). ††† Pak eci ncok a, Nyamel gbél a eci masany a fen b'anj froro yec'etn ke w'ny a anj yogw ke agn ów ap el ob. ††† Jan eci silé esig oglog em a, wel égnm sodad ek'anj ob na [...] ec'aragn a. § Eke uwr'm any, b'ow uwr em Es yej'any: Jan eci silé esig oglog em a, Blel uwr'm any ana, úwr em Es yej'any.

nawre ee? Sodad a eke m'am dad chny a, ow elm em em ow anm owm. Em Es eke ir em em a anake bi kok in ec'ow fey a. ¹¹ Eke mi bi dad m'ese m'any em Es em ety em Es yeji any em em, ke ubr'm nawre. Eke eghm, ke ow amua sosiem gbe ubr nawre. ¹² Ee, low nawre m'am dad chny. Ow a eke m'am kok a, egh yec'eke chny omn em em a, in yeji li b'ow li kok. Ety li b'ow li kok ow agb afey es anye m'aam em Es ogy. ¹³ Low fey eke b'ow ibrmn em e nin em a, m'ow mi kok, yec'ety ke Iy elu Es ec'anygbel a ck. ¹⁴ Eke baty am ibrmn'm low em e nin em a, m'ow mi kok.»

Abn Lala a eke Jesu ewar a

¹⁵ «Eke b'erurir'm, b'ow chsur em e sol a. ¹⁶ Ety m'ow m'ibrm em Es eke k'ch chny Abu Elum Es ejeci eke k'any chny ab segh fey. ¹⁷ In l'el low nenyembri nyam ec'Abn. Wus k'ctum ebm'n, anye li k'ctum l'eknm ow, li k'ctum l'uwm ow any. Gbek chny, uwr ir any anye n'any chny ab ety li b'ow n'any chny em segh fey. ¹⁸ Mi k'ow m'elum chny es chny chny ese uwiye af, k' m'ow m'awl m'ow chny ogy. ¹⁹ Ow any l'egh tel eke wus k'ow eknm im ij; k' chny, b'ow ekan'm, anye m'ow m'awl m'any owr ety chny yeji b'ow any owr. ²⁰ Ow e l'egh a, ow b'ow ok chny es sos em eke m'any em Es em, ety chny yeji anyn'm em, ety em yeji m'any chny em. ²¹ Egh a eke b'eb em e sol a, ke b'chsu a, ke egh a eke b'erurir'm ab ana. Egh eke b'erurir'm a, em Es b'ow erur ir; em yeji m'ow m'erur ir ety m'ow m'okm sos ck in ec'any af.» ²² Jud (ow elm Judas Iskariot) dad'r nine: «Egh gbel, k' bla sosiem dad eke k'okm sos ck yegm ey ke ow k'elm wus ec'agb ab ee?» ²³ Jesu dad'r nine: «Low fey eke m'am dad a, egh eke b'erurir'm a b'ow chsu. Em Es b'ow erur ir, ety em lele em Es ab si b'ow s'im in ogy, ety si b'ow s'ir in em. ²⁴ Egh eke erurm im a, chsum em e sodad a. Low na eke m'am dad irir a, ow elm em eci, k' em Es eke erm'm a ogy ow any ow. ²⁵ Eke m'any chny ab a, m'am dad chny low na. ²⁶ Abu Elum Es a, Abn Lala a eke em Es b'ow chny ow em e nin em a, b'ow yegm chny low a fey ety b'ow ck chny ow fey eke mi dad chny a. ²⁷ M'am ew chny erm es ey es, m'am chny em eci erm es ey a. M'ck chny ese eke wus b'chny egh ab af. Erm mij k'ok chny, ergh yeji k'chny chny. ²⁸ Irir mi dad m'ese: "M'aam k' m'ow m'awl meny m'ow." Blle b'erurir'm tasi ana, ow any chny sos em uwr any eke m'aam em Es ogy, anye em Es agb akm'm. ²⁹ M'am dad chny caca em gbuñ ke ow amua ow, yec'ety

† Gbuñ ke Jesu igb uwomu em a, Nyam eci es eb elu owi eym ck tasi. Jam esel a ck yeji uwm any eke Jesu elm egh ce, k' l'afey egh el es. Eke l'igb luw em a, ow ayl eke l'el Nyam ec'Iy. In eci owr any em a, usu a eke li b'any a, yogy ce wel b'ekn'n; li b'igb uwomu em a, n'ch in ec'Abn Lala a im wus na nimum ety any nawre ub es fey em. †† Abu Elum Es ejeci: Odad na ec'iri Grek em a ufu es ck. Wel b'iri ese: ow ck es, erm es eyr es, abu edgh any es oglog sos es atr es. ‡ li b'ow n'any chny em segh fey: odad na Grek em a, wel ctu ek'itgh ejec'em dad ese n'any chny em segh fey. †† Jwifel a am tutr eke Mesi a b'ow ow anygbel em agy fey ec'any af, li jej agy ek'elm Jwifel a e low l'ok ke li k'okr Israel em.

ke l'egh a eke ow amua b'ow a, ubr nawre. ³⁰ Mi k'ow mi dadm ow ck chny ab ij, anye wus na ec'es ew es a am ow. Ow elm ke n'chny abusu em e nuñ af, ³¹ k' ow it eke wus k'uw any eke m'chny em Es ec'erur. Ow sosiem low yec'a eke em Es b'ibrm a, mi bi kok. Igbr, s'ghbrony any!»

Jesu el viny likh lis tasi a

¹⁵ «M'el viny e likh lis tasi a, ety em Es el ck a e juma kok es. ² Likh lal fey eke b'ucum ke chsum ey a, li b'ubr ow es, gbek lal fey eke b'chsu ey a, li b'ot ow em es, l'ayal ow, yec'ety ke emeny l'chsu ey ck l'obn. ³ Low yegm a eke m'chny chny a, ayal chny l'egh a ety. ⁴ Ucur'm ese eke m'ucu chny ab af. Likh lal k'ctum chsum ey in obi em, eke l'ucum likh lis a; eben nyam co-co chny yeji, k'ctum chsum ey eke ucum'm. ⁵ M'el viny e likh a eci lis, ety chny eel likh a ec'al a. Egh eke ucum ke em yeji m'ucur a b'chsu ey ck. Tasi em a, k'ctum kokm low kaka fey eke m'anm em. ⁶ Egh eke ucum im a, wel b'oc owl gber ese likh lal eke chsum ey af; li bi wew es, ety wel b'ot eky al wewe a owl alm iri ok es. ⁷ Eke b'any em em ety em e sodad a yeji b'any chny em a, ibrmn em Es low yec'a eke erurir a, li b'ow n'chny. ⁸ Eke b'chsur ey ck a, b'ow yegm eke eel em e jam us esel; ow em anake em Es ec'anygbel a b'ow ey ck a. ⁹ Ese eke em Es b'erurir'm ab af a, em yeji mi b'erurir chny eben. Any em ec'erur ab em. ¹⁰ B'ow any em ec'erur ab em eke b'chsur em e sol a, ese eke m'chsu em Es e sol a ke m'any in ec'erur ab em ab af. ¹¹ Mi dad chny low na yec'ety ke em eci sos em any a any chny em, ke ow chny e sos em any a iy neny. ¹² Kin em ec'ol a eke m'am chny a: eruririr chny cfr ese eke eke m'erurir chny ab af. ¹³ Erur l'egbel a eke egh ctu eke k'elu ck a ce el ke l'irmn in e sel a lawlel e nuñ af. ¹⁴ Eke bi kok low yec'a eke m'am ibrm chny a, ke eel em lawlel h. ¹⁵ Mi k'ow m'eshm chny madu ij, anye adu uwu in ec'es ew es e low eke bi kok ab any. M'am esgh chny em lawlel anye em Es em e low fey eke mi wewr a, mi yegm chny. ¹⁶ Ow elm chny scsumn ocum'm, k' em mi scsum m'ot chny; m'ew chny eke k'imn chsur ey, chsur ey eke b'any ibn. Ow b'ow chny em Es chny low fey eke am ibrmn em e nin em a. ¹⁷ Low a eke m'am ibrm chny a el: eruririr chny cfr.»

Wus ec'agb ifn Jesu lele in ec'agb ab ab

¹⁸ «Eke wus chny chny e sifn, ck eke em l'ikh anym l'ifn'm. ¹⁹ Blle eel wus ec'ana, wus chny chny ec'erur eke eel in ec'a sosiem. K' mi scsum m'ot m'ok chny saw, elm wus ec'ij: na sosiem anake wus b'ifn chny a. ²⁰ Ckan low a eke mi dad chny a: "Adu agbm akam in ec'es ew a." Eke agy ijr'm gbre, chny yeji -li b'ow -l'ijr chny gbre; eke -l'elum em e low yegm a, -li b'ow -n'chny chny ec'a yeji ec'elum. ²¹ Ety em sosiem -li b'ow -li kok chny ow amua fey, anye egh a eke erm'm a, -l'uwm ow any.

²² Blél m'owm, etj blél mi dadm el odad ana, ke blél ow elm el sikpl. Kɔ caca em a, -n'čnym low eke -li ki dad -li dogrj sos ij. ²³ Egrj ek'čny em e sifn a, čny em Es yeji eci sifn. ²⁴ Blél el ec'araŋj a mi kokm ów eke egrj ejeci k'čtum kokm ana, ke blél ow elm el sikpl. Kin, ca -l'ekn em ec'ów a etj em lele em Es ab -n'am ifn ey. ²⁵ Gbəkɔ ów amua am ey yec'etj ke odad na eke wél nčn el ec'ol ab em a íy neny: -N'čny em e sifn ów čbr em.²⁶ Abu Elum Es a b'ow ow: in l'el low nenyembri nyam ec'Abŋ eke anj em Es ogrj am ow. Em Es b'ow oc'r čj'm m'čny čny, etj li b'ow l'ij em e danjku. ^{†27} Etj čny yeji, b'ow ijr em e danjku anjke anj em ab nuj čb em etj.»

16 «M'am dad čny ów amua yec'etj ke k'čwrmn čny ec'čmn a. ² Wél b'ow ogrj čny Nyam nuj igj susu. Etj emeny legj anj anym am ow eke agrj a eke b'ow ibi čny a b'ow tutr eke ow el Nyam juma anake -n'am kok a. ³ -Li b'ow -li kok eben anjke -l'uwm em Es any, etj em obi em obi yeji -l'uwm'm any. ⁴ Gbəkɔ mi dad čny low na yec'etj ke legj a eke ow b'ow ow a, čkan eke m'ikj anym mi dad čny.»

Abj Lala e juma

«Mi dadm čny low na nuj čb em etj anjke m'anj čny ab. ⁵ Sica m'aam egrj a ek'erm'm a ogrj, etj čny em ec'egrj kaka íbram im yogj a eke m'aam a. ⁶ Nene eke mi dad a, sos čw čny es nimum. ⁷ Gbəkɔ m'am dad čny tasi eke ow akpl čny eci eke mi k'im; tasi em a, eke m'im, Abu Elum Es a k'ow owm. Kɔ eke m'im a, m'ow m'čny'n l'ow. ⁸ Etj legj eke li b'ow l'ow a, li b'ow li yejm wus ec'agrj a el eci wus ey sikpl owi ab em, low nenyembri nyam owi ab em, lele Nyam e jej ok owi ab em ab. ⁹ -L'ok wus sikpl owi em anjke -l'ubmn'm nawr; ¹⁰ -l'ok wus low nenyembri nyam owi em anjke m'aam em Es ogrj etj -li k'ow -l'eknmn'm ij; ^{†11} -l'ok wus jej ok owi em anjke wus ec'abusu es a, wél čb'r low ŋj.

¹² Sicaca em a, m'čny ów nčn eke mi ki dad čny, kɔ k'ow čtumn irimn ij. ¹³ Gbəkɔ legj a eke low nenyembri nyam ec'Abŋ a b'ow ow a, li b'ow ni nyimn čny low nenyembri nyam feŋ em. Li k'ow li dadm in obi e nin em ec'odad, kɔ li b'ow li dad yec'a eke l'iri a, etj li b'ow l'ewar čny low yec'eke b'ow ey a. ¹⁴ Li b'ow l'elu em ec'anygbel a čkm, anjke li b'ow l'ot yec'a ek'el em ec'a, etj li b'ow li dad čny ow e low. ¹⁵ Em Es ec'ob feŋ eke čny a, el em eci; ow sosiem anake mi dad m'ese: Abj b'ow eb yec'ek'el em ec'a etj li b'ow li dad čny ow e low.»

Sos es čw b'ow itj el sos em iŋj

¹⁶ «Ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etj emeny eke ow b'ow kok segrj waa a, b'ow ewal ekan'm.» ¹⁷ Etj in e

† Selu 35.19; 69.5. †† Èkn Jan 14.16 lele ow ec'akr otar ab ab.
‡ Jwifel bi tutr eke el eci ol a ec'elum em, Nyam b'ow eb el. Abj Lala b'ow yejm el eke Nyam b'eb agrj a eke b'oc el ec'čmn a elu Jesu Krist em, ke b'oc'r ese el eci Sčg Es af a (Rom 1.17; 3.21-22). Jesu b'im Es ogrj ba ow b'uwr a, Abj b'ow ayal ow ok agrj a es sos em, eke low a eke n'am dad a el nawr tasi, l'el Nyam ec'ly.

jam esel ab em e beb am dad el čfr em ese: «Ke na in e nyandre el ayaf ee? Li dad ey eke ow'n k'ow in ibnm eke es k'ow es eknm'n ij; etj emeny ow'n b'ow in kok segrj waa, es b'ow es ewl es ek'n. Etj emeny li dad eke in aam Es ogrj. ¹⁸ Seŋj waa a eke n'am dad ow ec'odad a e nyandre el bogj ec'ee? Low yec'a eke n'am erur eke li ki dad a, si k'irim!» ¹⁹ Jesu am uw any eke jam esel a am čl eke k'ibrm'n low. Ow čj li dad wél nine: «Mi dad čny eke ow k'ow ibnm eke k'ow eknmn'm ij, etj emeny eke ow b'ow kok segrj waa a, b'ow ewal ekan'm. Kɔ na ec'anake čny čfr em a am čw ow e nyandre ab ee? ²⁰ Ee, low nawr m'am dad čny: b'ow ikj čj kokr čj, kɔ wus gbé b'ow anj sos em iŋj em; b'ow anj sos es čw em, kɔ čny eci sos es čw a b'ow itj el sos em iŋj.

²¹ Yčw ám ew iy a, li b'anj gbre ij em, anjke in e gbre ij e legj a ow ŋj. Kɔ li b'ew iy a, li b'ijl gbre ij ab es, iy a eke l'ew a eci sos em eke am iŋj'n a sosiem. ²² Eben eke sicaca em a, anjke gbre ij em ana, gbəkɔ emeny m'ow m'ewl m'ekn čny etj b'ow anjke sos em iŋj em; sos em iŋj ikj na, egrj kaka k'čtum ebm čny abu em. ²³ Eke legj ikj na b'ow a, k'ow ibramn'm low kaka feŋ ij. Ee, low nawr m'am dad čny: ob feŋ eke b'ow ibrmn em Es em e nin em a, li b'ow n'čny čny. ²⁴ Toj ke it yefeny na a, ibramn low kaka em e nin em. Ke čny e sos em iŋj a ágb a, ibrmn, b'ow eŋan.»

Jesu akm wus es

²⁵ «M'oc nyandre em odad mi dad čny ów amua feŋ. Legj am ow eke mi k'ow mi dadm čny eben ij, kɔ yogj anake m'ow mi dad čny em Es e lís e low a lala em a. ²⁶ Ow e legj ab em a, b'ow ibrmn em Es low em e nin em; mi dadm čny eke m'ow mi nčny'n m'čny čny, ²⁷ anjke em Es in obi li b'erur čny. Li b'erur čny anjke b'erurir'm etj b'ubr nawr eke m'anj Nyam ogrj m'ow. ²⁸ M'anj em Es ogrj m'ow m'ey wus af anj. Sica m'am elu wus es ke m'élw m'im em Es ogrj a.» ²⁹ In e jam esel a am dad'r ese: «Sica am dad ów a erum mar, ócm odad nyandre em dadrm odad ij. ³⁰ Sica s'uw any eke uw low low feŋ any, etj b'ikj anym uw low yec'a eke wél k'ibrm ŋ ab any. Em anj anake s'ub nawr eke anj Nyam ogrj ow a.» ³¹ Jesu dad el nine: «Catj ubr nawr ee? ³² Ee, wanci am ow, etj wanci a ow yeji ŋj; yogj čny feŋ b'ow čmun es, ke egrj egrj ím in ogrj ke ow čj igj elul'm es em čny. Njan, tasi em a, m'anm em čny anjke em Es anj em ab. ³³ Mi dad čny ów amua feŋ yec'etj ke em em a, éŋan erm es ey. B'ow ijr gbre wus af anj, kɔ erm úsu čny lokm anjke m'akm wus es.»

Jesu am nčny Nyam in ec'anygbel a ek'ey čkm a eci

17 Sica eke Jesu dad sodad amua bake ow uwr a, l'igbl any ogrj afr etj li dad nine: «Em Es, wanci a ow ŋj; élu Ejimj ec'anygbel a čkm yec'etj ke Ejimj yeji élú ŋ ec'a čkm, ² ke n'čny agrj a eke ot abul il a sel ek'čnym uwr, abusu a eke čj'n agrj e nuj af ab em. ³ Sel ek'čnym uwr a el: ke wél úw'ŋ any, ŋ eke el Nyam

nawre nyam coco a, ke wel úw Jesu Krist eke erm a yej'any. ⁴ M'elu η ec'anygbel a ckm wus af anja, juma a eke cη'm eke mi ki kok ab em. ⁵ Sica em Es, anygbel a eke m'ehη η e lís gbuη ke wus anη a, òlu'm anygbel ikη na ckm η ec'any af.»

Jesu am ηcηη Nyam cη in e jam esel a

⁶ «Wus ec'agη a eke ot abul'm a, m'oc'η mi yegm el. -L'el η eci etη ot abul'm etη -l'òsu η ec'odad ebl a. ⁷ Sica -l'uw any eke ob fηη eke m'cny a, η ogη ow anη ow, ⁸ anke m'cη el odad a eke cη'm a, etη -l'eb. Tasi -l'egη -l'eb eke m'ann η ogη a m'ow, etη -l'ub nawre eke er-m'm. ⁹ M'am ηcηη'η el eci; ow elm wus eci mi ηcηηm, kò agη a eke abul'm a sosisem anke -l'el η eci. ¹⁰ Ob fηη eke m'cny a η eci, etη η ec'eke cny a yeji el em eci, etη em ec'anygbel a b'ey ckm el em.

¹¹ Mi k'ow m'anm wus ij, kò el gbε -n'ann; em, m'am ow η ogη. Em Es lala, cnu el η e nin a ek'cη'm ab em, yec'etη ke -l'el nyam, εse el el eke em lele η ab s'el nyam ab af. ¹² Eke m'ann el ab a, m'òsu el η e nin em, nin a eke cη'm ab em. Mi b'ew el nyamn af, etη el em ec'egη kaka iram, ek'ow elm in a cε ek'it eke k'irm, ke Nyam Lel a íy neny a. ¹³ Sica m'am ow η ogη, etη emeny eke m'ann wus a, m'am dad εben yec'etη ke el em a, -n'ehη em e sos em iηη a, sos em iηη a nimum. ¹⁴ M'cη el η ec'odad a etη wus cny el e sifn, anke -l'elm wus eci εse el el eke em yeji m'elm wus ec'ab af. ¹⁵ Mi ηcηηm eke k'cny ot el es wus af anja, kò eke k'òsu el Low Nyη Es e lís. ¹⁶ -L'elm wus eci εse el el eke m'elm wus ec'ab af.

¹⁷ N ec'odad a el low nenyembri nyam. Low nenyembri nyam ab em, kòk el -l'el η eci kpekη kpekη. ¹⁸ M'am erm el wus ec'agη em εse el el eke em yeji erm'm wus ec'agη em ab af. ¹⁹ M'am ocr em sosi nimum m'cη'η el eci, yec'etη ke el yeji -l'el η eci kpekη kpekη.»

Jesu am ηcηη Nyam cη agη a fηη eke b'ow ub'r nawre a

²⁰ «Ow elm el còny cε eci Nyam mi ηcηηm kò agη a eke el yeji b'ow ub'm nawre jam esel a eci danju ij ab em a. ²¹ M'am ηcηη eke el fηη -li k'el nyam. Em Es, ow it eke -li k'okr af ey ab εse el el eke m'ann η em ke η yeji anη em em ab af, yec'etη ke wus ec'agη a úb nawre eke ow el η erm'm. ²² Etη m'cη el anygbel a eke cη'm a yec'etη ke -l'el nyam εse el el eke η lele em ab s'el nyam ab af. ²³ M'ann el em etη η yeji anη em em; ow em anake -li b'ow -l'ctu -l'el nyam tasi a, yec'etη ke wus úw any eke erm'm etη b'erur el εse el el eke b'erur'm ab af.

²⁴ Em Es, ot el cη'm, etη m'erur eke yogη a eke m'ann a, el yeji -n'ann em ab yec'etη ke -l'ekη em ec'anygbel a, anygbel a ek'cη'm a, anke erur'm gbuη eke wél ki kok wus a. ²⁵ Em Es, Low Nyim Nyim Es, wus uwm'η any, kò em m'uw'η any etη agη amua uw any eke ow el η erm'm. ²⁶ M'oc'η mi yegm el etη emeny m'ow m'oc'η mi yegm el yec'etη ke em ec'erur a eke cny a áηη el em, ke em obi yeji m'ann el em.»

† Selu 41.10; Jan 13.18.

Jesu ec'cny

Matie 26.47-56; Mark 14.43-50; Luk 22.47-53

18 Eke Jesu dad ów amua bake ow uwr a, in e jam esel ab ab, -n'im Sedrøn eci mij ewl mij a e jam a. Yogη, egb lakp nyam anη eke in e jam esel ab ab -n'imn -l'okr em. ² Judas eke am cł Jesu ij a yeji uw usu ab any, anke sakp còcò Jesu lele in e jam esel ab ab b'as luku yogη. ³ Egb waw esel ec'agη egbel a lele Farisiel ec'ogog ec'agη ab ab ot sròda eyη lele usu cnu esel ab cη Judas, etη l'ot wél ab n'im egb lakp ab em. Ar mob anη el abu em etη -n'cnym es εkan mob lele mrabri ab. ⁴ Etη eke Jesu uw low a fηη eke b'ow ehη'n ab any a, n'im li titm wél etη n'am ibrm wél l'εse: «Kò bwo am ckl ee?» ⁵ -Li dad ow nine: «Nasaret e Jesu.» Jesu dad el nine: «Em ana.» Ke Judas eke am cny Jesu cη el a anη el ab.

⁶ Kpekη eke Jesu bi dad el ek'ow el in a, -li kpukη -n'im jam etη -l'ok wus. ⁷ Emeny Jesu am ibrm el εse: «Kò bwo am ckl ee?» -Li dad nine: «Nasaret e Jesu.» ⁸ Jesu dad el nine: «M'ikη anym mi dad cny eke em ana. Eke ow el em am ckl'm, ke ègbr agη likpr a es im.» ⁹ El el eke odad a eke li dad a k'iyη neny ana: «Em Es, m'irmnm η ec'agη a eke abul'm a e nyam yeji.» ††

¹⁰ Sica Simc Pier cny lab ler em eke n'cnym ab a l'csm es, etη l'iyη egb waw es ligbel a ec'abu elum es a, etη l'ubr ow lidr e lbru ab es. (Abu elum es a e nin a el Malkus.) ¹¹ Kò Jesu dad Pier nine: «Òc η e lab ler em a elu ow ec'ekpr ab em. Kò am tutr eke mi k'ow m'egηm gbre e mij kpκk a eke em Es cη'm ab ee?»

¹² Sròda eyη a lele el eci nyimn es ab ab, Jwifel ec'es ew el a eci usu cnu esel a okr af cny Jesu etη -n'awη ow. ¹³ -L'ikη anym -l'oc ow -n'im An ogη a. ‡ An el Kayif eke lakpo ab af el egb waw es ligbel a eci anu. ¹⁴ Ke Kayif anake cηm Jwifel ec'es ew el a ów dad eke: ow'n akpl cny eci eke egη nyam in k'uw dedeku a fηη ec'a.

Pier egbr Jesu

Matie 26.69-70; Mark 14.66-68; Luk 22.55-57

¹⁵ Simc Pier lele jam es ejeci nyam ab am us Jesu jam. Eke jam es na el egη eke egb waw es ligbel a uw any a, ow cη l'ey ow e gbugη a Jesu ab. ¹⁶ Kò Pier gbε anη gben lisany a. Etη jam es a eke egb waw es ligbel a uw any a ey ckm ow dad ycw a eke am cnu lisany a odad etη n'cη Pier yeji ey gbugη a. ¹⁷ Ycw a dad Pier nine: «Kò η yeji, elm egη na e jam esel ab em ec'egη nyam ee?» Pier dad'r nine: «M'elm in e jam es.» ¹⁸ Ow el lεfr lεgη iy, ow sosisem anake madu a lele usu cnu esel ab ab fuf al ke ok es am cgbu a. Pier yeji anη el em etη am cgbu al a.

†† Jan 17.12. ‡ Èkn Luk 3.2 ec'akr otar a.

Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low

Matie 26.59-66; Mark 14.55-64; Luk 22.66-71

¹⁹ Egb waw es ligbel a am ibrm Jesu low eke ɔn in e jam esel a lele in e low yegm ab ab es. ²⁰ Jesu dad'r nine: «Mi dad agɲ a feɲ ec'any af; seɲɲ a feɲ mi bi yegm agɲ low Nyam nuɲ ign susu a lele Nyamel gbel em ab, yogɲ eke Jwifel feɲ b'as luku a etɲ mi dádm low kaka es lɔl em. ²¹ Kɔ bla sosiem etɲ am ibrm im low ee? Ìbrm agɲ a eke iri yec'a eke mi dad el a; el, -l'uw yec'a eke mi dad el ab any senyn senyn.» ²² Eke Jesu dad nene a, usu ɔsu esel ab em e nyam ek'anɲ yogɲ a edɲ Jesu any af etɲ am dad ese: «Kɔ eɓen eke am dad egb waw es ligbel odad ana ee?» ²³ Jesu dad'r nine: «Eke mi dad low eke akplm, èlu ɔkm; sica eke low a eke mi dad a akpl, ke bla sosiem etɲ am ɔ'm ee?» ²⁴ Etɲ An ɔɲ wel oc Jesu eke anɲ meb em a im egb waw es ligbel Kayif ogɲ a.

Emeny Pier egbr Jesu

Matie 26.71-75; Mark 14.69-72; Luk 22.58-62

²⁵ Wanci ab af ce, Simɔ Pier gbɛ anɲ yogɲ a ce am ɔɓ-bu al. Wel am ibrm'n ese: «Kɔ ɲ yeji elm eɲɲ na e jam esel ab em ec'eɲɲ nyam ee?» Kɔ Pier egbr dad nine: «M'elm in e jam esel ab em ec'eɲɲ.» ²⁶ Egb waw es ligbel a e madu ab em e nyam, eke el eɲɲ a eke Pier akpr lɔru es a ec'eɲɲ a, dad'r nine: «Kɔ m'eknm'ɲ in ab egb lakp ab em ee?» ²⁷ Kɔ emeny Pier egbr. Etɲ ow e wanci ab af ce ɲɔɔs ikɲ.

Wel oc Jesu im Pilat ec'any af

Matie 27.1-2, 11-14; Mark 15.1-5; Luk 23.1-5

²⁸ Ibribr fafa em a, wel ign Kayif ogɲ a etɲ oc Jesu im Pilat eke Rom ew Jude ec'es ew es a eci gbugɲ a. † Jwifel ec'es ewel a okm gbugɲ a bake -li k' uwmn anɲ, Pak ec'ob eke -li k'ɔtu -l'ij a sosiem. ††²⁹ Ow sosiem Pilat ow eɲɲ el gben etɲ am ibrm el ese: «Kɔ bla lowi af am cicar eɲɲ na ee?» ³⁰ -Li dad ow nine: «Blel l'elm low ɲɲɲ kok es, blel s'ocm'n s'ism'ɲ.» ³¹ Pilat dad el nine: «Òcr ir ɔny obi ke ɔny ec'ol ab em, jéjr in e low okr.» -Li dad nine: «S'ɔnym abusu eke si k'ɔb eɲɲ low luw eci.» ³² Jesu eci luw owi a eke dad ow ec'odad a ec'elel eke k'iyr neny ana. ‡

³³ Etɲ Pilat ewl ey gbugɲ; n'ɔɲ wel eɲɲ Jesu ow etɲ n'am ibrm ow l'ese: «Kɔ ɲ, Jwifel ec'eb ebu ab ana ee?» ³⁴ Jesu dad nine: «Kɔ eke tutr ɲ obi etɲ am dad, oglog agɲ dad'ɲ em e lís e low ee?» ³⁵ Pilat dad nine: «Kɔ em Jwif m'el ee? ɲ ec'eb ec'agɲ lele egb waw esel egbel ab oc'ɲ is'm; kɔ bla kok ee?» ³⁶ Jesu dad nine: «Em ec'es ew a elm wus na eci; blel em ec'es ew a el wus na eci, ke blel em eci juma kok esel a óɲɲ mum. -Li k'eɲɲm wel ocm im ɔɔm Jwifel ec'es ewel a. Njan, em ec'es ew a elm wus na eci.» ³⁷ Etɲ Pilat dad'r nine: «Njɛ ɲ, eb ebu ee?»

† Èkn Matie 27.1 ec'akr otar a. †† Jwifel ec'ol em a, eke Jwif nyam ey eɲɲ ek'elm Jwif ec'akɲ, ke l' uwm anɲ ij toɲ seɲɲ lɔbɲ ɔɲɲ. Ow ɔɲ li k'ɔtum n'anm Pak ec'es gbegbl ab em ij. ‡ Èkn Jan 12.32-33.

Jesu dad nine: «ɲ dad eke m'el eb ebu. Em, wel ew'm m'ow wus af anɲ eke mi k'ij low nenyembri nyam e danɲu. Eɲɲ feɲ eke el low nenyembri nyam ec'a b'iri em ec'odad.» ³⁸ Pilat dad nine: «Low nenyembri nyam, ke bla?»

Wel ɔb Jesu low luw eci

Matie 27.15-31; Mark 15.6-20; Luk 23.13-25

Eke Pilat dad ów amua bake ow uwr a, emeny l'ewl n'im gben n'eɲɲ Jwifel a, etɲ li dad wel nine: «Mi k'eknm low sosiem eke mi k'ɔb eɲɲ na low a. ³⁹ Gbɛɔ ɔny ec'ol a eke ɔny ab em, sakp sakp feɲ Pak ec'es gbegbl e lɛɲɲ a, mi b'elu ɔny sobel em es nyam es. Kɔ am erurir eke mi k'elu Jwifel ec'eb ebu ab es m'ɔɲ ɔny ee?» ⁴⁰ -Li dad ow ɔɔɲ em nine: «Njan, ow elm in! Ey, Barabas s'am erur!» Ke Barabas a eɲɲ ɲɲɲ.

¹⁹ Etɲ Pilat ɔɲ abusu wel oc Jesu ow eke wel k'ɔr' ɲgbre em. ² Srɔda eyɲ a ol mirɲ tufe etɲ us'r; -l'us ow mob sus em ebl yeji. ³ -L'ow -li titm ow etɲ -li dad ow nine: «Jwifel ec'eb ebu, s'am ibrm'ɲ!» †† Etɲ -n'am dedɲ ow any af. ⁴ Emeny Pilat ewl ey ɔkm etɲ am dad dedeku a ese: «M'ow m'oc'r m'is ɔny gben anɲ yec'etɲ ke úwr any eke m'eɲɲm low eke mi k'ɔbr eɲɲ na low.» ⁵ Ca Jesu ey ɔkm; l'us mirɲ tufe a lele mob sus em ebl ab ab. Pilat dad el nine: «Kin eɲɲ a!» ⁶ Gbɛɔ kpekɲ eke egb waw esel ec'es ewel a lele usu ɔsu esel ab ab ekn'a, -n'am ɔɲ -li dad -l'ese: «Èw'r oliɲɲ af! Èw'r oliɲɲ af!» Pilat dad el nine: «Ìmn ɔny obi ewr ir oliɲɲ af, †† kɔ em em tasi a, m'eɲɲm low kaka eke mi k'oc m'ɔbr'r low.» ⁷ Jwifel a dad'r nine: «Ey s'ɔny ol, etɲ ol ab em l'it eke li k'uw, anɲke l'urum etɲ li dad ek'in Nyam ec'Iy.» †††

⁸ Eke Pilat iri sodad amua a, in eci erɲɲ a obn. ⁹ L'ewl l'ey gbugɲ etɲ n'am ibrm Jesu l'ese: «Kɔ ɲ, bogɲ iy ee?» Kɔ Jesu cicm sar okm'n es. †††¹⁰ Etɲ Pilat dad'r nine: «Erurm eke ki dad'm odad ee? Kɔ uwm any eke m'ɔny abusu eke mi k'elu'ɲ es, etɲ emeny m'ɔny abusu yeji eke mi k'ɔɲ wel ew'ɲ oliɲɲ af ee?» ¹¹ Jesu dad'r nine: «ɲ obi em a, ɔnym abusu kaka em af eke ow elm yec'a eke Nyam ɔɲɲ a. Na sosiem anake eɲɲ a eke oc ow'm ɲ ogɲ a § kok sikpl akm ɲ a.»

¹² Wanci ab af ce Pilat am ɔl elel eke k'elul Jesu es. Gbɛɔ Jwifel a am ɔɲ dad ese: «Eke elu eɲɲ na es, k'ow elm Sesar e lawl ij! †† Eɲɲ feɲ eke urum ke am ocr in sosi eb ebu a, el Sesar ec'ifnu!» ¹³ Eke Pilat iri sodad amua a, n'ɔɲ wel oc Jesu ow gben; n'ɔɲ ow ow sig es jej ok usu a eke wel b'ɛɲɲ "Usu eke wel kok mebn em" ††† (ke Ebre em wel b'ɛɲɲ "Gabata"). ¹⁴ Ow el Pak ec'es gbegbl a e nenɛɲɲ krekrɛ a e sos bæbm e lɛɲɲ. Eke lɛɲɲ am uyu nuɲ a, Pilat dad Jwifel a nine: «Kin ɔny eci eb ebu a!» ¹⁵ Gbɛɔ -n'am ɔɲ -li dad -l'ese: «Wel ibi'r! Wel

†† Èkn Matie 27.29 ec'akr otar a. ††† Ìmn ɔny obi ewr ir oliɲɲ af: odad na em Pilat am kokr el miyer; l'uw any senyn senyn eke Rom eyɲ ɔɔm Jwifel abusu eke k'ɔb eɲɲ low luw eci. ††† Ob Ap 24.16. †††† Èkn Esayi 53.7. § Èkn Mark 15.1. †† Sesar e lawl: nin eke wel b'ɔɲ eɲɲ eke bi kok low ligbel ɔɲ Sesar. El em ec'eɲɲ eke in e low ókm Sesar es sos em a, li b'ijr ow gbre luw eci. †††† Usu eke wel kok mebn em: yogɲ anake Pilat b'ɔɲ dedeku a jej ok egbel ec'amani a.

ibîr! Èw'r oliķ af!» Pilat dad el nine: «Kw ow it eke mi k'ew cny ec'eb ebu a oliķ af ee?» Egb waw esel egbel a dad nine: «S'w'cny em ebu ejeci eke ow elm Sesar ce.»^{†16} Etn sica Pilat elu Jesu es cny el eke -li k'ew ow oliķ af.

Wel ew Jesu oliķ af

Matie 27.32-44; Mark 15.21-32; Luk 23.26-43

Etn -n'w'ny Jesu -l'oc ab -n'im. ¹⁷ L'abu in ec'olikiķ a in obi ^{††} etn l'ey ckm baņn a n'im usu nyam eke wel b'esn "Nuņ kpkc ec'usu" (ke Ebre em wel b'esn "Golgota").¹⁸ Yogn anake srwda eyņ a ew Jesu oliķ af a. -L'ew agņ ejeci yony yeji oliķ af, etn Jesu anņ el arañņ. ¹⁹ Pilat cny wel ncn lel aru oliķ a; kin ow eke wel ncn: "Nasaret e Jesu, Jwifel ec'eb ebu". ²⁰ Jwifel ncn awl lel a anke yogn a eke wel ew Jesu oliķ af a titm baņn a, [‡] etn lel a eke wel ncn a el Ebre em, Laten em lele Grek em ab. ²¹ Ow cny Jwifel ec'egb waw esel ec'es ewel a im am dad Pilat ese: « "Jwifel ec'eb ebu a" eke wel ncn a, k'ew es, kw ncn dad ese: "Egn na nine: m'el Jwifel ec'eb ebu".» ²² Pilat dad nine: «Ow a eke mi ki ncn a ow mi ncn a.»

²³ Eke srwda eyņ a ew Jesu oliķ af a, -l'oc ow eci mob sos ew a, etn -li cec sakp yar; egn egn akp nyam ebm. ^{††} -L'oc ow eci mob sus em gbela eke el mrumru, ke ow el ol em wel ol a. ²⁴ Srwda eyņ a am dadarir ese: «Si k'w'ny ncn mob sus em gbela na si ki gbagbrmn em, kw si k'okr scsum oc, s'uw r egn eke ow k'el in ec'ab any.» Ow cny Nyam Lel a iy neny: -Li cec em ec'ob sos ew a el cfr etn -li kok em e mob sus em gbela eci scsum oc.^{‡‡} Srwda eyņ a e low a eke kok ab ana.

²⁵ Jesu lis ena, lis lisijw, Klopas ey Mari lele Mari Magdala baņn ywabi ab ab anņ oliķ a e saw. ²⁶ Jesu ekn lis etn l'ekn jam es a eke li b'erur a ek'anņ lis saw. Li dad ow nine: «Em lis, kin ejimņ.» ²⁷ Etn li dad jam es a nine: «Kin esņ.» Ow e legņ a etn anake jam es a eb ew'r es in oņ a.

Jesu eci luw a

Matie 27.45-56; Mark 15.33-41; Luk 23.44-49

²⁸ Eke low na b'ec a, Jesu uw any eke low feņ uwr ř. Ke sica Nyam Lel ec'odad a iy neny a, li dad nine: «Mij amn am cny'm.» ^{†††29} Mijel nyam anņ yogn eke srwda eyņ a eci mar anņ em, etn -l'oc mbra -l'usm mar ab em, -l'oc -l'ucur likņ etn -l'ign Jesu neny. ³⁰ Eke l'egņ mar a, li dad nine: «Feņ iy neny ř.» Li b'is any es, etn l'ok sel es.

Srwda eyņ a upr Jesu menegb em

³¹ Legņ a el nenegņ e sos bebem e legņ; Jwifel erurm eke legņuw k'anņ oliķ af nenegņ e legņ, ^{‡‡‡} etn emeny nenegņ e legņ na yeji el nenegņ ligbel; ow sosiem, -l'i-

† Jwifel egn em ebu eke Nyam any uwm es k'el el ec'eb ebu. Odad na em -n'am titņ anm. †† Rom eyņ ec'ol em a, wel b'w r egn a eke wel cb low a say eke mowi ey anņ enyembri a, ba ow b'uw r, ke wel cny n' l'abu in obi ec'olikiķ a toņ l'ok usu a eke wel b'ow kok'r low nņ a. ‡ Rom eyņ bi kok nyandre ew egn oliķ af baņn saw yec'etņ ke agņ ekn ke -n'w'ny tutr. †† Rom eci srwda eyņ a, gbuņ ke -l'ibi egn eke wel cb low a, -li b'ot ow mob es sos, ke mob a el el eci. ‡‡ Selu 22.19. ††† Selu 69.22b. ‡‡‡ Nenegņ e legņ: ekn Matie 27.58 ec'akr otar a.

brm eke Pilat k'w'ny wel bubm agņ a eke anņ oliķ af a akr [§] ke wel w'ny ot el es. ³² Srwda eyņ a im etņ bubm agņ a eke wel ew oliķ af Jesu ab a akr. ³³ Eke -li b'ok Jesu oņ a, -l'ekn eke ow uw ř; ow sosiem anake -li bubam ow akr a. ³⁴ Gbekw srwda eyņ ab em e nyam oc in eci mpragb a igņ Jesu menegb em etņ kpekņ mebl lele mij ab am ok es. ³⁵ Egn a ek'am ij ow amua e danķu a ekn ow a etņ in e danķu ij a el nawre; in, l'uw any eke low nawre n'am dad. N'am ij ow e danķu yec'etņ ke cny yeji ubr nawre. ³⁶ Tasi em a, ow amua ey yec'etņ ke Nyam Lel ec'odad a iy neny: Wel k'ow ubm'n luw kaka es.^{§†37} Etn emeny Nyam Lel ejec'am dad ese: -Li b'ow -li ler egn a eke -l'upar menegb em a.^{§††}

Jesu ec'es oc owi

Matie 27.57-61; Mark 15.42-47; Luk 23.50-56

³⁸ Ow amua b'ec a, Josef, Arimate baņn iy a ow ibrm Pilat abusu eke k'oc Jesu eci sos megl a. ^{§†} Ke Josef a, Jesu eci jam es kw es lbi em, anke li b'uru Jwifel ec'es ewel a. Pilat cny n' abusu l'oc Jesu eci sos megl ab ab n'im. ³⁹ Nikodem a eke ncok nyam im eņn Jesu a yeji ow. L'ism kpey eke wel wuwlm mijey ejec'ab ke ow eci leg a cny eke k'ij kilo likņ lele l'ew ab. ⁴⁰ Agņ a yony mum oc Jesu eci sos megl a, ok sekp sņcņņ sigbad og ab af etņ oc wiwrm'n sos ab ese el el eke Jwifel bi kok egn es oc em ab af. ⁴¹ Usu a eke wel ew Jesu oliķ af a, egb lakp nyam anņ; em yogn, uwawmu owr nyam anņ eke wel ocm egn es em. ⁴² Eke ow el Jwifel a eci nenegņ eci sos bebem e legņ, ke uwawmu a yeji titm a, -l'oc ow es em yogn.

Jesu eci luw em anņ igb owi

Matie 28.1-8; Mark 16.1-8; Luk 24.1-12

20 Dimas ibribr fafa a, ek'usu k'otm es a, Mari, Magdala ywabi a im uwawmu ab af. L'ekn uwawmu neny a eci lob a ek'oc es anņ saw. ² Ow cny l'uru es n'im n'eyņ Simc Pier lele jam es a eke Jesu b'erur ab ab, etn li dad wel nine: «Wel cny Egn gbela a oc es uwawmu ab em, etn s'uw m yogn eke wel oc ew'r ab any.» ³ Etn Pier lele jam es yec'ab ab im yogn a eke uwawmu a anņ a. ⁴ Agņ a yony mum okr af am uru es im, gbekw jam es yec'a uru es fafa akm Pier etņ iķ anym im ok uwawmu ab af. ⁵ L'is es li ler uwawmu ab em, etn l'ekn sigbad og eke ok es wus, kw l'eym uwawmu ab em gbe. ⁶ Simc Pier eke am us'r jam a yeji im ok yogn etņ ey uwawmu ab em. L'ekn sigbad og eke ok es wus yogn, ⁷ lele gbad a eke wiwrm Jesu nun ab a; gbad na anm sigbad og ab ab,

§ Agņ eke wel b'ew oliķ af a, sel b'at el toņ ke -l'uw. Ke sel k'atm el a, -li b'ot el ec'akr a -li tat likņ a ke ow cny -l'egņm tel. -Li bi kok eben a, ow b'w'ny -l'ok sel, -l'uw m n fafa. Gbekw eke wel bubm el akr a, -l'w' tumn -li kokm ij, ow b'w'ny -li b'uw fafa. §† Ckm Ok 12.46; Awl 9.12. Lakpo lakpo feņ eci Pak a, Israel ec'ey a bi gbegbl Ejipt eke -l'okr ckm madu ckr em a ec'es. Es gbegbl ab em -li b'ibi licebli -li kokr egb waw el e sikpl a eci. Ow itm eke licebli a eci luw kaka k'ub es. Ow anņ ese Jesu ec'a eke Nyam cwm abusu eke in e luw k'ub es ab af. Ow el Jesu eke eb licebli a ec'usu a. §†† Zakari 12.10. §‡ Ekn Matie 27.58 ec'akr otar a.

ka wel ar es ew es usu ejeci. ⁸ Etn jam es ejec'a, in a eke ikn anym im uwomu ab af a yeji ey uwomu ab em. L'ekn etn l'ub nawre. ⁹ (Ke tasi em a, tonj wanci ab af a, jam esel a k'irim Nyam Lel ec'odad ek'am dad eke Jesu in b'ow in igb agn ek'in uw ab em a e low.) ¹⁰ Etn jam esel yony a ewl im el ogn a.

Jesu elu sos ckm yegm Mari, Magdala banj yowi a

Matie 28.9-10; Mark 16.9-11

¹¹ Mari anj gbenj uwomu a saw, etn am ikn cijn. Cijn ikn ab ab, l'is any es eke li k'ekn uwomu ab em; ¹² l'ekn afr erm esel yony eke sus mob efu ok es usu a eke wel ew Jesu eci sos megl a: nyam anj nuj af etn nyam anj akr esr a. ¹³ Afr erm esel a am ibrm'n ese: «Yow, ka bla etn am ikn cijn ee?» Li dad wel nine: «Wel cny em Egn gbely oc es etn m'uwm yogng eke wel ew'r es ab any.» ¹⁴ Eke n'am dad eben a, l'ewl sos meny etn l'ekn Jesu ek'anj yogng, ka l'uwm any eke ow el ow. ¹⁵ Jesu ibrm'n nine: «Yow, ka bla etn am ikn cijn ee? Ka bwo am ol ee?» N'am tutr eke ow el egb lakp a eci juma kok es a, na sosome li dad ow nine: «Egn gbél, eke ow el n' oc'r ab im, ke yegm'm usu eke ew'r a, ke m'im m'oc'r.» ¹⁶ Jesu esn'n: «Mari!» L'ewl sos meny etn li dad ow Ebre em nine: «Rabuni!» (ek'el nyandre em "Low yegm agn es"). ¹⁷ Jesu dad'r nine: «Njan, k'ucu k'ony'm es! Mi k'iim em Es ogn a, ka im dad em lisijimel a eke m'aam em Es a eke cny yeji el cny Es a ogn, m'aam em e Nyam a eke cny yeji el cny e Nyam a ogn.» ¹⁸ Etn Mari, Magdala yowi a im egn jam esel a etn am cb el amani dad ese: «M'ekn Egn gbél a!» Etn n'am dad wel low yec'a eke ow dad'r a.

Jesu yegm in e jam esel a sos

Matie 28.16-20; Mark 16.14-18; Luk 24.36-49

¹⁹ Dimas a ce eci ncebles a, jam esel a as luku el nyam em. -Li babl masany a fejn safue em anjke -n'am uru jwifel ec'es ewel a. Jesu ey ckm el ec'aranj inym es etn am dad el ese: «Erm es ey anj cny ab!» ²⁰ Li b'ok odad ab es a, n'am yegm wel in e sabu a lele in eci menegb em ab ab. Jam esel a sos em am ijn, Es Katak eke -l'ekn a sosome eci. ²¹ Emeny Jesu am dad el ese: «Erm es ey anj cny ab! Ese lele eke em Es erm'm ab af a, em yeji m'am erm cny.» ²² Sodad amua b'uwr a, li fuf wel sel etn li dad wel nine: «Egn Abn Lala! ²³ Agn a eke b'ow ocr sikpl apr a, b'ow egn oc ap; agn a eke k'ow ocmn sikpl apmn a, k'ow egnm oc ap.»

Jesu lele Toma ab

²⁴ Legn a eke Jesu ow el ec'aranj a, jam esel lew yony ab em ec'egng nyam, Toma (eke wel ign nin af Oli a) anm el ab. ²⁵ Jam esel ejec'a am dad'r ese: «S'ekn Es Katak!» Ka Toma dad el nine: «Eke m'eknm ecigbro enyembri in e sabu aranj a, eke m'ocm em ec'abuli a m'elum ecigbro a ec'omu a eke kok ab em, etn m'ocm

em ec'abu a m'ujrm'n menegb em, mi k'ow m'ubm nawre.»

²⁶ Dimas gber mum b'ec a, emeny Jesu eci jam esel a as luku el ab em, etn na ec'a, Toma yeji anj el em. Wel babl mel a safue em, ka Jesu ey ckm inym es el ec'aranj etn am dad ese: «Erm es ey anj cny ab!» ²⁷ Etn li dad Toma nine: «Ew n' ec'abuli a anj ke ler em e sabu a; egn n' ec'abu ab es ujr'm menegb em. Ki bebar, ka ub nawre.» ²⁸ Toma dad'r nine: «Em Es Katak em e Nyam!» ²⁹ Jesu dad'r nine: «Eke eknm a anake ub nawre ab ee? Ehe b'ow el agn a eke k'ow eknm im ke b'ow ub'm nawre a eci!»

Lel a e liy a

³⁰ Jesu kok meny ewr cncn jam esel a ec'any af eke wel dadm ow ec'odad lel na em. ³¹ Gbeko yec'a eke anj lel na em a, wel cncn yec'etn ke ubr nawre † eke Jesu el Mesí, Nyam ec'Iy. Etn eke b'cncn cncn in em a, b'ow egn sel in em.

Jesu okm sos ckm yegm in e jam esel

21 Eke segng beb ec a, emeny Jesu okm sos ckm yegm in e jam esel a, Tiberiad eci mij lekpl a †† e nanu a. Kin lele eke Jesu okm sos ckm a: ² Simo Pier, Toma (eke wel ign nin af Oli a), Natanael (Kana banj Galile wus af ec'a), Sebede ec'ey a, lele Jesu eci jam esel ejeci yony ab anake anj usu nyam a. ³ Simo Pier dad el nine: «M'aam mij af.» -Li dad ow nine: «Ey yeji s'am ow n' ab.» -N'im -l'ok mijetn ab em etn -n'im mij af. Gbeko ncok a gbe, -n'cncn cncn kaka.

⁴ Eke legng am eny ow a, Jesu inym es nanu yogng, ka jam esel a uwu any eke ow el in. ⁵ Etn Jesu dad el nine: «Em jimel, ka cncn cncn tel ee?» -Li dad ow nine: «Njan o.» ⁶ Li dad wel nine: «Okr muw a mijetn a eci lidr ogog a, b'ow cncn cncn.» -L'ok muw a, etn -l'cncn -n'cncn -l'elumn ckm mij ab em anjke cncn cncn iy em. ⁷ Jam es a eke Jesu b'erur a dad Pier nine: «Egn a Es Katak!» Eke Simo Pier iri eke egn a Es Katak a, l'us in e mob sus em a eke n'cny l'oc es a, etn l'ey mij ab em. ⁸ Jam esel likpr a am odu muw a eke cncn iy em a, etn -n'am owr nanu eci mijetn ab em. -L'ibnm nanu ab; ow cny eke k'ij abu ekng yen.

⁹ Eke -li b'us es wus a, yogng -l'ekn malele eke wel ok cncn lele futufutu ab es af. ¹⁰ Jesu dad el nine: «Otr cncn a eke caca cncn a eci beb owr.» ¹¹ Simo Pier ewl ey mijetn ab em, etn usm muw a eke cncn egn cncn anj em ab es. Cncn a ij ekng l'cncn lele lew lele nyahan ab. Cncn a ek'iy em a cncn yeji, ckm muw a gbagbram es. ¹² Jesu dad el nine: «Owr ijr ob.» Jam esel ab em ec'egng kaka ocm any tuat tuat em dadm esme: «Ka n, bwo el'n ee?» Tasi em a, -l'uw any senyn senyn eke Es Katak ana. ¹³ Jesu kpukng im egn el, oc futufutu a etn cec el; n'cny wel cncn a yeji.

† yec'etn ke ubr nawre: Jan eci sil el esig oglog em ec'a, yec'etn ke abu anj cny em am ubr nawre. †† Galile eci mij lekpl a eci nin ejeci nyam el Tiberiad.

¹⁴ Luw em a eke Jesu igb a etj a, sakp nyahan em eke n'am yegm in e jam esel a sos ana.

Jesu ewl ɔŋ Pier abusu Nyam e juma kok eci

¹⁵ Eke -l'ijr ob ow uwr a, Jesu ibrm Simɔ Pier nine: «Jan jim Simɔ, kɔ em eci erur a eke ɔny a agb akm agɔ amua ec'a ee?» Li dad nine: «Ee, Es Kɔtɔkɔ, mi b'erur'ŋ, uw any.» Jesu dad'r nine: «Ɔsu em e mɛceb ey a.»

¹⁶ Emeny l'ibrm ow sakp yony em nine: «Jan jim Simɔ, kɔ erur'm ee?» Li dad nine: «Ee, Es Kɔtɔkɔ, mi b'erur'ŋ, uw any.» Jesu dad'r nine: «Ɔsu em e mɛceb a.» ¹⁷ Emeny l'ibrm ow sakp nyahan em nine: «Jan jim Simɔ, kɔ erur'm ee?» Pier sos ɔw es eke Jesu k'ibrm'n odad nyam a cɛ sakp nyahan. Etj li dad ow nine: «Es Kɔtɔkɔ, ŋ uw low fɛŋ any; uw any eke mi b'erur'ŋ!» Jesu dad'r nine: «Ɔsu em e mɛceb a. ¹⁸ Ee, low nawre m'am dad ɔny: eke anŋ ŋgbafre a, ŋ obi bi sus ŋ e mob, † etj b'im yogŋ eke b'erur a; gbekɔ susu b'ow'ŋ sos a b'ow gegŋm sabu es, †† egŋ ejeci b'ow sus'ŋ mob etj b'ow oc im ŋ yogŋ eke k'ow erurm eke k'im a.» ¹⁹ Sodad amua em,

† ŋ obi bi sus ŋ e mob: *Grɛk em odad a ec'iri tasi a el ŋ obi b'egŋ ŋ e meb er em a.* †† *Gegŋm sabu es: nyandre em odad mum eke am yegm olikŋ af ew owi.*

Jesu am yegm Pier ec'elel eke b'ow uwr ke ow em n'ŋ Nyam anygbel a. Sica Jesu dad'r nine: «Ɔs'm jam!»

Jesu e jam es a eke b'erur a e low

²⁰ Pier b'edŋ sos meny a, l'ekn jam es a eke Jesu b'erur a ek'anŋ el jam. (Ke egŋ a eke ub nuŋ ew Jesu af, ob ij b'fu l'is a eke -n'anŋ, ke am ibrm'n egŋ a eke b'ow ɔ'l' ij'r a e low a, in ana.) ²¹ Pier ek'n'ŋ etj dad Jesu nine: «Es Kɔtɔkɔ, etj kɔ in, bla lowi b'ow etj'n ee?» ²² Jesu dad'r nine: «Etj eke m'erur eke li k'anŋ owr toŋ ke m'ɛwl m'ow, ke ŋ e low ee? Nj ec'a, Ɔs'm jam cɛ!» ²³ Amani a eb es agŋ lisijimel ab em eke jam es na in k'ow in uwm ij. Ke tasi em a, Jesu dadm Pier eke ow'n k'ow in uwm, kɔ li dad: etj eke in erur eke ow'n k'anŋ owr toŋ ke in ɛwl in ow, ke ow e low ee? ²⁴ Jam es nyam na cɛ anake am ij ów amua e danŋku ke nɔn yej'a, etj s'uw any eke in e danŋku ij a el nawre.

Es abal el em ec'odad

²⁵ Emeny Jesu kok ów ejeci nɔnɔ. Blɛl wɛl am nɔn ów amua nyam nyam, ke em e tutr em a, blɛl yec'a eke wɛl nɔn a íy wus na nimum wal es.

OB KOK

Ów ek'it eke wêl k'uw any

Ob Kok e lèl na el Luk eci lèl yony em eke nòn n' in iwl Teofil. Luk in obi a sèkp kok es, gbekò li b'im Pòl ab -l'òb Amani Mamn e kokoba. Jesu Krist ec'Amani Mamn a eke Luk nòn ab em a, l'otar "fèj eke Jesu kok, ke yegm nuñ jòb em etj toñ ign lègñ a eke Nyam oc im'n afr a" e low akr (Ob Kok 1.1-2). Ob Kok e lèl ab em, Luk am dad jam esel a eci juma eke kok lele elele eke -l'ocr Amani Mamn -n'imn -l'okr wus na e nuñ a ec'odad ab (Ob Kok 1.8). Wèl b'èkn Jesu eci juma kok a Luk ec'Amani Mamn a eke nòn ab em, etj wèl b'èkn Abj Lala eci juma kok a Ob Kok e lèl ab em.

Ob Kok e lèl ab em, Amani Owr a fafj ereb fèj es. Erm esel a jòb in ec'amani Jwifel a ec'arañ, eb egbel em a eke wèl b'ign sèkp nuñ ab em, Grèkel e nuñ em jony esel a ec'arañ, -l'òb -l'ok Etiopi iy a, toñ -l'ok Rom kòkò yèji ek'el eb gbèl ek'ew wus na nimum es ab em. Wèl jòb Amani Mamn a e kokoba ok egj lele jòkò ab, wèl jòb sob èl em, jèj ok usu, an jòl usu, eb em ec'ów bèbm usu. Usu a fèj eke Amani Mamn a ec a, agj bèb egj ow e low eb, kò likpr egjm ebm; sakp kòkò agj a eke ègjm ebm a b'ijr erm esel a gbre.

Ob Kok e lèl ab em, agj kòkò jòb erm esel a low, etj erm esel a dad èl ów kòkò el eci jòm a e dogj eci. Eke -li bi dad Jwifel odad a, -li b'èlu jòm -li yegm eke Jesu el ol a lele kokoba jòb owi ab ab eci neny eke iy, etj l'el a. Agj a eke am ign sèkp nuñ a, -li bi dad wèl eke Nyam el egj a eke -n'am jòl es sègñ a fèj ke -li k'èjnm a. -N'am dad ólu a eke Nyam jony abusu eke k'ewlm ke jony egj oc es ec'abu em.

Kin low ligbel a eke wèl ayal ow e low Ob Kok e lèl em a: ke èl kretien a, ow it ke èlum Jwifel ec'ol ab ee? Nuñ jòb em a, erm esel a jony tutr na, kò Abj Lala ayal jòj el eke Amani Mamn a agj a fèj eci, eb ir etj etj a fèj eci. Eke -n'jony ów a -l'èkan a, erm esel a egj eb eke agj a ek'elm Jwifel ke ub Jesu nawre a eci likr es ubr a elm lèc em, ow itm eke -li k'èlum Jwifel eci sol a fèj.

Erm es Pòl ec'erm a e liy a tasi el: ke l'òb Amani Mamn e kokoba l'ok agj ek'elm Jwifel a. Lèl na am dad in eci sakp nyahan a ec'usu im owi a ek'ow em li sigm Nyamel es Azi wus af lele Gres wus af ab a e low.

Erm esel ec'Abj Lala e wèl ewar

1 Egj gbèl Teofil, em eci lèl krèkrè ab em, † mi dad ów a fèj eke Jesu kok, ke yegm nuñ jòb em etj 2 toñ ign lègñ a eke Nyam oc im'n afr a. Gbuñ ke l'úyu afr a, agj a eke li jòsum l'ot esè erm esel af a, n'jò wèl sol Abj Lala ec'abusu em. 3 Tasi em a, in e luw a e jam a, l'èlu sos jòm li yegm in ec'erm esel a sakp etj etj em eke n'anj owr. Sègñ ekj yony etj eke l'èlu sos jòm li yegm wèl, ke li dad wèl Nyam e *gbrenjgi* usu a ec'odad. 4 Lègñ nyam, eke n'am ij ob wèl ab a, l'ijl wèl neny nine: «Kì kpabr es Jerusalem e lís, kò ànjn low a ek'em Es ewar jony a, ob ap a eke mi dad jony ow e low a ec'eku em: †† Jan ok agj mij nuñ mij em, kò jony, lègñ tèl em, wèl b'ow ok jony mij nuñ Abj Lala em.» ‡

† lèl krèkrè ab em: Luk eci lèl krèkrè eke nòn a el Luk ec'Amani Mamn a. (Èkn Luk 1.1-4). Ob Kok esel e lèl na anake el Luk eci lèl yony em eke nòn na. †† Èkn Luk 24.49. ‡ Èkn Matie 3.11; Mark 1.8; Luk 3.16; Jan 1.33.

Jesu am uyu afr

6 Erm esel a ek'èlul Jesu em a ibrm'n nine: «Es Kòkò, kò lègñ na em anake b'ow ewl sigm Israel ec'es ew ab es ab ee?» ††7 Jesu dad el nine: «Ow elm jony itm eke k'uw sègñ a lele wanci ab ab e low any, kò em Es bèbm ew es in obi ec'abusu em. 8 Gbekò jony b'ow etjan lèc nyam lègñ a ek'Abj Lala b'ow us jony es nuñ af a. Etj jony b'ow eel em ec'adanjku, dadr em ec'odad Jerusalem, Jude e wus a nimum af lele Samari ab, toñ okr wus e nuñ.» ‡

9 Eke li dad ów amua uwr ke -n'am lèr ow a, Jesu am uyu afr, etj jru ow edj el any. 10 Eke erm esel a ec'any a kòkò afr cè ke -n'am lèr yogj a eke Jesu am uyu im a, kèkè agj yony eke sus mob efu anj el any af 11 etj dad el nine: «Galile ec'agj, bla sosisem etj iymn es anj

†† Èse Jwifel fèj af, erm esel a am eku eke Mesi a ki jòg el Rom eci gbre ijr ab em, ke l'èwl li sigm Israel ec'es ew ab es esè David lele Salomò ab e lègñ em ec'ab af. ‡‡ Èkn Matie 28.19; Mark 16.15; Luk 24.47-48.

am lær afr ee? Jesu na eke ngbonj ɔny ec'araɔn aam afr a, b'ow ewl meny ow elel a ce eke ekan in n'aam a.»

Matias usr Judas usu

¹² Sica erm esel a anj lafeny eke wel b'esj *Olivie* lafeny a ogɔ, etj ewl meny ow Jerusalem. Lafeny a, banj a e saw ce ow anj: yogɔ lele banj ab ab kilo nyam ce. ¹³ Eke -l'owr -l'okr Jerusalem a, -l'uyu -n'im el afr a eke -li b'anj seɔɔ fɛɔ a. Kin erm esel a ek'anj yogɔ a ec'en: Pier, Jan, Jak lele Andre ab, Filip lele Toma ab, Bartelemi lele Matie ab, Jak ek'el Alfe jim, Simɔ eb dogɔɔ es lele Jud ek'el Jak jim ab. ¹⁴ El lele ɔɔw a lele Jesu lis Mari lele Jesu lisijimel ab ab seɔɔ fɛɔ -li b'as luku usu nyam -ni ɔɔɔɔ Nyam.

¹⁵ Seɔɔ ab em e nyam em, ɔmn esel ek'ɔtu eke k'ij agɔ ekj ɔɔɔɔ as luku. Pier igb el ec'araɔn etj dad el nine: ¹⁶ «Agɔ lisijimel, ow it eke yec'a ek'Abɔ Lala dad Nyam e Lel em a k'iy neny. L'ikɔ anym l'ecr David em, l'ewar Judas eke nyimn agɔ a ek'edɔɔ Jesu a e lis e low. ¹⁷ Ke Judas yeɔi, ey erm esel ab em e nyam ek'in yeɔi ɔny in eci juma. ¹⁸ Etj in eci low ɔny e li kok a eci labm eke wel ɔɔɔr ab em, l'ɔl ɔgm nyam, etj yogɔ n'anj afr l'ey wus nuɔ nuɔ l'ɔb lok es etj in e sugɔ a fɛɔ ok ɔkm. ¹⁹ Jerusalem ec'agɔ a fɛɔ iri low na, ow sosiem el ec'abr ab em -l'esj ɔgm a "Akeldama", ek'el nyandre em "Mebl ec'ɔgm". ²⁰ Etj Selu e lel ab em kin yec'eke wel ɔɔɔ: *Ke in ec'el a eru es ɔfr, ke eɔɔ kaka k'irm em.* Etj emeny wel ɔɔɔ: *Ke eɔɔ ejeci usr'usu in eci juma ab em.*^{††21-22} Ow sosiem, ow akpl ek'egɔ nyam k'ow akr ey af ij Es ɔɔɔɔ Jesu e luw em anj igb a e danjku. Ke eɔɔ a el agɔ a eke b'anj ey ab seɔɔ fɛɔ, usu a fɛɔ eke s'ec Es ɔɔɔɔ Jesu ab a ec'egɔ nyam, læɔɔ a etj eke Jan ok'r mij nuɔ a toɔ ke igɔ læɔɔ a eke n'ngbonj ey ec'araɔn n'im afr a.»

²³ Wel ok agɔ yony ɔkm el ec'araɔn: Josef eke wel b'esj Barsabas ke wel b'ok en es Justus, lele Matias ab. ²⁴ Etj dedeku a nimum ɔɔɔɔ Nyam dad nine: «Es ɔɔɔɔ, ɔ eke uw agɔ fɛɔ ec'erm ab any a, yeɔm ey el yony na em ec'egɔ eke ɔɔsum oc ²⁵ eke k'el erm es, ke idr juma a eke Judas igɔ elu es im usu a ek'el in ec'a.» ²⁶ -Li kok ɔɔsum oc etj ow ey Matias af; etj l'ey erm esel læw nyam a ec'eb ab em.

ɔmn esel a etj Abɔ Lala

2 Eke *Pantekɔt* ec'es gbegbl e læɔɔ ow a, ɔmn esel a fɛɔ as luku usu nyam. ² Kpru em, likekr ligbel nyam anj afr ow. Likekr a anj ese lef ligbel eke b'elu ab af, etj ow eb akr a nimum eke -n'anj a. ³ Kpekɔ -l'ekn mob ek'anj ese sanm al af eke ok ɔkm; -li kpakpab es etj -n'im -li sisig es eɔɔ nyam nyam e nuɔ af. ⁴ Kpekɔ Abɔ Lala iy el fɛɔ em, etj -n'am dad odad sebr ejec'em ese elel eke Abɔ Lala am ɔɔ el eke -li ki dad ab af.

† Kilo nyam ce:usu im eci ɔɔɔ eke Jwifel ec'ol a edɔɔ ɔɔ agɔ nenegɔ eci. †† Selu 69.25; 109.8.

⁵ Ke Jwifel ek'anj susu susu a ow ir Jerusalem; -l'el Nyam nuɔ igɔ esel tasi. ⁶ Eke likekr a ikɔ wel iri a, -l'uru es -l'ow -l'as luku. El fɛɔ low am at el sel afɔɔ es, anjke el em ec'egɔ fɛɔ am iri ɔmn esel a dad odad in ec'abr ab em. ⁷ El fɛɔ low am iti el any etj am igɔ el sos em. -N'am dad -l'ese: «Agɔ amua fɛɔ ek'am dad sodad a, ko -l'elm Galile ec'agɔ ee? ⁸ Etj sica ayaf etj ey em ec'egɔ fɛɔ am iri -li dad odad in ec'abr eke wel ew'r ow em ab ee? ⁹ Ey ec'araɔn a, agɔ anj Part, Medi lele Elam wus af ab ow: beb anj Mesopotami, Jude, Kapadɔs, Pɔɔ lele Azi wus af ab ow; ¹⁰ beb yeɔi anj Friji, Panfili, Ejipt lele Siren e wus ikpr ek'anj Libi ab ab ow. Etj agɔ anj Rom yeɔi ow, ¹¹ (Rom ec'agɔ eke mew em etj el Jwif, lele agɔ ek'egɔ el eci Nyam nuɔ igɔ a e low eb ab ab), Kret ec'agɔ lele Arabi eyɔ ab. Etj kin eke s'am iri -n'am dad Nyam ec'ow egbel eke kok a ey e sebr ab em!» ¹² El fɛɔ -n'anj low any iti ligbel em, etj -l'uwmn low eke -li ki tutr any. -N'am dadarir el ɔfr em -l'ese: «Ke na, ow e nyandre el bogɔ ec'ee?» ¹³ Gbɛkɔ agɔ beb am kokɔ ɔmn esel a miyer dad ese: «-L'egɔ mar am ɔny el!»

Pier ec'odad eke dad dedeku a

¹⁴ Sica Pier ek'anj erm esel læw nyam ab ab a, igb in-ym es etj lebl tuɔtuɔ em am dad dedeku a ese: «ɔny Jwifel lele agɔ a fɛɔ ek'ir Jerusalem ab ab, ow it eke k'uw'r low ek'am ey ab any, ke igɔɔ lɔru es irir yec'a eke m'ow mi dad a. ¹⁵ Agɔ amua ow elm mar ɔnym el ese elel ek'am tutar ab af, anjke s'anj ibibr e wanci libarm em. ¹⁶ Gbɛkɔ sica low a eke *kokoba* ɔb es Joel dad a ey tasi ŋ. ¹⁷ Kin low eke Nyam dad eke b'ow ey seɔɔ es abal el em a:

Mi b'ow m'ɔmun em ec'Abɔ ab es agɔ a fɛɔ af; ɔny ec'ey egɔ a lel ey ɔɔw ab ab b'ow ɔb em e kokoba, ɔny eci ngbafre a b'ow ekan nuɔ em, etj ɔny ec'agɔ esu a b'ow ekn ow memn erur em. ¹⁸ Ee, seɔɔ amua em, mi b'ow m'ɔmun em ec'Abɔ ab es

em eci juma kok esel a lele juma kok lisel ab ab af, etj -li b'ow -l'ɔb em e kokoba. ¹⁹ Mi b'ow mi kok ow egbel ɔɔɔ afr, etj mi b'ow mi kok meny ewr owi ɔɔɔ wus anj. Mebl, al, lele mregbn eke anj ese jru af b'ow anj em, ²⁰ ligbn b'ow irmn in ec'afɔ a, etj awl b'ow ebl es kondonj ese mebl af, gbunj ke Es ɔɔɔɔ e læɔɔ a ow, anygbel e læɔɔ ligbel a.

²¹ Etj eɔɔ kaka fɛɔ eke b'ow esɔ Es ɔɔɔɔ e nin a, b'ow etj sel. †

²² Israel ec'agɔ, igɔɔ lɔru es irir low a eke m'am m'ow mi dad a: Nyam yeɔm ɔny eke n'ɔɔ Nasaret e Jesu in eci abusu a. Nawre em a, Nyam ecr in em kok sakrowa

‡ *Israel ec'eb a ey wus ar em ow afɔ akpo ekj yen yen sakp yen es. Agɔ a ek'ey lec a ɔny Jwifel a lec em im ir lutu eb. Yogn, el ec'ey lele el lael ab wevr eb ejec'a eci sebr a ese el ec'abr eke wel ew el ow em af. Na sosiem anake Jwifel b'abr sebr etj etj amua fɛɔ a. †† Joel 3.1-5, Septant em ec'odad eke wel oc.*

eben! Egn na, ow elm ey obi ec'abusu em, oglog ey e Nyam nun igry senyn em n'anm es, ¹³ k' Nyam a ek'el Abraham, Isak lele Jakob ab e Nyam, ke el ey laghel e Nyam a, elu in e lib'wi Jesu any ckm. Dny obi a c'ol ijr ir es ew esel ec'abu em, etj igry elul il es *Pilat* ec'any af, ke l'erur eke li k'elu ow es ce. ¹⁴ Dny igry Egn Lala a, Nenyembri Nyam Es a elul es etj ibrmn eke Pilat k'elu egry ibiu ab es c'ny cny. ¹⁵ Etj ibir Sel Egn ec'Idr Es a. Gbeko Nyam igbm'n luw em etj s'el ow ec'adanju. ¹⁶ Egn na ek'am ekan a, uwr ir any. Jesu e nin a ec'abusu a eke ow em s'ony c'mn a anake ewlm'n a. Jesu em ec'c'mn a eke s'ony a anake c'ny egry na ewl nimum c'ny f'ny ec'any af a.

¹⁷ Gbeko agry lisijimel, m'uw any eke c'ny lele c'ny ec'es ew esel ab ab, ow el low any uwm em e low eke kokr Jesu e lis. ¹⁸ Gbeko Nyam kok yec'a eke likry anym l'ewar legry ek'ec ab em *kokoba* c'b esel f'ny e neny em a. Li dad eke *Mesi* a k'ij gbre. ¹⁹ It'rynin erm em g'ny, ke ewal -l'eer Nyam, yec'etj ke li tetj c'ny e sikpl ab es, ²⁰ etj Nyam b'ow c'ny sel eb mamn e segry, etj li b'ow l'is c'ny Mesi a eke l'ikry anym li scsum l'oc c'ny ec'a: ke Jesu ana. ²¹ Gbeko sicaca em a, ow it eke Jesu Krist k'any afr, toj ow ok legry ek'ow a f'ny b'ow ewl el owr a. God'etj Nyam ewar low na in e kokoba c'b esel lala a e neny em. ²² Tasi em a, Mois dad nine: *Es K'at'ka c'ny e Nyam b'ow c'ny kokoba c'b es nyam ese em af, eke b'ow el c'ny em ec'egry nyam. B'ow irir ow a f'ny eke li b'ow li dad c'ny a.* ²³ Etj egry kaka f'ny eke k'ow irim *kokoba c'b es na e low a, wel b'ow ogry'n Nyam ec'agry a ec'arany ke wel ibir.* ²⁴ Etj kokoba c'b esel a f'ny eke Samiel e legry em etj dad ow toj ke igry yefenyina a, egry egry dad ow amua eke am ey segry amua em a e low. ²⁵ Low a eke Nyam ecr kokoba c'b esel em ewar a el c'ny eci, etj c'ny yeji any *sinm* a eke Nyam kok c'ny laghel ab a em, legry a eke li dad Abraham nine: *Ny ec'alaw em m'ow m'ecr m'edj eb eb a f'ny ek'any wus na a c'wr.* ²⁶ Etj c'ny s'osiem Nyam scsum in e lib'wi oc, etj l'ikry anym l'oc n'ny c'ny. L'erm ow ow ow eke ow k'edj c'ny c'wr, etj li b'ow n'ny c'ny em ec'egry nyam nyam igry in ec'ow enjny kok a elu es.»

Wel ot Pier lele Jan ab im Sanedren ec'any af

4 Eke Pier lele Jan ab odad any neny am dad agry a, *egb waw esel, Nyamel* gbel a ec'c'su esel ec'egry ligbel a, lele *Sadusiel* ab ow enj el. ² Erm am ebl el c'ny eke *erm* esel yony a am yegm agry a low, ke am dad el Jesu e luw em ek'igb a e low, ke ow em am ij neny eke agry eke in b'uw a yeji in c'ny eke in k'igb luw em. ³ -N'ny Pier lele Jan ab, etj -l'ot -n'im -l'ok wel sobel em toj legry eny, anyke legry ler im c'ny. ⁴ Ebn yeji, agry a ek'iri erm esel a ec'amani a e c'ny gbel ub nawre, etj ow c'ny c'mn esel a e neny a obn toj c'ny ek'ij agry fandi yen.

† Ol Jkn 18.15,18,19. † Nuj Jb 22.18.

⁵ Eke legry eny akr af a, jwifel ec'es ew esel, *agry* ekpekp lele ol e *low yegm* esel ab ab as luku Jerusalem. ⁶ Agry a ek'any el em a el: *egb waw es ligbel An, Kayif, Jan, Alesandr* lele *egb waw es ligbel a ec'agry a f'ny ab.* ⁷ -N'ny wel c'ny Pier lele Jan ab ow el ec'any af etj -l'ibrm wel nine: «Bwo ec'egry ec'abusu em oglog bwo ec'egry e nin em ewlmn egry na ee?»

⁸ Etj Pier ek'Abj Lala iy em a dad el nine: «Eb ec'es ew esel lele agry ekpekp ab, ⁹ yefenyina wel am ibrm ey low, low nimamn eke si kok s'ny egry nyam eke bubm es a s'osiem, etj wel am ibrm ey lele ek'egry ikry na k'ewl a e low. ¹⁰ Ee, c'ny f'ny ow it eke k'uw any, ke Israel ey f'ny yeji uw any: ek'egry na inym c'ny es any af sos tu'c'ab, ke Jesu Krist, Nasaret iy a e nin a ec'abusu em. Ewr ir oli'ny af k' Nyam igbm'n agry ek'uw ab em. ¹¹ Jesu el egry a eke Nyam Lel dad in e low nine: *Lebn a eke c'ny, el us esel, waal elul es a ewl el el l'ny em e lebn tasi.* ¹² In em ce anake s'c'ny eke si k'ery sel a, anyke wus na nimum af, Nyam c'm agry egry ejeci kaka ek'in em si k'ery sel.»

¹³ *Sanedren* ec'agry a low am iti any, anyke -n'am ekn lele eke Pier lele Jan ab am dad odad erm susu em a, etj ow am ok el es sos em eke ow el agry nene ce eke wewrm low yej'a. Etj -l'uw wel any eke wel b'any Jesu ab. ¹⁴ Gbeko, eke -n'am ekn egry a ek'ewl inym el es saw a, Sanedren ec'agry a eknm low eke ki dad. ¹⁵ Ow s'osiem, -n'ny wel ok c'km luku as usu a etj el c'fr -n'am beb'ow. ¹⁶ -N'am dadarir -l'ese: «Ke sica bla lowi si ki kok agry amua ab ee? Tasi em a, Jerusalem ec'agry a f'ny uw any tasi ek'ow el el -li kokr akrowa na; si k'c'tum s'egbrm kaka. ¹⁷ Gbeko, ke low na ec'amani a ki c'erm es dedeku ab em f'ny a; s'ok el erjny lokm s'edjny el yec'etj ke -li ki dadm egry kaka f'ny odad Jesu e nin em.»

¹⁸ Eke -li beb'mn ow a uwr a, -l'esy Pier lele Jan ab etj -l'ijl wel neny, -l'edjny wel eke wel ki dadm Jesu e nin a ec'odad, yegam agry Jesu e lis e low kaka f'ny. ¹⁹ Gbeko Pier lele Jan ab dad el nine: «J'ejr okr c'ny obi em, eke tasi Nyam ec'any af ow el c'ny si k'elum c'ny oglog Nyam si k'elum. ²⁰ Gbeko ey, si k'c'tum s'ablm neny low yec'eke s'ekn ke s'iri a eci.»

²¹ Emeny Sanedren ec'agry a ok el erjny lokm etj wal ok el es. -L'eknm lele eke -li ki kokr wel low nyj, anyke dedeku a nimum am k'oklm Nyam low a ek'ey a eci. ²² Egn a eke in ec'ewlm a e low ew any iti a, ij akpo ekry yony afry es.

C'mn esel a e Nyam nyjny

²³ Kpekry eke wel elu el es a, Pier lele Jan ab im enj el lawlel a, etj otar ow a f'ny ek'egb waw esel ec'es ew esel a lele *agry* ekpekp ab ab dad a e low akr. ²⁴ Eke -l'irir odad na a, neny af okr em, c'mn esel a f'ny nyjny Nyam dad nine: «*Es Ew, ny anake kok afr, wus, okij lele ob f'ny*

‡ Selu 118.22.

ek'annj el em ab ab a.^{†25} Nj anake ecr Abn Lala em cñ ey lagñ David ek'el η e juma kok es a am dad esε:

Kɔ bla sosiem eb eb ec'agn ab em likekr am ey ee?

Eb eyñ a ut em ec'asre kɔ ow el cfr cfr!

²⁶ Wus ec'eb ebu a bebñm sos ar ognj eci etñ es ew esel okr af sifñ em im Nyam lel in e Mesi ab ab ar. ††

²⁷ Nawre tasi, eb na em Erɔd Antipas, Pɔns Pilat, etu agñ lel Israel ec'agn ab ab okr af ognj Jesu ek'el η e libɔwi lala a eke sɔsum oc a ar. †28 Ow cñ -li kok ów a feñ eke η ec'abusu em lele η ec'erur em ab ikñ anym bebñm ew es a iy neny. ²⁹ Sica Es Kɔɔkɔ, èkn el e gbre e -n'am cɔ eke -li k'ijr ey a, ke óñ η ec'ɔɔwi a dád η ec'odad a lokm susu em tasi. ³⁰ Èlu η ec'abusu a ckm yec'etñ ke wel éwlm agñ, kók sakrowa lele meny ewr ab η e libɔwi lala Jesu e nin em.»

³¹ Eke -ni ηcñan Nyam uwr a, yogñ a eke -l'asr luku a umu. El feñ Abn Lala iy el em etñ sica -n'am dad Nyam ec'odad a erm susu em.

Dmn esel a ec'eb ir usu nyam

³² Dmn esel a feñ okr af tasi, erm em lele ów tutr em ab. El em ec'egñ kaka esmε in ec'ob ek'in cñy a, in cñy cε eci, kɔ el cfr em a, ob feñ eke -n'cñyn a el dedeku a feñ ec'ob. †33 Abusu ligbel em, erm esel a am ij Es Kɔɔkɔ Jesu ec'usɔmu em anñ igb a e danju, etñ el feñ Nyam am edñ el cwrɔ cñc. ³⁴⁻³⁵ El em ec'egñ kaka ónym ob kaka ec'es abur. Tasi em a, agñ a feñ ek'ony cɔgm oglog mel a b'ɔl ij, etñ b'eb ow ec'os eke b'annj em ey ckm a ow cñ erm esel a, etñ wel bi cεc os a egñ egñ ec'es abur ek'ony a eci.

³⁶ Kin low any cñññ nyam: ignj nyam anñ eke wel b'esñ Josef, ke erm esel a ign'n nin af Barnabas. (Ow e nyandré el "egñ eke b'atr egñ sos es".) L'el Levi ec'eb em ec'egñ eke wel ew Sifr. ³⁷ N'cñy cgm nyam eke l'ɔl l'ij, etñ l'oc ow ec'os a l'is erm esel a.

Ananias lele Safira ab

5 Gbεkɔ ignj nyam eke wel b'esñ Ananias, lele ey Safira ab, neny af okr em, cɔ el ec'cgm nyam ij. ² -L'iririr ey ab etñ cgm a eke l'ɔl l'ij a, l'ubr ow ec'os ab es, etñ l'oc likpr a n'im n'cñ ηrm esel a. Li dad wel eke os a feñ cε ana. ³ Kɔ Pier dad'r nine: «Ananias, bla sosiem etñ Satan ctu ey'ñ erm em, cñy yadñ cñ Abn Lala etñ edññ cgm a ek'ɔl ij a ec'os a e likpr ew es ee? ⁴ Gbuñ ke ól cgm a ij a, ow el η eci, etñ ek'ɔl ij a yeji ow ec'os a el η eci, kɔ yadñ ee? Ayaf etñ cñy tutr kok low akpasu na ee? Ow elm agñ cñym yadñ ckm, kɔ Nyam.» ⁵ Eke Ananias iri sodad amua a, l'ey wus etñ l'uw. Agñ a feñ ek'iri low na a erññ ligbel am cñy. ⁶ Ngbafrε oto ow oc sos megl a wiwrm gbad ab etñ im oc es.

⁷ Eke wanci nyahan εc a, Ananias e yɔw a ek'uwm low a ek'ey ab any a ow ey akñ. ⁸ Pier ibrm'n nine: «Dád'm cɔ!

† Ckm Ok 20.11; Selu 146.6. †† Selu 2.1-2, Septant em ec'odad wel oc. ‡ Èkn Luk 23.7-11. †† Bèbñm Ob Kok 2.44-45.

Cñy ec'cgm a ek'ɔl ijr a ec'os a e neny a, ow ow el na cε ee?» Etñ l'ɔdu l'eb nine: «Eε, ow e neny a cε ana.» ⁹ Etñ Pier dad'r nine: «Ayaf tasi cñtur okar neny af η lel acñ ab ebñm Nyam ec'Abn ab ee? Kin, agñ a ek'oc acñ es a ow ignj lisany, etñ η yeji -li b'ow -l'oc -n'im'ñ.» ¹⁰ Wanci ab af cε l'ey wus Pier ec'akr esr a etñ l'uw. Ngbafrε oto a ok akñ etñ èkn'n eke l'uw; -l'oc ow -n'im etñ -l'oc ow es εc eci saw yogñ. ¹¹ Sica Nyamel nimum lel agñ a feñ ek'iri ów amua a erññ ligbel am cñy.

Erm esel a e meny ewr owi e kok

¹² Erm esel a am kok meny ewr lele low any iti owi cñcñ gbél ab bieku a ec'aranñ. Dmn esel a feñ b'as luku Nyamel gbél a e lef eb usu a ek'ij Salomɔ e nin a. ¹³ Egñ ejeci kaka égnm owm eym el em; ke agñ a b'aw el cñcñ cε. ¹⁴ Kɔ agñ cñcñ gbél, egñ lel cñcñ ab, am ub Es Kɔɔkɔ nawre etñ -n'am eny, ¹⁵ toñ wel am ot ólu yeji ow eberñ em, érum el es faja em oglog sogo af yec'etñ ke ba Pier b'ubr εc a, ke in e lɔw a écr el em ec'agn abi ka af. ¹⁶ Agñ cñcñ am anñ Jerusalem eci banñ saw saw ab em ow; -li b'ism ólu lel agñ ek'ony abñ enññ ab, etñ el feñ -li b'ewl.

¹⁷ Ow sosiem, egb waw es ligbel a lel agñ a feñ ek'annj in ab, ke el Sadusiεl ec'ogog ec'agn a, erm esel a e low cñy el nyamn eyr afññ es toñ batñ -l'egñ -l'eb eke -li ki kok ow e low. ¹⁸ -N'cñ wel cñy erm esel a ok dedeku feñ eci sobel ab em. ¹⁹ Gbεkɔ ncok em, Es Kɔɔkɔ ec'afñ erm es nyam ow fifig sobel a e masany a, cñy erm esel a ok ckm etñ dad el nine: ²⁰ «Ìmn Nyamel gbél a e gbugñ a, ke óbr sel enñ owr a e kokoba okr bieku a nimum.» ²¹ Erm esel a elum etñ ibribr fafa, igb im Nyamel gbél a e gbugñ a am yegm agñ low.

Eke egb waw es ligbel a lel agñ a feñ ek'annj in ab a ow a, -l'as Sanedren ek'el Jwifel ec'ów bebñm esel a feñ luku, etñ -l'erm Nyamel gbél a ec'abu af esel a eke k'im sobel ab em esñ erm esel a ow. ²² Kɔ eke -n'imn -l'okr sobel ab em a, -n'etññm erm esel a. -L'ewl meny -l'ow -n'cñ Sanedren ec'agn a amani; ²³ -li dad nine: «Eke s'im a, s'èkn sobel a ek'abl anñ tinj, ke usu cñsu esel a inym es lisany, egñ egñ ec'usu a ek'it a. Kɔ eke si fifig masany a, s'etññm egñ kaka lokm yogñ.»

²⁴ Eke Nyamel gbél a eci abu af esel a ec'es ew es a lel egb waw esel egbél a ec'es ew esel ab ab iri amani na a, -l'uwm low yec'εke -li ki tutr ab any, etñ -n'am ibrm low yec'ek'etñ erm esel a. ²⁵ Kɔ egñ nyam anñ ow etñ dad el nine: «Ìrir cɔ! Agñ a ek'cñyn okr sobel em a anñ Nyamel gbél a e gbugñ a, etñ -n'am yegm bieku a low yogñ.» ²⁶ Kpεkñ abu af esel a ec'es ew es a lele in ec'agn ab ab im etñ ot erm esel a ow. Gbεkɔ -l'ewm lεc em, anñke -n'am uru eke bieku a ki wɔwl el mebn.

Wel cñy erm esel a im Sanedren ec'agn a ec'any af

²⁷ Sica eke -l'otr wel -l'owr a, -l'ot wel -n'im Sanedren ec'agn a ec'any af, etñ egb waw es ligbel a am bibrm el ów. ²⁸ Li dad wel nine: «Ey, s'edññ cñy kponñ kponñ kponñ

eke kí yegamn agñ low egn na e nin em. Kó kin, comunin cony e low yegm ab es Jerusalem ec'eb a nimum em etñ am ocr in e luw a e low ewr ey af.»²⁹ Kó Pier lel erm esel beb ab ab dad nine: «Ow it eke si k'elum Nyam, kó ow elm agñ. ³⁰ Cony, ewr Jesu olikn af, ibir ir, kó ey lagñel e Nyam a igbm'n luw em. ³¹ Nyam cony igbl'l ogñ in e lidr abu af etñ ew'r Es Ew Es lele Sog Es ab, yec'etñ ke ow óñ Israel eyñ abusu itññ erm em, ke éññ el e sikpl a ec'oc ap. ³² Ey, s'ij ów amua e danñku, ey lel Abñ Lala a eke Nyam cony agñ a eke b'cony in ec'elum ab ab.»

³³ Eke Sanedren ec'agñ a iri sodad amua a, erm ebl el afññ es, etñ -n'am erur eke -li k'ibi erm esel a. ³⁴ Gbékó el em a, *Farisi* nyam anñ eke wel b'esn Gamaliel, †† ol e low yegm es ligbel eke dedeku a b'elum. L'igb Sanedren ec'agñ a ec'aranñ etñ l'ibrm eke wel k'ónñ erm esel a ok ckm tel ye; ³⁵ etñ li dad wel nine: «Israel ec'agñ, low yec'eke b'ow kokr agñ amua na a, ewr ow e low erm. ³⁶ ðkan eke ow ibnm yeji, etñ Tedas ey ckm am ocr in sosi any es ligbel, etñ agñ eke k'ij agñ duw im etñ'n. Kó eke wel ibi'r a, agñ a fegñ ek'us'r jam a comu es, etñ el e low a yeji oc es. ³⁷ In e jam a, agñ awl e lakpo ab af, Judas Galile iy a ey ckm, etñ agñ conñ us'r jam. Kó in yeji, eke wel ibi'r a, agñ a fegñ ek'us'r jam a comu es. ³⁸ Ow sosiem a, m'am dad cony, k'usr agñ amua e low jam ij, kó èlul el es -n'im. Eke el e low a lel el e juma ab ab el agñ em eci, ow b'ow oc es. ³⁹ Gbékó ek'ow el Nyam em eci tasi, k'otumñ conymñ ñññññ. Èwr erm ke ow k'elm Nyam ogñññ ar!»

Sanedren ec'agñ a egn Gamaliel ec'odad a eb. ⁴⁰ -L'ewl -l'esñ erm esel a ow, -n'ónñ wel cr wel etñ -l'ijl wel ñeny eke wel ki dadm odad Jesu e nin em ij, etñ -li wal -l'ok wel es. ⁴¹ Erm esel a ok ckm Sanedren ec'agñ a ec'aranñ sos em iññ em, anñke Nyam ekn eke -l'el agñ ek'it eke wel k'ijr gbre Jesu e nin a sosiem. ⁴² Etñ segn fegñ, Nyamel gbél a e gbugñ a lel akñ akñ ab, abu anñ el em -n'am yegm agñ low etñ -n'am cò *Mesi* a ek'el Jesu a ec'Amani Mamn a e kokoba.

Wel ssum agñ lónñ ot eke k'elum erm esel a abu

6 Legñ ab em eke *jam* esel a e ñeny a am bobn a, el em eci Jwifel eke b'ebñ *Grek* a am ebl erm ok el a eke b'ebñ *Ebre* ab af, dad eke we'n éwm el ec'etññow a e low any eke ow'n bi sig ob cec e wanci a. ⁴² *Erm* esel lew yony a as jam esel a nimum luku etñ dad el nine: «Ow ebam eke si k'ew Nyam ec'odad a e dad es, ke s'am ekn ob ij e cec owi. ³ Ow sosiem agñ lisijimel, ssum cony ec'aranñ a agñ amamn lónñ ek'Abñ Lala lele

† Èkn *Matie* 27.25. †† *Gamaliel el Jwifel ec'ol e low yegm esel ab em ec'egñ ligbel nyam. L'el Sanedren ec'agñ ab em e nyam, etñ in ec'agñ eke li yegm low ab em e nyam el Pól (Ob Kok 22.3).* ‡ *Madu ckr em yogñ etñ, Jwifel a cec sakp yony: 1) agñ eke irm Israel wus af ke b'ebñ Grek ek'el el ec'ebñ e wel ew el ow em a; 2) agñ ek'ir Israel wus af ke b'ebñ Ebre. Agñ sakp yony mum eci tutr a lele eb ir ab ab ókrm af. Agñ a eke ir etu eb a el eci susu em b'ewl ow ir Israel anñke Jwifel b'erur eke wel k'oc im oc el es Israel wus af. -Li b'uw -l'igñ el ec'ýow a -l'ok es. Ow anake Jerusalem, etññow conñ anñ eke b'ebñ Grek a.*

sewr ab iy em gbónñ otr, ke s'óc juma ikñ na e low s'abul el. ⁴ Ow b'ow cony ey abusu ke s'úcu Nyam ññññ lele Nyam odad dad ab e low s'cony es s'am kok.»

⁵ Jam esel a nimum egn low a eb, etñ kin agñ a eke -li ssum -l'otr a ec'en: Etien ek'omñ lel Abñ Lala ab iy em gbónñ, Filip, Prokór, Nikanór, Timó, Parmenas lele Nikola ek'el Antis eb em ec'egñ, ke legñ ek'ec ab em egn Jwifel e Nyam nunñ ign a e low eb a. ⁶ Sica -l'ot -li yegm wel erm esel a etñ -l'at wel abu nunñ -ni ññññ Nyam -n'ónñ wel.

⁷ Nyam ec'odad a am eb es, jam esel a am bobn conñ Jerusalem eb em, etñ *egb* waw esel conñ am cony comñ Jesu em.

Etien ec'cony owi

⁸ Etien eke Nyam ec'owñ lele lec ab iy em gbónñ a, am kok low any iti owi lele ñeny ewr egn ab eb eyñ a ec'aranñ. ⁹ *Nyam* nunñ ign usu a eke wel b'esn "Madu e wel eb elu es" ec'agñ nyam nyam am atar ów es Etien ab. -L'el Jwifel ek'anñ Siren eb em, Alesandri eb em, Silisi wus af lele Azi wus af ab ec'agñ ek'ir Jerusalem. ¹⁰ -L'otumñ -l'akamn ow es ów es atar ab em, anñke n'am dad ów Abñ Lala e sewr a ek'am conñ ab em. ¹¹ Ow sosiem, -l'ub agñ abu es, yec'etñ ke agñ a dad ese: «S'iri -li dad ów -l'obr Mois lele Nyam ab any!»^{†††} Ñene em anake -n'am ok dedeku a, agñ ekpekp a lele ol e low yegm esel ab ab al lokm a. -L'ok Etien es, -n'ónñ ow etñ -l'oc -n'im ow *Sanedren* ec'agñ a ec'any af. ¹³ -L'ot agñ ek'am ij danñku yadñ em ok Etien af a yeji -l'ow, etñ -n'am dad -l'es: «Egn na, wanci kpanñ ñeny b'anññ em n'am dad ów etññ l'ok ey e *Nyamel* gbél lala na lele Mois ec'ol ab ab af! ¹⁴ S'iri li dad eke Nasaret e Jesu in b'ow in bubm ey e Nyamel gbél na in ok, ke ow'n titññ eb ir a eke Mois in cony ey a.» ¹⁵ Agñ a fegñ ek'anñ Sanedren e luku as ab em a am ler Etien gbiy etñ -l'ekñ eke ow ec'any a anñ ese *af* erm es ec'any ab af.

Etien ec'odad e dad

7 *Egb* waw es ligbel a ibrm Etien nine: «Ów amua eke wel am dad ñ e lís a, kó nawre ee?»² Etien cony eb dad nine: «Agñ lisijimel lel agñ esel ab, ignñ lónñ es irir: eke ey lagñ Abraham anñ Mesopotami wus af a, gbuñ eke li k'im l'ir Aran a, anygbél e Nyam elu sos ckm yegm'n. ³ Li dad ow nine: "Ñgbonñ ñ ec'eb na lele ñ ec'eb na em ab, ke im eb a eke mi b'ow m'ckñññ abu ab em!"^{†††} Ow sosiem Abraham ñgbonñ Kalde eyñ ec'eb ab em etñ im ir Aran. Sica eke es uw oc es a, Nyam oc ow'r eb na em eke iir legñ na em a. ⁵ Eb na em, Nyam conñ Abraham usu kaka, l'ubrm usu logli yeji n'conñ ow; gbékó Nyam ij ñeny eke b'ow oc wus a nimum conñ, ke in ec'alaw a eke b'ow anñ in em ok ckm a, el yeji idr wus a. Ke legñ ab em a, Abraham conym iy kaka. ^{†††} Kin yec'eke Nyam dad'r: "Ñ ec'alaw b'ow ir etu eb, etñ yogñ

†† *Bèbmñ Matie* 26.59-61; *Mark* 14.55-58. ††† *Èkn Nunñ* cò 12.1. ††† *Akr* 4: *èkn Nunñ* cò 11.31; 12.4. *Akr* 5: *èkn Nunñ* cò 17.8.

-li b'ow -l'el madu wel ijr el gbre tonj akpo duw. ⁷ Gbɛkɔ eb a eke η ec'alaw a b'ow el madu el ec'abu em a, mi b'ow mi jej el e low m'ok. Ow e jam a, -li b'ow -l'igb yongη ke -l'ow -l'igη'm nunj aηa na.^{†18} Etnj Nyam kok sinm na Abraham ab ek'ow e meny ewr el likr es ubr. Ow em Abraham ubr jim Isak likr es eke l'ew ow ba ow b'ij segrj niwn a; eben nenj nyam Isak yeji bubr Jakɔb likr es, etnj Jakɔb yeji bubr jimel ek'el ey lagηel lɛw yony a ekr es. ††

⁹ Sica ey lagηel ɔnyn Josef nyamn eyr, etnj -l'ɔl -l'ij ow eke ow k'el adu Ejipt. Gbɛkɔ Nyam anj in ab; ¹⁰ l'eb l'elɛ ow es gbre fɛη em. N'ɔnj ow nunj em ɔny etnj Faraɔn ek'el Ejipt ec'eb ebu a ec'any af, l'akpal ow. Faraɔn ew Josef Ejipt eb a lel in ec'akη a ec'ob fɛη ab ec'es ew es.

¹¹ Lek ligbel ey Ejipt eb em lele Kana eb em ab. Ow ɔnj gbre am afηn es, etnj ey lagηel ɛηnm ob kaka eke k'ij.

¹² Eke Jakɔb iri ek'ob ij anj Ejipt a, l'erm jimel ek'el ey lagηel a im akp nyam. ¹³ Sica eke -n'imn sakp yony em a, Josef okm sos ɔkm lisijimel a uw'r any, etnj ow ɔnj Faraɔn uw Josef ec'agη ab any. ¹⁴ Etnj Josef ɔnj wel im oc es Jakɔb lel in ec'agη a fɛη ek'ij agη ekη nyahan agη lɛw yen a ow. ¹⁵ Jakɔb ow ir Ejipt tonj uw yogη, ey lagηel a yeji. ¹⁶ Wel ot el e sos megl a im Sikem, etnj uwɔmu a ek'Abraham ɔl os em Amɔr jimel ec'abu em Sikem banj a wel ot el es. †

¹⁷ Sica eke lɛgrj ow titm eke Nyam ki kok ɔw a fɛη eke l'ewar Abraham a, ey ec'agη a am eny bobn Ejipt eb ab em. ¹⁸ Etnj eb ebu ejeci nyam eke uwm Josef any a, ey ɔkm am nyimn eb a. ¹⁹ Eb ebu na eju ey ec'agη a etnj ɔnyn ey lagηel milɔlu, ɔny el lɛc em -li dignj el ec'ey meny nenym -l'ok es eke k'uw. ††²⁰ Lɛgrj ab em anake wel ew Mois a; l'el iy ek'akpl ke Nyam erur. Wel gbagbl' es ec'akη a tonj awl nyahan. ²¹ Sica eke wel ign elu'l es a, Faraɔn ɔw a oc'r etnj gbagbl' es in ec'iy lokm af. ††²² Ow ɔnj Mois uw Ejipt eyη e low fɛη any, etnj l'el egrj gbawru odad ebl em lel ɔw kok em ab.

²³ Eke Mois ɔny akpo ekη yony a, l'erur eke li k'im l'ɛkn Israel eyη ek'el in ec'ɛbr ec'agη a. ²⁴ L'ɛkn Ejipt iy nyam ek'am ɔnyn Israel iy nyam milɔlu; l'eb ow ec'usu a eke li ki dogηn ow, etnj low a eke li ki kok l'ɔbar any ab em l'ibi Ejipt iy a. ²⁵ Li tutr eke lisijimel Israel eyη a b'ow iri eke Nyam am ow ɛcr in em eb elu el es, kɔ -l'irim eben. ²⁶ Eke lɛgrj eny a, Mois uyum Israel eyη yony ek'am ogη mum ab, etnj l'erur eke li k'ɔny l'okr wel em. Li dad wel ninɛ: "Em lawlɛl, ɔny agη lisijimel ɔfr eel, bla sosiem etnj am ɔnyanin milɔlu ee?" ²⁷ Kɔ egrj nyam a ek'am ɔnyn lawl a milɔlu a itr Mois etnj dad'r ninɛ: "Kɔ η, bwo ew'η esɛ ey ec'es ew es af, esɛ ey e jej ok es af ee?"²⁸ Am erur eke k'ibi'm esɛ elɛl eke efi cɛ, ibi Ejipt iy

† Nuη ɔb 15.13-14; ɔkm Ok 3.12. †† Èkn Nuη ɔb 17.10-14; 21.4. † Akr 9: èkn Nuη ɔb 37.11,28; 39.2,21. Akr 10: èkn Nuη ɔb 41.39-41. Akr 11: èkn Nuη ɔb 41.57; 42.1-2. Akr 13: èkn Nuη ɔb 45.1,16. Akr 14: èkn Nuη ɔb 45.9-10, 17-18; agη ekη nyahan agη lɛw yen:

ab af ee?"²⁹ Eke Mois iri sodad amua a, l'uru es n'im l'ir Madian etnj l'ew ey yony yogη. †††

³⁰ Eke akpo ekη yony ec'a, loj a e titm Sinayi lafeny ab em, afr erm es nyam yegm Mois sos, duw luku ek'am iri al ab em. ³¹ Eke Mois ekn eben a, ow ew'r any iti. Gbɛkɔ eke l'erur e li k'eri n'im li titm ke l'ɛkn a, l'iri Es Kɔɔkɔ e lebl ek'am dad'r esɛ: ³² "M'el alagηel e Nyam, Abraham, Isak lele Jakɔb ab e Nyam." Mois erηn am ɔny ufη etnj ɔ-tum igblm any ogη. ³³ Etnj Es Kɔɔkɔ dad'r ninɛ: "ɔny η eci ɔkrukɔ a ot es akr em, anjke usu a ek'inym es a, usu lala.³⁴ M'ekn em ec'agη a e gbre ek'am ij Ejipt a, m'iri el e ɔɔmu ikη a etnj m'us es eke mi ki ɔɔg el. Ow, ke sica m'erm'η Ejipt." †††

³⁵ Mois nyam a cɛ eke Israel eyη ogη ke dad'r ninɛ: "Bwo ec'egη ew'η esɛ ey ec'es ew es lele ey e jej ok es af a,"³⁶ in cɛ Nyam erm'n esɛ es ew es lele ɔɔg es af, afr erm es a eke elu sos ɔkm yegm'n duw luku ab em a ec'abu elum em. ³⁶ Mois anake ɔny Israel eyη ok ɔkm Ejipt, low any iti owi lele meny ewr owi e li kok eb ab em, Okij Ebl a ogη a lele loj ab em eke -n'anηn tonj ij akpo ekη yony a. ††³⁷ Emeny Mois na cɛ anake dad Israel eyη ninɛ: "Nyam b'ow awη ɔnykokobaɔb es nyam esɛ em af^{†††} eke b'ow el ɔny ec'agη ab em ec'egη nyam."³⁸ Eke Israel eyη as luku loj a, Mois anake anj ey lagηel lele afr erm es a eke am dad'r odad Sinayi lafeny af a ec'aranj a; etnj l'eb sel etnj e sodad Nyam ogη l'ow n'ɔnj ey. ††

³⁹ Gbɛkɔ ey lagηel egrj ɔnym in ec'elum; -l'igη ow etnj -l'erur eke -li k'ewl meny -n'im Ejipt. ⁴⁰ -Li dad Arɔn ninɛ: "Kɔk sinyam eke b'an es ey ec'any af ɔnj ey, kɔ Mois ek'ɔny ok ey ɔkm Ejipt a, s'uwum low yec'eke etnj'n ab any."⁴¹ -Li kok id ewli esɛ nyam af etnj -li waw egb -n'ɔnj ow, -li gbɛgbl es nyam na ek'el obi -li kokr a eci. ††⁴² Nyam ɔny nyamn oc el es af etnj egb el es -l'igη afr e milɛl nunj, esɛ elɛl eke wel nɔn kokoba ɔb esɛ e lel em ab af:

Israel eyη, tasi, em apr'm mindey lele segb waw ejec'ab

loj a eke anηn tonj ow ij akpo ekη yony ab ee?

⁴³ Njan! Gbɛkɔ abur ɔny e nyam Molɔk eci nunj ignj èl a lele ɔny e lél nyam Refan e meny ewr ab ab owr, ekη em nyam amua eke kokr eke k'igηn nunj a. Na sosiem anake mi b'ow m'ewl ɔny madu ɔkr em, usu eke ibn akm Babilɔn. ††

⁴⁴ Gbad em èl a eke sinm a e lel anj em a, ey lagηel ɔnym ab loj a. Wel us'r kpe kpe kpe esɛ elɛl eke Nyam yegm'n Mois ab af. ⁴⁵ Gbad em èl ikη na wel oc'r ɔnj ey a ek'usr ey lagηel usu a; -l'oc ab -n'im lɛgrj ab em eke

††† Akr 23-29: ɔkm Ok 2.11-15, 21-22; 18.3-4. ††† Akr 30 tonj 34: ɔkm Ok 3.1-10. † ɔkm Ok 2.14. †† Akr 35: ɔkm Ok 2.14. Akr 36: ɔkm Ok 7.3; 14.21; Awl 14.33. ††† esɛ em af: odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itηn ejec'em dad esɛ esɛ elɛl eke l'erm im ab af.

†† Èkn ɔkm Ok 19.1-20.17; OI ɔkn 5.1-33. ††† Akr 39: èkn Awl 14.3; Akr 40: ɔkm Ok 32.1; Akr 41: ɔkm Ok 32.2-6. †† Akr 42 tonj 43: Amɔs 5.25-27, Septant em ec'odad wel oc. Molɔk:

†† Akr

17-18: ɔkm Ok 1.7-8; Akr 19: Èkn ɔkm Ok 1.10,11,22. †† Èkn ɔkm Ok 2.3-10.

Refan:

Joswe am nyimn el a. Nyam ogɗ eb eb a ek'anɗ el anym a, etɗ -l'eb seb a. Êl a gbɛ anɗ tonɗ igɗ David e lɛgɗ em a. ^{†46} David eɗɗ bibm Nyam ec'any af etɗ l'ibrm ow abusu eke li k'us êl nyam n'ɗɗ Jakɔb e Nyam a. ^{††47} Gbɛkɔ, Salomɔ anake us êl a. ^{‡48} Ke Afr Kpekpe e Nyam a irm mel ek'agɗ ec'abu b'us ab em, esɛ e lele eke kokoba ɔb es a dad ab af:

⁴⁹ Nyam dad nine: "Afr el em ec'eb ir usu, etɗ wus el em ec'akr es ok usu.

Bogɗ ec'êl tasi ɔtur eke k'usr ɔɗɗ'm ee?

Bogɗ ogɗ tasi m'ɔtu eke mi k'ir ee?

⁵⁰ Etɗ ɔ ow elm em obi mi kokm mob amua fɛɗ ee?" [‡]

⁵¹ ɔny agɗ es efuu ek'ɔny ec'erm lel ɔru ab babl Nyam ec'esɗ a e lís; sɛgɗ fɛɗ am atarir Abɗ Lala ab cɛ! ɔny anɗɗ esɛ ɔny lagɗel ab af! ⁵² Bogɗ eci kokoba ɔb es ɔny lagɗel ijrɗ gbɛ ee? -L'ibi agɗ a ek'ɔb el Nɛny Nyam Es nyam coco a eke k'ow a e kokoba a; etɗ sica in anake ɔny ejur ir ke ibir ir a. ^{‡‡53} ɔny eke Nyam ecr in ec'afr erm esɛl ab em ɔny in ec'ol a, ^{‡‡‡} ɔny, eluamn ol ikɗ na!»

Etien e luw owi

⁵⁴ *Sanedren* ec'agɗ a erm ebl afɗɗ es sodad amua eke -l'irir a sosiem, etɗ -n'am sasagr an em -l'ok Etien af. ⁵⁵ Ƙ ek'Abɗ Lala iy'r em a, n'am lɛr afr, etɗ l'ɛkn Nyam ec'anygbel a lele Jesu ek'inym es Nyam e lidr abu af ab. ⁵⁶ Li dad nine: «Êkan, m'am ekn afr eke fig lele eɗɗ ec'Iy ek'inym es Nyam e lidr abu af ab.»

⁵⁷ Eke -li b'iri ebɛn a, -li babl ɔru es etɗ -n'am babarm. El fɛɗ -l'ok Etien af, ⁵⁸ -l'ɔdu -l'elu ow ɔkm baɗɗ a, etɗ -n'am ɔr ow mebn em eke -li k'ibi ow. Adanɗu a ok el e mob sus em ab es ngbafɛ nyam eke wel b'esɗ ɔɔl a ec'anym eke k'ɔsu. ⁵⁹ Eke wel am ɔr'r mebn em a, Etien am ɗɗɗɗ Nyam esɛ: «Es Ƙɔɔɔ Jesu, eb em ec'abɗ a!» ⁶⁰ Ow e jam a, l'ok ɔwrɔkɔp wus etɗ li barm lebl tuɔtuɔ em nine: «Es Ƙɔɔɔ, k'ɗɗ el -li k'ebɛr em e luw na e lig-ɔkɔ!» ^{‡‡‡} Eke li dad sodad amua ba ow b'uwr a, l'ok sel es.

Ƙɔl am ijr Nyamel gbɛ

8 Ƙɔl eɗɗ Etien ec'ibi a e low eb. [§] Lɛgɗ a cɛ gbɛ ijr ligbel ɔbr Nyamel ek'anɗ Jerusalem a. Agɗ a ek'ɔny ɔmn a fɛɗ uru ɔmu es Jude lele Samari ab e wus ab af; *erm* esɛl a gbɛ urum es. ² Agɗ ek'ɔny Nyam e muru a oc Etien im oc es etɗ ikɗ in e luw a ek'ɗɗɗ ɗɗɗ. ³ Ƙɔ Ƙɔl ek'erur eke ki ɗɗɗɗ

† Êkn Ƙkm Ok 25.9,40; Joswe 3.14-17. †† Jakɔb e Nyam:Ob Kok eci silel esig oglog em a Jakɔb ec'alaw.

‡ Êkn 1 Êb Ebu 6.1-38; Ów e Wel Nɔn 3.1-17. †† Esayi 66.1-2. ‡‡ Bèbmn Esayi 63.10; 2 Ów e Wel Kok 36.16; Matie 23.31. ‡‡‡ Amani Sig em a, ow elm afr erm esɛl e low wel dadm (Ƙkm Ok 19), ƙ ol e low yegm esɛl beb e tutr em a, Nyam ec'ol a eke Mois eb Sinayi lafeny af a, ow el afr erm esɛl em ow ecr. Bèbmn Galat 3.19; Ebre 2.2. ‡‡‡ Bèbmn Luk 23.34. § Bèbmn Ob Kok 22.20.

Nyamel a, aam akɗ akɗ ɔny agɗ a fɛɗ ek'ɔny ɔmn a, eɗɗ lele ɔkɔw ab ok sobel em. ^{§†}

Filip am ɔb Amani Mamn e kokoba Samari ec'eb ligbel ab em

⁴ Sica agɗ a ek'ɔny ɔmn ke ɔmu es a, am ɔb Amani Mamn e kokoba usu a fɛɗ. ⁵ Filip im Samari ec'eb ligbel ab em etɗ am dad eb eyɗ a *Mesi* a ec'odad. ⁶ Dedeku a nɛny af okr em am ew Filip ec'odad a erm af, anɗe -n'am iri etɗ -n'am ekn mɛny ewr a eke n'am kok a. ⁷ Tasi em a, *abɗ* eɗɗ am babarm ok ɔkm úlu ɗɗɗ em, etɗ agɗ e bubm es lel akr kɛɛɛ esɛl ɗɗɗ ab yeji am ewl. ⁸ Ow ɔny sos em iɗɗ ligbel ey eb ab em.

⁹ Igɗ nyam eke wel b'esɗ Simɔ ikɗ anym anɗ baɗɗ a. Li bi kok cam owi etɗ li b'ɔɗ Samari eyɗ nimum anɗ low any iti ligbel em. Li b'ocr in sosi any es, ¹⁰ etɗ agɗ a fɛɗ, igɗ ngbafɛ tonɗ agɗ ekpekɔ a b'ew in e low erm af. Wel bi dad esɛ: «Eɗɗ na "Nyam ec'abusu", yec'a eke wel b'esɗ "Abusu Ligbel a." » ^{§††11} -Li b'ew ow e low erm af ɗɗɗ, anɗe lɛgɗ kpekpe etɗ, li kok ów any iti owi ɗɗɗ wel in e cam owi ab em. ¹² Gbɛkɔ sica Filip ɔb el Amani Mamn a, Nyam e *gbɛngbi* usu a lele Jesu Krist e nin ab ab e kokoba. Agɗ a fɛɗ ek'ub nawɛ a, eɗɗ lele ɔkɔw ab, wel ok el mij nuɗ. ¹³ Simɔ in obi yeji ub nawɛ etɗ wel ok'r mij nuɗ; li b'anɗ Filip saw etɗ mɛny ewr eɗɗ a lele sakrowa ab ab eke n'am ekn ow am kok a e low am iti'r any.

¹⁴ Eke *erm* esɛl ek'anɗ Jerusalem a iri eke Samari eyɗ eɗɗ Nyam ec'odad a eb a, -l'erm Pier lele Jan ab im yo-ɗɗ. ¹⁵ Eke -n'imn -l'okr yogɗ a, -ni ɗɗɗ Nyam agɗ a ek'ub nawɛ a eci, yec'etɗ ke wel êɗɗ Abɗ Lala. ¹⁶ Tasi em a, Abɗ Lala k'usm es el em ec'egɗ kaka af; ƙ mij nuɗ gbɛ wel ok el Es Ƙɔɔɔ Jesu e nin em. ¹⁷ Ca Pier lele Jan ab at el abu nuɗ etɗ -n'ɛɗɗ Abɗ Lala.

¹⁸ Eke Simɔ ekn eke erm esɛl a am at agɗ a ek'ub nawɛ a abu nuɗ ke -n'am eɗɗ Abɗ Lala a, n'am ɔl eke li k'ɔɗ Pier lele Jan ab os. ¹⁹ N'am dad l'esɛ: «Em yeji, ɔɗɗ'm abusu ikɗ na, yec'etɗ ke eɗɗ yec'eke mi b'at abu nuɗ a êɗɗ Abɗ Lala.» ²⁰ Ƙɔ Pier dad'r nine: «Ke ɗ ec'os a lele ɗ obi ab úgɗɗ es, anɗe ɗ e tutr em a, wel ɔtu eke k'ɔl Nyam ec'ob ap a os em! ²¹ Low na otm'ɗ es etɗ ɗ e low yeji anm em, anɗe ɗ ec'erm a inyam Nyam ec'any af. ²² Igɗ ɗ ec'ow tutr eɗɗ a ok es, ke ɗɗɗ Es Ƙɔɔɔ yec'etɗ ke ek'ow it, l'óc tutr na ek'ɔny a l'ap'ɗ. ²³ Tasi em a, m'am ekn ek'ow tutr lolo iy'ɗ em gbɗɗ etɗ el sikpl ec'adu.» ²⁴ Simɔ dad Pier lele Jan ab nine: «ɔny obi ɗɗɗɗ Es Ƙɔɔɔ ɔɗɗ'm, yec'etɗ ke ów amua fɛɗ eke dadr a k'êɗɗ im.»

²⁵ Sica eke erm esɛl yony a ij danɗu ke dad Es Ƙɔɔɔ ec'odad a, -l'ewl -n'im Jerusalem. Ejagb eke -l'usr -n'aam a, -l'ɔb Amani Mamn e kokoba Samari e seb ɗɗɗ em.

§† Bèbmn Ob Kok 22.4-5; 26.9-11. §†† Abusu Ligbel a: Nyam e nin nyam; agɗ bi tutr eke Simɔ el Nyam in obi eke am ey ɔkm.

Filip lel Etiopi iy igry agbru ab ab

²⁶ Sica Es Katak ec'af^r erm es nyam dad Filip nine: «B'ow imn esr em ec'a, ebr a ek'am usr meny es Jerusalem ety imn Gaza ec'ab af, yec'a ek'ecr loj a.»

²⁷ Kpekⁿ Filip igb im. Ety ebr ab af, n'eyn igry nyam; ow el Etiopi iy igry agbru nyam, juma es ligbel eke b'wsu Etiopi ec'eb eb yow Kandas a ec'ob ony a fey. † L'ow Jerusalem l'igry Nyam nun²⁸ baty n'am ewl meny n'im in ogry a. Li sig es in e lety a eke gban^k b'wdu ab em n'am awl kokoba cb es Esayi e lel a. ²⁹ Abⁿ Lala dad Filip nine: «Im ton ke titm lety a.»

³⁰ Filip uru es im titm lety a ety iri Etiopi iy a ek'am awl kokoba cb es Esayi e lel a. L'ibrm ow nine: «Kc lel a ek'am awl a ow am ok'ny es sos em ee?» ³¹ Igy a wdu eb nine: «Ayaf ow wtu eke k'ok'm es sos em ek'egry otarm akr okm im ee?» Ety li dad Filip eke k'ey lety ab em ke sig'r es saw. ³² Lel a e n'am awl a el na:

Ese lic^{eb} eke wel b'oc im ibi usu af,
ese lic^{eb}li eke baram agy a ek'am iri'r
suw es a ec'any af ab af,
li dadm low kaka.

³³ N'eyn es ety emeny wel egry in e low ij a wkm'n. Kc bwo b'ow dad in ec'ey ec'odad ee? Tasi em a, in e sel uwr wus na af. ††

³⁴ Igy a ibrm Filip nine: «M'am nyon'ny dad'm, kokoba cb es a, bwo ec'egry ec'odad n'am dad ee? Kc in obi e low oglog egry ejeci e low n'am dad ee?»

³⁵ Filip cb nun odad ikpr na af, ety am otar Jesu ec'Amani Mamn a ec'ow akr ok'r. ³⁶ Eke -n'anyn ejagb ab af -n'aam a, -l'ok usu nyam eke mij angy ety igry a dad nine: «Kin mij, bla lowi am edyn'm eke mi k'ok mij nun ee?» [³⁷ Filip dad'r nine: «Eke ony wmn ny ec'erm fey em, wtu eke k'ok mij nun.» Ety egry a dad'r nine: «M'ony wmn eke Jesu Krist el Nyam ec'Iy.»] ³⁸ Ety n'ny lety a inym es. Filip lele igry ab ab us es mij ab em ety Filip ok'r mij nun. ³⁹ Eke -n'anyn mij ab em -l'okr wkm a, kpekⁿ Es Katak ec'Abⁿ ony Filip oc es ety igry a eknm'n ij; gbek^w sos em iny em Etiopi iy a eb ejagb aam. ⁴⁰ Ety kpekⁿ Filip ekn eke ow el Asct banⁿ †† anake n'anyn a, ety n'am ec l'cb Amani Mamn e kokoba banⁿ banⁿ a ton l'ok Sesare.

Sol ec'erm em ityn owi

9 Legry ab em a, Sol ec'ermij ebr a el ke n'am wkr Es Katak e jam esel a abr wel ec'ibi eci. N'im n'eyn egb waw es ligbel a ² ety l'ibrm ow eke ow k'ny'n sil el ek'ow em Damas eb em e Nyam nun igry susu a wel

† Legry ab em, eb wkm em agy a eke b'ekn eb ebu a ec'ow a e lis e low a, wel b'ot el wri ey es yec'ety ke -li k'eruamn wkm amua ab. Jwifel erurm low na. Ol edyn eke agy amua k'anyn Jwifel e luku as em (Ol Wkn 23.2). Gbek^w Nyam e gbren^gbi usu a ek'am ow ab em, -li b'ow -n'eyn usu. Ekn Esayi 56.3-6. †† Esayi 53.7-8, Septant em ec'odad eke wel oc. ‡ Ob Kok e sil el esig wkm em a, wel eynm sodad ek'anyn ob na [...] ec'arany a. †† Asct el Filisiel eci banⁿ sig e wel b'eyn Asidd. 1 Samiel 5.1-7.

k'uw'r any, yec'ety eke n'eyn agy, egry oglog wkm ek'am us Es Katak Jesu ec'ejagb a, l'ytu n'ony wel ke l'ot wel l'ow Jerusalem.

³ Eke Sol us ejagb aam Damas ke n'am titm yogry a, kpru em, usu ayl angy afr ejn iwr elul il em. ⁴ L'ey wus ety l'iri lebl nyam eke am dad'r ese: «Sol, Sol, kc bla sosiem ety am ijr'm gbre ee?» ⁵ L'ibrm ow nine: «Egy gbel, kc bwo el'ny ee?» Ety lebl a wdu eb dad'r nine: «Em Jesu ek'am ijr gbre a. ⁶ Sica igb wus, im eb ab em, yogry wel b'ow dad'ny low yec'ek'it eke ki kok a.»

⁷ Agy a ek'us ejagb Sol ab a uk inym es ety -l'wtumn -li dadm low kaka; -n'am iri lebl a gny, kc -l'eknmn egry kaka. ⁸ Sol angy wus igb ety pig pig anyamn, kc l'wtum l'eknm low kaka. Wel ony'n abu oc'r im Damas. ⁹ Segry emum nyahan eke l'wtum l'eknm es, l'ijm ob kaka ke l'egry mij yeji.

¹⁰ Damas yogry jam es nyam angy eke wel b'eyn Ananias. Es Katak yegm'n sos es ekn em ety dad'r nine: «Ananias!» L'egry nine: «Es Katak, kin em.» ¹¹ Es Katak dad'r nine: «Igb caca ce im ebery eke wel b'eyn "Nyim Nyim" ab em, ke Judas ec'akny a, ibrm egry nyam eke wel b'eyn Sol, Tars iy. N'anyn Nyam nyon'ny em wanci na af.

¹² Ety es ekn em, l'ekn egry nyam eke wel b'eyn Ananias ek'am ey akny at'r abu nun yec'ety ke emeny l'ytu l'ekn es.» ¹³ Ananias wdu eb dad'r nine: «Es Katak, agy wkm dad'm egry na e low ety -li dad'm ow enyn fey eke li kok ny ec'agry ek'anyn Jerusalem a e lis. ¹⁴ Ety l'ow angy abusu a ek'egb waw esel egbel ony'n ab ab eke li k'ony agy a eke b'eyn ny e nin a.» ¹⁵ Gbek^w Es Katak dad'r nine: «Im, anke mi wsum egry na m'oc ety mi b'ow m'ecr in em m'elu em e nin a wkm ebr ebr ejec'a ec'agry eci, el eci eb ebu a lel Israel ec'agry ab ab ec'any af. ¹⁶ Em obi em obi mi b'ow mi yegm'n gbre fey eke li b'ow l'ij em e nin a ec'a.»

¹⁷ Sica Ananias im ety eke l'ey akny a, l'at Sol abu nun ety li dad ow nine: «Em lisijim Sol, ejagb a eke ebr am ow a, Es Katak elu sos wkm yegm'ny. In anake l'erm'm m'ow a. L'erm'm m'ow yec'ety ke emeny ytu ekn es, ke Abⁿ Lala iy'ny em gbn.» ¹⁸ Kpekⁿ ob ek'anyn ese wcn sel af a angy Sol ec'anyamn ab em ok wus ety emeny l'ytu l'ekn es. L'igb ety wel ok'r mij nun; ¹⁹ ety eke l'ij ob a, l'ec ow'r em.

Sol am ij Krist e danju

Sol angy jam esel a ek'ir Damas ab ab segry beb. ²⁰ Kpekⁿ n'am cb kokoba Nyam nun igry susu, li dad eke Jesu in el Nyam jim. ²¹ Agy a fey ek'am iri'r lebl a low am iti any ety am dad ese: «Kc ow elm egry a eke Jerusalem am ijr agy a eke b'eyn Jesu e nin a gbre ab ee? Ety angy eke l'ow a gbe, ow elm eke li k'ony wel ke l'ewl wel egb waw esel ec'es ewel a ogry ee?» ²² Eke Sol am yegm Jwifel a ek'ir Damas a eke Jesu in el Mesia a, n'am dad low a l'ec em ton Jwifel a eknm low eke ki dad.

²³ Eke ow ibn a, Jwifel a ut asre eke k'ny wel ibi Sol, ²⁴ kc Sol iri el ec'asre ut a e low. Ow ony ncok lele legry

owr ab, wel am Ծսսu Բարձր a e masany a yec'etj ke wel ibi'r. ²⁵ Ow sosiem, ncok nyam Տժլ e jam esel a յոյ elu'l ulu nyam em etj յոյ usm'n es Բարձր a e lakp jam a. †

Տժլ im Jerusalem

²⁶ Eke Տժլ im ey Jerusalem a, l'յ՛լ eke li k'ey jam esel ab em, Կ՛ ըլ Բարձր in e low am յոյ ըլ Երրո, աճե -li k'ubm nawre eke ow k'el jam es tasi. ²⁷ Barnabas oc'r ab im etj ewl'l erm esel a ogj. Etj l'otar elel eke Տժլ ekan Es ԿժժԿժ e jagb af, lele elel eke Es ԿժժԿժ dadr Տժլ odad ab a, e low akr l'ok wel. Emeny l'otar elel eke lokm susu em Տժլ Եսսu e nin a e kokoba Damas a yeji e low akr l'ok wel. ²⁸ Yogj etj Տժլ anj ըլ ab, etj Jerusalem eb ab em n'am ec l'Ե՛Ե kokoba յոյ em tasi Es ԿժժԿժ e nin em. ²⁹ Li bi dad odad l'ok Jwifel eke b'eb'r Grk a yeji, etj wel ab li b'atar ów es; Կ՛ agj amua am erur eke k'ոյ wel ibi'r. ³⁰ Eke agj lisijimel a iri ow e low a, -l'oc Տժլ -l'us nuj es -n'im Sesare eb em etj -n'ոյ ow imn Tars eci.

³¹ Sica Nyamel anj erm es ey em Jude wus af nimum, Galile lele Samari ab. N'am agb յոյ em etj n'am ir eb Es ԿժժԿժ ec'elum em. Abj Lala ec'abu elum em a, nawre ub esel a am bobn.

Ene ec'ewlm owi

³² Eke Pier am ec usu a Բարձր a, լեցյ nyam n'im l'ok Lida Բարձր ec'agj a ek'ub nawre a ogj. ³³ Yogj, n'eyj igj nyam eke wel b'esyj Ene eke eru es ob erur ob af toj akpo niwn, anke li bubm es. ³⁴ Pier dad'r nine: «Ene, Jesu Krist am ewlm'j! İgb ke ár j ec'ob erur ob ab es j obi.» Kpekj Ene anj wus igb. ³⁵ Lida Բարձր ec'agj a Բարձր lele Sarճոն wus pete ab af ec'agj a ek'ekn Ene ec'ewlm owi a, itjn erm em etj el Es ԿժժԿժ eci.

Pier igbm Dorkas luw em

³⁶ Jope Բարձր, jam us lis nyam anj eke wel b'esyj Tabita. (Nin a Grk em a "Dorkas", etj ow e nyandre el "ndeyegj".) Segrj Բարձր abu b'anj'n low nimamn e kok em lele ԵճԵճԵճ ec'abu elum owi em ab. ³⁷ Legrj nyam l'ey յ՛լ etj luw ibi'r. Eke wel ok'r mij bake ow uwr a, wel kok'r sos etj wel oc'r im erum'n es êl afr a ec'oj nyam em. ³⁸ Eke Lida titm Jope †† ke jam esel a ek'anj Jope a iri eke Pier in anj yogj a, -l'erm agj yony eke k'im յոյ'n amani na: «S'am jոյոյ'n, igbm ab kpekj ow ey ogj aճa.» ³⁹ Eke Pier ejn amani a, kpekj l'igb n'im érmu ab ab.

Eke l'ow l'ey yogj a, wel oc im'n êl afr a ec'oj ab em. Ejոյոյ a Բարձր ow titm'n am ikj յոյ, etj am yegm'n sikotu a lele simob af ew a eke Tabita kok in ec'owr anj em a. ⁴⁰ Pier յոյ agj a Բարձր ok gberj etj l'ok ԵճԵճԵճ wus ni jոյոյ Nyam. Sica l'ewl l'Ե՛Ե լեցյuw ab any etj li dad nine: «Tabita, igb wus!» Legrj uw a fig fig anyamn etj eke l'ekn Pier a, l'igb li sig es. ⁴¹ Pier ucu abu յոյ'n elum'n abu l'igb n'inym es. Ow e jam a, l'esyj ejոյոյ a

† Bèbm 2 Korent 11.32-33. †† Jope lele Lida ab a kilo likj anj el araj.

lele յոյ esel ab ab etj li yegm wel Tabita ek'anj owr. ⁴² Low a eb es Jope Բարձր a nimum etj agj յոյոյ յոյոյ Es ԿժժԿժ em. ⁴³ Pier anj Jope kok segrj յոյոյ, ndey lel juma kok es nyam eke wel b'esyj Simճ a ec'akj. ‡

Pier lele Korney ab owi

10 Sesare eb em, igj nyam anj eke wel b'esyj Korney. Rom eci srճda eyj ekj yen ec'eb nyam eke wel b'esyj "Itali eb a", l'el ow ec'anym es. ² L'el Nyam nuj igj es tasi; in lel in ec'akj a Բարձր ab -l'ոյոյ Nyam nuj igj. Sakp յոյոյ li b'elum Jwifel em ec'ogbճru abu etj li bi jոյոյ Nyam segrj Բարձր. ³ Ncebles nyam eci wanci nyahan em, †† l'ekn es, kmeta Nyam ec'af'r erm es nyam ek'ey in ec'akj a ke esj'n: «Korney!» ⁴ Li ler afr erm es a erj ab etj l'ibrm ow nine: «Egrj gbél, Կ՛ bla lowi ee?» Afr erm es a dad'r nine: «Nyam egrj j e jոյոյ a lele ԵճԵճԵճ ec'abu eke b'elum ab ab e low eb, etj l'ijlm j es. ⁵ Sica, յոյ agj ím Jope esj egrj nyam eke wel b'esyj Simճ Pier a ow. ⁶ N'anj ndey lel juma kok es nyam eke wel b'esyj Simճ, ek'in ec'êl a anj okij neny a ogj.»

⁷ Ek'afr erm es a e dad'r odad a im a, Korney esj in ec'akj juma kok esel ab em e yony lel in e srճda eyj ab em e nyam eke b'anj'n saw, ke el Nyam nuj igj es tasi ab ab ow. ⁸ L'otar low a Բարձր ek'ey a akr l'ok wel etj l'erm wel Jope.

⁹ Eke լեցյ eny akr af, ke érmu nyahan a ek'us e jagb a am titm Jope a, Pier uyu êl luw af pete ab af Nyam jոյոյ eci. Ke լեցյ uyu nuj j, ¹⁰ etj namn ow'r sos; eke wel am kok in ec'ob ij owi a, n'am ekan nuj em. ¹¹ L'ekn afr ek'agbr em etj ob nyam anj em am us es: ob ek'anj esé gbad ligbél af eke wel ucu ow ec'enyembri yar a յոյ es ke am is es wus. ¹² Gbad ab af mindey erj erj a Բարձր ek'eli akr yar, lel el eke b'erir es wus wus, lele յ՛լ erj erj a Բարձր ab anj em. ¹³ Lebl nyam dad nine: «Pier, igb, ibi ke ij!» ¹⁴ GbեճԿ Pier յճu eb dad nine: «Es ԿժժԿժ, mi k'ոյոյ, anke լեցյ kaka m'ijm ob eke wel edjn oglog ob ek'aylm j eci any af a.» ††¹⁵ Emeny lebl a ikj em etj dad nine: «Ki ler ob yec'eke Nyam ayal a esé ob ek'aylm af.» ††¹⁶ Low a ey յոյոյ kpa kpa kpa sakp nyahan etj kpekj ob a ewl meny im afr.

¹⁷ Pier am tutr low na eke l'ekn es ekn em a e nyandre. Կ՛ wanci ab af, agj a eke Korney erm a bi bibrm uw yogj eke Simճ ec'êl a k'anj ab any, etj sica -l'ow -l'ok lisany a. ¹⁸ -N'am ibrm -l'esé: «Կ՛ aճa anake Simճ Pier anj ab ee?» ¹⁹ Pier anj am tutr es ekn a e nyandre, etj Abj dad'r nine: «Kin agj nyahan anj aճa am յ՛լ j. ²⁰ İgb, ùs es, ke ím el ab; ki bebar anke em m'erm el -l'ow.» ²¹ Pier us es im ejn agj a etj dad el nine: «Em,

‡ Jwifel b'ekn ndey lel e juma kok a esé juma eke b'ոյ egrj úwm anj Nyam ec'any af af. Egrj eke bi kok ndey lel e juma a, -n'iimn ow saw. Eke Pier ek'el Jwif a egrj eb anj Simճ ogj a, ow am yegm eke Pier յճ nuj am itjn sow tutr agj ec'el el eke k'usr Nyam jam a eci. †† Ncebles eci wanci nyahan el Jwifel eci Nyam jոյոյ eci wanci. Wanci na af anake Nyamel gbél e gbugj a, wel bi waw egr a. †† Ékn Ob Ap 11.1-47; Ezekiel 4.14. ††† Bèbm Mark 7.15,19.

εγῆ a ek'am ɔɔl ab ana. Kɔ bla sɔsiem owr ee?»²² -Li dad nine: «Ey, ey ec'anym es Kɔrney e nin em s'ow. L'el neny nyam es eke b'igḡ Nyam nuḡ etḡ Jwifel a feḡ b'aw'r. Nyam ec'erm es nyam ow dad'r eke li k'esḡḡ ow in ogḡ a, ke l'iri yec'a eke b'ow ɔny dad'r a.»²³ Etḡ sica Pier eb ok el akḡ ncok a eci. Eke leḡḡ eny a, l'us ejagb wel ab, etḡ Joḡe ec'agḡ lisijimel beb ewl'l.

²⁴ Eke emeny leḡḡ eny akr af a, l'ey Sesare. Kɔrney lel in ec'akḡ ec'agḡ a lele lawlel tasi eke l'ew abu ow a, anḡ el ec'eku em.²⁵ Wanci ab af eke Pier am ow ey akḡ a, Kɔrney igb ow ɔbr'r etḡ ok ɔwrɔkp wus in ec'any af, esḡḡ in elum ligbel em.²⁶ Kɔ Pier ɔny igbm'n etḡ dad'r nine: «Iḡb, anḡe em yeḡi εḡḡ ce m'el.»²⁷ Etḡ eke n'am ot neny Kɔrney ab a, l'ey akḡ a; yogḡ, l'ekn agḡ kɔkɔ eke as luku.²⁸ Li dad wel nine: «Uwr any eke Jwif eci Nyam nuḡ igḡ ebr a ɔkm abusu eke li k'im l'ekn utu εḡḡ oglog l'ey ow ec'akḡ a. Kɔ em, Nyam yeḡm'm eke mi k'ocm εḡḡ kaka feḡ ese εḡḡ eke aylm oglog εḡḡ ek'itm eke wel k'im ekn af.²⁹ Na sɔsiem, eke esḡḡm a, m'ɔnym neny m'ocm es etḡ m'ow. Sica m'am erur eke mi k'uw low a nuḡ af eke esḡḡm ab any.»

³⁰ Kɔrney ɔdu eb dad nine: «Ow ij seḡḡ nyahan eke wanci nene af ek'el ncebles e wanci nyahan em a eke m'anḡ em ogḡ a Nyam ḡḡḡ em a, kpru em εḡḡ nyam eke sus mob ek'am jeḡḡ a inym'm es anym.³¹ Li dad'm nine: "Kɔrney, Nyam iri ḡ e ḡḡḡ e lebl a etḡ l'ijlm abu elum ek'ɔḡ ɔgbɔru ab es.³² Erm agḡ im Joḡe esḡ Simɔ Pier ow. N'anḡ ndey lel juma kok es nyam eke wel b'esḡ Simɔ a ec'el ek'anḡ okij neny ab em." ³³ Kpeḡḡ m'erm agḡ ow esḡḡ etḡ erur ow. Sica ey feḡ s'anḡ anḡ Nyam ec'any af eke si k'iri ów a feḡ eke Es Kɔtɔkɔ abul'ḡ eke ki dad ey a.»

Pier ec'ów e dad Kɔrney ogḡ a

³⁴ Pier eb odad etḡ dad nine: «Sica ow am ok'm es sos em tasi eke nḡ Nyam am jeḡm agḡ es,³⁵ kɔ eb kaka feḡ em, εḡḡ kaka feḡ eke b'ɔny in ec'elum ke bi kok low nyim nyim a, li b'eb ow.³⁶ N'awḡ Israel ec'agḡ in ec'amani a: Amani Mamn a el erm es ey a ek'anḡ Jesu Krist a ek'el agḡ feḡ ec'Es Kɔtɔkɔ ab em.³⁷ Eke Jan ɔb kokoba ke ok agḡ mij nuḡ bake ow uwr a, low yec'a eke ikḡ anym ey Galile toḡ ke eb Israel nimum em a, uwr any.³⁸ Uwr elel eke Nyam ɔḡḡ Nasaret e Jesu in ec'Abḡ Lala a lele abusu ab ab any. Uwr elel yeḡ'eke Jesu ecr wus nimum af kok ów amamn, ke ewlm agḡ a feḡ ek'anḡ agḡ ec'es ew ab em a, anḡe Nyam anḡ in ab.³⁹ Etḡ ey s'ij ów a feḡ eke li kok Jerusalem lele Israel wus af ab a e danḡu. Wel ew'r olíkḡ af etḡ l'uw,⁴⁰ gbekɔ eke ow bi kok seḡḡ nyahan a, Nyam ɔḡḡ n'anḡ owr, etḡ ow ɔḡḡ abusu eke li k'elu sos ɔkm.⁴¹ Ow elm agḡ a feḡ ec'any af l'elum sos ɔkm, kɔ ey a ce eke Nyam ikḡ anym ɔsum ot ese adanḡu af a ec'any af. Eke Nyam igbm'n agḡ ek'uw ab em a, s'ij etḡ s'εḡḡ in ab.⁴² N'ɔḡ ey abusu eke si k'ɔb kokoba s'ok agḡ a, ke si dad eke in anake Nyam

ew'r eke li ki jeḡ agḡ ek'uw lel agḡ ek'anḡ owr ab ab e low l'ok a.⁴³ Kokoba ɔb esel a feḡ dad in e low ek'εḡḡ kaka feḡ ek'in ub ow nawre a, εḡḡ a e sikpl a in b'ow in ɔny oc ap ow e nin a ec'abusu ab em.»

Agḡ ek'elm Jwifel a yeḡi εḡḡ Abḡ Lala

⁴⁴ Eke Pier odad anḡ neny k'uwrm a, Abḡ Lala us es agḡ a feḡ eke am iri in ec'odad ab af.⁴⁵ ɔmn esel a ek'el Jwifel ke igḡ Pier ab ow a, low am iti any eke Nyam ec'Abḡ Lala a eke b'ɔḡ agḡ a, k'im εḡḡ agḡ ek'elm Jwifel a.⁴⁶ Tasi em a, -n'am iri wel am dad sodad sebr eke wel uwm any em, etḡ wel am kɔklm Nyam e sagb a. Ow sɔsiem Pier dad nine:⁴⁷ «Kɔ wel ɔtu eke k'edḡḡ agḡ amua mij ok nuḡ, sica eke -n'εḡḡ Abḡ Lala ese ey af ab ee?»⁴⁸ Etḡ n'ɔḡ abusu eke wel k'ok wel mij nuḡ Jesu Krist e nin em. Ow e jam a, -l'ibrm eke Pier k'anḡ el ab seḡḡ beb.

Pier am otar low a ek'ey a akr ok Jerusalem e Nyamel a

11 Erm esel a lel agḡ lisijimel a ek'anḡ Jude ab ab iri ek'agḡ ek'elm Jwifel a yeḡi εḡḡ Nyam ec'odad a eb.² Eke Pier ewl meny uyu ow Jerusalem a, Jwifel ek'ɔny ɔmn a † am ok'r ów af³ dad ese: «ÉÉ! Im ey agḡ ek'elm Jwifel a † ogḡ etḡ ij ob el ab!»

⁴ Ow sɔsiem, Pier otar low a ek'ey a akr mewl em ok el. Li dad nine:⁵ «M'anḡ Joḡe eb ab em, etḡ eke m'am ḡḡḡ Nyam a, m'am ekn es. M'ekn ob nyam ek'am us es ow εḡḡm, ob ek'anḡ ese gbad ligbel af ke wel cucu ow ec'enyembri yar a ɔny es, ke anḡ afr am us es toḡ ow titm'm.⁶ M'ok any es mi ler lokm a etḡ m'ekn mindey eke b'eli akr yar, akr em ndey, mindey eke b'erir es lele ɔr ab.⁷ Etḡ m'iri lebl nyam ek'am dad'm ese: "Pier, iḡb, ibi ke ij!"⁸ Gbekɔ mi dad m'ese: "Njan o, Es Kɔtɔkɔ! Anḡe leḡḡ kaka ob e wel edḡḡ oglog ob ek'aylm ḡ ec'any af a eym'm neny." ⁹ Emeny lebl a anḡ afr ikḡ dad nine: "Ob eke Nyam dad eke ow ayl a, ḡ, ki dad k'ese ow aylm."¹⁰ Low a ey eben eben sakp nyahan etḡ ob a ewl im afr.

¹¹ Wanci ab af ce, agḡ nyahan ow ok el a eke s'anḡ em a ogḡ; Sesare eb em etḡ wel erm el -l'ow em eci.¹² Abḡ Lala dad'm eke mi k'im el ab, ke bebar k'anm em em. Agḡ lisijimel na kɔkɔ na eke m'ot ab m'ow anḡ a, ewl'm Sesare, etḡ ey feḡ s'ok Kɔrney ec'akḡ a.¹³ L'otar elel eke l'ekan afr erm es nyam ek'inym es in ec'akḡ a, ke am dad'r eke li k'erm agḡ im Joḡe esḡḡm m'ów,¹⁴ mi dádr sodad eke b'ow el in lele in ec'akḡ a nimum ab e ɔḡ eci.¹⁵ M'ɔb nuḡ m'am dad el odad, etḡ kpeḡḡ Abḡ Lala us el es af ese elel eke ey yeḡi l'us ey es af nuḡ ɔb em ab af.¹⁶ Kpeḡḡ m'ɔkn low yec'a eke Es Kɔtɔkɔ dad a: "Jan ok agḡ mij nuḡ mij em, kɔ ɔny, wel b'ow ok ɔny mij nuḡ Abḡ Lala em."¹⁷ El yeḡi Nyam ɔḡ el ob ap nenyembri nyam a eke n'ɔḡ ey leḡḡ a eke s'ub Es Kɔtɔkɔ

† Jwifel ek'ɔny ɔmn a: Grek em a, odad a ec'iri tasi a el εḡḡ ek'ubr likr es. †† agḡ ek'elm Jwifel a: Grek em a, odad a ec'iri tasi a el agḡ ek'ubrm likr es a.

‡†† Ékn Ob Kok 2.1-4. ‡‡† Ékn Ob Kok 1.5.

† Ékn Ol ɔkn 10.17. †† Ékn Luk 24.30,42.

Jesu Krist nawre a: sica bwo el'm eke mi k'edjn Nyam, low yec'eke l'erur eke li ki kok ab ee?»

¹⁸ Eke sica -l'irir sodad amua bake ow uwr a, -n'ony erm es ey etj -li k'oklm Nyam -li dad nine: «Nawre tasi, Nyam nj agj ek'elm Jwifel a yeji abusu eke k'itjn erm em ke ejn owr anj tasi a.»

Siri ec'Antios e Nyamel a

¹⁹ Etien ek'uw oc es e gbre ijr ek'ey a, nj omn esel a omu es; el em ec'agj beb im toj ok Fenisi, Sivr lele Antios † eb em ab, gbek agj ek'el Jwifel a ony ce -n'am dad Nyam ec'odad a -l'ok. ²⁰ K' omn esel beb ek'el Sivr lele Siren eb em ec'a, ow ok Antios, etj dad agj ek'elm Jwifel a Es K'okta Jesu e lis ec'Amani Mamn a ec'odad. ²¹ Es K'okta ec'abusu a anj el ab, ow nj agj njok gbel ub nawre etj itjn erm em el Es K'okta eci.

²² Jerusalem e Nyamel ec'agj a iri low na etj -l'erm Barnabas im Antios. ²³ Eke n'im l'ey yogj ke l'ekn elel eke Nyam eci bibm a kok omn esel a, sos em itjn etj l'atr wel sos es eke wel k'ony erm susu, ucu Es K'okta ony es. ²⁴ Tasi em a, Barnabas el egj senyn senyn eke Abj Lala lele omn ab iy em gbok. Agj njok gbel egj Es K'okta owi eb. ²⁵ Ow nj Barnabas im Tars eke k'esj Sol. ²⁶ Eke n'etj ow a, l'oc ow ab l'ewl l'ow Antios. -N'anj yogj e Nyamel ab em el yony mum toj lakpo mum, etj -li yegm agj njok gbel low. Antios eb em anake wel nj es esj jam esel a "kretienel a".

²⁷ Legj ab em a, kokoba nj esel anj Jerusalem ow Antios. ²⁸ Abj Lala nyimn el em ec'egj nyam eke wel b'esj Agabus † etj am nj amani dad eke ow'n k'ow in ibnm etj lek ligbel in b'ow in ey wus na nimum af. (Lek a ey tasi, lakpo ab af eke Klod el Sesar a.) ²⁹ Ow nj jam esel a egj eb eke egj etj nj yec'a eke n'ony ow ec'abusu a, yec'a ek'otu eke k'elum lisijimel ek'anj Jude a abu a. ³⁰ -Li kok eben, etj -l'oc abu elum a -n'nj Barnabas lele Sol ab oc im nj Jude wus af e Nyamel a ec'agj ekpek a.

Jak ec'ibi owi lele Pier ec'onj owi ab

12 Legj ab em a, eb ebu Erkd Agripa am ijr Nyamel ec'agj nyam nyam gbre. ² N'nj wel ibi Jak ek'el Jan lisijim a lab ler em em. ³⁴ Sica eke l'ekn ek'ow akpl Jwifel a sos em a, Futufutu eke ejru anm em ec'es gbegbl e legj ab em, n'nj wel nj Pier elu sobel em, etj nj s'oda eyj eb yar yar sakp yar am nsu ow. N'ony tutr eke li ki jej ow e low l'ok dedeku a ec'any af eke Pak ec'es gbegbl a b'oc es. ⁵ K' eke Pier anj sobel em a, Nyamel ec'agj a am njnj Nyam nj'n omn em tasi.

† Antios el Rom eci seb a eke ew es a eci nyahan em ec'eb gbel. Wel b'ikj anym awl Rom lele Alesandri ab. Seny em a, l'ij agj 500.000. Antios el nyam gbel Apols lele sinyam ejec'ab eci nun ijg usu. Antios anake agj ek'elm Jwifel a eci Nyamel krekre ey njm a, etj Nyamel na anake erm P'ol a. †† Agabus: Ekn Ob Kok 21.10. ‡ Klod el Sesar a: Rom eci Sesar yen em ek'ew eb ab es 41 toj 54 eke wel ew Jesu Krist a. Lek na ey in ec'es ew ec'akpo 46 toj 48 eke wel ew Jesu Krist a.

Pier ey njm sobel em

⁶ N'ok a eke legj k'eny ke Erkd jej in e low ok dedeku a ec'any af a, Pier am eru memn s'oda eyj yony ec'aranj. Wel ok'r njbraka yony etj usu nsu esel inym es, egj etj anj in ec'usu sobel lisany a. ⁷ Kpru em Es K'okta ec'af'r erm es nyam ilm any etj usuayl ejn ok sobel akj a. Afr erm es a ijr Pier abu menegb em, uwr'r etj dad'r nine: «l'gb fafa!» Njbraka a ek'anj'n sabu a er ok wus. ⁸ Etj afr erm es a dad'r nine: «S'us nj e mob a, † ke ok nj e c'okruk' a.» Pier elum'n etj afr erm es a igj af dad nine: «S'us nj e mob af ew a ke us'm jam.» ⁹ Pier igj afr erm es a ugn ey njm sobel ab em. Li k'onym omn eke low a eke afr erm es a am kok a k'el nawre tasi: n'am tutr eke ow el es ekn em. ¹⁰ -L'afj krekre ec'usu nsu usu ab es, yony em ec'a yeji etj -n'im -l'ok lowi lisany a ek'okj banj ab any a ogj. El ec'any af lisany a fig in obi etj -l'ok njm. -N'im -l'ok eberj nyam em, etj kpru em afr erm es a elu' es.

¹¹ Sica low a ek'ey a ok Pier es sos em etj li dad nine: «Ca gbe, m'am ekn ek'ow el nawre tasi: Es K'okta anake nj in ec'afr erm es ow eb elu'm es Erkd ec'abusu ab em eke m'anj lele Jwifel e low njnj ferj ek'am tutr eke ki kok em e lis ab ab a.» ¹² Sica eke ow ok'r es sos em a, n'im Mari ek'el Jan Mark lis ec'akj a. Yogj agj njok gbel as luku anj Nyam njnj em. ¹³ Pier cicm lisany abu, etj akj juma kok lis nyam eke wel b'esj Rod igb ow eke ki fig'r lisany a. ¹⁴ Eke l'iri lebl a ke l'uw any ek'ow el Pier a, sos em itjn toj l'ijl es eke li ki fig ow lisany a, k' l'uru es n'im li dad agj a eke Pier in anj lisany. ¹⁵ -Li dad ow nine: «Nun em am njnj!» K' neny am at'r es eke ow el low nawre tasi. Etj -li dad -l'usr af nine: «Eben ke in ec'afr erm es ana.» ¹⁶ Eben yeji Pier abu anj em am cicm lisany a abu. Eke sica -li figr lisany a, -l'ekn ow etj ow ew el any iti. ¹⁷ Li tat wel abu eke wel ki yewal etj l'otar elel eke Es K'okta nj elu' njm sobel ab em a e low akr l'ok wel. Etj li dad nine: «Dadr low a okr Jak †† lel agj lisijimel beb ab ab.» Etj l'ey njm l'eb ejagb n'im usu ejeci.

¹⁸ Sica eke usu ot es a, njbar ligbel ey s'oda eyj a ec'aranj etj -n'am ibrm el sosi low yec'ek'etj Pier a. ¹⁹ Erkd nj wel nj Pier es, k' wel njnj'n. Li bibrm usu nsu esel a low etj njnj abusu eke wel k'ibi el. ††† Ow e jam a, n'anj Jude n'im Sesare etj yogj n'anj segj beb.

Erkd Agripa e luw owi

²⁰ Sica legj nyam Erkd njnj erm bebl ligbel Tir banj eyj lele Sidon banj eyj ab e lis. Banj a yony mum

†† S'us nj e mob a: Grek em a, odad a ec'iri tasi a el Egn nj e meb er em a. ††† Jwifel bi tutr eke egj etj njnj in ec'afr erm es eke b'ekn in e lis e low (Matie 18.10; Ebre 1.14). -Li bi tutr eke sakp oglog afr erm es a b'okm sos njm etj etj a eke li bi kok ow e lis e low a, li b'ot ow es. †††† Jak na eke wel am ur nin anj a, Jesu lisijim ab ana. †††† Rom eyj ogj a, eke usu nsu es nyam nsu sobel em es nyam senyn senyn batj l'uru es n'im a, ow e low a in eci. Eke ow el luw eci yeji, usu nsu es a anake b'ow eb sobel em es a ec'usu a.

neny okr af eke k'im ekn'n. In e saw ec'egh ek'el Blastus em -l'ecr -n'im -l'ibrm Erɔd eke erm es ey k'ann, anke el e ban a yony mum b'ol ob ij eb ebu ec'eb ab em. ²¹ Eke legh a eke wel ew a ow a, Erɔd sus in ec'eb es ew es e mob sus em a, li sig es eb ebu e lekpn af etj n'am dad wel ow dedeku em. ²² Dedeku a ɔg dad nine: «Na nyàm anake am dad odad a, kɔ ow elm egj.» ^{†23} Kɔ, kpru em, Es Kɔɔkɔ ec'af'r erm es nyam kok Erɔd low, anke anyg-bel a ek'el Nyam ec'a l'eghm n'ɔɔm ow, etj segj beb b'ec a sisj ij'r l'uw.

²⁴ Nyam ec'odad a gbɛ am eb es obn.

²⁵ Eke Barnabas lele ɔɔl ab uwar el e juma Jerusalem a, -l'oc Jan Mark -l'ewl meny ab -n'im Antios.

Wel ɔɔsum Barnabas lele ɔɔl ab ot

13 Antios e Nyamel ab em, *kokoba* ɔb esel lele low yegm esel ab ek'ann a ec'en el: Barnabas, Simeɔn (eke wel ign nin af Nijer), Lusius (Siren ban iy), Man-ayen (ek'el Galile ec'es ew es Erɔd Antipas e mew em e lawl), lele ɔɔl ab. ² Legh nyam, eke -n'am n'ɔɔm Nyam ke -n'am enj neny a, Abj Lala dad el nine: «Ocr Barnabas lele ɔɔl ab ewr saw yec'etj ke -li kok juma a eke m'esj el ow ec'a.» ³ Ow sosiem, eke -n'enj neny, -ni n'ɔɔm Nyam toj ke ow uwr a, -l'at Barnabas lele ɔɔl ab abu nuj etj -n'ɔɔm wel abusu wel im.

Barnabas lele ɔɔl ab im Sipr eb em

⁴ Ek'Abj Lala erm Barnabas lele ɔɔl ab a, -n'im -l'ok Selesi ban etj yogj, -l'eb mijetj -n'im Sipr lekr em. ⁵ Eke -n'imn -l'okr Salamin ban a, -n'am dad Nyam odad Jwifel e *Nyam* nuj ign susu a. Jan Mark yeji anj el ab el eci abu elum eci.

⁶ -L'ubr lekr a kpekj kpekj toj -l'ok Pafɔs ek'ann nuj a. Yogj, -n'enj cam es nyam eke wel b'esj Bar Jesu; l'el Jwif nyam eke b'ocr in sosi *kokoba* ɔb es. ⁷ L'ir Sergius Polus, lekr a ec'es ew es ek'el nuj em ɔny es a ogj. N'ɔɔm wel esj Barnabas lele ɔɔl ab anke l'erur eke li k'iri Nyam odad. ⁸ Gbekɔ cam es eke wel b'esj Grɛk em Elimas a b'atar Barnabas lele ɔɔl ab ow es etj am ɔl eke k'irmn es ew es a ec'ɔmn a eke k'ɔny a. ⁹ ɔɔl eke wel b'esj Pɔɔl yeji, ^{††} ke Abj Lala iy em a, ɔkɔ cam es ab any ¹⁰ etj dad'r nine: «Yadɔ gbɛl es eke low nuj kok eb sos! *Agn* e liy! Low mamn fɛj ec'ifnu! Es Kɔɔkɔ ec'ow amamn a eke bebɔm ok es a, b'ol eke k'ɔny wuwal. Kɔ k'ow walm ow e low elum es ee? ¹¹ Sica ìri gɔkɔ: Es Kɔɔkɔ b'ow efal'ɔ any etj k'ow eknm ligbn ec'usuayl a segj beb.» Kpekj Elimas any efl etj anj ncebn em; n'am ɔbɔrm l'ol egj eke k'ɔny'n abu. ¹² Eke es ew es ekn low a ek'ey a, l'ub nawrɛ etj Es Kɔɔkɔ e l'is e low yegm a ok'r es sos em ɔɔm.

Pɔɔl lele Barnabas ab im ok Pisidi ec'Antios a

¹³ Sica Pɔɔl lele agj a ek'am us'r jam ab ab eb mijetj Pafɔs nanu etj im ok Perj, Panfili wus af. Etj Jan Mark elu el es yogj ewl im Jerusalem. ¹⁴ El gbɛ, -l'ign Perj -l'us ejagb kpekj kpekj toj -n'im -l'ok Pisidi wus af ec'Antios a. Eke *nenegh* e legj ow a, -l'ok *Nyam* nuj ign usu a -l'ok es. ¹⁵ Eke wel awl lel *ol* e silɛl ab em lele *kokoba* ɔb esel ec'ab em uwr a, Nyam nuj ign usu a ec'es ew esel a ɔk egj im dad el nine: «Agn lisijimel, ek'ɔny ɔw ɔm ec'odad eke ki dadr atar dedeku a sos es, ke ɔtur eke ki dadr gɔkɔ.»

¹⁶ Pɔɔl igb tat el abu etj dad nine: «Israel ec'agj lele ɔny ek'elmn Jwifel ke anj anj Nyam nuj ign ec'a, ign n'ɔɔm es irir! ¹⁷ Nyam ek'el Israel ec'agj a e Nyam a ɔɔsum ey lagɔel ot. N'enyn agj amua legj ab em eke -l'ir etueb Ejipt wus af a. Etj in e lec ab em n'ɔny l'ot wel es Ejipt. ¹⁸ Loj yogj, n'ɔnym wel ab ow ij akpo ekj yony. ¹⁹ Kana wus af a, ni nuj eb ɔkɔ etj l'oc wel eci wus a n'ɔny in ec'agj a esɛ el ec'aja ob ce af. ²⁰ Ow amua fɛj ɔtu eke k'ij akpo duw akpo ekj yony lele lew ab.

Low na b'ec a, n'ɔny ey lagɔel jej ok esel toj ow ok *kokoba* ɔb es Samiel e legj em a. ²¹ Sica -l'ibrm eb ebu nyam etj Nyam ɔk el Saul, Kis jim, Benjame ec'eb em ec'egh ek'ew eb ab es ow ij akpo ekj yony. ²² Eke sica Nyam ign Saul elu es a, n'ɔny wel David esɛ eb ebu af. N'am dad David e l'is e low l'esɛ: *M'enj Jese jim David: l'el em ec'erm ec'erur, li b'ow li kok low fɛj e m'erur eke li ki kok a.* ²³ David ec'alaw ab em e nyam el Jesu eke Nyam oc ew Israel eci Es Eb Elu Es, esɛ elɛl eke l'ewar l'ew es ab af. ²⁴ Gbuɔ ke Jesu ow a, Jan dad Nyam odad ibrm ek'Israel ec'agj a nimum k'itjɔn erm em ke ok mij nuj. ²⁵ Eke sica Jan am uwar in e juma a, n'am dad l'esɛ: “Kɔ ɔny, bwo ec'egh am ocr'm eke m'el ee? M'elm egj a ek'am ekur a. Gbekɔ ìrir, egj nyam anj'm jam am ow, etj m'itm ɔkɔ yeji eke mi k'ɔny in e ɔkɔkɔ meɔ a mi ɔmɔu'n es akr em.” ⁵

²⁶ Agj lisijimel, ɔny ek'eel Abraham ec'alaw lele ɔny ek'elmn Jwifel ke anj anj Nyam nuj ign ec'a, ey fɛj anake wel is ey es eb elu ec'odad na a. ²⁷ Tasi em a, Jerusalem ec'agj a lele el eci es ew esel ab ab uwm egj a ek'el Jesu ab any, etj *kokoba* ɔb esel eci silɛl eke wel b'awl nenegh fɛj a, -l'irim ow okm el es sos em. Gbekɔ eke -l'obr Jesu low a, -n'ɔny sodad a fɛj iy neny. ²⁸ -N'enj low kaka ek'ow em -li k'ibi ow, kɔ -li dad *Pilat* eke k'ibi'r. ²⁹ Eke -li kok fɛj a eke Nyam l'el ewar Jesu eci l'is a, -l'usm ow es olikɔ af etj -l'elu ow uɔmɔu em. ³⁰ Gbekɔ Nyam igbm'n luw em. ³¹ Segj ɔkɔ gbɛl, agj

‡ n'ɔnym ow ab: odad na Grɛk em a, wel ɔtu ek'itjɔn ejec'em dad esɛ l'egh wel e low l'eb. †† Èkn Ol ɔkn 7.1; Joswe 14.1. †† Èkn 1 Samiel 3.20. ††† 1 Samiel 13.14; Selu 89.21; Esayi 44.28. Èkn 1 Samiel 8.5, 19; 10.21; 16.12 yeji. ††† Èkn Mark 1.4; Luk 3.3. § Èkn Jan 1.20; Matie 3.11; Mark 1.7; Luk 3.16; Jan 1.27. †† Èkn Matie 27.22-23, 57-61; Mark 15.13-14, 42-47; Luk 23.21-23, 50-56; Jan 19.15, 38, 42.

† Bèbm Ezekiel 28.2. †† ɔɔl ɔny en yony: Jwifel b'esj'n ɔɔl etj Rom ey b'esj'n Pɔɔl. Èkn Ob Kok 22.27-29.

a ek'us Jesu jam Galile etj toj im ok Jerusalem a ec'any af, l'okm sos ckm etj sica agj a el in ec'adanju Israel ec'agj ec'any af. ³²⁻³³ Ey obi yeji, s'am is cny Amani Mamn na. Sica eke Nyam igbm Jesu luw em a, low yec'a eke l'ewar ey lagjel a, li kok ow iy neny ey eke s'el el ec'ey a eci, ese lele eke wel ncn Selu yony em ab af: *"Ny em ec'iy, yefenyina em a, m'el asj".* †

³⁴ Nyam ikj anym ewar eke in b'ow in igbm Jesu luw em yec'etj ke ow'n k'ewlm in ugjm es ij. Li dad nine: *"M'ow m'waj cny ow amamn a eke em obi m'ewar eke mi k'waj David a, etj ctur eke k'wnyn cwn ow em."*³⁵ Na sosiem anake Nyam Lel ejec'em n'am dad l'ese: *K'ow yebm n e libawi mamn ugjm es uwamu em.*³⁶ David e legj em a, li kok Nyam e juma e bebem ew es a toj batj l'uw, wel oc'r es lagjel e saw etj l'ugj es; ³⁷ k' in a eke Nyam igbm luw em a, l'ugjm es. ³⁸⁻³⁹ Agj lisijimel, ow it eke k'uwj any eke Jesu em anake ctur cwn sikpl eci oc ap a. Mojs ec'ol a ctum ebm elum cny es cny e sikpl ab em, k' agj fej eke cny cwn Jesu em a, Nyam ot el ese agj nyim nyim af. ⁴⁰ Sica ewr erm yec'etj ke low na eke kokoba cb esel dad a k'ejnm cny:

⁴¹ "Èkan, cny, Nyam e miyer kokr esel, low a iti cny any, ke írmn ocr es!

Anke cny ec'owr anj em, m'ow mi kok low nyam eke K'ow ubmn nawre,

eke egj am dad cny ow ec'odad cncb yeji." » ††

⁴² Eke Pól lele Barnabas ab ok ckm Nyam nuj igj usu a, wel ibrm eke nenegj ek'am ow a, -li k'ewl meny -l'ow -li dad odad nyam na ce. ⁴³ Eke luku as a uwr a, Jwifel ncn lele agj a ek'egj el e Nyam nuj igj e low eb a, am us Pól lele Barnabas ab jam. -N'am dad wel eke -li k'inym es kikri Nyam eci lec a eke b'waj el ab em.

⁴⁴ Eke nenegj ow a, ow anj ese eb ab em ec'agj a fej ce in im in am iri Es Kctak ec'odad af. ⁴⁵ Eke Jwifel ekn dedeku na a, ow cny el nyamneyr; -n'am wewr Pól etj -n'am cny odad -l'oc ow es nenym. ⁴⁶ Pól lele Barnabas ab am dad el odad tasi ese: «Cny, ow it eke wel k'ikj anym dad cny Nyam ec'odad a ye; gbek eke ebmn odad a, ke am ocar cny sosi ese agj eke k'ctum ejnm sel ek'cny uwr a, sica si b'ow s'im agj ek'elm Jwifel a ogj! ⁴⁷ Kin low yec'eke Es Kctak cny ey ow ec'abusu a: *M'oc'j ese ebr ebr a fej ec'usuayl af, yec'etj ke yegm wus na nimum ec'agj a, elel eke -li k'ejan sel a.*» ††

⁴⁸ Eke agj ek'elm Jwifel a iri ow amua a, sos em inj el etj -n'am elu Es Kctak bia odad na eci; etj agj a fej eke Nyam ikj anym ew sel ek'cny uwr ec'a, ub nawre.

⁴⁹ Nyam ec'odad a eb es wus a nimum af. ⁵⁰ K' Jwifel a ok bosu amamn em ec'cny a eke b'igj Nyam nuj a lele eb a eci nyimn esel ab ab al lokm; -l'ijr Pól lele Barnabas ab gbre etj -l'ogj wel el eci wus ab af. ⁵¹ Pól lele Barnabas ab cic akr sec ok el es ††† etj im Ikonio.

† Selu 2.7. †† Akr 34: Esayi 55.3, Septant em ec'odad eke wel oc. Akr 35: Selu 16.10. ‡ Èkn 1 Èb Ebu 2.10. †† Abakuk 1.5, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Esayi 49.6. ††† cic akr sec ok el es: ow el meny ewr eke bi yegm egj ab ec'ijarm. Èkn Matie 10.14 lele akr otar ab ab.

⁵² Jam esel a ek'anj Antio a ec'a, sos em inj ligbel lele Abj Lala eke -n'ejan ab a afj el es.

Pól lele Barnabas ab im ok Ikonio

14 Ese Antio ec'ab af, eke Pól lele Barnabas ab im ok Ikonio eb em yogj a, -n'im -l'ok Jwifel e Nyam nuj igj usu a, etj -n'am dad Nyam odad toj batj Jwifel lele agj ek'elm Jwifel ab ab e ncn ub nawre. ² Gbek Jwifel a ek'erurm eke k'ub nawre a, itr agj a ek'elm Jwifel a toj -n'cny agj lisijimel a e tutr nj. ³ K' Pól lele Barnabas ab ubrm el e legj ab es. Eke -n'cny cwn ncn Es Kctak em a, -n'am dad Nyam eci cwn ikj a ec'odad erm susu em. Es Kctak am cny el abusu -li kok simeny ewr lele ow any iti owi ab, etj ow em a, n'am yegm eke wel ec'odad a el nawre. ⁴ Eb ab em ec'agj a ubr em yony: agj likpr inym es Jwifel a eci, etj beb inym es erm esel a eci.

⁵ Jwifel lele el ek'elm Jwifel a lele el ec'es ew esel ab ab, am bebem eke k'ijr Pól lele Barnabas ab gbre ke ibi el mebn em. ⁶ Eke -li b'uw any a, -l'uru es -n'imn Likaoni wus af e seb ab a ek'el Liser, Derb, lele ow e saw saw ab ab eci. ⁷ Yogj yeji, -n'am cb Amani Mamn a e kokoba.

Pól lele Barnabas ab im ok Liser

⁸ Liser yogj, egj nyam anj eke bi sig es ce anke li bubm es. In e mew em etj sos ey'r etj legj kaka l'ctum n'anm es. ⁹ Legj nyam Pól am dad odad etj n'am iri. Pól ok'r anyamn af am ler'r etj l'ekn eke egj a cny cwn eke k'ewl. ¹⁰ Li dad ow lebl tuctu em nine: «Ìgb, inym es cej!» Egj a igb us es etj am an es.

¹¹ Eke dedeku a ekn low a eke Pól kok a, -l'c' -li dad el ec'eb ek'el Likaoni ab em nine: «Sinyam itjn sos el agj ow ejn ey!» †††¹² -N'am esj Barnabas "Zes" etj -n'am esj Pól "Ermes", [§] anke Pól anake b'cb amani a. ¹³ Zes eci nyam njn usu a anj eb a ec'em ey usu a. In ec'egb waw es a ot sed lele suw amamn ab ow lisany a ec'any af; l'erur eke dedeku ab ab -li ki waw egb -n'waj Barnabas lele Pól ab. ¹⁴ Gbek eke Barnabas lele Pól ab iri low na a, -n'cny el eci mob sus em a -li gbagbrm em, ^{§†} etj -l'uru es -l'ok dedeku ab em -n'am elu lebl -li dad -l'ese: ¹⁵ «Agj lisijimel, k' bla etj am kokr eben ee? Agj ce s'el ese cny af. S'am is cny Amani Mamn a eke k'igj cny e sinyam ekekey na ek'el ob cfr cfr a okr es, ke ewal ler Nyam ek'anj owr ke kok afr, wus, okij lele ob fej ek'anj em ab ab a.†††¹⁶ Godo goda a, li yeb ebr ebr a fej eb el obi ec'ejagb eke -l'erurir. ¹⁷ Gbek sejn fej li b'okm sos ckm in ec'erm mamn cny ab em: li b'waj mij anj afr etj an ok cny wus etj li b'waj cny egb eke k'ubr ek'ow e legj b'ow a; ^{§†} li b'waj cny ob ij etj li bi yibr cny ec'erm a sos em inj.» ¹⁸ Sodad amua e dad em cncb yeji, erm esel a ij gbre eke k'edjn dedeku a eke ki waw egb cny el.

††† Bèbm Ob Kok 28.6 ab. § Grekel e Nyam nuj igj em a, Zes el sinyam ec'es ew etj Ermes el el eci nyam eke -li b'erm. §† Èkn Matie 26.65 ec'akr otar a. §†† Ckm Ok 20.11; Selu 146.6. §† Bèbm Selu 147.8; Jeremi 5.24.

¹⁹ Jwifel ek'ann Pisidi eci Antios a lele Ikoniom ab a ow etj eb dedeku a. -L'w Pɔl mebn em ibi eci, etj -l'wdu -l'elu ow wkm barn a anke -li tutr ek'ow uw ŋ. ²⁰ Sica eke jam esel a ow ar elul il em a, l'igb wus l'awl l'ey barn a. Eke legj b'eny a, Barnabas ab -n'im Derb.

Siri eci Antios a ec'awl im owi

²¹ Pɔl lele Barnabas ab im wɔb Amani Mamn e kokoba Derb eb em; yogj, -li kok agj nɔwɔ el *jam* esel. Sica -l'awl meny -n'im Lisr, Ikoniom, lele Pisidi eci Antios ab ab. ²² -L'usur jam esel a erm, -l'atr wel sos es eke wel k'inym es tuwtu wel ec'wɔm ab em etj -n'am dad wel -l'esɛ: «Ow it eke si k'ijr gbre nɔwɔ gbuŋ ke s'ók Nyam e *gbrengbi* usu a.» ²³ Nyamel fɛj em, -li b'ennm *agj* ekpekp -n'wɔj wel etj eke -li b'enn nɛny -ni ŋɔŋj Nyam a, -li b'afɔl wel es -n'wɔj Es Kɔwɔk eke agj amua wɔj wɔm in em a. ²⁴ Emeny -l'ubr Pisidi wus a etj -n'im -l'ok Panfili eci wus ab af. ²⁵ Perj eb em yogj, -l'wɔb Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba etj sica -n'im -l'ok Atali eb em. ²⁶ -L'igb yogj mijetj em -n'aam Siri ec'Antios a. Eb na em anake wel ot ok el Nyam eci nyimn mamn ab em juma na eke sica -li kokr -l'uwarir a ec'a. ²⁷ Eke -n'imn -l'okr yogj a, -l'as Nyamel ec'agj a luku -li dad wel ów a fɛj eke Nyam ecr el em kok a, lele lele eke Nyam figr agj ek'elm Jwifel a yeji wɔm e lakp a. ²⁸ -N'ann yogj jam esel ab ab ow ibn nɔwɔ.

Jerusalem eci luku as gbɛl a

15 Agj beb ann Jude ow Siri eci Antios a etj am yɛgm agj lisijimɛl a low dad esɛ: «Eke *ubrmn* likr es esɛ elɛl eke Mois ec'ol a am ibrm ab af a, k'ow wɔtumɛn etj nɛm es eb elu.» ¹² Pɔl lele Barnabas ab etj low na ebm etj -l'atar ów es ligbɛl agj ab ab. Wel etj eb eke Pɔl, Barnabas lele Antios ec'agj beb ab k'im Jerusalem ke *erm* esel a lele *agj* ekpekp ab ab -li dad odad na. ³ Etj Nyamel a ekn el ec'usu im a e low. †† -L'ecr Fenisi lele Samari ab eci, etj -n'am awl elɛl ek'agj ek'elm Jwifel a ocr any wɔkɛj Nyam a e low; amani na wɔ agj lisijimɛl a wɔj sos em in ligbɛl.

⁴ Eke -l'okr Jerusalem a, Nyamel a, erm esel a, lele agj ekpekp ab ab eb el, etj ów a fɛj eke Nyam ecr el em kok a, -n'am awl -l'ok wɛl. ⁵ Gbɛkɔ *Farisiel* ec'ogog ec'agj beb ek'wɔj wɔm a, igb etj am dad esɛ: «Ke wel búbr agj a ek'wɔj wɔm k'elm Jwifel a ekr es ke wel ŋj el -l'elɛm Mois ec'ol a.»

⁶ Erm esel a lele agj ekpekp ab ab as luku etj am wɔj odad na igb ogj ekn. ⁷ Eke -l'atarir ów es kpekp a, Pier eb odad etj dad nine: «Agj lisijimɛl, uwr any eke legj a etj Nyam wɔsum oc'm wɔj ec'aranj eke mi k'wɔb Amani Mamn e kokoba m'ók agj ek'elm Jwifel a, yec'etj ke -l'iri ke -l'ub nawrɛ. ⁸ Etj Nyam eke uw agj eci mɛrm ab any a, elu wɔm yɛgm eke l'eb wɛl; n'wɔj wɛl

Abj Lala esɛ ey af. ⁹ El lele ey ab ec'aranj a, l'okm ereb kaka: l'ayal wel ec'erm a anke -n'wɔj wɔm. ¹⁰ Etj sica bla sosisem am sismn Nyam odad agj a ek'wɔj wɔm a ec'erekp leg leg ec'uyul em, erekp ek'ey lagjel lele ey obi ey obi ab, s'wɔtum s'uyum ab ee? ¹¹ Ke tasi em a, s'ub nawrɛ eke Es Kɔwɔk Jesu eci wɔj ikj ab em wel wɔj ey esɛ el af.»

¹² Sica dedeku a fɛj yewal tij, etj wel am iri Pɔl lele Barnabas ab dad meny ewr lele low any iti owi ab eke Nyam ecr el em kok wɔj agj a ek'elm Jwifel a. ¹³ Eke Pɔl lele Barnabas ab dad odad a ok es a, Jak †† wɔj eb etj dad nine: «Agj lisijimɛl, irir em ec'odad na! ¹⁴ Simɔ dad elɛl eke kɔwɔk em etj Nyam ew eb eb ec'agj ek'elm Jwifel a e low any, ke el em a ot agj eb mum nyam el in eci. ¹⁵ Etj low na lele *kokoba* wɔb esɛl ec'odad ab ab okr af, anke Nyam Lɛl am dad esɛ:

¹⁶ Ow e jam a, m'ow m'awl m'ow, ke David ec'él a ek'ey wus a m'usr em, in e él ek'uj a, mi kókr em, ke m'inymn in es.

¹⁷ Etj agj ejec'a fɛj b'ow wɔ Es Kɔwɔk es; es, ebr ebr a fɛj eke m'esj eke k'el em ec'a, b'ow wɔl m es.

Na el Es Kɔwɔk ec'odad eke dad;

¹⁸ legj a etj l'elu in ec'ow amua wɔm li yɛgm.» ††

¹⁹ Jak igj af dad nine: «Na sosisem, m'erurm eke wel k'ijr agj a ek'elm Jwifel ke oc any wɔkɛj Nyam a gbre. ²⁰ Gbɛkɔ s'áwɔj el lɛl si dad el eke -li k'ijmɛn ndey eke wel oc wawr egb wɔj sekp, -l'ijmɛn *nfaci*, -l'ijmɛn ndey eke wel okm mebl es, -l'egjmn mebl; ††²¹ anke godo godo etj, eb eb fɛj em, wel am dad Mois eci sol amua ec'odad etj Nyam nuŋ igj susu yeji segj fɛj *nɛnɛgɛj* e legj wel b'awl.»

Lɛl eke wel awj wɔm esɛl a ek'elm Jwifel a

²² Ow sosisem *erm* esel a, *agj* ekpekp a, lele Nyamel a fɛj ab etj eb eke k'ot el em ec'agj igj Pɔl lele Barnabas ab af im Siri ec'Antios a. -Li wɔsum Jud eke wel b'esj Barsabas lele Silas ab -l'ot; -l'el agj lisijimɛl ab em ec'any esɛl yony. ²³ Kin lɛl eke wel wɔj el a: «Erm esɛl a lele agj ekpekp ab ab, ek'el wɔj lisijimɛl a, am wɔj agj lisijimɛl a ek'elm Jwif k'ir Antios, Siri lele Silisi ab a lebl. ²⁴ S'iri ek'agj ann ey ogj anj ow wɔj wɔj ewr jenjen, ebr ermij el eci sodad ebl ab em. Ow elm ey s'wɔm el abusu low na e kok eci. ²⁵ Na sosisem, ey a fɛj eci nɛny af okr em, si wɔsum agj s'ot eke si k'erm el wɔj ogj a, -l'awl ey lawlɛl Barnabas lele Pɔl ab, ²⁶ eke blel irmn el ec'owr ann a ey Es Kɔwɔk Jesu Krist e juma kok em. ²⁷ S'am erm Jud lele Silas ab wɔj ogj a eke ki dad wɔj el obi em,

†† *Èkn Ob Kok 12.17 lele akr otar ab ab.* †† *Amɔs 9.11-12, Septant em ec'odad eke wel oc.* ††† -li k'ijmɛn ndey eke wel oc wawr egb: *Èkn Wkm Ok 34.15; 1 Korent 8.7-13. Grekel ec'ob wɔj ij usu eci ndey eke ann a, el ndey eke wel oc wawr egb wɔj sekp. -l'ijmɛn nfaci:*

-Li k'ijmɛn ndey

eke wel okm mebl es, -l'egjmn mebl:

† *Èkn Ob Ap 12.3.* †† *Nyamel a ekn el ec'usu im a e low: odad na Grek em a, wel wɔtu ek'itjɛn ejec'em dad esɛ Nyamel a ewl el ejagb.*

‡ *Èkn Ob Kok 10.*

Pɔl lele Silas ab mob sos etɔ ɔɔ abusu eke wel k'ɔr el likɔni em. ¹²³ Etɔ eke wel ɔr el senyn senyn bake ow uwr a, wel ok el sobel em, etɔ wel ɔɔ usu ɔsu es eke k'ew el nyamn af senyn senyn. ²⁴ Eke n'etɔ abusu ikɔ na a, l'ot l'ok wel sobel ab em ec'akɔni nyam ek'anɔ sobel a e nuɔ kɔkɔ a, etɔ n'awɔɔm wel akr ekɔ ekpr ab.

²⁵ Ncok eci lɛɔɔ uyɔ nuɔ em a, Pɔl lele Silas ab am ɔɔɔɔ Nyam eɔɔ ej kɔkɔm'n etɔ sobel em esel a am iri. ²⁶ Kpru em, wus umu tuɔtuɔ, ɔɔ sobel a mumu. Kɔɔɔɔ masany a fɛɔ fig ok es etɔ sobel em esel a eci ɔɔɔɔɔ a fɛɔ ɔɔɔɔ es. ²⁷ Usɔ ɔsu es a ufɔɔm es, eke li b'ekn eke sobel a eci masany a fig a, l'ɔdu in e lab ler em a l'elu ɔkm eke li k'ibir in sosi, aɔke n'am tutr eke sobel em esel a uru es im. ¹¹²⁸ Kɔ Pɔl barm in e lɛc fɛɔ em ninɛ: «Ki kokr ɔ sosi low ɔɔɔɔ! Ey fɛɔ s'anɔ aɔa!»

²⁹ Usɔ ɔsu es a ibrm eke wel k'igɔ al; l'uru es l'ey akɔ a, sos ufɔɔ em, erɔɔ ab, l'ok ɔwɔkɔɔ wus Pɔl lele Silas ab ec'any af. ³⁰ N'ɔɔ wel ok ɔkm etɔ li dad wel ninɛ: «Aɔɔ eɔɔɔ, kɔ ayaf mi ki kokr ke m'etɔ sel ee?» ³¹ -Li dad ow ninɛ: «Ùb Es Kɔkɔkɔ Jesu nawɔ ke ɔ lele ɔ ec'akɔ ab etɔ sel.» ³² Etɔ n'am dad ow Es Kɔkɔkɔ ec'odad, in lele aɔɔ a fɛɔ ek'anɔ'n akɔ ab ab. ³³ Ncok a eci wanci ab af cɛ, usu ɔsu es a ot el ab im etɔ ɔɔɔɔ el abi enyembri ab es. Kɔɔɔɔ in ec'aɔɔ ab ab wel ok el mij nuɔ. ³⁴ L'oc Pɔl lele Silas ab n'im in ec'akɔ a etɔ n'ɔɔ wel ob ij. Eɔɔ na lele in ec'akɔ ab ab sos em am ɔɔɔ aɔke -l'ub Nyam nawɔ.

³⁵ Eke lɛɔɔ eny a, Rom e jɛj ok esel a erm aɔɔ ow dad usu ɔsu es a ninɛ: «Èlu aɔɔ a es.» ³⁶ Usɔ ɔsu es a ow dad Pɔl ninɛ: «Jɛj ok esel a ɔɔ abusu eke wel k'elu ɔɔ es. ɔtur eke sica k'okɔ ɔkm imn erm es ey em.» ³⁷ Kɔ Pɔl dad aɔɔ a ninɛ: «Wel jɛjm ey e low okm, etɔ n'ɔɔ wel ɔr ey dedeku ec'any af, ke ey Rom ec'aɔɔ cɛ! Etɔ n'ɔɔ -l'ok ey sobel em. Sica n'am erur eke -li k'ok ey ɔkm es lɔ em ee? S'etɔɔm! -L'ow el obi -l'ok ey es!»

³⁸ Aɔɔ a im ewl jɛj ok esel a sodad a eke Pɔl dad a. Eke -l'irir eke Pɔl lele Silas ab el Rom eyɔ tasi a, ermni eɔɔ el es. ³⁹ -L'ow -l'etɔ low ij -n'ɔɔ wel, etɔ n'ɔɔ -l'ok wel ɔkm sobel ab em etɔ -ni ɔɔɔ wel eke wel k'ok ɔkm baɔɔ a. ⁴⁰ Eke Pɔl lele Silas ab ok ɔkm sobel ab em a, -n'im Lidi oɔɔ a. Eke -l'ekn aɔɔ lisijimel a, ke -l'atar wel sos es a, -n'im.

Pɔl lele Silas ab im ok Tesaloni baɔɔ

17 Sica Pɔl lele Silas ab ecɔ Anfipolis baɔɔ lele Apoloni baɔɔ ab eci im ok Tesaloni; yogɔ, Jwifel eci Nyam nuɔ igɔ usu aɔɔ. ² Eɛe el el eke sakp sakp fɛɔ li bi kok ab af a, Pɔl im ey Nyam nuɔ igɔ usu a. *Nenɛɔɔ* kpa kpa kpa sakp nyahan, l'atar ów es Nyam odad nuɔ af aɔɔ a ek'anɔ yogɔ ab ab. ³ N'am ayal l'ok wel etɔ n'am yɛɔm wel eke Nyam Lel em a, ow akpl eke *Mesi* a k'ij gbɛ ke áɔɔ luw em igb. N'am dad wel l'etɔ: «Jesu

† Aɔɔ a ek'elm Rom eyɔ a, jɛj ok esel a b'ɔɔ wel ɔr el gbɔɔ ke wel jéj el e lís e low ok. Aɔɔ ek'el Rom eyɔ a, wel eɔɔ eke wel ki kok el eben. Pɔl lele Silas ab a, Rom eyɔ; ow itm eke wel k'ɔr el. †† Èkn Ob Kok 12.19 eci akr otar a. ‡ Bèbmɔ Ob Kok 16.15; 18.8.

na eke m'am dad ɔɔ in ec'odad a, in anake l'el Mesi a.» ⁴ Jwifel ab em e beb odad a ok es sos em etɔ -l'ow -n'etɔ Pɔl lele Silas ab. Gɔɔɔ kɔkɔ ek'am igɔ Nyam nuɔ a lele bosu amamn em ec'ɔɔɔ kɔkɔ ab yɛji kok eben.

⁵ Gbɛkɔ Jwifel a nyamneyr am ɔɔ. -L'as ów mareɔ mareɔ esel eke -n'etɔ ab ebɔɔ em a luku, -n'am is odad aɔɔ ab em, etɔ n'am bubr aɔɔ em baɔɔ a. Ca -l'igb -l'ok Jasɔn ec'akɔ a, -n'am ɔl Pɔl lele Silas ab eke -li k'ɔɔ -l'ot -n'im dedeku a ec'any af. ⁶ Eke -n'etɔm wel a, -l'ɔdu Jasɔn lele aɔɔ lisijimel beb ab es -l'ow baɔɔ a ec'es ew esel a ec'any af, etɔ n'am ɔɔ -li dad -l'etɔ: «Aɔɔ amua inymn wus na nimum es afr; sica ey oɔɔ a -l'ok al. ⁷ Etɔ Jasɔn eb ok el akɔ! Aɔɔ amua fɛɔ am kok ów ek'elm *Sesar* ec'ol a eci, aɔke -n'am dad eke es ew es ejeci nyam in aɔɔ eke wɛ'n b'etɔ Jesu.»

⁸ Sodad amua ɔɔ dedeku a lele eb a ec'es ew esel ab ab sos inym es afr. ⁹ -N'ɔɔ Jasɔn lele aɔɔ lisijimel ab ab ew os es gbɔɔ etɔ -l'elu wel es.

Pɔl lele Silas ab im ok Bere baɔɔ

¹⁰ Kɔɔɔ eke lɛɔɔ uk a, aɔɔ lisijimel a ɔɔ Pɔl lele Silas ab im Bere. Eke -l'okɔ yogɔ a, -n'im Jwifel e *Nyam* nuɔ igɔ usu a. ¹¹ Bere e Jwifel a b'etɔ low eb akm Tesaloni ec'a; -l'eb Nyam odad a el e sos em ɔɔ fɛɔ em. Etɔ sɛɔɔ fɛɔ -li bi wewr Nyam Lel a, yec'etɔ ke -l'ekn eke Pɔl ec'odad eke bi dad el a el nawɔ. ¹² El em ec'aɔɔ kɔkɔ ub nawɔ; etɔ Gɔɔɔ ab em, bosu amamn em ec'ɔɔɔ kɔkɔ lele eɔɔ kɔkɔ ab yɛji ub nawɔ.

¹³ Kɔ eke Tesaloni e Jwifel a iri eke Pɔl am dad Nyam odad Bere baɔɔ em yɛj'a, -l'ow -n'am ɔɔɔ dedeku a mɛɔm em -n'ɔɔ wel ew jen jen. ¹⁴ Ow sosiɛm, kɔɔɔ aɔɔ lisijimel a ɔɔ Pɔl imn okij any a eci; gbɛkɔ Silas lele Timote ab gbɛ aɔɔ Bere. ¹⁵ Aɔɔ a ek'aam nyimn Pɔl a im ewl' tonɔ ok Aten baɔɔ, etɔ -l'ewl -n'im Bere Silas lele Timote ab ec'amani a eke Pɔl ɔɔ ab ab. Amani ab em, n'am ibrm eke wel k'ow fafa etɔ'n.

Pɔl aɔɔ Aten baɔɔ

¹⁶ Eke Pɔl am eku Silas lele Timote ab Aten yogɔ a, low am ey'r sos em eke eb na k'el sɛkp eci nuɔ igɔ ɔɔ. ¹⁷ *Nyam* nuɔ igɔ usu yogɔ, li b'atar ów es Jwifel lele aɔɔ a ek'elm Jwifel ke am igɔ Nyam nuɔ ab ab, etɔ ebɔɔ em yɛji sɛɔɔ fɛɔ li b'atar ów es aɔɔ ejeci eke li b'etɔ ab ab. ¹⁸ Epikurel lele Sitoyikel eci low yɛɔm esel ab ab †† yɛji am atar ów es Pɔl ab. El em ec'aɔɔ beb am ibrm etɔ: «Nenym gbɛ es na, bla odad iy n'am dad gbɛ ee?» Eke aɔɔ beb am iri Pɔl dad Jesu ec'odad lele luw em aɔɔ igb owi ab a, †† -n'am dad -l'etɔ: «Eɔɔ na, etɔ etu e sinyam a cɛ ec'odad ow'n am dad af.»

†† Epikurel eci low yɛɔm esel a bi tutr eke wel b'anɔ owɔ lɔɔɔn owi eci cɛ. -Li bi tutr eke Nyam éwm wus e low any, kɔ mareɔ mareɔ cɛ ów in b'ow. Sitoyikel eci low yɛɔm esel a éɔɔɔ lɔɔɔn e low ebm. -Li bi tutr eke sol aɔɔ eke bi nyimn wus etɔ ow it eke wel k'atr sos es elum sol amua. †† luw em aɔɔ igb: Luw Em Aɔɔ Igb, Gɔɔ em a yɔw e nin (Anastasis).

19 Ow sostiẽm -l'oc Pɔl ab -n'im baɲɲ a ec'ow bebm esel a † ec'any af, etɲ -li dad ow nĩẽ: «Kɔ s'ɔtu eke si k'uw low yegm owr na eke am dad ow ec'odad ab any ee? 20 Eke am dad ey ow eke am iti ey any a sostiẽm, s'am erur eke si k'uw ow e nyandre ab any.» 21 Tasi em a, Aten eyɲ a feɲ lele etu agɲ a ek'ir el ab a, b'eb seɲɲ nɔnɔ am iri oglog am dad ow owr ec'odad cẽ.

22 Pɔl inym es ow bebm esel a ec'any af etɲ dad nĩẽ: «Aten eyɲ, m'am eɓmɲ nyamɲ eke low low feɲ em eel Nyam nuɲ iɲɲ esel tasi. 23 Tasi em a, eke m'am ec'ony eci baɲɲ em a ke m'am ekn'ony e sinyam nuɲ iɲɲ e mob a, m'ekn egb waw usu nyam eke wɛl nɔnɔ: "Nyàm eke wɛl uwm any eci". †† Eẽ! Yec'a eke am iɲɲ nuɲ ke uwmɲ any a anake m'am ow mi dad'ony in ec'odad a. 24 Nyam a eke kok wus na nimum lele mob feɲ ek'anɲ em ab a, anake el afr lele wus ab eci Es Kɔkɔ a, etɲ l'irm Sinyamel ek'agɲ us ab em. 25 L'ibram eke agɲ k'ɔɲ'n ob kaka feɲ eɛ ow'n'ɔnym ob af; tasi em a, in anake li b'ɔɲ agɲ a feɲ owr anɲ, sel lele mob mob feɲ ab a. 26 Eɲɲ nyam coco em, li kok ebr ebr a feɲ etɲ l'ok wɛl wus na nimum af. L'ok akpo n'ɔɲ wɛl, etɲ susu susu a eke -li k'ir a yeɲi, l'edɲ ow e sereb a. 27 Li kok ebeɲ yec'etɲ ke agɲ a s'ɔl es. Etɲ eke es'ɔl a am ew bɔbrm em yeɲi, k'aw ke -l'ɔtu eke -li k'etɲ ow, anke Nyam anm kpekpe eɲɲ kaka eci. 28 Tasi em a, ɔny e lɛl nɔn esel a yeɲi dad nĩẽ: "In em s'anɲ owr, s'ɔtu eke si k'an es s'ec, etɲ s'anɲ." Etɲ lɛl nɔn es eɲeci nyam yeɲi dad nĩẽ: "S'el in ec'ey." ††

29 Eke s'el in ec'ey a, si k'ɔɲɲn tutr eke Nyam anɲ eɛ sika em nyàm, os em nyàm oglog lebɲ em nyàm ek'agɲ ij mɛwl kok el ec'ow tutr em af. 30 Agɲ ec'any uwm em ec'ow eke kok lɛɲɲ a ek'ec ab em a, Nyam ewm erm af ij, kɔ n'am ibrm susu a feɲ ec'agɲ a eke k'itɲɲ el ec'es an a. 31 L'oc lɛɲɲ nyam l'ew es, eke eɲɲ a eke li sɔsum l'oc ab em, li b'ow li jej wus e low l'ok nɛnyembri nyam em. L'elu ow e low ɔkm agɲ feɲ ec'any af eɲɲ na eke l'igbɲ luw em ab em!»

32 Eke -l'irir Pɔl dad luw em anɲ igb ec'odad a, agɲ beb am kokr'r miyer, etɲ oglog am dad eɛ: «Lɛɲɲ eɲeci ke s'iri ɲ ec'odad na.» 33 Af anɲ anake Pɔl elu el es a. 34 Kɔ agɲ beb gbẽ eɲɲ in e low a eb etɲ ub nawrẽ. El em a, Denis ek'el ow bebm esel ab em ec'eɲɲ a, ɲow nyam eke wɛl b'ẽɲɲ Damaris a lele agɲ eɲec'ab anɲ em.

Pɔl im ey Korent baɲɲ

18 Eke ow amua b'ec a, Pɔl igb Aten im ey Korent. 18 †† Yogɲ n'etɲɲ Jwif nyam eke wɛl b'ẽɲɲ Akilas; wɛl

† baɲɲ a ec'ow bebm esel a: Grek em a, Ayeropaj.
†† Egb waw usu na eke wɛl kok ɔɲ nyàm eke wɛl uwm any a, Aten eyɲ e tutr em a, nyàm eɲeci nyam ek'ow k'ɔdm -l'ijal es sostiẽm eci. ‡ Eɲɲ nyam coco em: Adam em, Nuɲ ɔb 1.28. L'edɲ ow e sereb a: †† Pɔl am ebr el e lɛl nɔn esel a, Epimenid lele Aratɔs ab ec'odad a eke dad ab em. †† Korent el Akayi wus af ec'eb gbẽl; eb na em, agɲ ufu es em etɲ in eci nfaci ij owi a agb nɔnɔ.

ew'r Pɔɲ eci wus ab af. N'anɲ Rom, Itali wus af l'ow ey Prisil ab ow k'ibnɲ, anke yogɲ Sesar Klod ɔɲ abusu wɛl ogɲ Jwif el a feɲ. Pɔl im etɲ el, 3 etɲ eke -n'ɔɲɲɲ juma nyam ek'el ndey lɛl em lɛf e kok a, l'ir wɛl ab etɲ -li b'okr af -li kok juma. 4 Neneɲɲ feɲ, Pɔl b'im Nyam nuɲ iɲɲ usu a, etɲ eke li b'eb odad a, li b'ɔl eke li k'eb Grekel lele Jwif el ab.

5 Sica eke Silas lele Timote ab anɲ Maseduan ow a, †† Pɔl b'oc in e lɛɲɲ a feɲ am dad Jwif el a Nyam odad am ij nɛny dad eke Mesi a Jesu. 6 Kɔ Jwif el a eɲɲɲ in e low a eɓm etɲ bi wɛwr'r; ow sostiẽm l'ufɲ in e mob sus em a e siflɛl ab es l'ok wɛl es, †† etɲ li dad wɛl nĩẽ: «Eke batɲ irmɲ, ke ɔny obi em ana; ow elm em e low ij. Sica em a, m'ow m'oc any m'ɔkɲ agɲ ek'elm Jwif el a.»

7 Pɔl igb yogɲ im ir Titius Justus ogɲ, ek'in ec'el a titm Nyam nuɲ iɲɲ usu a. L'elm Jwif kɔ l'el eɲɲ nyam eke eɲɲ el eci Nyam nuɲ iɲɲ owi a eb. 8 Krispus ek'el Nyam nuɲ iɲɲ usu a ec'es ew a, lele in ec'akɲ ab ab 9 ub Es Kɔkɔ nawrẽ. Korent baɲɲ eyɲ nɔnɔ ek'iri Pɔl ec'odad a yeɲi ub nawrẽ etɲ ok mij nuɲ. 9 Sica nɔk nyam, Pɔl am erur mɛmɲ etɲ Es Kɔkɔ am dad'r eɛ: «K'uru etɲɲ! Nɛny anɲɲ em am dad! K'abl nɛny, 10 anke m'anɲ ɲ ab. Eɲɲ kaka k'ɔtum kokm'ɲ low ɲuɲ anke eb na em, agɲ nɔnɔ el em eci.» 11 Pɔl anɲ Korent kok lakpo nyam awl nɔnɔ etɲ am yegm agɲ Nyam odad.

12 Lakpo ab af eke Galion eb Rom ec'es ew Akayi ogog ec'a, Jwif el okr af irɲɲ Pɔl. -L'oc ow -n'im jej ok ec'any af 13 etɲ -li dad nĩẽ: «Eɲɲ na am ɔl eke k'eb agɲ iɲɲ Nyam nuɲ ek'otm ol a ec'ab es.» 14 Eke Pɔl ɔl eke ki dad odad a, Galion dad Jwif el a nĩẽ: «ɔny Jwif el, tasi em a, blel ow el low ɲuɲ li kok, oglog low ligbel marem anake li kok a, ke blel m'ok sos es m'iri ɔny ec'odad a. 15 Kɔ ek'ow el ow es atar odad ebl owi af, en owi af lele ɔny obi e sol owi af ab a, na ɔny obi e low eke k'ekan ana. Sodad nɛnɛ a, m'ɛrurm eke mi k'el ow e jej ok es!» 16 Etɲ l'ogɲ wɛl jej ok usu a. 17 El feɲ -n'ɔɲɲ Sɔsten ek'el Nyam nuɲ iɲɲ usu a ec'es ew es a, etɲ -n'am ɔɲ ow jej ok esel a ec'any af; gbɛkɔ Galion cĩm sar okm el es.

Pɔl ewl im Antio

18 Pɔl anɲ Korent ibn. Sica l'elu agɲ lisijimɛl a es, etɲ l'eb mijetɲ l'ot Prisil lele Akilas ab n'im Siri. Gbuɲ ke -l'eb mijetɲ a, Saɲkre eb em yogɲ, Pɔl ɔɲ wɛl er'r sin anke l'ij nɛny. 18 †† -N'im -l'ok Efes etɲ Pɔl elu el es yogɲ. N'im l'ey Nyam nuɲ iɲɲ usu a etɲ Jwif el ab ab -n'am

†† Filip e Nyamel a ɔɲ Silas lele Timote ab os is Pɔl. Ow ɔɲ Pɔl sos ok es in e Nyam juma kok ab em. Li kókm juma a eke ow em li b'etɲ os a ij. Ękn 2 Korent 11.9; Filip 4.14-15; Ob Kok 17.15. ††† l'ufɲ in e mob sus em a e siflɛl ab es l'ok wɛl es: ow e nyandre el eɲɲ ab ec'ijarm. Ękn Matie 10.14 lele ow ec'akr otar ab ab. ‡ Bèbmɲ Ob Kok 16.15,33. †† Rom eyɲ ɔɲ abusu eke wɛl ki kok Nyam nuɲ iɲɲ owi eɛ Jwif el ec'ab af, kɔ ow elm Nyam nuɲ iɲɲ owi feɲ gbẽ. Jwif el am ok Pɔl ow af anke el ec'a, Pɔl am yegm agɲ Nyam nuɲ iɲɲ owi eɲeci; ow el low ligbel ek'itm Rom eyɲ ec'ol ab em. Galion gbẽ am oc Pɔl eci low yegm a eɛ Jwif el ec'ab af. ††† Pɔl edɲ seɲɲ eb ij nɛny Nyam ec'any af eke k'ɛɲɲɲ mar, erm sin (Awl 6.1-21). Sakp nɔnɔ Jwif el bi kok ebeɲ Nyam bia elu eci. Ba wɛl b'er sin, ke lɛɲɲ a eke wɛl edɲ eb a uwr ɲ. Ękn Ob Kok 21.24 lele akr otar ab ab yeɲi.

atar ów es. ²⁰ -L'ibrm ow ek'ow k'anη el ab ibn, kɔ l'egnm. ²¹ Ke l'élú wél es a, li dad wél nine: «Eke Nyam egn, legn ejeci m'ow m'ewl meny m'ow ɔny ogn aηa.» Etn l'igb Efes n'imn mijetn em eci. ²² Eke l'itr es Sesare a, l'uyu n'im Jerusalem l'esgn Nyamel ec'agn a, gbnj etn n'im Antis. ²³ Li kok segn beb yogng etn n'im. In ec'im em a, l'ecr Galasi lele Friji e wus ab af eci etn n'am atr jam esel a sos es.

Apolɔs im Efes

²⁴ Jwif nyam eke wél b'esn Apolɔs ke wél ew Alesandri a, ow ey Efes. L'el odad ebl mamn es eke uw Nyam Lel any senyn senyn yeji. ²⁵ Wél yegm'n Es Kɔtɔk Jesu ec'e-jagb a e low, etn ari at em, n'am ɔb kokoba li yegm agn Jesu e lís e low feg cecé em; gbekɔ Jan eci mij ok nun a cē e low l'uw any. ²⁶ N'am dad ów ɔmn em tasi Nyam nun ign usu yogng. Eke Prisil lele Akilas ab iri'r lebl a, -l'oc ow etn -l'otar Es Kɔtɔk Jesu ec'e-jagb a e low akr tasi -l'ok ow.

²⁷ Sica eke Apolɔs am erur eke k'im Akayi wus af a, agn lisijimel a atr'r sos es, etn -li kok lel -n'awng eb ab em eci jam esel a yec'etn ke wél éb'r senyn senyn. Eke n'im l'ey yogng a, agn a eke Nyam e bibm em ɔny ɔmn a, l'elum wél abu nɔkɔ. ²⁸ Tasi em a, dedeku feg ec'any af n'am ot ów tasi li yegm eke Jwifel a ɔnym low ij: Nyam Lel em, n'am elu ɔkm eke Mesi a Jesu.

Pɔl im ok Efes eb em

19 Ek'Apolɔs anη Korent a, Pɔl ebr mafeny em eci im ey Efes. N'etn jam esel beb yogng ² etn l'ibrm wél nine: «Kɔ eke ubr nawre a, etn Abn Lala ee?» -Li dad ow nine: «Ek'Abn Lala nyam anη yeji, s'irim; wél dadm ey ow e low.» ³ Ow ɔn Pɔl ibrm el nine: «Ke sica bogng e mij ok nun etn ee?» -Li dad ow nine: «Jan eci mij ok nun a eke yegm agn a.» ⁴ Pɔl dad el nine: «Legn ab em a, Jan am ok agn a ek'egn eb eke k'itn erm a mij nun etn n'am dad Israel ec'agn a eke k'ub egn a eke b'ow anη'n jam ow a nawre, egn a el Jesu.» ⁵ Eke -l'irir ów amua a, -n'ɔn wél ok el mij nun Es Kɔtɔk Jesu e nin em. ⁶ Pɔl at el abu nun etn -n'etn Abn Lala. -N'am ebr sebr eke wél uwm any etn -n'am iri Nyam ogn ec'odad -li dad. ⁷ Agn a feg ɔtu ek'ij agn lew yony.

⁸ Pɔl b'im Nyam nun ign usu a, etn yogng awl emum nyahan, li bi dad ów ɔmn em tasi. N'am dad Nyam e *gbrengbi* usu a ec'odad etn n'am ɔl elel eke li k'eb agn a ek'am iri in ec'odad a. ⁹ Gbekɔ agn nɔkɔ am ɔny lɔru aru, égn ek'ub nawre etn dedeku a ec'any af, am cak Es Kɔtɔk Jesu ec'e-jagb a e low. Ow sosiem Pɔl elu el es, ot jam esel ab ab im, etn segn feg am dad Nyam odad Tiranus e lel él em a. ¹⁰ Low na ibn ton ij akpo yony; ow ɔn agn a ek'ir Azi ogog a, Jwifel lele agn ek'elm Jwifel ab ab iri Es Kɔtɔk ec'odad a.

Seva ec'ey a

¹¹⁻¹² Pɔl em, Nyam am kok sakrowa egbel ton batn agn b'ot sigbad, oglog nun es awng eke Pɔl ew sos a lís ɔlu a: ɔl a b'oc el es lís etn *abn* etn a b'ok ɔkm el em. ¹³ Jwifel beb eke b'ec susu susu ogn abn etn eke b'anη ɔlu em a, el yeji am ebm oc Es Kɔtɔk Jesu e nin a ogn abn etn ok ɔkm. -Li bi dad abn etn a -l'ese: «Jesu a eke Pɔl am dad in e low a e nin em, m'am dad ɔny eke k'okr ɔkm!» ¹⁴ Ebn eke *egb* waw es ligbel nyam, Jwif eke wél b'esn Seva a, ec'ey lɔn a yeji bi kok ana. ¹⁵ Kɔ legn nyam, *abn* etn nyam dad el nine: «M'uw Jesu any etn m'uw egn ek'el Pɔl ab any, etn kɔ ɔny, bwo el ɔny ee?» ¹⁶ Etn egn a eke abn etn ir em a ey el af, etn l'ey lec l'akm wél feg; l'ɔr wél lec em ton batn mob kok kok el; -l'uru es -l'ok ɔkm akn a -n'im sos ɔfr.

¹⁷ Efes ec'agn a, Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, iri low na; el feg etn am ɔny el etn agn am ɔny Es Kɔtɔk Jesu e nin a ec'elum ligbel. ¹⁸ Agn nɔkɔ a eke ub nawre a ow dedeku a feg ec'any af egn ów etn a eke -li kokr a e low eb. ¹⁹ Agn nɔkɔ a eke kok cam owi a ot el e silé a ow, etn dedeku a feg ec'any af -l'ofn. Wél ub silé a ec'os abi ek'ɔtu eke k'ij a, etn el ec'os ab em, ow ij jete efu fandi ekn yony lele lew ab. ²⁰ Elel eke Es Kɔtɔk ec'abusu em, Nyam ec'odad a am eb es ke am elu in e lec a ɔkm ana.

Efes eb em e dedeku a ec'erm bebl

²¹ Eke ów amua ec ok es a, Abn Lala nyimn Pɔl [†] eke k'ecr Maseduan lele Akayi ab eci, ke im Jerusalem. N'am dad eke ek'in im yogng, ow'n it ke in ím *Rom* yeji. ²² Ow sosiem n'ɔn in ec'abu elum esel yony, Timote lele Eras ab ikn anym im Maseduan, kɔ in obi a gbē emeny n'anη Azi segn beb.

²³ Legn na af, erm bebl ligbel ey Es Kɔtɔk Jesu ec'e-jagb a sosiem. ²⁴ Sica iny es nyam eke wél b'esn Demetrius b'oc jete ufu kokr nyàm ɔw Artemis [‡] eci nyamel ekekey, etn ow b'ɔn juma kok esel a b'etn os nɔkɔ. ²⁵ L'as in e juma kok esel a lele agn ejec'a eke el e juma a ot in ec'a es a luku etn li dad wél nine: «Agn o, uwr any eke ow el juma na anake b'ɔn ey s'ir eb senyn senyn a. ²⁶ Am ekan etn am irir low eke Pɔl ikn na am kok a: tasi em a, n'am dad eke sinyam a eke agn in kok a, in elm nyàm, etn l'eb agn nɔkɔ, ow elm Efes etn ɔny cē, kɔ Azi wus nimum af yeji. ²⁷ Low na ɔtu eke ki etn ey e juma a, ke emeny ow ɔn nyàm ɔw Artemis e nyamel gbel a irmn in ec'any a; nyàm ɔw na eke Azi lele wus na nimum ec'agn a feg ab b'ign nun a e sagb a b'ow oc es!»

[†] El eci os, jete ufu nyam el juma kok es nyam e legn nyam eci labm ɔg. [‡] Abn Lala nyimn Pɔl:odad na Grék em a, wél ɔtu ek'itn ejec'em dad ese Pɔl egn eb. ^{‡‡} Artemis el nyàm ɔw eke Azi ec'agn nɔkɔ b'ign nun. -Li bi tutr eke ow b'ɔn agn ey ew, ow b'akpal egn. N'ɔny nun ign susu likn lele lew lele nyahan ab, etn Efes anake el ow eci usu ligbel a. Legn ab em a, in e nyamel gbel a el wus na nimum eci mob amam ab em e ligbel marem nyam.

† Bēbmn Ob Kok 19.3-4. †† Ēkn Matie 3.11; Mark 1.4, 7-8.

²⁸ Eke -l'irir sodad amua a, agñ a erm ebl afññ es etñ am çg dad ese: «Efes eci Artemis a el ligbel!» ²⁹ Erm bebl a eb es eb a feñ em. Agñ a çny Gayus lele Aritak ab, Maseduan wus af eyñ yony eke b'ewl Pól usu, etñ dedeku em -l'ub -l'ok dedeku a e luku as usu a. ³⁰ Pól am erur eke k'okm sos çkm dedeku a ec'any af, kç jam esel a edññ in. ³¹ Azi wus ab af eci idr esel beb a ek'el lawlel a, çñ'n bçwl ñçññ'n eke li k'iim dedeku a e luku as usu a. ³² Wanci ab af a, luku as a wuwal: agñ beb b'çny na ke dad, amua b'çny na ke dad, etñ çkç gbel ec'a, -l'uwm low a sosiem eke -n'anññ luku as ab em ab any. ³³ Jwifel a akñ ów a ok Alesandr ñenym etñ -l'ikññ ow anym eke li ki dad. Alesandr igbl abu ogñ: l'erur eke dedeku a ec'any af li k'eb odad li dad l'otar akr. ³⁴ Gbekç sica eke ow ok el es sos em eke ow el Jwif a, el feñ -l'çg lebl nyam toñ ow kok wanci çmu yony: «Efes eci Artemis a el ligbel!»

³⁵ Sçg a anñ em toñ etñ sica eb a eci es ew es a çtu edññ dedeku a etñ dad ninç: «Efes ec'agñ, yewalil ç! Agñ a feñ uw any eke Efes ec'eb a b'çsu Artemis gbel a e nuñ igñ usu a lele in e lebn em nyàm ek'anñ afr ey wus ab ab. ³⁶ Ow itim egñ kaka any. Ow sosiem çtur eke ki yewalil tiñ, ki kokr nyamb owi. ³⁷ Kin, otr agñ amua owr anja, -l'iym nyamel gbel a e mil etñ -li wewrm ey e nyàm yçw a yeji. ³⁸ Eke Demetrius lele in e juma kok esel ab ab çny low egñ ab a, ow çny seğñ eke wel bi jeñ ów ok etñ es ew esel yeji anñ: yogñ anake -li k'im -li jeñ -l'ok a. ³⁹ Etñ emeny eke çnyñ low eke k'ibrmn a, wel b'ow dad ow ec'odad luku as gbel a eke b'an es ol af a ec'any af. ⁴⁰ Tasi em a, yeñenyna e low na ek'ey a, af yogñ a, wel çtu eke k'ot ey ese agñ low egññ ebm esel af, anke low kaka anm ek'am ayal ey ec'ejanin na, etñ si k'ow s'çnym odad ebl ek'ow af si k'otar ejanin na e low akr senyn senyn.» ⁴¹ Eke li dad ów amua uwr a, l'igbl luku as a ec'agñ a sos ogñ.

Pól im Maseduan lele Gres ab

20 Eke ów wuwal a feñ ok sel a, Pól as jam esel a luku etñ am atr el sos es. Ow b'uwr a, l'elu wel es n'im Maseduan. ² L'ecr wus ab af eci, l'atr çmn esel a sos es, sodad çkç a eke li dad wel ab em. Etñ n'im Gres, ³ n'anñ yogñ l'ij awl nyahan. Sica eke n'am bebñ sos eke li k'eb mijetñ n'im Siri a, l'iri eke Jwifel a am ut in ec'asre. Ow sosiem l'ewl meny l'ebr Maseduan eci. ⁴ Agñ a ek'im am ewl'l a † el: Sopater Pirus jim, Bere iy, Aritak lele Sekundus ab ek'el Tesaloni eyñ, Gayus, Derb iy, Timote, Tisik lele Trofim ab, Azi wus af ec'agñ. ⁵ Agñ amua ikñ anym im Troas am eku ey. ⁶ Ey gbç, eke *Futu-futu* eke ejru anm em ec'es gbegbl a uwr a, s'eb mijetñ Filip eb em Maseduan wus af; etñ eke seğñ yen ec a, s'im s'ejññ el Troas, s'anñ yogñ si kok seğñ lçbñ.

† agñ a ek'im ewl'l a: Ob Kok esel e silel esig oglog b'igñ af dad ese toñ Azi.

Pól eci Troas eyñ ek'im ekñ abal es

⁷ Ma ey ncebles a, s'ejanin eke si k'ubr futufutu em, †† etñ Pól am dad dedeku a odad. Eke legñ b'ow eny ke li b'ow n'im a sosiem, li dad odad toñ legñ usu ubr em. ⁸ Oj ab em a eke s'as luku êl afr yogñ a, kenie çkç anñ. ⁹ Ngbafe nyam eke wel b'esñ Etikus sig es finetr ñeny af a. Pól ec'odad a ek'am çfu ñenym a, çñ memn ewl'l. Memn a afññ in es toñ n'anñ êl afr nyahan em a l'ey wus. Wel çny igbl'l ogñ, kç l'uw. ¹⁰ Pól us es, im ubu'r af, oc'r etñ dad agñ a ninç: «Ermij k'ók çny: n'anñ owr!» ¹¹ Emeny Pól ewl uyu êl afr a, l'ubr futufutu ab em li ççç, etñ in yeji l'ij. Emeny li dad odad ibn kpekpe toñ ligbn ejn ey çkm etñ n'im. ¹² Iy a gbç anñ owr, wel oc'r im etñ ow el agñ a feñ ec'erm es ey.

Pól igb Troas im Mile

¹³ S'ikñ anym s'im eke si k'eb mijetñ ot im ey Asos; yogñ anake si k'oc Pól a, anke tasi em a, li dad eke li k'ecr wus wus eci. ¹⁴ Eke l'ow n'ejñ ey Asos a, s'oc'r mijetñ ab em etñ s'im Mitilen. ¹⁵ S'igb yogñ s'im etñ legñ b'eny a, s'ow s'ok lekr a eke wel b'esñ Kio a ec'any af. Legñ b'eny a, s'ow s'ok Samçs, etñ emeny legñ b'eny akr af a, ‡ s'ow s'ok Mile. ¹⁶ Tasi em a, Pól egñ eb eke k'inyam es Efes irmnm legñ Azi wus af. N'am ogñ es yec'etñ ek'ow it ke n'anñ Jerusalem *Pantekçt* e legñ a.

Pól am dad Efes ec'agñ ekpekñ a ów

¹⁷ Pól anñ Mile awñ bçwl Efes eke Nyamel ec'agñ ekpekñ a k'ow. ¹⁸ Eke -l'owr -n'ejan ow a, li dad wel ninç: «Seğñ a feñ eke m'anñ çny ab a, uwr el el eke m'aan es ab any, legñ krekre a etñ eke m'ow Azi wus na af a. ¹⁹ Es is em, mi kok Es Kçkç e juma çññ ikñ em, Jwifel eci asre eke b'ut em e gbre ijr ec'a sosiem. ²⁰ Uwr any ekan eke low feñ ek'çtu eke k'akpl çny ec'a, m'ocm mi lçm es. Dedeku feñ ec'any af, çny ec'akñ akñ, mi dad çny etñ mi yeğm çny yeji. ²¹ M'esñ Jwifel lele agñ ek'elm Jwifel ab ab eke k'itññ erm em, oc any çkñ Nyam ke çny çmn ey Es Kçkç Jesu em. ²² Sica m'aam Jerusalem ese el el eke Abñ Lala am at'm eke mi ki kok ab af. Low yec'a eke b'ow ejñ'm yogñ a, m'uwm any. ²³ Low a çç eke m'uw any a el: eb feñ em eke mi b'ec a, Abñ Lala b'ewar'm em e gbre ij çkç lele sobel em eke m'ow m'ey ab ab a e low. ††²⁴ Gbekç m'am ekñ eke em ec'a, em ec'owr anñ a çnym any; low a çç ek'çny any a el ke m'im toñ m'igñ em eci es uru a e nuñ, ke mi kók juma a eke Es Kçkç Jesu abul'm a, toñ ke m'úwar; juma a el ke m'çb Amani Mamn a ek'el Nyam eci çrññ ikñ a e kokoba. ††

†† Ma ey ncebles a: Grek em odad eci iri tasi el Legñ krekre; Dimas ncebles; s'ejanin eke si k'ubr futu-futu em:

‡ Legñ b'eny akr af a: Ob Kok eci silel esig oglog b'igñ af dad ese eke wel inym es Trojilçn a. †† Bèbmn Ob Kok 21.4,11. †† Bèbmn 2 Timote 4.7.

²⁵ M'ec ony fɛɲ ec'araɲɲ mi dad Nyam e *gbrengbi* usu a ec'odad; gbɛkɔ sicaca em a, m'uw any ek'onɲ em ec'ɛɲɲ kaka k'ow ɛknm im ij. ²⁶ Na sosiem anake yɛfɛnyana m'am igbl lebl ogɲ mi dad m'ɛsɛ: ek'onɲ em ec'ɛɲɲ nyam am irm, ke ow elm em e low ij, ²⁷ aɲke mi dad ony Nyam e low a fɛɲ eke bɛbm ɛw es a; m'ocm kaka mi lɔlm es. ²⁸ Ɔsurir ony obi lele Abɲ Lala eci mɛbob a ek'onɲ ony eke k'ɔsur ab ab. Ɛsɛ elɛl eke mɛcɛb ɔsu ɛs b'ɛw in e mɛcɛb a nyamn af ab af a, ɛwr Nyamel a eke Nyam ɔl jim lokm e mebl ab em † a e low ɛrm. ²⁹ M'uw any tasi eke em eci im em a, agɲ ek'anɲ ɛsɛ mindey ɛɲɲ af b'ow ok ony ec'araɲɲ ɛɲɲ k'ow yɛbm mɛbob a kaka. ³⁰ Ɛɲɲ ony em a yɛji, agɲ b'ow ok ɔkm am ony yadɲ, yec'ɛɲɲ ke ɔmn ɛsɛl a ús ɛl jam. ³¹ Ɔsur sos! Ke ɔkan ek'akpo emum nyahan, ncok lele lɛɲɲ owr ab, ɲɲɲ ikɲ em, m'ɔɲɲim ony em ec'ɛɲɲ nyam nyam ec'ów ɔm.

³² Sica m'am oc m'ɛlul ony Nyam lele in eci ɔɲɲ ikɲ eci odad ab ab abu em. N'onɲ abusu eke li k'agbr ony ɔmn em ke n'ɲɲ ony aja a fɛɲ eke l'oc l'ɛw es agɲ a ek'el in ec'a ec'a. ³³ M'ocm nyamn m'ɛwɛm ɛɲɲ kaka fɛɲ ec'os, sika, lele simob sus em ab af. ³⁴ Ony obi yɛji uwr any eke ow el em e sabu ab em mi kok juma m'ɛɲɲ yec'ek'it a agɲ a ek'am ɛwl'm a, lele em obi ab ec'a. †³⁵ Sɛɲɲ a fɛɲ mi yɛgm ony eke ki kokɲ juma ɛbɛn ke ɛlumɲ ɔg-bɔru abu. Ɔkan Ɛs Kɔɔkɔ Jesu eci sodad amua eke dad a: "Eke wɛl b'onɲ ɛɲɲ ob a, wɛl b'ɛɲɲ sos em inɲ nɲɲɲ akm yec'ɛke wɛl b'ɛɲɲ ɛɲɲ em a." » ‡

³⁶ Eke odad a uwr a, Pɔl ok ɔwɔkɔp wus ɛl fɛɲ ab ɲɲɲ Nyam. ³⁷ Agɲ a fɛɲ am ikɲ ɲɲɲ ɛɲɲ am ɛy Pɔl af ɛs ɛlulil eci. ³⁸ Sos ɔw ɛl ɛs nɲɲɲ aɲke Pɔl dad ɛl eke wɛ'n k'ow in ɛknm'n ij. Ɛɲɲ -l'ɛwl ow tonɲ -l'ok mijɛɲɲ a e lís.

Pɔl aam Jerusalem

21 Eke sica s'ɛlu ɛl es a, s'imn mijɛɲɲ em eci, kɲɛɲ kɲɛɲ tonɲ s'ok Kɔs lekr em; lɛɲɲ b'ɛny a, s'im s'ok Rod lekr em, ɛɲɲ s'igb yogɲ s'im s'ok Patara baɲɲ. ² Yogɲ, s'ɛɲɲ mijɛɲɲ nyam ek'am ow im Fenisi ɛɲɲ s'ok em s'im. ³ S'ɛkn Sivr lekr a kɲɛkɛ em, s'ɛcr ow ec'ɛsr em a, ɛɲɲ s'imn Siri eci. S'itr ɛs Tir eci nanu gbɛl a, yogɲ a eke mijɛɲɲ a k'usm in ec'ɛrɛkp ab es a. ⁴ Yogɲ s'ɛɲɲ jam ɛsɛl ɛɲɲ s'anɲ ɛl ab ow ij nɛnɛɲɲ mum nyam. Eke Abɲ Lala ɛwar ɛl a, -li dad Pɔl eke k'úyɛm iim Jerusalem. ⁵ Gbɛkɔ eke nɛnɛɲɲ gber mum a oc es a, s'ɛwl s'ɛbr ɛy ec'usu im ab em. Ɛl fɛɲ -l'ow -l'ɛwl ɛy, ɛl ec'ɔɲɔw lele ɛl ec'ɛy ab tonɲ s'ok ɔkm baɲɲ a. Okij nɛny yogɲ, s'ok ɔwɔkɔp wus si ɲɲɲ Nyam. ⁶ Eke sica s'ɛlulil es a, s'ok mijɛɲɲ ab em ɛɲɲ ɛl gbɛ -l'ɛwl -n'im gbugɲ gbugɲ.

⁷ Sica eke s'igb Tir a, s'im s'ok Pitolemais, ɛɲɲ s'uwɛr ɛy ec'usu im mij af ec'a. Yogɲ s'ɛkanin ɛb ab em ec'agɲ lisijimɛl ab ab, ɛɲɲ s'anɲ ɛl ab lɛɲɲ nyam ɛɛ. ⁸ Lɛɲɲ b'ɛny a, s'im s'ok Sesare. Yogɲ, s'ok Amani Mamn a ec'ɛs ɔmun ɛs Filip ec'akɲ a ɛɲɲ s'anɲ in ogɲ a. L'el agɲ

† jim lokm e mebl ab em: odad na Grɛk em, wɛl ɔtu ek'itɲɲ ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ in obi e mebl ab em. †† Bɛbm Ob Kok 18.3a. ‡ Jesu ec'odad na, wɛl ocm ɛwm es Matie, Mark, Luk lele Jan ab eci lel ab em.

lɔbɲ a eke wɛl ɔsum ot Jerusalem a e nyam. †⁹ N'onɲ ɛy ɔɲɔw yar eke ɛbim ɛɲɲ, ke b'ɔb *kokoba* dad odad eke Nyam b'onɲ ɛl a. ¹⁰ S'anɲ yogɲ ow kok ɛɲɲ nɲɲ tonɲ ɛɲɲ *kokoba* ɔb ɛs nyam eke wɛl b'ɛsɲ Agabus † anɲ Jude ow. ¹¹ L'ow ɛy ogɲ a, l'oc Pɔl eci meb er em a, n'awɲ in ec'akr a lele sabu ab ab, ɛɲɲ li dad nine: «Kin Abɲ Lala ec'odad eke am dad: ɛɲɲ a eke meb er em na el in ec'a, Jerusalem yogɲ, Jwifɛl b'ow awɲ'n ɛbɛn, ke -l'oc -l'ɛlu ow agɲ ek'ɛlm Jwifɛl a abu em.»

¹² Eke s'iri ów amua a, ɛy obi ɛy obi lele Sesare ec'ɛy lisijimɛl ab ab, si ɲɲɲ Pɔl eke k'úyɛm iim Jerusalem.

¹³ Gbɛkɔ li dad nine: «Kɔ bla sosiem ɛɲɲ am ikɲɲ ɲɲɲ ɔwar'm sos es ee? Em, mi bɛbm sos, ow elm em ec'awɲ a ɛɛ eci, kɔ ke m'úw Jerusalem Ɛs Kɔɔkɔ Jesu sosiem.»

¹⁴ Eke s'ɔtum s'ɛbm'n odad ebl em a, s'atram'n ij ɛɲɲ si dad s'ɛsɛ: «Ke ow ɛl yec'a ek'ɛs Kɔɔkɔ am erur a!»

¹⁵ Eke sica s'anɲ yogɲ si kok ɛɲɲ beb a, si bɛbm sos s'am uyu s'imn Jerusalem eci. ¹⁶ Sesare eci *jam* ɛsɛl a ow ɛwl ɛy Jerusalem; -l'oc ɛy -n'im ɛɲɲ nyam eke k'eb ok ɛy akɲ a ogɲ; wɛl b'ɛsɲ'n Minasɔn, Sivr lekr em ec'ɛɲɲ ek'el jam ɛs lɛɲɲ kɲɛkɛ, ke ir Jerusalem. ¹⁷ Yogɲ eke s'ok a, ɛy lisijimɛl a eb ɛy sos em inɲ em.

Pɔl im Jak ogɲ a

¹⁸ Eke lɛɲɲ ɛny a, Pɔl ot ɛy ab im Jak ogɲ a; yogɲ, Nyamel ec'agɲ ɛkɲɛkɲ a fɛɲ as luku. ¹⁹ Pɔl ɛsɲɲ ɛl, ɛɲɲ mɛwl em am dad ɛl in e juma ab em ec'ów fɛɲ eke Nyam kok agɲ a ek'ɛlm Jwifɛl a ec'araɲɲ a. †²⁰ Eke -l'irir ow ec'odad a uwr a, -li kɔklm Nyam; ɛɲɲ -li dad Pɔl nine: «Ɛy lisijim, am ɛkn eke Jwifɛl fandi fandi ub Jesu nawɛ, ke ɛl fɛɲ -li b'ucu ol a -n'onɲ ɛs sɛnyɲ sɛnyɲ a. ²¹ Wɛl dad ɛl eke ɲ bi yɛgm Jwifɛl a fɛɲ ek'in ir lutu a low eke wɛ'n k'igɲ Mois ec'ol a in ɛlu es, ɛɲɲ ɛmɛny ɲ bi dad wɛl eke wɛ'n k'úbrm wɛl ec'ɛy a ekr es, wɛ'n kí kokm Jwifɛl ec'ów a. ²² -Li b'ow -l'iri tasi eke ɲ ow aɲa. Ayaf si ki kokɲ ab ee? ²³ Ow akɲ ke kók ow a eke si b'ow si dad'ɲ a. Aɲa, s'onɲ agɲ yar ek'ij nɛny Nyam ec'any af. ²⁴ Óc ɛl ab im, àɲɲ ɛl ab sos *ayal* eci low kok ab em, ke sóg ɛl e low kok a e labm, yec'ɛɲɲ ke -l'ɔtu -l'ɛr sin. †† Ow em a, agɲ a fɛɲ b'ow uw any eke ów a fɛɲ e wɛl dad ɲ e lís a elm nawɛ; ow b'ow yɛgm eke ɲ yɛji anɲ Mois ec'ol a ec'elum em. ²⁵ Agɲ a ek'ɛlm Jwifɛl ke ub nawɛ a ec'a, si kok lel s'awɲ ɛl si dad ɛl ów yec'a eke si bɛbm a. Kin ów a: -li k'ijmn ndey eke wɛl oc wawɲ egb ɲɲ sɛkp, -l'ɛɲɲmɲ mebl, -l'ijmn ndey eke wɛl okm mebl es, -l'ijmn *nfaci*.» §

†† Ɛkn Ob Kok 6.5; 8.5. †† Ɛkn Ob Kok 11.28. ††† Ow k'ɔdm Pɔl eci samani a eke am ɲɲ ɛl a, Azi wus af eci Sinyamel a eci ob ap a eke l'eb a, n'onɲ wɛl. Ɛkn 1 Korɛnt 16.1-4; Rom 15.25-28. ††† Jwifɛl beb b'ij nɛny Nyam ec'any af ɛɲɲɲ lɛɲɲ eb -li k'ɛɲɲmɲ mar, -li k'ɛrmɲ sin. Pɔl ɛɲɲ eb eke k'el agɲ yar amua e low kok a ec'idr es. Ow sosiem, egb waw eke wɛl ibrm a (Awl 6.14-15), ow it ke li sóg ow e labm. Sica sos *ayal* eci low kok a b'uwɲ a, ow it ke l'ɛwar Nyamel gbɛl ab em eci egb waw ɛsɛl a, yec'ɛɲɲ ke -li bɛbm sos egb waw a eci. Lɛɲɲ ab af anake agɲ yar a b'ow ɛr sin, ke ofɲ sin a lele egb waw ab ab a. § Ɛkn Ob Kok 15.20 lele ow ec'akr otar ab ab.

²⁶ Af yogh, Pɔl oc agh yar amua ab im, etg eke leggh eny a, -n'im wel ab sos ayal eci low kok ab em. † Emeny n'im Nyamel gbél ab em etg n'am dad wél dedeku em leggh yec'af eke sos ayal eci low kok a b'ow uwr ke wél b'ow waw el em ec'egh nyam nyam ec'egb a. ††

Wel edghn Pɔl Nyamel gbél ab em

²⁷ Eke sos ayal eci seggh lɔbh a am ow uwr a, kpekgh Azi ogog eci Jwifél a ekn Pɔl Nyamel gbél a e gbugh a. -L'ij abra -n'ɔgh dedeku a fegh etg -n'ɔgh ow; ²⁸ -n'am ɔg -li dad -l'ese: «Israel ec'aggh, èlum n ey abu! Kin eggh a eke usu fegh, aggh fegh ec'any af bi dad ów engh ok Israel ec'aggh af, Mois ec'ol ab af lele Nyamel gbél na af ab a. Etg sicaca em a, l'ot aggh ek'elm Jwifél l'ok Nyamel gbél ab em; ‡ ow em a, -ni nghgh usu lala a Nyam ec'any af.» ²⁹ Tasi em a, -n'am dad eben anke -l'ekn Efes iy Trofim †† Pɔl ab eb ab em. -N'am tutr eke Pɔl oc elu'l Nyamel gbél a e gbugh lokm a.

³⁰ Likekr a eb es eb ab em etg ɔy ɔy a fegh em aggh am angh ow. -N'ɔgh Pɔl -l'ɔdu -l'elu ow ɔkm Nyamel gbél a e gbugh a etg kpekgh -li babl masany a. ³¹ -N'am ɔl eke -li k'ibi Pɔl, etg kpekgh wél im dad Rom e kumada a ek'ann Jerusalem a likekr a eke eb es eb a fegh em a e low. ³² Kpekgh l'ot srɔda eygh lele el ec'anym esél ab ab etg l'u-ru es n'im dedeku a oggh a. Eke -li b'ekn kumada a lele srɔda eygh ab ab a, -l'ɔrm Pɔl ij. ³³ Kumada a eri im titm Pɔl, ɔgh wél ɔny'n etg ɔgh abusu eke wél k'oc ghbraka yony awghn'n; etg l'ibrm eggh yec'a eke l'el a lele low yec'a eke n'am kok ab ab. ³⁴ Gbékɔ dedeku ab em, aggh amua ám dad odad na, ke bɛb ám dad ejeci. Kumada a ɔtum irim low a tasi likekr na em; n'ɔgh abusu eke wél k'oc Pɔl im in eci frutu lakp ab em. ³⁵ Eke Pɔl angh èl a ec'af uyu usu a, srɔda eygh a oc'r abu em abu em, dedeku a e lɛc ek'am elu ɔkm a sosiem, ³⁶ anke aggh a fegh am us'r jam ɔg dad ese: «Wel íbír! Wel íbír!»

Pɔl ibrm odad

³⁷ Wanci ab af eke srɔda eygh a am ɔl eke k'ɔny Pɔl elu frutu lakp ab em a, li dad kumada a nine: «Kɔ m'ɔny abusu eke mi ki dad'gh odad tɛl ee?» Kumada a nine: «Kɔ b'èbr Grék ee? ³⁸ Njɛ elm Ejipt iy a eke efneny a cɛ is ar ke ot áru fandi yar ab im loj ab ee?» ††³⁹ Pɔl dad nine: «Em Jwif, wél ew'm Tars eb em, Silisi wus af, eb ek'ɔny any ec'eggh. M'am ghghn'gh, ɔgh'm abusu mi dád dedeku a odad.» ⁴⁰ Kumada a ɔgh'n abusu. Pɔl inym es èl a ec'af uyu usu a etg l'ɔwl wél abu eke -li ki yewal. Eke -li yewalil a, Pɔl am dad el odad Ebre em: †††

† Pɔl eci usu im em a, eb eb a eke l'ec em a ec'aggh a elm Jwifél; ow ɔgh l'aylm Nyam ec'any af. Ow it eke li k'ayal sos gbuigh ke l'éy Nyamel gbél ab em. Low kok na b'eb seggh lɔbh. †† Bèbm 1 Korent 9.20. ‡ l'ot aggh ek'elm Jwifél a l'ok Nyamel gbél ab em: Ow itm eke aggh ek'elm Jwifél a k'ok Nyamel gbél a e gbugh lokm a. Èkn Ezekiel 44.7. Yoggh wél nɔh lel ek'am dad ese: Eke eggh ek'elm Jwif afgh ereb na es, ke in obi eci luw n'am ɔl es a. †† Èkn Ob Kok 20.4. †† Leggh ab em a, Rom am ɔny ses babur nɔh Jude eke li k'ew es ab em. Low éghm ebm esél nɔh angh eke b'at Rom low. ††† Ebre ebr em: odad na Grék em a, wél ɔtu ek'itgh ejec'em dad ese Arame ebr em.

²² «Aggh lisijimél lele aggh esél ab, igghn lɔru es ke írir low yec'a eke sica m'am ow mi dad em e dogghn ec'a.» ² Eke sica -l'irir ek'ow am dad el odad Ebre em a, usu a irm es tigh etg Pɔl dad nine: ³ «Em Jwif, wél ew'm Tars eb em, Silisi wus af, gbékɔ Jerusalem angh wél gbagbl'm, etg Gamaliel el em e low yegm es. ††† Li yegm'm m'uw ey lagghel ec'ol ab any senyn senyn. Nyam eci juma kok a eci lɛc a iy'm em nɔh esél eke yefeny na ɔny fegh ow iy ɔny em ab af. ⁴ M'ijr aggh a ek'am us Es Kɔtɔk Jesu ec'ejagb na a gbre luw eci. M'ɔny eggh lele ɔyɔw ab m'ok sobel em. ⁵ Egb waw es ligbél a lele Sane-dren a nimum ab ɔtu ek'ij dangh ek'ow el odad nawre eke m'am dad. El ec'abu em, m'eggh silɛl ey lisijimél Jwifél ek'ann Damas a eci eke ow em -li k'uwr'm any; etg m'im eke mi k'ɔny ɔm esél a ek'ann a, m'ók el ghbraka ke m'ót el ab m'ow Jerusalem ke mi k'ók el low ghgh.» ⁵

Pɔl am dad in ec'erm em itghn a ec'odad

⁶ «M'us ejagb m'aam etg eke m'am titm Damas a, leggh uyu nungh em, kpekgh usuayl ligbél nyam eci jejn a angh afr ow ubur'm es. ⁷ M'ey wus etg m'iri lebl nyam ek'am dad'm ese: «Sɔl, Sɔl, kɔ bla etg am ijr'm gbre ee?» ⁸ M'ibrm m'ese: «Egh gbél, kɔ gh bwo el'gh ee?» Lebl a dad nine: «Em Nasaret e Jesu ek'am ijr gbre a.» ⁹ Aggh a ek'ann em ab a ekn usuayl a, kɔ -l'irim eggh a ek'am dad'm odad a e lebl a. ¹⁰ M'ibrm m'ese: «Es Kɔtɔk, ayaf mi ki kokr ab ee?» Etg li dad'm nine: «Ígb wus, im Damas, yoggh wél b'ow dad'gh low yec'eke Nyam am dad'gh eke ki kok a.» ¹¹ Eke usuayl na ek'am jejn a efal'm any a, aggh a ek'ann em ab a ɔny'm abu etg ewl'm Damas.

¹² Yoggh, eggh nyam angh eke wél b'esgh Ananias, Nyam nungh iggh es senyn eke b'elum ey ec'ol a, ke Damas e Jwifél a fegh b'erur in e low. ¹³ L'ow n'egghn'm, li titm'm etg li dad'm nine: «Em lisijim Sɔl, èkn es!» Wanci ab af cɛ, any efl a oc es etg m'am ekn'n. ¹⁴ L'iggh af li dad nine: «Ey lagghel e Nyam a ikgh anym ɔsum oc'gh yec'etgh ke úw low yec'a eke l'erur ab any, èkn Nenyembri Nyam Es a, ke íri in obi e neny em ec'odad. ¹⁵ Tasi em a, ow it eke k'ij in e dangh yec'etgh ke aggh a fegh ec'any af, dád low yec'a ek'ekn ke iri a. ¹⁶ Etg sica bla sosiem k'eku ee? Ígb, òk mij nungh, ke gh eci sikpl a fegh tétgh es in e nin a ec'esgh em.»

¹⁷ M'ewl m'im Jerusalem, etg eke m'am ghghn Nyam Nyamel gbél a e gbugh a, m'ekan nungh em. ¹⁸ M'ekn Es Kɔtɔk etg li dad'm nine: «Ògh es ey ɔkm Jerusalem fafa, anke em e lís e low a eke am dad a, eb eygh a k'ow egghm ow e low ebm.» ¹⁹ Mi dad m'ese: «Es Kɔtɔk, -l'uw any tasi eke mi b'im Nyam nungh iggh susu m'ɔny aggh m'ok sobel em etg mi b'ɔgh wél ɔr aggh eke b'ub'gh nawre a. ²⁰ Etg leggh a eke wél ibi gh e dangh ij es Etien a, em yeji m'ann yoggh. Aggh a ek'am ibi Etien a, m'eggh el e low

††† Gamaliel: èkn Ob Kok 5.34 lele akr otar ab ab. § Èkn Ob Kok 8.3; 9.1-2.

a m'eb etn m'wsu el e mob sus em a." ^{†21} Es Kwtkwt dad'm nine: "Im, anke m'ow m'erm'n usu kpekpe, agn a ek'elm jwifel a ogn." »

Pɔl lele kumada ab ab owi

²² Dedeku a iri Pɔl ec'odad a tonj batn igb yogn a eke li dad ow amua na a; kɔ sica -n'am ɔg -li dad -l'ese: «Irmnin egn na! Ibir ir! L'itm eke li k'annj owr!» ²³ -N'am ɔg, -n'am ufnj el e mob sus em ab es, etn -n'am wɔwl sec afr. ²⁴ Kumada a ibrm eke wel k'ɔny Pɔl elu in eci frutu lakp ab em, ke wel ɔr'r ngbre em, ow ɔn'n li dád odad, yec'etn ke l'úw low a sosiem eke dedeku a am ɔgr'r ab any. ²⁵ Gbɛkɔ eke wel awn'n eke k'ɔr'r a, li dad sɔɔda eyg ekj yen ec'anym es a ek'annj yogn a nine: «Kɔ ɔny abusu eke k'ɔr Rom iy tasi eke wel jejm in e low okm ee?» ^{††26} Eke l'iri ow amua a, n'im n'am ɔn in eci kumada a amani li dad l'ese: «Bogn e low anake blel kok ab ee? Egn na Rom iy tasi!» ²⁷ Kumada a ow etn Pɔl etn am ibrm'n ese: «Dád'm ɔ, kɔ n Rom iy tasi ee?» Pɔl dad'r nine: «Ee, em Rom iy.» ²⁸ Etn kumada a dad nine: «Em labm ligbel mi ɔɔg gbuɔ etn m'el Rom iy tasi.» Pɔl dad nine: «Em ec'a gbɛ, mew em etn.» ²⁹ Kpekɔ agn a ek'am ow ɔr'r yec'etn ke li dád odad a, ewl sos meny; kumada a in obi yeji etn ɔny eke Pɔl k'el Rom iy tasi ke n'ɔn wel ɔny awn ow ngbraka em a.

Pɔl anj Sanedren ec'agn a ec'any af

³⁰ Kumada a am erur eke k'uw low a tasi ek'ow sosiem jwifel a am ok Pɔl ow af ab any; na sosiem, eke legɔ ny a, n'ɔn wel mɔmu Pɔl es ngbraka ab em, etn l'i-brm egb waw esel ec'es ewel a lele Sanedren a feɔ ab eke k'as luku. L'oc Pɔl l'ow etn n'inymn ow es el ec'any af.

23 Pɔl ok Sanedren ec'agn a anyamn af etn am dad el ese: «Agɔ lisijimel, Nyam ab ec'eb eke m'ir tonj ke k'it yefenyina a, em tutr em a, m'ɔnym low kaka eke mi kokr em sosi ow af.» ² Egb waw es ligbel Ananias ɔn abusu ek'agn a ek'annj Pɔl saw a, ki bɔbm'n neny es. ³ Ow ɔn Pɔl dad'r nine: «N anake Nyam b'ow ɔr'n a; n, el eke wel ufnr! † Anj anj eke ki jej em e low ok ol em, kɔ ol ibrm eke k'ɔn wel ɔr'm ee?» ⁴ Agɔ a ek'annj Pɔl saw a am dad'r ese: «Nyam ec'egb waw es ligbel a am wewr ee?» ⁵ Pɔl dad nine: «Lisijimel, m'uwm any ek'ow el egb waw es ligbel ab ab ɔ! Tasi em a, Nyam lel am dad ese: *Kí dadm n ec'eb ec'es ew a e nin nɔn.*»^{††}

⁶ Pɔl uw any eke Sanedren ec'agn a e beb a el Sadusiél etn likpr a Farisiél; na sosiem anake el ec'any af l'agbr lebl es li dad eke: «Lisijimel, em Farisi, Farisi ec'iy. †† Eke m'ub luw em anj igb owi nawre a sosiem anake wel am jej em e low ok a.» ⁷ Kpekɔ eke Pɔl dad ow amua a, Farisiél a lele Sadusiél ab ab ow es atar ey em, etn luku as a ec'agn a ubr em sakp yony. ⁸ (Tasi em

† Èkn Ob Kok 7.58; 8.1. †† Èkn Ob Kok 16.22 lele akr otar ab ab. ‡ el eke wel ufnr:ow e nyandre el egn eke b'ew sos ese egn mamn af, ke tasi em a elm egn mamn. Bèbm Matie 23.27-28. †† ɔkm Ok 22.27. †† Èkn Ob Kok 26.5; Filip 3.5.

a, Sadusiél bi dad eke luw em anj igb in anm etn afr erm esel lele abn ab yeji in anm; gbɛkɔ Farisiél ɔny ɔmn ow amua feɔ em.) ^{†††9} Likekr a am at es, etn ol eci low yegm esel beb ek'el Farisiél ec'ogog ec'agn a igb erm bebl em am dad ese: «S'etnm low ɔbr kaka egn na em. Ow k'ɔdm abn nyam oglog afr erm es nyam dad'r odad!» ¹⁰ Ów es atar a am uyu afr tonj kumada a etn am ɔny bake wel píplm Pɔl em. Na sosiem anake n'ɔn in eci sɔɔda eyg a eke k'im dedeku ab em ɔny Pɔl oc es el ec'aranj, ke -l'oc -n'im ow frutu lakp ab em a.

¹¹ Legɔ b'uk a, Es Kwtkwt elu sos ɔkm Pɔl ec'any af etn dad'r nine: «Sos át'n es! Ij em e danju Jerusalem anj, etn ow it eke Rom yeji ow k'el eben.»

Wel ut Pɔl ec'ibi ec'asre

¹² Legɔ b'eny eci ibribr a, jwifel beb ut asre; -l'egɔ -l'eb -l'ij neny eke -li k'ijmn ob, -l'egɔnm mij eke -li k'ibim Pɔl. ¹³ Agɔ a ek'ut asre ikɔ na a, ij agɔ ekj yony afn es. ¹⁴ -N'im -n'etn egb waw esel ec'es ew esel a lel agɔ ekpekɔ ab ab etn -li dad wel nine: «S'egɔ s'eb s'ij neny eke si k'ijm ob kaka eke si k'ibim Pɔl. ¹⁵ Sica ɔny lele Sanedren ec'agn ab ab, ibrmn kumada a eke k'oc Pɔl is ɔny; dàdr eke am erurir eke k'ekanin in e low ab em senyn senyn. Ey obi em a, si bebɔm sos eke si k'ibi'r gbuɔ ke l'ów l'ok anj.»

¹⁶ Gbɛkɔ Pɔl lisijɔw iyɔ nyam iri asre ut a ec'odad a. N'im l'ey frutu lakp ab em l'ewar eyu. ¹⁷ Ow ɔn Pɔl esɔ sɔɔda eyg ekj yen ec'anym esel ab em e nyam etn dad'r nine: «Èw ngbafreli na n e kumada a ogn; n'ɔny low eke li ki dad ow.»

¹⁸ Sɔɔda eyg ec'anym es a oc'r ab im kumada a ogn etn dad nine: «Pɔl, sobel em es a esɔm etn dad'm eke mi k'is'n ngbafreli na, n'ɔny low eke li dad'n.» ¹⁹ Kumada a ɔny ngbafreli a abu ab im saw em, etn am ibrm'n ese: «Bla odad iy ki dad'm ee?» ²⁰ Li dad nine: «Jwifel neny okr af eke efi k'ibrm'n oc Pɔl ow Sanedren ec'agn ec'any af; -n'am iwr -li dad eke Sanedren ec'agn a in am ɔl eke in k'ekan low ab em senyn senyn. ²¹ Gbɛkɔ k'ub el nawre! Anke el em ec'agn ekj yony ek'afn es b'ow ɔl es ɔny'n. -L'egɔ -l'eb -l'ij neny eke -li k'ijmn ob, -l'egɔnm mij tonj ke -l'ibi ow. Caca em a, -li bebɔm sos, -n'am eku n ec'odad ebl ce.» ²² Li dad ngbafreli a nine: «Kí dad odad na eke dad'm a k'ok egn kaka.» Etɔ kumada a elu' es n'im.

Wel oc Pɔl im es ew es Felis ec'any af

²³ Ow e jam a, kumada a esɔ in e sɔɔda eyg ekj yen ec'anym esel ab em e yony etn li dad wel nine: «Àsr sɔɔda eyg agɔ ekj lɛw, gbɔnkɔ af uyu esel agɔ ekj nya-han lele lɛw, lele mpioro ɔwl esel agɔ ekj lɛw ab luku ke ɔny feɔ bebɔm sos imn Sesare ncebles e wanci libarm em. ²⁴ Sigbɔnkɔ a yeji eke k'oc Pɔl im senyn senyn es ew es Felis ogn a, bebɔm el sos.» ²⁵ Etɔ kumada a ɔn lel na: ²⁶ «Klɔd Lisias am esɔn in ec'es ew es

††† Bèbm Matie 22.23; Mark 12.18; Luk 20.27.

mamn Felis. ²⁷ Jwifel ɔny eɣɣ na aam ibi; eke m'iri eke l'el Rom iy tasi a, m'im em e sɔɔda eyɣ ab ab m'edɣɣ in abu any etɣ m'eb m'elu'l es. ²⁸ Eke m'erur eke mi k'uw low a sosiem eke Jwifel am ok'r ów af ab any a, m'oc'r m'im el e Sanedren ec'agɣ a ec'any af. ²⁹ M'ekn eke ów a eke -n'am dad -l'ok ow af a, el el obi em ec'ol a ec'ów, gbekɔ wel ɔtum eɣɣm low ɔbr ek'ow em li k'eyɣ luw oglog ke wel elu'l sobel em. ³⁰ Etɣ eke wel ewar'm eke Jwifel am ut in ec'asre a, m'erur eke mi k'oc'r m'is η etɣ m'ibrm agɣ a ek'am ok'r ów af a eke k'ɔɣ'n dedeku η ec'any af.»

³¹ Sɔɔda eyɣ a elum ol a eke wel ɔɣ el a: -l'oc Pɔl etɣ ncok em -l'ewl ow toɣ -l'ok Antipatris. ³² Lɛɣɣ b'eny a, sɔɔda eyɣ a ek'im lakr em a, ewl ow frutu lakp ab em etɣ elu gbanɔ af uyu esel ab es aam usu a Pɔl ab. ³³ Eke -n'imn -l'okr Sesare a, gbanɔ af uyu esel a oc lel a ɔɣ es ew es a etɣ -l'oc Pɔl -l'elu ow abu em. ³⁴ Es ew es a awl lel a etɣ ibrm Pɔl wus yec'af ec'eyɣ eke li k'el a. † Eke l'iri ek'ow el Silisi wus af ec'eyɣ a, ³⁵ li dad ow nine: «Nj ec'agɣ a ek'am ok'ɣ ów af a b'ow ow a, m'ow m'ibr-m'ɣ low.» Etɣ n'ɔɣ abusu eke wel k'ew Pɔl es *Erɔd* ec'el gbek ab em. ††

Jwifel am ok Pɔl ów af Felis ec'any af

24 Sɛɣɣ yen b'ec a, *egb* waw es ligbel Ananias ow Sesare *agɣ* ekpekp beb ab lele awoka nyam eke wel b'esɣ Tertulus ab. -L'ow es ew es Felis ec'any af eke -li k'ɔɣ Pɔl dedeku. ² Wel esɣ Pɔl, etɣ Tertulus am ok'r ów af sodad amua em: «Es ew mamn, η e nin em, s'am ir eb erm es ey em, etɣ η e nyimn senyn em anake ów amua tititɣ akpl ey ec'eb na ec'a. ³ Sɛɣɣ fɛɣ, usu fɛɣ ec'ów eke si b'eyɣ a, s'am elu'ɣ ow e bia erm nyam em. ⁴ Gbekɔ m'erurm eke mi k'irnm'ɣ lɛɣɣ nɔɔɔ, na sosiem anake m'am ηɣɣ η ek'erm k'ey η es, ke ɣri ey ec'odad a; ow k'ow ibnm. ⁵ S'ekn ek'eyɣ na el eɣɣ em e nuɣɣ; li b'is odad wus na nimum eci Jwifel ab em, etɣ l'el Nasariel ‡ ec'ogog a ec'es ew es. ⁶ L'ew eke li ki ηɣɣ *Nyamel* gbek a sos; †† ow sosiem s'ew'r abu af. [S'erur eke si ki jɛj in e low s'ok ey ec'ol ab em, ⁷ kɔ kumada Lisias edɣɣ abu any etɣ lɛc em l'eb ow ey ec'abu em. ⁸ N'ɔɣ abusu eke agɣ a ek'am ok'r ów af a k'ow η ec'any af.] †† Eke ibrm'n low, ɔtu eke η obi yeji k'uw low a tasi ek'ow sosiem s'am ok'r ów af ab any.» ⁹ Jwifel a akr lebl af, dad ek'ow el low nawɣe.

Pɔl am ayal in e lís e low a Felis ec'any af

¹⁰ Es ew es Felis ɔwl Pɔl abu eke ki dad odad etɣ Pɔl eb odad dad nine: «M'uw any eke akpo nɔɔɔ em el eb na eci jɛj ok es, ow anake m'ɔɣɣ ɔmn ke m'am ow η

† Felis am ibrm eke k'uw any, eke tasi Pɔl el in ec'es ew ab em ec'eyɣ, yec'etɣ ke li jɛj ow e low l'ok. †† *Erɔd* ligbel a anake us el gbek na Sesare a, etɣ ow el Rom ec'es ew esel a fɛɣ ec'el eke l'us l'ew es.

‡ Nasariel: Wel b'oc nin na eɣɣ agɣ a eke b'us Nasaret e Jesu jam a. *Èkn Matie 2.23* lele ow ec'akr otar ab ab. †† *Èkn Ob Kok 21.28* lele akr otar ab ab. †† Ob Kok eci silel esig beb em a, wel eɣɣm sodad ek'anɣ ob na [...] ec'araɣ em a.

ec'any af eke mi k'ayal sos a. ¹¹ Esɛ el el eke ɔtu eke η obi k'otar akr ab af a, ow kokm sɛɣɣ lɛw yony afɣm es eke m'ow Jerusalem Nyam nuɣ igɣ eci. ¹² Wel eɣɣm im m'atarm ów es *Nyamel* gbek a e gbugɣ a eɣɣ kaka fɛɣ ab, etɣ m'okm dedeku a al em *Nyam* nuɣ igɣ susu oglog eb ab em. ¹³ Etɣ sicaca em a, agɣ amua k'ɔtum ayalm ów a eke -n'am ok'm af a e low. ¹⁴ Gbekɔ low na gbɛ, η ec'any af, m'am m'eyɣ m'eb: Es Kɔɔɔ Jesu ec'e-jagb a ec'us em a, ke em lagɣel e Nyam a anake m'am igɣ nuɣ a. Jwifel bi dad ek'ow el ejagb yadɣ, kɔ em m'ub ol e silel a lele *kokoba* ɔb esel e silel ab ab nawɣe. ¹⁵ M'ɔɣɣ ɔmn ikɣ na Nyam em, ɔmn a eke el obi yeji -n'ɔɣɣ, eke Nyam b'ow igbm agɣ amamn lele eɣɣ ab luw em a. ¹⁶ Na sosiem anake m'am atr sos es eke mi kokrm em sosi ów af Nyam ec'any af lele agɣ ec'any af ab a.

¹⁷ Eke m'ɔpi Jerusalem akpo nɔɔɔ a, m'ewl mɛny m'im eke mi k'elum em ec'eb a abu os em, ke m'áp Nyam ob. ¹⁸ Eke -n'eyan'm Nyamel gbek a e gbugɣ a, ke m'uwar sos *ayal* ec'es gbegbl a η; agɣ nɔɔɔ anm em ab, etɣ s'og yeji anm. †††¹⁹ Gbekɔ Azi eci Jwifel nyam nyam anɣ yogɣ, etɣ blel -n'ɔɣɣ low em ab, el anake blel -n'inym es η ec'any af aɣa ke -l'ok'm ów af a. ²⁰ Oglog ek'agɣ amua ek'anɣ aɣa a ekn low ηɣɣ eke mi kok lɛɣɣ a eke m'anɣ *Sanedren* ec'agɣ a ec'any af a, -l'ɔtu eke -li ki dad. ²¹ M'inym es el ec'any af m'igbl lebl ogɣ mi dad eke m'ub luw em anɣ igb e low nawɣe; kɔ low na cɛ eci anake yeɣeny na wel inym'n es ɔny ec'any af jɛj ok ec'ab ee?» †††

²² Felis ek'iri Es Kɔɔɔ Jesu eci ejagb owi a ok es sos em senyn senyn a, oc jɛj ok a ew lɛɣɣ ejeci etɣ dad el nine: «Lɛɣɣ eke *kumada* Lisias b'ow ow a, m'ow mi dad ɔny ec'odad a.» ²³ N'ɔɣ sɔɔda eyɣ ekɣ yen ec'anym es a abusu eke k'ew Pɔl es sobel em, gbekɔ l'ew ow abusu es eke ow lawlel a ki kok ow e lís e low.

Pɔl anɣ Felis lele Drusiy ab ec'any af

²⁴ Sɛɣɣ beb b'ec a, Felis lele ey Drusiy Jwif ɔɔwi ab ab ow. N'ɔɣ wel esɣ Pɔl ow etɣ n'am iri ɔmn eke ow ɔny Jesu Krist em a ec'odad. ²⁵ Gbekɔ eke Pɔl ɔb nuɣ am dad es an mamn ec'odad, sos es ɔɣɣ e low lele jɛj ok e lɛɣɣ e low ab a, ow am ɔr Felis etɣ li dad nine: «Sica ɔtu eke k'im ɔɣɣ. Lɛɣɣ eke m'ow m'eyɣ abusu a, m'ow m'ewl m'esɣ'ɣ.» ²⁶ In ec'ɔmn em a ke Pɔl b'ow ɔɣ'n os; na sosiem anake sakp nɔɔɔ li b'esɣ Pɔl ow ot nenym in ab a.

²⁷ Eben eben a cɛ toɣ akpo yony ec, etɣ Pɔrsius Festus usr Felis usu esɛ es ew es af. Eke Felis erur eke k'eb ɔɔɣ Jwifel ogɣ a, l'ew Pɔl es sobel em.

Pɔl anɣ es ew es Festus ec'any af

25 Sica Festus ow ey in eci wus ab af eb juma; kpeɣ ek'ow ij sɛɣɣ nyahan a, l'igb Sesare l'uyu n'im Jerusalem. ² *Egb* waw esel egbek a lele Jwifel ec'any

††† *Èkn Ob Kok 21.17-28*. ††† *Èkn Ob Kok 23.6*.

esel tasi ab ab ow in ogñ a am ok Pɔl dedeku es. -N'am at -l'ibrm ow ³ eke ow k'egñ el ñenym ɔñ Pɔl ow Jerusalem; tasi em a, -l'ut Pɔl ec'asre etñ -l'erur eke -li k'ibi ow ejagb us ab em. ⁴ Gbəkɔ Festus dad nine: «Pɔl anñ sobel em Sesare etñ; em obi yeji ow k'ow ibrm m'ow m'ewl m'im yogñ. ⁵ Ow akpl ke ɔny e any esel a ów ewl'm Sesare ke ek'egñ ikñ na kok low ñun a, ókar ir dedeku es.»

⁶ Festus kok seğñ niwn oglog seğñ læw ce el ab, etñ l'ewl n'im Sesare. Lægñ b'eny a, n'im jej ok em etñ n'ɔñ abusu eke wɛl k'oc Pɔl ow. ⁷ Eke Pɔl ow a, Jwifel a ek'anñ Jerusalem ow a, elul il em etñ am ɔny yadñ egbel ok'r af ek'el obi yeji -l'ɔtum eke -li k'ayal. ⁸ Gbəkɔ Pɔl am dogññ sos dad ese: «Mi kokm low ɔbr kaka Jwifel ec'ol a e lís, Nyamel gbɛl a e lís lele Sesar e lís ab.» ⁹ Festus ek'erur eke k'eb ɔɔñ Jwifel ec'any af a, ibrm Pɔl nine: «Erur eke k'im Jerusalem wɛl jej low na ok em ec'any af ee?» ¹⁰ Pɔl dad nine: «Aña eke m'inym es a, el Sesar eci jej ok usu nyam, etñ aña anake wɛl ki jej em e low ok a. Eɛe lele eke ñ obi ñ obi uw any ab af a, mi kokm Jwifel low ñun kaka. ¹¹ Eke mi kok low ek'ow em mi k'uw, ke m'egbrm eke mi k'uw. Gbəkɔ eke ów a eke -n'am dad -l'ok'm af a elm nawre a, eğñ kaka k'ɔtum ocm im ɔɔm el. M'am ibrm eke mi k'ekn Sesar!»

¹² Sica eke Festus dad ów in ec'ów ɔm esel ab ab bake ow uwr a, li dad nine: «Ibrm eke k'ekn Sesar, b'ow im in ec'any af.» †

Pɔl anñ Agripa lele Berenis ab ec'any af

¹³ Seğñ beb b'ec a, eb ebu *Erɔd* Agripa lele lisijw Berenis ab ow Sesare eke k'esññ Festus. ¹⁴ Eke -n'anññ yogñ -li kokr seğñ ñɔñ a, Festus dad Pɔl ec'odad ok Agripa. Kin odad a: «Eğñ nyam anñ aña eke Felis ew es sobel em. ¹⁵ Eke m'im Jerusalem a, *egb* waw esel egbel a lele Jwifel ec'agñ ekpekp ab ab ok'r dedeku es etñ ibrm eke mi k'ɔb'r low. ¹⁶ Mi dad el eke ow ɛcam Rom eyñ ab eke k'elu eğñ eke wɛl am cibr ab es ɔñ agñ eke ok'r dedeku es a, eke l'ɔbarm any wɛl ab; ow it eke wɛl k'ɔñ'n abusu li dad in e cibr a ec'odad ye. ¹⁷ Ow sosiem -l'ow aña em ab etñ m'irmnm læğñ; eke læğñ eny a, m'im jej ok usu a etñ m'ɔñ abusu eke wɛl k'oc eğñ a ow. ¹⁸ In eci cibr esel a ow, gbəkɔ -li cicrm ow ów enñun a ek'ow em m'ɔny tutr a e kaka af. ¹⁹ -L'atar ów es ow ab el obi eci Nyam nun ñun owi em lele eğñ nyam eke wɛl b'esñ Jesu eke uw ke Pɔl am at dad eke ow'n n'anñ owr a e low af. ²⁰ M'uwm el el eke mi ki kokr low ñene em ab any; na sosiem anake m'ibrm Pɔl eke k'im Jerusalem yec'etñ ke yogñ wɛl jéj low na ok a. ²¹ Gbəkɔ Pɔl eğñm; l'ibrm eke li k'el sobel em es toñ ke Sesar ɔny low dad'r. M'ɔñ abusu eke wɛl k'ew'r es toñ ke m'ɔñ'n n'im Sesar ogñ a.» ²² Agripa dad Festus nine: «M'erur tasi ek'em obi yeji mi k'iri eğñ na ñenym.» Festus dad nine: «Efi b'ow iri'r ñenym.»

† Rom eyñ tasi a ɔny abusu eke k'ibrm Sesar in obi jej el e low ok jej ok usu gbɛl a.

²³ Lægñ b'eny a, Agripa lele Berenis ab ow agñ ek'us any ab etñ ok luku as usu a ec'arabu ab em *kumadael* lele eb ab em ec'any esel ab. Festus ibrm eke wɛl k'oc Pɔl ow. ²⁴ Etñ li dad nine: «Eb ebu Agripa lele ɔny feñ eke anññ aña ey ab a, am ekan eğñ na: in sosiem Jwifel ñɔñ ow ekn'm Jerusalem lele aña ab, etñ am dad ek'ow'n k'anm owr ij. ²⁵ Em gbɛ, m'ekn eke li kokm low kaka ek'ow em li k'uw. Gbəkɔ eke in obi l'ibrm eke li k'ekn Sesar a, m'egñ m'eb eke mi k'ɔñ'n n'im yogñ. ²⁶ M'ɔnym low tasi eke mi ki ñɔñ in e nun af m'ɔñ Sesar; na sosiem anake m'oc'r m'ow ɔny ec'any af, ñ eb ebu Agripa ec'any af tasi, yec'etñ ke wɛl b'ibrm'n low, ke m'ɔny low nyam mi ñɔñ. ²⁷ Ow am ew'm es adñ sos em eke tasi em a, wɛl k'oc sobel em es im Rom, ke wɛl k'ay-alm ów a sosiem eke ow af wɛl am cibr'a!»

Pɔl am dad odad dogññ sos Agripa ec'any af

26 *Erɔd* Agripa dad Pɔl nine: «Abusu eru'ñ es eke ki dad odad dogññ sos.» Etñ Pɔl igbl abu ogñ am dogññ sos sodad amua em: ² «Eb ebu Agripa, sos em am inñ'm eke yeñeny na mi k'ow ñ ec'any af mi dad odad mi dogññ sos ów a feñ eke ow af Jwifel am cibr'm a eci. ³ Tasi em a, uw Jwifel ec'eb ir owi lele el eci ów es atar ab ab any. Ow sosiem, m'am ñɔññ'ñ eke k'iri em ec'odad a erm es ok em.

⁴ Em eci ñgbafre em etñ ec'es eke m'an a, Jwifel feñ uw any; -l'uw el el eke nun ɔb em etñ m'iir em ec'abr a ec'araññ lele Jerusalem ab ab any. ⁵ -L'uw'm any læğñ kpekpe; eke -l'erur, -l'ɔtu eke -li ki dad low nawre: m'el *Farisiel* ec'ogog ec'egñ † ek'el e Nyam nun ñun owi ew tuɔtuɔ akm el lawlɛl a feñ ec'a. ⁶ Etñ sicaca em m'anñ jej ok ec'any af anñke m'ɔny ɔmm Nyam e low a ek'ewar ey lagñel ew es ab em. ⁷ Ey ec'eb læw yony a ec'agñ a yeji am ɔmm ewar na eke k'ey ɔkm; ow sosiem -n'am ñun Nyam nun ari at em, ncok lele læğñ owr ab. Eb ebu Agripa, ɔmm ikñ na sosiem ec'anake Jwifel am ok'm ów af a! ⁸ ɔny Jwifel, ke Nyam igbm agñ luw em a, bla etñ am ubr ek'ow el low ek'ɔtu ee?

⁹ Em obi yeji, læğñ sig em a, m'ɔny tutr eke akunda kaka feñ em ow akpl eke mi k'ogñ Nasaret e Jesu e nin a ar. ¹⁰ Low na anake mi kok Jerusalem a. *Egb* waw esel egbel a ɔñ'm abusu akpasu mum nyam eke mi k'ok ɔmm esel ñɔñ sobel em, etñ mi b'elu abusu es læğñ eke wɛl b'ɔb el low luw ec'a. ¹¹ Sakp ñɔñ mi b'im Nyam nun ñun susu m'ɔñ wɛl ijr el gbɛ yec'etñ ke -l'ɔwr sar el ec'ɔmm ɔny ab em. El ec'erm bebl eke m'ɔny a agb ñɔñ, toñ ow b'ɔñ m'im seb ejec'em m'ijr el gbɛ.» ‡

¹² «Eben læğñ nyam *egb* waw esel egbel a ɔñ'm abusu eke mi k'im Damas mi kok juma. ††¹³ Eb ebu Agripa, m'us ejagb etñ læğñ uyu nun em a, m'ekn usuayl ek'anñ afr am ejñ ow; jejñ a afññ ligbn ec'ab es, etñ am ok em lele agñ a eke el ab m'us ejagb ab ab af. ¹⁴ Ey feñ s'ok wus etñ m'iri lebl nyam ek'am ikñ dad'm *Ebre* em ese:

†† Èkn Ob Kok 23.6; Filip 3.5. ‡ Èkn Ob Kok 8.3; 9.1-2; 22.4-5.

‡‡ Èkn Ob Kok 9.1-19; 22.6-16.

“Տձ, Տձ, bla etj am ijr'm gbre ee? Կ՜ bla etj am elu læc շkm ԵՏԵ id eke in ec'es ew ԵՏ b'iy'r likj af ee? Læc çfr çfr cԵ am ij.”¹⁵ M'ibrm m'ԵՏԵ: “Եղj gbel, Կ՜ bwo el j ee?” Եղj ԵՏ Կ՜ձԿձԿձ dad ninԵ: “Եմ Jesu a eke am ij gbre a.¹⁶ Sica jgb inym es. M'elu sos շkm mi yegm'j eke mi k'oc'j el Եմ e juma kok ԵՏ; b'ow ij Եմ e danjku dád ok agj elel eke Եkan'm † yefeny, ke dád yec'a eke Եmeny m'ow mi yegm'j a yeji.¹⁷ M'ow m'csu'j Jwifel ec'any af lele agj ejec'a eke m'ow m'erm'j el ogj ab ab ec'any af.¹⁸ M'am erm'j eke k'im fig fig el anyamn, շny ot el es ncebn Եմ ot ok el usuayl Եմ, *Satan* ec'abusu ab Եմ eke -n'anjn a ot շj el Nyam. Eke -li b'ony շmn Եմ Եմ a, -li b'ow -n'ejjn el e sikpl a ec'oc ap lele es sig usu nyam agj a ek'el Nyam ec'ab ab.” »

Pձl am dad in e juma e li kok a ec'odad

¹⁹ «Եb ebu Agripa, Եben a, es Եkn owi a ek'anj afr ow ke m'Եkn a, m'egbrm ow e low ij.²⁰ Կ՜ m'ikj anym mi dad Nyam odad m'ok Damas ec'agj a lele Jerusalem ec'ab ab, Jude ec'agj a lele Եb ejec'em ec'agj ab; Ել fԵj, m'ibrm Ել eke -li k'itjn erm Եմ, -l'ewl -li lԵr Nyam, ke -li kok ów eke bi yegm Ել ec'itjn ikj na tasi a.²¹ Na sosiem anake *Nyamel* gbel a e gbugj a eke m'anj a, Jwifel շny'm ke շl eke k'ibi'm a.²² Gbek՜ Nyam շsu'm tonj it yefeny etj m'anj eke mi k'ij danjku agj fԵj ec'any af, k'ow el agj ek'ony any, k'ow el agj ek'onym any. Mi dadm odad ejeci ek'ow elm *kokoba* շb ԵՏԵ lele Mois ab ec'a eke dad eke b'ow Եy a cԵ:²³ *Mesi* a b'ow ij gbre, b'ow el Եղj kԵkԵ Եk'igb luw Եմ, b'ow շb usuayl a e kokoba ok Եy ec'eb a lele Եbr ejeci ec'agj ek'elm Jwifel a.» ††

Pձl am ibrm eke Agripa k'ub nawre

²⁴ Eke Pձl am dad ów in e sos dogjn ec'a, Festus bar-m'n es lebl tuwtu Եմ ninԵ: «Pձl, nun Եմ am ujn'j! Wewr lԵl շո՜ tonj ow am Եw'j nun Եմ ujn!»²⁵ Pձl dad'r ninԵ: «Եղj gbel, nun Եմ ujm'm. Sodad a eke m'am dad a el nun Եմ es ok e sodad lele low nawre tasi ab.²⁶ Եb ebu Agripa otar ów amua akr uw any, ow sosiem in ec'any af m'wtu eke mi ki dad շmn Եմ. M'uw any tasi eke l'uw ów a fԵj any, anjke ow elm es յl Եմ e low.²⁷ Եb ebu Agripa, *kokoba* շb ԵՏԵ ec'odad a eke dad a ub nawre ee? M'uw any ek'ub nawre!»²⁸ Agripa dad Pձl ninԵ: «Am tutr eke lægj tԵl na Եմ cԵ շtu eke k'itjn'm m'el kretien ee?»²⁹ Pձl dad'r ninԵ: «K'ow Եl lægj tԵl Եմ oglog Եղj շո՜ Եմ, m'am jո՜j Nyam ek'ow k'elm j շո՜ cԵ, Կ՜ շny fԵj ek'am irir Եմ ec'odad yefeny a anake k'anjn ԵՏԵ elel eke m'anjn ab af a, Կ՜ jgbraka amua gbe k'anm Եմ!»³⁰ Եb ebu a, es Եw ԵՏ a, Berenis lele agj a eke -n'anjn yogj ab ab igb,³¹ etj eke -n'imn saw Եմ a, -n'am dadarir Ել çfr Եմ -l'ԵՏԵ: «Եղj na kokm low շbr owi ek'ow

† elel eke Եkan'm:odad na Grek Եմ a, wel շtu ek'itjn ejec'em dad ԵՏԵ low yec'a ek'Եkn a. †† Bèbmn 1 Korent 15.20; Esayi 42.6; 49.6.

‡ am tutr... kretien ee:odad na Grek Եմ wel շtu ek'itjn ejec'em dad ԵՏԵ B'ow շո՜ m'el kretien caca Եմ!

Եմ li k'uw, oglog k'ow Եմ wel Եlu'l sobel Եմ.»³² Եղj Agripa dad Festus ninԵ: «BlԵl Եղj na ibram eke k'Եkn *Sesar* ana, ke blԵl wel Եlu'l es.»

Wel am Եwl Pձl Rom

27 Sica wel Եղj eb eke si b'ow s'im Itali mijetj Եմ eci. Wel oc Pձl lele sobel Եմ ԵՏԵ ejeci ԵԵԵ ab ab-ul sr՜da Եyjn Եk՜j yen ec'anym ԵՏ nyam eke wel b'ԵՏj Julius. L'el Rom eci sr՜da Եyjn a ec'eb a eke wel b'ԵՏj “Sesar Ogust eci eb” a ec'anym ԵՏ.² S'ok Adramit eci mijetj nyam eke k'imn Azi e manu a ec'a, etj s'im. Ari-tak yeji anj Եy ab; l'el Tesaloni, Maseduan wus af a ec'Եղj.³ Eke lægj b'Եny a, s'ow s'ok Sid՜n. Julius eke am շny Pձl Ենyn Ենyn a, շո՜n abusu eke li k'im l'Եkn lawlԵl yec'etj ke wel kók in e lís e low.⁴ Eke Եmeny s'anj yogj s'igb s'aam a, s'aru Sivr lekr a eke b'Եd՜n lԵf any a, anjke lԵf am Եlu շbr Եy.⁵ S'ubr okij a eke titm Silisi wus lele Panfili wus ab a, etj s'im s'ok Mira, Lisi wus af.⁶ Yo-gj, Julius Եjn Alesandri eci mijetj nyam ek'aam Itali etj l'ot l'ok Եy Եմ.

⁷ S'us mij pete pete Եղj շո՜ etj gbre Եմ kpa, s'im s'ok Nid barj any af. Eke lԵf a yebm Եy eke si k'ո՜j any s'im kpekpe a, s'Եcr wus a ek'usm ovr Salamone Եb a ec'a s'ok Kret lekr a ec'Եsr Եմ a eke b'Եd՜n lԵf any a.⁸ Gbre Եմ Եben, s'aru ligigl a s'im s'ok usu nyam eke wel b'ԵՏj Manu Amamn, ek'anj Lase barj saw.

⁹ S'irmn lægj շո՜, etj mij us a yeji am Եw tuwtu anjke lakpo am uwr.[†] Ow sosiem Pձl am Եwar Ել dad ԵՏԵ:

¹⁰ «Agj lawlԵl, m'am Եkn eke usu im a b'ow Եw tuwtu: mijetj a lele ԵԵԵԵԵ ab ab b'ow ujn, etj Եy obi yeji s'wtu eke si k'uw.»¹¹ Gbek՜ sr՜da Եyjn Եk՜j yen ec'anym ԵՏ a շny շmn mijetj nyimn ԵՏ a lele mijetj ԵՏ ab ab Եմ akm Pձl e sodad a.¹² Եղj Եmeny nanu a akplm eke lætj k'anj yogj læfr lægj iy na Եմ. Na sosiem agj շո՜ a ek'anj mijetj ab Եմ a erur eke k'igb yogj: -l'erur eke -l'wtu, ke -n'im -l'ok Fenis, Kret eci nanu nyam eke շո՜ Եsr Եմ eci nԵmn ogog a lele afr Եմ eci nԵmn ogog ab ab. Yogj anake -li k'anj -l'uwar læfr lægj iy a.

LԵf ligbel Եy okij ab af

¹³ Եsr Եմ eci lԵf a am Եlu pete pete, etj -n'am tutr eke Ել eci tutr a b'ow Եy af. -N'ո՜j mijetj a aam etj am aru Kret eci ligigl a saw saw.¹⁴ Gbek՜ wanci ab af cԵ læf lig-bel nyam eke wel b'ԵՏj “afr Եմ e lidr ogog e læf” anj lekr a e mafeny ab Եմ am Եlu ow.¹⁵ LԵf a oc mijetj ab ab aam: ow Եw tuwtu eke wel k'ո՜j mijetj ab es, etj si ye b ow oc Եy ab im.¹⁶ S'Եcr Եsr ogog eci lekr liy nyam eke wel b'ԵՏj Koda a, etj ow Եd՜n Եy abu any. Gbre ij kpa Եմ, s'wtu s'ո՜j es eb Եlu e lætj likekli a ek'ucur mijetj gbel a.¹⁷ Mij ԵՏԵ a Եwl oc Եlu'l mijetj ab Եմ. Sica -l'oc meb -li cucu mijetj gbel a -l'Եlu Եմ. Eke -n'am uru eke li k'im -l'itr es mrici af Libi ogog a, -l'Եlu dondo nun

†† lakpo am uwr:Grek Եմ ec'elel eke wel b'irir el nԵny Ենj e lægj.

a erj etj -li yeb lef a am oc el ab im. ¹⁸ Lidgbegb a abu anj em am elul ey tuwtu tonj legj enyn ey etj -n'am ot serekp a -l'ok erj. ¹⁹ Legj b'eny akr af a, el obi ec'abu em -l'ot mijetj a e mob a -li wawl erj. ²⁰ Segj n'ok eke wel eknm ligbn, eknm mil'el etj lidgbegb a abu anj em am elu lec em ce. S'onym wmn kaka eke si b'ow s'otu s'annj owr.

²¹ Legj kpekpe ek'agnj a ek'us mij a ijm ob kaka. P'ol igb el ec'any af etj am dad el ese: «Agj lawlel, blel irir em ec'odad a eke m'am dad eke si k'okmn wkm Kret a, ke blel s'wbrmn es abur na, s'irmnmn mob. ²² Gbeko sicaca em a, m'am ibrm eke k'onyn erm susu, anjke wny em ec'egj kaka k'ow irmnm in e sel a, k'w mijetj a wny coco ce b'ow unj. ²³ Tasi em a, ncok a em e Nyam a eke mi bi kok in e juma a ec'af'r erm es nyam ow'm saw ²⁴ etj dad'm nine: "P'ol, erjn k'onyn! Ow it eke k'im Sesar ec'any af, ke Nyam ec'erur a eke wny j ec'a sosiem, li s'og agj a ek'us mij j ab a." ²⁵ Na sosiem, agj lawlel, wny erm susu anjke m'wny wmn Nyam em: ow b'ow el ese lele eke li dad'm ab af. ²⁶ Gbeko si b'ow s'unj s'inym es lekr nyam af.»

²⁷ Ncok lew yar em eke s'annj mij af ke lidgbegb a am oc ey ab im Mediterane eci okij ab af ana. Ncok eci legj uyu nunj em, mij esel a am ekn ese wus ce we'n am titm af. ²⁸ -L'elu meb eke wel ucu ob leg leg erj eke -li ki bebmn etj -l'ekn eke mij a eci sibn a ij abu likj lele lew l'bnj ab; -li b'im kpekpe tel a, emeny -l'elu meb a erj etj yogj ow ij abu likj lele niwn ab. ²⁹ -N'am uru eke mijetj a k'wb lob, ow sosiem, letj jam a -l'elu magbis yar erj eke -li k'wny letj ab es, etj -n'am eku es ogj em eke legj k'eny. ³⁰ Mij esel a am w eke k'ok wkm letj ab em; -l'usm es eb elu e letj ab es erj etj -n'am ub nyandre -l'ese: «S'aam letj a ec'anym a s'ucur letj es wny ob ab es.» ³¹ Gbeko P'ol dad Julius lele sr'oda eyj a ab ab nine: «Eke agj amua anm mijetj ab em, k'ow wtmn anmn owr.» ³² Ow sosiem, sr'oda eyj a bubr simeb a ek'wny es eb elu e letj ab es a etj -li yeb ow im.

³³ Gbuñ ke usu ot es a, P'ol ibrm ek'agnj a fenj k'ij ob etj am dad ese: «Kin, yefeny na ab a, segj lew yar eke am ekur erm mij ab ke k'ijmn ob kaka. ³⁴ M'am ibrm eke k'ijr ob anjke ow el wny e sel erj eci. Wny em ec'egj kaka k'ow irmnm in e sin nunj a e nyam.» ³⁵ Eke li dad ow amua uwr a, l'oc futufutu, l'elu Nyam bia wel ec'any af, l'ubr em etj n'am ij. ³⁶ Agj a fenj sos at es etj el yeji -l'ij ob a. ³⁷ Ey fenj eke s'annj mijetj ab em a, s'ij agj ekj yen yen sakp yony agj ekj nyahan agj lew n'ok. ³⁸ Eke -l'ijr ob molok iy el a, -l'ot egb a eke -l'otr ab -n'aam a -l'ok erj eke mijetj a k'ew fuefue.

³⁹ Eke legj eny a, mij esel a uwm wus a eke -li titm ab any, gbeko -n'am ekn wus ek'usm ew by k'elu mrici etj -l'erur ek'abusu eru es, -l'itr mijetj ab es yogj. ⁴⁰ -Ni m'wmu magbis ab es -l'ok erj, etj -ni m'wmu metjbar eke wel bi nyiman letj a e simeb a yej'es. Ebn a, -l'ew gbad letj neny a eke lef k'itr letj a, etj -n'imn mrici a ogj. ⁴¹ K' -n'im -l'wbr sec ek'annj mij any yony ec'aranj etj mijetj a abal inym es yogj. Letj anym a emn mrici

ab em etj wtmn iim ij, etj mra am w'bm letj jam ab es lec em.

⁴² Sr'oda eyj a am erur eke k'ibi sobel em esel a yec'etj ke el em ec'egj kaka k'ab'nm mij eym wkm. ⁴³ Gbeko Julius a am erur eke k'eb P'ol elu es, etj l'edjn wel eke -li ki kokmn low a eke -n'wny ow e tutr a. N'w agj a eke b'abj mij a abusu eke k'ikj anym ok erj im akpaf; ⁴⁴ agj likpr a ot w'w og oglog mijetj a eci mob ekpr a us el jam. Ebn ek'agnj a fenj im itr es ke sos irm es ana.

P'ol anj Malt lekr em

28 Eke sica s'ok wkm es abur na em a, s'iri eke wel b'esj lekr a Malt. ² In ec'eb eyj a eb ey senyn senyn, etj eke mij am an ok wus ke lefr yeji am ow a, -li fuf al ligbel nyam ek'ey fenj s'iwr s'elul em. ³ P'ol oc mil'el eke wel abal eke k'ok al, k'w al a wj lornj ey wkm arum'n abu ab. ⁴ Eke lekr a ec'agnj a ekn lornj ek'arum P'ol abu ab a, -n'am dad el w'f em -l'ese: «Egjn na egj ibiu tasi; l'ey wkm okij ab em, k'w Nyam em e jej ok a wkm abusu eke li k'annj owr.» ⁵ Gbeko P'ol ufj abu es w'w lornj a alm, etj ob kaka kokm'n. ⁶ Agj a am eku eke k'ekn'n l'ew oglog l'ey luw kpru em. Gbeko eke -l'ekur ow ibn ke -l'ekan eke ob kaka kokm P'ol a, -l'itjn tutr etj -n'am dad ek'ow el nyam mum nyam. †

⁷ Saw yogj, lekr a ec'es ew es gbel a eke wel b'esj Publius a ec'usu anj. Egj ikj na eb ey erur em etj wj ey es eru usu tonj segj nyahan. ⁸ Publius es a eru es anjke lefr w' am w'ny etj n'am w' sob yeji. P'ol im ekn'n, at'r abu nunj, njnj Nyam w'ny etj ewlm'n. ⁹ Na b'ec a, lekr a ec'wlel ejec'a yeji ow etj -l'ewl. ¹⁰ Agj a elu el ec'elum fenj wkm ey e l'is, etj wanci a eke s'am ow s'igb s'im a, -n'w ey ob fenj ek'it usu imn ec'a.

P'ol im ey Rom

¹¹ Eke ow kok awl nyahan a, s'eb Alesandri eci mijetj nyam eke anj lekr ab em lefr legj iy a nimum a s'im. Wel b'esj mijetj a "Sinyam Oli". ††¹² S'ow s'ok Sirakus ec'eb ab em, s'annj yogj segj nyahan. ¹³ Yogj s'ecr ligigl a eci s'im s'ok Rejio eb em. Legj b'eny a, esr em eci lef a w' nunj am elu etj s'eb segj yony s'im s'ok Pusol. ¹⁴ Eb ab em, s'ejn agj lisijimel ek'ibrm eke si k'annj el ab segj l'bnj, etj sica s'igb s'aam Rom. ¹⁵ Rom ec'agnj lisijimel a iri ey ec'amani etj ow tonj ok usu eke wel b'esj Apius ec'An w' Usu a ey ec'wbr eci. Agj ejeci erj ey usu eke wel b'esj Ejanin Usu Nyahan a. Eke P'ol ekn el a, l'elu Nyam bia etj sos at'r es. ¹⁶ Eke s'ow s'ok Rom a, wel wj P'ol abusu eke k'ir in ogj a ke sr'oda iy nyam am w'su'r.

P'ol am dad Nyam odad Rom

¹⁷ Ow bi kok segj nyahan a, P'ol ew Rom eci jwifel ec'es ewel a abu in ogj a. Eke -l'asr luku a, P'ol dad el

† B'ebmn Ob Kok 14.11. †† Sinyam Oli: Ow el nyam yony, Kastor lele Polus ab eke mij esel b'igj nunj yec'etj ke wel w'su el mij af.

nine: «Agh lisijimel, mi kokm low nuy ey ec'agh a e lis, ey laghel a ec'eb ir owi e lis ety wel ew'm abu af Jerusalem, oc'm ch Rom eyy. ¹⁸ -L'ibrm im ow ety -l'erur eke -li k'elut'm es anke em em a, -n'eynm low ek'ow af -li k'ob'm low luw eci. ¹⁹ Gbeko Jwifel a erurm ety ow ch m'ibrm eke mi k'ekn *Sesar* ke wel ebr em ec'odad ab em, ko ow elm em ec'eb a eke mi k'ch dedeku eci.

²⁰ Kin low a sositm eke m'erur eke mi k'ekn ch ke mi dad chny odad a. Tasi em a, m'any ngybraka na em egh a eke Israel ec'agh a b'chny chmn in em a sositm.» ²¹ -Li dad ow nine: «S'eynm n e lis e lel kaka eke k'any Jude ow ety ey lisijimel kaka anm yogy owm t'okhm ow okm ey oglog dadm ey n ec'odad nuy. ²² Ko s'am erur eke ki dad low yec'a ek'am tutr a s'iri, anke s'uw any ek'usu a fegh agy erurm Nyam eb na ek'any em a e low.»

²³ -L'ew legy nyam P'ol ab ety legy a b'ow a, -l'ow ch'ch -n'eyn ow yogy a eke l'ir a. Ibribr toy ncebles, P'ol am otar ow a akr ok el: n'am dad wel Nyam ec'es ew a ec'odad ety Mois ec'ol a lele *kokoba* ch esel e silel a eke n'am dad ow ec'odad ab em, n'am ch eke li k'eb wel Jesu eci. ²⁴ Agh beb ow a ok es sos em, ko likpr a eghm eke k'ub nawre. ²⁵ El chfr em a neny okrm el af, ety -l'igb

† Èkn Ob Kok 25.11 lele akr otar ab ab.

-n'aam. P'ol dad el odad na nine: «Abn Lala chny low ij tasi legy a eke n'am dad chny laghel odad kokoba ch es Esayi e neny em l'es:

²⁶ Ìm dad agy amua a:

Ow b'ow ok chny chru em senyn senyn, ko k'ow irimn;

b'ow l'eer senyn senyn, ko k'ow eknmn.

²⁷ Tasi em a, agy amua ity ew tuwtu;

-li babl chru es, -li bubur anyamn,

yec'ety ke el eci anyamn a k'ekm es,

el ec'chru a k'irim ow,

el e nuy em chny a k'anm es,

-l'ewlmn -l'owmn em ogy bake m'ewlm el.» ††

²⁸ P'ol igy af dad nine: «Sica úwr any eke Nyam eci sel egh ec'odad a ow agy a ek'elm Jwifel a eci: ‡ el gbe, -li b'ow -l'iri!» [²⁹ Eke P'ol dad ow amua a, Jwifel a el chfr am atar ow es im lebl tuwtu em.] ††

³⁰ P'ol any êl a eke l'eb ab em akpo yony. Li b'eb agy a fegh eke b'ow ek'n a. ³¹ Li bi dad Nyam eci es ew a ec'odad ety li bi yegm agy Es K'ok Jesu Krist owi chmn em tasi, ety egh edghm'n.

†† Esayi 6.9-10, Septant em ec'odad eke wel oc. ‡ Bèbm Selu 67.3; Luk 3.6. †† Ob Kok eci silel esig ch'ch em a, wel éghm akr 29.

ROM

Ów ek'it eke wél k'uw any

Akpo 57 oglog 58 em, Jesu Krist e mew a e jam, anake erm es Pól nòn lel na awñ kretienel ek'ir Rom ec'eb gbél na, ek'el Rom e wus a nimum ek'ew es a e loḡñ any a.

Legñ ab em, Pól, in obi a n'ann Korént ek'el Gres wus af ec'eb ab em. Etn ow el in ec'Amani Mamn e kokoba ÷b ec'usu im sakp nyahan em a ec'uwr em.

Sica eke Pól as Sinyamel a feñ ec'ob ap a eke ÷kl a luku a, kpekñ n'am tutr eke li k'oc ob ap a n'im n'ññ kretienel ÷gbwru a ek'ann Israel a. Li b'im Jerusalem n'ññ wél ob ap a ba ow b'uwr a, n'am ÷ny tutr eke li k'im Espany wus af, l'ób Amani Mamn a e kokoba. In ec'im em a, n'am erur eke li k'ec l'ekn Nyamel ek'ann Rom a. Legñ kaka, l'eknm Nyamel na. In eci ec em gbé, l'uyum yogñ eci kretienel beb ab.

Pól awñ Rom eyñ lel na eke k'otar Amani Mamn a e low tasi akr ok el. Low nyam anñ eke ow sostiém, Nyam b'ot agñ ese agñ nyim nyim af in ec'any af. Low a el agñ ec'wmn eke b'oc elu Jim Jesu, wus nimum e Sog Es em a. Etn ÷mn ikñ na el Nyam ec'ob ap ÷fr em.

Lel a ec'ogog krèkrè ab em (nuñ 1 lele nuñ 2 em ab a), n'am otar akr li yeḡm eke eḡñ feñ ek'ann wus af anja a el sikpl ec'adu etñ ÷ny Sog Es nyam ec'es abur. Agñ ek'elm Jwifel a ÷ny es abur ikñ na, gbekw Jwifel yeji.

Sica Nyam e Lel ab em, n'am otar sel etñ ec'ejagb e low akr. Nyam b'ot agñ ese agñ nyim nyim af el ec'wmn a sostiém, ese elel eke ow ecr Abraham ec'ab af. Nuñ 3 toñ nuñ 5 em a, agñ a feñ Adam e sikpl a sostiém ÷ny low ÷br luw eci, gbekw agñ a feñ ÷tu eke k'etñ sel eke -li b'oc el ec'wmn a -l'ew Jesu ek'el Mesi ab af. Nuñ 7 em a, eke eḡñ b'atr sos es eke Nyam k'eḡñ in owi eb, Mois ec'ol a ec'elum em, li k'wtum sikpl sostiém. Gbekw nuñ 8 em a eke li b'oc in ec'wmn a l'elu Jesu Krist ec'olikñ af ec'egb waw ab em a, Abñ Lala b'ir in em etñ b'ññ'n abusu n'ñny eb ir eke b'akpl Nyam sos em.

Nuñ 9 toñ 11 em a, caca em eke Jesu Krist e Nyamel a el Nyam ec'agñ a, Pól am dad Israel e saw ek'ann a e low. Eke batñ Jwifel em agñ beb iḡñ Mesi a ÷wl yeji, Nyam in obi a, l'iḡñ in ec'agñ a l'wlm. In ec'erm mamn ab em, li b'ow li kok elel eke li ki kokr toñ ke legñ nyam, Israel yeji etñ sel Jesu Krist em.

Lec a ec'uwr em a, Pól am yeḡm ey eke erur k'ann ese ey ec'ol eke si k'wsu af, ey ec'eb ir e low low feñ e kok em, Nyamel em lele agñ em ab yeji (nuñ 12 em toñ nuñ 16 em).

Esñ

1 Em Pól Jesu Krist e juma kok es, em m'am awñ ÷ny lel na. Nyam esñ'm eke mi k'el erm es etñ l'oc l'ew'm saw eke mi k'wb in ec'Amani Mamn a e kokoba.

² Amani Mamn na, Nyam ecr in e kokoba ÷b esel em ewar ow e low god'etñ in eci Silel lala ab em. ³ Amani Mamn a am dad Jim Jesu Krist ey Es Kwtkw ec'odad. Yec'ek'el in e mew em ec'a, wél ew'r eb ebu David, lagñ ec'eb ab em. ⁴ Eke Abñ Lala igbm'n luw em a, Nyam yeḡm eke l'el Nyam ec'Iy ek'wny abusu feñ. ⁵ Jesu Krist kok'm bibm m'el erm es, yec'etñ ke in e nin a e sos usr sostiém a, m'ññ ebr ebr feñ ec'agñ eke uwm Nyam any a, úb'r nawre ke ÷ny in ec'elum. ⁶ ÷ny yeji, anññ agñ amua em, eke Jesu Krist esñ ÷ny a sostiém.

† Nyam yeḡm eke l'el Nyam ec'Iy ek'wny abusu feñ: odad na Grek em wél ÷tu ek'itññ ejec'em dad ese: Nyam yeḡm abusu em eke l'el Nyam ec'Iy

⁷ ÷ny feñ eke anññ Rom a, ÷ny eel Nyam ec'erm erur etñ l'esñ ÷ny eke k'ow anññ in ec'agñ ab em, ke iir eb in eci. Ke Nyam ey Es lele Es Kwtkw Jesu Krist ab etñ ÷ny ÷wkw ke ÷ñ ÷ny erm es ey!

Pól am erur eke k'im ekn Rom e kretienel a

⁸ M'am ikñ anym m'ecr Jesu Krist em m'elu Nyam bia, ÷ny feñ eci, anñke wél am dad ÷ny ec'wmn a ec'odad wus nimum af. ⁹ Tasi em a, eke mi b'wb Nyam Jim ec'Amani Mamn a, ke Nyam eci juma anake m'am kok em ec'erm feñ em a. †† Etn in, l'ij em e danñku eke m'ñpim ÷ny ec'akn em e Nyam etññ feñ em. ¹⁰ Mi b'ibrm'n seḡñ feñ eke li k'ññ'm abusu m'ow ÷ny ogñ a, eke ow el in ec'erur tasi, ¹¹ anñke ÷ny ec'ekn am aw'm tasi yec'etñ ke m'ism ÷ny Abñ Lala eci ob ap ab, ke inymn es kikri.

†† ke in eci juma anake m'am kok... em a: odad na Grek em wél ÷tu ek'itññ ejec'em dad ese: ke in anake m'am iḡñ'n nuñ em ec'erm feñ em a.

¹² Nawre tasi em a, k'aw ke mi b'ow m'eyn chny a, cwn a eke chny lele em ab s'chny a, yn ke s'atarir sos es.

¹³ Agn lisijimel, m'erur eke k'uw any eke sakp chnch mi tutr eke mi k'ow chny ogn yogh, k' toh sicaca em a, m'ctum m'eynm ow ec'abusu. M'am cwn eke em e juma a, chny ogn yogh yeji b'ow cwsu ey amamn ese ebr ejec'em ec'ab af. ¹⁴ Ow it eke mi ki kok agn feh e juma, Grekel lele Barbarel ab, † agn ek'uw low any lele agn eke uwm low any ab ab. ¹⁵ Ow sosiem anake, ow am aw'm tasi eke mi k'cb chny Amani Mamn e kokoba, chny yeji eke iir Rom a.

Kin Amani Mamn a

¹⁶ Tasi em a, Amani Mamn a ec'cb a onym im es, anke l'el Nyam e lec egn kaka feh ek'ub nawre a e sog eci: krekre em a Jwifel, ke sica agn ek'elm Jwifel a yeji.

¹⁷ Amani Mamn a bi yegm eled eke Nyam b'ocr agn nyim nyim in ec'any af a: ow b'cb nuh cwn a eke -li b'oc -l'elu ow em ab em etn ow b'uw cwn ab em ce. Ee, Nyam Lel em a wel b'awl: *Egn yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a b'ow angh owr in ec'cwn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem.*^{††}

Agn a ek'elm Jwifel a chny low cbr Nyam ec'any af

¹⁸ Afr kpekpe etn Nyam am elu in ec'erm bebl a ckm anke agn el sikpl esel etn -li bi kok low nuh. El ec'ow engh kok ab em, -li b'edgh low nenyembri nyam eke ki kok low. ¹⁹ Ee, low eke wel ctu eke k'uw any Nyam e lis a, ayl el eci, anke Nyam in obi ayal ch el. ²⁰ Nyam ec'abusu a ek'chnym nuh a lele feh a eke in obi in obi a l'el ab ab a, el ow nawre eke wel eknm. Gbeko legn a etn eke wel kok wus a, egn feh ctu eke k'ekn el eke li bi ler ow a feh eke Nyam kok a. Ow sosiem a, agn chnym sos dogh eb kaka ij. ²¹ Tasi em a, -l'uw Nyam any, k' -l'usrm ow sos etn -n'cwm ow bia. Ke ow tasi ek'ow it eke wel ki kok Nyam ec'ana. K' el e sow tutr a itgh el nyamb e sow tutr, etn el ec'erm a eke low any uw anm em a, irmn usuayl a. ²² -Li b'ocr el sosi esewru, k' -l'el engh em engh esel. ²³ Ow a eke -li k'ign anygbel e Nyam a ek'uw a nuh a, -l'ign ekh ekpr nuh. Ekh ekpr amua wel aku el n'annh ese egn eke b'uw, oglog cr, oglog mindey ek'eli akr yar lele morgh ab af.

²⁴ Ow sosiem a, Nyam egn el es -li kok el ec'erm em ec'ow eke b'aw el a, etn eben a el obi em, -li b'ibar el eci sos megl a es em. ²⁵ -N'chny Nyam e lis e low nawre a -l'itgh ow yadgh em, yec'a eke Nyam kok a -l'ign ow nuh etn -li kok ow e lis owi Kok Es a ec'usu a. Anygbel el in eci segh feh! Amen!

† Grekel lele Barbarel ab:odad ebl ek'el Grekel

Barbarel

†† Èkn Abakuk 2.4, Galat 3.11. Egn... b'ow angh owr in ec'cwn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem:

Egn yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af anke l'oc in ec'cwn a l'elu Nyam em a b'ow angh owr

²⁶ Na sosiem anake Nyam egn el es -l'usr ow aw a eke b'chny el es a jam a. El ec'cwn a eruam egn ab ij, k' cwn ejec'ab -li b'eru, etn ow el low eke wel am kokm agn em. ²⁷ Egn yeji bi kok low nyam a ce. -L'eruamn cwn ab ij, k' el lawlel egn ec'erur b'aw el. -Li b'eru el egn chr etn ow el es! Ow ch -li b'eyn el obi em a es abur eke el eci es an gh a ism ab.

²⁸ Eke -l'erurm eke -li k'uw Nyam any a, Nyam egn el es -l'us el eci sow tutr yadgh a jam, etn -n'am kok yec'ek'itm eke wel ki kok a. ²⁹ Ow enyembri yony yony iy el em gbch. -Li bi kok low nuh, -li b'erur ob ek'el el lawlel ec'a, -l'el agn engh etn nyamneyr iy el em gbch. -Li b'ibi agn, -li b'atar ow es, -li b'egu el lawlel etn -li bi kok low meju ec'abh ab. -Li bi dad ow engh -l'ok agn af, ³⁰ etn -li bi cacak wel. -L'el Nyam ec'efnu, -li bi wewr el lawlel, es efu iy el em, -li b'ij neny, etn -li b'ecr akunda feh em -li kok low nuh. -L'eluamn agn a eke ew el a. ³¹ -L'el anyambu, -l'eluamn el eci neny eke -li b'ij a, etn -l'el agn eke chnym erm lele chrn ikh ab. ³² Ke -l'uw Nyam eci jej ok ab any tasi ce. Agn a eke bi kok nene a it eke k'uw. Sica -li bi kok ow amua, k' emeny, -li b'erur agn a eke bi kok a yeji.

Egn eke bi jej lawlel e low ok a am cbr in sosi low

2 Ow sosiem anake, n eke bi jej awlgh el ec'ow ok a, ke el Jwif, ke k'elm Jwif, n ec'a chnym sos dogh eb kaka, anke n bi jej awlgh el ec'ow ok, k' bi kok ese el af! Na sosiem, eke bi jej el ec'ow ok a, ow el n sosi eke am cbr low. ² Ee, ey s'uw any eke Nyam eci jej ok a el tasi agn eke bi kok nene a e lis. ³ N bi jej agn a eke bi kok ow amua a ok, gbeko bi kok ese el af! N am chny cwn tasi eke Nyam eci jej ok a k'ow cwm'gh low ee? ⁴ Nyam chny erm mamn, li b'egh low l'eb, etn li b'eku low. K' na anake erurm ab ee? K' n, uwm any eke Nyam ec'erm mamn na am chny abusu eke k'itgh n ec'es an ab ee? ⁵ Gbeko k'erurm eke k'iri, k'erurm eke k'itgh. Na sosiem anake am eb erm bebl ligbel ew es n e lis erm bebl e legn a ec'a. Legn a, Nyam b'ow elu ckm eke nenyembri nyam em li bi jej agn ec'ow l'ok. ⁶ Etn li b'ow n'chny egn egn ec'ow eke kok a e yec'a ek'it a.⁷ Agn beb b'ucu chny es kok low mamn, yec'etn ke -n'annh Nyam ec'anygbel ab em. -Li b'cl yej'eke Nyam ki susm el es, etn -li b'cl owr angh a eke úwrm ab es. Agn amua, Nyam b'ow ch el -n'annh owr in ab segh feh eci. ⁸ Agn beb b'cbr'r any, -l'eluamn low nenyembri nyam k' -li bi yeb low nuh am nyimn el. Agn amua ec'a, Nyam b'ow yegm el in ec'erm bebl ligbel a. ⁹ Gbre lele ergh ab b'ow chny agn a feh eke bi kok low nuh a, ow b'ow cb nuh Jwifel em, ke ow egh agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹⁰ Sica Nyam ec'anygbel a, es susm a lele erm es ey ab ab, li b'ow n'chny agn a feh eke bi kok low mamn a, ow b'ow cb nuh Jwifel em, ke ow egh agn ek'elm Jwifel a yeji. ¹¹ Tasi em a, Nyam okm ereb agn em.

‡ Èkn Selu 62.13; Nyandre 24.12.

¹² Agñ a feñ eke am kok sikpl ke úwm Mois e sol ab any a, b'ow uw eke -l'uwm ol ab any yeji. Gbékò agñ a feñ eke uw Mois ec'ol ab any ke eben yeji am kok sikpl a, ol a b'ow jej el e low ok. ¹³ Bwo ec'egñ Nyam b'oc ese egñ nyim nyim af in ec'any af ee? Ow elm agñ a eke b'iri Mois ec'ol a nene ce a. Njan, kò agñ eke b'elum ol a. ¹⁴ Agñ a eke elm Jwifel a uwm Mois ec'ol ab any. Gbékò el em ec'agñ beb bi kok ese lelel eke ol a bi dad ab af. Agñ amua -l'uwm ol any, gbékò ow anñ ese eben ol a ce wel yeji we'n uw any af. ¹⁵ Anja em a, -li bi yegm low nyam: ów a eke ol bi dad a nòn el ec'erm ab em, sow tutr eke -li b'ony el obi em a b'elu ow e low ckm. Sakp oglog el e sow tutr a bi dad eke -l'uwm kok, ke sakp beb ec'a wel dad eke -l'uw kok. ¹⁶ Ów amua feñ eke mi dad a b'ow ok ckm kpata jej ok e legñ a, ese elel eke Amani Mamn na eke m'am còb a am dad ab af. Legñ a, Nyam b'ow ecr Jesu Krist em jej feñ a eke lól es agñ ec'eb ir em a e low ok.

Jwifel cny low còbr Nyam ec'any af

¹⁷ N eke b'ij en ese in Jwif a, ol af anake b'eb lec a etñ ntotñ b'ok'ñ ñ e Nyam a eci. ¹⁸ N uw yec'a eke li b'erur ab any, etñ ol b'elum'ñ abu còsum yec'a eke akpl a oc. ¹⁹ N bi tutr eke còtu eke ki nyimn ány eflu, ke él agñ ek'anñ ncebñ em a ec'usuayl, ²⁰ agñ ek'uwm low any a lel el ek'ew fuefue còmñ em ab ab eci low yegm es. Ee, ñ bi tutr eke ol eke cny a cñ'ñ cny low any uw lele low nenyembri nyam tasi ab. ²¹ Eke ow el eben, ñ eke bi yegm awlñel low a, ám yegmnm'ñ sosi low! N bi dad eke egñ k'iy mil, ke ñ ám iy! ²² N b'edññ *nfaci* ij, ke ñ ám ij. N b'ony sinyam yadñ eci sifn, kò b'iy el e Sinyamel ab em e simob a! ²³ N ntotñ b'ok'ñ ol ek'ony a eci, gbékò éluam ol, ow b'ony cny Nyam ec'any a oc es. ²⁴ Tasi em, kin yec'eke wel b'awl Nyam Lel em: *cny sosiem, agñ a eke elm Jwifel a bi yayr Nyam e nin a.*^{††}

²⁵ Eke bi kok low yec'a eke ol bi dad a, ke nawre tasi *likr* es ubr el low akplu. Kò eke éluam ol, etñ ubr *likr* es bókò yeji, anñ ese egñ eke ubrm es ab af. ²⁶ Kin low nyam: egñ nyam ubrm *likr* es, gbékò li b'elum Nyam ec'ol a. Kò Nyam k'ow egñm ebm'n ese *likr* ce ow'n ubr es af ee? ²⁷ Egñ ikñ na ubrm sos megl af e *likr* es, gbékò li b'elum ol. Eke ow el eben a, in anake li b'ow li jej ñ owi l'ok, ñ eke éluam ol a. Ke ñ nana cny ol a eke wel nòn a lele *likr* es ubr ab! ²⁸ Tasi em a, Jwif tasi a, elm egñ a eke b'an es sos megl af ese Jwif af a, etñ *likr* es ubr tasi a yeji, elm sos lel a eke wel b'ubr es a. ²⁹ Kò Jwif tasi a, in l'el egñ a eke el Jwif erm em a, etñ *likr* es ubr tasi a, el erm em ec'a. * *Likr* es ubr na, Nyam ec'Abñ ab em li b'anñ l'ow, kò ow elm ol eke wel nòn ab em. Jwif tasi a éñnm in ec'aw a agñ em, kò Nyam em li b'èññ.

Agñ a feñ cny low còbr, Jwifel lele agñ eke elm Jwifel ab ab

³ Eke ow el eben, ke bla lowi Jwifel cny eke agñ *likr* a cnyem ee? Etñ kò ob nyam anñ eke wel b'èññ *likr* es ubr ab em ee? ² Ee, wel bi ler ekn a, ob *ligbel* anñ em! Anke Jwifel anake Nyam ikñ anym abul in e sodad ebl a. ³ Kò sica, eke Jwifel beb ijm neny nyam, ke ow b'ow edññ Nyam eke k'ij neny nyam ee? ⁴ Njan ow k'ow elm eben! Kin yec'ek'it eke si k'uw any: Nyam el neny nyam es, kò agñ a feñ anake el ayadñu a. Tasi em a, Nyam Lel dad Nyam e lís nine: *Ow it eke wel k'uw'ñ any nyim nyim ñ e sodad ebl em. Etñ eke wel bi jej ñ owi ok, ke cny low ij jej ok ab em.*^{††} Kò eke egñ nyam bi tutr eke low ñuñ eke s'am kok a am elum abu wel ekn eke Nyam el neny nyam es, wel còtu eke ki dad ese Nyam ijm neny nyam eke li b'or ey in ec'erm bebl ab em ab ee? (Anja m'am dad odad ese egñ kaka feñ af.) ⁶ Njan ow k'ow elm eben! Tasi em a, blel Nyam ijm neny nyam, ke ayaf l'otu eke li ki jej wus e low l'ok ee? ⁷ Egñ nyam còtu eke ki dadr in sosi ese: eke em eci yadñ ab em Nyam e low nenyembri nyam a b'ey ckm kpata in ec'anygbel a eci, ke sica bla sosiem etñ, em, emeny m'ony es abur ese sikpl es af ee? ⁸ Ow otarir es eke wel ki dad ese: «Si kók low ñuñ, yec'etñ ke low nimamn áññ em ey ckm!» Agñ beb b'ok ey ów af etñ bi dad ese low na anake es bi yegm a. Ow it eke agñ amua na k'èññ gbre.

⁹ Sica ayaf s'otu eke si ki dadr a? Kò ey Jwifel, s'agb s'akm agñ *likr* a feñ ee? Njan ow elm eben! M'ikñ anym m'elu low nyam ckm: Jwifel lele agñ a feñ eke elm Jwifel ab ab anñ sikpl ec'abu em. ¹⁰ Etñ kin yec'eke Nyam Lel dad:

Egñ kaka anm eke el nyim nyim, egñ nyamni bókò yeji anm!

¹¹ Egñ kaka cnyem nuñ em, egñ kaka ólm Nyam es!

¹² El feñ -n'ñgboñ ejagb mamn ab af, etñ -n'ññ el feñ.

Egñ kaka am kokm low mamn, egñ nyamni bókò yeji!

¹³ El eci emn geg a el uwòmú eke anñ fon;

el eci anm ab em li b'ewl meju,

etñ el eci nenyem lokm a, labñ eci sar a anñ.

¹⁴ El e neny ab em ofn e sodad lele sodad eke bi bubm egñ ew es ab iy gbok.

¹⁵ Egñ ibi ec'a, -li b'uru es fafa -n'im -l'ibi.

¹⁶ -Li bi ñuññ ob feñ el eci ejagb ab af etñ -li b'ewl gbre usu a feñ.

¹⁷ El, -l'uwm erm es ey eci ejagb ab any,

¹⁸ etñ -l'el agñ eke cnyem Nyam ec'elum kaka. ††

¹⁹ Gbékò s'uw any eke low feñ eke ol am dad a, ow el agñ a eke k'elum ol a n'am dad. Ow sosiem egñ kaka k'otum dogñnm sos, kò wus nimum ey udu Nyam ec'any af. ²⁰ Na sosiem anake egñ yec'eke k'elum Nyam

† Anja k'aw ke ow el Nyam any uwm esel eci Sinyamel ab em eci Nyam nuñ igñ mob a eke b'anñ a, ec'ol ij owi. †† Èkn Esayi 52.5, Septant em ec'odad eke wel oc. ‡ Jeremi 4.4; 9.24-25; Ol Ckn 30.6.

†† Èkn Selu 51.6, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Èkn Selu 5.10; 10.7; 14.1-3; 36.2; 53.2-4; 140.4, Septant em eci sodad eke wel ot. Emeny èkn Esayi 59.7-8 yeji.

ec'ol a e low fɛŋ ek'anŋ em a, ke ow sosiem Nyam óc'r ese eŋŋ nyim nyim af in ec'any af a, eŋŋ kaka k'anm eke k'ótu kok ebeŋ a. Tasi em a, ol, low nyam ce li bi kok: li b'ónŋ agŋ abusu uw any eke -n'ónŋ sikpl.

Kin elel eke Nyam b'ónŋ eŋŋ el nyim nyim in ec'any af a

²¹ Sica gbɛ, Nyam elu elel eke li b'ónŋ eŋ s'el nyim nyim in ec'any af ke ow élm ol eci elum em a ckm. Eŋŋ Moiss ec'ol a lele *kokoba* cɔb esel ab yeŋi dad ow e low. ²² Nyam b'ónŋ agŋ él nyim nyim in ec'any af el ec'ómŋ a eke -li b'óc -l'élŋ Jesu Krist em a sosiem. Li bi kok low na n'ónŋ agŋ a fɛŋ eke b'ónŋ ckm Krist em a, anke el fɛŋ -l'el kɛŋŋ kɛŋŋ; ²³ el fɛŋ -n'ónŋ sikpl, eŋŋ eŋŋ kaka ótum kokm low cɔcɔ a eke Nyam am ibrm a iym nɛny. ^{†24} Gbɛkɔ Nyam in ec'erm mamn ab em, b'ecr Jesu Krist eke bi cɔŋ el sikpl ec'abu em a, cŋ el -l'el nyim nyim cfr em. ²⁵⁻²⁶ Nyam ikŋ anym bebm ew es eke Jesu k'ók in e mebl ab es egb waw em. Eŋŋ in ec'egb waw ab em, Jesu eŋŋ agŋ a ek'ónŋ ckm in em a e sikpl a ec'óc ap. Nɛnɛ a, Nyam erur eke ki yeŋm elel eke l'el nyim nyim eŋŋ fɛŋ a: lɛŋŋ sig em a, l'eku low eŋŋ l'ewm low n'ócm agŋ el e sikpl a eci. Kɔ yeŋɛnyɛna em a, Nyam am yeŋm elel eke li b'ónŋ agŋ el nyim nyim in ec'any af a. Tasi em a, n'am erur eke li k'el nyim nyim ke n'ónŋ agŋ a ek'ónŋ ckm Jesu em a yeŋi él nyim nyim.

²⁷ Sica, kɔ s'ónŋ ów eŋeci eke ow em si k'ew sos ee? Njan, ow anm ij! Bla sosiem ec'ee? Anke yec'eke el ow tasi a, ow elm ol ec'elum a, kɔ ke óny ckm. ²⁸ Eɛ, kin ow eke s'am tutr a: agŋ b'el nyim nyim anke -li b'ónŋ ckm, kɔ ow elm eke -li bi kok ol ec'ów a fɛŋ ek'am ibrm a sosiem. ²⁹ Sica Nyam na, kɔ Jwifel cɔny ce eci Nyam l'el ee? Kɔ l'elm agŋ eŋec'a gbɛ e Nyam ee? Kaka! L'el ebr eŋeci ec'agŋ a yeŋi e Nyam, ³⁰ anke Nyam nyam coco ce anŋ. In anake li b'ow n'ónŋ Jwifel eke wɛl bubr ekr es a, él nyim nyim el ec'ómŋ a sosiem a, eŋŋ emɛny in ce anake li b'ow n'ónŋ ebr eŋeci ec'agŋ a eke wɛl bubr ekr es a yeŋi él nyim nyim el ec'ómŋ a sosiem a. ³¹ Nɛnɛ a, eke si b'ónŋ ckm, ke ol ob cfr cfr s'am n'ónŋ l'el ab ee? Njan, ow elm ebeŋ! Kɔ ol ec'any a nana anake s'am elu ckm tasi a.

Nyam oc Abraham ese eŋŋ nyim nyim af

4 Sica bla lowi s'ótu eke si ki dad Abraham eŋ lagŋ eci lís ab ee? In obi e lɛc em, bla obi l'ótu n'eŋŋ ee? ² Blel ow el in ec'ów eke li kok a sosiem Nyam oc'r ese eŋŋ nyim nyim af ana, l'ótu eke li k'ij nɛny, kɔ ow elm Nyam ec'any af gbɛ. ³ Tasi em a, bla Nyam Lɛl dad ee? *Abraham cny ckm Nyam em, ow cŋ Nyam oc'r ese eŋŋ nyim nyim af in ec'ómŋ a sosiem.* ^{††4} Eke eŋŋ bi kok juma a, wɛl bi cɔcɔ'r labm. Labm cɔŋ na elm ob ap, kɔ ob ek'it eke wɛl k'ónŋ. ⁵ Sica, eŋŋ nyam kí kokm juma kaka, ke n'ónŋ ckm Nyam eke b'ónŋ sikpl es él nyim nyim

† Eŋŋ kaka ótum kokm low cɔcɔ a eke Nyam am ibrm a iym nɛny: odad na Grek em wɛl cɔtu ek'itŋŋ eŋec'erm dad ese: el fɛŋ -li k'ó-tumŋ -l'owmŋ Nyam ec'anygbɛl a ec'any af. †† Ékn Nun ɔb 15.6.

ab em, eŋŋ ikŋ na, Nyam b'óc'r ese eŋŋ nyim nyim af, in ec'ómŋ a eke n'ónŋ a sosiem. ⁶ Na sosiem anake David am dad eŋŋ a eke Nyam b'óc ese eŋŋ nyim nyim af, ke ow élm in ec'ów kok sosiem a e low ese:

⁷ Ehe esɛl a el agŋ a eke Nyam cny el ec'ów cbr oc es, ke tɛtɛŋ el eci sikpl ab es a.

⁸ Ehe el eŋŋ a eke Nyam úsm in e low cbr e low jam a eci. ‡

Ow elm likr es ubr ócm eŋŋ elm nyim nyim

⁹ Kɔ ehe na, Jwifel eke bi bubr ekr es a cɔny ce ec'ee? Agŋ eŋec'a eke am bubr ekr es a el gbɛ ow elm el ec'ee? M'ikŋ anym mi dad m'ese: *Abraham cny ckm Nyam em, ow cŋ Nyam oc'r ese eŋŋ nyim nyim af in ec'ómŋ a sosiem.* ^{††10} Eŋŋ kɔ bogŋ e lɛŋŋ em Nyam oc'r ese eŋŋ nyim nyim af ee? Kɔ lɛŋŋ ab em eke l'ubr likr es a, oglog ow a eke li k'ubrm es ab ee? Njan, ow elm lɛŋŋ ab em eke l'ubr likr es a, kɔ lɛŋŋ ab em eke li k'ubrm es a. ¹¹ Gbuŋ ke l'úbr likr es a, ke Abraham el nyim nyim Nyam ec'any af ŋ, in ec'ómŋ a eke l'óc l'élŋ ow em a sosiem, eŋŋ sica ow e jam a, n'eŋŋ likr a eke l'ubr es a eci mɛny ewr. Eŋŋ mɛny ewr na bi yeŋm eke in ec'ómŋ a eke l'óc l'élŋ Nyam em a sosiem ow cŋ eŋŋ Nyam oc'r ese eŋŋ nyim nyim af. Nɛnɛ a ow cŋ Abraham el agŋ a fɛŋ ek'ónŋ ckm Nyam em a ec'el es, eke -l'ubrm likr es yeŋi. Eŋŋ agŋ amua ek'ubrm likr es a, Nyam b'óc el ese agŋ nyim nyim af. ¹² Eŋŋ Abraham ce, el Jwifel eke bubr ekr es a ec'el es. Anŋ m'erur eke mi ki dad agŋ eke el eci likr es ubr a elm sos af eci ce, kɔ ke emɛny b'ucu eŋ es Abraham eci sɛwl a cny es a e low: in, l'ikŋ anym l'óc ckm l'élŋ Nyam em gbuŋ eŋŋ l'ow l'ubr likr es.

Nyam e low a eke ewar ew es a el agŋ a fɛŋ ek'ónŋ ckm a eci

¹³ Nyam ewar Abraham lel in ec'alaw a eke b'ow ok ckm in em a, eke -li b'ow -l'ij wus aja. ‡ Gbɛkɔ low ewar na, ow elm eke Abraham elum ol a sosiem Nyam dadm ewm es. Li dad anke l'óc Abraham ese eŋŋ nyim nyim af ow ec'ómŋ a sosiem. ¹⁴ Sica eke aja a eci ij a el ke kók ol ec'ów a eke am ibrm a, ke ckm elm low kaka, eŋŋ Nyam eci low a eke ewar a yeŋi elm low ij. ¹⁵ Tasi em a, ol ec'eluum a b'eseŋ Nyam ec'erm bebl, kɔ eke ol anm a, wɛl k'ótu ckm ol es.

¹⁶ Ow sosiem a, ckm eke wɛl b'óc elu Nyam em a anake b'ónŋ eŋŋ ij aja a, eŋŋ ow el bibm eke wɛl b'eŋŋ cfr em tasi. Na sosiem ob a eke Nyam ewar ew es a el agŋ a fɛŋ eke el Abraham ec'alaw a eci. Eŋŋ ow elm agŋ a eke b'eluum ol a cɔny, kɔ agŋ a ek'ónŋ ckm Nyam em ese Abraham eke el eŋ fɛŋ eci eŋ es af a yeŋi. ¹⁷ Eɛ, Nyam Lɛl dad ninɛ: *Mi kok'ŋ el bieku cɔcɔ ec'el lagŋ.* ^{†††} Abraham el eŋ es Nyam ec'any af. Ow em anake n'ónŋ ckm a, Nyam a eke b'ónŋ agŋ eke uw a igb anŋ owr, ke cny abusu eke ob ek'anm wɛl éknm a, kok ow anŋ wɛl am

‡ Ékn Selu 32.1-2. †† Nun ɔb 15.6. ††† Nun ɔb 12.2-3; 17.4-6; 22.15-18. ††† Ékn Nun ɔb 17.5.

ekn a. ¹⁸ Low Ժոն կա՛կա anm low a eke Nyam Էար a eci lís ij, gbekó Էբեն yeji Abraham Ժոն Ե. L'oc in ec'omn a l'elu Nyam em etj ow sosiem, l'el bieku Կո՛ճո ec'el es. Nyam Lel dad nine: *Աղյ eke b'ow anj η em ok շԿմ a b'ow eny Կո՛ճո*.¹⁹ Էտյ eke ow anj akpo tel Ե Ե ke n'ոնյ akpo ekj yen a yeji, in ec'omn a digrm kaka. Էտյ l'uw any yej'eke in e sos megl a anj ԷԷ ob eke uw af, etj ey Sara yeji Կ'ոտum ewm iy ij. ²⁰ Էբեն yeji, Abraham irmnm in ec'omn a etj bebarm kaka, Nyam e low Էար a e lís. Catj nana anake in ec'omn a obn ke li Կո՛կմ Nyam a. ²¹ L'uw low nyam gbé any tasi: yec'a eke Nyam Էար a, n'ոնյ abusu Կո՛ճո eke li ki kok. ²² Na sosiem Nyam oc'r ԷԷ Էղյ nyim nyim af.^{††23} Ba Nyam Lel bi dad ԷԷ: Nyam oc Abraham ԷԷ Էղյ nyim nyim af, ke sodad amua elm Abraham Ե eci. ²⁴ Կո Էյ yeji ow ot Էյ es, etj Nyam b'ow ler Էյ ec'omn a. Tasi em a, in eke l'igbm Էյ Էճ Կո՛ճո Jesu luw em a, in em s'ոնյ Ժոն. ²⁵ Էյ e sikpl a sosiem Nyam Կյ wél ibi Jesu, gbekó Nyam igbm'n luw em yec'etj ke s'él agj nyim nyim.

Nyam Եcr Jesu em okr Էյ em in ab

5 Nene anake Nyam oc Էյ ԷԷ agj nyim nyim af Էյ ec'omn a sosiem a; etj sica s'anj erm es Էյ em in ab, Էյ Էճ Կո՛ճո Jesu Krist sosiem. ² Jesu anake kok ke s'ոտս s'ուս Ժոն em, bibm eke s'եղյ a s'ոնյ es a. Էտյ s'anj sos em ijn em anjke s'am Ժոն eke si b'ow s'anj Nyam ec'anygbel ab em. ³ Ow eke akpl tasi a el, si b'anj sos em ijn em eke ow el gbre s'am ij yeji. Էտյ s'uw any tasi eke gbre ij Կ'ոնյ Էղյ Ժոն erm susu, ⁴ etj Էղյ eke Կ'ոնյ erm susu a, li b'ij læc eke ses babur b'anj yeji. Էղյ eke b'ij læc es abur em a, li Կ'ոնյ low Ժոն, ⁵ etj low Ժոն na éjum Էղյ. Tasi em a, Abj Lala em Nyam Եcr yibr Էյ e merm a in ec'erur a.

⁶ Tasi, eke s'anj ke s'ոնյ læc kaka sikpl ec'any af a, yogj anake Krist Էղյ eb uw ów enj esel eci, læg ab af eke Nyam bebm Էw es a. ⁷ S'uw any eke ow Էw tu-tu eke Էղյ Կ'եղյ eb uw Էղյ nyim nyim eci. Sica ów amamn kok es ec'a, k'aw ke Էղյ átr sos es Էղյ eb uw. ⁸ Gbekó kin elel eke Nyam yejm Էյ in ec'erur eke n'ոնյ Էյ ec'a: n'ոնյ Krist ow uw Էյ eci, læg ab em eke s'el sikpl esel a. ⁹ Sica, eke in ec'egb waw a Կյ Էյ s'el agj nyim nyim, ow ayl tasi yej'eke li b'ow li Կո՛ց Էյ Nyam ec'erm bebl a e lís. ¹⁰ ԷԷ, læg ab em eke s'el Nyam ec'efnu a, n'ոնյ l'okr Էյ em in ab Jim eci luw ab em. Sica eke n'ոնյ l'okr Էյ em a, ow ayl tasi yeji eke li b'ow li Կո՛ց Էյ Jim eci sel ab em. ¹¹ Էտյ ow elm na Ե! Էյ si b'oc Էյ eci sos em ijn a s'elu Nyam em Էյ Էճ Կո՛ճո Jesu Krist sosiem, in eke sica n'ոնյ l'okr Էյ em Nyam ab a.

Adam em s'ok wus etj Krist em s'el nyim nyim

¹² Էղյ nyam sosiem anake sikpl ow wus af anj a. Էղյ a el Adam. Էտյ sikpl ism luw ab. Էտյ luw ebmn agj feg es, anjke agj feg Ժոն sikpl. ¹³ Gbuñ ke Nyam յնյ Mois ol a, ke sikpl ikj anym anj wus na ñ. Gbekó eke ol anm a,

† Էճո Ուր ԺԵ 15.5. †† Էճո Ուր ԺԵ 15.6.

Nyam usm sikpl e low jam tasi. ¹⁴ Կո Էբեն yeji, igj Adam e læg ab em toj Mois a, luw eb wus nimum Ժոնյ ab. Էտյ agj eke kokm sikpl eke otarir es Adam ec'a eke Էղյ eluam Nyam ec'odad a yeji, luw b'ibi el.

Adam anake el Էղյ a eke k'ow a eci any Կո՛ղն in a. ¹⁵ Gbekó erab ligbel anj Nyam ec'ob ap Ժfr em a lele Adam eci sikpl ab ab ec'aranj. ԷԷ, Adam, Էղյ nyam a eci sikpl a sosiem Ե anake agj Կո՛ճո gbél uw a. Gbekó Nyam ec'ob ap Ժfr em a leg Կո՛ճո ligbel. Ob ap na, Nyam Եcr Էղյ nyam em elu'l Կո՛մ. Էղյ a in l'el Jesu Krist. Էտյ Էբեն a, n'ոնյ in eci ów amamn ab es Ժfr em agj Կո՛ճո gbél af. ¹⁶ Nyam ec'ob ap a bi kok low eke otarm es Էղյ nyam a eci sikpl a ec'ab ab. Tasi em a, Adam Էղյ nyam a eci sikpl a e jam a, Nyam eci jēj ok a el ke Էղյ feg úw. Gbekó, kin eke el e sikpl Կո՛ճո gbél a e jam a, Nyam ec'ob ap Ժfr em a Կյ el -l'eel agj nyim nyim. ¹⁷ ԷԷ, Էղյ nyam Ե kok sikpl etj luw ibi agj feg Էղյ nyam a Ե e sikpl a sosiem. Gbekó, Jesu Krist Էղյ nyam sosiem Ե agj feg el yeji b'եղյ ów Կո՛ճո Nyam e lís: -li b'եղյ Nyam ec'erm mamn ligbel a, etj ow eci ob ap Ժfr em a Կ'ոնյ el -l'el agj nyim nyim ow ec'any af. Krist sosiem, -li b'ow -n'anj owr etj -li b'ow -l'ew es ow ab.

¹⁸ Ow eke si ki dad s'uwar a el, s'am Էկն eke Էղյ nyam Ե eci sikpl a eke kok a anake is agj feg e luw a. Էբեն Ե, Էղյ nyam eci low nyim nyim e kok a, Կյ etj Nyam oc agj feg ԷԷ agj nyim nyim af in ec'any af, etj li Կ'ոնյ wél sel. ¹⁹ Læg sig em a, Էղյ nyam Էղյ eke k'elum Nyam, etj ow Կյ agj Կո՛ճո gbél el sikpl esel. Էբեն Ե, Էղյ nyam eke elum Nyam a sosiem, agj Կո՛ճո gbél el nyim nyim Nyam ec'any af. ²⁰ Sica ol ow, etj sikpl eny eb es Կո՛ճո ligbel. Gbekó yogj a eke sikpl eny eb es a, Nyam eci Կո՛ղյ ikj a b'eny bubu af. ²¹ Læg sig em a, sikpl Ժոնյ abusu feg eke Կ'ոնյ agj uw. Էբեն læg na em, Nyam eci Կո՛ղյ ikj a Ժոնյ abusu feg eke Կ'ոնյ agj el nyim nyim Nyam ec'any af. Էտյ Էբեն a, s'ոտս eke si Կ'եղյ sel ek'ոնյ uwr Nyam ab, Էյ Էճ Կո՛ճո Jesu Krist sosiem.

Eke ok mij nunj ke uw Krist ab etj anj owr in ab

6 Sica ayaf si ki dadr ab ee? Կո sikpl ow it eke abu k'anj Էյ em s'am kok yec'etj ke Nyam e Կո՛ղյ ikj a ám eny bobn ee? ² Njan, ow elm Էբեն! Էյ s'ecr luw eke Ժոնյ kpab Էյ es sikpl e lís ab em. Ayaf emeny s'ոտս eke si k'ir sikpl ec'eb ee? ³ Ժոնյ uwr any tasi eke: eke wél ok Էյ mij nunj Jesu Krist e nin em a, yogj etj s'okr af in e luw ab ab. ⁴ Ow sosiem, eke wél ok Էյ mij nunj a, s'uw etj wél oc Էյ es in ab. Gbekó, Nyam ec'anygbel ec'abusu ligbel a igbm Krist agj ek'uw ab em, yec'etj ke Էյ yeji, s'ոնյ eb ir owr.

⁵ Tasi em a, s'okr af nimum in ab læg a eke s'uw in ab a. Էբեն Ե, si b'ow s'okr af in ab læg a eke Էյ yeji si b'ow s'igb luw em ԷԷ elel eke l'igb ab af a. ⁶ S'irir low na senyn senyn: Էյ ec'elel eke s'anj anym em a, wél oc lele Krist ab Ժոնյ olík. Ow Կյ, sikpl a eke anj Էյ em

a uy, etj s'elm in eci madu ij. ⁷ Ee, egr eke uw a anm sikpl e low em ij. ⁸ Eke sica s'uw Krist ab a, s'ub nawre eke ow el in ab si b'ow s'annj owr. ⁹ S'uw any tasi eke legj a etj eke Krist igb agj ek'uw ab em a, li k'ow l'uwm ij, etj luw onym abusu kaka in af. ¹⁰ Krist uw, etj in e luw a ony kpab'r es sikpl e lís nimum nimum, akp nyam segj fej eci. Sica n'annj owr, etj in ec'owr anj a nimum el Nyam eci. ¹¹ Ony yeji, ocar ony sosi ese agj eke sikpl ec'abusu a ewm es ij, ke Jesu Krist ab ec'af okr ab em am ir eb Nyam ec'af.

¹² Ony, sikpl otum eke k'onny abusu ony af ij. Ony eci sos megl a b'ow uw legj nyam. Ow sosiem, ow itm eke k'elumn in ec'ow enj a eke b'aw'r a ij. ¹³ K'òcr ony eci sos a eci susu susu a k'ewr es sikpl eci, ese ejagb eke eru es low nj a kok ec'af. Kò nana, òcr ony nimum kokr Nyam e low, ese agj ek'annj luw em igb anj owr af. Òcr ony eci sos a eci susu susu a ewr es ese ejagb eke eru es low nyim nyim e kok ec'af. ¹⁴ Sica eke ow elm ol ewm ony es ij, ke ow el Nyam eci ony ikj ab anake ew ony es a, sikpl k'otum onym abusu ony af ij.

Madu eke b'onny eb ir eke b'akpl Nyam sos em

¹⁵ Nawre, ey ow elm ol ewm ey es ij, kò Nyam eci ony ikj a ew ey es. Ow sosiem a, kò abusu eru ey es eke si ki kok sikpl ab ee? Njanj, ow elm eben! ¹⁶ Ony uwr any tasi eke, eke b'egj ebr am kokr egj eci juma ese madu af a, ony eel egj a eke am elumn a eci madu. Ow sosiem a, oglog ony eel sikpl e madu, ke sikpl óc im elu ony luw em, oglog ony eel Nyam e madu, ke ony eb ir nyim nyim in ec'any af, anke b'onny in ec'elumn. ¹⁷ S'ónj Nyam bia! Legj sig em a, ony eel sikpl eci madu. Jam anj em a, ony egj ebr eke k'elumn ony ec'erm fej em, Amani Mamn a eke wel babul agj fej a. ¹⁸ Ony dogjnin sos ebr sikpl ec'abu em etj am kokr low nyim nyim eci juma. ¹⁹ M'am oc agj em e low mi bebmn anke ony eci low iri a b'otu kòkò. Legj sig em a, ese madu af, ony ocr ony eci sos megl a ewr es eb ir eke el sikpl lele suksuk ab eci, etj ow eci low ek'annj em ey okm a, el Nyam eci any okbr. Eben, yefenyina yeji ese madu af, òcr ony eci sos megl a ewr es eb ir eke el low nyim nyim eci, etj ow eci low eke b'ow anj em ey okm a, b'ow el eb ir lala eke b'akpl Nyam sos em.

²⁰ Ow a eke eel sikpl eci madu a, low nyim nyim eci kok a áwm ony. ²¹ Ow e legj ab af a, bogj ec'ey osur ee? Yefenyina, ow am ony ony és, anke ow eci ey eke ow osu a el luw. ²² Sica jam anj, wel ony ony sikpl e lís etj ewal eel Nyam eci madu. Na sosiem am ir eb eke b'akpl Nyam sos em, etj ow eci low ek'annj em ey okm a, el Nyam ab ec'eb ir segj fej a. ²³ Nawre, anke sikpl eci labm ony ek'annj em a el luw; kò Nyam eci ob ap a el sel a ek'onny uwr, ke li b'onny ey, ey Es Kòkò Jesu Krist ab ec'af okr ab em a.

Wel ony ol ec'abu em eke si ki kok Nyam e low

⁷ Agj lisijimel, em m'uw any eke ow el agj eke uw Nyam ec'ol ab any a, m'am dad odad. Ol ony abusu ey af eke s'annj owr a ce. Etj ow el low eke uwr any tasi. ² Kin low ebmn nyam: ol em a, ony eke ebi ign a okr af in ec'ign ab ab eke ign a anj owr a. Kò eke ign a b'uw a, ony a sos b'ok es ol a ek'onny okr'r af ec ab a e lís. ³ Legj ab em eke ec anj owr a, eke n'im l'ebi ign eje-ci, ke *nfaci* l'ij a. Kò eke ec uw a, ol em a abusu eru'r es; l'otu eke li k'ebi ign eje-ci gòk, li k'ow l'elm facyokw. ⁴ Em lisijimel, ony ec'a yeji eben ce. Ony okar af Krist eke uw ey sosiem oliqj af ab ab; ow sosiem, ony kpabr es nimum Mois ec'ol a e lís. Sica eel egj eje-ci nyam eci; egj eje-c'a, in l'el egj a ek'ign luw em a. Etj eben em a s'otu eke ey fej si k'osu ey Nyam e juma kok ab em. ⁵ Ee, legj sig em a, eke s'am kok ów eke b'akpl ey sos em a, Mois ec'ol a ec'ow a tasi eke bi dedj a b'itr ów aw enj a eke ki kok low ey e sos ab em, etj ow e low ek'annj em ey okm a, el luw. ⁶ Gbekò sica, si kpab es nimum nimum Mois ec'ol a eke ony awj ey es a e lís; s'otu eke sica si ki kok Nyam e low a sewl owr em, s'am elum Abj Lala, ke si kí kokm Nyam e low a ese legj sig em ec'a eke s'annj ol a eke wel ony a eci es ew em ab af.

Sikpl b'ecr ol em ok ey wus

⁷ Sica ayaf si ki dadr ab ee? Kò Mois ec'ol na, sikpl eci juma n'am kok ee? Njanj, ow elm eben! Gbekò ol anake ony m'uw sikpl any a. Tasi em a, blel ol dadm esme: *K'ow ocm nyamneyr em erurm awlj ec'ob*,[†] blel mi k'uwm any eke ow el low nj a. ⁸ Gbekò sikpl ecr ol na em etj osu em em ów aw enj ony ony a fej, anke blel ol anm ana, sikpl blel onym abusu kaka. ⁹ Legj sig em a, eke m'uwm ol any a, m'el egj ek'annj owr. Kò sica eke m'uw ol any a, sikpl anake ewl meny anj owr a, ¹⁰ etj em, m'el egj eke uw. Etj ol a eke ki nyimn'm m'annj owr a, nyimn'm luw em. ¹¹ Ee, sikpl ecr ol em elu'm wus etj eben a, n'onny m'uw.

¹² Gbekò ol, in obi a l'el lala, etj ów ey nyam nyam eke anj'n em a yeji el lala, nyim nyim lele nimamn ab. ¹³ Sica eke ow el eben, ke ob mamn otu eke k'ism'm luw ab ee? Njanj, ow elm eben! Gbekò sikpl ecr ob mamn em ony'm luw. Nene anake ol ony wel ekn el el eke sikpl e l'ec a el ob nj a kò kò a.

Ey lele sikpl ab ec'ar ogj

¹⁴ Ee, ey s'uw any eke ol, Nyam ogj ow anj ow, gbekò em, m'el egj fuefue eke wel ol ij ese adu af sikpl ogj.

¹⁵ Nawre tasi, yec'a eke m'am kok a mi k'irim, anke yec'a eke m'am erur a, mi kókm, etj mi bi kok yec'a eke m'érum a. ¹⁶ Eke mi bi kok yec'a eke m'érum a, mi b'egj m'eb eke ol el ob mamn. ¹⁷ Sica m'uw any eke ow elm em mi kókm eben, kò sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok eben a. ¹⁸ Ee, m'uw any eke low

[†] Èkn Okm Ok 20.17; Ol Okn 5.21.

mamn irm em em, em e sos chym ab em. Em ec'a, mi b'erur eke mi ki kok ow eke akpl a, k' m'stum mi kokm. ¹⁹ Tasi em a, low nimamn eke mi b'erur a, m'stum mi kokm, etj low njnj eke m'erurm a, mi bi kok. ²⁰ Sica, eke mi bi kok low eke m'erurm a, ke ow elm em mi kokm eben, k' sikpl a eke ir em em a anake b'itr'm mi kok eben a.

²¹ Etj kin ol ejeci nyam eke m'uyum ab: eke mi b'erur eke mi ki kok low mamn a, ke low njnj kpekj inym'm es any af. ²² Em ec'erm ab em, mi b'erur Nyam ec'ol a. ²³ Gbekw em obi em a, mi b'uyum ol ejeci nyam ab, eke b'atarir Nyam ec'ol a eke in ab neny okr ey af ab ab. Etj ol na, in l'el sikpl ec'ol a eke bi kok juma em em, ke b'ony'm ese in eci sobel em es af a. ²⁴ Kin eke m'el gbre ec'egj! Bwo ec'egj b'ow scg'm sos megl na eke b'oc im elu'm luw em a e lis ee? ²⁵ S'elu Nyam bia, anke Jesu Krist ey Es kwkw scg'm! Etj eben a, em eci tutr ab em, mi b'egj Nyam ec'ol a m'eb, gbekw em eci sos chym em a, mi b'elum sikpl ec'ol a.

Nyam ec'Abj a b'nj sos ok ey es

8 Sica low cb kaka anm agj a eke okr af Jesu Krist ab a eci ij. ² Nawre tasi, eke wel okr af Jesu Krist ab a, ke Abj Lala ec'ol a anake b'nj egj sel a, etj ol na scg'm sikpl ec'ol a eke b'nj egj luw a ec'abu em. ³ Moiss ec'ol a ctum eke ki kok eben, anke agj eci sos chym a cwm'n ow e kok ec'abusu. Gbekw Nyam ctu kok: l'erm Jim eli sos eke otarir es sikpl esel ec'ab ab ow scg el sikpl ec'abu em. Etj nene a, Nyam nj sikpl a eke am kok juma agj e sos em a abur es. ⁴ Li kok nene, yec'etj ke s'ny abusu s'ir eb nyim nyim a eke ol am ibrm a. Sica, ow elm elel eke agj b'ir eb a s'irm ij, k' ese elel eke Abj Lala b'erur ab af. ⁵ Tasi em a, agj a eke b'ir eb ese elel eke -n'am ekan ab af a, b'elum el ec'ow eke b'akpl el sos em a, gbekw agj eke b'ir eb ese elel eke Abj Lala b'erur ab af a, b'elum yec'a eke Abj Lala b'erur a. ⁶ Egj eke b'us ow eke li b'erur a jam a, li b'im luw em, k' eke li b'us Abj Lala jam a, li b'im sel eke chym uwr lele erm es ey ab ogj. ⁷ Tasi, egj ec'ow eke b'erur a okrm af Nyam ec'ab ab, -l'elum Nyam ec'ol a. El ec'a, ow el low eke -li k'ctum -li kokm. ⁸ Etj agj a eke b'us ow aw amua jam a, e low k'ctum akplm Nyam sos em ij.

⁹ Gbekw chym ec'a, irm eb ese elel eke b'erurir ab af, k' ese Abj Lala ec'elel eke b'erur ab af, anke Nyam ec'Abj a anj chym ec'erm ab em. Eke Krist ec'Abj a anm egj em, egj ikj a, l'elm Krist eci. ¹⁰ Nawre eke chym e sos megl a b'ow uw sikpl sosiem, gbekw eke Krist anj chym em a, Abj Lala b'ow nj chym sel, anke Nyam oc chym ese agj nyim nyim af. ¹¹ Nyam igbm Jesu luw em. Eke in ec'Abj a anj chym em, in a ce eke l'igbm Jesu agj ek'uw ab em a, li b'ow l'ecr Abj Lala em n'nj chym e sos megl a eke b'ow uw a cbkw yeji sel.

¹² Na sosiem agj lisijimel, s'chym labm. Gbekw ow elm ey ec'ow a eke b'aw ey a e labm s'chym. Ow sosiem, ow itm eke si k'ir eb eke ey ec'ow aw a b'erur a. ¹³ Eke am

iir eb ow a eke b'aw chym ke b'erurir a e kok eci, b'ow uwr; k' eke Abj Lala ec'abu elum em waal chym e sos megl ec'ow a e b'erur e ki kok a elul es a, b'ow anj ow. ¹⁴ Nawre em a, agj a fegj eke Nyam ec'Abj a bi nyimn a, el Nyam ec'ey. ¹⁵ Etj Abj a eke enan a, cwm chym elmn madu eke emeny am uru Nyam, k' li b'nj chym eel Nyam ec'ey. Etj Abj na eci abu elum em, si b'elu Nyam lebl si dad s'ese: «Aba! † Es!» ¹⁶ Abj Lala in obi b'ij danju dad ey ec'abj a eke s'el Nyam ec'ey. ¹⁷ Ow sosiem, eke s'el Nyam ec'ey a, si b'ow s'ij aja a eke Nyam bebem ew in ec'agj es a, etj aja na, Krist ab si b'ow s'ij. Ee, eke s'anj in e gbre ij a e low em, si b'ow s'anj in ec'anygbel a yeji e low em.

Nyam erur eke k'nj ey s'anj in ec'anygbel ab em

¹⁸ Ayaf s'ctu eke si k'oc yefenyina e gbre a si bebem legj ek'am ow ab em eci anygbel a eke Nyam b'ow yegm ey kpata ab ab ee? Em e sos em a, yefenyina e gbre a elm low kaka. ¹⁹ Am ekan eke wus nimum a eke Nyam kok a am eku legj a eke Nyam b'ow elu in ec'ey ec'anygbel ckm a. ²⁰ Mob amua fegj eke Nyam kok a, itjn el mob cfr cfr. Ow elm mob a eke Nyam kok a erurm eben, k' Nyam anake nj el -n'anj nene a. ^{††} Gbekw wus nimum a eke Nyam kok a ctu eke emeny k'wm low. ²¹ Etj ese elel eke adu b'ngbor adu el em a, mob mob a fegj eke Nyam kok a b'ow ngbor el e mob ek'am ugnj el es ab em. Etj -li b'ow -n'anj Nyam ec'ey a e lewi ij a lele anygbel ab ab e low em. ²² S'uw any tasi eke mob mob a fegj eke Nyam kok a am ikj cwm etj emeny am ij gbre caca em a, ese cwm eke b'ew iy ab af, ²³ gbekw ow elm el chym ce. Ey obi yeji, s'am ikj cwm ey e merm ab em, etj s'am eku eke Nyam k'eb ey ese in ec'ey tasi af, ke s'el ewi kpekj kpekj. Gbekw s'ikj anym s'egj Abj Lala, ese ob ap a eke Nyam ewar ew es ab em eci krekre af. ²⁴ Tasi em a, s'egj sel, k' ow el low cwm em ce. Eke wel b'ekn ob eke wel am cwm a, ke wel ubm'n ese low cwm ob af ij. Ob eke wel am ekn a, k' wel ctu eke emeny wel k'wm'n ee? ²⁵ Gbekw eke s'am cwm ob eke s'eknm a, si b'anj ow eci eku em erm susu em.

²⁶ Etj emeny, ey eke s'chym sos a, Abj Lala b'elum ey abu. S'uw any si njnjm Nyam ese elel eke ow it ab af. Ow b'nj Abj Lala in obi bi njnj Nyam ey usu iy, ibrm ow cwm ikj ebl em eke egj e neny k'ctum dadm. ²⁷ Gbekw Nyam eke b'ekn merm lokm a, b'uw yec'eke Abj Lala erur eke k'ibrm ab any. Ee, Abj Lala bi njnj Nyam ese elel eke Nyam b'erur ab af nj agj a eke el Nyam ec'a.

²⁸ Emeny s'uw any eke agj a ek'chym Nyam ec'erur ec'a, low fegj eke b'egj ey a, Nyam anake bi kok a, yec'etj ke ow elum ey abu s'egj low nimamn. Ow el agj a eke l'ikj anym li bebem wel ec'egj e low l'ew es a. ²⁹ Tasi em a, agj amua eke Nyam ikj anym scsum ot

† Aba: Arame ebr em ana. Mjukru em a, em es †† Èkn Nuñ Jb 3.18.

ec'a, l'ikn anym li beb'm yeji eke li ki kok wel, wel ot in ec'Iy ab es, ke ow 3n in ec'Iy a el bosu ligbel a e liy likpekp. ³⁰ Sica agn a eke Nyam ikn anym s3sum ot a, l'esn wel yeji. Agn a eke l'esn a, l'ot wel ese agn nyim nyim af, etn agn a eke l'ot ese agn nyim nyim af a, l'ot l'ok wel in ec'anygbel a yeji em.

Ob kaka k'wtum 3nym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'3ny ey ec'a e l3s

³¹ Bla odad iy si ki dad s'ign af ee? Eke Nyam anj ey ec'ogog, ke bwo 3tu eke ki kok ey low n3n ee? ³² In eke l'edn3m in ec'Iy lokm a abu any, ke n'3n ow uw ey f3n e sel enj sosiem ec'a, ayaf eke s'okr af ow ab, li k'ow n'3nm ey 3fr em, 3w amamn f3n ee? ³³ Bwo ec'egn 3tu eke k'ok agn a eke Nyam s3sum ot a 3w af ee? Egn kaka anm! Anke Nyam in obi ot el ese agn nyim nyim af. ³⁴ Bwo ec'egn 3tu eke k'3b agn low luw ec'ee? Egn kaka anm! Tasi em a, Jesu Krist uw, gbek3 n'anj luw em l'igb, n'anj Nyam e l3dr abu af a etn n'am n3n3n Nyam ey eci. ³⁵ Bla obi 3tu eke k'3ny kpab ey es Krist ec'erur ek'3ny ey ec'a e l3s ee? K3 es abur oglog ermij ebr ee? K3 agn eci mil3lu e b'3nyn ey ey ec'3mn a sosiem ab ee? K3 namn oglog gb3r ee? K3 low eyr eke b'okr ey es a oglog luw ee? ³⁶ Nyam L3l dad nin3: *n sosiem anake segn f3n s'am uw, ke wel am kok ey ese mec3b eke wel b'3ny im ibi usu af a.*[†]

³⁷ Gbek3 f3n em a, si b'ok 3km agbawru, enj a eke erur ey a eci abu elum em. ³⁸⁻³⁹ E3, m'3ny 3mn tasi, eke ob kaka k'wtum 3nym kpabm ey es erur a eke Nyam elu 3km, ey Es K33k3 Jesu Krist em a e l3s. Ke ow 3l luw oglog owr anj, ke ow 3l afr erm es3l ^{††} oglog es ew es3l oglog l3c ek'anj l3f em, ke ow 3l l3gn na em, l3gn ek'anj anym am ow ab em, ke ow 3l afr e l3c oglog wus anj a l3c, ke ow 3l mob mob f3n eke wel kok, ob kaka k'wtum 3nym kpabm ey es Nyam ec'erur ek'3ny ey ec'a e l3s!

Nyam s3sum Israel eyn oc

9 Em m'el Krist eci, ow sosiem, low a eke m'am m'ow mi dad a el low nawr3, mi k'wtum m'3nym yadn. Em e tutr a eke Abn Lala am nyimn a yeji am dad'm eke ow el low nawr3. ² Em ec'erm a sos 3w es n3n3 ligbel etn m'am ij gbre eke 3wrm. ³ Mi b'ow m'egn m'eb eke Nyam k'ign 3wl'm ke mi kp3b es Krist e l3s, eke ow 3tu c3 eke k'eb em lisijim3l Jwifel elu es. ⁴ Bla ec'ee? -L'el Israel eyn, Nyam ot el -l'el ow ec'ey. Wel ec'aranj n'anj in ec'anygbel ab em, l'egn *sinm* wel ab, n'3n wel in ec'ol a, li ye3m wel s3wl yec'em eke wel k'ign'n nu3 a, etn li dad wel 3w eke li beb'm l'ew es wel ec'a. ⁵ El -l'el el lag3el ekpekp a eci alaw. [†] El ec'aranj anake wel ew Krist ese enj owr af, in eke l'el Nyam

ek'anj ob f3n e nu3 af a! K3klm 3l in eci segn f3n! Amen!

Nyam ec'ey tasi eke s3sum ot

⁶ Ow elm ke wel dad ese Nyam e low a eke ewar ew es a elu ok es. Tasi em a, agn a eke wel ew ey lag3 Is-rael em a, el f3n -l'elm Israel eyn tasi. ⁷ Etn agn a b3b3 eke wel ew ey lag3 Abraham ec'eb ab em a yeji, ow elm el f3n -l'elm ow ec'ey tasi, anke Nyam dad Abraham nin3: *Isak em anake b'ow enj alaw eke b'ow elu n e nin a 3km a.*^{†††} Kin sodad na ec'iri tasi a: ow elm ey a eke wel ew ign nyam lele y3w nyam ab ec'erur em a elm Nyam ec'ey. K3 ey tasi a, el -l'el Nyam ec'ewar ec'ey a. ⁹ Kin ewar a e sodad a: *m'ow m'ewl meny m'ow n og3 a lakpo yec'a, l3gn nen3 af, etn ay3 Sara b'ow ew iy ign nyam.*^{††}

¹⁰ Etn ow elm na s3ny c3: k3 Rebeka ec'a yeji. L'ew ey yony ey lag3 Isak ab. ¹¹⁻¹³ Ey yony a, wel k'ewm kokm el wus, -li ki kokm low n3n3 oglog low nimamn. Gbek3 Nyam dad Isak ew es eke: *likpekp a b'ow anj jam es a eci es ew em.*^{†††} Etn usu ejec'em a, Nyam L3l dad nin3: *m'erur Jakob m'oc etn mi wal Esayu m'3lu es.*^{†††} Low na ecr nen3, yec'etn ke Nyam e low a eke beb'm ew es a 3li any. Nyam bi s3sum agn ot ese elel eke li b'erur ab af, etn s3sum oc a elm agn a ec'3w e bi kok a sosiem, k3 Nyam c3 eke b'esn enj ab em ow b'anj ow.

¹⁴ Sica ayaf si ki dadr ab ee? K3 Nyam enyembri yony yony es l'el ee? Njan, ow elm eben! ¹⁵ Tasi em a, li dad Mois nin3: *Mi b'ow m'ikn enj e m'erur eke mi k'ikn s3r3 a s3r3, etn mi b'ow m'3nyn enj eke m'erur eke mi k'3nyn erm mamn a erm mamn.*^{†††} Ow sosiem a, Nyam e s3r3 ikn a 3nm agn e low e b'erur ab em, oglog sos eke b'atr es ab em, k3 Nyam c3 eke 3ny s3r3 ikn ab em ow b'anj ow. ¹⁷ Nyam L3l em, Nyam dad Ej3pt ec'eb ebu a nin3: *M'ew'n eb ebu, yec'etn ke n em m'3lu em ec'abusu a 3km, ke mi k3k em e nin a eb es wus na ni-mum af.*^{††††} Wel b'3kn eke Nyam b'ikn enj eke l'erur eke li k'ikn s3r3 a s3r3, etn li b'3tur enj eke l'erur eke li k'3tur erm a erm.

Nyam bi s3sum agn ot ese elel eke li b'erur ab af

¹⁹ Gbek3, k'aw ke enj 3brm im ese: sica, eke ow el nen3, bla sosiem emeny Nyam k'enym ey abr ee? Bwo ec'egn 3tu eke ki dog3n low eke li b'erur ab ee? ²⁰ K3 n gb3, bwo el'n eke k'atar Nyam ab ee? K3 *mijel b'3brm enj a eke kok'r a ese: bla sosiem etn kok'm mijel ee.*^{†††††} K3 mijel kok es 3tum eke ki kok low e l'erur kpen ab ab ee? K3 l'3tum eke kpen nyam a c3, li k'itl li kok l3w s3b3 nyam oglog l3w kprakasa nyam ee?

²² Nyam erur eke k'3lu in ec'erm bebl 3km ke ye3m in ec'abusu a. Gbek3 agn a eke n'3ny erm bebl wel ab, ke it eke k'irm 3gbu es a, l'egn wel e low l'eb low eku ligbel

† 3kn Selu 44.23. †† es ew es3l:3kn Ef3s 1.21; 2.2; Kol3s 1.16; 2.15 lele 1 Kor3nt 15.24 ab. ‡ el lag3el ekpekp a:el Abraham, Isak, Jakob lele in ec'ey ab ab.

†† Nun 3b 21.12. ††† Nun 3b 18.10. †††† Nun 3b 25.23. ††††† Malaki 1.2-3. § 3km Ok 33.19. §† 3km Ok 9.16, Septant em ec'odad eke wel oc. §†† B3bmn Esayi 29.16; 45.9.

em. ²³ L'egh low nene l'eb, yec'etj ke l'elu in eci anygbel a e sagb a ckm agh eke l'erur eke li ki yegm in e scrh ikh a e lís. Ow el agh a eke l'ikh anym li beb m'ew es eke k'ehh anygbel na a. ²⁴ Egh ey s'el agh amua eke l'esh a. Ow elm Jwifel ec'aragh ce l'eshh ey, k' agh eke elm Jwifel ec'aragh ec'agh a yeji. ²⁵ Nyam dad low na kokoba cb es Ose e lel ab em:

Aggh a eke elm em ec'agh a,
mi b'ow m'eshh el "em ec'agh".

Egh aggh a eke m'erurm a,
mi b'ow m'eshh el "agh e m'erur".

²⁶ Egh yoggh a eke wel dad aggh eke:

«Cny elmn em ec'agh a,»

wel b'ow esh el Nyam ek'agh owr ec'ey. †

²⁷ Esayi, in am elu lebl Israel ec'agh e lís esse:

Eke batrh Israel eyh eny nch esse okij any e mirici af yeji,

agh tel a eke wal es a ce b'ow egh sel.

²⁸ Tasi em a, Nyam Admaga b'ow kok low a eke li dad a wus af agh,

li b'ow li kok fafa togh l'ighh nugh. ††

²⁹ Egh low na anake Esayi yeji ikh anym dad a:

blel Nyam Abusu Es okm ey alaw beb es,

ke blel s'agh esse Sodam eyh af,

ke s'otarir es Gomar eyh ab. ‡

Aggh a fegh eke b'ony cmm Krist em a Nyam b'oc el aggh nyim nyim

³⁰ Ke ayaf si ki dadr ab ee? Nawre, aggh eke elm Jwifel a, slm eke k'el nyim nyim Nyam ec'any af. Gbeko -l'ekn eke Nyam egh eb el, el ec'cmm a soshem. ³¹ Ke Israel ec'agh a am cl eke k'el nyim nyim eke -li b'elum Nyam ec'ol a soshem. K' el -l'awl -l'ok es. ³² Bla soshem ee? -l'awl -l'ok es, anke -l'cmm nyim nyim el na es cmm em, -li tutr eke el ec'ow kok em -li b'ow -n'ehh. Ehen a, -l'uyum lebn a eke b'elu egh wus ab ab. ³³ Tasi em a, Nyam Lel dad nine:

Sich eb em, m'am ew lebn nyam eke b'eb aggh akr,
lob eke b'elu egh wus es.

Egh yec'eke b'oc cmm elu' em a,

sos k'ow cwm es leggh kaka. ‡†

Jwifel lele aggh eke elm Jwifel ab ab cny Es Kcck nyam

10 Aggh lisijimel, m'am erur em ec'erm fegh em eke Jwifel k'ehh sel, egh m'am ibrm Nyam low na el eci. ² Nawre, m'ctu eke mi k'ij el e lís e danju m'esse: Nyam e kok owi angh el erm em tasi, k' -l'uwm ow ec'e-jagh ab any tasi. ³ -L'irim elel eke Nyam b'ocr aggh nyim nyim a, egh -l'cl el ec'elel eke aggh b'eel nyim nyim ab es. Ow ch -l'eggh -l'ebm elel a eke Nyam b'ocr aggh esse aggh nyim nyim af a. ⁴ Tasi em a, Krist kok Mois ec'ol a e

† Bèbmn Ose 2.1-3; 2.25. †† Èkn Esayi 10.22-23. Akr 27 togh akr 33 ab em a e sodad a, Pcl ot kokoba cb es Esayi e sodad a eke dad a esse elel eke wel b'ehh Septant em ab af. ‡ Èkn Esayi 1.9, ke Èkn Nun Ch 19.23-28 yeji. ‡† Bèbmn Esayi 8.14; 28.16.

low iy neny, yec'etj ke Nyam oc aggh fegh eke b'ub Krist nawre a aggh nyim nyim.

⁵ Mois in obi nch elel eke wel ctu eke k'eel nyim nyim ol ec'elum soshem a nine: *eggh yec'eke bi kok ol ec'ow a fegh ek'agh em a, b'ow angh owr in em.*^{¶¶} Gbeko kin yec'eke li dad aggh a eke Nyam b'oc esse aggh nyim nyim af el ec'cmm a soshem a e lís: *ki dad gh ec'erm ab em k'esse: bwo ec'eggh b'ow uyu afr ee?* Esse ehen eke wel am ibrm, k' bwo b'ow uyu afr chny Krist usm es ee? ⁷ Emeny *ki dad k'esse: bwo ec'eggh b'ow us es wus lokm ee?* Esse ehen eke wel am ibrm, k' bwo b'ow us es yoggh chny Krist elu ckm aggh ek'uw ab em ee? ⁸ Ow elm ehen, anke wel nch: *odad a angh saw, gh e neny ab em lele gh ec'erm em ab ab.*^{¶¶¶} Egh odad na, in anake l'el cmm ec'amani a eke s'am cb a. ⁹ Eke gh e neny bi dad aggh fegh ec'any af esse Jesu el Es Kcck, ^{¶¶¶} egh ub nawre gh ec'erm ab em eke Nyam igbm'n luw em a, ow b'ow ch'gh egh sel. ¹⁰ Tasi em a, eke si b'ub nawre ey ec'erm fegh em a, Nyam b'oc ey esse aggh nyim nyim af, egh eke si b'elu ey ec'cmm a ckm aggh fegh ec'any af a, li bi scgh ey. ¹¹ Es, Nyam Lel dad nine: *Egh yec'eke b'oc cmm elu' em a, sos k'ow cwm es leggh kaka.*^{§12} Ow soshem a, ereb anm Jwifel lel aggh ek'elm Jwifel ab ab ec'aragh ij. El fegh Es Kcck nyam ce -n'ony, egh li b'ch aggh a fegh eke b'elu' lebl a in ec'ow amamn a. ¹³ Nyam Lel dad nine: *Es Kcck b'ow scgh aggh a fegh eke b'ow elu' lebl a.*^{§†}

Amani Mamn e kokoba ec'cb

¹⁴ Sica ayaf -li b'ow -l'elul Es Kcck lebl, eke -l'ubm ow nawre ee? Egh ayaf -li b'ow -l'ub ow nawre, eke -l'irim ow e lís owi ee? Egh emeny ayaf -li b'ow -l'iri ow e lís owi, eke egh cbm el ow ec'amani ee? ¹⁵ Egh ayaf egh k'obr ow ec'amani, eke wel eram egh ow ec'ee? Ow soshem wel nch Nyam Lel em: *Eben tasi eke ow akpl eke wel ki ler aggh a eke b'cb samani amamn a eci mowrer ana!*^{§††16} Gbeko, ow elm aggh a fegh eluam Amani Mamn a. Tasi em a, Esayi dad ow e low nine: *Es Kcck, k' bwo ec'eggh ub ey e Nyam odad a nawre ee.*^{§††17} Nje, eke egh b'iri amani a, ow anake li b'ub Es Kcck nawre a, egh amani na, ow ow el Krist e lís ec'odad a.

¹⁸ Ow soshem m'am ibrm m'esse: k' Jwifel amua, -l'irim odad na e low ee? Yadgh, -l'iri! Tasi em a, Nyam Lel dad nine:

Wel iri el e lebl wus nimum af

eggh el e sodad ebl im togh ok wus e nugh. §††

¶¶ Ob Ap 18.5. ¶¶† Ol Ckn 30.12-14. ¶¶¶ Es Kcck:Grek em a Kurics

Kurics

§ Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wel oc. Esayi e lel ab em e sodad eke wel b'ehh Rom nun 10 na em a, Septant em wel ot. §† Joel 3.5. §†† Esayi 52.7. §‡ Esayi 53.1. §†† Selu 19.5, Septant em ec'odad eke wel oc. El e lebl... el e sodad...:

¹⁹ Ow sosisiem emeny m'am ibrm m'esse: Kɔ Israel ec'agɔ na, -li k'irim low a k'okm el es sos em ee? Ke Mois ikɔ anym dad el Nyam ec'odad a nine:

Mi b'ow m'ɔɔ nyamn eyɔ ɔny ɔny agɔ na ek'el agɔ ek'ɔnym any a e lís.

Mi b'ow m'ɔɔ erm ebl ɔny agɔ ek'ɔnym low any uw kaka a e lís. †

²⁰ Eɔɔ Esayi oc lokm susu em dad nine: kin low eke Nyam dad:

Agɔ a eke ɔlm'm es a, el -n'eyɔn'm.

Eɔɔ m'elu sos ɔkm mi yeɔm agɔ a eke ibram im low kaka a. ††

²¹ Gbɛkɔ Israel ec'agɔ a e lís a, Nyam dad nine:

Lɛɔɔ nimum a,

m'eyɔm abu es bieku nyam

eke éluam low, ke éɔɔm em e low ebm a e lís. ‡

Nyam igɔm Israel eyɔ elum es

11 Sica m'am ibrm m'esse: kɔ Nyam in ec'agɔ na es l'igɔ l'ok wɛl ee? Njan! Anke em m'el Israel iy, Abraham e lilaw lele Benjame ec'eb em ec'eyɔ ab.

² Nyam igɔm in ec'agɔ a eke in obi l'ikɔ anym li sɔsum l'ot a, l'elum es. Eke m'ɔnym yadɔ, ke uwr *Eli* e sodad eke anɔ Nyam Lɛl em ab any, yogɔ a eke n'am ok Israel eyɔ dedeku es Nyam ogɔ a. ³ Eɔɔ kin odad a: *Es Kɔɔkɔ, -l'ibi ɔ eci kokoba ɔb esel a, -ni ɔnyɔn ɔ e segb waw usu a. Em ɔny ce anake m'anɔ a, eɔɔ em yeji -n'am erur eke -li k'ibim.*†† Eɔɔ Nyam ec'eke dad ɔɔ'n a el bogɔ ec'ee? *Anm ɔ ɔny! M'edɔn agɔ fandi lɔbɔ m'ew es em eci, agɔ a eke ókm ɔwɔkɔp wus igɔm Baal nun a.*††† Yeɔnyɔna yeji low nyam a ce. Agɔ tɛl anɔ eke Nyam in ec'erm mamn ab em eɔɔn ew es. ⁶ Eke Nyam in ec'erm mamn ab em sɔsum ot el, ke ow elm el ec'ów eke -li kokɔ a sosisiem. Bɛl ow el eɔɔn, ke Nyam ec'erm mamn em ec'ob ap a elm bibm ɔfr em ij.

⁷ Sica ayaf si ki dadɔ ab ee? Israel eyɔ eyɔm ob a eke -n'am ɔl es a, kɔ agɔ a ce eke Nyam sɔsum ot a eyɔ ob a; agɔ likpr a ɔny erm tuɔtuɔ, ⁸ eɔɔ esɛ elɛl eke wɛl nɔn Nyam Lɛl em ab af: *toɔ ke igɔ yeɔnyɔna a, Nyam ɔɔ el eci low iri a anɔ esɛ ob eke uw af, n'ɔɔm abusu eke el ec'anyamn a k'ekn es, ke el ec'ɔru a iri ów.*†††† Eɔɔ eb eb David yeji dad nine: *Ke el eci ob ij eɔɔl a íɔɔn el meɔ eke wɛl uk el, nɔmu e wɛl eɔɔn, el e wus ok eci, ke Nyam kók el ow e low.*¹⁰ *Ke -l'el ány eflu, -li k'eknmn low kaka feɔ! Ke Nyam úyul el erekp leg leg ɔny ibn el es seɔɔ feɔ!*†††

Agɔ a eke elm Jwifel a eci sel eyɔ owi

¹¹ Sica m'am ibrm m'esse: kɔ Jwifel na wus -l'ok kɔɔkɔ kɔɔkɔ ab ee? Njan! Gbɛkɔ el eci low any ɔbr a ɔɔ eɔɔ bieku eyeci ec'agɔ a ɔtu eyɔ sel. Eɔɔn a, ow ɔɔ Israel

† OI ɔkn 32.21. †† Esayi 65.1. ‡ Esayi 65.2. †† 1 Éb Ebu 19.10,14. †† 1 Éb Ebu 19.18. Baal:

††† OI ɔkn 29.3; Esayi 6.10.

††† Selu 69.23-24, Septant em ec'odad eke wɛl oc.

eyɔ am ogɔ el ɔkre. ¹² Israel eci low any ɔbr a ism wus ów amamn eɔɔl eɔɔl ab, eɔɔ in eci wus ey a ism agɔ ek'elm Jwifel a ów amamn eɔɔl eɔɔl ab. Sica, lɛɔɔ a eke Jwifel a feɔ b'ow ewl eɔɔ Nyam e low eb a, ow ayl tasi eke Nyam ec'ów amamn eɔɔl a emeny b'ow agɔ bobn.

¹³ Sica, ɔny eke elmn Jwifel a, ɔny anake m'am dad ɔny odad a. Em m'el Krist ec'erm es agɔ a ek'elm Jwifel a eci, eɔɔ m'ɔny sos em inɔ em e juma na em. ¹⁴ Juma na eci kok em a, m'am ɔny tutɔ eke mi b'ow m'obn em lisijimɛl Jwifel eci ɔkre ogɔ a, ke ow ɔɔ m'eb agɔ nyam nyam el em. ¹⁵ Tasi em a, eke Nyam ew el saw a, l'okɔ em wus ab. Sica, lɛɔɔ a eke li b'ow l'ewl l'eb wɛl a, bla lowi b'ow ey ab ee? Agɔ eke uw a b'ow ewl anɔ owɔ.

¹⁶ Eke futufutu ec'ogog nyam el Nyam eci, ke futufutu a nimum yeji in ec'ana. ⁵ Eɔɔ eke likɔ nyam eci min a feɔ el Nyam eci, ke ál a yeji in ec'ana. ¹⁷ Israel eyɔ anɔ esɛ olivie ikɔ eke wɛl ewl ɔgm, ke Nyam bubɔ in ec'ál beb es af. Eɔɔ ɔ, eke elm Jwif ke anɔ esɛ akp ɔfr em ec'olivie ikɔ af a, l'oc l'ujɔɔn likɔ lis ab em, wuwlm ekɔ ál tasi a eke cucu likɔ lis a eke wɛl ewl ab ab. Eɔɔ sica, ɔtu eke in ec'ekɔ ál ab ab k'éɔn mij a eke b'anɔ in e min ab em ow a. ¹⁸ Ow sosisiem, k'im ekɔ ál a ec'any af k'ij en! Eke erur eke k'ij en, ɔkn eke ow elm ɔ ec'abu em likɔ a e min a anm, kɔ ɔ likɔ a e min a ec'abu em anɔ.

¹⁹ ɔ b'ow dad esɛ: wɛl bubɔ ekɔ ál es eɔɔ em, wɛl oc ujɔɔm likɔ lis ab em. ²⁰ Na low nawɔ! Wɛl bubɔ el es anke -n'ɔnym ɔmn, eɔɔ ɔ akɔm likɔ lis ab ab, anke ɔny ɔmn. ɔ k'ew sos, kɔ erɔn anake k'ɔny'ɔ a. ²¹ Eɔ, anke eke Nyam eɔbm Jwifel eke el likɔ ɔny a ec'ál ab es, ɔ yeji li k'ow l'eyɔm'ɔ es. ²² Ébmɔ nyamn ekɔ elɛl eke Nyam b'elu in ec'erm mamn ɔny lel in e tuɔtuɔ el ab ab ɔkm a: l'elu in e tuɔtuɔ el a ɔkm agɔ eke ok wus a e lís, eɔɔ l'elu erm mamn ɔkm ɔ e lís. Gbɛkɔ ow it eke k'anɔ in ec'erm mamn ɔny ab em, ek'ow elm eɔɔn, ɔ yeji li b'ow l'ubr'ɔ es esɛ likɔ lal af. ²³ Eke batɔ Jwifel igɔ el eci erm tuɔtuɔ a elu es, Nyam b'ow ewl oc ujɔɔ el yogɔ a eke anym em a -n'anɔn a, anke n'ɔny abusu eke li k'ujɔɔ wɛl em. ²⁴ Tasi em a, ɔ, akp ɔfr em e likɔ lal el. Nyam ubɔɔn es eɔɔ oc ujɔɔn likɔ eke wɛl ewl em, ɔ ec'a ow elm elɛl eke wɛl ki kokɔ a. Jwifel ec'a, el -l'el likɔ a eke wɛl ewl a ec'ál. Ow sosisiem, ow b'ow ewl fuɛfuɛ eke Nyam k'ujɔɔ el likɔ na eke ow el ow em -l'elil -l'okɔ ɔkm a.

Israel eyɔ feɔ e sel eyɔ

²⁵ Agɔ lisijimɛl, kin Nyam e lís e low e bl es ke m'erur eke mi ki yeɔm ɔny uwr any, yeɔ'eɔɔ ke ɔny eke elmn Jwifel a, k'ócrmn ɔny sosi eke eel esɛwru. Israel eyɔ ec'ogog nyam k'ow eyɔm eke k'iri low, eɔɔ ow b'ow anɔ ibn toɔn baka eb eb eyec'a e neny a nimum ewl ow Nyam ogɔ. ²⁶ Eɔɔ eɔɔn a Israel eyɔ tasi a feɔ b'ow eyɔ sel, esɛ elɛl eke wɛl nɔn Nyam Lɛl em ab af: *Es Eb Elu Es a b'ow anɔ Jerusalem ow. Li b'ow n'ɔny Jakob ec'eb a eci low any ɔbr a l'oc es.*²⁷ Eɔɔ Admaga igɔ af dad nine: kin

§ Ékn Awl 15.19-21.

sinm a eke mi b'ow mi kok el ab legn a eke mi b'ow m'ony el e sikpl a m'oc es a.†

28 -L'egnm Amani Mamn a -l'ebm, ow ch -l'ewl -l'el Nyam ec'efnu etn eben a, chny, ow akpl chny eci. Ke Nyam eke ssum ot el a, in ec'agn eke wel k'el eci. Li b'erur wel el lagnel sosiem. †29 Tasi em a, legn kaka Nyam ewlm ebm ob eke li b'ch egn a, etn agn a eke li bi ssum l'ot a, l'ignm l'elum wel es legn kaka. 30 Legn sig em a, chny cbar Nyam any, kc caca em a, jwifel anake cbr Nyam any, ke ow ch, chny egnan Nyam eci scrh ikn a. 31 Etn el ec'a yeji eben ce ow b'ow el: sica el yeji, -li b'ow -l'ctu -n'ehgn Nyam e scrh ikn a, chny eci scrh ikn a eke Nyam chny a sosiem eci. 32 Tasi em a, agn a fey chnym elum, ow sosiem Nyam egn el es -li kok ow eke -l'erurir a, yec'etn ke li yegm wel fey in eci scrh ikn a.

Nyam agb

33 Nyam ec'ob chny a agb nawre tasi! In e sewr a lel in e low any uw ab ab ctu chch, egn kaka k'ctum uwm in ec'ow eke li bi dad l'ucu es ab any, egn kaka k'ctum irim in ec'ow eke li bebm l'ok es a. Nyam Lel dad nine: 34 Bwo uw Es Kctck eci tutr ab any ee? Bwo ctu eke k'cm'n ow ee? 35 Bwo ikn anym ch Nyam ob, eke sica Nyam yeji k'awr ch'n ee? 36 Egn kaka, anke in em fey b'ann ow, in em fey ecr ann etn el in eci. Anygbel el Nyam eci segn fey! Amen!

Krist ab ec'eb ir owr

12 Agn lisijimel, Nyam chny ey eci scrh ikn. Ow sosiem, m'am cm chny ow eke k'ocr chny ec'egh el a nimum lele chny ec'owr ann ab ab apr ir, ese egn waw ek'ayl ke akpl af. Na anake el nun ign tasi a ek'it eke k'chgn in a. 2 K'usr wus eke s'ir af a ec'agn em ec'ow a jam, kc yebn Nyam itgn chny e tutr a nimum. Eben ke ctur uwr yec'eke l'erur ab any: yec'eke akpl, yec'eke akpl'l sos em lele yec'eke iy neny bebmn ab ab.

3 Bibm em ec'ob ap cfr em a eke Nyam ch'm a sosiem, m'am dad chny em ec'eghni nyam nyam fey eke k'ocrm in sosi egn ligbel. Kc okr nun em es, ke j'jr chny sosi okr cmn a eke Nyam chny ey ab em. 4 Tasi em a, ey e sos megl ab em susu ogog chch ann, kc el fey -li kokmn juma nenyembri nyam a. 5 Nene anake s'ann Krist ab ec'af okr ab em a. S'ehgn chch, kc ey fey a s'el sos megl nyam. Etn ey fey s'okr af ey cfr em, egn egn ec'usu ek'ann a, ese sos megl nyam ec'ogog ogog ec'ab af. 6 Bibm em, Nyam chny ey sob ap cfr em, etn egn egn egn in eci. † Ow sosiem, ek'egh nyam egn bibm ek'el odad dad eci ese kokoba kc es af a, ke li dad yec'a eke okr af ey ec'cmn ab ab a. 7 Ek'egh nyam egn bibm ek'el juma ec'abu elum eci, ke n'am kok abu elum es e juma, ek'egh nyam egn bibm ek'el low yegm eci, ke n'am yegm agn low, 8 ke egn ek'ehgn bibm egn e sos es atr

† Esayi 59.20-21, Septant em ec'odad eke wel oc. †† el lagnel:ese Abraham, Isak lele Jakob ab af. ‡ Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Job 41.3. †† Ekn 1 Korent 12.4-11, 27-31; 1 Pier 4.10-11.

ec'a, am atr agn sos es. Egn ek'am chny agn ob a, chny erm nyam em, egn ek'am nyimn agn a, nyimn el gbragbra kok em. Egn ek'am elum cgbcru abu a, elum el abu sos em in em.

9 Ke chny ec'erur a el nenyembri nyam em; ifan low ngn kok, ke ucur low mamn e kok chny es. 10 Erurir chny cfr erm frck em, ese Krist em ec'agn lisijimel af. Eel agn eke b'ogn es elum el lawlel. 11 Kòkr Es Kctck eci juma gbragbra kok em, ke sos am kaka k'ann em, ke ow el chny ec'erm fey em. 12 Ann sos em in em chny e low cmn a sosiem. Chny erm susu gbre ij em, ucur Nyam ngn chny es. 13 Elumn Nyam ec'agn ek'chny es abur a abu, ke segn fey bebmn sos ebr agn a eke b'ow chny ogn a senyn senyn.

14 Ibrmn Nyam e low mamn chny agn eke b'jr chny gbre a, ibrmn low mamn, kc ow k'el low ngn. ††15 Ann sos em in em agn a eke b'ann sos em in em ab ab, ke ikn chny, agn a eke am ikn chny ab ab. 16 Neny okr chny af chny cfr em. K'èel es efuu, kc egn es is em e juma kok ebr. †† K'chny tutr eke chny eel agn eke uw low fey any.

17 Low ngn eke egn kok chny a, kc kok k'cbar ir any, kc kc low mamn kok es agn fey ec'any af. 18 Eke ow el chny obi em, etn ow ctu eke ow k'el eben, iir eb erm es ey em agn fey ab. 19 Erur em ec'agn lawlel, low eke egn kok chny a, chny obi kc kok ir, kc egn Nyam ec'erm bebl ab es kok ow e low. Tasi em a, Nyam Lel em a, Nyam dad nine: Em mi b'usr egn usu mi kok low eke wel kok'r a! Em mi b'ow m'ch egn egn ec'ek'it eke k'ebm a! 20 Gbeko li dad yej'eke: Eke n ec'ifnu namn am chny, ch'n ob l'ij, eke mij amn am chny'n, ch'n mij l'egh. Eke batn bi kok eben a, ow ann ese almali ek'am ot okr nun af. 21 Ki yeb low ngn k'akm'n es, kc òc low mamn akmn low ngn es.

Elumn agn ek'chnym es ew ab a

13 Ow it ek'egh fey k'elum agn ek'chnym es ew ab a. Tasi em a, Nyam em es ew fey b'ann ow, etn agn a ek'chnym es ew ab a, b'ew agn es anke Nyam chny abusu. 2 Ow sosiem, eke egn nyam am chny low es ew esel ab a, ke Nyam e low a eke egn eb ab ab anake n'chny low a, etn agn a eke egn elum el a, el obi el obi am eb jej ok ew sos. 3 Eke wel am kok low mamn, wel ctum eke k'uru agn ek'ew ey es a, kc wel ctu eke k'uru el eke wel am kok low ngn. Erurm eke k'uru es ew esel ee? Ek'ow el eben a, kc low mamn, -li b'ow -l'aw'n. 4 Tasi em a, es ew esel am kok Nyam eci juma yec'etn ke -ni nyimn'n ey low mamn em. Gbeko eke am kok low ngn, ow it eke egn k'chny'n. Tasi em a, es ew esel chny abusu eke k'ew low ch'n, 5 etn ow elm cfr cfr nene ce!

††† Bèbmn Matie 5.44 lele Luk 6.28 ab. ††† egn es is em e juma kok ebr:odad na Grek em wel ctu ek'itgn ejec'em dad ese: egn chgbcru ab ec'iririr ebr. § Ol Ckn 32.35. §† Nyandre 25.21-22, Septant em ec'odad eke wel oc. §†† es ew esel chny abusu eke k'ew low ch'n:Grek em ec'el el eke wel b'irir a el: ow elm cfr cfr es ew abum lab anyony.

Eke es ew esel b'ew low ch egn, ke -n'am kok Nyam e juma, -n'am elu Nyam ec'erm bebl a ckm egn eke bi kok low nuj a e lis. ⁵ Na sosiem ow it eke si k'elum es ew esel, etn ow elm Nyam ec'erm bebl a eke si k'aru s'egb es a ce eci, k' eke ey e tutr em a, s'uw any eke ow el low mamn a sosiem.

⁶ Etn low na sosiem yeji anake b'ennm nempo a. Tasi em a, juma kok esel a eke b'ibr ow eci labm a, Nyam in obi abul el ow e juma. ⁷ ðn egn egn feg yec'a ek'it eke ki kokr chn in a: nempo feg ek'it eke ki scgr chn in a, scgr chn in; ke k'p're ek'it eke ki scgr chn in a, scgr chn in. Eke ow el elum k'elumn egn, elumn in. Etn ek'ow el sos k'usar egn, ùsar ir sos.

Erur eke wel b'chny egn kaka feg ec'a, el ol a tasi

⁸ K'chnymn egn kaka ec'ob ab, ek'ow elm erur eke k'chnyn chn chf em a ce e labm. Egn yec'eke b'erur agn ejec'a, kok ol a e low feg iy neny. ⁹ Tasi em a, sol a feg eke uwr any ese: *K'ejum n e yow oglog n ec'ign. K'ibim egn. K'iyim mil. K'ocm nyamn eyr em erurm ob ek'elm n ec'a,*[†] lele ejec'a feg ab, cb okr af anj ol nyam na em: *B'ow erur egn kaka feg ese n obi af.* ¹⁰ Eke egn chn erur, li k'ctum li kokm egn ejeci low nuj, etn ebn a, ow b'chn wel kok ol a e low feg iy neny.

Bèbmn sos legn eke Krist b'ow ow a eci

¹¹ Chn uwr legn eke s'anj em ab any: ow el wanci eke k'ufnmn es chn e memn eru ab em! Tasi em a, sel egn a titm ey akm legn a eke s'ub Krist nawre a. ¹² Ow k'ow ibnm, legn uk b'ow uwr etn legn owr b'ow ey ckm. Ow sosiem, s'fil ey ec'ow enj a feg eke si bi kok ncok em ab es. Ke si bébm sos usuayl em ec'eb ir eci. ¹³ S'fir eb low nenyembri nyam em, ese legn owr fitan af: s'áru ob ij k'chn lele mar egn k'chn ab s'egb es. Si k'ágbr l'chn egn kaka feg ab, si k'ir eb suksuk kok owi em, ke si k'anm ów es atar lele uwerj ogn ab e low em. ¹⁴ Àn n ese lele eke Es K'ctak Jesu Krist anj ab af. Eke ów aw enj a ek'anj chn em a b'erur eke k'cdu im ok chn low nuj em, k'chn in abusu.

Kí jejm esj jim Krist em e low okm

14 Ègn egn eke ew fuēfue chn em a ebr, ke kí dadmn low nuj in e tutr eke li b'chny ab af. ² Oglog ke egn nyam chn tutr eke l'ctu e li k'ij ob feg, ke egn ejeci nyam eke ew fuēfue chn em a, k'ijm ndey ke n'am ij suw obi. ³ Egn a eke b'ij ob feg a itm eke k'ifn egn a eke ijm ob beb a. Etn egn a eke ijm ob beb a itm eke ki jej egn a eke b'ij ob feg a e low ok, anke Nyam in obi egn eb'r. ⁴ N, bwo el'n eke ki jej Es K'ctak e juma kok es e low ok ee? Ke n'inyem es afr oglog ke l'éy wus, na in ec'Es Ew Es a e low. Etn li b'ow n'inyem es afr, anke Es K'ctak chn abusu eke k'ucu chn'n es.

⁵ Egn nyam ctu ek'am tutr eke segn beb chn any akm segn ejec'a, ke egn ejeci nyam in am tutr eke -li bebmn

† Ckm Ok 20.13-17; Ol Ckn 5.17-21; Ob Ap 19.18.

el feg. ^{††} Ow akpl ce ek'egn egn k'chny chn tasi ow eke n'am tutr ab em. ⁶ Egn a ek'am ok ereb segn ec'aranj a, am kok ebn Es K'ctak eci. Egn a ek'am ij ob feg a, am kok ebn Es K'ctak eci, anke li b'chn Nyam bia in ec'ob ij a eci. Etn egn a ek'ijm ob feg a, am kok ebn Es K'ctak eci, anke in yeji li b'chn Nyam bia. ⁷ Ey em a, egn kaka ánm owr in obi eci, etn egn kaka úwm in obi eci. ⁸ Eke s'anj owr, ke Es K'ctak eci s'anj owr, eke s'am uw, ke Es K'ctak eci s'am uw. Feg em a, s'el Es K'ctak eci. ⁹ Ee, Krist uw etn n'anj luw em l'igb, yec'etn ke l'éw agn a feg ek'ub'r nawre ab es, el a eke uw lele el a eke anj owr ab ab. ¹⁰ K' n, bla sosiem am jej esj jim e low ok ee? Etn n gbe, bla sosiem am ifn esj jim ee? Tasi em a, ey feg si b'ow s'im Nyam ec'any af, ke li jéj ey e low l'ok. ¹¹ Nyam lel em wel k'chn: *Em, Es K'ctak ek'anj owr, m'am ij neny m'ese: ob ob pupukpan b'ow ok cwrckp wus em ec'any af etn el feg -li b'ow -li k'ckm em ec'anygbel a.*[‡]

¹² Ow sosiem, ey em ec'egn n nyam nyam feg b'ow jej in e lis e low ok Nyam ec'any af.

S'chn low yec'a eke b'is erm es ey ab es

¹³ Sica s'èwr ey chf eci jej ok owi ab es. Ke ow tasi eke k'egn ebr a el: k'ocmn ob kaka ewmn es chn lisijim anym in eci wus elu eci oglog in e low nuj em ey eci. ¹⁴ M'uw any etn Es K'ctak Jesu em ow ayl'm sos em eke ob kaka in obi em a elm ob ek'aylm. Gbek ek'egn nyam am tutr ek'ob nyam el ob ek'aylm, ke ow el ob ek'aylm in eci. ¹⁵ Eke am chn esj jim ij gbre ob ek'am ij a sosiem, ke irm eb erur em ij. Ob ij owi nuj af, ki nuj esj jim nyam eke in sosiem Krist uw a! ¹⁶ Ob yec'eke am ekan ese chn ec'ob mamn af a, ctum eke k'chn agn ejec'a abusu cak chn. ¹⁷ Tasi em a, Nyam e *gbrengbi* usu a elm ob ij lele mar egn ab e low. K' Nyam e *gbrengbi* usu a, nyim nyim el, erm es ey lele sos em in a eke wel b'egn Abn Lala em a e low. ¹⁸ Egn a eke b'ign Krist nuj ebn a e low b'akpl Nyam sos em, etn agn yeji b'aw'r.

¹⁹ Ow sosiem, s'chn low yec'a eke b'is erm es ey, ke b'elum ey abu s'okr af s'imn anym eci chn em ab es. ²⁰ K' nuj Nyam eci juma a ob ij owi nuj af! Tasi, ob a feg wel ctu eke k'ij, gbek ow akplm eke wel k'ij ob, eke ow b'ow chn egn lisijim nyam ey low eke n'am ekn ese sikpl af ab em. ²¹ Ow akpl eke k'ijm ndey, ^{††} k'egn mar, s'ubr es s'ese: kí kokm low kaka feg ek'ctu eke k'chn esj jim ey wus a. ²² Yec'eke am tutr low na af a, ow ánnj erm em Nyam ec'any af. Ehe él egn a eke low éym sos em wanci ab af eke li b'ucu low n'chny eke li ki kok a eci. ²³ Gbek egn nyam ek'am ij ob ke am bebar in em eke ow akplm a, egn in a, Nyam b'ow cb'r low. Tasi em a, l'el egn eke neny okrm af in ec'chn ab ab, etn low feg eke wel am kok ke elm chn em a, el sikpl.

†† Èkn Galat 4.10; Kolos 2.16-18. ‡ Esayi 45.23, Septant em ec'odad eke wel oc. †† K'ijm ndey: ow elm ob eke wel k'ij a P'ol ednm. Agn ce n'am ctu ów eke egn k'egn lawl ec'el el eke b'ek'n'n low a eb, ke li kí kokm low kaka feg eke k'ey ow sos em a.

S'ébr Krist e sowl a

15 Sica, ey a eke s'ij lec ɔmn em a, ow it eke si k'egh el a ek'ɔnym lec na a ec'eled eke b'ekan ów a s'éb, ke si k'ólmn ey e low eke si b'erur a ce es. ² Ow it eke ey em ec'egh feh ki kok low eke b'akpl lawl sos em in e low nimamn eci, ke ow élum ey abu s'okr af s'imn anym eci ɔmn em. ³ Krist ɔlm low eke l'erur ab es. Kɔ ese elel eke wel nɔn Nyam Lel em a: *Wewr a eke wel wewr'η a ewl meny ok'm af.*¹⁴ Tasi em a, leggh sig em e Nyam e Silel a feh eke wel nɔn a, el ey e low yegm eci. -L'it eke -li k'ɔn ey erm susu lele sos es atr ab, yec'etgh ke s'ɔny low ɔmn. ⁵ Ke Nyam ek'in em erm susu lele sos es atr ab angh a, ɔn ɔny ɔtur ɔny ɔfr em a iir eb neny af okr em, ese elel eke Jesu Krist yegm ɔny sowl ab af. ⁶ Egh erm nyam em lele lebl nyam em ab, b'ow ɔtur kɔklmn Nyam ey Es Kɔɔkɔ Jesu Krist ec'Es ec'anygbel a.

⁷ Ow sosisem a, eggh ebarir ɔny ɔfr, ese elel eke Krist eb ɔny Nyam ec'anygbel a ec'ab af. ⁸ M'am dad ɔny, Nyam ij neny nyam. Ow sosisem Krist ow el Jwifel e juma kok es, ^{††} yec'etgh ke ów a eke Nyam swar ey lagghel a, li kók ow iy neny. ⁹ Egh aggh a ek'elm Jwifel a am kɔklm Nyam ec'anygbel a, in e ɔngh ikgh a sosisem. Tasi em a, Nyam e Silel ab em wel nɔn:

Na sosisem, mi b'ow mi kɔklm'gh ebr ebr feh ec'arangh etgh mi b'ow m'eggh gh e nin a ec'ej. [‡]

¹⁰ Egh emeny Nyam e Silel a dad nine:

Eb eb ec'aggh, kòkr sos em igh Nyam ec'aggh ab ab. ^{††}

¹¹ Eb eb a feh ec'aggh, kɔklmn Es Kɔɔkɔ!

Ke aggh a feh kóklm'n! ^{††}

¹² Egh Esayi yeji dad nine:

Jese eci bosu em ec'eggh nyam b'ow ow.

Li b'ow l'igb l'ew ebr ebr ab es,

etgh ebr ebr a b'ow oc el eci low ɔmn a ew'r af. ^{†††}

¹³ Ke Nyam eke b'ɔn aggh low ɔmn a yíbr ɔny erm es ey lele sos em igh ab, ɔny ec'ɔmn a sosisem. Eben ke ow ɔn low ɔmn iy ɔny em Abgh Lala e lec ab em.

Low nungh af eke Pɔl am awgh lel a

¹⁴ Aggh lisijimel, em obi em a, m'uw any tasi eke ɔny, ɔngh low erur tasi ɔny obi em, uwr ów nɔn any etgh ɔtur eke k'ɔmnin ów ɔny ɔfr em. ¹⁵ Gbekɔ lel na e susu beb em a, m'ɔtu mi dad erm susu em ów beb ek'it eke mi ki kɔkɔ ɔny a. Mi kok eben, anke Nyam, in ec'erm mamn ab em ¹⁶ ew'm Jesu Krist e juma kok es, aggh a ek'elm Jwifel a eci. L'oc l'ew'm saw eke mi k'ɔn Nyam ec'Amani Mamn a e kokoba, yec'etgh ke aggh a ek'elm Jwifel a él egb waw ek'apkl Nyam sos em, etgh Abgh Lala anake bi kok ke ob ap na b'el Nyam ec'a. ¹⁷ Na sosisem, eke m'okr af Jesu Krist ab a, ntotgh ɔtu eke k'ok'm, juma a eke mi kok m'ɔn Nyam a eci. ¹⁸ Tasi em a, eke erm susu em m'ɔtu mi dad low nyam, ke ow el yec'a ce eke

[†] Selu 69.10. ^{††} Jwifel:Grek em ec'eled eke wel b'iri a el: aggh a ek'ubr likr es a. [‡] 2 Samiel 22.50; Selu 18.50. ^{†††} Ol ɔkn 32.43. ^{†††} Selu 117.1. ^{††††} Esayi 11.10.

Krist ecr em em kok a. L'ecr em em, n'ɔn aggh a feh ek'elm Jwifel a ɔny Nyam ec'elum. Li kok low na sodad ebl em lele ów kok em ab, ¹⁹ li yegm in e lec a simeny ewr em lele ów any iti owi em ab, ^{†††} Nyam ec'Abgh a e lec ab ab. Egh ow iggh Jerusalem im togh ok Iliri e wus ab af, [§] mi cecr Krist ec'Amani Mamn ab es nimum.

²⁰ Gbekɔ m'erur eke mi ki cecr Amani Mamn ab es susu a ce eke aggh k'uwm Krist any a. Mi kok eben eke mi k'úsm él egh ejeci ec'él lebn eke elu nɔmu em ab af.

²¹ Mi kok ese elel eke wel nɔn Nyam Lel em ab af:

Aggh a eke wel ɔbm in ec'amani a okm a b'ow ekn'n, etgh aggh ek'irim in e lís owi kaka a b'ow iri. ^{§†}

Pɔl erur eke k'im ekn Rom e Nyamel a

²² Sica susu nɔn eke m'im m'ɔn Nyam e kokoba a, el low a eke segh feh ɔn im abusu eke mi k'ow ɔny oggh a. ²³ Caca em a, m'uar em e juma oggh angh. Egh eke akpo nɔn em m'erur eke mi k'ow ɔny oggh a, ²⁴ em eci Espany wus af eci ec im em a, mi b'ow m'ow yoggh. Ee, m'ɔn ɔmn eke mi k'ekn ɔny, em e yoggh eci ec im em a, etgh m'am ɔmn ɔny ec'abu eke k'elum'n'm ke m'im a. Kaka feh yeji, m'erur eke mi k'angh ɔny ab segh beb.

²⁵ Gbekɔ caca em a, m'aam Jerusalem, Nyam ec'aggh a ek'angh yoggh a ec'abu elum eci. ²⁶ Tasi em a, Maseduan lel Akayi ab eci ɔmn esel a bebem eke k'ɔkl os ɔn Jerusalem e Nyamel ab em ec'ɔgbɔru ek'angh a. ^{§††27} -Li bebem eke -li k'elum wel abu, gbekɔ nawre em a, ow el labm ek'angh el af. Maseduan lel Akayi ab eci ɔmn esel a elm Jwifel, gbekɔ, -n'eggh Jerusalem e Jwifel eke b'us Krist jam a ec'abu em, ob ɔny a ek'el Nyam ec'a. Sica el yeji, ow akpl eke el e wus af angh ec'ob eke -n'ɔngh a, -li ki cec wel ab. ²⁸ Mi b'oc os a eke -l'ɔkal a m'elu Jerusalem e Nyamel ec'aggh a abu em a, sica ow e jam a, mi b'ow m'im Espany a, mi b'ow m'ecr ɔny oggh a.

²⁹ Egh m'uw any eke leggh a eke mi b'ow m'ow ɔny oggh a, mi b'ow m'ow lele Krist ec'ɔwɔ a nimum ab.

³⁰ Gbekɔ aggh lisijimel, kin yec'eke m'am ibrm ɔny a, ey Es Kɔɔkɔ Jesu Krist sosisem lele Abgh Lala ec'erur a eke b'ɔn ey ab ab sosisem: dòghghnin em ab Nyam eke b'ow ghghn ghghn'm ab em. ³¹ Nghghn, yec'etgh ke mi k'éym Jude wus ab af ec'aggh a eke úbm Krist nawre a ec'abu em. ^{§†} Nghghn, yec'etgh ke Nyam ec'aggh a égh abu elum a eke m'am oc m'im Jerusalem a eb, ³² ow ɔn ke m'ɔtu m'ow ɔny oggh yoggh sos em igh em, etgh eke Nyam erur, ke m'ɔtu m'eb sel beb ɔny ab. ³³ Ke erm es ey e Nyam a ágh ɔny feh ab! Amen!

Eghn

16 Em obi m'am erm ey lisijow senyn Febe, eke el abu elum lis Sanjre e Nyamel ab em a. ^{§†2} Èbr ir Es Kɔɔkɔ e nin em, ese elel ek'ow it Nyam ec'aggh

^{†††} simeny ewr lele ów any iti owi em ab: Ob Kok 14.8-10; 16.16-18, 25-26; 20.9-12; 28.8-9; 2 Korent 12.12; Ebre 2.3-4. [§] Iliriel Rom ec'es ew ab em eci wus oggh nyam, ek'angh Gres ec'af em a. ^{§†} Esayi 52.15, Septant em ec'odad eke wel oc. ^{§††} 1 Korent 16.1-4; 2 Korent 8.9. Akayi ^{§†} Ob Kok 20.22-23. ^{§††} abu

ec'aranj ab af. Èlum in abu sakp sakp fej eke li b'ony
ony ec'es abur a, anke l'elum agrj nwnk abu etj em obi
yeji l'elum im abu.

³ Èsnin Prsil lele ec Akilas ab, † eke s'am kok juma
nyam Jesu Krist ec'a. ⁴ -L'ow eke -li k'irmn el e sel a em
ec'a e wjg sosisem eci, etj ow elm em wny ce ow itm
eke mi k'elu el bia. Sinyamel a fej ec'agrj ek'elm Jwifel a
yeji it eke k'wj el bia. ⁵ Èsnin Nyamel a yej'eke b'as
luku el ec'akj ignj Nyam nunj a. †† Èsnin em lawl
Epenet yeji. In l'el egj krekre ek'itjn erm em el Krist eci
Azi wus ab af. ⁶ Èsnin Mari eke kok juma nwnk wny
ec'a. ⁷ Èsnin Andronikus lele Junias ab. ‡ -L'el em
ec'agrj etj el erj em anake legj ek'ec ab em s'anj sobel
em a. -L'el erm esel eke leg nwnk, †† etj -l'ikj anym -l'ub
Krist nawre gburj etj m'anj jam.

⁸ Èsnin agrj amua fej yeji: Ampliatu ek'el em lawl
senyn Es Kwtwk em. ⁹ Urben ek'am kok Krist eci juma
ej ab a lele em lawl Sakis ab. ¹⁰ Apeles ek'elu in e cec
kok wkm Krist e nawre ub em, lele Aristobul ec'akj
ec'agrj ab ab. ¹¹ Erodion ek'el em ec'egj a, lele Narsis
ec'akj ec'agrj ek'ub Es Kwtwk nawre ab ab. ¹² Èsnin
agrj lisijwewl a ek'el Trifen lele Trifws ab a. -N'am kok ju-
ma nwnk Es Kwtwk eci. Èsnin agrj ese: em lisijwewl senyn
Persida eke in yeji kok Es Kwtwk eci juma nwnk a. ¹³ Ru-
fus ek'el Es Kwtwk ec'egj senyn eke wsum oc, †† lele lis
ek'em yeji anj ese em lis af a. ¹⁴ Asenkrit, Flegjn, Ermes,
Patrobas, Ermas lele agrj lisijwewl lele agrj lisijwewl
ek'anj el ab a. ¹⁵ Filolwg lel ej Juli ab, Nere lele lisijwewl
ab, Olompas lele Nyam ec'agrj a fej ek'anj el ab a.

¹⁶ Èsnin wny wfr ke éyarir af ese Krist em ec'agrj lisi-
jimel lele agrj lisijwewl ab af. Krist e Sinyamel a fej am
esjn wny.

elum lis:bèbmn 1 Timote 3.11. Sanjke

† Prsil lele Akilas ab:Ob Kok 18.2-3.

†† Nyamel a eke b'as luku el ec'akj a:legj ab em a, agrj a ek'egj
Krist e low eb a b'as luku egj ec'akj. Bèbmn akr 10,11 lele 23 ab.

‡ Juniasel wjw e nin. †† em ec'agrj:wel wtu eke k'iri yeji ese: em
ec'ébr ec'agrj erm esel eke leg nwnk:

agrj eke wel b'aw nwnk Krist eci erm esel ab
em †† Rufus:Èkn Mark 15.21.

Ewar es abal el

¹⁷ Agrj lisijimel, kin low yec'eke m'am dad wny: èwr sos
erm agrj a eke bi bubr Nyamel ec'agrj em a e lís. -L'wtu
eke -li k'ony wmn esel a -l'ok wus, sodad a eke -li b'ow -li
dad -l'ok low yegm a eke ejan ab af a. Kpàbr es el e lís,
¹⁸ anke agrj amua am kokm Krist ej Es Kwtwk eci juma
ij. El obi e lok a e juma nana -li bi kok. El e sodad ebl
eke -li b'ok mij ab em lele el e nenym wj e sodad eke
b'ijn sos em ab ab, -li b'ejw agrj a ek'uwm low njw any
a. ¹⁹ Nawre, wny ec'elum a, agrj a fej uw any; ow wj, wny
sosisem, m'anj sos em inj em. Gbèko m'am erur eke
sewr k'iy wny em gbwj low mamn kok eci, ke segj fej
èwr erm arur low njw egbr es. ²⁰ Ow k'ow ibnm, erm es
ej e Nyam a b'ow kikn *Satan* es wny ec'akr ew. ††

²¹ Timote ek'am kok juma em ab a, am esjn wny. Lu-
sius, Jasjn, lele Sosipater ab ek'el em ec'agrj a, el yeji
am esjn wny.

²² Em, Tersius eke mi nwnk lel na a, ††† m'am esjn wny
Es Kwtwk ek'ony okr ej af ab em.

²³ Gayus am esjn wny, § m'ij utu in ogj yogj etj
Nyamel nimum b'as luku in ec'akj a. Eras ek'el eb ec'os
es ew es a lele ej lisijim Kartus ab am esjn wny. §†

Anygbel él Nyam eci

[²⁴ Ke ej Es Kwtwk Jesu ec'awr a ànj wny fej ab.
Amen.] §††²⁵ Anygbel él Nyam eci! N'ony abusu eke li
k'wj wny ijr lec wmn em ese el el eke m'am dad Amani
Mamn ab em Jesu Krist e lís ab af. Amani Mamn na em,
Nyam elu low a eke lwl es god'etj a wkm, ²⁶ etj sica, ow
eru es usuayl em. Sica agrj a fej ek'elm Jwifel a wtu eke
k'uw'r any *kokoba* wj esel e sil el ab em. Nyam a ek'anj
segj fej a elu abusu na es, yec'etj ke agrj a fej úb'r
nawre ke élum'n.

²⁷ Anygbel él Nyam ek'in wny coco wny sewr a eci!
Anygbel él in eci Jesu Krist em segj fej eci! Amen!

††† Akr lew lwbj tonj akr likj a, am wkn Nunj Wb nunj 3.1-15 e low a.
††† Tersiusel Pwl eci lel nwnk es. § Gayus:Èkn Ob Kok 19.29; 1 Korènt
1.14. §† Eras:Èkn Ob Kok 19.22; 2 Timote 4.20. §†† Rom ejw e sil el
esig oglog em a, wel éjnm sodad ek'anj ob na [...] ec'aranj a.

1 KORENT

Ów ek'it eke wél k'uw any

Erm es Pól anake nòn lél na awñ Nyam ec'agñ ek'el Nyamel ek'anñ Korent eb em a. In obi anake li sigm Nyamel na es eb na em akpo 51 em, Jesu e mew a e jam a (Ob Kok 18.1-18). Gbèkò eke Pól anñ Efes eb em a (Ob Kok 19), Nyamel ek'anñ Korent a e lís e samani enññ ow ok'r af (1.11). N'èññ lél nyam eke wél awñ'n am bibrm'n ów beb yeji (7.1). 1 Korent e lél na em anake ni nòn in ec'elel eke n'am ékan ów a eke wél bibrm'n a, akpo 54 toñ 55 em, Jesu e mew a e jam a.

Korent ec'eb a agb nòn, anke agñ a ek'anñ'n em a òtu eke k'ij agñ fandi ekñ yen yen sakp yen oglog fandi ekñ yen yen sakp lòn. L'el Gres wus ab af e seb egbel ab em e nyam. N'anñ Mediterane ec'okij a saw etñ n'ony manu yony, ow òñ an òl owi b'an es nòn.

Korent eb ab em, sinyam yadñ e nuñ igñ esel lele ekñ ekpr e nuñ igñ esel ab eny nòn; etñ ebirir marem marem yeji ònym nuñ. Ów amua b'ól eke k'òñ agñ a eke el Kretien owr owr a eb el e sejagb esig a. Pól iri yej'eke iririr anm agñ ab em toñ etñ -li bubr em (1.10 toñ 4.21). Ow sosiem, Pól am awñ lél na ów amua eke l'iri a nuñ af, ke li yégm wél low yeji ów ejeci beb af ese: mēbi owi (nuñ 7), sos erm ew segb waw eke wél bi kok òñ sinyam yadñ a e lís (nuñ 8 toñ nuñ 10), Nyam e nuñ igñ lele Abñ Lala e sob ap ab ab (nuñ 11 toñ 14), Krist lele agñ ek'ub'r nawrē ab e luw em anñ igb e low (nuñ 15). Lél a ec'uwur em a (nuñ 16), Pól am dad el eke li b'ow l'ec wél ogñ yogñ, ke l'óc Jerusalem ec'ògbòru a ec'ob ap a; etñ n'am esññ wél.

Esññ

1 Em Pól, Nyam esñ'm anke l'erur eke mi k'el Jesu Krist ec'erm es. Ey lisijim Sòsten ab e nin em, ^{†2} m'am awñ Nyamel ek'anñ Korent, agñ a eke el Nyam eci el ec'òmñ a eke okr af Krist em a, lél na. Nyam am esñ el eke -li k'ir eb ow eci, ese agñ a eke usu fññ bi òññ Nyam ey Es Kòkò Jesu Krist e nin em ab af. L'el wél eci Es Kòkò, es'elel eke ey yeji l'el ey ec'ab af.

³ Ke Nyam ey Es lele Es Kòkò Jesu Krist ab édn òñ òw ke òñ òñ erm es ey!

Pól am elu Nyam bia Korent e Nyamel a ec'ów amamn eke Nyam kok òñ a eci

⁴ M'òpim eke mi k'elu Nyam bia òñ eci, ów amamn a eke Jesu Krist ab ec'af okr em n'òñ òñ a eci. ⁵ Ee, Nyam ecr Krist em òñ òñ ów amamn fññ in e juma a eci, ke ow el in ec'ejagb a ec'any uw, ke ow el lēc eke wél k'òñ òñ mēwl em in ec'odad a e kokoba. ⁶ Low nawrē, anke wél òñ Krist ec'amani ok òñ etñ ucur ow e low òñ es kikri. ⁷ Ow òñ caca em a, Nyam ec'ob ap kaka anm ek'akm òñ, lēñ na eke am ekur eke ey Es Kòkò Jesu k'elu sos òñ a. ⁸ In anake li b'ow n'òñ òñ òñ òñ es kikri toñ ókr nuñ a. Eñen a k'ow òñ òñ low òñ kaka,

† Sòsten: Èkn Ob Kok 18.17. Pól e Korent eb em eke anñ seğñ beb ec'a, Èkn Ob Kok 18.1-18.

lēñ a eke Es Kòkò Jesu Krist b'ow ow a. ⁹ Nyam el cēcē, in anake l'esñ òñ eke ki cēc sel etñ Jim ek'el ey Es Kòkò Jesu Krist ab a.

Korent e Nyamel ab em ec'em bubr

¹⁰ Agñ lisijimel, ey Es Kòkò Jesu Krist e nin em, m'am òññ òñ eke nēny k'òkr òñ af, ke em bubr owi k'anm òñ ec'arañ a. Òkar af tasi abñ em lele tutr em ab.

¹¹ Ee, agñ lisijimel, Klowe ec'akñ ec'agñ a dad'm eke irirm in anñ òñ em. ^{††12} Kin low a eke m'erur eke mi ki dad a: òñ em ec'egñ fññ am dad in ec'ek'erur. Eññ na b'igb ke dád ese: «Em, Pól eci.» Ejeci na b'igb ke dád ese: «Em, Apolòs eci.» Ejeci na b'igb ke dád ese: «Em, Pier eci.» [‡] Ejeci nyam yeji b'igb ke dád ese: «Em, Krist eci.» ¹³ Kò Krist e li cēc ee? Kò Pól wél ew oliqñ af òñ ec'ee? Kò Pól e nin em wél ok òñ mij nuñ ee?

¹⁴ M'am òñ Nyam bia, anke m'okm òñ em ec'egñ ka-ka mij nuñ, ek'ow elm Krispus lele Gayus ab cē. ^{††15} Nēnē a, eññ kaka k'òtum dadm eke em e nin em wél ok òñ mij nuñ. ¹⁶ Ee! Nawrē, m'am òñ eke m'ok Stefanos ec'akñ a yeji mij nuñ. ^{‡‡} Ow e jam a, mi k'ònym òñ eke mi k'ok eññ ejeci mij nuñ. ¹⁷ Krist eram im mij

†† Klowe: eğñ ykw, k'aw ke ow él an òl lis nyam ek'ir Efes, ke b'òñ agñ im òl an Korent ec'agñ ab. ‡ Apolòs: Èkn Ob Kok 18.24; Pier: Kefas

†† Krispus: Èkn Ob Kok 18.18; Gayus:

‡‡ Stefanos: Èkn 1 Korent 16.15.

ok nuḡ owi em, kɔ Amani Mamn a ec'ɔb eci l'erm'm, etḡ ow elm agḡ e "sewr" † e sodad a n'ɔɔm im abusu eke mi k'oc mi kokr juma, yec'etḡ ke Krist ec'olikh af e luw a k'irmnm in ec'abusu a.

Jesu Krist, Nyam ec'abusu lele sewr ab

¹⁸ Tasi em a, Krist ec'olikh af e luw a ec'odad a el nuḡ em ḡuḡ owi, agḡ a ek'am irm kpab es Nyam e lís a eci. Gbɛkɔ ey a eke s'anḡ sel etḡ ec'ejagb af a ec'a, si b'ekn Nyam ec'abusu ɔny a. ¹⁹ Kin yec'eke wel nɔn Nyam Lel em:

M'ow m'ɔḡ esewru e sewr a sel at
etḡ m'ow m'ɔny nuḡ em ɔny esel eci nuḡ em ɔny a
m'oc es. ††

²⁰ Sica bla lowi esewru ɔtu eke emeny ki dad ee? Bla low any uw esel ɔtu eke ki dad ee? Etḡ bla ów em apl esel ɔtu eke ki dad ee? Bla lowi tasi -l'ɔtu eke emeny -li ki dad ee? Nyam yegm eke wus na eci sewr a el nuḡ em ḡuḡ.

²¹ Tasi em a, Nyam in e sewr ab em kok eke wus na ec'agḡ a ɔtum uwm'n any el obi e sewr ab em. Ow sosiem, Nyam eḡ eb ɔɔḡ agḡ a eke b'ub amani a eke s'am ɔb a nawre a, eke agḡ am tutr eke amani a el nuḡ em ḡuḡ owi ɔɔɔ yeji. ²² Jwifel am ibrm simeny ewr eke b'iti any, etḡ Grekel am ɔl yec'a eke -li b'esḡ "sewr" ab es. ²³ Ey ec'a gbɛ, *Mesi* a eke wel ew olikḡ af ec'amani s'am ɔb. Na, low eke Jwifel k'ɔtum eḡm ebm, ke Grekel b'ekn ese nuḡ em ḡuḡ owi af. ²⁴ Gbɛkɔ agḡ a eke Nyam esḡ a, Jwifel lele agḡ ek'elm Jwifel ab ec'a, -l'uw any eke Krist el Nyam ec'abusu ɔny a lele sewr ab ab. ²⁵ Eɛ, yec'a eke wel b'ekn Nyam em ese "nuḡ em ḡuḡ" af a, ɔny sewr akm agḡ eci sewr a; etḡ yec'a eke wel b'ekn Nyam em ese "sos ɔnym" af a, ɔny lec akm agḡ e lec a.

²⁶ Agḡ lisijimel, ɔny eke eḡḡ Nyam ec'esḡ a ebr a, ekn ɔny ec'ob eke eel. ɔny em a, "esewru" ese elel eke agḡ b'ekn ab af a, nɔn anm, lec esel nɔn yeji anm, etḡ agḡ nɔn eke wel ew bosu amamn em a yeji anm.

²⁷ Gbɛkɔ Nyam ɔsum yec'a ek'anḡ ese nuḡ em ḡuḡ af wus aḡa a, kokr esewru es. Nyam ɔsum yec'a ek'ɔnym sos wus na a, kokr agḡ a ek'ɔny lec a es. ²⁸ Etḡ Nyam ɔsum yec'a eke ɔnym any a oc, yec'a eke ɔny sifn, elm ob kaka a, ḡuḡ yec'a eke agḡ b'ekn ese ob ek'ɔny any af a. ²⁹ Nyam kok eben, yec'etḡ ke eḡḡ kaka k'elum megḡel ɔkm in ec'any af. ³⁰ In anake l'okr ɔny af Jesu Krist ab a, etḡ ey ec'a, Krist el sewr a eke b'anḡ Nyam ogḡ ow a. Nyam b'ecr in em, óc ey ese agḡ nyim nyim af in ec'any af. Krist em, li b'ayal ey s'ir eb in eci, etḡ li bi ɔɔḡ ey sikpl ec'abu em. ³¹ Ow sosiem, ese elel eke Nyam Lel dad ab af:

Eke eḡḡ nyam erur eke k'ew sos,
ke l'ew sos Es Kɔɔkɔ sosiem. ††

† agḡ e sewr:legḡ ab em a, Grekel b'ɔḡ agḡ a eke bi yegm agḡ low sewr owi af ke nenym b'ok es a, any nɔn (b'ebm akr 20-22).

†† Esayi 29.14. ‡ "sewr":ekn 1 Korent 1.17 lele ow ec'akr otar ab ab. †† Jeremi 9.22-23.

Ɔɔl ɔb Krist a eke wel ew olikḡ af a ec'amani

² Agḡ lisijimel, legḡ a eke em obi m'ow ɔny ogḡ a eke mi k'ɔb ɔny Nyam e low a eke lɔl es ec'amani a, †† ow elm sodad ebl amamn m'otm oglog agḡ e "sewr" a m'ocm. ² Tasi em a, ɔny ec'araḡn eke m'anḡ a, low nyam ce m'egḡ m'eb eke mi k'ɔb ow ec'amani: Jesu Krist lel in ec'olikh af e luw ab ab. ³ Etḡ eke m'ow yogḡ a, m'ɔnym sos, erḡn am ɔny'm etḡ erm mij am ok'm. ⁴ Em ec'odad a lele low yegm ab ab ɔnym low kaka agḡ e "sewr" a e sodad ebl amamn ab ab. Gbɛkɔ Abḡ Lala ec'abusu em anake irir yec'a eke mi dad a ayl ɔny sos em a. ⁵ Nene a, ɔny ec'ɔmna k'ɔtum anm agḡ e "sewr" ab af, kɔ tasi a, Nyam ec'abusu ɔny ab af.

Nyam ecr in ec'Abḡ Lala ab em ɔḡ ey in e sewr a

⁶ Sica ey, sewr tasi nyam s'am yegm agḡ a eke iy nenym em a, gbɛkɔ sewr na elm wus na ec'a; ow elm wus na ec'es ew esel e "sewr" a eke wel b'ow ḡuḡn a. ††† Ey, s'am yegm agḡ sewr a eke am dad Nyam e low a e lɔl es agḡ ec'any af a e low. Gbɛkɔ gbun ke wus anḡ a, ke Nyam kok sewr na ḡ, yec'etḡ ke si c'ec in ec'anygbel a in ab. ⁸ Wus na ec'es ew esel ab em e kaka uwm sewr ikḡ na any, aḡke blel -l'uw ow any ana, blel -n'ɔɔm wel ewm Es Kɔɔkɔ a eke anygbel feḡ el in ec'a olikḡ af.

⁹ Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *Ów anḡ ek'egḡ eknm ke irim legḡ kaka, ów eke n'ɔnym ow e tutr kaka; ów amua tasi anake Nyam bebm ok agḡ a ††† ek'ɔny in ec'erur ab es a.* ¹⁰ Etḡ ey anake Nyam ecr in ec'Abḡ Lala ab em yegm ey ów amua a. Tasi em a, Abḡ Lala uw feḡ any, toḡ yec'eke lɔl es Nyam e tutr em a yeji, l'uw any.

¹¹ Kɔ eḡḡ e lokm e tutr e lɔl es a, bwo b'uw any ek'ow elm eḡḡ a in obi ec'abḡ a ce ee? Eben nyam coco, Nyam e tutr e b'ɔny a yeji, ow b'el Abḡ Lala ce b'uw any.

¹² Gbɛkɔ ey, Nyam ɔḡ ey in ec'Abḡ a. Na sosiem anake s'am tutrm ów ese wus ec'agḡ ec'ab af a. Etḡ na sosiem yeji anake s'ɔtu eke si k'uw sob ap a eke Nyam ɔḡ ey ab any a. ¹³ Etḡ s'am dadm sob ap amua e low agḡ e "sewr" e sodad ebl eke s'uw any ab em; si bi dad el e low sodad ebl eke Nyam ec'Abḡ a bi yegm ey ab em. Nene a, si b'otar Nyam ec'Abḡ a ec'ów akr sodad ebl eke b'anḡ Abḡ ikḡ na em ce ow a. †

¹⁴ Eḡḡ eke b'us in ec'ów eke b'aw'r a ce jam a, eḡḡm yec'a eke b'anḡ Nyam ec'Abḡ a ogḡ ow a ebm. In ec'a, na nuḡ em ḡuḡ owi, etḡ li k'ɔtum l'irim kaka. Tasi em a, Abḡ Lala ce b'ɔḡ eḡḡ uw ów amua e jej ok owi any.

¹⁵ Etḡ eḡḡ yec'eke Abḡ Lala anḡ em a, ɔtu eke ki jej ów

†† eke mi k'ɔb ɔny Nyam e low a eke lɔl es ec'amani a:odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itḡn eḡec'em dad ese: eke mi k'ɔb Nyam e danḡku ij a ec'amani a;

Nyam e low e lɔl es:

††† wus na ec'es ew esel e "sewr" a:anḡ, oglog ke ow el es ew esel enḡḡ a lele el e lec enḡḡ a eke wel eknm ke b'itr el -li kok ów enḡḡ a e low Ɔɔl am dad. ††† Esayi 64.3; Jeremi 3.16. † si b'otar Nyam ec'Abḡ a ec'ów akr sodad ebl eke b'anḡ Abḡ ikḡ na em ce ow a:odad na Grek em a, wel ɔtu ek'itḡn eḡec'em dad ese: si b'otar Nyam ec'Abḡ a ec'ów akr s'ok agḡ a eke ɔny Abḡ ikḡ na anḡ el em a.

feh ok, kɔ in, eɣɣ kaka k'ɔtum jɛjm in e low okm.

¹⁶ Nyam Lel dad nine: *Bwo uw Es Kɔɔkɔ eci tutr ab any ee? Bwo ɔtu eke k'ɔm'n ów ee?*[†] Gbɛkɔ ey, s'ɔny Krist e tutr a anɣ ey em.

Juma kok esel a feh okr af am kok juma Nyam eci

3 Agɣ lisijimel, em ec'a, m'ɔtum mi dadm ɔny odad esɛ agɣ eke Nyam ec'Abɣ Lala a am nyimn af. Kɔ mi dad ɔny odad esɛ agɣ eke erur eke k'ir eb esɛ agɣ ek'ɔnym Abɣ Lala af. ɔny anɣ esɛ ey abu em af yec'ek'el ɔny ec'ɔmn Krist em a. ² M'ɔny ɔny mɛny mij eɣɣn, ow eke ow k'el ob ij leg leg a, anke k'ɔtum ijmn ob leg leg. Eɣɣ yɛfenyna em yeji, k'ɔtum cɛ, ³ anke am erurir eke k'ir eb esɛ agɣ ek'ɔnym Abɣ Lala af. Tasi em a, ek'ɔny ɔfr em a, nyamnɛyr lele ów esu ab b'anɣ, ke anmn esɛ agɣ ejec'ab af ee? Ke ɔny ec'eb ir a anm sɛɣɣ feh esɛ agɣ a ek'ɔnym Abɣ Lala ec'ab af ee? ⁴ Eke ɔny em ec'ɛɣɣ nyam bi dad esɛ: «Em, Pɔl eci m'el,» eɣɣ ejeci nyam bi dad esɛ: «Em gbɛ Apolɔs eci m'el a,» ke ki dadmn odad esɛ lele eke agɣ ejec'a bi dad ab af ee?

⁵ Apolɔs, ke bwo ee? Eɣɣ Pɔl, ke bwo ee? Ey Nyam e juma kok esel cɛ. Ey em Nyam ecr ɔɣ ɔny eel ɔmn esel, eɣɣ ey em ec'ɛɣɣni nyam nyam kok juma in ec'ob ap a eke Nyam ɔn' ab em. ⁶ Em, m'ewl egb a, eɣɣ Apolɔs ok'r mij, kɔ Nyam anake ɔn' l'agb a. ⁷ Ow anake eɣɣ a ek'ewl egb a lele eɣɣ a eke ok'r mij ab ab elm low kaka a. Kɔ eɣɣ a ek'ɔn' l'agb a anake kok low a feh a, eɣɣ eɣɣ a, in l'el Nyam. ⁸ Eɣɣ a eke b'ewl a lele eɣɣ a eke b'ok mij ab ab el kɛɣɣ. Nyam b'ɔny eɣɣ eɣɣ e juma a eke kok a e labm ɔɔɣ. ⁹ Tasi em a, ey feh Nyam ab s'am kok juma, eɣɣ ɔny eel Nyam eci ɔgm a. ɔny cɛ emɛny eel in ec'él a eke l'us a.

Wel us Nyam ec'él a Krist ek'el lebn eke wel elu ɔkmu em ab af

¹⁰ Em ec'ob ap a eke Nyam ɔn'm ab em, mi sigm lebn ɔkmu em ab es esɛ él us es mamn af, eɣɣ eɣɣ ejeci feh am us af yogɣ. Gbɛkɔ eɣɣ feh éw erm, af yogɣ ec'us ab em. ¹¹ Lebn ɔkmu em a anɣ lɛɣɣ a eɣɣ: ow ow el Jesu Krist. Eɣɣ eɣɣ kaka k'ɔtum elum lebn ejeci ɔkmu em. ¹² Eɣɣ ɔtu eke k'oc sika, jɛɛ, mebn ey amamn, oglog likɣ, beny oglog papo, us lebn ɔkmu em na af. ¹³ Gbɛkɔ, eɣɣ feh e juma a b'ow eru es kpata wel ekn jɛj ok e lɛɣɣ a, anke lɛɣɣ a, al ligbel nyam b'ow anɣ eke b'ow elu eɣɣ feh e juma e kok a e sakpl a ɔkm. ¹⁴ Eke eɣɣ nyam us él ek'ij lɛc al a ec'any af, li b'ow n'ɛɣn ob ap. ¹⁵ Eke ow ecrɛm eɛben, eɣɣ in e juma a etu al ab em a, li b'ow l'irɛm feh. In, li b'ow n'ɛɣn sel, gbɛkɔ ow b'ow anɣ esɛ eɣɣ eke uru es ubr al em af.

¹⁶ ɔny uwmn any eke eel Nyam ec'él a, ke Nyam ec'Abɣ a ir ɔny em ee? ¹⁷ Ek'ɛɣɣ nyam nɣɣn Nyam ec'él

a, Nyam b'ow nɣɣn'n, † anke in ec'él a el lala eɣɣ él a, ow ow el ɔny.

¹⁸ ɔny em ec'ɛɣɣ kaka k'éjur in sosi. Ek'ɛɣɣ nyam ɔny ec'araɣn a am ocr in sosi sɛwru, esɛ wus ec'agɣ ec'el el eke bi tutr ab af, ow akpl eke "nɣɣ em k'ur'n" ke l'él sɛwru tasi. ¹⁹ Tasi em a, wus ec'agɣ e sɛwr a, Nyam ec'a nɣɣ em nɣɣ. Na sosiem anake Nyam Lel dad nine: *Nyam b'ɔny esɛwru, el obi eci kprakpr ab em.*^{‡20} Eɣɣ Nyam Lel cɛ emɛny dad nine: *Es Kɔɔkɔ uw esɛwru e tutr ab any, l'uw any eke ow elm low kaka.*^{‡21} Eɣɣ kaka ɔtum eke k'ew sos eke n'am us any es kaka feh jam a sosiem. Tasi em a, feh el ɔny eci: ²² Pɔl, Apolɔs oglog Pɛr, wus na, sel, luw, caca em lele lɛɣɣ ek'anɣ anym am ow ab ab. ²³ Feh el ɔny eci, gbɛkɔ ɔny, eel Krist eci eɣɣ Krist el Nyam eci.

S'el Krist ec'erm esel

4 Ow akpl cɛ eke ki lɛɛ ey esɛ Krist e juma kok esel lele ob nyamn af ew esel eke l'abul Nyam ec'ów nawrɛ eke lɔ es ab af. ² Low cɛ eke wel b'ibrm ob nyamn af ew esel a el: ke -l'el cɛcɛ. ³ Em ec'a, ɔtur eke ki jɛj em e low okr, eɣɣ kaka feh ɔtu eke ki jɛj em e juma a ok, ow ɔnym any kaka; tasi a, mi jɛjm em obi e juma m'okm. ⁴ Tasi em a, m'am ekn eke em e tutr em a, m'ɔnym low kaka eke mi k'okr em sosi ów af, gbɛkɔ ow elm ke eɛben a mi k'ɔnym low ɔbr eci. Es Kɔɔkɔ anake bi jɛj em e low ok a. ⁵ Ow sosiem a, gbɣɣ eke Es Kɔɔkɔ e lɛɣɣ a k'ow a, kɔ jɛj k'okr. In anake li b'ow l'elu yec'a eke lɔ es ncebn em a ɔkm a, eɣɣ li b'ow n'ɔny sow tutr ek'anɣ mɛrm em a l'ok ɔkm usu ayl em. Eɣɣ Nyam b'ow aw eɣɣ eɣɣ esɛ lele ek'ow it ab af.

⁶ Agɣ lisijimel, low a eke mi dad a ec'a, ɔny sosiem m'oc Apolɔs lele em obi em obi ab m'ɔkɣn any. M'erur eke mi ki yeɣm ɔny nyandrɛ na e liy a: «K'áfɣ ow a eke wel nɔn ab es k'im.» ɔny em ec'ɛɣɣ kaka k'éw sos ki dad k'ese low yeɣm es na ɔny any akm lawl nyam a. ⁷ Tasi em a, bwo am ɔɣ agb akm awlɣɣ ejec'a jɛj el owi ok ee? Kɔ feh a ek'ɔny a, ow elm Nyam ɔm'ɣ ee? Eɣɣ ek'ow el Nyam ɔn'ɣ, bla sosiem k'ew sos, esɛ eɛben ow'n elm ob eke ɣ eɣɣ ɔfr em af ee? ⁸ Am kokr esɛ eɛben ów a feh cɛ ɔny uwr any af. Am ocar ɔny sosi ób ɔnyu! ɔbr nɣɣ kɛkɣ am eel éb ebu ek'ey s'anm em yeji! Ow akpal ɔny gbɛ! Blel ɔny eel éb ebu ana, ey yeji, blel s'el ɔny ab! ⁹ Em e tutr em a, ey erm esel a, Nyam ot ok ey agɣ a ek'ɔnɣ es a e jam, esɛ agɣ eke wel ɔb low luw ec'af. Eɣɣ wel ew ey an wus nimum ec'any af lele afr erm esel ec'any af ab. ¹⁰ Ey, wel am ot ey esɛ "eɣ em eɣɣ" esel ec'any af ab. ¹¹ Ey, wel am ot ey agɣ fuɛfuɛ, kɔ ɔny, am otar ɔny sosi lɛc esel. ɔny, wel b'elum ɔny nɔnɔ, kɔ ey, wel úbm ey. ¹² Ton sicaca em, emɛny namn am ɔny ey, mij amn am ɔny ey, s'ɔnym mob sus em. Wel am ijr ey gbɛ eɣɣ ow ɔɣ s'am adɣ es s'ec.

†† nɣɣn Nyam ec'él a: nɣɣ 1 ton 4 em a, Nyam ec'él nɣɣn owi a, el Nyamel em ec'agɣ a ec'erm eke wel b'ɔny bubr inym es ogog ogog a e low. ‡ Job 5.13. †† Selu 94.11, Septant em ec'odad eke wel oc.

† Esayi 40.13, Septant em ec'odad eke wel oc.

12 S'am ij gbre si kok juma ey obi ec'abu em. † Wel bi wewr ey, ke s'am ibrm Nyam ec'awr s'wch agn a. Wel b'ijr ey gbre, ke s'am egn s'eb. 13 Wel bi cak ey, k' si b'atr agn ejec'a sos es. Ton yefenyina, agn ec'a, s'ann esē lirn af suw egnun eke agn papl es owl ab af.

14 Mi n'nm ow amua m'awm ony es eke mi k'wch ony eci. K' eke eel em ec'ey amamn eke mi b'erur a, ow s'osiem anake m'am ewar ony a. 15 Tasi em a, eke agn fandi lew am ow yegm ony Krist ab ec'eb ir owi yeji, onymn ey esel n'wch. K' ow elm em anake esē egn es af, m'wch ony sel egn a ek'ann Jesu Krist em a, legn a eke m'is ony Amani Mamn ab ee? 16 Ow s'osiem a, m'am ibrm ony eke k'eb em e sewl a. 17 Etn ow nun af, m'erm Timote em ec'iy e m'erur tasi ke el c'ecē Es K'wch em a ony ec'aragn. Li b'ow li k'wch ony sebr a eke bi nyimn'm em lele Krist ab ec'eb ir ab em a, yec'a eke mi bi yegm susu feg lele Sinyamel feg em ab a.

18 Ony em ec'agn beb tutr eke mi k'ow m'ewlm m'owm ony ogn a ij, etn ow s'osiem am ew sos. 19 Gbek eke Es K'wch erur, waa na em cē, mi b'ow m'ow ony ogn yogn, etn mi b'ow m'ekn tasi s'os ewu amua e sodad ebl a, ke m'ekn tasi el ec'abusu a yej'eke -n'wch ony eke -li ki kokr Nyam e juma a. 20 Tasi em a, Nyam e gbrengbi usu a elm sodad ebl e low, k' abusu ony e low. ††21 Legn a eke mi b'ow m'ow ony ogn yogn a, bla lowi am erurir ee? K' m'abu likhni ab m'ow oglog k' m'ow erm ek'erur iy em gbnj lele erm frwch ab ee?

Nyamel ab em eci nfaci edgn

5 Wel am iri usu a feg ek'onny ec'aragn a, nfaci ij owi nyam in ann, etn low ikn a, in el low nun k' k' k' eke Nyam any uwm esel ec'aragn n'wch yeji in anm. Ony em ec'egn nyam in am erum ow es ey ab. †2 Ony, low nene na am ok ony ntotn! Sos nana ow it eke ow k'owr ony es; egn nene na, ow it eke ki kokr el el eke ctur eke ki kokr bake ogn in ony ec'aragn a! 3 Em ec'a, eke m'ann kpekpe yeji, abn em a m'ann ony ab. Ow wch egn a eke kok low nene a, mi jej in owi m'ok god'etn, esē eben ony ec'aragn cē em ann af. 4 Asr luku Es K'wch Jesu e nin em, m'ow m'ann ony ab abn em. Ke ey Es K'wch Jesu ec'abusu ab ab, 5 ocr egn ikn na elul Satan abu em † eke li k'ij gbre in e sos megl ab em, †† yec'etn ke in e liy a egn sel, legn a eke Es K'wch b'ow ow a.

6 Sica ony, eke am ewr sos ke ony low obr! Ony, uwr el el eke lijru tel cē b'wch farin a nimum inn ab any; 7 ony sikpl e lijru sig a ocr es, ke eel agn ek'ayl. Eben a b'ow ann esē futufutu owr eke wel kok ke lijru anm em ab af, anke Nyam ywch ony es etn Krist ec'egb waw

† P'ol kok ndey lel em mel: Èkn Ob Kok 18.3. †† abusu ony ikn nael Abn Lala ec'a eke b'itn kretienel ec'eb ir a, ke b'wch el -li kok esē el el eke Nyam b'erur ab af a. ‡ Yw a elm lis. Ow b'ow el es e yw ejeci eke ebi. Jwifel ec'ol a edgn mebi akpasu na. Èkn Ob Ap 18.18; Ol Jkn 23.1; 27.20. †† ocr egn ikn na elul Satan abu em: P'ol am erur eke oglog ki dad esē: ogn egn ikn na Nyamel ec'agn a ec'aragn a. †† eke li k'ij gbre in e sos megl ab em: odad na Grek em a wel ctu ek'itn ejec'em dad esē: ocr egn na elul Satan abu em, yec'etn ke sikpl a ek'ann in e sos em a uw.

e low a ann esē ey e Pak e licēbli ab af. ††8 Ow s'osiem, si k'okr Pak a futufutu eke lijru anm em lele erm ek'ayl ke ij nawrē ab. Si k'ijr futufutu eke wel kok lijru sig ab a ij, lijru ek'el ow egn lele erm sun ab ec'a.

9 Em e lel a eke m'ikn anym m'aww ony ab em, †† mi n'wch eke k'onymn m'ecrer agn a eke b'ij nfaci ab ab.

10 Gbek lel ab em a, mi dadm ony eke ki kpabr es wus ec'agn a feg e l'is! Nawrē, agn ann eke b'ij nfaci, b'erur os owi n'wch, b'ejw agn eb ob ij, ke b'ign sinyam yadn nun. Blel ow el agn amua ana, ke wus na af k'ngbronn nimum nimum a! 11 Njan, m'erur cē e mi ki dad ony eke k'onymn m'ecrer agn a eke b'ij nin ek'el Krist em ec'agn lisijimel, ke b'ij nfaci, b'iy mil, b'ign sinyam yadn nun oglog bi cak el lawlel a. Agn a eke b'egn mar afgn es oglog b'ejw agn eb ob ij a, k'usr abu agn nene ab, k'ijr ob n'wch yeji!

12-13 Tasi em a, k' em ow it eke mi ki jej agn a ek'ubm Nyam nawrē a e low m'ok ee? El ec'a, Nyam anake b'ow jej el owi ok a. Ony, agn a ek'el ony ec'aragn ec'agn a e low ki jej okr. Nyam Lel dad nine: *Ògnn egn nun ony ec'aragn a.* †

Krist em ec'agn lisijimel e dedeku onanin

6 Eke odad b'ann ony cfr em a, bla s'osiem etn b'ocr low a im wch jej ok esel eke uwm Nyam any a jej ok, ow a eke k'oc imn agn a ek'el Nyam ec'a ogn ab ee? 2 Ony, uwmn any eke agn a ek'el Nyam ec'a b'ow jej wus e low ok ee? † Etn eke b'ow jej wus e low okr, ke ow ekekey nene anake k'wtumn jejmn okmn ab ee? 3 Ony, uwmn any eke si b'ow si jej afr erm esel ec'ow s'ok ee? Sica ayaf si k'wtum si jejmn wus an a ec'ow s'okmn ee? 4 Gbek, eke b'wch ony jej ok owi ow amua ec'a, b'imn otr jej ok esel eke onym low kaka Nyamel ab a! 5 Etn na eke m'am dad a, ony ec'ēs. Ony ec'aragn an a, egn nyamni yeji anm elm sewru eke k'wtu jej low eke b'ann agn lisijimel cfr ec'aragn a ok ee? 6 K' ow akpl tasi eke Krist em ec'egn lisijim nyam k'wch lawl nyam dedeku jej ok esel ek'uwm Nyam any a ogn ee?

7 Ony ec'a, ow akpl ek'uwir any eke ony cfr e dedeku onanin a el low ek'elu ony wus! Bla s'osiem etn k'egn ony enyembri yony e jej ok a nana ebmn ee? Bla s'osiem k'egn ony eke ony lawlel ejec'a k'iy ob ek'el ony ec'a nana ee? 8 Ony nana anake eel enyembri yony yony esel a, ony anake am iyr agn ejec'a mil a! Ke agn ejec'a, Krist

††† Pak: lakpo feg Jwifel bi kok Pak ec'es gbebl a Jerusalem, 3kn el eci Ejipt ec'okm ok a. Etn esē el el eke ow ann ol em ab af, -li b'wch el e mel akn akn a feg e futufutu eke lijru ann em a -'ot es egn l'bn a nimum eke -li b'ann es gbebl ab em a. (Jkm Ok 13.6-7). Es gbebl a eci nun wch em a, akn feg b'ibi licēbli nyam wch Ejipt eci mebl a eke wel oc udu masany, ke ow wch el ec'ey egn krekre a uwm a (Jkm Ok 12.1-30; Ol Jkn 16.3). Akr 8 em a, P'ol am wch kretien feg ow eke legn ni nyam nyam feg, li k'ir eb esē el el eke ow it tasi ab af, l'elu es gbebl a e nyandre a wch. ††† Em e lel a eke m'ikn anym m'aww ony ab em: P'ol ikn anym n'wch lel nyam awn Korent egn gbnj etn l'ow ni n'wch na eke el krekre em Korent a. K' krekre e lel a eke ni n'wch n'aww wel a, wel uwm yogn nun nyam eke ow ey ab any. † Ol Jkn 17.7, Septant em ec'odad eke wel oc. †† b'ow jej wus e low ok: Èkn Matie 19.28; 2 Timote 2.12; Es Ekn 20.4.

em ec'ony lisijimel ce. ⁹ Ony uwmn any eke enyembri yony yony esel k'ow ijm Nyam e *gbrenghi* usu a ec'aja ab ee? Egn k'aju ony! Agn a eke b'ij *nfaci*, b'ign sinyam yadn nuh, ign oglog yow eke b'aju lawl mebi owi em, egn a eke b'erum el lawlel egn ab ese el ec'ow af a lele egn a eke b'agbr lsbgn ngbafre oto ab a, k'ow okm Nyam e *gbrenghi* usu a. ¹⁰ Eben nyam coco elu, agn a eke b'erur os owi k'ow, mar egn, agn a eke bi cak el lawlel lele agn a eke b'aju agn eb ob ij ab ab yeji, k'ow okm Nyam e *gbrenghi* usu a! ¹¹ Legn sig em a, nene anake ony em ec'agn beb anj a. Gbeko ey e Nyam a yow ony e sikpl ab es, l'ayal ony eke k'ir eb in ab, n'ow ony eel nyim nyim in ec'any af. Etn ow amua fen, ey Es Kotoko Jesu Krist e nin em lele Abn Lala ab ec'abusu em li kok.

Ony Nyam anygbel ony e sos megl ab ab

¹² Ony em ec'agn nyam nyam bi dad ese: «Fen e kok ec'abusu eru'm es.» Nawre, gbeko em, m'am dad eke ow elm fen akplm ey eci. Mi k'ow mi yebm ob kaka fen kom im m'elm in ec'adu. ¹³ Bi dadr yeji esre: «Ob ij, lok eci n'ann, etn lok yeji ann ob ij eci.» Nawre, gbeko legn nyam, Nyam b'ow n'ann el a yony mum. Es Kotoko anake kok ey e sos megl a, etn ey e sos megl a el in eci. Li kokm ow nfaci ijr eci. ¹⁴ Nyam eke igbm Es Kotoko luw em a, b'ow oc in ec'abusu ab em, ey yeji igbm ey luw em.

¹⁵ Ony uwmn any eke ony e sos a el Krist e sos ogog ogog ab ee? K'ow m'ow eke mi k'oc Krist e sos ogog nyam m'okr af facyow ab ee? Njan, mi k'ow! ¹⁶ Uwmn any eke egn nyam eke okr af facyow ab a el sos megl nyam in ab ee? Tasi em a, Nyam lel dad nine: *Ke -l'okr af -l'el sos megl nyam.*¹⁷ Gbeko egn yec'eke b'okr af Es Kotoko ab a, b'el nyam coco in ab abn em.

¹⁸ K'ocr ony e sos megl a k'ijmn *nfaci* ab. Sikpl ejeci fen eke agn ony eke ki kok a, elm sikpl eke wel bi kokm sos megl ab. K'ow eke egn nyam oc in e sos megl a am ijm nfaci ab, ow el low n'ann eke n'am kok k'ow in e sos megl a. ¹⁹ Uwmn any eke ony e sos megl a el usu lala a ek'el Abn Lala ec'eb ir usu ab ee? Abn Lala na ann ony em etn l'el Nyam ec'ob ek'ow ony. Ow sosiem a, ony, elmn ony obi ony obi ec'ij. ²⁰ Nyam ol ony an ligbel em eke keel ewi. Ow sosiem, òcr ony e sos megl a elul in ec'anygbel a kom.

Pol am dad ow a eke wel bibrmn mebi owi af a

7 Sica, m'am m'ow mi dad ony ow a eke bibrmn'm ony e lel ab em a e low. ^{††} Ony bi dadr eke ow'n akpl eke egn ign in k'onym yow. ² Gbeko agn eke b'ij *nfaci* a sosiem, ke ign fen ony in e yow, ke yow fen ony in ec'ign. ³ Ke ign fen k'ok low yec'ek'el ign ec'eke ki k'ok in e yow e lis a, ke yow fen yeji k'ok in ec'ign e lis ec'ek'it a, ⁴ anke yow k'ow ocm in e sos a kokrm low yec'eke

[†] *Nur Ob 2.24.* ^{††} *Korent e Nyamel a bibrm ow beb lel nyam eke -li kokr -n'ann ermu nyahan oc im ony Pol ab em (1 Korent 16.17).*

l'erur a: in e sos a, in ec'ign a eci. Eben nenyembri nyam, ign yeji k'ow ocm in e sos a, kokrm low yec'eke l'erur a: in e sos a in e yow a eci. ⁵ Egn lawl k'onyn sos es lawl e lis, ek'ow elm Nyam eke k'onyn abusu n'ann eci ce. Eke b'ow kokr eben legn tel eci yeji, ke ow el neny af okr em ki kokr. K'ow e jam a, ewal am erur usu nyam; ek'ow elm eben, k'ow ocm onynmn sos es ij, etn *Satan* ony eke k'ebir ow em eju ony.

⁶ Low na eke m'am dad a, elm ol eke m'am ony ony, k'ow low ce eke m'am ew es m'ow ony. ⁷ M'am erur tasi eke agn a fen k'ann el ony ese em af, gbeko Nyam b'ow ey em ec'eggn nyam nyam fen bibm nyam eke k'el in ony ce eci.

⁸ Gbeko agn a ek'ann el ony a lele enyow ab ab, m'am dad ony m'ese: eke b'ann ese em af, ow el low nimamn ony eci. ⁹ Gbeko eke k'ow ocm onynmn sos es a, ebirir! Ow akpl eke k'ebirir, ow a eke k'ann low am aw ony ijr ony gbre a.

¹⁰⁻¹¹ Agn a eke ebirir a, m'am dad eke k'ann usu nyam, es'elel eke Es Kotoko in obi dad ab af. Ign itm eke k'ow in e yow a, etn yow itm eke k'el in ec'ign ab es. Eke l'el in ec'ign ab es a, ke n'ann in ony oglog ke l'egn l'eb l'okr em ow ab.

¹² Agn a eke ebirir ke el e yow a oglog ign a ubm Nyam nawre a, m'ow ow eke el yeji mi k'ow el, etn na ec'a, ow elm Es Kotoko dadm, k'ow em m'am dad. Eke Krist em ec'eggn lisijim nyam ony yow eke ubm Nyam nawre, etn ow erur eke ow k'ir eb in ab a, ow itm eke li k'ow ow, ek'ow elm nawre ub lis a sosiem. ¹³ Eben nenyembri nyam, eke nawre ub lis nyam ony ign ek'ubm Nyam nawre, etn ow erur eke ow k'ir eb in ab a, ow itm eke li k'ow ow ab, ek'ow elm nawre ub es a sosiem. ¹⁴ Tasi em a, yow ec na ek'elm nawre ub es a titm Nyam k'ow, in e yow a eke l'eb a sosiem. Eben nyam coco, ign ey a ek'elm nawre ub lis a yeji titm Nyam k'ow, in ec'ign a eke l'eb a sosiem. Bllel ow elm nene ana, ony ec'ey a bllel ann ese ey ek'itm eke Nyam k'eggn eb af, k'ow nawre em a, -l'ebm eke Nyam k'eggn eb el. ¹⁵ Gbeko, ek'el em ec'eggn nyam ek'ubm Nyam nawre a am erur eke k'im a, l'ow eke li k'im. Eke ow ecr nene a, egn lisijim a oglog egn lisijow a onym low kaka egn yec'ab ab ij. Uwr any ce eke Nyam, in ec'a erm es ey ec'eb ir em l'esn ony. ¹⁶ K'ow ign ey, ony eke k'ow any eke b'ow s'ow gn ec'ign ab ee? Etn k'ow yow ec, ony eke k'ow any eke gn yeji b'ow s'ow gn e yow ab ee?

Nyam ec'esn a itn ony ec'elel eke ann a

¹⁷ Legn a eke Nyam esn ony a, ony ec'elel a eke Es Kotoko ewr ony ann ab em, am iir eb. Sica, eke ow elm mebi e low na eke mi dad a, ow it ek'eggn fen k'ir eb ellel eke n'ann ab em. Ol na anake m'am ew es Sinyamel a fen em a. ¹⁸ Legn a eke Nyam esn a, ke *ubr* likr es n'ann ee? Ek'ow el eben, ann ellel a ek'ann a! Eke l'esn a, ke k'ubrm likr es ee? Ek'ow el eben, k'im catn k'ubr es! ¹⁹ Ke wel ubr likr es oglog ke wel k'ubrm es, elm low a

eke el low tasi a. Low tasi a eke wêl ki kok a el Nyam e low a eke dad a ec'elum a. ²⁰ Ke egr fêj ânî in ec'el a eke n'ânî ke Nyam esîj' a. ²¹ Eke Nyam esîj' a, kò adu el ee? Eke ow el adu el ke k'êbr ow e low erm mij! Kò ek'otu ek'el lewi, ke él kpekî. ²² Tasi em a, egr nyam ek'el adu ke Es Kòtòk esîj' a, el lewi etî el Es Kòtòk eci. Eben nyam coco, egr nyam ek'el lewi ke Es Kòtòk esîj' a, el Krist ec'adu. ²³ An ligbel Nyam enm çî çî eel ewi. Ow sosiem, k'êl egr ejeci e madu. ²⁴ Agrî lisijimel, ke egr fêj ânî in ec'el a eke n'ânî ke Nyam esîj' a.

Agî a eke k'êbirm a e lís owi

²⁵ Ibrmî em ec'el a eke m'am êkan ededyçw oto eke ebim egr a e lís owi. M'êjîm ol kaka anm Es Kòtòk ogî owm low na eci. Gbêkò m'am dad çî em ec'el a eke m'am êkan low a. Es Kòtòk eci çî îkî a ek'çî em e lís a sosiem, çîtur eke k'çî çî em em.

²⁶ Kin yec'êke m'am tutr a: lègr na em e ses babur a sosiem, ek'agr ebirm, ow akpl êben. Êe, ow akpl ek'egr fêj k'ânî esê lele eke n'ânî ab af. ²⁷ Kò ebi çî ee? Ek'êbi çî ke k'òl in ec'es elu ij. Ebim çî ee? Ek'ebim çî ke k'òl e k'êbi ij. ²⁸ Gbêkò, eke am ebi çî, ow elm sikpl kokm. Etî eke dedyçwli nyam ebi îgr, in yeji ow elm sikpl li kokm. Gbêkò agr a eke ebirî a b'ow ij gbre çî el e sègr fêj ec'eb ir ab em, etî em, m'erur eke low nene k'êjîm çî.

²⁹ Sica agrî lisijimel, m'am dad çî eke Es Kòtòk e mowrer e sègr a çîfum ij. Caca em ec'agr ek'êbi çî a, kók esê wê'n ebim af. ³⁰ El a ek'am îkî çî a, kók esê wê'n îkî ij af. El a ek'ânî sos em îj em a, kók esê ow'n îjîm wêl af. Ke el a ek'am çî mob a, kók es'êben mob a eke wê'n çî a in elm wêl ec'af. ³¹ El a eke am êjî ob ij wus ec'eb ir na em a, kók es'êben wê'n êjîm in îjîm af. Êe, wus na ec'ow a ec'el a eke ânî yefenyîna a, k'ow anm êben sègr fêj.

³² M'am erur eke k'çîmî erm mij kaka. Egr nyam eke ebim çî a, b'êbr Es Kòtòk ec'ow erm mij çî, kók el lele eke in owi k'awr ow. ³³ Kò egr nyam eke ebi çî a, b'êbr wus ec'ow ec'erm mij çî, kók el lele eke in owi k'awr in e çî a, ³⁴ etî êben a, ow yony a ec'arânî li bi çêc. Eben nyam coco, çî nyam oglog dedyçwli nyam eke ebim îgr a, b'êbr Es Kòtòk ec'ow erm mij çî. -Li b'erur eke -li k'el ow eci nimum nimum, -l'oc el ec'egr el a pupukpân -n'çî ow. Kò çî nyam ek'êbi îgr a, b'êbr wus ec'ow erm mij çî, kók el lele eke in owi k'awr in ec'igr a.

³⁵ M'am dad low na çî e nimum eci, kò ow elm gbre eke mi k'çî çî ijî eci. M'am erur eke ki çîmî yec'êke akpl a ocr, ow çî ke úcur Es Kòtòk çî es, êel in çî coco eci.

Ededu a eke b'egr eb eke k'ebim çî a

³⁶ Sica, eke îgr nyam ek'esu çî a, ow ec'erur a am afî in es, etî n'am uru eke li ki kok low çî ow e lís eke -li k'anm ow yony a, ow akpl eke îgr a ki kok low e

n'am êkn ek'el low tasi a. -L'çî eke -li k'êbirî -l'ok es. Eke -l'êbirî a, ke na elm sikpl eke -li kok. ³⁷ Gbêkò l'çî eke li dad n'çî in ec'erm a eke li k'ow l'ebim in e dedyçw a, l'erur ow ab yeji. Eke li dad tasi n'çî in ec'erm a, ek'ow elm atrm em etî l'çî eke li k'çî sos es ow ec'erur a eke b'aw'r afî es a e lís, eke l'ebim ow ke ow akpl êben. ³⁸ Ow sosiem, egr a ek'êbi in e dedyçw a kok low mamî, gbêkò in a ek'egr eke k'êbi in e dedyçw a kok ow akpl çî.

Ejîçw e lís owi

³⁹ Îgr ey fêj b'ânî in ec'igr ab sègr a nimum eke n'ânî owr a. Eke in ec'igr a b'uw a, n'çî abusu eke li k'êbi îgr eke l'erur a, gbê ke l'él îgr ek'çî çî Es Kòtòk em çê. ⁴⁰ Gbêkò em em ec'a, m'am êkn eke li b'ow n'ânî ehe em eke n'ânî esê lele eke n'ânî ab af. Etî m'çî tutr eke Nyam ec'Abî a ânîm em.

Segb waw eke wêl bi kok çî sinyam yadî

8 Sica çî e lèl ek'awîm ab em, ibrmîm eke wêl çî ek'ij mindey eke wêl bi kokr egr waw çî sinyam yadî a. Ow a eke am dadr a, low nawrê: «Ëy fêj s'çî low na ec'any uw tasi.» † Gbêkò low any uw na b'çî egr ew sos. Kò erur b'çî Nyam ec'agr a agb çî em. ² Ek'egr nyam am çî tutr eke in uw low nyam any, ke li k'uwm el lele eke wêl b'uw low any a. ³ Gbêkò ek'egr nyam b'erur Nyam, egr a, in yeji Nyam b'uw'r any.

⁴ Low a ek'ibrmîm a el: «Kò wêl çî eke k'ij ndey eke wêl wawr egr çî sinyam yadî ab ee?» Ëy s'uw any tasi eke Nyam nyam çê ânî, etî sinyam yadî a elm low kaka. ⁵ Nawrê, agr b'eb bi dad eke sinyam in ânî afr lele wus aîa ab. El ec'a, sinyam a çî gbêl etî -li b'oc wêl esê Es Kòtòk af. ⁶ Gbêkò ey ec'a, s'uw any eke Nyam nyam coco çê ânî, ek'el ey Es. In anake li kok ob ob fêj a, etî in eci anake s'ânî owr a. Es Kòtòk yeji, nyam çê ânî, in l'el Jesu Krist. In e sabu em li kok ob ob fêj etî ey yeji, in ec'abu ab em s'ânî owr.

⁷ Gbêkò ow elm çî esêl a fêj uwm low nawrê na any! Lègr sig em a, agr b'eb sinyam yadî e nuî îgr a çî ab. Ow çî caca em a, eke -li b'ij ndey eke wêl kokr egr waw a, ke -n'am çî tutr eke ndey a, sinyam nawrê tasi wêl oc kokr egr waw çî. Etî eke -l'el fuêfuê çî em a, -li bi tutr eke ndey a b'çî -l'el agr ek'aylîm Nyam ec'any af. ⁸ Ke ow elm ob ij k'ow çî ey si titam Nyam. Eke s'ijî yeji, s'irmîm ob kaka, etî eke s'ij yeji, si k'ow s'êjîm ob kaka.

⁹ Abusu eru çî es low fêj ek'erurî e kok eci. Gbêkò êwr erm, abusu na ek'eru çî es a itm eke k'çî agr a ek'ew fuêfuê çî em a ok wus! ¹⁰ Tasi em a, îgr ek'çî "low any uw" a, eke egr nyam ek'ew fuêfuê çî em a êknî ek'ânî sinyam yadî e nuî îgr usu am ij ob, kò

† Ëy fêj s'çî low na ec'any uw tasi: eke agr e b'igr sinyam yadî nuî a b'oc ndey ow kok egr waw a, wêl b'oc ndey a çî egr waw esêl a, oglog wêl b'iny ob kok es gbêgl sinyam a e nuî îgr usu a.

ow k'ow atrm'n sos es eke li k'ij ndey eke wel kokr egb waw ɔŋ sinyam yadŋ ab ee? ¹¹ N e low any uw a sosiem, esŋ jim a eke ew fuɛfue ɔmn em a, b'ow ey wus, in eke Krist uw in sosiem a! ¹² Eke bi kokr sikpl erŋ na ɔbar ɔny lisijimel, ɔŋŋ el ec'ɔmn fuɛfue a abur es, ke Krist anake am kokr sikpl ɔbar a. ¹³ Na sosiem anake ob nyam eke mi b'ow mij, ke b'ow ɔny em lisijim nyam elu sikpl em a sosiem, mi k'ow m'ijm ndey ij, yec'etŋ ke mi k'elum'n wus a.

Ɔɔl ɔwr in ec'erm es eke l'el ec'abusu eke n'ɔny a

9 Em yeji, abusu eru'm es eke mi ki kok low eke m'erur. Kɔ m'elm erm es ee? Kɔ m'eknm ey Es Kɔɔkɔ Jesu ee? Kɔ elmn Es Kɔɔkɔ e juma eke m'am kok a ec'ey ek'ɔsu ee? ² Eke agŋ beb ec'a m'elm erm es yeji, ɔny ec'a gbɛ, m'el. Tasi em a, ɔny anake eel em e juma eke m'uw kok Es Kɔɔkɔ ec'a, ec'ey eke ɔsu a.

³ Kin odad eke m'am dad agŋ a eke am ok'm ów af a: ⁴ Kɔ ey s'ɔnym abusu eke si k'ɛŋŋ ob ij lele mar ab ey e juma a ec'ee? ⁵ Kɔ ey s'ɔnym abusu eke si k'ɛbirir nawre ub lís nyam ab ee? Erm esel beb a, Es Kɔɔkɔ lisijimel a lele Pier ab kok ebɛn! ⁶ Kɔ em lele Barnabas ab ɔe anake ow it eke si ki kok juma ejeci gbunŋ ke s'ɛŋŋ ob s'ij ab ee? ⁷ Eke wel b'ɛŋŋ agŋ angase a, agŋ a am ɔɔgm labm kokm angase e juma. Eke wel b'ewl likŋŋ a, wel b'ij in ec'ey a. Etŋ eke wel b'ɔsu mebɔb a, wel b'ɛŋŋ el e mɛny mij a.

⁸ Kɔ ów amua eke m'am dad a, agŋ ec'eb ir em ɔe ow anŋ ee? Kɔ Mois ec'ol a am dadm low nyam coco ab ee? ⁹ Tasi em a, Mois ec'ol ab em wel nɔn: *K'ow ocmn meb ɔnynmn id eke wel ucu meb am kkn may es a nɛny es.*† Am tutar eke Nyam, sed ec'ermij n'am ebr ee? ¹⁰ Oglog ey e low n'am tutr sodad na em ee? Nawre em a, ey sosiem wel nɔn sodad amua. Eŋŋ eke b'ewl egb a, b'ɔmn egb ey eke li k'ɛŋŋ l'ub. Etŋ in a eke egb ub e lɛŋŋ a, bi kok juma a yeji b'ɔmn egb ey a eke k'ɛbm'n a. ¹¹ Eɛe agŋ eke b'ewl egb af, s'ewl Abŋ Lala ec'ów amamn a ek'anŋ afr ow a ɔny em. Eke s'am ub ɔny e wus af aŋa e mob a ek'ɔny a e tɛl, ke ow eny nɔn gbɛl ee? ¹² Eke agŋ beb ɔny abusu kok ebɛn ɔny af, ke ey tasi anake s'ɔny abusu na s'akm el a! Gbɛkɔ ey s'ɛŋŋm s'elum abusu na e s'ɔny a e low ɔkm. Kɔ s'ɛŋŋ nana low fɛŋ s'eb, Krist ec'Amani Mamn a e wus eke k'eym eci. ¹³ ɔny, uwr any ek'agŋ a e bi kok juma Nyamel gbɛl ab em a, b'ɛŋŋ el ec'ob ij, mob a eke wel b'is Nyamel gbɛl ab em a. †† Ke el a eke bi kok segb waw a, b'ɛŋŋ ow eke k'ɛbm el a segb waw a eke -li bi kok ow e low ab em. ¹⁴ Eɛen nɛnyembri nyam, Es Kɔɔkɔ ɔŋ abusu eke agŋ ek'am ɔb Amani Mamn a, k'ɛŋŋ el ec'ob ij juma na eke -n'am kok ab em.

¹⁵ Gbɛkɔ em, abusu na eke m'ɔny a, m'ibram ow e low kaka, etŋ eke mi nɔn ow e low aŋa, ke ow elm ow ec'ibrm eci. Njanŋ, m'átm m'ibram em ec'abusu na e m'ɔny

† Ol ɔkn 25.4; 1 Timote 5.18. †† Aŋa, Ɔɔl am dad Jerusalem e Nyamel gbɛl a eke egb waw usu anŋ em a ec'odad.

a, etŋ ow b'ok'm ntotŋ. Mi b'ow m'erur e mi k'uw, ow a eke mi ki yeb eŋŋ ɔny em eci ntotŋ na oc es a. ¹⁶ Ow elm ów m'erurm eke mi k'ɔpr Amani Mamn a eke m'am ɔb a sosiem. Tasi em a, ow el low ek'it eke mi ki kok. Gbre él em eci eke m'ɔbm Amani Mamn a e kokoba! ¹⁷ Blɛl ow el em obi mi ɔɔsum juma na m'oc m'am kok, m'ɔny ow e labm ɔɔg. Kɔ ek'ow el juma ek'it eke mi ki kok a, m'am kok yec'a ɔe ek'it a. ¹⁸ Etŋ em e labm ɔɔg el bogŋ ec'ee? Em e labm ɔɔg a el ke m'ɔb Amani Mamn a ɔfr em, ke mi k'úsm em ec'abusu ec'ów ek'anŋ em a e low jam.

¹⁹ Em, m'elm eŋŋ kaka ec'adu; gbɛkɔ m'erur eke mi k'el agŋ fɛŋ ec'adu, yec'etŋ ke m'eb agŋ nɔn gbɛl m'ɔny Krist. ²⁰ Eke m'anŋ Jwifel ab, m'am ir eb esɛ Jwif af, el ec'eb sosiem eci. Ow elm ke m'anŋ el ec'ol a ec'es ew em, kɔ eke m'anŋ el ab, mi b'elum ol a yec'etŋ ke m'eb agŋ a eke b'elum ol a. ²¹ Gbɛkɔ eke mi b'anŋ el a eke uwm Mois ec'ol ab any ab ab a, m'am ir eb esɛ em anm ol ec'es ew em af, agŋ a ek'uwm ol ab any a ec'eb eci. Gbɛkɔ ow elm ke mi k'élum Nyam ec'ol a, aŋke mi b'elum Krist ec'ol a. ²² Eke m'anŋ ɔmn fuɛfue esel ab, † m'am ir eb esɛ em yeji ɔmn fuɛfue em ɔny af, el ec'eb sosiem eci. Mi bi kok fɛŋ a eke m'ɔtu eke mi ki kok a, yec'etŋ ke saŋŋ agŋ nyam nyam éŋŋ sel. ²³ Etŋ ów amua fɛŋ, Amani Mamn a sosiem ɔe mi bi kok, yec'etŋ ke em yeji m'anŋ in e bibm a e low em.

Es uru esel e sos bebɔm

²⁴ Uwr any eke es uru usu, ow el es uru esel a fɛŋ b'u-ru es, gbɛkɔ eŋŋ nyam ɔe b'ɛŋŋ ow e nin awr ob a. Ow sosiem, ùrur es nin awr ob a ec'ɛŋŋ eci! ²⁵ Es uru esel fɛŋ, sos bebɔm em a, bi dɛdŋŋ el sosi ów nɔn e kok. -Li b'ɔnyŋ el sosi milɔlu nin awr ob nyam eke íbɔm sosiem eci. Kɔ ey, s'am atr sos es eke si k'ɛŋŋ nin awr ob nyam eke b'ow anŋ sɛŋŋ fɛŋ. ²⁶ Na sosiem, em, m'am uru es, kɔ ow elm marem marem. M'anŋ esɛ mum ogŋ es af, kɔ mi wówlm kukuta marem marem. ²⁷ Em, m'am ɔnyŋ em e sos a milɔlu, m'akm'n es nɔn, yec'etŋ ke mi k'ɔbm Amani Mamn eci kokoba m'okm agŋ, ke em wel k'ɛbm im.

K'igŋŋ sinyam yadŋ nun

10 Agŋ lisijimel, m'erur eke mi k'ɔkn ɔny low yec'a eke eŋŋ ey lagŋel Mois e lɛŋŋ em a. Jru a ek'anŋ afr ow a nyimn el, †† etŋ -l'ubr okij ebl a, ² etŋ ow anŋ esɛ mij nun eke wel ok el af, Mois e jam us eci. ³⁴ El fɛŋ -l'ij ob nyam a etŋ -l'ɛŋŋ mar nyam a ek'anŋ Nyam em ow a. Tasi em a, lob a ek'anŋ Nyam em ow am us el jam ab em -l'ɛŋŋ mij el fɛŋ, †† etŋ lob a, in anake l'el Krist a.

‡ ɔmn fuɛfue esel ab:bɛbm Rom 14 lele ow ec'akr otar ab ab.

†† Jru:aŋa ow am ɔkn ey ɔkm Ok e lel ab em e jru a ek'ey am nyimn Israel eŋŋ, ke anŋ esɛ mregbn ek'am iwr uyu im afr ab af e low. Èkn ɔkm Ok 13.21-22; 14.22-29. †† lob a ek'anŋ Nyam em ow am us el jam ab em -l'ɛŋŋ mij el fɛŋ:aŋa Ɔɔl am ebr Jwifel e low yegm esel esig a e low e dad ab em. Low yegm ab em -li dad eke lob a b'ewl Israel

⁵ Gbɛkɔ ɛbɛn yɛji, ɛl ɛm ec'agɔ ɔɔɔ kokm Nyam ec'erur, ɛtɔ ow sosiɛm -l'uw loj ab ɛm. †

⁶ Ów amua fɛɔ ɛy eke k'el sɛwl ɛy eci, yec'ɛtɔ ke si kí kokm ów ɛɔɔ eke b'aw ɛy a ɛsɛ ɛy lagɔɛl ec'ab af. ††⁷ K'igɔɔ sɛnyam yadɔ nɔɔ, ɛsɛ elɛl ek'el ɛm ec'agɔ bɛb kok ab af. Kin yec'ɛke Nyam lɛl dad: *Dedeku a nimum sig es ob ij lele mar ɛgɔ ab eci. ɛtɔ ow e jam a, -l'igb ɛl fɛɔ -n'am gbɛgbl es.*[‡] Si k'ócɔ ɛy e sos a si kí kokr nfaci ij owi, ɛsɛ elɛl ek'el ɛm ec'agɔ bɛb kok, ke agɔ fandi likɔ lele nyahan ab uw lɛgɔ nyam coco ab af. ⁹ Si k'ɛbm Krist, †† ɛsɛ elɛl ek'el ɛm ec'agɔ bɛb kok, ke morɔɔ gúgɔ ɛl -l'uwɔ ab af. ¹⁰ Ow ec'uwɔ ɛm a, m'am dad m'ɛsɛ: si k'ɛnyɔn abr, ɛsɛ elɛl ek'el ɛm ec'agɔ bɛb kok, ke afr ɛm ɛs a ek'ism luw ab a, ibi ɛl ab af.

¹¹ Ów amua ɛɔɔ ɛy lagɔɛl, yec'ɛtɔ ke ow ɛl sɛwl ɛy eci. Wel ɔɔɔ ɛw ɛs ɛy ec'ɛwar eci, ɛy eke s'anɔ sɛgɔ ɛs abal ɛl ɛm a. ¹² Ow sosiɛm, ɛgɔ yeci ek'am tutɔ eke n'inym ɛs kikri a, ɛw ɛm ke li k'ɛym wus. ¹³ ɛbm ɛkn a fɛɔ eke ɔbar a el ow a eke b'ɛɔɔ agɔ fɛɔ a. Nyam ɛl ɔɔɔ ɛtɔ li k'ow li yɛbm eke wel k'ɛbm ɔɔɔ tɔɔ ow afɔ ɔɔɔ e lɛc ab ɛs. Eke ɛbm ɛkn b'ow owɔ ɔɔɔ a, Nyam b'ow ɔɔɔ ɔɔɔ lɛc inymn ɛs kikri ɛtɔ li b'ow n'ɔɔ ɔɔɔ sos dogɔɔ ec'abusu.

ɛs k'ɔɔɔ ec'ob ij a ɛcm sɛnyam yadɔ e ses gbɛgbl ab ab

¹⁴ Ow sosiɛm a, erur ɛm ec'agɔ lawlɛl, àrur sɛnyam yadɔ e nɔɔ igɔ owi ɛgbr ɛs! ¹⁵ M'am dad ɔɔɔ odad ɛsɛ nɔɔ ɛm ɛs ok ɛsɛl af. ɔɔɔ obi yɛji ɔɔɔn odad eke m'am dad a igbal ogɔ ɛkan. ¹⁶ Ob ij lala ab ɛm, eke si b'ɔɔ Nyam bia mij k'ɔk a e si b'ɛgɔ a ec'a, ke ow elm af s'okrm Krist eci mebl ab ab a ee? Kɔ futufutu a eke si bi ɔɔɔ s'ɔɔɔnɔn ob ij ɛm a, ɔɔɔn okrm ɛy af Krist e sos megl ab ab ee? ¹⁷ Futufutu a, nyam coco. ɛtɔ ɛy fɛɔ s'okɔ af s'el sos megl nyam coco, aɔke futufutu nyam coco a ɛy fɛɔ si b'ij.

¹⁸ L'ɛɛɛ Israel ɛɔɔ: ɛl a eke b'ij mindey eke wel bi wawɔ egb anɔ *egb* waw usu a, okɔ af Nyam ab. ¹⁹ Nɛnɛ a, bla lowi m'am erur eke mi ki dad ee? Kɔ mindey eke wel bi wawɔ egb ɔɔɔ sɛnyam yadɔ a lele sɛnyam yadɔ a ɛl obi ab a el low tasi ee? ²⁰ Njan! M'erur ɔɔ eke mi ki dad eke segb waw amua, abɔ ɛɔɔɔ a wel bi kok ɔɔ, kɔ ow elm ɛy e Nyam a. ɛtɔ m'erurm eke k'okar af *abɔ* ɛɔɔ ab ab. ²¹ K'ɔtumɔ am ɛgɔɔ ɛs k'ɔɔɔ e mij k'ɔk a, ke ám ɛgɔɔ abɔ ɛɔɔɔ e mij k'ɔk a yɛji. K'ɔtumɔ am ijr ɛs k'ɔɔɔ ec'ob ij lala a, ke ám ijr abɔ ɛɔɔɔ ec'ob a yɛji. ††²² Kɔ ɛs k'ɔɔɔ s'am erur eke si k'ɔɔ nyamneyɔɔ ɔɔɔ ee? Kɔ s'ɔɔɔ lɛc s'akm'n ee?

ɛɔɔ usu fɛɔ loj ab ɛm. Lob na wel b'awl in e low a Awl 20.8-11 ɛm. ɛkn ɔkm Ok 16.4-35; Ol ɔkn 8.3 ɛm yɛji. † Awl 14.16,23, 29-30. †† Awl 11.4,34. ‡ ɛkn ɔkm Ok 32.6. †† Krist:1 Korent e silɛl ɛsig bɛb ɛm wel b'ɛɔɔ ɛs k'ɔɔɔ Krist †† Nyam any uwm ɛsɛl a bi waw egb ɔɔɔ ɛl e sɛnyam yadɔ a ba ow b'uwɔ a, ow ɛcm ɛl ab eke -l'ij ob usu nyam ɛl fɛɔ. Ob ij a ɛl ɛl e nyam a e sos usɔ ec'ob ij.

Kòkr fɛɔ Nyam ec'anygbɛl a eci

²³ ɔɔɔ ɛm ec'agɔ bɛb bi dad ɛsɛ: «Fɛɔ e kok ec'abusu ɛru ɛs.» Nawɔɔ, gbɛkɔ ɛm, m'am dad eke ow elm fɛɔ akplm ɛy eci. «Fɛɔ e kok ec'abusu ɛru ɛs.» Nawɔɔ, kɔ ow elm fɛɔ ɔɔɔ Nyamel agbm ɔɔɔ ɛm. ²⁴ ɛgɔ kaka k'ól in obi ɔɔ e low mamn ɛs, kɔ ke l'ól agɔ ɛjɛc'a nana ec'ɛs.

²⁵ Ndey fɛɔ eke wel b'ól ij an ɛjɛm a, ijr ɛm ɛs ɛy ɛm, ke ów awl kaka k'ánm ɛm. ²⁶ *Tasi ɛm a, ob a fɛɔ ɛs k'ɔɔɔ eci: wus lele ob fɛɔ ek'anɔɔn ɛm ab ab.*††

²⁷ Kin low ɛbmɔ nyam: eke Nyam any uwm ɛs nyam ɛɔɔ ɔɔɔ ob ij ɛm ɛtɔ ɛgɔɔ ɛbr imn a, ow akpl eke k'ijɔ ob a eke wel ɔɔɔ ɔɔɔ a ɛm ɛs ɛy ɛm, ke ów awl k'ánm ɛm. ²⁸ Gbɛkɔ eke ɛgɔ nyam dad ɔɔɔ ninɛ: «Ndey a ek'am ijr a sɛnyam yadɔ ec'egb waw,» ow akpl eke k'ijmɔ ɛgɔ a e dad ɔɔɔ odad a e sos keskes eke ow k'ɛwm lele in ec'elɛl eke li b'ɛkan ów ab ab sosiɛm. ²⁹ Eke batɔ fɛɔ akpl ɔɔɔ eci yɛji, ow ɔtu eke k'ákplm ɛgɔ a eci. Sica bla sosiɛm ɛgɔ ki yɛb ɛgɔ ɛjɛci, in ec'elɛl eke li b'ɛkan ów ab ɛm, jɛj in ec'abusu a ek'ɛru'r ɛs a e low ok ee? ³⁰ Eke l'ɔtu eke li k'ɔɔ Nyam bia ob a eke n'am ij a eci, bla sosiɛm wel ki cacak'r ob ij a sosiɛm ee? ³¹ Ow ɔɔ eke mi ki dad a: eke am ijr ob, am ɛgɔɔ mar ɛtɔ am kokr low fɛɔ yɛji, kòkr fɛɔ Nyam ec'anygbɛl a eci.

³² K'ɛlul ɛgɔ kaka wus ɔɔɔ ec'elɛl eke bi kokr ab ɛm: ke ow el jwifɛl, ke ow el agɔ ek'elm jwifɛl, ke ow el Nyamel; k'ɛlul ɛgɔ kaka wus. ³³ Kòkr ɛsɛ ɛm af! Mi bi kok eke ɛm e low kok fɛɔ ɛm, ɛm e low k'akpl agɔ a fɛɔ sos ɛm. M'ólɔm ɛm obi e low mamn ɛs, kɔ agɔ fɛɔ e low mamn mi b'ól ɛs yec'ɛtɔ ke ɛl fɛɔ -n'ɛɔɔ sel.

ɛgɔ lel ɔɔɔ ab ec'elɛl eke k'anɔɔ ek'agɔ b'as luku Nyam nɔɔ igɔ ec'a

11 W'ɛwrm'n ów, ɛsɛ elɛl eke m'am wewrm Krist ów ab af. ² M'am aw ɔɔɔ eke sɛgɔ fɛɔ b'ɔkan ɛm e low, ke b'ɔsur ɛm e low yɛgm a ɛsɛ elɛl eke m'ɔɔɔ ɔɔɔ ab af. ³ Gbɛkɔ kin low e m'am erur eke k'irir sɛnyɔn sɛnyɔn: igɔ fɛɔ ec'ɛs ɛw ɛs el Krist, ɔɔɔ fɛɔ ec'ɛs ɛw ɛs el igɔ, ɛtɔ Krist ec'ɛs ɛw ɛs a el Nyam. ⁴ Eke igɔ nyam bubur nɔɔ ɛs am ɔɔɔ Nyam oglog am dad odad eke Nyam ɔɔɔn a, l'ɛluam Krist ek'el in ec'ɛs ɛw a. ††⁵ Sica eke ɔɔɔ nyam buburm nɔɔ ɛs in e Nyam ɔɔɔɔ ɛm oglog odad eke Nyam ɔɔɔn a e dad ɛm a, l'ɛluam in ec'ɛs ɛw ɛs a ek'el in ec'igɔ a. Ow anɔ ɛsɛ ɛbɛn nɔɔ k'pɔk'pɔ ɔɔ ow'n ɛr af. ⁶ Eke ɔɔɔ nyam erurm eke ki bubur nɔɔ ɛs, l'ɛgɔ l'eb l'ɛr nɔɔ k'pɔk'pɔ ɔɔ gɔɔ! Gbɛkɔ ow el ɛs owi ɔɔɔ nyam eke bubr sin ɛs oglog ɛr nɔɔ k'pɔk'pɔ a eci; ow sosiɛm li búbur nɔɔ ɛs ɔɔ gɔɔ! ⁷ Igɔ ec'a ow ibram eke li ki bubur nɔɔ ɛs eke l'el Nyam ec'ɛs otarir lel ow ec'anygbɛl ab a sosiɛm. Kɔ ɔɔɔ, in igɔ ec'anygbɛl l'el. ^{††8} *Tasi ɛm a, ow elm ɔɔɔ ɛm Nyam*

††† *Selu 24.1. ††† ɛs ɛw ɛs:Grek ɛm a, nɔɔ ɛs ɛw ɛs § nɔɔ k'pɔk'pɔ:lɛgɔ ab ɛm, wel ɛkn ɔɔɔ e sin nɔɔ a ɛsɛ in e sakpl ob iy af (ɛkn akr 15 ɛm a). Eke ɔɔɔ nyam bubr in e sin*

kokm igŋ, kɔ igŋ ɛm li kok ɔkɔ. ⁹ Ɛtŋ Nyam kokm igŋ ɔkɔ sosiɛm eci, kɔ ɔkɔ li kok igŋ sosiɛm eci. ¹⁰ Low na sosiɛm lele *afɾ* ɛrm ɛsɛl eke bi lɛr ɔny e Nyam nuŋ igŋ ab ab sosiɛm, ow it eke ɔkɔ k'ɛw mɛny ɛwr nyam nuŋ af yɛgm eke n'ɔny abusu Nyam ŋɔŋ eci. ¹¹ Gbɛkɔ Ɛs Kɔtɔkɔ eɔ'any af a, ɔkɔ anŋ igŋ eci ɛtŋ igŋ yeji anŋ ɔkɔ eci, ¹² anŋke eɔ'ow el igŋ ɛm Nyam ɛcr kok ɔkɔ, ke ɔkɔ ɛm anake igŋ b'ɛcr wɛl ew'r a; ów a fɛŋ Nyam ogŋ ow b'anŋ ow.

¹³ Ɔny obi ɛm yeji, ɔnyn igbal ogŋ ɛkan: eke ɔkɔ nyam am ŋɔŋ Nyam ɛtŋ li buburm nuŋ es ke ow akpl gbɛ ee? ¹⁴ Eke igŋ nyam ɔfur sin nuŋ, ow el ɛs owi! Wus eɔ'ow a kɔkɔ yeji am yɛgm eke ow el ɛs owi. ¹⁵ Gbɛkɔ ɔkɔ eɔ'a eke sin ɔfu'r nuŋ, ke anygbɛŋ ana! Tasi ɛm a, ɔkɔ sin b'ɔfu nuŋ yec'ɛtŋ ke ow ɛl in e nuŋ es bubur ob. ¹⁶ Ɛtŋ ek'ɛgŋ nyam erur eke k'atar ów es low na af a, l'úw any eke ɛy e Sinyamel a fɛŋ ɛm ow ɛcam ɛy ab eke ɔkɔ nyam kí buburm nuŋ es ke ŋɔŋ Nyam.

Ɛs Kɔtɔkɔ eɔ'ob ij lala a

¹⁷ Eke ow el ɔny e siluku as a eɔ'ow m'am dad a, low nyam anŋ eke ow sosiɛm mi k'ɔtum m'awm ɔny. Tasi ɛm a, ɔny e siluku as a bi kok ɔny low ŋuŋ akm low mamn. ¹⁸ Eke b'asr luku usu nyam a, b'inymn es eb eb a eke bubar ɛm a. ¹⁹ M'iri ow e low wɛl ɛsɛ ɛm, ɛtŋ m'ɔny ɔm eke low nawɛ tel anŋ ɛm. ²⁰ Tasi ɛm a, ɛm bubar ɔtu eke k'anŋ ɔny ɛm, yec'ɛtŋ ke wɛl ɔtu ɛkn kpata agŋ a eke el ɛɛɛ tasi ɔny eɔ'araŋŋ a. ²¹ Eke b'asr luku usu nyam a, ow elm Ɛs Kɔtɔkɔ eɔ'ob ij lala a ijmn. ²² Ɛɛ, ɛgŋ ɛgŋ b'ogŋ es eke k'ij in obi eci ob a, ɛtŋ eke agŋ bɛb, ɛl namn b'ɔny a, likpr ɛl b'ɛgŋ mar am ɔny. ²³ Ɔny na, ɔnymn mel eke k'anŋŋ yogŋ ijr ke ɛgŋ ee? Kɔ Nyamel am erurir eke ki kokar miyer ee? Kɔ agŋ a ek'el ɔkɔm agŋ a erurir eke ki kokr ɛs ee? Bla am ekur eke mi ki dad ɔny ee? Kɔ aw mi k'aw ɔny ee? Njan, low na af gbɛ mi k'áwm ɔny!

²⁴ Tasi ɛm a, kin low yɛgm a eke m'eb Ɛs Kɔtɔkɔ ogŋ ke m'ɔny ɔny a: Ɛs Kɔtɔkɔ Jesu nɔk a eke wɛl ɔkɔ ij'r a, l'oc futufutu, ²⁵ l'ɛlu Nyam bia, ɛtŋ ow e jam a, l'ubr futufutu ab ɛm li dad nine: «Futufutu na el ɛm e sos megl. L'el ɔny eci. Ijr ke ám ɔkan ɛm owi.» ²⁶ Ɛbɛn nyam coco, eke -l'ijr ob uwr a, Ɛs Kɔtɔkɔ oc ven kpɔk a ɛtŋ dad nine: «Ven kpɔk na el ɛm e mebl a, ɛtŋ Nyam oc'r am kok in e *sinm* owr a ɔny ab. Sakp sakp fɛŋ eke b'ow ɛgŋ a, ɔkan ɛm owi.» ²⁷ Tasi ɛm a, sakp sakp fɛŋ eke b'ijr futufutu na ke b'ɛgŋ ven kpɔk na a, ow el Ɛs Kɔtɔkɔ e luw a eɔ'amani ek'am ɔbr toŋ ke l'ɛwl l'ow.

²⁸ Ow sosiɛm ɛgŋ ek'am ij Ɛs Kɔtɔkɔ eci futufutu na, oglog am ɛgŋ in e kpɔk na ke ow elm lele ek'ow it a, el ɛgŋ ek'am eb sikpl ok sos Ɛs Kɔtɔkɔ eci sos megl a lel in e mebl ab ab eɔ'any af. ²⁹ Ow akpl ek'ɛgŋ ɛgŋ k'otar in sosi akr gbun ke l'ij futufutu na, ke l'ɛgŋ kpɔk na. ³⁰ Tasi ɛm a, ɛgŋ yec'ek'am ij futufutu na ke am ɛgŋ kpɔk na,

ke uwm low ek'anŋ el Ɛs Kɔtɔkɔ eci sos ab ab eɔ'araŋŋ a, el ɛgŋ ek'am eb jɛj ok ɛw es in e lís. ³¹ Low na sosiɛm anake ɔny eɔ'araŋŋ a, ɔlu kɔkɔ lele sos ɛyru ab anŋ, ke agŋ kɔkɔ uw a. ³² Eke si b'ɛkan ɛy eɔ'es an ab ɛm, Nyam k'ow jɛjm okm ɛy. ³³ Gbɛkɔ Ɛs Kɔtɔkɔ bi jɛj ok ɛy ɛtŋ bi nyimn ɛy e low, yec'ɛtŋ ke wɛl k'ɔbm ɛy low wus nimum ab.

³⁴ Ow sosiɛm erur ɛm eɔ'agŋ lisijimel, lɛgŋ eke b'asr luku usu nyam ob ij eɔ'a, ɛkurir ɔny ɔfr. ³⁵ Eke ɛgŋ nyam namn am ɔny kɔkɔ, ow akpl eke li k'ij ob in ogŋ a, yec'ɛtŋ ke ɔny e luku as usu nyam a k'ɛŋm Nyam e jɛj ok a ism ɔny. Ów likpr a eke bibrmn'm a eɔ'a, lɛgŋ a eke mi b'ow m'ow ɔny ogŋ a, mi b'ow m'ɛkn ow e low.

Sob ap ek'Abŋ Lala b'ɔny agŋ a

12 Agŋ lisijimel, yec'ek'el Abŋ Lala e sob ap eɔ'a, m'erurm eke k'úwmn ow e lís e low kaka any.

² Lɛgŋ sig ɛm a eke k'úwmn Nyam any a, wɛl b'ɔdum ɔny ab imn sinyam yadŋ ek'am dadm odad ogŋ, ɛtŋ am dogŋnmn sos kaka. ³ Ow sosiɛm m'erur eke mi ki dad ɔny low nyam: eke ɛgŋ nyam dad: «Ke abu ɛyr ɛŋŋ Jesu!», ow k'ɔtum elm Abŋ Lala kɔm'n eke li ki dad ɛbɛn. Ɛtŋ ɛmɛny ɛgŋ k'ɔtum dadm: «Jesu el Ɛs Kɔtɔkɔ!», eke ow elm Abŋ Lala nyimn'm. ⁴

⁵ Sica yec'ek'el Abŋ Lala e sob ap eɔ'a, Nyam ɔny agŋ in e bibm ab ɛm sob ap ɛrŋ ɛrŋ, gbɛkɔ Abŋ nyam a ɛɛ b'ɔny agŋ sob ap a. ⁶ Ow ɔny juma ɛrŋ ɛrŋ eke wɛl bi kok, gbɛkɔ Ɛs Kɔtɔkɔ nyam a ɛɛ e juma. ⁷ Ów ɛrŋ ɛrŋ anŋ eke wɛl bi kok, gbɛkɔ Nyam nyam a ɛɛ bi kok juma ɛy fɛŋ ɛm, ɛtŋ b'elum ɛy abu fɛŋ a eke si bi kok ab ɛm. ⁸ Abŋ Lala b'ɔny ɛy ɛm eɔ'ɛgŋ fɛŋ bibm nyam in ɔny ɛɛ eci, agŋ likpr a e nimamn eci. ⁹ Li b'ɔny ɛgŋ nyam odad sɛwr ɛm eke b'anŋ Nyam ogŋ ow a e bibm, ke Abŋ nyam a ɛɛ, n'ɔny ɛgŋ ɛjɛci nyam low any uw a eke b'anŋ Nyam ogŋ ow a e bibm. ¹⁰ Abŋ nyam a ɛɛ b'ɔny ɛgŋ nyam ɔmn leg leg e bibm, ke n'ɔny ɛgŋ ɛjɛci nyam agŋ ewlm eɔ'a. ¹¹ Li b'ɔny ɛgŋ nyam akrowa kok e bibm, ke n'ɔny ɛjɛci nyam odad eke b'anŋ Nyam ogŋ ow a e dad eɔ'a, ke n'ɔny ɛjɛci nyam yeji eke k'uw ów yec'ek'el Nyam eɔ'Abŋ eɔ'ow ab any lele ɛl ek'elm ab ab e bibm. Li b'ɔny ɛgŋ nyam am ɔtu ɛbr sɛbr e wɛl uwm any e bibm, ke n'ɔny ɛjɛci nyam ow eɔ'itŋ e bibm. ¹² Gbɛkɔ amua fɛŋ a, Abŋ Lala nyam coco a ɛɛ bi kok ow e low. Li b'ɔny ɛgŋ ɛgŋ in e sob ap a ɛsɛ lele eke li b'erur ab af.

Ɔny fɛŋ eel Krist e sos megl a

¹³ Anŋ s'óc low nyam s'ɛbm. Ɛgŋ e sos megl a el ob nyam coco, gbɛkɔ n'ɛnyn susu kɔkɔ ɛɛ. Ɛtŋ eke n'ɛnyn susu yeji, susu susu a fɛŋ okr af el sos megl nyam; Krist eɔ'a yeji ɛbɛn ɛɛ. ¹⁴ Ɛy fɛŋ, Jwifɛl, agŋ ek'elm Jwifɛl, madu lele ewi ab, Abŋ Lala nyam ab ɛm ɛɛ s'ɛŋŋ mij ok

‡ *Jesu el Ɛs Kɔtɔkɔ: lele kɔkɔ es a am ɛlu ɔkm eke Jesu el Nyam. Grek ɛm eɔ'odad ebl a eke anŋ wɛl am itŋŋ dad Ɛs Kɔtɔkɔ a (Kurios): ow el odad ebl nyam a ɛɛ eke Jwifɛl oc ɛŋŋ Nyam e nin a (Yahweh), lɛgŋ ab ɛm eke Amani Sig eke wɛl kɔkɔ Ebre ɛm a, -l'itŋŋin Grek ebr ɛm a. (Ɛkn Ów eɔ'akr otar Septant.*

ab es oglog ɛr nuŋ kprokpro anŋ ɛsɛ igŋ af a, ow el ɛs owi.
 † Nuŋ Ɔb 1.26-27. † Nuŋ Ɔb 2.18-23. † Ɛkn 1 Korent 1.10-17.

nun, sos megl nyam coco eke si k'okr af s'el Krist em a eci. Etn ey feñ, s'eyn Abñ nyam coco na anñ ey em.

¹⁴ Tasi em a, sos megl nimum a ñnym sos ogog nyam ce, kɔ sos ogog nɔnɔ li b'eli. ¹⁵ Lakr ɔtu e ki dad ese: «Em, eke m'elm abu a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Kɔ ebn yeji, l'el sos ogog nyam ce. ¹⁶ Lɔru ɔtu e ki dad ese: «Em, eke m'elm nyamn a, m'elm sos megl ec'ogog nyam.» Kɔ ebn yeji, l'el sos ogog nyam ce. ¹⁷ Blel sos megl a nimum el anyamn, ayaf s'ɔtu e si k'irir low ee? Etn blel ow el ɔru ɔfr ce, ke ayaf s'ɔtu eke si k'ɔdur ob sɔsñ s'eb ee? ¹⁸ Gbɛkɔ, Nyam sisigm sos ogog ogog feñ es sos megl a nimum em, ese lele eke l'erur ab af. ¹⁹ Eke sos megl a nimum el sos ogog nyam ce, ke l'elm sos megl ij. ²⁰ Sos ogog ogog a anake b'okr af el sos megl nimum nyam a.

²¹ Nyamn k'ɔtum dadm abu esme: «Em, m'ɔnym ñ ec'es abur!» Etn nun k'ɔtum dadm akr esme: «Em, m'ɔnym ɔny ec'es abur!» ²² Nawre em a, sos ogog ogog a ek'ɔnym any nɔnɔ a nɔnɔ yeji, ɔny low e bi kok sos a nimum em. ²³ Susu a eke si b'ekn ese el ek'elm low kaka af a, si bi tat el abu af nɔnɔ. Etn el a eke wel ɔtum eke k'ekn a, si b'ɔny mɛwl si sus el mob. ²⁴ Ey e sos a e susu susu a e wel ɔtu eke k'ekn a, ibram mob sus na feñ. Gbɛkɔ Nyam eke kok sos megl a, n'ɔny susu a eke wel b'ekn ese susu eke elm low kaka af a elum nɔnɔ. ²⁵ Ebn a, sos megl a ow elm em ow bubrm. Kɔ nana, sos ogog ogog a feñ b'eb el ɔfr ec'erur mij. ²⁶ Eke sos ogog nyam am ij gbre, sos ogog ogog a feñ am ij gbre in ab. Eke wel kok sos ogog nyam anygben, sos ogog likpr a feñ am kok sos em iñ in ab.

²⁷ ɔny ec'a, eel Krist e sos megl a, etñ ɔny em ec'eyñ nyam nyam el sos megl a ec'ogog nyam. ²⁸ Ow sosiem anake Nyamel em, Nyam ikñ anym krekre em ew: erm esel, yony em: *kokoba* ɔb esel, nyahan em: low yegm esel. Ke sica ow e jam a, wel b'eyñ sakrowa kok esel lel el a ek'eyñ eyñ ewlm e bibm ab a. Sica ow ɔny abu elum esel lele agñ nyimn esel ab, etñ el a eke eyñ sebr eke wel uwm any ec'eb e bibm a yeji anñ. ²⁹ Kɔ el feñ -l'el erm esel ee? El feñ -l'el kokoba ɔb esel ee? El feñ -li bi yegm agñ low ee? El feñ -li bi kok sakrowa ee? ³⁰ Etn emeny, ow elm el feñ yeji -l'ewlamn ñlu, -li dadm odad sebr eke wel uwm any em, -l'itñmñ sodad a. ³¹ Ow sosiem a ɔɔ sob ap ek'ɔny any a ec'eyñ es!

Gbɛkɔ sica, m'am ow mi yegm ɔny ejagb nyam ek'el sɔb akm beb a feñ.

Erur el low a tasi eke ɔny any a

13 Tasi em a, blel m'ɔtu eke mi k'eb agñ e sebr a feñ lele *af* erm esel ec'ab ab yeji, eke m'ɔnym erur agñ ejec'a eci, ke m'anñ ese kpokpo ɔbr ce eke wel am ar ke am ikñ, ban kpakpaca ek'am bɔbar af. ² Blel m'ɔtu eke mi k'eb odad eke b'anñ Nyam ogñ ow a m'ɔny agñ, m'eyñ low any uw a feñ eke b'anñ Nyam ogñ ow a, m'iri ów a eke lɔl es Nyam em a ok'm es sos em, ke m'ɔny ɔmñ a ek'ɔtu eke k'ɔny mafeny fafñny susu a yeji,

eke m'ɔnym erur agñ ejec'a eci, m'elm low kaka! ³ Etn blel m'ɔtu eke mi ki cɛc em ec'ob feñ eke m'ɔny a m'ɔny agñ a eke namn am ɔny a, ke m'óc em e sos a m'ew awoba ke ow iñm sos em yeji, † eke m'ɔnym erur agñ ejec'a eci, ow elm im low kaka!

⁴ Erur b'eku low, erm mamn iy'r em gbɔñ, l'ógñm uw-erñ, l'éwm sos, l'élum megnel ɔkm. ⁵ Erur am kokm és owi. L'ólum in e low mamn ce es, l'éblm erm etñ l'ébm low ññ l'ewm es lokm. ⁶ Erur sos em iñm ów enyembri yony yony eci, kɔ sos em gbɛ b'iñm low nenyembri nyam eci. ⁷ Erur b'eyñ low feñ eb, b'ub low feñ nawre, b'ɔmñ low feñ etñ b'usur erm low feñ em.

⁸ Legñ nyam sodad eke b'anñ Nyam ogñ ow ke si b'eb s'ɔny agñ a b'ow ec. Sebr eke wel uwm any ke wel b'eb e bibm a b'ow irm, etñ Nyam e lís e low feñ eke wel uw any a yeji b'ow uwr. Gbɛkɔ erur ɔnym uwr. ⁹ Tasi em a, s'uwm ów a feñ any, etñ sodad eke b'anñ Nyam ogñ ow si dad a yeji iym neny igñm nun. ¹⁰ Gbɛkɔ, legñ a eke feñ b'ow iy neny igñ nun a, yec'a feñ ek'iym neny igñm nun a, b'ow oc es.

¹¹ Sica, kin low a eke m'am ow mi dad a: ow a eke m'el iy likekli a, mi bi tutr ów etñ mi bi dad ów ese iy likekli af. Sica eke m'el any es edñu a, mi kókm ese iy likekli af ij. ¹² Legñ na em, si k'ekm Nyam ec'ów a lala em tasi, s'am ekñ el ese akrɔnɔ flañ em af, †† gbɛkɔ legñ anym em a, si b'ow s'ekn any af any af. Sica em a, m'uwm feñ any, kɔ legñ anym em a, mi b'ow m'uw Nyam any m'igñ nun ese lele eke l'uwr'm any ab af. ¹³ Legñ na em a, ów nyahan anñ segn feñ: ɔmñ, low ɔmñ lele erur ab. Gbɛkɔ el em e ligbel tasi a el erur.

Sob ap ek'el Abñ Lala ec'a it eke k'ɔny Nyamel agb

14 Ow sosiem a, ikñ anym ɔɔ erur es. ɔɔ erm feñ em Abñ Lala e sob ap ab es, ab brobro sodad eke b'anñ Nyam ogñ ow ke si b'eb s'ɔny agñ a, ec'ob ap a. ² Eke batñ ɔny em a eyñ nyam am dad odad sebr eke wel uwm any em, ow elm agñ li dadm odad, kɔ Nyam n'am dad, anke eyñ kaka irim. Abñ Lala ec'abu elum em, li bi dad ów ek'ɔtu nɔnɔ ke lɔl es. ³ Gbɛkɔ eke eyñ nyam am dad odad eke b'anñ Nyam ogñ ow a, ke agñ n'am dad l'ok, l'élum abu agb ɔmñ em, l'átr sos es ke l'éyr erm es. ⁴ Eyñ a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, am ɔtur in sosi ce sos. Kɔ eyñ a ek'in am dad odad eke b'anñ Nyam ogñ ow ok agñ a, am ɔtur Nyamel a nimum sos.

⁵ M'erur eke ɔny feñ k'eb sebr eke wel uwm any a, gbɛkɔ yec'eke m'erur tasi a el ke ám dadr sodad eke b'anñ Nyam ogñ ow a. Dád sodad eke b'anñ Nyam ogñ ow a, akpl nɔnɔ akm sebr eke wel uwm any ec'eb a. Sica ek'eyñ nyam anñ eke k'itñ ebr a eke wel uwm any ec'odad a, yec'eyñ ke ow ññ Nyamel a nimum agb ɔmñ em a, ke ow akpl. ⁶ Agñ lisijimel, s'óc low nyam s'ɔbar

† ke m'óc em e sos a m'ew awoba ke ow iñm sos em yeji: odad na Grek em a wel ɔtu eke itñ ejec'em dad ese: ke m'óc em e sos a m'elu alm yeji. †† Legñ sig em e sakrɔnɔ a, lowi eke wel b'eyñ em wel bi kok. Ow b'ɔny any a ew flañ, aylm tasi.

any: eke m'ow m'am ekn chny etn m'am dad chny odad ebr nyam eke irimn em, ke mi kok low nyam m'chny chny ee? Gbeko eke m'otar ow a eke Nyam ch'm a akr senyn senyn irir, oglog eke mi dad chny Nyam e lis ec'any uw e low ayl, oglog mi dad chny odad eke b'ann in oggn ow a, oglog eke mi yegm chny low, ow ctu eke k'elum chny abu.

⁷ Simob eke wel b'ot egnn ej a yeji, am chny ey low any cbar nyam: ese kete af oglog sanjo af, eke el ec'ikn a kpakpabm es aylm, ayaf wel k'uwr ej yec'eke -n'am afl ab any ee? ⁸ Etn eke kokr a ec'ikn a aylm okm es, bwo ec'eggn b'ow bebm ar oggn e sos ee? ⁹ Chny ec'a yeji eben! Eke am dadr ow sodad ebl eke wel irim ab, ayaf wel k'uwr yec'a ek'am dadr ab any ee? Ow ann ese odad ek'am dadr okr wus af. ¹⁰ Sebr egnn etn ann wus af anja, etn -li bi dad ow eke b'ok agn a e b'iri a es sos em. ¹¹ Eke m'uwm egnn a ek'am dad'm odad a ec'eb ab any, m'el utu egnn in ec'any af etn em yeji l'el utu egnn em ec'any af. ¹² Chny yeji eben ce! Sica eke am erurir Abn Lala eci sob ap a, ibrmn Nyam atrm em el a ek'ctu eke k'chny Nyamel agb a.

¹³ Na sosiem anake egnn a eke am dad odad sebr eke wel uwm any em a, ki nchgn Nyam, ow ch'n odad itgn e bibm a. ¹⁴ Eke mi bi nchgn Nyam sebr eke wel uwm any em a, em ec'abn a bi nchgn Nyam a, kch em e nun em chny a am kokm low kaka. ¹⁵ Ayaf mi ki kokr ab ee? Mi b'ow mi nchgn Nyam em ec'abn ab ab, gbeko mi b'ow mi nchgn sodad ebl eke b'ok es em. Mi b'ow m'eggn ej em ec'abn ab ab, gbeko mi b'ow m'eggn ej a sodad ebl e b'ok es em. ¹⁶ Sica ek'ow el abn em b'chny Nyam bia, egnn a eke irim low a ewm es, ke uwm yec'eke am dad ab any a, ayaf li k'ctu li dad «amen», n e Nyam bia elu e nchgn a ec'ee? ¹⁷ Eke n e Nyam bia elu e nchgn a akpl nchgn yeji, ow eluam agn ejec'a abu agbm chmn em.

¹⁸ M'am chny Nyam bia eke mi b'eb sebr nchgn eke wel uwm any m'akm chny fgn. ¹⁹ Gbeko Nyamel b'as luku a, m'erur eke mi ki dad sodad ebl yen eke ayl wel b'iri mi yegmn agn low, ow a eke mi ki dad sodad fandi lew eke wel irim kaka a.

²⁰ Agn lisijimel, ki tutar ow ese etuey af, kch tutar ow ese agn any es ednu af. Sica low ngnn ec'a gbex, angnn ese etuey eke eknm low em af. ²¹ Nyam ec'ol ab em † Es Kctkctk dad nine:

Mi b'ow m'ecr agn eke b'eb etu ec'eb em, ††
mi dad Israel egnn odad,
mi b'ow m'oc etu agn e neny mi dadr el odad.
Etn eben yeji, -li k'ow -l'irimn em owi.

²² Ow am yegm eke sebr eke wel uwm any ec'eb a, el meny ewr agn a ek'ubm nawre a eci, gbeko ow elm low kaka nawre ub esel a eci. Eben neny nyam, sodad eke b'ann Nyam oggn ow a, el meny ewr agn a ek'el nawre ub esel a eci, gbeko ow elm low kaka agn ek'ubm nawre a eci.

²³ K'aw ke Nyamel nimum as luku, ke agn a pupuk-pagn am dad odad sebr eke wel uwm any em. Eke agn ek'irim ey e low a oglog agn eke ubm nawre ow ok chny em, -li b'ow -li tutr eke nun em un chny! ²⁴ Gbeko eke agn a fgn am dad sodad ek'ann Nyam oggn ow, etn egnn nyam ek'ubm nawre oglog irim ey e low a kaka ow ey chny em, li b'ow l'itgn erm em sodad eke n'am iri a sosiem. ²⁵ Ow b'ow chny etn ow a eke lbl es in ec'erm ab em a b'ow ayl, etn li b'ow l'ok chwckp wus, l'ubu any es. Li b'ow l'ign Nyam nun ke li dad l'ese: «Ee, Nyam ann chny arann tasi!»

Nyam nun ign em ec'ow sisigm

²⁶ Sica agn lisijimel ayaf si ki dadr ab ee? Eke b'asr luku Nyam nun ign ec'a, egnn nyam ctu eke k'eggn ej nyam, ejeci nyam egnn low e ki yegm agn, ejeci nyam elu Nyam e lis e low nyam ckm, ejeci nyam dad odad ebr eke wel uwm any em, ke ejeci nyam, in itgn odad a eke wel dad a. Gbeko ke fgn elum Nyamel a abu agb chmn em. ²⁷ Eke wel am dad ow sebr eke wel uwm any em, agn yony oglog nyahan ctu eke ki kok, kch ke ow el egnn nyam nyam, ke egnn angn am itgn yec'a eke -n'am dad a. ²⁸ Sica ek'eggn anm yoggn eke k'itgn el e sodad a, ow akpl eke -li ki yewal tin agn a ec'arann, ke egnn egnn dad odad a lokm em in obi in obi lele Nyam ab eci. ²⁹ Agn a eke el, bi dad sodad eke b'ann Nyam oggn ow a ec'a, agn yony oglog nyahan ctu eke ki dad ow a eke -n'eggn a, ke agn likpr a chny el e dad ebl a igbl oggn ekn. ³⁰ Eke agn ab em, Nyam chny egnn nyam odad eke ki dad, etn egnn ejeci nyam odad ann nennym am dad a, l'ok odad ab es ke yec'a yeji dad. ³¹ Nawre, ctur eke chny fgn k'eggn sodad eke b'ann Nyam oggn ow a, gbeko ke ow el egnn nyam nyam ki dad, yec'etn ke agn a fgn iri low yegm ek'ann em a, ke chny sos es atr. ³² Agn a eke b'eggn sodad eke b'ann Nyam oggn ow a, ctu eke k'chgnn sos es bibm a eke -n'eggn a e low kok em. ³³ Nyam elm ow wuwal es, kch erm es ey e Nyam.

Etn ese el el eke ow b'ecr Nyam nun ign esel fgn ec'arann ab af, ³⁴ ow it eke chny ki yewal tin agn arann. -N'chgnn abusu eke -li k'igb -l'eb odad -l'ibrm low, kch -l'ok es tin ke -l'iri low, ese el el eke Jwifel ec'ol a am dad ab af. ³⁵ Eke -n'chny low eke -li k'ibrm -l'iri a, -l'ibrm el ecel akn em. Ow akplm eke yow k'igb agn arann eb odad. ‡

³⁶ Chny bi tutar a ke Nyam odad a, chny oggn yoggn ow ann ow ee? Chny chny ce eel agn ek'eggn ee? ³⁷ Ek'eggn nyam am ocr in sosi Nyam e kokoba cb es, oglog egnn ek'eggn Abn Lala ec'ob ap ab em e nyam, ke l'ctu eke li k'ekn odad na eke m'am nchgn m'awgn chny a ese Es Kctkctk ec'ol af. ³⁸ Gbeko eke l'uwm any eben a, in yeji Nyam k'ow uwm'n any. ††

³⁹ Agn lisijimel, ow ec'uwr em a, m'am dad m'ese: ow akpl eke k'erurir egnn sodad eke b'ann Nyam oggn

† Nyam ec'ol:sakp oglog wel b'eggn Amani Sig a nimum "ol"

†† Esayi 28.11-12. agn eke b'eb etu ec'eb em:

‡ Ekn 1 Korent 11.5 em a yeji. †† in yeji Nyam k'ow uwm'n any:odad na Grek em wel ctu ek'itgn ejec'em dad ese: in yeji wel ctum eke k'uwr any.

ow a; ke k'édhnmn agn a eke b'ébr sebr eke wel uwm any a. ⁴⁰ Gbəkɔ, ke ɔny ec'aranh a, ów a fəŋ él sejem sejem lele sisigm em ab.

Amani Mamn a eke bi ɔɔg ɛgŋ a

15 Agn lisijimel, m'am ɔkn ɔny Amani Mamn a eke m'ɔb ɔny in e kokoba a. ɛgŋ ebr etŋ yefenyina em yeji, ucur ɔnyn in es. ² Amani Mamn na b'eb elu ɔny es, eke b'ɛgŋ ucur ɔnyn in es ɛsɛ elɛl eke m'ɔhŋ ɔny ab af cɛ. Ek'ow elm ɛben, nawrɛ ɔfr ɔfr cɛ am ubr.

³ M'ikŋ anym m'ɔhŋ ɔny low yegm a eke em obi yeji m'ɛhŋ a: ɛy e sikpl a sosiem Krist uw, ɛsɛ elɛl eke Nyam Lel ikŋ anym dad ab af. ⁴ Wel elu' l uwɔmu em, etŋ Nyam igbm'n luw em sɛgŋ nyahan em, ɛsɛ elɛl eke Nyam Lel ikŋ anym dad ab af. ⁵ L'okm sos ɔkm li yegm Pier † etŋ ow e jam a erm ɛsɛl lɛw yony a yeji ɛkn'n. ⁶ ɛmeny, l'okm sos ɔkm li yegm in e jam ɛsɛl ɛkn' yen yen sakp yen ek'anŋ usu nyam a ɛkn'n wanci nyam af. El em ec'agn nyam nyam uw, gbəkɔ ɔhɔ ɔhɔ gbɛl anŋ owr cɛ. ⁷ Etŋ ow e jam a, l'okm sos ɔkm li yegm Jak lele erm ɛsɛl a fəŋ ab ɛkn'n.

⁸ Sica eke l'okm sos ɔkm li yegm agn likpr a fəŋ toŋ bake ow uwr a, em yeji l'okm sos ɔkm li yegm'm, em eke m'itm tasi a. ^{††9} Tasi em a, em, erm ɛsɛl a fəŋ em e likekli tasi. M'itm yej'ɛke wel k'ɛsŋ'm erm ɛs, anke m'ijr Nyamel gbɛɔ ɔhɔ. ¹⁰ Gbəkɔ Nyam e ɔhɔ ikŋ a anake ɔhɔ ke m'el ɛgŋ na eke m'el a, etŋ in e bibm na eke m'ɛhŋ a ɔsu ɛy amamn em em. Tasi em a, mi kok juma m'akm erm ɛsɛl a fəŋ. Gbəkɔ ow elm em obi tasi mi kokm juma a, Nyam e bibm a ek'anŋ em ab a kok. ¹¹ Amua fəŋ a, ek'ow el em m'ɔb Amani Mamn a e kokoba oglog em lawlɛl likpr a ɔb yeji, ow elm na elm low a. Nɛnɛ anake si b'ɔb Amani Mamn e kokoba a, etŋ nɛnɛ anake ubr nawrɛ a.

ɛy yeji, Nyam b'ow igbm ɛy luw em

¹² ɛy s'am ɔb amani si dad s'ɛsɛ: Krist igb luw em. Gbəkɔ ɔny em a, agn beb am dad ɛsɛ: agn ek'in uw a, in ɔnym igb ij. Ayaf -l'ɔtu eke -li ki dad low nɛnɛ ee? ¹³ Eke agn ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁴ Etŋ eke tasi Krist igbm luw em, ke ɛy e Nyam odad eke s'am dad a ɔnym liy kaka, etŋ low a ek'ɔhŋ ɔmn ow em a yeji, ɔnym liy kaka. ¹⁵ ɛmeny eke agn ek'uw a igbm luw em, ow am yegm yej'ɛke s'el Nyam ec'adanŋ ayadŋu. S'el adanŋ ayadŋu, anke l'igbam Krist luw em etŋ si dad eke l'igbm ow. ¹⁶ ɛɛ, ek'agn ek'uw a igbm luw em, ke Krist in obi yeji igbm luw em. ¹⁷ Etŋ eke Krist igbm luw em ke ɔmn ɔfr ɔfr cɛ ɔnyn, etŋ ɛmeny anŋ ɔny e sikpl ab em cɛ. ¹⁸ Ow am yegm yej'ɛke agn a ek'oc el ec'ɔmn a nimum elu Krist em gbunŋ ke ca uw a irm. ¹⁹ Etŋ ek'ow el owr anŋ na cɛ eci

† Pier:əkn 1 Korent 1.12 lel ow ec'akr otar ab ab. †† em eke m'itm tasi a: Grek em a odad na ec'iri tasi el: em eke m'anŋ ɛsɛ iy eke k'usum ke wel ew af

s'oc ɛy e low ɔmn a s'elu Krist em, ke s'el agn fəŋ em e gbɛɔ ɛsɛl tasi!

²⁰ Gbəkɔ nawrɛ em a, Krist igb luw em. Agn a fəŋ ek'uw ab em, Krist anake ikŋ anym igb a, etŋ ɛben a ow yegm eke agn likpr a ek'ɔny ɔmn ke uw a yeji b'ow igb.

²¹ Low na wel am ɛkn ɛben, anke ɛgŋ nyam cɛ, ek'el Adam ab em anake luw anŋ ow a. Etŋ ɛgŋ nyam cɛ, ek'el Krist ab em anake agn b'ow igb luw em a. ²² Agn fəŋ b'uw, anke -l'okr af Adam ab. ɛben nyam coco, agn fəŋ b'ow ɛhŋ sel, anke -l'okr af Krist ab, ²³ gbəkɔ ɛgŋ ɛgŋ ec'elɛl eke ow ɔhɔ es anŋ ab em: Krist anake ikŋ anym igb luw em a. Ow e jam a, lɛgŋ a eke li b'ow l'ɛwl mɛny l'ow a, agn a ek'el in ec'a, el yeji b'ow igb ɔhɔ.

²⁴ Sica nuŋ ɛdŋ em a, Krist b'ow ŋuŋ es ɛw ɛhŋ fəŋ, abusu ɛhŋ fəŋ lele lɛc ɛhŋ fəŋ ab ɛy af. † Etŋ li b'ow l'oc in ec'es ɛw a n'ɔh ɛs Nyam. ²⁵ Tasi em a, ow it eke Krist k'ɔnym es ɛw ab ab toŋ ke Nyam ót in ec'efnu a fəŋ ok'r akr ew. ²⁶ Es abal el em ec'ifnu eke wel b'ow ŋuŋ a el luw. ²⁷ Nyam Lel em, kin ow eke wel b'awl: *Nyam ot fəŋ ok'r es akr ew.* †† Gbəkɔ eke Lel a bi dad eke Nyam in ot "fəŋ" in ok ow es akr ew, ow ayl tasi eke Nyam anm "fəŋ" ab em, anke Nyam, in anake li b'ɔh Krist abusu ów a fəŋ af a. ²⁸ Etŋ eke Iy a b'ow ɔny abusu ów a fəŋ af a, in obi in obi a, li b'ow l'is es Nyam ek'ɔhŋ abusu na a ec'any af. Etŋ ɛben a, Nyam b'ow ɛw fəŋ es nimum nimum.

²⁹ Sica eke ow elm nɛnɛ, bla sosiem agn beb b'ɛgŋ eb wel ok el mij nuŋ agn ek'uw a ec'ee? Bla ow b'ow eel el eke agn ek'uw a igbm luw em ee? ³⁰ Etŋ ɛy obi gbɛ, bla sosiem sɛgŋ a fəŋ s'am ir ɛb ek'ɔtu eke k'ibi ɛy ee?

³¹ Sɛgŋ fəŋ, luw anŋ'm saw. Agn lisijimel na low nawrɛ. Etŋ ow el low nawrɛ yej'ɛke ntotŋ b'ok'm ɔny eci, ɛy ɛs ɔhɔ Jesu Krist em. ³² Efɛs eb em, m'ogŋ mum agn ek'anŋ ɛsɛ mindey ɛhŋ af ab. Eke ow el agn em ec'ów cɛ eci, ke bla m'ɛhŋ em tasi ee? Eke agn e b'uw a igbm luw em, si dád s'ɛsɛ: *s'ijr ke s'ɛgŋn, anke efi si b'ow s'uw.* ††

³³ ɛwr erm ɔny ec'ów e dad em! Mɛcrer ŋuŋ bi ŋuŋ ɛgŋ ek'am ir ɛb sɛnyn a. ††³⁴ ɛwal ebar ɔny e nuŋ em es ok ab em ɛsɛ elɛl ek'ow it ab af, ke kí kokmn sikpl ij! ɛɛ, ɔny em a agn anŋ ek'uw Nyam any. Etŋ na eke m'am dad a, ɔny ec'ɛs.

Ayaf agn ek'uw a b'igbr luw em ee?

³⁵ Gbəkɔ ɛgŋ nyam ɔtu eke k'ibrm ɛsɛ: ayaf agn ek'uw a b'igbr luw em ee? Bogŋ e sos megl -li b'ow -l'eli ee?

³⁶ Kì tutr ów ɛs'ɛgŋ ek'ɔnym nuŋ em af! Eke b'ewl egb liy a, ow elm eke li b'uw ye, gbunŋ etŋ li b'eli l'el likŋ ek'anŋ owr ee? ³⁷ Etŋ bla b'ewl ee? Ow elm likŋ a eke b'ow agb a ɛwlm, kɔ egb liy nyam cɛ b'oc elu wus em, ow ɔtu eke k'el ble liy oglog egb liy kaka fəŋ. ³⁸ Etŋ ow e jam a, Nyam b'ɔh egb liy a sos ye'ɛke l'erur e li k'ɔh ow a, etŋ li b'ɔh egb liy fəŋ sos eke k'el ow ec'a.

‡ Bèbm Efɛs 1.21; Kolɔs 1.16. †† Selu 110.1. †† Esayi 22.13. ††† Anŋ, Grek iy Menandr ek'el sow awl es a ec'odad nyam anake Pɔl oc dadr odad a.

anḡn'm af. ¹⁸ Ξε, -n'ḡn'm erm es ey etḡ ony yeji -n'ḡn' ony. Ow akpl eke k'uwr agḡ nene a e leg ab any.

¹⁹ Azi wus af † e Sinyamel a feḡ am esḡḡ ony. Akilas, Prisil lele agḡ a eke b'as luku el ec'akḡ a, am esḡḡ ony senyn senyn Es Kaktak e nin em. ††²⁰ Omn esel a feḡ

anḡ a. ††† Stefanos, Fɔrtunatus lele Akayikus ab:wel bi tutr eke agḡ nyahan na anake oc Korɛnt e Nyamel a e lel ek'awḡ Pɔl a is'r a. † Azi wus afel wus ogog nyam eke Rom ec'es ew es a ew es. Yefeny-na em a, usu na anake wel b'esḡ Turki a. Efes ec'eb a eke Pɔl anḡ em nḡn lel na a, el wus ogog yogḡ e seb a e lbgḡ any. †† Akilas lele Prisil ab:Èkn Ob Kok 18.2, 18-19.

ek'anḡ anḡ a am esḡḡ ony. Èsḡḡninin ony çfr ke éyarir af ese Krist em ec'agḡ lisijimel lele lisijowel ab af.

²¹ Em Pɔl, em obi ec'abu em mi nḡn esḡḡ na.

²² Eke egḡ nyam érum Es Kaktak, ke Nyam íḡḡ awk'!!
Marana ta! Ey Es Kaktak òw. †

²³ Ke Es Kaktak Jesu édḡ ony kwrsk!

²⁴ M'erur ony feḡ Es Kaktak Jesu Krist em.

‡ Marana ta:na odad ek'el Arame ebr em, ow e nyandre el: ey Es Kaktak òw!

2 KORENT

Ów ek'it eke wél k'uw any

Erm es Pól ij akpo nyahan Efes eb em, in e sakp nyahan em ec'usu im ab em, ec a eke li b'ec susu susu n'am ɔb Amani Mamn eci kokoba a. Yogn anake ni nɔn krekre em Korent e lel a n'awɔ Nyamel ek'anɔ Korent a. Eke ow ibn tel a, wuwal owi ey Efes eb ab em, toɔ Pól tel ce ke írmn in e sel a (Ob Kok 19; 2 Korent 1.8-10).

Ow e jam a, Timote anɔ Korent ow lele amani enɔɔ ab eke em bubr owi a in anɔ ce etɔ nyimn esel beb in am cacak ow. Ow ɔɔ Pól in obi im yogn etɔ ɔm el ów eke -li k'itɔ es an. In ec'im na eke n'im n'am ekn wél ab em anake Nyamel ab em ec'idr es nyam kok'r és, ɔwr'r sos es a (2.5-11; 7.12). Low na nuɔ af, Pól ewl kpra im Efes etɔ ni nɔn lel ejeci nyam sos es ɔw nɔn ab (2.4; 7.8); Tit anake oc lel a im a, kɔ lel ikɔ a, yefenyana em a, s'uwɔm usu nuɔ nyam ek'ow ey ab any. Ow e jam a, Pól nɔɔ Efes etɔ us ejagb aam Korent, gbekɔ l'ecr Maseduan eci eke li k'ekn Sinyamel ek'anɔ Filip eb em lele Tesaloni eb em ab a. Yogn, l'ɔbr Tit (7.5-6) ek'ism amani amamn ab eke lel es abal el a in ɔsu ey amamn Korent yogn (7.7).

Eben yeji, Pól uw any eke agɔ anɔ Korent yogn eke am cacak'r. Etɔ ni nɔn lel na eke s'eszɔ Pól e lel yony em eke awɔ Korent eyɔ a. Lel na anake el silél a eke ni nɔn n'awɔ Korent e Nyamel a ec'es abal el a.

Nuɔ 1 toɔ nuɔ 7 a, am otar low sosiem eke n'ɔny wél ec'im ekn e low a eke li bebɔm l'ew es a l'itɔn lele low nuɔ af eke ni nɔn lel lebl kpankpan n'awɔ wél a. Gbekɔ, sos em inɔn eke lel ikɔ a ɔsu ey amamn a.

Pól am tutr eke k'im anɔ el ab ibn etɔ n'am atr wél sos es eke -li ki yibr ob ap a eke wél am kok Jerusalem ec'ɔgbɔru a sosiem ec'a, ke -l'elu el ec'erm mamn a ɔkm (Nuɔ 8 toɔ nuɔ 9).

Nuɔ 10 toɔ nuɔ 13 em a, Pól agbr lebl es lel ab em etɔ n'am dogɔn in ec'erm es e l'el ec'abusu eke n'ɔny a e low. Etɔ li dad eke in e jam ec'ow eke in b'ow in ow wél ec'araɔn a, in b'ow in elu in ec'abusu ɔny a ɔkm eke ow'n it ek'in ki kok eben. Eke n'awɔ lel a, ow ibnɔm etɔ l'ow l'ey Korent etɔ n'anɔ l'efr legɔ iy a nimum ese elél eke li bebɔm l'ew es ab af (1 Korent 16.5-6). In eci Korent eke n'im n'am ekn a anake ni nɔn Rom eyɔ eci lel a.

Esɔn

1 Em Pól, m'el Jesu Krist ec'erm es anɔke Nyam erur. Ey lisijim Timote ab e nin em, m'am awɔ Nyamel ek'anɔ Korent a lele Nyam ec'agɔ a fɔɔ ek'anɔ Akayi nimum ab a lel na. †

² Ke Nyam ey Es lele Es Kɔkɔ Jesu Krist ab éɔɔ ɔny ɔwɔ ke ɔny erm es ey!

Pól am ɔɔ Nyam bia

³ Si kóklm Nyam ek'el ey Es Kɔkɔ Jesu Krist ec'Es a! L'el eɔɔ Es ek'ij gbrenɔɔ ɔɔ ikɔ em etɔ l'el Nyam eke b'atr ey sos es low low fɔɔ em. ⁴ Li b'atr ey sos es ey e ses babur fɔɔ em, yec'etɔ ke ey yeji s'átr agɔ ek'am ij gbre a sos es. Etɔ eben a, si b'ɔɔ el yec'a eke ey obi yeji si b'eb Nyam ogɔ a. ⁵ Tasi em a, elél a eke si b'ij gbre nɔn Krist e nin a ec'a, eben nenyembri nyam si b'etɔn sos es atr nɔn in em. ⁶ Eke s'anɔ es abur em, ke ɔny e sos es atr lele ɔny e ɔɔ ab eci. Eke s'am etɔn sos es atr,

† Akayiɔnɔ Gres esr em a. Pól eci yogn eke ɔɔ es im ec'a, èkn Ob Kok 18.1-18.

ke ɔny e sos eke si k'atr ɔny es éɔɔ gbre nenyembri nyam a eke s'am ij ese ɔny af a ebr eci. ⁷ S'ɔny ɔmɔn tasi ey em eke si bi tutr ɔny e lís owi a, anɔke s'uw low nyam any: ek'am ijr gbre ey ab a, ɔny yeji sos es atr eke s'etɔn a el ɔny eci.

⁸ Agɔ lisijimel, ow it e k'uwɔ any eke Azi wus af a, †† s'ezɔ gbre ijr eɔɔ nɔn s'eb, gbre ijr ek'el e leg a agb afɔɔ ey e l'ec ab es, toɔ ke s'irmn owɔ anɔ ec'ɔmɔn fɔɔ. ⁹ Etɔ ey obi yeji s'uw any tasi eke si b'ow s'uw. Eben a, si k'ɔtum s'ocm ey ec'ɔmɔn s'elum ey obi em ij, kɔ Nyam eke b'igbm agɔ luw em a ɔny coco em si k'oc s'elu.

¹⁰ Nyam anake ɔny oc ey es luw na em a etɔ emeny li b'ow n'ɔny l'oc ey es. Ee, s'ɔny ɔmɔn in em eke emeny li b'ow n'ɔny l'oc ey es. ¹¹ ɔny yeji, eke bi nɔnɔn Nyam ɔny ey, ke abu elumɔn ey a. Etɔ si b'ow s'etɔn bibm Nyam em, agɔ nɔn eci nɔn a sosiem. Etɔ na sosiem agɔ nɔn b'ow ɔtu ɔny Nyam bia ey eci.

†† Azi wus af a:èkn 1 Korent 16.19 lel ow ec'akr otar ab ab.

Mi b'ow m'el el e Nyam etj -li b'ow -l'el em ec'agj.

¹⁷ Ow sosiem Es Kwtak dad nine:

Ñgbronj agj amua ec'arajj ke kpábr el es lís!
K'itjnin ob yec'eke *aylm* a abu,
etj em, mi b'ow m'eb ony.

¹⁸ Etj emeny Nyam Abusu Es dad nine:

Mi b'ow m'el ony Es,
etj ony b'ow el em ec'ey egj lel cyaw ab. †

7 Erur em ec'agj lisijimel, ów ewar amua fej el ey eci. Ow sosiem a, si yócyg ob fej eke b'ibar ey e sos a lel erm ab a es, ke s'éel Nyam eci nimum nimum elum em.

Ɔɔl sos em am injn Nyam ec'agj a ec'itjn a eci

² Kòkr ey usu ony e merm ab em! Si kokm enyembri yony yony owi egj kaka e lís, si njunm egj kaka ec'omn, etj s'ebm egj kaka ec'ob s'ijm. ³ Mi dadm odad nené low e mi k'wb ony eci. Ese el el eke m'ikj anym mi dad ab af: ony owi anj ey erm em, etj s'okr af owr anj em tonj luw em. ⁴ M'onj omn ligbel ony em etj ntotj b'ok'm ony eci. Eke s'onj ses babur k'wb yeji, m'onj sos es atr k'wb etj sos em injn iy'm em g'wbj.

⁵ Tasi em a, eke s'im s'ok Maseduan a, s'ejnm sel es ok kaka. K' nana, gbre erj erj s'ejn ese: agj eke ok ey af lele erm em ec'erjn ab. ⁶ Gbeka Nyam eke b'atr agj eke sos b'ow es a sos es a, atr ey sos es Tit ec'ow a ek'anj ow ab em. ⁷ Etj ow elm Tit ec'ow a ony ce atrm ey sos es, k' ony e sos a eke atar ir es ec'amani a eke n'onj ey a yeji. Li dad eke ony onyn em ec'ekn ec'erur k'wb. Etj li dad ey ony e sos em ey owi low a ek'ey a eci lele em e dogjn eke dogjnin'm gbragbra kok em ab ab. Ów amua anake onj em e sos em injn a agb k'wb a.

⁸ Tasi em a, eke em e lel es abal el a awr ony sos es, ke em, ow e low eym im sos em ij. †† Ee, m'uw any tasi eke lel a awr ony sos es lejg tel eci, etj nawre ow e low ey'm sos em, ⁹ gbeka caca em a, m'anj sos em injn em. Ow elm ony e sos es aw a sosiem, k' eke ony e sos es aw a onj ony itjnin es an a sosiem. Sos es aw a eke Nyam b'erur in ec'agj ec'ab ana, etj nené a, ow am yegm eke si kokm ony low njj. ¹⁰ Tasi em a, sos es aw a eke b'akpl Nyam sos em a, b'onj ey s'itjn es an etj bi nyimn ey sel ejn em. Sos es aw nené a wtum eke k'ey ey sos em. Gbeka wus ec'ow ec'erm mij ebr a eci sos es aw a, ek'itjn egj ec'es an a, bi nyimn egj luw em. ¹¹ Ony eci sos es aw a akpl Nyam sos em. Sica l'èr ow ec'ey eke ow caw: ow onj ony low es ogj kok lele low oc ap ec'ibrm ab! Ow onj ony low sos em ey lele low uru low kok em ab! Ow onj ony em ec'ekn ec'aw lele em e dogjn gbragbra kok em ab! Etj ow onj ony low njj kok es a eci low ew onj! Low na em a, yegm eke onymn low af ok kaka.

† Èkn Ob Ap 26.12; 2 Samiel 7.14; Esayi 43.6; 52.11; Jeremi 31.9; Ezekiel 20.34; 37.27; Ose 2.1. †† Lel na eke Ɔɔl awj Korent e Nyamel a s'onym ow anm usu kaka. Lel a eke si b'esj 1 Korent a e jam anake ni k'wb lel na ek'irm a. Èkn 2 Korent 2.3 lel ow ec'akr otar ab ab.

¹² Sica m'awj ony lel egj a eke kok low njj a sosiem oglog egj a eke wel kok low awr a sosiem. K' m'erur eke mi ki yegm ony Nyam ec'any af, ekan eke b'erurir ey owi tasi. ¹³ Na anake el low ek'atr ey sos es a.

Etj sos es atr na e low ek'igj af, ke obn ey e sos em injn a el Tit eci sos em injn a ek'ejn a. Ee, ony fej eyar ir erm es. ¹⁴ Nawre, in ec'any af mi dad ony ec'odad nenj ij em, etj k'omn'ém. S'egj fej si bi dad ony low nenyembri nyam em, etj kin ow e low ek'ow ism ab: m'onj low ij eke mi dad ony e lís owi nenj ij em Tit ec'any af. ¹⁵ N'am k'wb el el a eke ony fej elum low lele ony ec'el el a eke ebr ir elum ligbel em lele sos ufj em ab a. Etj ow sosiem in ec'erur a e n'onj ony ec'a emeny agb obn. ¹⁶ Sos em am injn'ém eke m'wtu eke mi k'omn ony low fej em a.

Jerusalem ec'omn esel a ec'abu elum a

8 Agj lisijimel, kin yec'eke s'am erur eke k'uw any: Nyam elu in ec'erm mamn a k'wb bibm eke n'onj Maseduan e Sinyamel ab em. ² -L'wb ses babur k'wb ese ebm ekn af, gbeka omn esel a sos em injn iy em g'wbj. -L'ij g'wb k'wb, gbeka -l'el erm mamn ony k'wb k'wb el ec'ob eke -l'apr ab em. ³ -N'onj yec'a eke -l'wtur a, etj -n'onj ow afj es yeji, m'ij ow e danju. Ow elm lec em wel onym el -n'k'wb; k' el obi tasi ec'erur em -li kok. ⁴ Tasi em a, -l'ibrm ey atrm em eke el yeji, el ec'abu k'anj Jerusalem ec'omn esel a ec'abu elum owi ab em. ⁵ -L'ikj anym -l'ocr el sosi -n'onj Es Kwtak, etj ow e jam a, -l'ocr el sosi -n'onj ey yeji, ese el el eke Es Kwtak erur ab af. Etj na el low eke s'omnm kaka. ⁶ Na sosiem anake s'atr Tit sos es eke li k'ewl l'ow ony ogj yogj, ke l'úwar ony ec'erm mamn ony e juma mamn a eke k'wb njj a. ⁷ Ony ijr lec ów ów a fej em: ijr lec omn em, Nyam odad dad em, uwr Nyam ec'ow ab any, sejn fej bebmn sos low kok eci, etj onyn ey ec'erur yeji. Na sosiem, ow it eke ki yegm ony e lec ij a, ony ec'erm mamn ony ab em yeji.

⁸ Ow elm ol m'ewm m'k'wb ony, k' Nyamel beb a ec'el el eke gbragbra kok em kokr low a ce m'am dad ony. Nené ke m'onj ony abusu yegm eke ony ec'erur a el nawre tasi. ⁹ Tasi em a, ony uwr ey Es Kwtak Jesu Krist e bibm a lele erm mamn ab ab any. L'el gbrengbi, gbeka ony sosiem l'egj g'wb l'eb, yec'etj ke in e g'wb a onj ony eel egbrengbi. ¹⁰ Em ec'el el eke m'am ekan low a el, ke k'okr low a ek'wb njj lakpo jam a yibar, anje ony eel agj krekre eke is ob ap na e tutr a, etj ony ce eel emeny agj krekre ek'wb njj kok ow e low. ¹¹ Eke isr ow e low a, yegm ony ec'erur ek'onyn a. Ow sosiem erur nyam ab em ce, ùcur low a onyn es tonj ke igjn njj egj egj ec'ob ek'onyn ab em. ¹² Eke wel b'onj erm fr'ok em a, Nyam b'ekn ow e s'onj a etj li b'eb ow eke si b'ap a. L'íbram eke si k'ap ow eke s'onym a.

‡ Maseduan e Sinyamel:ow el Sinyamel ese: Filip banj ec'a, Tesaloni banj ec'a lele oglog Bere banj ec'ab ab.

¹³ Ow elm ke wel ճոյ յոյ ijr gbօr agոյ ejec՛a ec՛abu elum a sosisem. Njan, կքոյ կքոյ eke k՛eel a wel am յոյ.
¹⁴ Լքոյ na em a, ow a ek՛ոյոյոյ bubu af a յոյ eke k՛elum agոյ ejec՛a ek՛ոյոյոյ a abu, yec՛ետոյ eke Լքոյ ոյամ յոյոյ es abur etոյ el -ո՛ոյոյ ob ոոոո a, ke el yeյi -l՛elum յոյ abu. Nene ke յոյ ֆոյ էլ կքոյ կքոյ. ¹⁵ Nyam Lel dad nine:
 Էոյ a eke ot ոոոո a, յոյոյ ob ij afոյոյ es.
 Էոյ a eke ot tել a, յոյոյ ob ij Լքոյ kaka. †

Tit lele kretienel ejec՛ab im Korent

¹⁶ M՛am յոյ Nyam bia, anոոե ո՛ոյոյ Tit gbragbra kok nyam a ce eke li k՛oc l՛elum յոյ abu, l՛akm em obi ec՛a e ո՛ոյոյ a. ¹⁷ Tit Էոյ ey ec՛erm a ek՛el յոյ ec՛ow Էոյ a emeny eb, etոյ ո՛am ogոյ es eke կքոյոյ li k՛ow յոյ ogոյ yogոյ. ¹⁸ S՛am յոյոյ ո՛ow Էոյ lisijim nyam ab. Էոյ lisijim a, Sinyamel a ֆոյ b՛aw՛r, in ec՛Amani Mamn ec՛ոյոյ e juma kok a sosisem. ¹⁹ Էոյ ow elm na ce! Sinyamel a յոյ- sum oc՛r, yec՛ետոյ ke l՛իոյ ey ab s՛oc bibm na s՛im. Ow el juma eke si ki kok, ke am elu Էs Kօոոո in obi ec՛anygbel յոյ, ke am yeյոյ ey ec՛abu elum ec՛erur e s՛ոյոյ a. ²⁰ Wel abul ey os ոոոո, etոյ s՛am erur eke wel kի cakm ey ec՛elel eke s՛am kokr ow e juma a. ²¹ S՛am յոյ low yec՛eke akpl ab es, etոյ ow elm Nyam ec՛any af ce, ոոո agոյ ec՛any af yeյi.
²² S՛ոյոյ ey lisijim nyam yeյi igոյ Tit lele Էոյ lisijim nyam a eke k՛ewl՛l ab ab af. Էոյ lisijim na yeյոյ ey sakp ոոոո in ec՛elel eke li b՛erur tasi l՛elum agոյ ejeci abu a. Caca em a, li b՛erur es ogոյ em tasi l՛elum agոյ abu, anոոե ո՛ոյոյ ոոո ոոոո յոյ em. ²³ M՛am յոյ Tit ek՛el em lawl ke bi kok juma em ab յոյ sosisem ec՛a, lele agոյ lisijimel ejeci amua ek՛el Sinyamel ec՛erm esel a ow Էոյ յոյ. Էլ ֆոյ Krist ec՛anygbel a e juma -ո՛am kok. ²⁴ Ow sosisem yeյոյոյ el eke b՛erurir el, yec՛ետոյ ke ow ճոյ Sinyamel a uոո any nawրe, ke -l՛եոյ yeյ՛eke ntotոյ յոյ eke k՛ok ey յոյ eci.

Nyam b՛erur Էոյ eke b՛ոյոյ sos em iոյ em a

⁹ Jerusalem ec՛ոյոյ esel a ec՛abu elum eke wel k՛oc im յոյ ec՛a, †† ow Էոյ eke mi k՛awոյ յոյ ow e lel. ² M՛uw յոյ e sow tutr amamn ab any. Maseduan ec՛agոյ lisijimel a ec՛any af, m՛ij ոոոո mi dad el eke Akayi ‡ ogog ec՛agոյ lisijimel a, lakpo jam etոյ Էեբոյ sos abu elum na ec՛os a eci. Էոյ յոյ e low na eke ogոյ es Էոյոյ ebr a, atr agոյ ոոոո sos es. ³ Ow sosisem m՛erm agոյ lisijimel amua, †† yec՛ետոյ ke -l՛եոյ tasi eke Էեբոյոյ sos. Ow ճոյ ke wel էոյ eke ey e ոոոո a e s՛ij յոյ ec՛a elm յոյ յոյ. ⁴ Sica eke Maseduan ec՛agոյ igոյոյ ab ow etոյ Էոյ eke Էեբոյոյ sos, ow b՛ow յոյ ey էոյ ոոոո eke s՛oc ոոոո s՛elու յոյ em, etոյ յոյ yeյi ow b՛ow el յոյ ec՛es. ⁵ Na sosisem ո՛ոյոյոյ tutr eke ow akpl ke m՛իոյ anym ո՛ոյոյ agոյ lisijimel amua ow յոյ ec՛aragոյ Էեբոյ ob ap mamn a eke

† Էոյ յոյ Ok 16.18. †† Էոյ Rom 15.25; 1 Korent 16.1-4.
 ‡ Akayi:էոյ 2 Korent 1.1 lel ow ec՛akr otar ab ab. †† agոյ lisijimel amua:anոյ Tit lele agոյ lisijimel yony ab ab e low wel am dad, էոյ 2 Korent 8.17-24.

dadr ow e low Էոյ es a, ba mi b՛anոյ ո՛ow a, ke ֆոյ iy ոոոո ոյ, ke wel էոյ eke ow el erm ֆոյոյ em ոոոո, ոոո ow elm atrm em.
⁶ Kin yec՛ek՛it eke k՛uwr any: Էոյ eke b՛ewl tել a, b՛ub tել, etոյ Էոյ eke b՛ewl ոոոո a, b՛ub ոոոո. ⁷ Ow akpl ek՛եոյ Էոյ կ՛ոյ Էե էլ eke li tutr in ec՛erm em ab af, ow k՛elm sos es յոյ em lele atrm em ab. Tasi em, Nyam b՛erur Էոյ eke b՛ոյոյ sos em iոյ em a. ⁸ Nyam յոյ abusu eke կ՛ոյոյ ոյ ow amamn ֆոյ ow afոյոյ յոյ es. Ow ճոյ Էոյ ֆոյ յոյոյ ow ek՛it a, ke ճոյոյ ow bubu af, ocր kokr ow amamn. ⁹ Nyam Lel dad Nyam ec՛եոյ e lիs ոոոո:

Li կ՛ոյոյ յոյ em mamn յոյ em,
 etոյ li bi kok Էոյ ֆոյ yec՛ek՛el nyim nyim a. ††
¹⁰ Nyam anake b՛ոյոյ egb ewl es egb ey lele futufutu eke li k՛ij ab ab a. յոյ yeյi in ce li b՛ow ո՛ոյոյոյ egb ey, li kok ow eny ke ո՛ոյ ow agb. Էոյ Էեբոյ a, յոյ ec՛ow nyim nyim e kok a b՛ow յոյ amamn ոոոո. ¹¹ Kaka ֆոյ, Nyam b՛ow յոյ յոյ ob, etոյ b՛ow elul յոյ ec՛erm mamn յոյ a յոյ. Էոյ agոյ ոոոո b՛ow յոյ Nyam bia sob ap amua eke si b՛ow s՛ոյ el յոյ e nin em a eci. ¹² Ob ap na em, am elumn Nyam ec՛agոյ lala a abu. Էոյ ow elm ke ճոյ el ֆոյ a eke -ո՛ոյոյոյ a ce, ոոո emeny b՛atar el sos es eke -li ki ոոոո Nyam ոոոո -l՛elու ow bia. ¹³ Ow amua ֆոյ sosisem, -li b՛ow -l՛եոյ juma na e leg a etոյ -li b՛ow -li kօոոո Nyam, anոոե bi ceոյ erm mamn յոյ em yec՛a eke յոյոյ a, Jerusalem ec՛ոյոյ esel a lele ejec՛a ֆոյ ab, etոյ am yeյոյոյ eke b՛elumn Krist ec՛Amani Mamn a.
¹⁴ Nyam in ec՛erm mamn ab em յոյ յոյ in e bibm a ow bubu af. Ow sosisem, -li b՛ow -li yeյոյոյ el ec՛erur a, Nyam eke -li bi ոոոո -ո՛ոյոյ ab em. ¹⁵ S՛ոյոյ Nyam bia in ec՛ob ap mamn a eke wel k՛otum ocm Էեբոյոյ ab a eci.

Pօո am dogոյոյ sos agոյ a ek՛am okr ow af a e lիs

¹⁰ Em Pօո, em anake m՛am ibrm յոյ low Krist ec՛erm ֆոյոյ lel erm mamn ab ab em a. Wel am dad eke em b՛anոյ ոյ eke em b՛anոյ յոյ ec՛any af a, ոոո em b՛anոյ akpoյ a, ոոո in b՛ոյոյ ոոոո. ² M՛am ոոոո յոյ, կ՛ոյոյ mi k՛ew gbagba Լքոյ a eke mi b՛ow ո՛ow յոյ ec՛aragոյ a! Agոյ Էեբոյ bi tutr eke s՛am kok low Էե ոոո ec՛agոյ es el af. Էե, agոյ ոոոո e lիs a, m՛am tutr eke mi b՛ow ո՛elու em ec՛erm susu a յոյ etոյ ek՛ow it yeյi mi b՛ow ո՛ew gbagba. ³ Nawրe eke s՛el agոյ յոյ, ոոոո mum a eke s՛am ogոյ a elm agոյ em eci. ⁴ Mum a e mob a eke s՛am ot s՛ogոյ a elm agոյ ec՛a. Էլ e lec a, Nyam ogոյ a ow b՛anոյ ow ոոոո ob ֆոյ eke b՛atar in ab a. Si bi ոոոո sow tutr yadոյ em a ֆոյ. ⁵ Si կ՛ոյոյ tutr ֆոյ e b՛ոյ eke k՛edոյոյ agոյ Nyam ec՛any uw a s՛oc es. Tutr ֆոյ eke b՛atar Nyam ab a, si կ՛ոյոյոյ lec em eke li k՛elum Krist. ⁶ Էոյ Էեբոյ a, s՛inym es eke low eluam ֆոյ ec՛a, si k՛ew low s՛ոյ Էոյ, gbeոո ow akpl eke կ՛ոյոյ abusu էլու յոյ ec՛elum a nimum յոյ ye.
⁷ Lէer ow a ec՛elel ek՛anոյ a senyn senyn! Eke Էոյ nyam յոյ tutr eke in յոյոյ ce l՛el Krist eci, ow it ke

†† Էոյ Selu 112.9.

emeny li tútr senyn senyn: ey yeji s'el Krist eci ese in af. ⁸ Es Katak ch ey abusu eke si k'ny chny e Nyamel a agb chmn em, k' ow elm in e nyun eci. Nawre eke low na ch ntoty ok'm chnk, gbeko mi k'ow m'ururm es na sosiem. ⁹ M'erurm eke k'ekan'm ese egn eke b'ok agn erhn lokm, in e silal e li b'awh ab em af. ¹⁰ Tasi em a, agn beb bi dad ese: «Pól e silal a b'ew kpan kpan lele lec em ab. Gbeko eke li b'ann ey ec'arahn a, li b'ew fuafue etn sodad eke li bi dad a elm low kaka.» ¹¹ Ke egn a ek'am dad odad nene a, úw low na gbé any: eke si b'ann kpekpe a, si b'awh silal kpan kpan. Legn eke si b'ow s'ann chny ec'any af a, si b'ow si kok eben kpen.

¹² Agn beb b'awr el sosi chnk, si k'utum si bebmn el ab oglog s'otm el es. -Li b'ocr el sosi ese ob bebmn ob af -li bebmn el sosi, ke -n'chnyn el sosi -l'igbl ogn -l'ekn. Na nun em nyun! ¹³ Ey ec'a, si k'ow si yebm ey eci ntoty ok a iim chnk nene. Eke Nyam nyimn ey s'ow s'ehh chny a, li yegm ey yogh ek'ey e juma e l'abul ey a k'im ok a, etn si b'ow s'oc ereb a ese ey ec'ob bebmn ob af. ¹⁴ Blel s'owm ton s'okm chny ogn aha ana, wel chny e k'chny tutr dad eke s'am afh ey ec'abusu a ec'ereb ab es. K' ey tasi anake s'ikh anym s'oc Krist ec'Amani Mamn a s'ism chny ab a. ¹⁵ Eben a, ey s'ewm sos ese eben agn ejeci e juma e kok a e low ce es am ibrm af. K' ey s'am chmn eke chny ec'chnn a b'ow obn etn emeny s'otu eke si ki kok juma chnk chny ogn yogh. Gbeko s'erurm eke si k'afh ereb a eke Nyam ew ch ey ab es. ¹⁶ Ow e jam a, si b'ow s'im s'wb Amani Mamn a e kokoba susu eke ibn akm chny ogn aha. S'erurm eke si ki kok juma agn ejeci e juma kok usu a, ke s'ew sos ow a eke -l'ikh anym -li kokr a eci.

¹⁷ Eke egn nyam erur eke k'ew sos, ke l'ew sos Es Katak sosiem. ¹⁸ Tasi em a, ow elm egn a eke b'awr in sosi a wel awm, k' egn a eke Es Katak b'aw a.

Pól lele erm esel ayadnu ab ab

11 Oy! Blel k'eghn ebr ke em yeji mi dad ow ese nun em nyun es af! Ee, na ec'a egn ebr'm eben! ² Erur eke m'chny chny ec'a b'ogn uwerh, etn el uwerh eke b'ann Nyam ogn ow. Tasi em a, ign ebiu nyam ce m'ewar chny in e low m'ew es: in l'el Krist. Ee, mi b'ow m'oc chny mi yegm'n ese dedywlí ek'itam em kaka af. ³ Gbeko kan low na: lornh oc yadn em eju Ev. Ow chny erhn am chny'm ek'chny yeji, wel ki dad chny sow tutr yadn, ke ow chny kpab chny es ow cece a lele lala ab ab eke ehan Krist ab ec'af okr ab em a e lís. ⁴ S'wb chny Jesu ec'amani, ehan Abh Lala etn ubr Amani Mamn a nawre. K' sica b'ow egn ebr fafa nene eke egn ejeci nyam k'ow dad chny Jesu ejeci nyam ec'odad, abh ejeci nyam ec'odad, ke chny amani ejeci nyam eke irimn ow e low legn kaka ab ee?

⁵ K' em e tutr em a gbé, mi k'eknm eke chny eci "erm esel egbel" a k'chny any akm im. ⁶ Nawre eke neny

okm im es odad dad em ese el af, gbeko Nyam ec'any uw ec'a, in yeji low ejeci! Etn na, legn fegh si yegm chny kpata low fegh eke si kok ab em.

⁷ Eke m'wb chny Nyam ec'Amani Mamn a, em m'is es anke m'ibram chny os kaka. Gbeko ow el sos eke mi k'usr chny eci. K' na low eyr e mi kok ana ee? ⁸ Eke m'am kok juma chny ogn a, Sinyamel ejeci anake chny'm os a, etn m'oc el ec'os a m'elum chny abu. ⁹ Ke chny ec'arahn eke m'ann a, m'chny os ec'es abur ce, gbeko m'ibram chny low kaka. Maseduan ec'agn lisijimel ek'ann ow a is-m'm fegh a eke m'chny ow ec'es abur ab ab. Sagn fegh mi kok el el eke mi ki legm chny etn m'erur eke legn kaka mi ki legm chny. ¹⁰ Ntoty am ok'm ow eci etn Akayi wus ogog a ec'egh kaka k'utum chbm im yadn chny em eci ntoty na ocm es. ¹¹ Low nawre tasi m'am dad anke m'chny low nenyembri nyam ek'ann Krist em a. ¹² Bla sosiem m'am dad odad nene ee? Eke m'erurm chny a sosiem ec'ee? Njan, Nyam uw any eke mi b'erur chny. ¹³ Etn mi b'ow m'ucu m'chny es m'am kok eben, ow chny agn ek'am chny abusu eke k'eru es ke ij neny eke el erh em si bebmn a, k'ehnm abusu na kaka! ¹⁴ Agn amua el erm esel ayadnu lele juma kok esel ek'chny enyembri yony yony ab. -Li bi kok nyandre ese Krist ec'erm esel ce we'n el af. ¹⁵ Nawre, low kaka chny any iti aha, anke *Satan* in obi yeji bi kok nyandre ese usuyl ec'af erur es ce ow'n el af. ¹⁶ Etn in e juma kok esel ec'a yeji eben ce. Ow ewm any iti eke -n'am kok nyandre -l'el juma kok esel ek'am kok yec'ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a. Gbeko el ec'owr anh a b'ow uwr ese el el ek'ow it eke k'ebm el ab af, el ec'el el eke -li kokr ab em.

Pól e gbre erh erh ek'ij

¹⁶ M'am ebr em m'ese: ki tutar eke nun em un'm! Oglog egn ebr eke nun em un'm, yec'etn ke em yeji m'otu m'ij neny tel. ¹⁷ Sica odad na eke m'am ow mi dad a, mi dadm ese el el eke Es Katak erur ab af, k' ese nun em nyun es af. Gbeko m'chny ow tasi e m'otu eke mi k'eb ow af m'am ij neny. ¹⁸ Agn chnk b'ij neny agn em ec'ow sosiem, ow sosiem em yeji mi b'ow m'ij neny. ¹⁹ Chny eke b'ocar chny sosi esewru a, chny obi em b'eghn erh em enun esel ebr! ²⁰ B'eghn ebr wel kok chny ese madu af, wel eb chny ob fegh ek'chnyn a, wel iy chny mil! B'eghn ebr wel itar chny any, wel dedn chny any af! ²¹ Es am chny'm eke mi ki dad, eke s'chnym sos si kokm eben a!

Eke egn nyam am egn eb ij neny low nyam eci, aha m'am dad odad ese nun em nyun es af, em yeji mi b'ow m'egh m'eb mi kok eben. ²² -L'el Ebre eyh, em yeji m'el! -L'el Israel eyh, em yeji m'el! -L'el Abraham ec'alaw, em yeji m'el! ²³ -L'el Krist e juma kok esel, em m'el m'akm el fegh! Etn low na eke aha m'am m'ow mi dad m'usr af a yeji, anh ese nun em nyun owi af: mi kok juma m'akm el fegh, m'ey sobel em sakp chnk m'akm el. Or yeji, em wel chny sakp chnk akm el, etn sakp chnk ar okr'm es akm

ab em eci low yegm esel beb a eke am yegm agn amani mamn ejec'a e low Pól am dad. †† Akayi:Korent bahh a Akayi wus af ow anh; êkn 2 Korent 1.1 lel ow eci akr otar ab ab.

† Êkn Rom 15.17-21. †† Êkn Jeremi 9.23; 1 Korent 1.31.

‡ Bèbmn Efes 5.25-27 ab. †† "erm esel egbel": aha Korent e Nyamel

el. ²⁴ Sakp yen eke Jwifel iyr'm ngbre likrj lele lew libarm ab. ^{†25} Sakp nyahan eke Rom eyrj w'm lec em lec em, akp nyam eke wel wowl'm mebn em ec'ibi eci. Sakp nyahan eke mij blel oc'm, etrj akp nyam ec'a, m'any legrj owr nyam lele ncok nyam ab mij em. ^{†26} Em eci usu im n'ok ab em, ar okr'm es sakp n'ok: simij ec'any af, agrj ibiu ec'any af, em lisijimel Jwifel em oglog el ek'elm Jwifel em. M'wbr ar eb eb em, loj em, okij af lele agrj lisijimel ayadru ab e lis. ²⁷ Mi kok juma eke kikn'm sos es etrj sakp oglog m'otum m'erum memn. Namn lele mij amn ab ony'm etrj sakp oglog m'otum m'erum ob m'ijm. Lefr ony'm etrj m'onym mob mi susm. ²⁸ Etrj mi dadm low a tasi ek'onny any a ec'odad: sgrj fgrj mi b'abr em e Sinyamel a fgrj e low ec'erm mij. ²⁹ Eke egrj nyam ce ew fuefue, em ygrj kpekgrj m'ew fuefue. Eke egrj nyam ce ey sikpl owi em, ow e low am ey'm sos em n'ok.

³⁰ Ek'ow it neny ij, mi b'ow m'ij neny eke m'el fuefue. ³¹ M'onym yadrj, Nyam ey Es Kwtok Jesu ec'Es uw any. Si k'oklm'n akpo akpo fgrj! ³² Eke m'any Damas eb em a, eb w'u es ek'am kok es ew es Aretas e juma a, w' wel am w'u eb a e masany a fgrj em ec'edgrj eci. ³³ Gbeko agrj lisijimel a w' wel ony elu'm ulu ligbel nyam em, etrj usm'm es finetr em, eb a e lakp ogog kpakp a e jam a, etrj m'otu m'akm'n. †

Pɔl sos em am iqrj eke li k'ij Krist eci gbre

12 Kɔ ow it eke mi k'ij neny ee? Ow k'ow elm im low kaka. Gbeko m'am m'ow mi dad ow eke Es Kwtok yegm'm m'ekn lele ow eke n'onny l'ok w'km ab ab e low. ² M'uw Krist e jam us es nyam any, † etrj ow ij akpo lew yar rj, Nyam ony egrj na uyum afr kpekpe. Kɔ in e sos megrj ab ab ee? M'uwm any. Kɔ ow elm in e sos megrj ab ab ee? M'uwm any, kɔ Nyam gbe uw any. ³⁴ M'uw any gbe eke Nyam oc egrj a im afr ec'usu mamn a. Kɔ in e sos megrj ab ab oglog ow elm ow ab ee? M'uwm any, kɔ Nyam gbe uw any. Yogrj, l'iri sodad eke egrj e neny k'otum dadm. Ow el sodad eke egrj kaka onym abusu eke ki dad. ⁵ Egrj nene na eci gbe mi b'ow m'ij neny. Gbeko em ec'a, el el eke m'anrj a sosiem mi b'ow m'ij neny em e fuefue el a eci. ⁶ Eke batrj m'erur neny eke mi k'ij a, mi k'ow m'ijm nyamb, low eke el nawre a ce mi b'ow mi dad. Gbeko m'ijm neny, yec'etrj ke wel dád em e lis owi, ow a ce eke wel am ekn'm mi kok lele

† Èkn Ol Wkn 25.3. Jwifel iyr'm ngbre likrj lele lew libarm ab a:

ekrj yony ke ony nyam oc es em a †† Rom eyrj w'm:bèbm Ob Kok 16.22-23 ab; wel wowl'm mebn: mij blel oc'm:

‡ Èkn

Ob Kok 9.23-25. †† Krist e jam us es nyam any:Pɔl, in obi e low n'am dad. afr kpekpe:

ow a ce eke wel am iri mi dad ab ab af, ke low egrj kaka k'igrj af.

⁷ Ow a eke Es Kwtok yegm'm m'ekn a agb n'ok. Gbeko l'erurm eke mi k'ij neny na eci. Ow sosiem l'oc ebn ekn nyam l'elu'm sos em, b'ijr'm gbre ese mirj eke b'ub es anrj egrj sos em ab af. Etrj ow anrj ese *Satan* ec'erm es nyam eke wel w' eke k'ow ke edgrj neny ij af. ⁸ Sakp nyahan eke mi n'ok Es Kwtok eke k'onny oc'm es gbre ij na em, ⁹ kɔ li dad'm nine: «Em ec'erm mamn a ce w'grj. Eke b'anrj fuefue a, yogrj em tasi anake em e lec a b'ey w'km a.» Ow sosiem, em e neny ij a tasi b'ow el em e fuefue el a, yec'etrj ke Krist e lec a anrj af. ¹⁰ Na sosiem m'am egrj fgrj m'eb sos em iqrj em: lec onym, w'wr, ses babur, em ec'wmn a sosiem e gbre ijr lele erm mij ebr fgrj ab. M'am egrj fgrj m'eb Krist sosiem eci, anrj eke mi b'anrj fuefue a, yogrj em anake mi b'ij lec a.

Pɔl am ebr Korent ec'wmn esel a ec'erm ij

¹¹ Sica am ekan eke m'am kok nny em nny owi a! Ony anake w'ke ke m'am kok ebn a. Ony anake blel dadr em ec'ow amamn ek'anrj em a, anrj eke m'elm low kaka ygrj, low kaka anm eke ony eci "erm esel egrj" a ony akm'm! ¹² Ony oggrj yogrj ekan em ec'erm susu ligbel a, simeny ewr a, ow any iti owi a lele sakrowa ab ab. Ow amua fgrj am yegm eke m'el erm es w'wre tasi. ¹³ Bla obi Sinyamel egrj a ony eke ony onymn ee? Ee, nawre gbe, m'wkm ony labm kaka! Kɔ na anake el low nny ab ee? Ebn ke oc apr'm w'!

¹⁴ Mi beb'm ony oggrj yogrj e sakp nyahan em ec'ow e sos † etrj mi k'ow m'wkm ony labm kaka. Em, ow elm ony ec'os a m'wm es, kɔ ony obi ony obi. Nawre em a, ow elm etuey am kokm os w'km el esel, kɔ ey esel anake it eke ki kok os w' el ec'ey a. ¹⁵ Em gbe, sos em b'ow iqrj eke mi k'ij nny os ony eci, ke m'oc em obi e sel a nimum ygrj m'igrj af. Kɔ eke m'erur ony n'ok nene a sosiem anake ony k'ow erurm'n n'ok ab ee?

¹⁶ Nawre eke m'wkm ony labm kaka, gbeko agrj beb dad eke yadrj em am ony etrj em e kprakpr ab em, em eju ony. ¹⁷ Kɔ eke b'wr nyamn ekan agrj a fgrj eke m'w' ow ony ec'ararj a, el em ec'egrj nyam anrj eke m'ecr in em m'ij ony os ee? ¹⁸ Mi dad tonrj Tit egrj eb eke k'ow ekn ony, etrj m'w' egrj lisijim nyam iqrj ab ow. †† Kɔ Tit ij ony os ee? Kɔ in lel em ab, s'onym tutr nyam coco egrj nyam a eke s'w' any ab em ee?

¹⁹ Ow ibn ek'am tutar eke s'am dogrj sos ony ec'any af. Njanrj! Nyam ec'any af s'am dogrj sos ese Krist e jam us esel af. Erur em ec'agrj lisijimel, s'am kok ebn eke si k'elum ony abu agbr w'm em. ²⁰ Legrj a eke mi b'ow m'ow ony oggrj yogrj a, ow am ony'm erj eke mi k'érj ony ese el el eke m'am erur eke k'anrj ab af. Ke oglog em ygrj, k'erurm em eci el el eke mi b'ow mi kokr a. Erj am ony'm eke yogrj mi k'uyum ow esu, nyam-

‡‡ Èkn 2 Korent 13.1 em a lele ow ec'akr otar ab ab. ††† Pɔl dad egrj lisijim na e low nny 8 ec'akr 22 em a.

neyr, erm bebl, agñ ec'ów çnyanin, agñ wewr owi, agñ cacak owi, megnel lele suksuk owi ab. ²¹ Emeny low nyam ec'erñ yëji am çnym: em ec'ow ab em, oglog ke Nyam kók'm és çny ec'any af. M'am uru eke mi k'ikñ çññ çny em ec'agñ çññ eke abu anñ em am kok legñ sig em e sikpl a eci. Tasi em a, yefenyina yeji -li k'ewlm -li ki lerm Nyam. -N'am ir eb eke çññ el -l'aylmn, -n'am ij nfaci etñ -n'am ebirir marem marem.

Ów çm es abal el

13 M'am bebm sos eke mi k'ow çny ogñ yogñ sakp nyahan em, † etñ ese el el eke Nyam Lel dad ab af: *Gbuñ ke wel jéj odad feñ ok a, ow it eke wel k'iri adañku yony oglog nyahan nenym.*^{††2} Sica legñ sig em ec'agñ a eke kok sikpl a lele agñ ejec'ab ab anake m'am dad odad a. Yefenyina m'anm çny araññ, gbeko emeny m'am ebr low a eke mi dad eke m'ow çny ogñ yogñ sakp yony em a m'ese: legñ a eke mi b'ow m'ewl m'ow a, mi b'ow mi kok lec owi çny feñ ab, ³ anke am erurir eke k'ekan low ek'am yegm eke Krist b'ecr em em dad odad a. Eke li bi kok low n'çñ çny a, l'elm sos çnymu, ç nana, li b'elu in ec'abusu çny a çkm çny ec'araññ. ⁴ Nawre, wel ew Krist olikeñ af, eke n'çnym sos a sosiem, gbeko n'anñ owr Nyam ec'abusu ab em. Ey yeji, in ab

† *Sakp nyahan em:krekre e Korent eke n'im a, yogñ anake li sigm yogñ e Nyamel ab es a (Ob Kok 18); yony em e Korent e n'im ke n'am dad ow ec'odad akr 2 em a, el ubr eke l'ubr yogñ segn abi ce, legñ ab em eke n'anñ Efes a (Ob Kok 19). †† Èkn Ol Çkn 19.15; Matie 18.16; 1 Timote 5.19; Ebre 10.28.*

eke s'okr af a anake s'çnym sos a; gbeko si b'ow si yegm çny eke s'anñ owr in ab Nyam ec'abusu ab em.

⁵ Sica ibrmn çny sosi low eke am iir eb ese çmn esel af, ìgbal çny sosi ogñ ekan. Ç k'eknmn eke Krist anñ çny ab ee? Eke ow ecrm eben, ke es çwal okr a. ⁶ Gbeko ey ec'a, m'am çny çmn eke b'ow egññ uwr any eke ey s'awlm s'okm es. ⁷ Ey s'am ñññ Nyam eke kí kokmn low ñññ kaka. Etñ ow elm ke si yégm çny eke s'çny low ij. Njan, low mamn ce s'erur eke ki kokr. Etñ çfr çfr eke low a am yegm eke s'çny lçbr. ⁸ Tasi em a, si k'çtum si kokm low kaka low nawre ec'any af, in e juma ce s'çtu eke si ki kok. ⁹ Ee, sos em b'ññ ey sakp sakp feñ eke si b'anñ sos çnym em ke çny b'çnyñ lec a. Ow sosiem yec'eke s'am ibrm ey e ñññ em a el: ke emeny éwal ijr lec çmn em. ¹⁰ Low na sosiem anake m'am awñ çny lel eke m'anñ kpekpe a. M'erurm eke mi k'elu lec çkm legñ eke mi b'ow m'anñ çny ec'araññ a. Tasi em a, Es Kçkç çñ'm abusu eke mi k'elum Nyamel a abu agb çmn em, ç ow elm in e ñññ eci.

¹¹ Sica agñ lisijimel, àñññ sos em iññ em. Ççk çmn em e lec eke k'çnyñ es, àtarir sos es ke neny ókr çny af çny çfr em. Ìir eb erm es ey em, etñ erur lele erm es ey ab e Nyam a b'ow anñ çny ab.

¹² Èññninin çny çfr, ke éyarir af ese Krist em ec'agñ lisi-jimel lele agñ lisijçwel ab af. Agñ lala a feñ am esññ çny.

¹³ Ke ey Es Kçkç Jesu Krist ec'awrç, Nyam ec'erur lel Abñ Lala ec'af okr a áññ çny feñ ab.

GALAT

Ów ek'it eke wél k'uw any

Pɔl nɔn lél na awɔ Sinyamel ek'anɔ Galasi wus af a. (Yefenyina em a, Galasi wus na anɔ Turki em). In obi li sigm Sinyamel amua em e beb es, gbekɔ eke n'ngboɔ wus ab af a, low yegm esel ejeci ow am ɔny yec'a eke li yegm Jesu Krist ec'Amani Mamn a e lís a titɔn. Low yegm esel amua el Jwifel eke eɔɔ Jesu eb, ke am at neny es dad eke nawre ub es in it eke in k'anɔ Jwifel ec'ol a feɔ ec'elum em: ow it ke wél úbr'r likr es, l'elum sol ek'el ob ij ec'a, ke l'usu ses gbegbl e seɔɔ a. Agɔ amua am dad yej'eke Pɔl in elm erm es tasi etɔ ow'n itm eke we'n k'iri ow ec'odad a.

Pɔl nɔn lél awɔ Galat eyɔ, yec'etɔ ke n'ɔɔ Krist e nawre ub esel a uw Amani Mamn eci low nenyembri nyam ab any. L'ikɔ anym l'otar low nuɔ af ek'ow it eke wél k'esɔn Jesu Krist ec'erm es a e low akr. N'am at neny es li dad eke Nyam in esɔn, kɔ ow'n elm agɔ. Emeny n'am otar akr eke in e juma a tasi in el ke in óc Amani Mamn a in yegm agɔ a ek'in elm Jwifel a. Ow ɔɔ n'am yegm eke ɔmn a ce eke we'n b'oc in elu Jesu Krist em a, in b'ɔɔ agɔ in el nyim nyim Nyam ec'any af. In e lél a ec'etɔ es abal el em a, Pɔl am yegm eke nawre ub es ec'es an a e nuɔ in el erur eke ow'n ɔny Jesu Krist ec'a lél ɔmn a eke ow'n oc in elu ow em ab ab. Eke nawre ub es nyam b'ɔɔ erur na lele ɔmn na ab a, in ec'es an a b'ow ey ɔkm in obi em.

Esɔn

1 ¹⁻² Em Pɔl, lel em lisijimel a feɔ ek'anɔ anɔ ab ab e nin em, m'am awɔ Galat e Sinyamel a lel na. M'el erm es, gbekɔ ow elm agɔ mum oglog eɔɔ kaka feɔ ewm'm erm es. Tasi em a, Jesu Krist in obi lel Es Nyam ek'igbm'n luw em ab ab, ew'm erm es. ³ Ke Nyam ey Es lel Es Kɔɔkɔ Jesu Krist ab éɔɔ ɔny ɔwɔ ke éɔɔn erm es ey. ⁴ Es Kɔɔkɔ Jesu ewr in sosi awoba, yec'etɔ ke l'éb l'elu ey es ey e sikpl ab em. Li ɔɔ ey wus na e suɔ ab em, ese lele eke Nyam ey Es erur ab af. ⁵ Anygbel él Nyam eci seɔɔ feɔ! Amen.

Amani Mamn tasi a

⁶ Nyam esɔ ɔny bibm a ek'éɔn Krist sosiem a eci; sica ow am ew'm any iti eke k'upɔn in ij fafa nene, ke éwal am l'eer "Amani Mamn" ejeci nyam. ⁷ Nawre em a, Amani Mamn tasi ejeci anm; agɔ gbé anɔ ek'am wuwal ɔny nuɔ em, ke am erur ek'itɔn Amani Mamn a eke bi dad Krist ec'odad a. ⁸ Na sosiem, ek'éɔn kaka feɔ am dad ɔny Amani Mamn ejeci ek'elm ow a eke si dad ɔny a ec'odad, ke Nyam óɔɔ ɔwl'l, ek'ow el ey oglog erm es nyam ek'anɔ afr ow bɔbɔ yeji. ⁹ M'ikɔ anym mi dad etɔ emeny m'am dadr em: ek'éɔn kaka feɔ am dad ɔny Amani Mamn ejeci ec'odad ek'ótarm es yec'a eke s'ɔɔ ɔny ab ab, ke Nyam óɔɔ ɔwl'l.

¹⁰ Sica kɔ agɔ ec'aw eke k'aw'm a m'am ɔl es, kɔ Nyam ec'ab ee? Kɔ agɔ m'am ɔl eke k'erur'm ee? Njan! Blel

m'am ɔl ek'agɔ k'ɔny em ec'erur ana, mi k'ɔtum m'elm Krist e libɔwi.

Elel eke Pɔl eel erm es

¹¹ Agɔ lisijimel, m'am dad ɔny eke k'uwɔ any ek'Amani Mamn a eke m'ɔb m'ok ɔny a, elm eɔɔ e low eke ɔkn.

¹² Ow elm eɔɔ ogɔ m'ebm, etɔ eɔɔ kaka feɔ yeji yegam im ow e low, kɔ Jesu Krist in obi elu ow e low ɔkm yegm'm. †

¹³ Etɔ irir wél dad ɔny elel eke mi kokr l'egɔ ab em eke m'anɔ Jwifel e Nyam nuɔ igɔ ebr ab em a e low. Uwr elel eke m'ijr agɔ a feɔ ek'el Nyamel ec'agɔ a gbre, ke m'ew l'ec em eke mi ki ɔɔɔn el ab any. ¹⁴ L'egɔ ab em a, wél b'ékn tasi, eke m'afɔ em lawlél a feɔ ek'el em ec'ɔwɔɔ ab es, Jwifel e Nyam nuɔ igɔ ebr a ec'ow feɔ e kok em. M'ɔny l'ec m'akm el feɔ ey lagɔn e Nyam nuɔ igɔ ebr ab em e sol esig e dogɔn owi em.

¹⁵ Gbekɔ, gbuɔ ke wél éw'm a etɔ Nyam sɔsum oc'm in eci ɔɔɔn ikɔ ab em, etɔ l'esɔm eke mi ki kok in e juma. ¹⁶ Etɔ eke l'egɔ l'eb eke li k'elu Jim ɔkm li yegm'm, yec'etɔ ke m'utu m'im m'ɔb in ec'Amani Mamn a e kokoba m'ok agɔ ek'elm Jwifel a, m'iim m'ibram eɔɔ kaka eke ki yegm'm low. ¹⁷ Etɔ m'ewlm m'iim Jerusalem m'eknm agɔ a ek'ikɔ anym el erm esel gbuɔ ke em yeji m'el a; kɔ kpekɔ m'ɔkn any m'im Arabi wus af, yogɔ anake m'anɔ m'ewl m'ow Damas eb em a. ¹⁸ Akpɔ nyahan ec gbuɔ etɔ m'im m'ey Jerusalem; yogɔ anake

† Pɔl e lís e low ec'a, ékn Ob Kok 9.3-6.

m'uw Pier † any, ke m'ann in ab toj sɛɣɣ lɛw yen a.
 19 M'eknm erm es ejeci kaka, ek'ow elm Es Kɔtɔkɔ lisijim
 Jak cɛ. 20 Low na eke m'am awɣ ɔny ow e lel a, el low
 nawrɛ tasi; m'am eb Nyam danjku ek'ow elm yadɣ
 m'ɔnym.

21 Ow e jam a, m'im Siri lele Silisi ab eci wus ab af.
 22 Gbɛkɔ Jude ec'agɣ a ek'ub Krist nawrɛ a, k'eknm im
 any af lɛɣɣ kaka. 23 Low cɛ eke -l'irir wɛl dad em e lɪs a
 el: «Eɣɣ a eke lɛɣɣ sig em a, b'ijr ey gbɛɛ a, lɛɣɣ na em
 am dad Amani Mamn a eke s'ub nawrɛ ke l'erur eke li
 ki ɣɣɣɣ a e low.» 24 Eɣɣ -n'am kɔklm Nyam em sɔsiem.

Erm esel ejec'a ɛɣɣ Amani Mamn a eke Pɔl am ɔb a eb

2 Sica ek'akpo lɛw yar ɛc a, m'ɛwl mɛny m'im
 Jerusalem Barnabas ab; m'oc Tit yɛj'ab m'im.
 2 M'ɛwl mɛny m'im anjke Nyam ɛlu ow e low ɔkm yɛg-
 m'm eke mi ki kok ɛbɛn. Jerusalem yogɣ, luku eke m'as
 saw em Nyamel ec'idr esɛl ab a, m'otar Amani Mamn a
 eke m'am ɔb m'ok agɣ ek'elm Jwifɛl a e low akr m'ok ɛl.
 Tasi em a, m'erurm ek'ɛm e juma eke m'am kok lel ow
 eke mi kok lɛɣɣ sig em ab ab a, e low k'ɛl ɔfr ɔfr. 3 Eɣɣ
 Tit ek'ann em ab, ke el Grɛk iy, ke wɛl ubrm likr es a,
 wɛl ɔnym'n lɛc em eke li k'ubr likr es. 4 Gbɛkɔ agɣ lisi-
 jimɛl ayadɣu ek'ann ey ec'araɣɣ a erur eke wɛl k'ubr'r
 likr es. Agɣ amua ow anɣ ey em es lɔl em, eke k'otar ey
 akr úw ey ec'ewi e s'el Jesu Krist em a e low any. -N'am
 erur eke si k'el ol e madu. 5 Eɣɣ s'ɛlum ɛl abusu es wan-
 ci kaka, yec'ɛɣɣ ke s'úcu Amani Mamn a e low nɛnyɛm-
 bri nyam a s'ɔny es ɔny eci.

6 Gbɛkɔ, Nyamel ec'idr esɛl ɛgbɛl a ɔkm im low owr
 kaka eke mi ki kok. Eɣɣ em ec'a, ow elm ɛl ec'idr esɛl ɛg-
 bɛl eke -l'eel a elm low tasi em ec'any af, anjke Nyam
 ec'any af a, agɣ a fɛɣɣ el kɣɛɣ kɣɛɣ. 7 Kɔ tasi em a, -l'ɛkn
 nana eke Nyam abul'm agɣ ek'elm Jwifɛl a ec'Amani
 Mamn e kokoba eke mi k'ɔb, ɛsɛ elɛl eke l'abul Pier eke
 k'ɔb ok Jwifɛl ab af. 8 Eɣɣ -l'iri yɛj'ɛke Nyam ɛw'm agɣ
 ek'elm Jwifɛl a ec'erm ɛs, ɛsɛ elɛl eke l'ɛw Pier Jwifɛl
 ec'erm ɛs ab af. 9 Jak, Pier lel Jan ab, eke wɛl b'oc ɛsɛ
 Nyamel ec'ɛs ɛwɛl af a, uw any ɛkn eke Nyam anake
 bibm em abul'm juma na a; -l'eb ey abu, em lele Barn-
 abas ab, -li yɛgm eke -l'erur. Sica si dad s'okarir ey fɛɣɣ
 eke, ey si b'ow s'im si kok juma agɣ ek'elm Jwifɛl a
 ec'araɣɣ, ke ɛl -n'imn Jwifɛl em eci. 10 Low cɛ eke -l'i-
 brmn ey a el, ke s'ɔkn Jerusalem e Nyamel ab em ec'ɔg-
 bɔru a e low. Eɣɣ em obi mi kok ow e low erm nyam
 em.

Pɔl ec'abr ek'ɛnym Pier

11 Gbɛkɔ eke Pier ow Antɔs ek'ann Siri wus af a,
 m'atar in ab agɣ fɛɣɣ ec'any af, anjke n'ɔny low ɔbr.
 12 Tasi em a, gbunɣ ke agɣ nyam nyam eke Jak erm a ow
 a, Pier am us abu agɣ lisijimɛl ek'elm Jwifɛl ab ab.
 Gbɛkɔ lɛɣɣ ek'agɣ a eke bi dogɣɣ likr es ubr owi es a
 ow a, Pier ocr sos es ɛɣɣ ɛɣɣ eke k'ij ob agɣ lisijimɛl

† Pier: Arame ɛbr em a, Kefas.

ek'elm Jwifɛl ab ab ij, anjke n'ɔny agɣ a eke bi dogɣɣ
 likr es ubr owi es a e muru. 13 Jwifɛl ab em ec'agɣ lisi-
 jimɛl beb yɛji am kok ɛnyɛmbri yony yony owi na ɛsɛ
 Pier af, ɛɣɣ Barnabas in obi yɛji igb ey ɛl ec'ɛnyɛmbri
 yony yony owi na em. 14 Eɣɣ eke m'ɛkn eke ɛl ec'ɛs an a
 k'elm nyim nyim ke k'otarm es Amani Mamn e low
 nɛnyɛmbri nyam ab ab a, agɣ a fɛɣɣ ec'any af mi dad
 Pier m'ɛsɛ: «Nj ek'el Jwif a, ir ɛb anj ɛsɛ agɣ ek'elm
 Jwifɛl ab af ɛɣɣ kokm yec'a eke Jwifɛl ec'ol a dad a. Bla
 sɔsiem ɛɣɣ am erur eke k'ɔny agɣ ek'elm Jwifɛl a lɛc em
 ir ɛb ɛsɛ Jwifɛl af ee?»

**Jwifɛl lele agɣ ek'elm Jwifɛl ab e sel ɛɣɣ Krist e nawrɛ
 ub em**

15 Ey s'el Jwifɛl ey e mew em, kɔ s'elm bieku ejeci
 ec'agɣ ek'uwm Nyam ec'ol ab any a. 16 Gbɛkɔ s'uw any
 ek'ɛɣɣ ec'elɛl eke Nyam b'oc'r ɛsɛ ɛɣɣ nyim nyim af a,
 anj ɛɣɣ a ec'ɔmn eke b'ɔny Jesu Krist em a, kɔ ow elm
 Mois ec'ol a eke li b'elum a sɔsiem. Na sɔsiem anake ey
 yɛj'ɛke s'el Jwifɛl a, s'ub Jesu Krist nawrɛ, yec'ɛɣɣ ke l'úw
 ey any ɛsɛ agɣ nyim nyim af, ey ec'ɔmn eke s'ɔny Krist
 em a eci, ke ow k'ɛlm eke si kok ol a ec'ów a fɛɣɣ iy nɛny
 a eci. Tasi em a, *ɛɣɣ kaka k'ow elm nyim nyim Nyam
 ec'any af* eke li kok ol a ec'ów fɛɣɣ ek'am dad a iy nɛny
 yɛji. ††17 Ey, s'am ɔl eke Nyam k'oc ey ɛsɛ agɣ nyim nyim
 af Krist sɔsiem. Sica, eke wɛl b'ɛkn ey ɛsɛ sikpl esɛl af a,
 ke ayaf wɛl ki dadr ab ee? Ke Krist sikpl e juma n'am
 kok ee? Njan, ow elm ɛbɛn! 18 Tasi em a, eke m'ɛwl
 mɛny m'im ol a eke m'igɣ m'ɛlu es ab em, ke em sosi
 m'am ɔbr low a. 19 Em, ol sɔsiem anake m'erurm eke
 mi k'ir ɛb ol ec'ij a. ‡ Eɣɣ ów amua fɛɣɣ ɛcr ɛbɛn, yec'ɛɣɣ
 ke m'ir ɛb Nyam eci. Em m'uw oliɣɣ af Krist ab, 20 ɛɣɣ
 m'ann owr, gbɛkɔ ow elm em m'anm owr ij, kɔ Krist
 anake anj owr em em a. Jam anj, em ec'owr anj a, mi
 bi kok ow e low Nyam Jim e nawrɛ e m'ub ab em, in
 eke l'erur'm toj ke l'oc in e sel a l'irmn em sɔsiem a.
 21 Mi k'ɔtum m'ocm Nyam e bibm na m'ɔwlm. Tasi em
 a, ek'ow el ol em ɛɣɣ b'ɛcr el nyim nyim ɛs Nyam ec'any
 af, ke Krist e luw a, ɔfr ɔfr ana!

Ol em kɔ ɔmn em wɛl b'el nyim nyim ee?

3 ɔny Galat eyɣ, kɔ nuɣ em am unɣ ɔny! ɔny bwo
 ec'ɛɣɣ kokr ɔny agɣ ee? Ke, ɔny ec'any af kpata
 wɛl otar Jesu Krist ec'olikiɣ af e luw a e low akr. 2 M'am
 erur eke ki kpabr low ibrm na es: kɔ ɔny ec'Abɣ Lala a
 ek'ɛɣɣ a, ol ec'ów a fɛɣɣ eke kokr iy nɛny a sɔsiem
 oglog Amani Mamn a ek'irir ke ɔnyɣ ɔkm ow em a
 sɔsiem ee? 3 Bla sɔsiem ɛɣɣ k'ɔtum ɔnymn nuɣ em ee?
 ɔny, ɔbr nuɣ Abɣ Lala em, sica ɔny obi e lɛc em am
 erurir eke k'uwarir ab ee? 4 Ów amua fɛɣɣ ek'ɛɣɣ ɔny a,
 ɔfr ɔfr cɛ ow k'el ee? Ow itm ek'ow k'el ɔfr ɔfr. 5 Nyam
b'ɔɣ ɔny in ec'Abɣ a, ɛɣɣ li bi kok sakrowa ɔny ec'araɣɣ.

†† Selu 143.2; Rom 3.20-22. ‡ Lɛɣɣ sig em a, eke n'am ɔl eke li
 k'el nyim nyim ɛs Nyam ec'any af a, Pɔl ir ɛb Mois ec'ol ab em. Eke
 sica l'ub Krist nawrɛ a, l'ɛkn eke Mois ec'ol a ɔkm ɛɣɣ elm nyim nyim.
 Na sɔsiem anake l'erurm eke li k'ir ɛb ol eci ij a. Ol ec'a: l'uw ŋ.

Ko ol ec'ow a feg eke bi kokr iy neny a sosiem li bi kok ow amua n'ok ony oglog Amani Mamn a ek'irir ke ony ony ony ow em a sosiem ec'ee? ⁶ Kin yec'eke Nyam Lel dad Abraham e lis: *n'ok ony Nyam em, ow ony Nyam oc'r ese egn nyim nyim af, in ec'omn a sosiem.*⁷ Sica ow it eke k'uw any ek'agn a feg eke b'ir eb ony em a, el Abraham ec'alaw tasi. ⁸ Nyam Lel ewar eke Nyam b'ow oc agn ek'elm Jwifel a, ese agn nyim nyim af in ec'any af, el ec'omn a sosiem. Na sosiem anake Nyam Lel ikn anym ony Amani Mamn na ok Abraham eke: *Nyam b'ow ecr n em, edn wus na nimum ec'agn a ony.*⁹ Eke Abraham ub nawre a, wel edn ony ony; eben neny nyam, wel b'edn agn a feg ek'ub nawre a ony, ese eke eke wel edn Abraham ab af.

¹⁰ Sica agn eke bi tutr eke, eke b'elum ol ke Nyam oc'ng ese nenyembri nyam es af a, musue el el eci. Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *Gbre el egn yec'eke egn feg k'ow eluam ow a feg eke wel ony ony ol e lel ab em a eci.*¹¹ Etn ow ayl yej'eke, egn kaka k'otum elm nyim nyim Nyam ec'any af ol ec'elum a sosiem, anke Nyam Lel dad nine: *egn yeci ek'el nyim nyim Nyam ec'any af a, b'ow ony ony in ec'omn a eke l'oc l'elu ow em a sosiem.*¹² Gbeko ol ony low kaka ony ab. Ow eke Nyam Lel nana dad a el: *egn yec'eke bi kok ol ec'ow a feg ek'any ony em a, b'ow ony ony in em.*¹³

¹³ Gbeko Krist ony ey an ligbel em ol e musue a e lis. In anake ey e musue a eke k'egn ey a, ey'r af a. Tasi em a, Nyam Lel em wel dad: *Gbre el egn feg ek'uw ke wel pag es likn af a eci.*¹⁴ Na sosiem anake ony a eke Nyam ewar eke k'edn Abraham a, b'ow ebm agn ek'elm Jwifel a yeji Krist sosiem, ke ey feg si b'egn ony em Abn Lala a eke Nyam ewar a.

Ol lele low ewar ab

¹⁵ Agn lisijimel, s'ocr ey ec'eb ir em e low nyam s'obar any: ek'egn nyam kok aja e lel ew es ese eke ek'ow it ab af, egn kaka k'otum ony aja e lel na tetn es oglog ony low ekeci elum em. ¹⁶ Eben eke Nyam ewar Abraham lele iy a eke k'any in em ey ony ab ab e low ana. Wel dadm esme: *lele alaw a eke k'any in em ok ony a, ese agn ony owi af. Njan, egn nyam ce e low. Tasi em a, ow eke wel b'awl a el: lele iy a eke b'ow ony n em ey ony ab ab.*¹⁷ Etn egn a, in l'el Krist. ¹⁷ Kin low a e m'erur eke mi ki dad a: Nyam kok aja e lel nyam ew es, etn ewar eke b'ow ucu ow e low ony es. Ol a eke akpo duw akpo likn lele lew ab ec, gbnj ke ey ony a, k'otum ony abusu tetn low a eke Nyam ewar ow e low ew es ab es. ¹⁸ Sica, ek'ob ap a eke Nyam ony ese aja af a, el ol sosiem, ke ow elm ewar a sosiem ij. Ke, tasi em a,

† Nunj 15.6. †† Nunj 12.3. ‡ Ol 2kn 27.26. †† Abakuk 2.4; ekn Rom 1.17 lele ow eci akr otar ab ab. †† Ob Ap 18.5; Rom 10.5. ††† Ol 2kn 21.23. ††† iy lel alaw ab: eke wel b'awl Nunj 12.7 a, yogn wel b'awl alaw;

liy likr mij ec'ey.

likr mij e

ewar a sosiem Nyam elu in ec'erm mamn ony Abraham e lis.

Bla lowi tasi ol bi kok ee?

¹⁹ Etn ek'ow el eben, ke bla sosiem Nyam ony agn ol ee? Ol el ob eke Nyam ign af, yec'etn ke n'ng agn uw el ec'ow ek'akplm in ec'any af ab any, etn ow it eke li k'any ony ke egn a eke k'any Abraham em ey ony a ow; anke in sosiem wel ewar low a ew es. Ol a, afr erm esel elu ow e low ony, etn egn nyam ony ow ec'aran a. ²⁰ Gbeko ow ibram ek'egn nyam k'any ow ec'aran ij, eke ow el egn nyam ce eke low a ot es a, etn Nyam ce anake low a ot es a. ²¹

²¹ Sica low na e nyandre el bog n ec'ee? Ol lele Nyam e low a eke ewar ew es ab ab okrm af ee? Ow elm eben! Blel ol nyam ony eke k'ng egn sel, etn blel agn egn ol ikn na ana, ke blel nimamn ana, blel ol a ng el -l'el nenyembri nyam esel Nyam ec'any af. ²² Gbeko, Nyam Lel dad eke wus nimum in ony sikpl ec'abusu a ec'ew. Na sosiem anake ow it eke Nyam e low a ek'ewar ew es a, k'el tasi agn a feg ek'ub nawre a eci, el ec'omn eke -n'onyn Jesu Krist em a sosiem.

²³ Gbnj ke ony e leg n a ow a, ol ony ey ab ese sobel em esel af, etn s'am eku leg n a ek'omn k'elu sos ony a.

²⁴ Ow ony, ol el ey e nyimn es ony Krist ow; yec'etn ke Nyam oc ey ese agn nyim nyim af in ec'any af ey ec'omn a sosiem. ²⁵ Sica eke ony e leg n ow a, si k'otum s'anm nyimn es na ec'abu em ij.

²⁶ Ony feg, eel Nyam ec'ey ony a ek'onny okr ony af Jesu Krist ab a sosiem. ²⁷ Tasi em a, ony feg okar af Krist ab mij nunj a eke wel ok ony ab em, etn ewal angn ese Krist in obi af. ²⁸ Sica ereb anm agn ek'el Jwifel lel agn ek'elm ab ec'aran, madu lel ewi ab ec'aran, ony lel egn ab ec'aran; ony feg, eel nyam coco Jesu Krist ab ec'af okr ab em. ²⁹ Etn ek'eel Krist eci, ke ony eel Abraham ec'ey etn eel aja ij esel ese eke eke Nyam ewar ew es ab af.

Nj elm adu ij, ko iy

4 Kin em e tutr e m'onny a: ek'iy a ek'el aja ij es a ony ony ony a, li b'ew ese adu af. Ke tasi em a, ob a feg in eci ce. ² Gbeko, ow it ke n'am elum agn a ek'am ekn in e lis e low, ke am ony in ec'ob a feg a, ony ke leg n a ek'es ew a ow. ³ Ey yeji eben neny nyam. Eke s'any ese etuey af a, s'el wus anj e sabusu e lec a e madu. ⁴ Gbeko, eke leg n a e Nyam b'ebm ew es a ow a, l'erm jim ow. Wel ew'r ony em etn l'ir eb ol em, ⁵ yec'etn ke li ony agn

§ *Sinayi lafeny af a, Jwifel ec'ow ek'ec ab em a wel bi dad ese: Nyam elu in ec'ol a ony yegm Mois in ec'erm esel ab em. Mois anake el egn ek'any erm esel a lele dedeku ab ab ec'aran a. † Ol 2kn 6.4. †† wus anj e sabusu e lec a e madu: agn beb ec'a, ow el wus e sabusu enjn eke b'jr egn gbre eke li k'itnrm erm em a. Agn likpr ec'a, Pj odad ebl na em, am yegm sol ey eke Nyam any uwm esel beb b'egn eb, ke wel ony eke k'oc bebmn likr es ubr ec'ol, ses gbejbl ec'ol lele ow eke wel dedn Jwifel em e sol ab ab. B'ebmn Galat 4.9; Kolos 2.8,20.*

a fəŋ ek'annj ol ec'abusu ab em a, ke s'utu s'el Nyam ec'ey.

⁶ Gbəkɔ, ke wɛl úw any eke eel in ec'ey a, Nyam ɔŋ Jim ec'Abŋ a ow ey ey ec'erm ab em; etŋ Abŋ na anake b'ɔŋ ey si dad «Aba!» ow e nyandre el, «em Es!» ⁷ Ow sosiem a, ŋ elm adu ij, kɔ iy; etŋ ek'el iy a sosiem, Nyam b'ow ɔŋ aja eke li bebɛm l'ew in ec'ey ab es a.

Eke Galat eyŋ ewm erm -li b'ow -l'ewl mɛny -l'el ol e madu

⁸ Lɛŋŋ sig em a, uwmn Nyam any etŋ eel sabusu ek'elm sinyam tasi yɛj'a e madu. ⁹ Sica yɛfenyna em ek'uwr Nyam any, oglog yɛfenyna em eke Nyam uw ɔny any a, ayaf ow it eke k'ewal elumn wus aŋa e sabusu e lɛc ek'elm low kaka ab ee? Ayaf emɛny ɔtur eke k'ewal eel el e madu ee? ¹⁰ B'ucur sɛŋŋ beb, awl beb, akpo e sɛŋŋ beb lel akpo beb ab e low ɔnyn es. ¹¹ M'am ɔny ermij ɔny eci: eke juma e mi kok ɔny ec'araŋŋ a k'élɛm ɔfr ɔfr sosiem.

¹² Agŋ lisijimɛl m'am ŋɔŋŋ ɔny, kòkr esɛ em af, aŋke em yɛji mi kok esɛ ɔny af. Kokm'n low ŋuŋ kaka.

¹³ ɔny, am ɔkan low em eke m'ɔŋ es m'ɔb ɔny Amani Mamn e kokoba a, ow el em ec'ɔl em. ¹⁴ Etŋ em e sos meŋ a eke em ec'ɔl ab em itm eke wɛl ki lɛr a, ɔnym ɔny nɛnŋŋ walɛn elumn'm es. Kɔ ɔny kɔkɔkɔ, ebr'm esɛ Nyam ec'erm es nyam af, oglog esɛ Jesu Krist af. ¹⁵ Lɛŋŋ a, aŋŋŋ sos em iŋŋ em. Etŋ sica bla lowi etŋ ɔny ee? M'ɔtu eke mi dad m'ese: lɛŋŋ a, blel ɔnyn abusu eke ki ɔɔsmn ɔny ec'anyamn ab es ɔŋŋ'm, blel kokr. ¹⁶ Kɔ sica ɔny ec'ifnu m'ewl m'el low nɛnyembri nyam e m'am dad ɔny a sosiem ee?

¹⁷ Agŋ amua † ek'am kok esɛ ɔny e lís e low cɛ wɛ'n am ew any af a, el e sow tutr a akplm ɔny eci. El e low eke -n'am ɔl a cɛ el: ke -n'ɔny -li kpab ɔny es em e lís, yec'etŋ ke ɔtur lɛr el. ¹⁸ Tasi, ow akpl ek'ɛŋŋ k'ɔny ɔny e lís ec'erur, gbəkɔ ke ow el low nimamn eci, ow it ek'ow k'el sɛŋŋ fɛŋ, kɔ ke ow k'élɛm lɛŋŋ eke mi b'annj ɔny ec'araŋŋ a cɛ. ¹⁹ Em ec'ey, emɛny m'am ij ɔny e gbɛr, gbɛr ek'otarir es esɛ ɔny ek'am ew iy ec'ab af, etŋ mi b'ow m'annj em ebɛn toŋ ow áyl'm sos em ek'ɔny fɛŋ Krist ir ɔny em. ²⁰ M'erur eke blel m'annj ɔny saw wanci na af, ke m'ɔtu mi dad ɔny odad akunda ejec'em. Tasi em a, mi k'uwm elɛl eke mi ki kokr ɔny e lís ab any.

Agar lele Sara ab

²¹ Dàdr'm, ɔny ek'am erurir ek'ol k'ew ɔny es a: irimn yec'a ek'ol a am dad ab ee? ²² Nyam Lɛl dad eke Abraham in ew ey yony, Agar ek'el adyɔw ab ab ow'n ew nyam etŋ Sara ek'el ɔny lewi ab ab yɛji ow'n ew nyam. ††²³ Adyɔw iŋŋ a, wɛl ew'r iŋŋ nyam lele ɔny nyam ab ec'erur em, kɔ ɔny lewi a ec'iy a, wɛl ew'r Nyam e low a eke ewar ab em. ††²⁴ Odad na ɔny akr otar ejeci. ɔny

† Agŋ amuael Jwifel ek'ub Jesu nawrɛ, ke am ec Galasi e Sinyamel ab em, eke sica Pɔl anm yogŋ ij a, nɛny es at em dad agŋ Mois ec'ol ec'elɛm e low (èkn Galat 2.4-12). †† Abraham ew Ismael Agar ab etŋ l'ew Isak Sara ab. Nuŋ ɔb 16.15; 21.2. † Nuŋ ɔb 17.16.

yony a annj esɛ sinm yony af. Krekrɛ e sinm a, el Sinayi lafeny af ec'a, etŋ li b'ew ey eke b'el madu: ke Agar ana, ²⁵ etŋ Agar anake el Sinayi lafeny a ek'annj Arabi wus af a. Etŋ in cɛ anake yɛfenyna em a, n'annj esɛ Jerusalem †† ec'eb a ek'in ec'ey ab ab el madu a. ²⁶ Kɔ Jerusalem ek'annj afr a el lewi, etŋ in anake l'el ey lis a. ²⁷ Tasi em a, Nyam Lɛl dad ninɛ:

Sos em iŋŋŋ itr ɔny!

Èlu sos em iŋŋ e lebl,

ŋ ek'uwm iy ew e dudu any a;

aŋke ɔny a eke wɛl iŋŋ elu es a,

b'ow ew ey akm ɔny a ek'ɔny iŋŋ a. ††

²⁸ Sica agŋ lisijimɛl ɔny ec'a, esɛ Isak af, eel ey eke wɛl ew esɛ elɛl eke Nyam ewar ab af. ²⁹ Gbəkɔ esɛ lɛŋŋ sig em ec'a eke Abraham ec'iy a eke wɛl ew iŋŋ lele ɔny ab ec'erur em a, iŋŋ iy a eke wɛl ew Nyam ec'Abŋ ec'erur em a gbɛr a, yɛfenyna em yɛji, ebɛn cɛ ow annj. ³⁰ Kɔ Nyam Lɛl em a, ayaf wɛl dad ee? Wɛl dad ninɛ: *òŋŋ adyɔw a lel in ec'iy ab ab, aŋke adyɔw iŋŋ a k'ɔtum iŋŋ aja ɔny lewi a ec'iy ab ab.*††³¹ Na sosiem a, agŋ lisijimɛl, ey s'elɛm adyɔw a ec'ey, kɔ ey ɔny lewi a ec'ey.

Krist ɔny ey

5 Krist ɔny ey, yec'etŋ ke s'él ewi tasi. Na sosiem inymn es kikri lewi el na em, ke ɔnyn sos ɔny, ke k'élɛm elmn madu ij.

² Em Pɔl, m'am dad ɔny: eke yɛbr wɛl ubr ɔny likr es, ke Krist elm low kaka ɔny ec'ij. ³ Emɛny m'am usr lebl af mi dad eŋŋ fɛŋ eke b'ɛŋŋ likr es ubr owi eb a, ow it eke li k'elɛm ol a nimum. ⁴ ɔny ek'am ɔny eke k'el nɛny nyam esɛl Nyam ec'any af ol ec'elɛm em a, ɔny obi em anake kpabr es Krist e lís a; etŋ ɔny irmnin Nyam e bibm a ek'ɛŋŋ a. ⁵ Sica ey ec'a, s'oc ey e nawrɛ ub a s'elu Nyam em. In li b'ow n'ɔny ey s'el nɛny nyam esɛl in ec'any af; low na anake s'am eku Abŋ Lala ec'abusu a eke b'ɛcr ey ec'ɔmn ab em kok juma a. ⁶ M'am dad tasi em m'ese, eke s'okr af Jesu Krist ab a, ke wɛl úbr ey likr es oglog ke wɛl k'úbrm ey likr es, ow elm low kaka. Kɔ low tasi a cɛ el: úb nawrɛ, ke yéŋŋ ŋ ec'ɔmn a erur owi em.

⁷ ɔny ɔny nɛny nɛny! Bwo ec'ɛŋŋ eŋŋ ɔny eke k'élɛm low nɛnyembri nyam ee? ⁸ Low yec'a eke wɛl dad ɔny ke ok ɔny es sos em a, anm Nyam ek'ɛŋŋ ɔny a ogŋ owm. ⁹ Ow annj esɛ: «Lijru tɛli cɛ eke b'annj ma em, ke b'ɔny ma a nimum inŋ ab af.» ¹⁰ Gbəkɔ, Es ɔkɔkɔ obn'm ɔmn ɔny e lís: k'ow ɔnymn tutr ejeci eke k'ow otarm es em ec'ab ab. Etŋ eŋŋ a ek'am mumu ɔny a, ke ow el in ec'elɛl eke n'annj a, Nyam b'ow ɔny low gbɛr ij eci.

¹¹ Agŋ lisijimɛl, kɔ em, likr eke wɛl k'ubr ɔny es e kokoba emɛny m'am ɔny ee? Ek'ow el nawrɛ, bla sosiem etŋ emɛny wɛl am iŋŋ'm gbɛr ee? Tasi em a, eke m'am ɔny likr es ubr owi e kokoba ke Krist ec'olikh a elm

†† Aŋa wɛl am oc Jerusalem bebɛm Jwifel e Nyam nuŋ iŋŋ ebr a, eke b'ucu ol e low ɔny es toŋ ke -l'ewr esɛ madu af a. Èkn 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab. †† Esayi 54.1. ††† Nuŋ ɔb 21.10.

EFES

Ów ek'it eke wêl k'uw any

Eke Pól anj sobel em Rom a, ni kón lel na eke li k'atr kretienel ek'anj Azi a sos es. Tisik anake b'oc lel a im òj Sinyamel a; ow ikj anym ejn Efes e Nyamel a eke Pól anj em yegm agj low toj akpo nyahan a. Efes ec'eb a anake el Azi wus af e seb a e loj any a.

Pól awj el lel am dad el Nyam e low a eke bebem ew es a e low, "eke li k'as ob fej ek'anj afr lele wus ab a luku es ew nyam coco eke el Krist ab em" (1.10). Nyam, in ec'erur ab em, b'ikj anym òj okr ey af in ab (2.1-10). Sica ow e jam, li b'òny l'òkr ey af ey òfr; li bubm sifn e lakp a eke cec Jwifel lele agj ek'elm Jwifel ab ab es, yec'etj ke -l'òkr af -l'el sos megl nyam (2.11-22). Sos megl ikj a el in e Nyamel a, etj ow ec'af okr ab em, ow b'ow yegm abj abj a fej Nyam e low a eke bebem ew es a e sewr a (3.9-13).

Afr okr na e low b'ey òkm Nyamel em: Nyam nuj ign esel a el agj ejn ejn, gbekò egj egj òj in ec'abu elum eke k'is ke òj Nyamel am agb, etj wêl òtu eke ki kok low na, eke Nyam nuj ign esel a ce egj eb okr afr Krist ab. Akj em ec'eb ir em yeji, Krist ab ec'af okr lele agj likpr ab ab ec'a, it eke k'el low nawre, wêl ám ekn: òjw lele el esel ab ec'aranj, ey lel el esel ab ec'aranj, madu lele el ec'es ew esel ab ec'aranj.

Pól ot ów nyahan am ok òkm elum ey abu s'iri afr okr a e low:

- 1) sos megl ec'a: Krist el nuj etj Nyamel el sos megl.
- 2) êl ec'a: Krist el loj em e lebn.
- 3) mebi ec'a: Krist el Nyamel ec'igj.

Esjn

1 Em Pól, Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur, m'am awj Nyam ec'agj lala ek'anj Efes banj, † ke b'us Jesu Krist jam nenj nyam em a, lel na. ² Ke Nyam ey Es lel ey Es Kòkò Jesu Krist ab êdj òjw òjw ke òj òj erm es ey.

Nyam b'òj ey in ec'ów amamn fej Krist em

³ Si kóklmn Nyam eke el ey Es Kòkò Jesu Krist ec'Es a! N'òj ey Abj Lala ec'òkò fej eke anj afr a, ey lele Krist ab ec'af okr ab em. ⁴ Gbuñ ke wêl kok wus a, Nyam ecr Krist em sòsum ot ey s'el in eci, yec'etj ke s'él lala ke si k'ítam em kaka in ec'any af. Nyam erur ey etj l'ikj anym li bebem ⁵ eke li b'ow l'ecr Jesu Krist em l'eb ey ese in ec'ey af. In ec'erm mamn ab em l'erur low na, ⁶ yec'etj ke si kóklm Nyam, in ec'anygbel ec'ów amamn e sagb a eci. Ów amamn fej, in ec'Iy e l'erur ab em li b'ecr n'òj ey. ⁷ S'anj Krist em etj in e mebl ab em li sòj ey, †† l'oc ey e sikpl a l'ap ey; etj ow elu Nyam ec'erm mamn ligbel a eke òjw a e low òkm. ⁸ Ee, Nyam òjw ey erm mamn afjn es. N'òj ey sewr fej lele low any uw ab. ⁹ N'òj ey s'uw in e low a eke loj es ab any, low a eke

† Efes eyj e silel esig beb em a, wêl êjnm odad na ek'el: ek'anj Efes banj. †† in e mebl ab em: Krist uw etj in e luw a anj ese egb waw af.

in ec'erm mamn ab em, l'ikj anym li bebem l'ew es eke li k'ecr Krist em li kok a. ¹⁰ Low ikj a eke Nyam ki kok uwar lejg a eke li sòsum l'ew es ab em a, el ke l'ás ob fej ek'anj afr lele wus ab a luku es ew nyam coco eke el Krist ab em.

¹¹ Etj ey eci Krist ab ec'af okr em a, Nyam òj ey aja a eke k'ebm ey, † ke l'ikj anym li bebem ow e low l'ew es a. Li kok low na fej anke l'egj l'eb etj l'erur, ¹² yec'etj ke ey e s'el agj krekre ek'oc el ec'òmn elu Krist em a, si kóklm Nyam, in ec'anygbel a eci! ¹³ Òjw yeji, anj Krist em anke irir odad tasi a ek'el Amani Mamn a eke bi sòj òjw a. Eke ocr òjw ec'erm a òjw Krist a sosisem, Nyam ew òjw meny ewr nyam af. †† Meny ewr a, ow ow el Abj Lala a eke l'ewar eke li b'ow n'òj ey a. ¹⁴ Abj Lala na, el aja a eke si b'ow s'ejn Nyam ec'abu em a eci krekre. Etj li bi yegm ey tasi eke si b'ow s'ejn aja na lejg a eke Nyam b'ow sòj ey low njn fej em a. Ow sosisem si kóklmn Nyam, in ec'anygbel a eci!

‡ aja a eke k'ebm ey: ow otar es ewar e wus a eke wêl cec Israel ec'ey, ke el em a egj egj ejn in e wus ikpr a. Êkn Joswe 13-19. Wêl òtu eke itjn ejec'em dad ese: s'el in ec'ob eke ebm'n †† meny ewr nyam: meny ewr eke wêl b'ew ob af a, bi yegm eke ob a el egj a eke ewr'r meny a eci.

פֿאָל אַם הָרִיחַ נְיָאָם עִפְסֵס עַל נַאָוֶרֶע אַב עֶסֶל אַ עֵצִי

¹⁵ Ow sosisem, legn a etn eke m'iri wel dad eke ony onyn onn Es Katak Jesu em etn ony b'erurir agn a ek'in el Nyam ec'agn lala a, ¹⁶ m'opim eke mi k'elu Nyam bia segn feg ony eci em e Nyam hakh feg em. ¹⁷ M'am ibrm ek'ey Es Katak Jesu Krist e Nyam a, anygbel ec'Es a k'ch ony sewr, ke l'elu sos onm li yegm ony, yec'etn ke uwr ir any tasi. ¹⁸ M'am ibrm'n eke li k'ekan ony ec'erm em e tutr ab es, yec'etn ke uwr low onm a eke n'ch ony legn a eke l'esn ony a, ke uwr in ec'aja ec'ob ony ligbel onk a eke l'ew es agn lala a ec'ab any. ¹⁹ Etn ony b'ow uwr lec liplemu a eke Nyam elu onm ey eke si b'ub'r nawre ec'a. In ec'abusu a lel in e lec ab ab, ²⁰ l'elu ow e low onm Krist em, legn eke l'igbm ow luw em, ke n'ch ow ow sig'r es lidr abu af afr a. ²¹ Yogn, Krist ane es ew feg, abusu feg, lec feg, es akm feg lele nin ejeci feg eke wel ontu eke k'esn a e nun af. Tasi, n'anah ob feg ek'anah a e nun af, [†] etn ow elm yefenyana e legn na em ce, k' legn eke b'ow ow ab em yeji. ²² Ee, Nyam oc mob mob a pupukpan ew es Krist ec'akr ew a, [‡] etn l'ew ow ese Nyamel nimum eci nun af, ²³ etn Nyamel el Krist eci sos megl a. In em wel b'ekn Krist nimum, etn Krist, in iy afr lele wus ab nimum. ^{‡†}

Sel eke s'etn Krist em a el bibm

2 Legn ek'ec ab em, uwr ony ec'ow onr lel ony e sikpl ab ab sosisem. ² Ony iir eb ese el el eke wus ec'agn b'ir eb ab af; elumn sabusu enun ec'es ew es a ek'in ec'es ew ane l'ef em a. Es ew es a, in l'el low nun ec'abn a eke caca em a am kok juma agn a ek'eluam Nyam ab em a. ³ Legn ab em, ey yeji s'anah ese agn amua af, ow a eke s'am ir eb ese el el ek'ey ec'ow aw enun b'ch ony ey ab af a. S'elum ey ec'ow aw enun a lel ey e sow tutr enun ab ab. Etn ey ec'el el tasi a eke s'anah a sosisem, s'it eke Nyam eci jej ok a k'ch ey s'abur es ese agn likpr ab af.

⁴ Gbeko Nyam eci onch ony a agb onch etn in ec'erur eke n'ch ony ey ec'a onym any onch; ⁵ na sosisem anake ey eke s'anah ese agn ek'uw abn em ey ec'ow enun a sosisem a, n'ch ey s'anah owr Krist ab a. Ee, Nyam e onch ony a anake ony ey a. ⁶ Jesu Krist ab ec'af okr ab em Nyam igbm ey luw em, etn Krist ab ce n'ch ey si sig es afr. ⁷ Nyam elu in ec'erm mamn eke n'ch ony ey a onm Jesu Krist em, yec'etn ke li yegm ey segn feg in e onch ony ligbel ab em eci gbrenghi eke l'ij a. ⁸ Tasi em a, in eci onch ony ab em anake li ony ony a, anke ony ubr nawre. Ow elm ony em ow anm owm, k' Nyam in obi eci bibm eke ony ony. ⁹ Sel etn na, etn in ony ec'ow kok em; ow sosisem a agn kaka k'ew sos. ¹⁰ Tasi em a, Jesu Krist ab ec'af okr em anake Nyam kok ey a. Li kok ey yec'etn

† Bëbmn Selu 110.1. †† Bëbmn Kolbs 1.16; 2.15 lele 1 Korent 15.24 ab. Ob feg ek'anah a: ‡ Bëbmn Selu 8.7. †† etn Krist, in iy afr lele wus ab nimum: odad na Grek em a wel ontu eke k'itn ejec'em dad ese: etn Krist, Nyam iy'r em nimum nimum

ke s'ir eb ow amamn kok em. Etn ow amamn amua, Nyam ony anym bebem ew es eke si ki kok.

Krist eci luw a ony Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab okr af

¹¹ Ony uwr any eke Jwifel el agn eke wel ubr likr es, ke b'erur esn el sosi "agn ek'ubr likr es". Ony ek'elmn Jwifel mew em etn a, wel ubrm ony likr es etn ow b'ch -li b'esn ony "agn ek'ubrm likr es." Ow sosisem, ony onm legn ab em ec'ob eke eel a: ¹² ony eel agn ek'uw Krist any, agn eke wel awlm Nyam ec'agn ab em, ke anm sinm a feg eke Nyam ewar a e low em, onym low onm kaka, ke uw Krist any el ec'eb ir em wus af ane. ¹³ Gbeko sica, Krist ab ec'af okr ab em, ony eke legn ab em kpabr es a, legn na em a, Krist eci mebl a ony ony okar af. ¹⁴ Ee, in l'el ey ec'erm es ey. Li kok Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab el agn nyam coco. Li bubm sifn e lakp a [‡] eke ce el ab es, in eci sos megl a eke li wawr egb olikn af ab em. ¹⁵ N'ch Mois ec'ol a ec'es ew a lel ow ec'ow kpeti kpeti ab ab l'ow es. Etn Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, li kok wel el agn nyam coco ek'okr af in ab, etn eben a ow el erm es ey. ¹⁶ In ec'olikn af e luw ab em, n'ch Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab l'okr af el sos megl nyam coco etn n'ch l'okr wel em Nyam ab, etn eben a l'ibi ifanin. ¹⁷ Ow am yegm eke Krist, erm es ey ec'Amani Mamn e kokoba l'ow l'ok ony ek'elm Jwifel ke kpabr es Nyam e l'is a, lele Jwifel eke titm Nyam ab ab. ^{††18} Tasi em a, Krist em anake si k'ecr ey feg, Jwifel lel agn ek'elm Jwifel ab ab, ke s'utu si titm Nyam ey Es, Abn Lala nyam a ce ec'abu elum em.

¹⁹ Ow sosisem a, ony ek'elmn Jwifel a, elmn etu agn ij oglog gben ec'agn. K' ony anah Nyam ec'agn lala ab em, ony ow a feg ec'abusu etn eel Nyam e bosu ab em ec'agn. ²⁰ Sica ony eel el a ek'in eci misigrer a el Krist ec'erm esel a lele kokoba on esel ab ab a. Etn l'oy em eci lebn tasi a, el Jesu Krist in obi. ²¹ Krist ab ec'af okr em anake el a eci mebn a feg b'okr af inym es kikri a. Etn in ce li b'ch el a agb el Nyamel lala eke Es Katak oc ew saw. ²² Eke okar af Krist ab a sosisem anake ony yeji anah el a eke wel us ab em a. Etn agn likpr a feg ab, okar af eel el eke Nyam ecr in ec'Abn ab em ir em.

פֿאָל אַם אַב לֹוּ עַל לֵב עַל קְרִיסְטֵס עַל אַמַּאנִי

3 Em פֿאָל, m'el Jesu Krist e sobel em es, ony ek'elmn Jwifel a sosisem eci. ² Ony, m'ch ony onm eke irir juma eke Nyam, in ec'erm mamn ab em abul'm eke mi ki kok ony ec'a e low. ³ L'elu low a eke l'el es a onm m'ekn, low a eke mi onm ow e low tel ce afr em a. ⁴ Em e lel a ec'awl em, b'ow ekan el el eke m'uw Krist e l'is e low eke l'el es ab any a. ⁵ Low ony a, legn ek'ec ab em a, Nyam elum'n onm yegam ey lagnel. K' yefenyana em a, l'ecr in ec'Abn ab em l'elu ow onm, li yegm in ec'erm esel a lele kokoba on esel lala ab ab eke li onsum l'ot l'ok saw a. ⁶ Kin low a

‡ sifn e lakp a: k'aw ke ow el brik em lakp a eke Jerusalem eci Nyamel ab em bi ce usu a ek'agn ek'elm Jwifel itm eke k'ok em, ke el Jwifel ony eci usu a. †† Bëbmn Esayi 57.19.

eke lɔl es a: agɔ a eke elm jwifel ke okr af Jesu Krist ab Amani Mamn ab em a, b'ow eɔn aja nyam a ɔe eɔe jwifel ab af. -Li b'ow -l'el sos megl nyam ec'agɔ, etɔ low a eke Nyam ewar ew es a -li b'ow -n'anɔ em.

⁷ Nyam, in ec'erm mamn ab em, ɔɔ'm abusu eke mi k'el Amani Mamn na e juma kok es, in e lec a ec'abu elum em. ⁸ Em, m'el nawre ub esel ab em ec'egɔ saka sakali. Gbekɔ m'eyɔn bibm na eke mi k'ɔb Krist ec'ob ɔny a ek'ɔnym nuɔ a ec'amani, m'ok agɔ a ek'elm jwifel a. ⁹ Tasi em a, god'etɔ, Nyam eke el mob mob fɔɔ eci kok es a, lɔl low a eke li bebɔm l'ew es ab es in em. Etɔ elel eke Nyam b'ow kokr low na eke lɔl es a e low iy neny a, m'eyɔn bibm eke mi ki yegm kpata. ¹⁰ Ow b'ow ɔɔ etɔ Nyam b'ow ecr Nyamel a eke l'esɔ ab em, n'ɔɔ mob a fɔɔ ek'anɔ afr ke ɔny es ew lel abusu ɔny ab a † uɔ in e sewr ab any. Nuɔ em ɔny na Nyam b'elu' l ɔkm sakunda eɔɔ eɔɔ em, ¹¹ low a eke l'ikɔ anym li bebɔm l'ew es god'etɔ a sosiem eci. Low ikɔ na, l'ecr ey Es Kɔɔɔɔ Jesu Krist em, li kok ow iy neny. ¹² Ey eke s'okr af Krist ab ke s'ub'r nawre a, sica abusu eru ey es eke si k'ɔwl abu s'im Nyam ec'any af ɔmn em. ¹³ Na sosiem anake m'am ɔɔɔɔ ɔny ek'em e gbɔe e m'am eɔɔ m'eb ɔny sosiem a, k'ɔwrm ɔny sos es a. Tasi em a, ow b'ow el ɔny ec'anyg-beɔ ligbel.

Krist ec'erur a

¹⁴ Ow sosiem m'am ok ɔwɔkp wus Nyam ey Es ec'any af, ¹⁵ in em eke bosu fɔɔ ek'anɔ afr lele wus ab anɔ a. ¹⁶ M'am ɔɔɔɔ'n ek'in ec'anygbel e gbɔɔɔɔ eke l'ij ab em, li k'ecr in ec'Abɔ ab em n'ɔɔ ɔny lec inymn es kikri ɔny ec'erm ab em. ¹⁷ Ke Krist ir ɔny ec'erm ab em ɔny ec'ɔmn a sosiem, yec'etɔ ke okr min erur em, ke ɔny nimum a sigr es erur ab em. ¹⁸ Etɔ b'ow ɔny abusu, ɔny lele Nyam ec'agɔ lala a fɔɔ ab, irir mawl em tasi Krist ec'erur a ec'es ar, ɔɔfu, sigb lel ow e sibn ab ab. ¹⁹ Eɔ, m'am erur eke k'uwɔ Krist ec'erur ab any, eke l'agb l'akm low fɔɔ ek'egɔ ɔtu eke k'uw any a yeji, yec'etɔ ke eyɔn Nyam ec'owr anɔ a, ke l'ir ɔny em nimum.

²⁰ Nyam e lec a am kok juma ey em etɔ eke si b'ibrm' low a, l'ɔtu eke li ki kok ow afɔ es! In e lec a agb akm yec'a e s'ɔtu eke si ki tutr a. ²¹ Anygbel el in eci, in e Nyamel ab em lele Jesu Krist em ab akpo akpo fɔɔ lele eɔɔ fɔɔ ab! Amen.

Krist em ec'af okr

4 Em eke m'el sobel em es Es Kɔɔɔɔ sosiem a, kin yec'eke m'am ok ɔny merm sabu af mi dad ɔny: ɔny eke Nyam eɔɔ ɔny a, ɔny es an ek'ot ɔny ec'esɔ ab es. ² Sɔɔ fɔɔ isr es, el frɔɔ, ɔnyan sos es low em, eyɔn eɔɔ eɔɔ ec'elel eke anɔ a ebr erur em. ³ Atar sos es ucyr af okr a eke Abɔ Lala b'ɔɔ ɔny a ɔny es, erm es ey a eke b'ɔny okr ɔny af ɔny ɔfr em a; ⁴ anke Nyam kok sos megl nyam, n'ɔɔ ɔny Abɔ Lala nyam, etɔ low ɔmn nyam em ɔe l'esɔ ɔny. ⁵ Etɔ ɔny Es Kɔɔɔɔ nyam,

† Kolbs 1.16.

ɔmn nyam lele mij ok nuɔ nyam ab, ⁶ Nyam nyam ɔe eke el agɔ fɔɔ ec'Es eke ew fɔɔ es, bi kok low fɔɔ agɔ fɔɔ em, ke ir agɔ fɔɔ em a.

⁷ Gbekɔ ey em ec'eyɔn nyam nyam eɔɔ in ec'ob ap ek'it a, ob ap ab em eci yec'a eke Krist ɔny'n erm mamn ɔny'n a. ⁸ Kin yec'eke Nyam Lel dad:

Eke l'uyu afr kpon em a,
l'ot sobel em esel ab n'im;

etɔ li ɔe agɔ sob ap. ††

⁹ Kɔ l'uyu afr a, in ec'iri tasi a el bogɔ ec'ee? Ow am yegm eke l'ikɔ anym l'us es n'im esr em a, ek'el wus af anɔ a. ¹⁰ Etɔ eɔɔ a ek'us es a, in ɔe l'el eɔɔ a ek'uyu afr kpon em a, yec'etɔ ke li fáf es l'eb wus na nimum. ¹¹ In anake li ɔe ob ap ek'it a n'ɔɔ agɔ, ke ow ɔny agɔ beb el Krist ec'erm esel, beb el kokoba ɔb esel, beb el Amani Mamn a ec'es ɔmun esel, beb el pastereɔ oglog low yegm esel a. ¹² Li ɔe agɔ amua sob ap amua, yec'etɔ ke wel ɔny agɔ lala a ek'el Nyam ec'a uɔ juma e ki kok, ke ɔny Krist e sos megl a imn anym ec'ab any. ¹³ Nene anake ey fɔɔ si b'ow s'ɔny ɔmn lele Nyam ec'Iy a ec'any uw nyam coco ab a. Etɔ si b'ow s'el agɔ ek'ɔny ɔmn ek'usu etɔ si b'ow s'agb s'anɔ eɔe elel eke Krist anɔ ab af. ¹⁴ Sica si k'ow s'elm ey abu em ij. Si k'ow s'anm eɔe mijetɔ ɔny eke okij e mra am ɔny ɔwɔl usu fɔɔ eke l'erur ab af ij. Etɔ si k'ow si yeɔm sow tutr yadɔ eci lef a elulm ey, ocm ecm ey usu fɔɔ ij. Agɔ k'ow ɔtum irmnm ey el eci meju ab em ij. ¹⁵ Etɔ eke si bi dad low nenyembri nyam erur em, si b'ow s'agb fɔɔ em s'imn Krist ek'el nuɔ a ogɔ. ¹⁶ In em anake sos ogog ogog a fɔɔ b'inym es kikri, ke b'okr af a. Sos ɔnyɔnel usu ɔny b'ɔɔ sos megl a nimum okr af, etɔ eke sos ogog nyam nyam fɔɔ bi kok in e juma ek'it a, sos megl a nimum b'agb etɔ b'ɔny lec erur em.

Krist em ec'eb ir owr

¹⁷ Kin low yec'a eke m'am dad, ke neny am at'm es mi dad Es Kɔɔɔɔ e nin em a: ow itm eke k'aan es eɔe Nyam any uwm esel eke b'us el e sow tutr eke low kaka anm em a jam a. ¹⁸ Tasi em a, el e nuɔ em ɔny a anɔ ncebɔ em etɔ sel eɔɔ a eke Nyam b'ɔɔ agɔ a, -n'ɔny el eci kaka anm em, anke -l'uwm ow e low kaka any etɔ -n'ɔny erm tuɔtu yeji. ¹⁹ -L'irmn agɔ em ec'eb ir a e mawl a fɔɔ, -l'ocr el sosi -l'elu es an keskes em etɔ -n'am kok sikpl owi fɔɔ eke b'aw el a.

²⁰ ɔny, ow elm nene wewrmn Krist eci any uw a!

²¹ ɔny, nawre tasi em irir in e lís e low fɔɔ etɔ wel yegm ɔny low nenyembri nyam ek'anɔ Jesu em a. ²² Eke ow el eɔe a, igɔɔ ɔny ec'eb ir sig a elul es. Legɔ ab em a, eel agɔ eke meju ec'ow aw iy em ke am ɔny. Ow sosiem, elel a eke anɔnin legɔ ab em a, ow it eke k'igɔ elul es eɔe mob sus em sig af, ²³ ke yebr wel itɔɔ ɔny nimum ɔny ec'erm em lel tutr em ab, ²⁴ ke eɔe mob sus em owr

†† Selu 68.19. ‡ l'ikɔ anym l'us es n'im esr em a ek'el wus af anɔ: odad na Grek em a wel ɔtu eke k'itɔn eɔe em dad eɔe: l'ikɔ anym l'us es n'im wus lokm kpon a †† Jeremi 23.24. †† 1 Korent 12.28; Ob Kok 2.33.

eke wêl bi sus af, éel agn owr. Egn owr ikn na wêl kok'r esse elel eke Nyam erur ab af. † Low nenyembri nyam b'w'n l'el nyim nyim lele lala ab.

²⁵ Na sosiem, ignn yadn ony elul es, ke ony em ec'eggn feg dád lawl low nenyembri nyam em, anke ey feg s'el sos megl nyam ec'agn. ²⁶ Eke batn erm am ebl ony, ki kokr sikpl; ki yebn tonj leggn es ew k'égnan ony ec'erm bebl a. ²⁷ K'égnbr agn usu kaka feg es ony em. ²⁸ Ke egn eke b'iy mil a, élú mil iy ab es; ke kók juma nenyembri nyam em in obi e sabu ab em, yec'etn ke n'égn ob l'élum es abur esél abu. ²⁹ Odad nunn kaka k'ánn ony nenyem k'éy ckm; k' dadr low akpal e sodad eke b'élum low abu, ke b'atr ony lawlél sos es ony el l'ec a, yec'etn ke sodad eke b'ow dadr a él low mamn agn eke b'ow iri a eci. ³⁰ K'ówar Nyam ec'Abn Lala a ek'on ony a sos es, †† anke in anake Nyam oc'r ony esse meny ewr af a. Egn meny ewr na b'on ony ony ony eke leggn nyam, Nyam b'ow ony nimum ony e sikpl ab em. ³¹ Low nunn feg ek'eggn kok ony a, k'ébr k'éwr es ony ec'erm ab em. K'ucur lokm es, k'ébal erm; ke likekr owi, wewr owi lel ów enunn feg ab óc es ony ec'aran. ³² Ke egn egn ákpl lawl eci, ke ony ikn iy ony erm em gbn. Ke áparir low esse elel eke Nyam ap ony low Jesu Krist sosiem ab af.

Usuayl em ec'eb ir

5 Sica eke eel ey eke Nyam b'erur a, átar sos es kokr esse in af. ² Ke ony ec'eb ir a él erur em, ót Krist ec'erur ek'onny ey eci ke oc in e sel irmn ey sosiem, esse ob ap lel egn waw ab ek'ow eci ony mamn a ‡ akpl Nyam sos em ab af.

³ Ony eel Nyam ec'agn lala a, ow sosiem ony ogn a, ów ane ek'itm eke k'anne ony ec'aran, esse: ony kaka feg ab ec'erum ab, low feg ek'ayalm egn eci kok, éru eke n ony ce k'onny ob feg. ⁴ Ow akplm yé'ke kí dadr és odad, nyamb odad lele sodad enunn ab. K'ow tasi eke ki kokr a el ke dadr odad elul Nyam bia. ⁵ Kin yec'ek'it eke k'uwir any: agn a eke b'erum ony kaka feg ab oglog bi kok low feg ek'ayalm egn a, k'ow ennm aja kakali Nyam lele Krist ab eci gbrennbi usu yogn. Ebn neny nyam ow b'ow el agn a eke b'erur eke k'onny ob feg el ony ce ec'a, anke éru eke k'onny ob feg n ony ce a, ane esse sinyam yadn e nunn ign af.

⁶ Ke egn kaka k'írmnm ony meju e sodad ebl ony ony em. Ów amua sosiem anake Nyam ec'erm bebl a b'ow ok agn a ek'égnm eke k'élum'n ab af a. ⁷ Ki kokr esse el ec'ab af! ⁸ Legn ek'ec ab em a, angn ncebn em, k' jam ane ek'okar af Es K'atka ab a, angn usuayl em. Ow sosiem, áan es esse agn ek'el usuayl ec'ey af ggn, ⁹ anke usuayl b'wsu ey ek'el ów amamn kok, ów nyim nyim lel nenyembri nyam em ec'ow ab. ¹⁰ Átar sos es uwr low eke b'akpl Es K'atka sos em ab any. ¹¹ Ów a ek'el ncebn ec'a ásum ey amamn kaka. Ow sosiem k'ánn ony e low em, k' k'okr el ec'ow a ok ckm. ¹² Tasi em a, ów a ek'agn amua bi kok es l'el em a eci dad b'onny és. ¹³ Gbeko low

yec'eke wêl elu ckm a, sos b'eru es usuayl em tasi; ¹⁴ etn sica low yec'a ek'anne usuayl em a, b'ewl el usuayl. Na sosiem anake wêl dad nine:

«Nj ek'am eru memn a, ùfnn es.

Ánn agn ek'uw a ec'aran ignb,

ke Krist éjn in ec'usuayl a ok'af.» ††

¹⁵ Éwr erm ony ec'es an ab em. K'ir eb nyamb em, k' ir eb esse esewru ¹⁶ eke b'uw any kok low wanci feg em eke Nyam b'on el ab af, anke segn a eke s'anne em a akplm. ¹⁷ Na sosiem k'èel anyambu, k' òkr nunn em es senyn senyn irir yec'ek'el Es K'atka ec'erur a.

¹⁸ K'égnn mar k'onny ony: mar egn k'ok bi nunn egn; k' yébr Abn Lala iy ony em gbn. ¹⁹ Ony ony em a, átarir sos es selu ebl em, Nyam ey em lel ey ek'Abn b'onny ony ab ab em, égnn k'aklm ec'ey ony ec'erm feg em Es K'atka eci. ²⁰ Ony ony Es Nyam bia segn feg low feg eci, ey Es K'atka Jesu Krist e nin em.

Egn eyel lel ony ec'el ab ec'ow ony

²¹ Ony es is ony ony em Krist ec'élum ek'onny a sosiem. ²² Egn eyel, ony es is ony ec'el eci esse elel ek'onny Es K'atka ec'ab af, ²³ anke ign el in e ony a ec'es ew, esse elel eke Krist el Nyamel ec'es ew ab af. Krist in obi el Nyamel ek'el in e sos megl a eci ony esse. ²⁴ Na sosiem ow it eke egn eyel k'onny es is low feg em el ec'el eci, esse elel eke Nyamel b'onny es is Krist ec'ab af.

²⁵ Ony ec'el, èrurir ony eyel esse elel eke Krist erur Nyamel tonj ke l'oc in e sel a l'irmn ow ec'ab af. ²⁶ L'erur eke ebn a, li k'onny Nyamel el ob ek'it eke k'el Nyam eci, eke l'ayal ow mij em lel odad ebl em ab a, ††† anke l'erur eke li k'élú Nyamel ckm in obi in obi ec'any af, ow e sakpl a feg em, ow él ob lala ek'ob kaka itam em, ewm duudu ke ony abr enym kaka feg. ²⁸ Nene anake ow it ek'onny ec'el k'erur el eyel esse elel eke -li b'erur el obi e sos megl ab af a. Egn yec'eke b'erur in e ony a, b'erur in obi in obi. ²⁹ Tasi em a, legn kaka egn ifnm in obi e sos megl a, k' ob ij li b'onny ow, li kok ow e l'is e low feg segn feg sej em, es'el eke Krist bi kok Nyamel ec'ab af, ³⁰ anke ow el in e sos megl ek'ey feg s'anne em. ³¹ Nyam lel em a, wêl b'awl eke: *Na sosiem anake ign b'ow ngbn es lele lis ab ec'akn, ke l'ókr af in e ony ab ab -l'el sos megl nyam a.* †††† Low na eke l'el es a agb k'ok etn em, m'am dad ony ek'ow el Krist lele Nyamel ab e low. ³³ Gbeko ow el low ek'onny yéjn ony ony es: ke ony ec feg éru in e ony esse in obi af, ke ign ey feg yéjn élum in ec'ign a.

Ey lel el ec'agn eke ew el ab ab

6 Ey, élum ony ec'agn ek'ew ony a esse elel eke Es K'atka erur ab af; na ony e low eke ki kokr. ² *Élum*

†† low yec'a ek'anne usuayl em a, b'ewl el usuayl: odad na Grék em a wêl ony eke k'itn ejec'em dad esse: usuayl anake b'élú low feg ckm tasi a Nj ek'am eru memn a... ok'af.»

† Nun Jb 1.26-27. †† Esayi 63.10 ab. ‡ Ckm Ok 29.18.

†† Bèbm Tit 2.14; 3.5. ††† Nun Jb 2.24.

asɲ lel esɲ ab anake el ol ab em e krekrɛ eke Nyam ɔɲ agɲ ke low ewar anɲ af a. ³ Eɲ kin low ewar a: yec'ɛɲɲ ke áɲɲ sos em iɲɲ em ke íj usu wus af aɲa.†

⁴ Ey esɛl, k'ɲɲɲ ɔɲy ec'ey a k'ɔɲy erm bebl. Kɔ gbàgbal el, yègmɲ el low ke ɔmɲ el ów esɛ elɛl eke Es Kɔɔkɔ erur ab af.

Madu lel el ec'agɲ ek'ɔɲym el ab a

⁵ Madu, èlumɲ ɔɲy e wus af aɲa ec'es ew esɛl a, muru em, elum em lel erm nyam em ab esɛ elɛl eke b'elumn Krist ab af. ⁶ Ow elm eke -li b'ew ɔɲy nyamn af a ce, kí kokmɲ el e lís e low mɛwl em, yec'ɛɲɲ ke -l'aw ɔɲy, kɔ èlumɲ esɛ Krist eci madu eke bi kok erm nyam em juma fɛɲ eke Nyam b'erur ab af. ⁷ Eɛ! Erm frɔɔɔ em ki kokr ɔɲy ec'es ew esɛl a eci juma, esɛ ebɛn Es Kɔɔkɔ eci juma ɔɲy am kokr af, kɔ ke ow k'élɲ esɛ agɲ ec'af. ⁸ Sica yec'ɛke k'ɔkan a el: ke él adu oglog lewi, low nimamn a eke kok a ec'ob ap a eke k'ebm'ɲ a, Es Kɔɔkɔ b'ow ɔɲy.

⁹ ɔɲy es ew esɛl ek'ɔɲymɲ madu ab a, ɔɲyn es an nɛny nyam a ɔɲy eci madu a e lís; ɔɲy k'ɔɔrɔr el abr. Sica ɔkan ek'ɔɲy lel ɔɲy e madu ab ab, Es Ew Es nyam ce ɔɲyn, in eke n'anɲ afr ke l'íjɲ ɲgoprɛ low eke li bi kok n'ɔɲ in ec'agɲ ab em a.

Ar ogɲɲ e mob eke Nyam ɔɲy ey

¹⁰ Sica uwar em ec'ɛke m'am dad a el, ke ébr lɛc Es Kɔɔkɔ ab ec'af okr em, in ec'abusu ligbɛl ab em. ¹¹ Èwr Nyam ec'ar ogɲɲ e mob a fɛɲ eke ɔɲy ɔɲy a sos, yec'ɛɲɲ ke ɔtur akmɲ agɲ eci mɛju a fɛɲ es, ¹² aɲke ow elm agɲ eke si b'ɛkn any af ab ab si k'ow s'ogɲɲ ar a, kɔ ow el mob fɛɲ ek'ɔɲy lɛc ɲɲɲ ke ɔɲy es ew lel abusu ab a. Ey ec'ar ogɲ a b'ow el lɛc fɛɲ ek'el ncebɲ em ec'ab ab, lele abɲ ɲɲɲ ek'ɔɲy abusu ke anɲ lɛf em ab ab. ¹³ Ow sosisɛm a, èwr Nyam ec'ar mob fɛɲ sos, yec'ɛɲɲ ke wan-

† ɔkm Ok 20.12; Ol ɔkn 5.16.

ci ɲɲɲ fɛɲ af, ɔtur inymɲ es kikri ifnu ec'any af, ke b'ogɲɲ ar a ba ow b'uwr a, ke emɛny ínymɲ es lɛc ab.

¹⁴ Kin elɛl eke ki bɛbmɲ sos ar ogɲ a eci: ke low nɛnyɛmbri nyam áɲɲ esɛ ɔɲy eci meb er em eke k'ɛgɲɲ af, ke es an nyim nyim él ɔɲy ec'ar mob sus em eke k'ocr ewr er af; ¹⁵ ke ɔɲy eci gbragbra kok erm es ey ec'Amani Mamɲ ɔb em a, él ɔɲy eci ɔkrukɔ eke k'anɲ ɔɲy akr em. ¹⁶ Ke ɔɲy ec'ɔmɲ a áɲɲ esɛ ɔɲy ec'erkpɔ af, élum ɔɲy abu irmɲɲ agɲ low ɲɲɲ es eci sibin a, ek'al b'anɲ nɛny af ke b'ɔwl im igɲ ob ab es. ¹⁷ Òcr sel ɲɲɲ áɲɲ esɛ ɔɲy eci kpokpɔ tufɛ af, ke Nyam odad áɲɲ esɛ ɔɲy eci lab any yony ek'Abɲ Lala ɔɲy ɔɲy af. ¹⁸ Ów amua fɛɲ íbrmɲ Nyam, Nyam ɲɲɲ em. Eɛ, ɲɲɲɲ Nyam low fɛɲ em Abɲ ec'abu elum em. Ke low na ɲɲɲ af, any ók ɔɲy es ke áɲɲɲ cece kok em. ɲɲɲɲ Nyam in ec'agɲ lala a fɛɲ yej'eci; ¹⁹ em yeji ɲɲɲɲ Nyam em eci, yec'ɛɲɲ ke Nyam élum in ec'odad ebl a nɛnym, ke m'ɔny lokm susu mi dad low a eke lɔl es Amani Mamɲ ab em a. ²⁰ Eke m'anɲ sobel em yeji, m'el Amani Mamɲ a eci lebl elu es. Ow sosisɛm ɲɲɲɲ Nyam ke m'ɔny lokm susu mi dad es'elɛl ek'ow it ab af.

Esɲɲ es abal el

²¹ M'erur ek'ɔɲy yeji k'uwr em e lís e low any, ke úwr low yec'ɛke m'am kok a yej'any. Tisik † ek'el ɲɲɲ lisijim lel ɲɲɲ lawl mamɲ ab, ke am kok Es Kɔɔkɔ e juma cece em a, b'ow ɔɲy ɔɲy amani a fɛɲ. ²² M'am erm'n l'ow ce eke li ki dad ɔɲy ey e lís e low, ke l'átr ɔɲy sos es.

²³ Ke Nyam lel ey Es Kɔɔkɔ Jesu Krist ab ɲɲɲ agɲ lisi-jimɛl a fɛɲ erm es ey, erur lel ɔmɲ ab! ²⁴ Ke Nyam ec'ɔwɔ a áɲɲ agɲ a fɛɲ eke b'erur ey Es Kɔɔkɔ Jesu Krist ab ab, erur a ek'ɔɲym itɲɲ ab em.

†† Akr 14; èkn Esayi 11.5; 59.17; akr 15: Esayi 52.7; akr 16: agɲ low ɲɲɲ es:

‡ Tisik:Ob Kok 20.4; Kolbs 4.7; 2 Timote 4.12; Tit 3.12.

FILIP

Ów ek'it eke wél k'uw any

Filip el Maseduan ec'eb nyam ek'anny Gres wus af. L'el Rom e seb a eke ew es a e nyam. Filip eyñ ntotñ b'ok eke -l'eel Rom ec'es ew a ec'agñ. Ow sosiem, -li bi sus mob ese Rom eyñ af etñ -li b'erur Laten eke el wél ec'abr a ec'abr. Filip eb ab em, Jwifel ijm abi. -L'ufum es yeji -l'ijm agñ lew a eke b'ony abusu ke -li b'ony Nyam nuñ ign usu a. Eke Pól am ec'ob Amani Mamn eci kokoba sakp yony em ec'a, ow em li sigm Nyamel es Filip eb em (èkn Ob Kok 16.11-40). Nyamel ab em, agñ a eke elm Jwifel a ufu es n'ok.

Pól eci juma kok ec'ab em, es ew esel ew'r abu af. Eke Filip eci Nyamel a iri eke Pól anñ sobel em a, -li kok ob ap -n'ok el em ec'egñ nyam eke wél b'esñ Epafrodita a im ok ow. Ow ok, Pól n'ok lel na eke k'elu el bia, ke n'ony wél in e lís ec'amani yeji. Eke batñ ow el sobel em Pól anñ n'ok lel a yeji, in eci lel a eci liy a el kretien eci sos em inñ eke b'ony eke ow el ses babur n'ok ec'any af n'ok yeji.

Sica Filip eci Nyamel ab em, irirm n'ok anñ Nyam nuñ ign esel a ec'aranñ. Pól am dad el eke -li k'eb Krist eci es is a eci sewl a, ke -l'ebarir el cfr. Yogn low yegm esel ayadñu yeji anñ. El em eci beb erur eke kretienel a, lec em, k'elum Jwifel ec'ol a. Etñ beb a am ir eb wus ec'ow aw a ce eci. Yadñ em ec'ow yony na e lís anake Pól am om kretienel a ów eke k'usu sos a.

Lel na am yegm eke Pól ony Filip eci kretienel a ec'erur n'ok.

Esñ

1 Pól lele Timote ab, ek'el Jesu Krist ec'ok'ow a, e lel ek'am awñ Filip banñ e Nyam ec'agñ ek'anny Jesu Krist ab, Nyamel ec'idr esel lele diakrel ab. ² Ke Nyam ey Es lele Es K'ok'ok' Jesu Krist ab edñ ony ok'ok' ke ony ony erm es ey.

Pól am elu Nyam bia

³ Mi b'ony Nyam bia sakp sakp feg eke mi b'ok ony e low a. ⁴ Segñ a feg e Nyam eke mi bi ñokñ m'ok ony a, sos em inñ em mi bi ñokñ, ⁵ Amani Mamn a ec'eel ek'elum'm abu mi om'mun es legñ krekre em etñ tonñ ign yefenyña em a sosiem eci. ⁶ M'uw any tasi eke Nyam ek'ok' nuñ am kok juma mamn na ony ec'erm ab em a, b'ow ucu ony es tonñ ign nuñ, tonñ ow ok legñ eke Jesu Krist b'ow ow a. ⁷ M'ony low ij, eke m'ony tutr nene ony feg e lís. M'oc ony em ec'erm feg em, anke ke ow el ngbraka em eke m'ann, ke ow el legñ a eke m'ony abusu eke mi ki dogñ, ke m'omun Amani Mamn ab es a yeji, ony a feg eñan Nyam eci bibm a ese em af. ⁸ Etñ Nyam ij em e danku eke ony feg m'erur ony tasi, es'eel eke Jesu Krist ony erur ligbel ony ec'ab af.

⁹ Etñ ow eke m'am ibrm em e ñokñ em a el: ke erur na ek'onyn a ágb afñ es, ke ow ony ony low any uw lele nuñ em ony ab, ¹⁰ yec'etñ ke úwr ów tasi eke el

† Ob Kok 16.13-16.

nawre ab any. Ow b'ow ok ayal, abr enym k'anm ony lís, legñ a eke Jesu Krist b'ow ow a, ¹¹ etñ ów amamn eci ey eke wél b'ony Jesu Krist em a, b'ow ok ok'ok' ony em; ke ow el Nyam ec'anygbel lele k'ok' ab.

Jesu Krist el sel eñ

¹² Sica lisijimel, m'erur eke k'uw any eke es abur na ek'eñm a, tasi em a, ok Amani Mamn a imn anym eci, ¹³ anke sica agñ a feg ek'anny es ew es a e gbugñ a lele susu ecec'ab a uw any eke Krist sosiem m'ann ngbraka em. ¹⁴ Etñ agñ lisijimel n'ok ec'omn ek'onny Es K'ok'ok' em a obn, ngbraka na em eke m'ann a; ow ok erñ onym el etñ lokm susu em -n'am dad Nyam ec'odad.

¹⁵ Nawre tasi ek'el em ec'agñ nyam nyam, em sosiem, b'ok Krist ec'Amani a ñkre em, ów es atar em, eben yeji, likpr b'ok Krist ec'Amani a erur em tasi. ¹⁶ El akpasu a, -li b'ok Krist ec'Amani a erur em, anke -l'uw any eke em eci sobel em anñ eke m'ann a, el Amani Mamn a e dogñ eci. ¹⁷ Etñ el a eke b'ok Krist ec'amani a sow tutr erñ em, em eci ñkre ogñ em a, el e tutr a el, ke -l'obn em e gbre ij a sobel em anñ eke m'ann a. ¹⁸ Yeji ok'ok'! Ek'el eci sow tutr a el erñ oglog amamn yeji, em e sos em inñ a el: Krist ec'amani a ec'a, wél am ok etñ ow b'ow inñm sos em segñ feg, ¹⁹ anke m'uw any eke ony e Nyam ñokñ lele Jesu Krist ec'Abñ Lala ec'abu elum ab ab, b'ow el em eci ok. ²⁰ Sica ese lele eke m'am eku ke

†† Ob Kok 28.30, Efes 3.1.

m'am ɔmn tasi a, mi k'eknm low yec'eke k'ony'm ɛs. Kɔ ke ow el sicaca oglog ke ow el sɛgɛ fɛɛ, m'ony ɔmn tasi ɛtɛ mi b'ow m'ɛlu Krist eci sagb a ɔkm ɛm ɛc'ɛgɛ el fɛɛ ɛm, ɛm ɛc'owr anɛ ɛm oglog ɛm e luw ɛm ɔɔɔ yɛji.
 21 ɛm ɛc'a, tasi ɛm a Krist anake el ɛm e sel a, ɛtɛ luw el ɛm eci nɛgɛɛ. 22 Gbɛkɔ ɛk'ow it eke mi k'anɛ owr ke mi kok juma mamn, ke mi k'uwɛm low yec'eke mi ki ɔsum m'oc ab any. 23 M'anɛ sow tutr yony ɛc'araɛn: m'am erur eke mi k'uw ke m'im m'anɛ Krist ab, na anake akpl afɛɛ es a. 24 Gbɛkɔ ow it ke m'anɛ owr sos meɛl ɛm ɔny e nimamn eci. 25 Ca m'uw any tasi ɛ! M'ow m'anɛ owr, mi b'ow m'ir ɔny fɛɛ ab yec'ɛtɛ ke ow ɛlum ɔny abu iman anym eci, ke ɔnyɛn sos ɛm iɛn ɔmn ɛm. 26 Ke lɛgɛ eke ɛmɛny mi b'ɛwl m'ow m'ɛɛn ɔny a, ɔny e sos ɛm iɛn a eke ɔnyɛn Jesu Krist ab ɛc'af okr ɛm a, ɛgb ɔɔɔ.

Krist ɛc'Amani Mamn ab af ɛc'es an

27 Gbɛkɔ ow e tasi a ɔɛ el: ke ɛan es nyim nyim Krist ɛc'Amani Mamn ab af, yec'ɛtɛ ke, eke m'ow m'ekn ɔny ɛtɛ m'owm yɛji, m'iri ɛk'inymn es kikri ɛtɛ okar af ow tutr nyam ɛm, ɛtɛ am dogɛnɛn low abɛ nyam ɛm, ɔmn ɛk'Amani Mamn ɔny a eci. 28 Ki yɛbr ɔny ɛc'ɛfnu a akunda kaka fɛɛ ɛm k'ɔn ɛɛn k'ony ɔny; low na b'ow yɛgm ɛl eke -l'irm ɛ, ke ɔny ɛc'a, ow yɛgm ɔny ɛk'anɛn ɔny e ɔɔɔ ɛc'ɛbr af; ɛtɛ ow el low ɛk'anɛ Nyam ogɛ ow, 29 anɛ Nyam ɔny ɔny bibm eke k'ubr Krist nawɛ, ɛtɛ ow elm na ɔɛ kɔ ke ɛmɛny iɛr in e gbɛ yɛji. 30 Sicaca ɛm a, ɔny lel ɛm ab anake s'okr af s'am dogɛn low a. Low dogɛn nyam a ɔɛ eke lɛgɛ ɛk'ɛc ab ɛm † mi dogɛn, ke ɛmɛny m'am dogɛn ɛsɛ elɛl ɛk'owr any ab af a.

Krist ɛc'es is lel in e sagb ab

2 ɔny ɛc'ɔmn ɛk'ɔnyɛn Krist ɛm a b'ɔn ɔny lɛc ee? In ɛc'erur a b'atr ɔny sos es ee? B'okar af in ɛc'Abɛ Lala ab ab ee? B'ɔnyɛn ɔny iɛn lel ɛrm mamn ab ɔny ɔfr ɛm ee? 2 Eke ow el ɛbɛn, ke m'am ibrm eke k'ɔnɛm sos ɛm iɛn tasi ɔny e nɛny af okr ɛm, ke ɔnyɛn erur nyam, ke ɔkar af ɛrm ɛm lel ow tutr ɛm ab. 3 Ki kok low kaka ɛm bubr ɛc'abɛ ɛm oglog eke agɛ k'ɛkn ɔny eci, kɔ es is ɛm, ɔcr ɔny lawlɛl ɛsɛ agɛ eke igbl ogɛ akm ɔny af. 4 Ke ɛgɛ kaka k'ɔlm in ɔny coco e nimamn es, kɔ ke ɛgɛ ɛgɛ ɔl lawlɛl yɛj'ɛc'a es. 5 ɔny ɔfr ɛm a, ɔnyɛn es an ɛsɛ elɛl eke agɛ eke b'uw Krist any a bi kok ab af. 6 In, n'anɛ ɛsɛ elɛl eke Nyam anɛn ab af, anɛ god'ɛtɛ l'el Nyam. Gbɛkɔ l'ɛgɛm l'atm bɛbmɛn iɛn na e low any. †† 7 Kɔ in obi ɛm, li wal low fɛɛ eke n'ony a l'ɛlu es, l'ocr in sosi libɔwi, † ɛl ɛgɛ ɔfr ɔfrli agɛ ɛc'araɛn, ɛtɛ agɛ a fɛɛ ɛkn'n ɛsɛ ɛgɛ ɔɛ af. 8 L'ɛgɛ in obi ɛm l'eb eke li k'ir ɛb es is ɛm,

† lɛgɛ ɛk'ɛc ab ɛm: Ob Kok 16.19-40. †† l'atm bɛbmɛn iɛn na e low any: odad na Grɛk ɛm wɛl ɔtu eke k'itɛn ɛjɛc'ɛm dad ɛsɛ: l'ɔlm eke li k'ony lɛc nyam coco li bɛbmɛn Nyam ab † libɔwi: bɛbmɛn Esayi 52.13; 53.12; Matie 20.28.

ɛtɛ l'ɛlum Nyam ɔny l'igɛ luw ɛm, oliɛn af †† e luw ɛm ɔɔɔ yɛji.
 9 Es is na sosiɛm, Nyam ɔny igbl'l ogɛ, ɛw'r low fɛɛ e nuɛ af ɛtɛ ɔn'n nin ɛk'agb akm nin fɛɛ.
 10 Ow b'ow ɔny ob ob fɛɛ eke anɛ afr, wus af anɛ lele ɔnyɛn ab a, ok ɔwɔkp wus eke -li b'iri Jesu e nin a.
 11 Ke nɛny nɛny fɛɛ k'ɔklm eke Jesu Krist el ɛs ɔɔɔkɔ, ɛs Nyam ɛc'anygbɛl eci. ††

Jɛjan ɛsɛ mrabri af wus af anɛ

12 Na sosiɛm, erur ɛm ɛc'agɛ lawlɛl, ɛsɛ elɛl eke sɛgɛ fɛɛ b'ɛlumɛn Nyam ab af, ɔcr ɔnyɛn es ɛbɛn ke k'ɔkr juma ɔny e sel a eke ɛnɛn a eci, muru ɛm lel ɛlum ɛm ab, ke ow k'ɛlm ɛm ɛc'any af ɔɛ, kɔ ɛm e jam jam yɛji, 13 anɛ Nyam in obi li b'ɔn ɔny low ɛgɛ eb lele ow e kok ab ɛc'abusu ɛsɛ elɛl eke li bɛbm ab af. 14 Low fɛɛ eke b'ow kokr a, k'ɛlm abr ɛny ɛm lele ɔw es kpakpab ɛm ab, 15 yec'ɛtɛ ke ɛel agɛ eke abr ɛnym anm l'is ke ayl, Nyam ɛc'ɛy eke ɔnym wɛwr, ke ir agɛ eke ɔny ɛnyɛmbri yony yony lele ɔw ɛnyɛn ab ɛc'araɛn. Ow it ke ɛm jɛjan el ɛc'araɛn ɛsɛ mrabri af, 16 anɛ ɔnym sel ɛnɛn ɛc'odad ab ab. Eke bi kokr ɛbɛn, m'b'ow m'ɔny sos ɛm iɛn ɔny eci, lɛgɛ eke Krist b'ow ow a, anɛ ow b'ow yɛgm'm eke ow elm ɔfr ɔfr m'urum es, m'ijm gbɛ mi kokm juma. 17 Ow k'ɔdm ke ɛm e mebl a ɔk es, ɛl ɛgb waw eke wɛl kok am igɛ ɔny ɛc'ɔmn eke ɔnyɛn Nyam ɛm ab af. Eke ow el ɛbɛn ow k'ɛcr a, sos ɛm am iɛn'm ɛtɛ m'am ɔɔɔ sos ɛm iɛn iɛn na ɔny fɛɛ ab. 18 ɛbɛn nɛnyɛmbri nyam, ɔny yɛji ow it eke sos ɛm k'ɛn ɔny ke ɔc'ɔr sos ɛm iɛn iɛn na ɛm ab.

Pɔl am ɛrm Timote lel Epafrodit ab Filip banɛ

19 M'am ɔny tutr eke ɛs ɔɔɔkɔ Jesu e nin ɛm, lɛgɛ tel ɛm mi k'ɔn Timote ow ɛkn ɔny, yec'ɛtɛ ke m'iri ɔny e l'is e low, ke ow ɛtr'm sos es ɛm obi ɛm. 20 Tasi ɛm a, Timote ɔɛ anake el ɛgɛ eke ɛsɛ ɛm af, ɔny e low b'okr ɛrmij, ke bi tutr ɔny e low tasi a. 21 Agɛ likpr a fɛɛ ɛc'a, ɛl obi e l'is ɛc'ow ɛc'ermij ɔɛ -li b'ɛbr, kɔ ow elm Jesu Krist ɛc'ow a gbɛ. 22 Timote ɛc'a, uwr any yɛj'ɛke l'ɛlu in e nawɛ ij a ɔkm, elɛl eke li kokr juma ɛm ab ɛsɛ iy lele ɛs ab af, Amani Mamn sosiɛm ɛc'a. 23 In anake m'am tutr eke mi k'ɛrm'n l'ow ɔny ogɛ yogɛ kɛkɛ eke ɛm e l'is owi a b'ow ayl'm sos ɛm a; 24 ɛtɛ m'ɔny ɔmn ɛs ɔɔɔkɔ ɛm, eke lɛgɛ tel ɛm, mi b'ow m'ow m'ekn ɔny ɛm obi yɛji. 25 Gbɛkɔ mi tutr yɛj'ɛke ow akpl e mi k'ɔn ɛy lisijim Epafrodit ††† eke el ɛm lawl juma kok ɛm lele low dogɛn ɛm ab a, ɔw ɛkn ɔny, in eke ɛrmn in l'ow l'is'm abu ɛlum a eke m'am eku a. 26 N'am erur tasi eke ɛmɛny li k'ekn

†† Jesu e lɛgɛ ab ɛm a, ɔw ɛnyɛn kok ɛsɛl ɛgbɛl tasi a wɛl b'ew oliɛn af. †† Akr 10 ɔny 11 ab a b'otarir es Esayi 45.23 ab, Septant ɛm ɛc'odad eke wɛl oc; akr 6 ɔny 11 a, am ɛlu kretienel ɛc'ɛj sig sig nyam e low ɔkm. ††† Epafroditel Filip e Nyamel a ɛc'ɛgɛ eke ɛrm im anɛ Pɔl saw.

⁵ Ëlul çny ec'erm frçk çkm agñ fñj e lís, anke Es Kçtkç ec'ow a ibnm ij. ⁶ K'èbar low kaka ec'ermij, kç low low fñj em, ìbrmn Nyam çny e ñjñj em, low yec'a eke çny ow ec'es abur a, ìbrmn in erm eke b'çkn in e low ab em. ⁷ Eñj Nyam ec'erm es ey a eke agb akm nuñ em çny fñj a, b'ow çsu çny e merm a lele çny e sow tutr ab ab Jesu Krist em.

⁸ Sica agñ lisijimel, kin yec'ek'it eke k'ewr erm af: low fñj eke el nawre ke it eke wel k'elum, low fñj eke el low nenymbri nyam lele lala ab, low fñj eke wel çtu eke wel k'erur ke wel égn eb, low nimamn fñj lele low fñj ek'it eke wel k'aw ab. ⁹ Kòkr yec'a eke wewar ke ebr lele ow eke irir mi dad, ke ekan'm mi kok ab ab. Eñj Nyam a eke b'çñ agñ erm es ey a, b'ow anñ çny ab.

Pçl e bia ek'am elu Filip eyñ

¹⁰ M'ejñ sos em iññ ligbel em lel Es Kçtkç ab ec'eb ir ab em, anke ewal meny çny em ec'abu elum ec'erur. Abu elum ec'erur iññ na çny, kç abusu anake çtumñ çnymñ eke k'elul il çkm a. ¹¹ Ow elm es abur em eke m'anñ a sosiem mi dadm nené. Tasi em a, em m'uw any eke ow a çé eke m'çny a çdñ'm ñ. ¹² Em m'uw gbre em ec'eb ir any eñj m'uw ehe em ec'eb ir yej'any. Mi wewr elel eke low fñj em lele susu fñj ab, mi k'ejñ elel eke m'anñ a m'eb; ke m'çny m'ij oglog ke m'ánñ namñ, ke m'çny çkç oglog ke m'çny tæl. ¹³ M'çtu eke mi k'çbr ses babur amua fñj, Krist e læc a eke b'çñ'm ab em.

¹⁴ Gbèkç, uwr kok eke elum'm abu em e gbre na em a.

¹⁵ Çny Filip eyñ, uwr any tasi eke lægn a eke m'ñgboñ Maseduan a, lakpo ab af eke wel çb nuñ am çmun Amani Mamñ ab es a, çny çé eel Nyamel eke elum im abu, çñ'm os m'çtu mi kok em e lís e low a. ¹⁶ Ow a eke m'anñ Tesaloni baññ a eñj, sakp çkç isr'm abu elum ek'it a. ¹⁷ Ow elm ke m'am çl ob eke wel k'ap'm es; kç ow eke m'am çl es a el, ke éñan çny eci ñgrusie.

¹⁸ M'ejñ mob a fñj ek'it a; ow eny afññ es yeji. M'ejñ mob a fñj eke çñ Epafrudit eke k'oc is'm a, eñj sica m'çny fñj iy'm neny. Çny ec'abu elum a anñ esé ob ap sñçññ af, ^{††} esé egb waw eke Nyam egn eb, ke akp'l' sos em af. ¹⁹ Em e Nyam a b'ow kok çny e lís e low fñj, in e gbrenñbi ij a ek'ey çkm Jesu Krist em a sosiem.

²⁰ Anygbel él Nyam ey Es eci, akpo akpo fñj. Amen!

Esññ es abal el

²¹ Èsññin Jesu Krist em, agñ a fñj eke el Nyam ec'a. Agñ lisijimel a fñj eke anñ em ab a yeji am esññ çny.

²² Nyam em ec'agñ a fñj eke anñ anñ a, ab brobro agñ a eke bi kok Sesar e juma a, [‡] am esññ çny.

²³ Ke Es Kçtkç Jesu Krist ec'çwrç a ánñ çny fñj ab!

[†] abu elum ek'it a:Ob Kok 17.1; 2 Korent 11.9. ^{††} ob ap sñçññ:Çkm Ok 29.18; Efes 5.2. [‡] agñ a eke bi kok Sesar e juma a:Sesar, Rom eyñ ec'ejñ fñj eke b'ew eb es a e nin. Agñ eke anñ in ec'akñ a, el agñ eke bi kok in e juma.

KOLCS

Ów ek'it eke wél k'uw any

Kolcs el Azi Miner ec'eb nyam. Yefenyina em a, Azi Miner anj Turki em. Kolcs lel Efes ab a, ow owl es kilo ekj lew. Legj ab em eke Pól anj Efes a, Kolcs eci ngbafreli nyam eke wél b'eszj Epafras, oc in ec'wmn a elu Jesu em, etj Pól yegm'n low. Eke l'awl meny n'im Kolcs a, li sigm Nyamel es yogj. Pól ncn lel na Kolcs e Nyamel a eci, legj a eke Epafras ow etj'n sobel em eke li k'wm ow ów a.

Kolcs eyj bi kok el obi e sinyam a e nuj igj e low ari at em. El eci sinyam nuj igj ebr ab em, wél bi yegm el eke abj a fej eke b'wj agj am iririr Nyam ab a, es -l'wzj etj ow it eke wél k'igj el nuj. Low yegm ikj na am wuwlm Amani Mamn ec'a eke wél am yegm Nyam ec'agj eke anj Kolcs ab ab. Ow sosiem a, agj beb am yegm agj low dad eke Jesu in el abj ejec'ab em e nyam ek'in wjy abusu. Pól am yegm el eke Krist agb akm low fej, etj in wjy ce n'wny es ew wus na ec'abj fej af. Agj a, el e low yegm ab em, am dad yej'eke Nyam e nuj igj senyn a, in anj ów beb eci elum em, ese: likr es ubr af, segj beb ec'wsu af, ob ij beb ec'ennj lele mar beb ec'egjm em ab. Pól am elu wkm eke ow'n elm egj ec'ów eke in bi kok ab em ow e sel etj a in ánm, etj emeny n'am dad agj a fej eke k'awl meny ler Jesu ce eke in em wél b'wny wmn ke wél b'etj sel a.

Lel a ec'urw em a, Pól am wmn agj ów dad kretien ec'es an mamn eke k'wny Nyamel em, agj em ec'eb ir em lel in ec'akj em ab.

Esjn

1 Pól, eke Nyam ec'erur em, el Jesu Krist ec'erm es lel ey lisijim Timote ab, am awj ² Nyam ec'agj ek'ir Kolcs banj, ke el neny nyam em ec'ey lisijimel eke okr af Krist em a lel. Ke Nyam ey Es édj wjy wkw ke wjy wjy erm es ey.

Pól am wjy Nyam bia

³ Segj fej si b'elu Nyam ey Es Kwkws Jesu Krist ec'Es bia eke si bi wjy'n wjy ec'a, ⁴ anjke wél dad ey s'iri wjy ec'wmn ek'wny Jesu Krist em lel wjy ec'erur ek'wny agj fej ek'el Nyam ec'agj a ec'ab ab e low. ⁵ Eke low nenyembri nyam ec'amani ek'el Amani Mamn, wjy es ow wjy ogj a, wjy, irir low yec'a eke Nyam bebm ew wjy es afr a; etj wjy ec'wmn lel wjy ec'erur ab ucu low eku ikj na wjy es. ⁶ Amani Mamn a am eb es etj am wjy ey wus nimum af, es'elel eke n'am kokr wjy ec'arajj legj a etj eke wjy es irir Nyam ec'wkw a e low, ke urw ob tasi eke l'el ab any a. ⁷ Epafras ek'el ey e juma kok em e lawl eke s'erur senyn senyn a anake yegm wjy low ikj na a; n'am usr ey usu li kok juma ese Krist e juma kok es nimamn tasi af; ⁸ n'wjy ey wjy ec'Abj Lala ec'erur ek'wjy wjy a ec'amani.

⁹ Na sosiem anake ey yeji, legj a etj eke s'iri wél dad ey wjy e l'is e low a, segj fej s'am wjy Nyam s'wjy wjy a. S'am ibrm Nyam eke li k'wjy wjy urw in ec'erur tasi ab

any, nuj em wjy fej lel sewr fej ek'in ec'Abj a b'wjy wjy ab em. ¹⁰ Ow b'ow wjy etj b'ow wjy es an eke b'usr Es Kwkws sos etj b'ow kokr segj fej yec'eke b'akpl' sos em a. B'ow kokr ów amamn fej etj b'ow iman anym eci, wjy eci Nyam ec'any uw ab em. ¹¹ S'am ibrm Nyam eke k'ucu wjy wjy es low low fej em in ec'anygbel ec'abusu ab em, yec'etj k'wtur inymn es kikri, ke wjy erm susu low eku em. ¹² Èlul Es Nyam bia sos em ijw em: in eke n'wjy wjy abusu eke k'etj an ów a fej eke li bebm l'ew es afr ec'usuayl ab em, agj a ek'el in ec'a ec'a. ¹³ N'wjy l'oc ey es ncebn ec'abusu ab em etj l'oc l'elu ey in ec'Iy e l'erur a ec'es ew ab em. ¹⁴ Jim em anake li wjy ey low wjy em, ke l'oc ey e sikpl a yeji l'ap ey a.

Krist ec'ej eke wél wcu

¹⁵ Krist el Nyam eke wél éknm a e meny ewr. L'el Liy krekre ek'anj mob mob fej eke Nyam kok a e wjy af, †

¹⁶ anjke in em Nyam ecr kok ob fej ek'anj afr lele wus af anj ab a:

mob e wél b'ekn lele yec'eke wél éknm ab,
lec fej, es akm fej, es ew fej lele abusu fej ab. ††

Nyam ecr in em kok fej in eci.

† Bèbmn Nyandre 8.22-31; Jan 1.1-3. †† Akr lew ncn am lulm jeb e sabusu eke wél éknm, ke agj beb bi tutr eke sabusu amua idr wus ec'ów lele agj em e mob ab, ke el -li b'igj nuj a. Bèbmn Kolcs 2.8, Galat 4.3 lele ow ec'akr otar ab ab.

¹⁷ Krist ikrj anym anj gbuñ etj ob fej anj, etj in em ob fej çtu inym es el e susu a.

¹⁸ Krist eci sos megl el Nyamel etj in obi l'el ow e nuñ.

Krist el nuñ çb, l'el Liy krekre eke wel ew, etj l'el krekre ec'egñ ek'igb agñ ek'uw ab em, yec'etj ke l'el krekre n'anñ mob fej e nuñ af,

¹⁹ anke Nyam erur eke k'ir Jim em nimum,

²⁰ etj l'erur yej'eke li k'ecr Jim em

l'okr wus nimum ec'agñ em Jim eci.

Jim eci mebl a ek'ok es olikrj af ab em,

Nyam ew erm es ey es wus af anja lel afr ab.

²¹ Çny Koljs eyñ, çny yeji legñ eke ec ab em a, kpabr es Nyam e lís, eel in ec'efnu ów enñ a eke b'çnyñ ow e tutr ke bi kokr a sosiem eci. ²² Gbëkç legñ na em, Nyam çny okr çny em in ab, Jim e sos megl em e luw a ek'uw olikrj af ab em, yec'etj ke ówr in ec'any af ese agñ lala, agñ ek'çnyñ low çbr, ke abr enym anm lís af. ²³ Gbëkç ow it eke k'inymn es kikri ke ijr læc çmn em. Ke kí kpabmn es Amani Mamn a e lís, anke l'el low eke s'am çmn. Çny, irir in e low, anke wel çb amani a ok agñ a fej ek'anñ wus af anja a, etj em Pçl, m'el ow e juma kok es.

Pçl e juma ek'it e ki kok Nyamel eci

²⁴ Sica sos em am iñ'm eke m'am m'ij çny e gbre. Tasi em a, em obi em a, eben m'anñ em m'am m'ij Krist e gbre ek'ij in e sos megl a ek'el Nyamel ec'a. ²⁵ M'el Nyamel e juma kok es, anke ow el juma eke Nyam abul'm eke mi ki kok çny eci: l'abul'm eke mi k'çb in ec'amani a ese lele ek'ow it ab af. ²⁶ Odad a eke el low eke lçl es god'etj çawçny ec'any af, ke legñ na em, Nyam elu çkm kpata yeñm agñ a eke el in ec'a. ²⁷ Nyam erur eke ki yeñm el -l'uw low na eke lçl es ab any, ke el ob çny lele low çkç ab, eke li bæbm l'ew es agñ fej ec'a. Etj kin low a eke lçl es a: Krist anñ çny em etj n'çny çny çnyñ çmn eke çny yeji b'ow enñan Nyam ec'anygbel a. ²⁸ Ow sosiem, s'am çb Krist ec'amani s'ok egñ fej. S'am ewar etj s'am yeñm egñ egñ low sewr fej em, yec'etj ke egñ fej ý çkm Nyam ec'any af ese egñ eke uw low fej any Krist ab ec'af okr ab em. ²⁹ Na sosiem m'am kok juma, etj m'am dogññ low Krist e læc a ec'abusu a ek'anñ'm em ab em.

2 M'erur eke k'uw gbre e m'am ij ab any low na eke m'am dogññ çny ec'ab em, çny lele Laodise ec'agñ ek'ub nawre a lele agñ ejec'a fej ek'uwm im any nyamn em ab ab. ² Tasi em a, m'am erur eke -li k'çny erm susu iy el erm em gbçny ke -l'okr af erur em, ke nuñ em çny ý el em gbçny yec'etj ke -l'çtu -l'uw Nyam e low eke lçl es ab any. Low a eke lçl es a el: Krist, ³ eke in em ob çny ese sewr af lele low any uw ab lçl es a.

⁴ M'am dad çny low na yec'etj ke kí yeçmn egñ kaka fej ejum çny sodad ebl amamn e dad em. ⁵ Eke m'anm çny ab sos megl em yeji, m'anñ çny ab ow tutr em, etj

m'çny sos em iññ ek'çnyñ erm susu inymn es kikri usu nyam Krist ec'çmn ek'çnyñ ab em.

Ïnymn es kikri çmn a eke wel yeñm çny ab em

⁶ Ow sosiem, eke egññ Jesu Krist ebr ese çny Es Kçkçkç af a, iir eb af okr em in ab. ⁷ Òkr min in em, ùsr çny ec'owr anñ a in af. Sëgñ fej inymn es kikri çny ec'çmn ab em, ese lele eke wel yeñm çny ab af, ke élul Nyam bia sëgñ fej.

⁸ Èwr erm, egñ kaka çtum eke k'çny çnyñ mebl agñ e sow tutr yadñ ab em. Ow el yadñ çny eke low ka-ka anm em, ke b'eyñ læc agñ em ec'ow kok em, wus anja e sabusu e læc ogñ, † ke elm Krist ec'a. ⁹ Nyam in nimum a, l'ir Krist e sos megl ab em. ¹⁰ Etj çny nimum a enñan Krist ec'owr anñ e low fej, in eke l'el es ew eke anñ es ew fej lel abusu fej eke wel ékñm a e nuñ af a.

¹¹ Krist ab ec'af okr em anake wel ubr çny likr es a, etj likr es ubr ikrj na elm egñ ec'abu em ec'eke kok. Kç likr es ubr ek'anñ Krist em ow, ke çny low a eke b'itr elu ey low ñny em a oc es. ¹² Tasi em a, legñ a eke wel ok çny mij nuñ a, yogñ etj uwr Krist ab etj anññ luw em igbr in ab, anke ubr Nyam ec'abusu a ek'igbm Krist luw em a nawre. ††

¹³ Legñ ek'ec ab em, çny eel agñ ek'uw abñ em çny e sikpl a nuñ af lele likr eke wel ubrm çny es, ke eel Nyam any uwm esel ab ab sosiem. Kç legñ na em a, Nyam çny anññ owr Krist ab etj l'ap ey, ey ec'ow çbr a fej.

¹⁴ Ey e labm e s'çny e lel a ek'am ok ey ow af, ke in em e sol ek'anñ a am çb ey low a, n'çny li tetj es.

Etj ni ñnyñ ow l'çb ow ecigbrç olikrj af yogñ.

¹⁵ Eben eke Nyam çny es ew fej lele abusu fej eke wel ékñm a e læc oc es ana; etj li kok wel sos keskes dedeku em, l'ot wel ese sobel em esel af, Jim ec'any eb ec'agñ ek'am us jam ab em.

¹⁶ Ow sosiem, kì yebr egñ kaka fej ki cak çny, çny ec'ob eke b'ijr oglog b'egññ ab em, ses gbëgbl e legñ ec'çsu sosiem, awl owr e b'eli ey çkm ec'es gbëgbl lele nënegñ e legñ ec'çsu owi em ab. ¹⁷ Ów amua am yeñm low tasi a eke b'ow ow a, kç el -l'elm low tasi a. Low tasi a el Krist. ¹⁸ Egñ kaka itm eke k'edññ çny any eb. M'am tutr agñ a eke b'is es ew ekekey afr erm esel ec'any af ign el nuñ a e low, -li b'ucu mëmn em ec'ow eke -li b'ekn a e low -n'çny es. -L'el agñ ek'el e sow tutr a el agñ em e sow tutr tasi, ow b'çny el -l'efu es, ¹⁹ etj -l'akñamn Krist ab. Ke Krist anake el sos megl e nuñ a, in em sos megl nimum b'eyñ in ec'ob ij. In em sos ngigñnel a lele mifn ab b'okr af inym es kikri, etj sos megl ikrj na b'agb ese lele eke Nyam b'erur ab af.

²⁰ Sica çny uwr Krist ab, etj wus anja e sabusu e læc ‡ elm low kaka çny eci. Etj bla sosiem çny am iir eb ese

† Èkn Galat 4.3 ec'akr otar a. †† Rom 6.4. ‡ Èkn 2.8.

emeny wus ec'agñ ce çny eel af ee? Bla sosiem am egnñ ebr ek'emeny wel k'çny çny sol akpasu amua ese: ²¹ k'òc ob na, k'ij ob na, k'itñ ob na abu ee? ²² Eke wel b'çb nuñ am kok el e low a, ów amua b'irm. Ow el sol lele low yegm ab eke agñ el obi eci nuñ em çny em çkn. ²³ Tasi em a, ígn ob nuñ, ís es ew likekli afr erm esel ec'any af, íjr ñ e sos megl gbre, wel b'ekn ów amua feñ ese sewr ec'ów af. Gbeka -l'el ów çfr çfr, sos megl owi ce ow b'elum abu.

òçl afr ec'ów es

3 Sica Krist ab anake anññ luw em igbr a. Ow sosiem a, çl afr ec'ów es, yogñ a eke Krist anñ, ke ow el Nyam e lidr abu af a. ¹² Ow akpl eke k'ebær afr ec'ów ec'ermij, ow a eke k'ebær wus af aña ec'a ec'ermij a. ³ Tasi, çny eçar luw em, etñ çny ec'owr anñ a lçl es Krist eke anñ Nyam ogñ ab em. ⁴ Krist anake el çny ec'owr anñ tasi a, etñ legñ eke li b'ow l'ey çkm a, çny yeji b'ow okr çkm in ab etñ in ec'anygbel a, çny yeji b'ow eñan.

⁵ Na sosiem a, ìbir çny em low feñ ek'el wus ec'ów ese: nfaci ij af, sikpl owi af, ów aw eke ew fefedi lele ów aw eññ ab lele lokm suñ ek'in ew ese sinyam yadñ e nuñ igñ ab af. ⁶ Etñ ów çbr çbr amua na sosiem anake Nyam ec'erm bebl a, [b'ow ok agñ a ek'egñm eke k'çny in ec'elum ab af a]. ¹⁷ Legñ ek'ec ab em, çny yeji ow a ek'am iir eb sikpl em a, ebeñ eke kokr ana.

⁸ Kç jam aña, igññ ów amua feñ ek'el: erm bebl, erm wewe lele erm suñ ab a okr es. Ke wewr lel odad ebl kçkm kçkm ab k'ánm çny nenym eym çkm. ⁹ K'çnyñ yadñ k'çñanin çny çfr em ij, anke çny ec'elel eke aan es legñ sig em a, waal elul es ese mob sus em sig af, ¹⁰ etñ ese mob sus em owr af, ewal meny anññ ese egn owr af. Çny eci eb ir owr ab em segn feñ am otr Nyam ek'el çny e kok Es ab es, † yec'etñ ke çtur uwr ir any ok çny es sos em. ¹¹ Jam aña agñ a feñ el kpeñ kpeñ, ow çnym Jwif lel egn ek'elm Jwif ab, egn eke wel ubrm likr es lel egn eke wel ubr likr es ab, ebr ejeci ec'agñ lele mebey ab, †† madu lel ewi ab. Gbeka low tasi a: el Krist ek'el low feñ, ke anñ agñ feñ ek'ub'r nawre ab em a.

¹² Nyam çsum ot çny eke k'eel in ec'agñ etñ li b'erur çny. Ow sosiem a, ow akpl eke k'çnyñ erm ek'erur lele çrñ ikñ ab iy em gbçñ, erm mamn, es is ec'erm, erm frçk lele low eku ec'erm ab. ¹³ Ègnñ egn egn ec'elel eke anñ a ebr ke áparir low yeji, sakp sakp feñ ek'çny em ec'egñ nyam b'ow çny low lawl ab a. Ow it eke k'áparir low ese elel eke Es Kçkç ap çny ab af. ††† Etñ low eke ki kokr tasi a el erur eke k'çnyñ çny çfr em a, anke erur el low eke b'çny agñ okr af. ¹⁵ Ke Krist ec'erm es ey a nyímm çny ec'erm a; tasi em a, erm es ey ikñ na em anake Nyam eññ çny eke k'okar af eel nyam ese sos

† Selu 110.1. †† Koljs eyn eci silél esig beb em a, wel éñnm so-dad ek'anñ ob na [...] ec'araññ a. ‡ Nuñ Çb 1.26. †† mebey:agn eke wel am eññ mebey lel na em a, el agñ eke wel b'eseñ Siyitel, ke ir eb Ok-ij Ibr ec'afr em a, ke agñ em ec'eb ir owi em, anñ jam kçkç. †† Matie 6.12-14.

meñ nyam coco af a. Segn feñ çñan in bia. ¹⁶ Ke Krist ec'odad ebl a, éññ usu çny ec'erm ab em in ec'ob çny a feñ ab. Yègmñin low ke çmanin ów çny çfr em sewr feñ em. Èlul Nyam bia çny ec'erm feñ em, ègnñ selu, ègnñ Nyam e sej ejeci lele sej eke Abñ Lala †† b'çny çny ab ab. ¹⁷ Low feñ eke bi kokr oglog bi dadr ab em, kòkr Es Kçkç Jesu e nin em, ke in em èlul Es Nyam bia.

Elle eke kretienel k'ir eb af okr em

¹⁸ Çyçw, çny, isr es çny ecel ec'any af, ese elel ek'ow it eke ki kokr Es Kçkç ec'any af ab af.

¹⁹ Çyçw ecel, èrurir çny eyel ke k'çnyñm el lokm yony em.

²⁰ Ey, çnyñ agñ ek'ew çny a ec'elum low low feñ em, anke ow el low eke Es Kçkç b'erur.

²¹ Ey esel, k'ijar çny ec'ey a gbre, yec'etñ ke sos k'çwm el es.

²² Madu, low low feñ em èlumñ çny e wus af aña eci es ew esel a. Ow elm eke -li b'ew çny nyamñ af ce ki kokmñ el e lís e low mawl em, yec'etñ ke -l'aw çny. Kç èl-umn el erm nyam em tasi, elum ek'çnyñ Es Kçkç ec'a sosiem. ²³ Juma feñ eke bi kokr a, kòkr erm nyam em, ese Es Kçkç eci juma çny am kokr af, ke ow k'élm ese agñ ec'af. ²⁴ Ow sosiem a, madu, çkan eke Es Kçkç b'ow çny ow ec'ob ap, ob ap a eke l'edñ l'ew in ec'agñ es a. Tasi em a, Es Ew Es a ek'am kokr in eci juma a, in l'el Krist. ²⁵ Gbeka egn yec'eke am kok low ññ a, b'ow eññ yec'ek'el in ec'a, ese elel eke li kokr low ññ ab af, anke Nyam eci low eke b'ow kok ab em, li k'ow li jejm agñ es.

4 Agñ eke el madu eci es ew esel a, kòkr çny e madu a e low nenymbri nyam em, ke ñkopre k'ánm em. Ke çkan ek'çny yeji çnyñ Es ew es nyam ek'anñ afr.

Ów çm

² Segn feñ àññ Nyam ñçñ em, ke çny e Nyam e bia eke b'çnyñ Nyam ñçñ em a él erm ew em. ³ Nyam ñçñ ab em, ey yeji ñçñ ey eci, yec'etñ ke Nyam kók s'eññ abusu s'çmun in ec'odad ab es, ke si dád Krist eci lís e low eke lçl es a. Tasi em a, low na eke lçl es a sosiem anake m'anñ sobel em a. ⁴ Nçñan Nyam yec'etñ ke m'çtu m'otar odad a akr ayl, ok agñ es sos em, ese elel ek'ow it eke mi ki kok ab af.

⁵ Àan es nuñ em çny em agñ ek'uwm Krist any a e lís, ke abusu feñ eke b'eru çny es a k'írmñm. ⁶ Ke segn feñ çny ec'odad ebl él amamñ, ke mok àññ em, ke uwr any dadr egn feñ odad ese elel ek'ow it ab af.

Esñ es abal el

⁷ Erur em ec'ey lisijim Tisik, ††† abu elum es nimamñ ek'el em lawl Nyam e juma kok ab em, b'ow çny çny em e lís ec'amani feñ. ⁸ M'am erm'n tasi eke li k'ow li dad

††† Efes 5.19-20. ††† Tisik:Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; 2 Timote 4.12; Tit 3.12.

ḵny ey e lís ec'amani, ke l'átr ḵny sos es yeji. ⁹ Onesim † ek'el ḵny em ec'egh, ke el erur em ec'egh lisijim a anake am ewl'l a. -Li b'ow -l'bk' ḵny ów a fegh ek'am ey aḡa a ec'amani. ¹⁰ Aritak †† ek'anḡ sobel em em ab a, am esḡn ḵny, ebēn neny nyam Mark ek'anḡ esē Barnabas e lisi-jim af a, in yeji am esḡn ḵny. (Mark ec'a, ikḡn anym irir in e lís e low. Eke l'ow ḵny ogḡ yogḡ, èbr ir sēyn sēyn.) ¹¹ Igḡ a eke wēl b'esḡ Jesu ke wēl b'ok en es Jus-tus a yeji am esḡn ḵny. Jwifel ek'egḡ Krist e low eb a, el em a, agḡ nyahan na cē anake am kok juma em ab Nyam e gbrenḡbi usu a ec'a. Eḡ -l'atr'm sos es ḵḵḵ ligbel.

¹² Epafra, ‡ ek'in yeji el ḵny em e nyam a, am esḡn ḵny; Krist e libḵwi na sēḡ fegh b'atr sos es ḡḡḡ Nyam ḵny eci, yec'etḡ ke ótur inymn es kikri, áḡḡ esē agḡ ek'agb ḵmn em, ke bebē sos eke ki kok low fegh eke

† Onesim:Filemḵ 10,15. †† Aritak:Ob Kok 19.29; 27.2; Filemḵ 23 Mark:

Barnabas:

‡ Epafra:èkn 1.7.

Nyam b'erur ab af. ¹³ M'ḵtu eke mi k'ij in e nun af e danḡku low na eci: li b'ij gbre ḵḵḵ ḵny lele Laodise ec'agḡ lele Iyerapolis †† ec'agḡ a ec'ab. ¹⁴ Luk ‡ ek'el erur em ec'ey lawl ke el sēkp kok es lele Demas ab am esḡn ḵny.

¹⁵ Èḡḡn in ey lisijimel ek'anḡ Laodise a, lele ey lisijw Nēfa lele Nyam ec'agḡ eke b'as luku in ec'akḡ ab ab ḵḡn ey. ¹⁶ Sica lēḡ eke b'awal lel na ba ow b'uwr a, kókr el el eke ki kokr ke wēl ótu awl Laodise eci Nyamel ab em yeji. Ke ḵny yeji áwal yec'a eke b'ow anḡ el ogḡ a ow a. ¹⁷ Ow ec'uwr em a, d'adr Arkip ††† kok es Kḵḵḵ e ju-ma ek'abul il a sēyn sēyn.

¹⁸ Em Pḵl, em obi ec'abu em mi ḵḵ esḡn na lel na ec'uwr em. Sica k'ijal es eke m'anḡ sobel em.

Ke Nyam ec'ḵḵḵ a áḡ ḵny af.

†† Laodise lele Iyerapolis ab:el eb yony ek'ir titm Koljs. ‡ Luk:2 Timote 4.11; Filemḵ 24. ††† Arkip:Filemḵ 2.

1 TESALONI

Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni el Maseduan wus af ec'eb egbel ab em e nyam eke anj Grék wus af. Silven eke emeny wél b'esh Silas a lele Timote ab anake elum Pól abu sigm Nyamel es Tesaloni eb ab em a. Pól ctum anm yogj ibnm kóh, anke Jwifel ek'any yogj a ckm'n ow ec'abusu (Ob Kok 17). Pól ngbonj Maseduan wus af etj n'im Akayi wus af. Gbékó eke n'ngbonj Maseduan a, n'wé Timote im Tesaloni eke k'ekn cmm esel a, eke -l'igjém el ec'cmm a -l'elum es gbre ijr ek'any yogj a sosiém.

Sica eke Timote anj yogj ow, ke ism Pól amani amamn ab a, ow wj sos em iqn'n kóh etj n'awj wél lel na. (Na ke akpo 51 oglog 52 em ana Jesu e mew e jam.) Lel ab em, Pól wj Nyam bia etj atr Tesaloni ec'cmm esel a sos es eke -li k'inym es kikri cmm em, -n'imn anym eci.

Nun 1 toj nun 3 em a, Pól am ckm el el eke li kokr juma wél ec'arajh a. Etj n'am elu in e sos em iqn eke n'ony a ckm, anke eke gbre ijr anj kóh yeji, -n'inym es kikri el ec'cmm ab em. Etj n'am dad wél ec'ekn ec'erur eke n'am cny a e low. Nun 4.1-12 em a, Pól am at neny es ckm el low yegm eke -n'ejan es an nyim nyim af a e low, etj nun 4.13 toj nun 5.11 em a, n'am dad wél eke wél k'wsu sos nfaci ij e lís. Yogj em ce l'ayal luw em anj igb lele ey Es Kóhó Jesu Krist e meny ewl ow ab ab e low yeji.

In e lel a ec'uwj em a, n'wé wél ów etj l'edj wél cwró.

Esjeh

1 Pól, Silas lele Timote † ab e lel ek'am awj Nyamel ec'agj ek'any Tesaloni banj, k'el Nyam Es lele Es Kóhó Jesu Krist ab ec'agj. Ke cwró lel erm es ey ab ánj cny ab.

Tesaloni eyj egrj Nyam ec'Amani Mamn a eb cmm em

² Si k'wé Nyam bia segrj fej cny fej eci, etj si b'kóh cny segrj fej, ey e Nyam njh njh em. ³ Nyam ey Es ec'any af si b'kóh cny e nawre ek'ubr e juma e kokr, cny ec'erur ek'cny e low e kokr, lel erm ek'usrir ey Es Kóhó Jesu Krist em ec'cmm ek'cny ab ab e low. ⁴ Agj lisijimel, Nyam erur cny, etj s'uw any eke li csum l'ot cny eel in eci. ⁵ Tasi em a, Amani Mamn ec'odad eke si dad cny a, ow elm odad ebl neny em ce, kó Abj Lala ec'abusu lele in ec'abu elum em ab, etj s'uw any tasi ek'ow el low nawre. Etj uwj any eke, ey ec'es an cny ec'arajh a, cny e nimamn eci. ⁶ Cny obi yeji wewrmn ey lele Es Kóhó ab ów. Gbre ijr kóh ec'arajh yeji, egrj Nyam ec'odad a ebr, sos em iqn ek'Abj Lala wj cny ab em. ⁷ Ow wj cny eel Maseduan lele Akayi wus ab ec'agj ek'ub nawre a e sewl mamn. ⁸ Tasi em a, Es Kóhó ec'odad a anj cny ogj Maseduan wus af a etj cmm es im toj ok Akayi wus af. Etj ow elm na ce, kó cny ec'cmm ek'cny Nyam em a yeji e low eb es susu a fej; emeny

† Silas Ob Kok 15.22; Timote:

ow ebam eke si k'wb ow ec'amani ij. ⁹ Agj a fej am dad el el ek'ebj ey cny ogj a, erm em ek'itjnin eel Nyam eci, sekp e nun igj ek'igj elul es, ke egrj Nyam ek'any owr ke el Nyam nawre a eci low kok a e low ebr a. ¹⁰ Ca am ekur in ec'Iy Jesu eke b'ow anj afr ow a. In eke Nyam igbm'n luw em n'any owr a, in anake l'eb l'elu ey es Nyam ec'erm bebl ek'am ow a e lís a.

Pól e juma eke kok Tesaloni banj

2 Agj lisijimel, cny obi yeji uwj any ek'ony ogj a eke s'ow a cwsu ey. ² Uwj any yej'eke legj anym em a, wél ijr ey gbre, wewr ey Filip banj a. Gbékó eben yeji, Nyam ec'erm susu ek'ny ey ab em, si dad cny in ec'Amani Mamn a ec'odad, gbre ij kóh ec'arajh. ³ Tasi em a, ey ec'ow cmm a elm yadj em, ow elm ów tutr ejnj em, ow elm kprakpr em. ⁴ Kó ey, Nyam ekn eke s'ctu etj l'abul ey in ec'Amani Mamn a e dad. Sica s'am dad Nyam ec'odad, etj s'cmm agj em ec'erur es, kó Nyam eke b'ekn ey e merm em a ec'erur s'am ol es. ⁵ Cny obi uwj any eke legj kaka si dadm meju ec'odad; legj kaka si kokm os ejnj e low. Nyam ij ow e danju. ⁶ S'cmm ek'egj k'aw ey, ke ow el cny oglog ke ow el agj ejeci.

⁷ Ke s'ctu ce eke si k'wé cny low ebr, eke s'el Krist ec'erm esel a sosiém. Gbékó s'el agj fróh cny ec'arajh ese el el eke ey lís, fróh em bi kok in ec'ey e lís e low ab af. ⁸ Cny ec'erur eke s'ony a sosiém, c'wé cny Nyam ec'Amani Mamn a cny ce, kó ey obi ey obi e sel a yeji, anke cny iil an kóh ey eci. ⁹ Agj lisijimel, am ckm el el

eke si kokr juma lɛc ɛm a: ncok lele lɛgɔ owr ab abu anɔ ɛy juma kok ɛm, nɛnɛ anake si dad ɔny Nyam ec'Amani Mamn a ec'odad a, yec'ɛtɔ ke si k'ɔcm ɛy e lɪs e low s'abulm ɔny ɛm ec'ɛgɔ kaka.

¹⁰ ɔny ek'ubr nawrɛ a, ɛy ec'es an ɔny ec'araɔn a ayl, el nɛnyɛmbri nyam ɛm eci ek'abr ɛnym kaka anm ɛm. ɔny obi yeji ijr danɔku, ɛtɔ Nyam yeji ij danɔku. ¹¹ ɛmeny uwr any eke si kok ɔny ɛm ec'ɛgɔ nyam nyam e lɪs low ɛsɛ elɛl ek'ɛy ɛs bi kok in ec'ɛy ab af. ¹² S'ɔm ɔny ɔw, s'a-tr ɔny sos ɛs, s'ibrm ɔny sakp ɔnɔ eke k'aan ɛs ɛsɛ elɛl eke Nyam erur ab af. In anake l'ɛsɔ ɔny eke k'okr in ec'es ɛw ec'anygbɛl ab ɛm a.

¹³ Na sosiɛm s'am ɔɔ Nyam bia sɛgɔ fɛɔ, eke ebmɔ odad eke si dad ɔny a ɛsɛ agɔ ɛm ec'odad af, kɔ ke ebr ɛsɛ Nyam ec'odad af a. ɛɛ, nawrɛ Nyam ec'odad ab ana! ɛtɔ li bi kok juma ɔny ɛm l'itɔɔ ɔny ek'ubr nawrɛ a. ¹⁴ Agɔ lisijimɛl, sica ɔny yeji ɛkan ɔw a ɛsɛ elɛl eke Nyam ec'agɔ ek'anɔ Jude e Sinyamel ɛm ke ub Jesu Krist nawrɛ a ɛkn ab af. ɔny yeji, ɔny e baɔɔ ɛyɔ ijr ɔny gbɛɛ ɛsɛ gbɛɛ ijr nyam a cɛ eke Jwifɛl ijr Sinyamel amua ec'agɔ ab af. ¹⁵ Jwifɛl amua anake ibi ɛs ɔɔɔɔ Jesu lele *kokoba* ɔɔ ɛsɛl ab ab, ke ɛy yeji ijr ɛy gbɛɛ a. -N'am kokmɔ Nyam ec'erur, ɛtɔ -l'el agɔ fɛɔ ec'ɛfnu. ¹⁶ -N'am ɛdɔɔ ɛy eke si ki dad sel ɛtɔ ec'odad s'ok agɔ ek'ɛlm Jwifɛl a bake -n'ɛtɔ sel. Ow ɔɔ sikpl a eke god'ɛtɔ -li kokr a obn afɔɔ ɛs. Na sosiɛm anake ow e nuɔ ɛdɔɔ ɛm a Nyam ec'erm bebl a ɛtɔ ɛl a.

Pɔl am erur eke ɛmeny k'ɛkn Tesaloni ɛyɔ

¹⁷ Agɔ lisijimɛl, nawrɛ si kpab ɔny ɛs lɪs sos megl ɛm ow ibn tɛl, kɔ ɛrm ɛm a s'anɔ ɔny ab. S'erur tasi ɛtɔ s'a-tr sos ɛs eke ɛmeny si k'ow s'ɛkn ɔny. ¹⁸ S'erur eke si k'ow ɛy fɛɔ s'ɛkn ɔny, ɛtɔ ɛm Pɔl, ɛm ɔny ɛm a, m'atr sos ɛs sakp ɔnɔ eke mi k'ow, kɔ *Satan* ɔcm ɛy ow ec'abusu. ¹⁹ ɔny ɔɔɔɔ eel ɛy e low ɔmɔ, ɛy e sos ɛm iɔɔ, ɛy ec'anygbɛl tufɛ, ɛy ɛs ɔɔɔɔ Jesu ec'any af, in e mowrɛɛ e lɛgɔ a. ²⁰ ɛɛ! ɔny anake eel ɔny e low kok ɛm, ɛy ec'anygbɛɔ lele ɛy e sos ɛm iɔɔ ab a.

³ ¹⁻² Na sosiɛm, eke si k'ɔtum s'ekum ij a, si bɛbm eke si k'anɔ Atɛn † ɛy ɔny, ɛtɔ s'erm ɛy lisijim Timote eke bi kok Nyam juma ɛy ab, ke bi dad Krist ec'Amani Mamn ec'odad a. S'erm'n eke li k'ow l'usur ɔny ɛrm ke l'atr ɔny sos ɛs ɔny ec'ɔmɔ ab ɛm, ³ yec'ɛtɔ ke ɔny ɛm ec'ɛgɔ kaka k'ɛym wus gbɛɛ ijr na ek'anɔ ɔny ec'araɔn ab ɛm, anɔke ɔny obi yeji uwr any eke gbɛɛ ijr na, el low ek'ɔɔ ɛy ɛs. ⁴ Ow a eke s'anɔ ɔny ogɔ a, s'ikɔ anym si dad ɔny eke wɛl b'ow ijr ɛy gbɛɛ. Ca ow anake ow ɛy a, ɔny uwr any. ⁵ Na sosiɛm, eke mi k'ɔtum m'ekum a, m'erm Timote eke k'ow otar ɔny ec'ɔmɔ a e low akr ɔk'm, anɔke m'am ebr ɛrmij, ek'oglog ɛgɔ ɛju ɛs a ɛju ɔny okr wus, ke juma eke si kok a el low ɔfr ɔfr ɔfr.

⁶ Sica Timote anɔ ɔny ogɔ a ow ‡ ɛtɔ ɔɔ ɛy ɔny ec'ɔmɔ lel erur ab ec'amani, eke b'ɔkan ɛy e low sɛgɔ fɛɔ sɛnyɔ sɛnyɔ ɛtɔ am erurir eke k'ɛkan ɛy, ɛsɛ elɛl eke ɛy

yeji s'am erur eke si k'ɛkn ɔny ab af. ⁷ Ow sosiɛm a, lisi-jimɛl, ɔny ec'ɔmɔ ec'amani e s'iri ɛy e sos ɛs ɔw na ɛm lel ɛy e gbɛɛ ijr na ɛm ab a, ɛyɔ ɛy ɛrm ɛs, atr ɛy sos ɛs.

⁸ Sica sel ow ɛy ɔfr, anɔke inymɔ ɛs kikri ɛs ɔɔɔɔ ab ec'af okr ab ɛm. ⁹ Kɔ ayaf tasi si k'ɔɔɔ Nyam bia sos ɛm iɔɔ na eke s'ɔny, ɔny sosiɛm Nyam ec'any af ab ec'ee?

¹⁰ Ncok lele lɛgɔ owr ab si b'at lebl ɛs si ɔɔɔɔ Nyam eke li k'ɔɔ ɛy abusu bake ɛmeny blel s'ɛkanin, ke si yibr low yec'ek'anm ɔny ec'ɔmɔ ab ɛm a.

¹¹ Ke blel ɛy ɛs Nyam in obi lele ɛy ɛs ɔɔɔɔ Jesu ab k'ok ɛy ɛjagb bake s'ow s'ɛkn ɔny. ¹² Ke blel ɛs ɔɔɔɔ ɔɔ erur ek'ɔnyɔ ɔny ɔfr ɛm lel agɔ ec'ɛjɛci e lɪs ab a, ɔgb bubu af ɛsɛ elɛl ek'ɔny ec'erur eke s'ɔny a agb ab af.

¹³ Ke blel l'usur ɔny e mɛrm a, eel lala ke abr ɛnym kaka k'anm ɔny ɛm Nyam ɛy ɛs ec'any af, lɛgɔ ek'ɛy ɛs ɔɔɔɔ Jesu b'ow ow lele in eci *afɔ* ɛrm ɛsɛl lala † a fɛɔ ab a.

Es an mamn eke Nyam b'erur

⁴ Sica agɔ lisijimɛl, ow ek'ɛmeny mi ki dad a el, ɛsɛ elɛl eke wɛwar ɛy e lɪs ɛs an mamn ek'akpl Nyam sos ɛm, ke am kokr ɛbɛn a, s'am ɔny ɔny, s'ibrm ɔny atrm ɛm, ek'ɛs ɔɔɔɔ Jesu e nin ɛm a, k'ucur ɔnyɔ ɛs ɛbɛn iman anym eci akm na e kokr a. ² ɔny obi yeji uwr low yec'eeke si yeɔm ɔny ɛs ɔɔɔɔ Jesu e nin ɛm ab any. ³ Kin, ow eke Nyam am erur a: ke ɔny ec'es an a ɛl lala in ec'any af; ke ɔsur sos nfaci ij e lɪs. ⁴ Ke ɔny ɛm ec'ɛgɔ nyam nyam ɔw any ɔnyɔ sos ɛs nfaci ij e lɪs, † an ɛs lala ɛm lele sos us ɛm ab, ⁵ ke k'iyɛbm ɔw ɛtɔɔ ec'aw akam'n ɛs ɛsɛ Nyam any uwm ɛsɛl af. ⁶ Low na ɛm a, ɛgɔ kaka k'ɛju lawl ki kok'r low ɔbr, anɔke ɛs ɔɔɔɔ b'ow jɛj agɔ e bi kok ɔw amua a eci low ok, ɛs'elɛl eke s'ikɔ anym si dad s'ayal s'ok ɔny ab af. ⁷ Tasi ɛm a, Nyam ɛsɔɔ ɛy eke si k'anɔ sikpl owi ɛm, kɔ ɔw lala kok ɛm.

⁸ Na sosiɛm ɛgɔ ek'ɛgɔm low yeɔm na ebm a, ow elm ɛgɔ eci low yeɔm li digɔm l'ɛlum ɛs, kɔ Nyam ek'ɔɔ ɔny in ec'Abɔ Lala a eci low yeɔm li digɔ l'ɛlu ɛs.

⁹ Sica yec'ek'el agɔ lisijimɛl ɔfr ec'erur e low a, ow ɛbam eke wɛl ki ɔnɔ lel awɔ ɔny, anɔke ɔny obi ɛm wɛwar Nyam ogɔ elɛl eke k'erurir ɔny ɔfr a. ¹⁰ ɛtɔ erur ikɔ na e low anake am kokr Maseduan wus nimum af ec'agɔ lisijimɛl a fɛɔ e lɪs a. Gbɛkɔ agɔ lisijimɛl, ɛmeny s'am ibrm eke ki kokr ow akpl obn. ¹¹ ɔtar sos ɛs ke ɔnyɔ ɛrm ɛs ɛy ɛm, ke k'ɛymɔ ɛgɔ e low ɛm, ke k'okɔ juma ɔny obi ec'abu ɛm, ɛsɛ elɛl eke si dad ɔny ab af, ¹² yec'ɛtɔ ke agɔ ek'ɛlm Krist e jam us ɛsɛl a, ɔny ɔny ec'ɛlum. Ke ɔny ec'es abur a k'ɛlm agɔ eci.

Es ɔɔɔɔ e mowrɛɛ

¹³ Sica agɔ lisijimɛl, s'erur eke k'uwr Krist e jam us ɛsɛl ek'uw a e lɪs e low any, yec'ɛtɔ ke k'anmɔ ɔny ɛm ɛs'agɔ likpr a ek'ɔnyɔm ɔmɔ ec'ab af. ¹⁴ Eke s'ub nawrɛ

†† Erm ɛsɛl lalaoglog agɔ a fɛɔ ek'el in ec'a
‡‡ Ke ɔny ɛm ec'ɛgɔ ɛgɔ nyam nyam ɔw any ɔnyɔ sos ɛs nfaci ij e lɪs:agɔ beɔ b'iri ɛsɛ, Ke ɔny ɛm ec'ɛgɔ... ɔw any oc ɔw lala ɛm lele anygbɛɔ ɛm ab.

† Ob Kok 17.5-6. †† Aten:Ob Kok 17.15-16. ‡ Ob Kok 18.5.

eke Jesu uw etɔ l'ewl n'annj owr a, eben nenyembri nyam s'ub nawre eke Nyam b'ow ɔɔ agɔ ek'ub Krist nawre ke uw a ewl ow in ab.

¹⁵ Sica kin yec'eke Es Kɔɔɔ in e low yegm em dad ey, ke s'am elu ɔkm: Es Kɔɔɔ e mowrer e legɔ a, ey eke si b'ow s'annj owr a, si k'ow s'ikɔm agɔ ek'uw a ec'anym. ¹⁶ Legɔ a, wɛl b'ow iri lebl nyam ikɔ ek'el Nyam ec'erm esel ec'es ew es a e lebl lele Nyam e kɔkr e lebl ab ab, etɔ Es Kɔɔɔ b'ow annj afr us es. Agɔ ek'ub Krist nawre ke uw a b'ow igb annj owr krekre. ¹⁷ Ke sica, ow e jam a, ey eke legɔ a si b'ow s'annj owr a, Nyam ɔɔ ey s'igb el ab jru em s'im s'obr Es Kɔɔɔ afr. Nene anake si b'ow s'annj Es Kɔɔɔ ab seɔɔ feɔ a. ¹⁸ Ow sosome, atarir sos es ɔɔ ɔɔ sodad amua em.

5 Sica agɔ lisijimel, yec'ek'el seɔɔ lele wanci ab ec'a, ow ibram eke wɛl ki kɔn lel awɔ ɔɔ, ² anke ɔɔ obi yeji uwr any tasi eke Es Kɔɔɔ e mowrer e legɔ a b'ow okr ey es esɛ elɛl eke ulu b'ow ncok em ab af. ³ Legɔ ab em ek'agɔ b'ow dad esɛ: «Low kaka anm, feɔ el erm es ey a!» ⁴ yogɔ anake legɔ a b'ow okr el es kpɔ em nɔɔn el a. Ow b'ow annj esɛ iy ɔɔn eke b'okr lok ab lis es ab af; etɔ egɔ kaka k'ow ecm saw.

⁴ Kɔ agɔ lisijimel, ɔɔ ec'a anm ncebn em eke legɔ na k'okr ɔɔ es esɛ ulu ec'ab af, ⁵ anke ɔɔ feɔ eel legɔ owr lele usu ayl ab ec'ey. Ey s'elm legɔ uk lele ncebn ab ec'ey. ⁶ Na sosome ow itm eke si k'eru memn es'agɔ amua na ec'ab af, kɔ s'annj any owr, ke low feɔ em any ok ey es. ⁷ Memn eru esɛl a, legɔ uk em -li b'eru memn; etɔ mar egɔ esɛl a, legɔ uk em b'egɔ mar am ɔɔ. ⁸ Kɔ ey eke s'el usu ayl ec'a, ow akpl eke si k'ok any es, ke s'oc ey ec'omn lel erur ab esɛ ar mob eke s'ok sos af, ke ey e sel etɔ ec'eku anɔ esɛ kpokpo tufe eke s'us af, ⁹ anke Nyam ɔɔ ey eke si k'im s'ey in ec'erm bebl ab em, kɔ ke ey Es Kɔɔɔ Jesu Krist ɔɔ ey sel etɔ. ¹⁰ In l'uw

† Jan 5.25. †† 1 Korɛnt 15.51-52. ‡ Matie 24.43; Luk 12.39; 2 Pier 3.10. †† feɔ el erm es ey a; Jeremi 6.14; 8.11. †† Esayi 59.17.

ey sosome yec'etɔ ke n'ɔɔ ey s'annj owr in ab, eke s'annj owr etɔ s'uw yeji. ¹¹ Na sosome, ɔmanin ow ke atarir sos es ɔɔ em esɛ elɛl eke am kokɔ god'etɔ ab af.

Ów ɔm es abal el lele esɔn ab

¹² Agɔ lisijimel, s'am dad ɔɔ eke k'ɔɔn agɔ ek'am kok juma ɔɔ ec'araɔn, yegm ɔɔ low, ke nyimn ɔɔ Es Kɔɔɔ e nin em a ec'elɛm. ¹³ ɔɔn el e sos usr kɔn lele erur ab, juma eke -n'am kok a sosome. Anɔn erm es ey em ɔɔ ɔɔ.

¹⁴ Agɔ lisijimel, s'am nɔɔn ɔɔ, enymn ɔkɔɔn abr; atar agɔ eke sos ɔɔ es a sos es, elum abɔ em ec'ɔɔ-ɔɔ a abu, ke ɔɔn low eku egɔ feɔ e lís. ¹⁵ Ewr erm ke egɔ kaka k'ocm low nɔɔn ɔɔn low nɔɔn any. Kɔ seɔɔ feɔ ɔɔ low nimamn e kok es ɔɔ ɔɔ em lel agɔ feɔ eci lís ab.

¹⁶ Seɔɔ feɔ anɔn sos em in em. ¹⁷ Sakp sakp feɔ k'ɔɔn Nyam nɔɔn. ¹⁸ ɔɔn Nyam bia low low feɔ em. Na el low eke Nyam am ibrm eke ki kokɔ, ɔɔ ek'okar af Jesu Krist ab a. ¹⁹ K'irmn Abɔ Lala ec'al ek'annj ɔɔ em ab es. ²⁰ K'ifan odad eke Nyam b'ɔɔ ɔɔ ec'araɔn e kokoba ɔɔ esɛl dad ɔɔ a, ²¹ kɔ igbal low feɔ ogɔ ekan, ke úcur yec'ek'akpl a ɔɔn es. ²² Ke ɔɔn sos es low nɔɔn feɔ e kok em.

²³ Ke Nyam ek'el erm es ey e nɔɔn a in obi áyal ɔɔ nimum; ke n'ɔɔ ɔɔ ec'egɔ el a nimum ek'el abɔ, liy, lele sos megl ab a él lala, ek'abr enym kaka anm em toɔn bake ey Es Kɔɔɔ Jesu Krist e mowrer e legɔ a ów. ²⁴ In eke n'am esɔ ɔɔ a, li b'ow li kok ów amua feɔ iy nɔɔn, anke l'el cece.

²⁵ Agɔ lisijimel, ey yeji n'ɔɔn ɔɔ ey. ²⁶ Bibrmnin ɔɔ ɔɔ es'agɔ lisijimel af Krist em. ²⁷ M'am nɔɔn ɔɔ m'ok ɔɔ merm sabu af, ek'Es Kɔɔɔ e nin em a, k'awal lel na okɔ agɔ lisijimel a feɔ. ²⁸ Ke ey Es Kɔɔɔ Jesu Krist ec'ɔɔn a anɔn ɔɔ feɔ ab!

2 TESALONI

Ów ek'it eke wél k'uw any

Tesaloni eyŋ e lel yony em na em, Pól am ɔŋ Nyam bia, anke Tesaloni eci ɔmn esel a ɔny ɔmn etŋ eke wél am ijr el gbre a ɔɔɔ yɛji, -li b'erurir el ɔfr. Pól awŋ el lel na eke k'atr el sos es, ke élum el abu low ek'am ɔŋ el sel at Nyamel ab em.

Nuŋ 1 em a, Pól am atr el sos es gbre eke wél am ijr el a eci, etŋ n'am ɔkn wél eke Es Kɔɔɔ Jesu b'ow ewl ow ɔɔɔ el, ke íjr agŋ eke am ijr el gbre a gbre. Nuŋ 2.1-12 em a, Pól am dad Es Kɔɔɔ ek'ow a e low, anke agŋ ɔwr ɔmn esel a sos es dad el eke Es Kɔɔɔ in ow god'etŋ. Pól am dad erum mar eke gbuŋ ke Jesu in éwl in ow a, Low ŋuŋ kok es nyam in b'ow in ey ɔkm. Ow'n ɔny Low ŋuŋ ec'abusu etŋ ow'n b'ow in ɔnyanin low Nyam ab. Gbɛk Es Kɔɔɔ Jesu in b'ow in ibi egŋ ikŋ na. Nuŋ 2.13, nuŋ 3.15 em a, Pól am dad ɔmn esel a eke k'inym es kikri ɔmn em ke ám ŋɔŋ Nyam.

Sica lel a ec'es ok em a, Pól dad low nyam eke l'iri ke el el e Nyamel a e lís e low. Low a eke l'iri a el Nyamel ab em ec'agŋ a ek'érum juma kok owi a e low. N'am ɔŋ abusu eke wél k'ocr sos es ɔrŋu amua e lís, anke el ec'es an a elm ow a eke -n'éŋan low a eke li yegm wél ab em a (nuŋ 3.6-15 em a).

Sica lel a ec'uwŋ em a, l'edŋ wél ɔwr.

Esŋŋ

1 Pól, Silas † lele Timote ab e lel ek'am awŋ Nyamel ec'agŋ ek'anŋ Tesaloni baŋŋ, ke el Nyam ey Es lele Es Kɔɔɔ Jesu Krist ab ec'agŋ: ² Ke Nyam Es lele Es Kɔɔɔ Jesu Krist ab édŋ ɔny ɔwr, ke ɔŋ ɔny erm es ey.

Tesaloni eyŋ e lɛc ek'am ɔny ɔmn em, gbre ijr ec'araŋŋ

³ Agŋ lisijimel, ow akpl eke sɛgŋ fɛŋ, si k'elu Nyam bia ɔny sosiem. Ow it eke si ki kok eɓen, anke ɔny ec'ɔmn ek'ɔnyŋ a am bobn etŋ ɔny ec'erur eke ɔny ɔfr em a, am agb imn anym eci sɛgŋ fɛŋ. ⁴ Na sosiem, si bi dad ɔny e lís e low, s'aw ɔny Sinyamel ec'agŋ a fɛŋ eke b'as luku igŋ Nyam nuŋ a ec'any af, anke ɔny b'inymn es kikri ɔmn em, gbre ijr lele sos es ɔw fɛŋ eke b'ɔbar ab ab em.

⁵ Gbre ijr amua am yegm eke Nyam e jej ok a el nyim nyim. Tasi em a, gbre ijr amua sosiem anake b'ow eel Nyam e *gbreŋgbi* usu a ek'am ijr ow e gbre a ec'agŋ tasi a. ⁶ Nyam el nenyembri nyam Es: ow sosiem agŋ ek'am ijr ɔny gbre a, el yeji li b'ow l'ijr wél gbre. ⁷ Etŋ ɔny ek'am ijr gbre a, li b'ow l'eyr ɔny erm es, ɔny lele ey ab, lɛgŋ eke Es Kɔɔɔ Jesu b'ow anŋ afr ow in lele *erm* esel abusu esel ab ab a. ⁸ Lɛgŋ a, li b'ow n'anŋ al ek'am iri ec'araŋŋ l'ey ɔkm, yec'etŋ ke li kók agŋ eke uwŋ Nyam any, †† ke éluam ey Es Kɔɔɔ Jesu ec'Amani Mamn a low ŋuŋ. ⁹ -Li b'ow -n'éŋn gbre eke k'ow ɔnym

† Silas:Ob Kok 15.22; Timote:

†† Esayi 66.15.

uwŋ, etŋ gbre ij akpasu na, b'ow ɔny kpab el es Es Kɔɔɔ e lís lele in ec'anygbel e lɛc ab ab e lís. ^{††} Low a b'ow ey lɛgŋ a ek'Es Kɔɔɔ b'ow ow a. Li b'ow l'ow yec'etŋ k'agŋ a ek'el in eci ke ub'r nawŋ a, úsr'r sos, kókkm'n. ɔny yeji b'ow anŋ el em, anke ubr amani a eke s'ɔŋ ɔny a nawŋ. ^{††} Na sosiem, sɛgŋ fɛŋ s'am ŋɔŋ Nyam s'ɔŋ ɔny yec'etŋ ke ey e Nyam a ékn ɔny esɛ agŋ eke it af, in ec'esŋ a eke l'esŋ ɔny ab em. Ke in ec'abusu ab em, l'élum ɔny abu kokŋ low nimamn fɛŋ ek'am erurir a, ke n'ɔŋ ɔny ec'ɔmn a ew gbagba! ^{††} Na em a wél b'ow dad ey Es Kɔɔɔ Jesu e nin mamn, etŋ ɔny yeji -li b'ow -l'aw ɔny. Ow b'ow el ey e Nyam lele Es Kɔɔɔ Jesu Krist ab ec'awŋ ek'ɛŋan.

Gbuŋ ke Es Kɔɔɔ e lɛgŋ a ów a

2 Agŋ lisijimel, yec'ek'el ey Es Kɔɔɔ Jesu Krist e mowrer eke b'ow ɔny as ey luku in ab a ec'a, †† s'am ŋɔŋ ɔny, ² k' yebr agŋ k'irmn ɔny nuŋ em fafa, erŋŋ k'ɔny ɔny. Eke batŋ egŋ dad ɔny ow e low esɛ odad eke Nyam ɔŋ *kokoba* ɔb es nyam dad af, oglog esɛ egŋ ejeci ec'odad af, oglog esɛ lel eke s'awŋ ɔny ec'odad af yeji, k'ubr nawŋ. ³ K' yebr egŋ kaka k'ejɔ ɔny akunda kaka fɛŋ em. Tasi em a, agŋ b'ow igŋ Nyam ec'any uw a elu es gbuŋ ke lɛgŋ a ów. Lɛgŋ ab em anake Low ŋuŋ es a, in a ek'it eke k'irm a b'ow ey ɔkm a. ⁴ Low ŋuŋ es na b'ow edŋŋ ob fɛŋ ek'el Nyam eci ke agŋ b'igŋ nuŋ a. Li b'ow l'igb ów amua fɛŋ e nuŋ af, etŋ

‡ Esayi 2.10; 19.21. †† 1 Tesaloni 4.15-17.

li b'ow n'im toj l'ey Nyamel gbél ab em li sig es, † ke l'ócr in sosi esé Nyam af.

⁵ Ká k'áknm eke mi dad ony ów amua, ow a eke m'anh ony ab a ee? ⁶ Gbeka, uwr any eke low nyam angh eke caca em a, am edgh Low nugh es na eke k'ey ákm, toj bake leggh a eke wél bebem a ów. ⁷ Low nugh es a ec'abusu a ab nuh es lál em am kok juma, etgh ek'eggh a ek'ucu ony'n es a k'ow anm ij a, li k'ow li kokm juma es lál em ij. ⁸ Sica Low nugh es a b'ow ey ákm, ke Es Káka Jesu ghúgh'n tré tré tré, in e nenyem e sel fuf em, ke li kíkín ow es in e mowrer ec'usuayl eci jéjn ab em. ^{††} Low nugh es a b'ow ow Satan e léc ab ab etgh li b'ow li kok meny ewr owi lele sakrowa yadh em ab; ^{†††} li b'ow l'oc low nugh fegh l'elu ákm l'ejur aggh ek'am irm a, etgh -li b'ow -l'ok wus. -Li b'ow -l'ok wus anke -l'eggh -l'ebm etgh -l'erurm low nenyembri nyam a eke blel wágh el a. ¹¹ Na sosiem anake Nyam b'ow awgh el abusu ek'el irm ec'a yec'etgh ke -l'ub yec'ek'el yadh a nawre. ¹² Na sosiem, aggh a fegh eke k'ow ubm low nenyembri nyam nawre, ke b'ow erur angh low nugh kok em a, Nyam b'ow ab el low luw eci.

Ke éel low nawre ub esel tasi

¹³ Sica aggh lisijimel, ony eke Es Káka erur ony a, ow it eke segh fegh si k'elu Nyam bia ony eci, anke li wásum l'ot ony nuh ab em etgh eke li ki wágh ony Abgh Lala eke b'ogh ony éel Nyam eci lele ony ec'ákmn ek'onyn low nawre em a ec'ab. ¹⁴ Nyam esgh ony in ec'Amani Mamn ec'odad eke si dad ony ab em. L'esgh ony eke k'egghan yec'a eke k'ebm ony ey Es Káka Jesu Krist ec'anygbel ab em a. ¹⁵ Na sosiem, aggh lisijimel, inyem es kikri ke úcur low yegm a eke s'ogh ony odad ebl em oglog lel em ec'eke s'awgh ony ab a onyn es.

¹⁶ Ke ey Es Káka Jesu Krist in obi, lele Nyam ey Es ab, ek'onyn ey ec'erur ke ony ey bibm em, sos es atr ek'onyn uwr lele low ákmn tasi ab a, ¹⁷ yíbr ony ec'erm a lokm susu, ke ony ony léc kokr ów amamn ów kok em lele odad ebl em ab.

Nghan Nyam ony ey

3 Sica lisijimel, nghan Nyam ony ey, yec'etgh ke Es Káka ec'odad ebl a ámun es fafa, ke wél úsr'r sos

† l'ey Nyamel ab em: angh, Jerusalem e Nyamel gbél a e low wél am dad. †† eke k'ekn Daniel 11.36; Ezekiel 28.2. ††† Esayi 11.4. ††† Matie 24.24.

esé lele eke ow ecr ony oggh ab af. ² Nghan Nyam yec'etgh ke l'éb l'elu ey es aggh enugh lele lokm nugh esel ab ec'abu em, anke ow elm aggh a fegh eggh ubm nawre. ³ Gbeka Es Káka el cecé, li b'ow l'usur ony erm, ke l'úsú ony aggh ^{††} e lís. ⁴ Es Káka ony ey s'ogh ony ony em etgh s'uw any tasi ek'am kokr ów a eke si dad ony a etgh ucur onyn es am kokr. ⁵ Ke Es Káka nyimn ony ec'erm a Nyam ec'erur a lele Krist eci low eku ab ab e lís.

Juma kok owi

⁶ Aggh lisijimel, Es Káka Jesu Krist e nin em s'am ibrm eke ki kpabr es aggh lisijimel a fegh ek'am ir eb k'ogh em, ke éghm low yegm a eke s'ogh el a ebm a e lís. ⁷ Ony obi yéji uwr lele eke ki kokr ke ébr ey e lakr ab any, anke leggh eke s'anh ony ec'aragh a, s'elm óghu. ⁸ Si yebm aggh ákm ey ob s'ijm cfr em; ká ey obi s'ij gbre, s'ok law, si kok juma léc em, ncok lele leggh owr ab, yec'etgh ke ey e gbagbl e low k'elm ony em ec'eggh kaka fegh eci. ^{†††} Si kok ében, ow elm ke si k'onyn abusu eke si k'ibrm ony ec'abu elum a eci, ká sewl mum eke si yegm ony eke k'ebm. ¹⁰ Etgh ow a eke s'anh ony ab a, si dad ony: ek'eggh erurm eke ki kok juma a, ow itm eke li k'ij ob. ^{†††}

¹¹ Sica s'am dad ony low na, anke s'am iri ek'onyn em a, óghu angh ek'erurm eke ki kok low kaka, eke ow elm aggh e low cé eke -li k'igb -l'ok em. ¹² Aggh amua na, s'am dad etgh s'am ákm el ów ek'Es Káka Jesu Krist e nin em, -li ki kok juma segh fegh ke -li gbagbal el sosi.

¹³ Aggh lisijimel ony ec'a, low mamn e kok k'am ony sos. ¹⁴ Eke batgh eggh nyam eluam odad na ek'anh lel na eke s'ogh ony ab em, ke ébmnin in nyamn, ke k'éwmn mæcrer in ab ij, yec'etgh ke és ony'n. ¹⁵ Gbeka K'ócr ir esé ifnu af, ká ákmn in ów esé eggh lisijim af.

Wágh lele esgh ab

¹⁶ Ke Es Káka ek'el erm es ey e nuh a, in obi ógh ony in ec'erm es ey a segh fegh, low low fegh em. Ke Es Káka ágh ony fegh ab! ¹⁷ Em Pá, em obi ec'abu em mi ákm esgh na lel na ec'uwrm em. Ében eke mi b'ewr em e silél fegh eke mi bi ákm a meny ana. ¹⁸ Ke ey Es Káka Jesu Krist ec'ákmn a ágh ony fegh ab.

†† agn: Matie 6.13; Jan 17.15. ††† 1 Tesaloni 2.9. †††† 1 Tesaloni 4.11.

1 TIMOTE

Ów ek'it eke wél k'uw any

Timote el Lisr bañh iy. Lisr el Likaoni wus af ec'eb (Ob Kok 14.6). Yefenyina em a, Likaoni anñ Turki em. Timote es a Grék iy, etñ lis el Jwif. Pól e juma eke kok Lisr bañh a anake çñ Timote, lis Enis lele la Lois ab itññ erm em el Es Kòtòkò ec'a. Sica eke Pól im toñ bake ewl meny ow Lisr a, Timote elum'n abu Es Kòtòkò eci juma kok ab em (Ob Kok 16.1-3).

Lél na em, s'am ekn eke Pól igb Efes ek'el Azi wus af ec'eb ab em, im Maseduan wus af. Gbèkò in ec'im em a, l'ew Timote es Efes eke li k'edññ low yegm esel ayadñu a juma kok (nuy 1 toñ nuy 3). Pól nòn lél na eke k'atr Timote sos es, ke n'óm ow ów Nyamel e juma eke ow am kok ab af.

Nuy 1, nuy 4 lele nuy 6 em a, Pól am dad agñ a eke am yegm ów yadñ, ke am igñ low yegm nawre a elu es a ec'odad. -Li bi yegm agñ low yadñ em Nyam ec'ol a lele çmn eke wél b'çny Jesu em ab ab af. Nuy 2 em a, Pól ibrm eke kretienel a kí ñçññ Nyam etñ li yegm wél low Nyam ñçññ af. Nuy 3 em a, li dad idr esel ec'eel eke k'aan es a. Nuy 4.7 toñ nuy 6.21 em a, Pól am atr Timote sos es eke in e juma kok ab em, li k'çb Amani Mamn a e kokoba. N'am dad ow eel eke ow ki kokr, ke ow çtu am çsu Nyamel ec'agñ abu abu a, ese eel eke Jesu Krist e jam us es mamn bi kok ab af a. Lél a ec'uwur em a, Pól am atr Timote sos es eke ow k'ogñ çmn em eci mum mamn a.

Èsññ

1 Em Pól, Jesu Krist ec'erm es, Nyam ey e Sçg Es lele Jesu Krist ey ec'çmn ob ab ec'abusu em, m'am awññ lél na. ² Nñ Timote eke anñ ese em ec'iy lokm tasi af çmn em, ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Kòtòkò ab édn'ñ çwrç, çny ñ e çrññ ikñ ke çññ erm es ey.

Erm ew low yegm esel ayadñu e lís

³ Eke m'aam Maseduan a, m'ijl'ñ neny eke k'anñ Efes, yec'etñ ke agñ a ek'am yegm agñ ów yadñ a, édnñ el ke -li ki kokmn ij. ⁴ Dàd el -li wal ów a ek'agñ el obi çkn dad lel el lagñel e mew ec'es çñññ owi e low a -l'elu es, [†] ow es atar çe ow b'is, ow eluam Nyam ec'es eb elu e low a eke bèbm ew es, ke wél uw any çmn em a abu.

⁵ Low na eke b'ow dad a, b'ow çñ el ec'erur a agb: erur eke b'anñ erm lala em ow, tutr mamn em lel çmn tasi em ab a. ⁶ Agñ bèb igñ ejagb na elu es etñ irm so-dad ek'çnym any e dad em. ⁷ -Li b'ocr el sosi ese Nyam ec'ol a ec'any uw esel tasi af, gbèkò -l'irimn el obi e so-dad eke -n'am dad a, etñ ów a ek'ow sosiem -li b'atar ów es a yeji -l'irimn.

[†] el lagñel e mew ec'es çñññ owi: ów eke agñ el obi k'çkn a lele el lagñel e mew ec'es çñññ owi ab ab el nawre em a, Nuy Çb nuy 4 toñ nuy 11 em eci ów a eke anñ a, (ese agñ lagñel e mew ec'es çñññ lele Noe e mij gbél a e low ab ab) eke agñ ot yiyibr ów toñ ke ow ewl el yadñ owi a.

⁸ S'uw any eke Nyam ec'ol a el ob mamn, eke wél uw any kok ow e low ek'it a. ⁹ Wél çkn eke wél ewm ol agñ eke bi kok ów amamn a eci; kò ów enññ esel lel agñ ek'élum ol ab ab sosiem wél b'ew ol, ese: molokm enññ esel, sikpl esel, agñ ek'élum Nyam lel ob ek'el lala ab ab, agñ eke b'ibi el esel oglog el lisel lel agñ ibiu fññ ab. ¹⁰ Emeny wél b'ew ol agñ eke b'ij nfaci a eci, egn eke b'erum el lawlél egn ab, agñ eke b'çl madu ij, ayadñu, agñ eke b'ij danñu yadñ em lel agñ fññ eke bi kok ów ek'elm low yegm nawre tasi ab ab eci. ¹¹ Low yegm ikñ na anñ Amani Mamn a eke b'çny ey s'uw Nyam ec'anygbél ab any ab em. Èe, Nyam eke el ehe fññ eci nuy a anake abul'm Amani Mamn na a.

Pól am çñ Jesu Krist bia

¹² M'am elu Jesu Krist ey Es Kòtòkò eke çñ'm læc, em e juma kok ec'a bia. M'am elu'l bia eke n'çny çmn em em, ke l'esñ'm in e juma ab em, ¹³ eke lægn ek'ec ab em, mi dad in e lís ec'ów enññ, m'ijr'r gbre etñ mi wew'r yeji. Gbèkò Nyam çny em e çrññ ikñ, anñ m'çnym çmn in em etñ m'uwm low eke m'am kok ab any. ^{††14} Ey Es Kòtòkò edñ'm çwrç nòkò, etñ n'çny çmn lel erur eke b'anñ Jesu Krist em ow ab ab. ¹⁵ Kin odad nawre tasi ek'it ek'agñ a fññ k'eb: Jesu Krist ow wus na af sikpl esel fññ e ççg eci. M'el el em e ligbél tasi, ¹⁶ gbèkò ow sosiem anake Nyam çny em e çrññ ikñ a: l'erur eke Jesu Krist

^{††} Ob Kok 8.3; 9.4-5.

k'ecr em eke m'el sikpl esel ab em e ligbel tasi a yegm in e low eku eke n'ony, ke ow el sewl agn a eke legn anym em b'ow ub'r nawre, ke b'ow egn sel ek'onym nuñ a eci.

¹⁷ Sos usr lele anygbel ab el Eb ebu a ek'anñ segn feñ, onym uw, wel éknm

ke el Nyam nyam coco a eci! Amen.

¹⁸ Em jim Timote m'am abul'ñ low yegm na, ese elel eke ñ e Nyamel ab em e *kokoba* kb esel ikñ anym dad ew es ñ e lís ab af. Ke sodad amua átr'ñ sos es ñ ogñ mum mamn a, ¹⁹ ñ ec'omn a lele ñ e tutr mamn ab ab em. Agñ nyam nyam egnm csum el e tutr mamn a, ow ñ -l'irmn el ec'omn a. ²⁰ Agñ ab em Imene lele Alesandr ab yeji anñ; m'ot m'ok el *Satan* abu em † yec'etñ ke legn ejeci -li k'obrmn Nyam any.

Elle eke wel ki ñññ Nyam

2 Low krekre eke m'am dad eke wel ki kok agñ feñ ec'a el: ke wel ñññ Nyam íbrm'n low, kók cññ ke élul' bia. ² Ow it eke wel ki ñññ Nyam ññ éb ebu feñ lel agñ feñ ek'onym es ew ab a, yec'etñ ke s'útu s'ir eb ek'erm mij anm em, erm es ey em, sos us em, Nyam ec'es ucu ony tasi em. ³ Na anake akpl ke el cñkb Nyam ey e cñg Es, ⁴ eke b'erur ek'agn feñ k'egñ sel, †† ke útu uw low ñenyembri nyam any a.

⁵ Tasi em a Nyam nyam ce anñ, etñ in lel agñ ab ec'arañ a yeji egn nyam ce anñ, egn a in l'el Jesu Krist

⁶ ek'ocr in sosi ew awoba agñ a feñ e cñg eci. ‡ Ek'ow e legñ a ow a, l'elu ckm li yegm eke Nyam erur ek'agn feñ k'egñ sel. ⁷ Na sosiem anake Nyam ew'm lebl elu es lel erm es ab, ke mi yégm agñ ek'elm Jwifel yec'eke el omn lele low ñenyembri nyam ab a. M'onym yadñ, low ñenyembri nyam m'am dad.

Elle eke wel ki ñññ Nyam dedeku em

⁸ M'erur ek'usu feñ, egn ki gbigbl sabu ogñ afr ñññ Nyam, gbekw Nyam ñññ a él erm lala em, erm ek'erm bebl lel ów es atar ab anm em. ⁹ M'erur yej'eke cñkw ki s'us mob ek'it, mob frafra ce, ke ow k'elm low agbr em; ke -li ki kokmn sin ek'agn k'ekn el, -li k'okmn sika em miyob, miyob ac lele mob sus em eke b'il an cñkb ab, ^{††10} k' ke el e sakpl a él ów amamn e kok, ese elel ek'ow it ek'cñkw eke bi dad ese el b'elum Nyam a, ki kok ab af. ¹¹ Ow it ek'cñkw k'ok es tiñ iri low yegm a, elum ligbel em. ¹² M'elum abusu es eke yow ki yegm ign low oglog ew ign es; ow it eke li ki yewal tiñ. ¹³ Tasi em a, Adam anake Nyam ikñ anym kok a, etñ ow e jam a li kok Ev. ¹⁴ Etñ emeny, ow elm Adam yebm wel ejum'n, k' cñkw yeb wel eju'r etñ eluam Nyam ec'odad ebl a. ^{††15} Eben yeji, Nyam b'ow cñg'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em, ††

† m'ot m'ok el Satan abu em: odad na anake wel ony ewl meny 1 Korént 5.5 em, ke am yegm ek'egñ kok low ñññ a, wel b'ogñ'n Nyam nuñ ign esel a ec'arañ, wel ew'r saw legñ tel eci eke li k'itñ, ów a eke li kok a sosiem. Sica, ek'egñ ikñ na anm Nyamel em ij a, ke Satan eke onym wus ab a, ec'ow em l'ewl n'anñ a (Jan 12.31; 16.11; Efes

gbekw ow it eke li k'onny omn, erur, ke l'ir eb eke elm low agbr em ke b'akpl Nyam sos em.

Nyamel idr esel ec'ow om

3 Kin odad nawre tasi: eke egn nyam erur eke k'el Nyamel ec'idr es, ke juma senyn l'erur a. ² Ow akpl eke Nyamel ec'idr es k'el egn ek'abr enym anm lís; yow nyam ec'ign, †† egn eke b'ok sos es low em, ke b'onny any es ok. Ke n'onny es an mamn, l'él egn eke b'eb etu, ke ñtu eke ki yegm agñ low. ³ Li k'élm mar egn, li k'onny ganñ, k' l'él frkw lel erm es eyr es ab. Li k'élm egn e b'erur os owi, ⁴ k' l'él egn ek'ctu eke ki nyimn in obi ec'akñ a, egn ek'in ec'ey a b'onny in ec'elum. ⁵ Tasi em a, ek'egñ nyam útum nyimnm in obi ec'akñ a, ayaf l'ctu eke li ki nyimn Nyamel ee? ⁶ Li k'él egn ek'itñ erm em owr owr; ek'ow el egn eben, li b'ow l'eb sos ew abu em etñ li b'ow n'onny es abur ese agñ ec'ab af. ⁷ Ow it yeji ek'agn ek'ubm Krist nawre a k'elum'n, yec'etñ ke li k'onny cak, ke li k'éym agñ e simeb e b'uk ab em. ⁸

Nyamel em eci diakrel ec'ow om

⁸ Diakrel yeji it ek'el agñ eke k'us sos, ke onny ñenyembri nyam yeji; ow itm eke -li k'egñ mar cñkb, -l'kw yadñ em eci os ony es; ⁹ ke -l'ucu low nawre ek'ey ckm Krist ec'omn e -n'onny ab em a -n'onny es tutr lala em. ¹⁰ Ow it ke wel ikñ anym ebm el ekn; ek'ow e jam a wel eknm low cbr el e lís a, ke sica -li kok juma ese diakrel af gñ. ¹¹ Cñkw eke el diakrel a st yeji it eke k'el agñ eke k'us sos. Ow itm eke -li ki dad el lawlel e lís ec'odad eññ; ow it ke -n'onny any es ok, ke -li kok cecce low low feñ em. ¹² Ow it eke diakr k'el yow nyam ec'ign, ke n'onny abusu eke li ki nyimn in ec'ey a, lel in ec'akñ a nimum ab mawl em. ¹³ Diakrel eke bi kok el e juma mawl em a, agñ a feñ b'ow usr el sos etñ -li b'ow -n'onny lokm susu ligbel omn a ek'onny okr ey af Krist ab ab em.

Low e lal es ke ey ckm

¹⁴ M'am awñññ lel na, k' m'am tutr eke mi k'ow m'ekn'ñ legñ tel em. ¹⁵ Gbekw eke mi k'owm, b'ow ekn elel eke k'aan es Nyam e bosu ab em lel na e m'am awñññ ab em. Nyam e bosu a el Nyam ek'anñ owr ec'agn a, ek'ucu low nawre ony es a. ¹⁶ Tasi, low a e lal es ke ey ckm ey ec'omn ab em a agb cñkb! Low a el:

Krist ey ckm ese egn af,

Abñ Lala elul' ckm ese egn nyim nyim af etñ afr erm esel ekn'n. ^{st††}

Wel kb in ec'amani ok sebr ejeci ec'agn a,

2.2). †† Ezekiel 18.23. ‡ Matie 20.28. †† Bèbm 1 Pier 3.3. †† akr 13-14èkn Nuñ Kb 2.7, 21-22; 3.1-6. ††† Nyam b'ow cñg'r in ec'ey eke li b'ow l'ew ab em: anñ Pól erur eke ki yegm yow eci low tasi eke Nyam erur eke k'abul a. Etñ emeny l'erur eke li k'onny agñ beb eci tutr a eke el yow ec'ign ebim owi a, l'oc es. ††† yow nyam ec'ign: odad na Grék em wel ñtu eke k'itñ ejec'em dad ese: ke ow él akr nyam ce li k'ebi yow § akr 2-7 bèbm Tit 1.6-9. †† Cñkw eke el diakrel a: odad na Grék em a wel ñtu eke k'itñ ejec'em dad ese diakrel ec'cñkw a yeji... ††† Rom 1.4; 1 Pier 3.18: afr erm esel ekn'n:

ετη αγη νωκω ub'r nawre wus af anja,
ετη n'im afr anygbel em.

Αγη eke b'oc ow yadh yegmn agη low

4 Αβη Lala dad erum mar nine: σεγη es abal el em a, αγη βεβ b'ow igη el ec'omn a elu es, ke us sow tutr yadh lele low yegm eke b'ann abη ενση em ow a jam. ² Αγη ενyembri yony yony esel lel ayadηη ab b'ow irmn el. Αγη amua, el αγη eke Nyam owi am dadm low kaka, ke el e sow tutr a anη εσε ob eke wel oc lowi gbagba ewr meny af. ³ Αγη amua el eci low yegm ab em b'ow dad ek'ow itm ek'agη k'ebirir, -li b'ow -l'εδηη mob βεβ eke wel b'ij a. Kω Nyam kok ob ij amua yec'ετη ke αγη a ek'ub nawre, ke uw low nawre any a, ηη'n bia ke ij. ⁴ Ob φηη eke Nyam kok a akpl; †† kaka anm em eke wel k'igη elu es, gβεκω b'eb a k'zrim eke k'elu Nyam bia, ⁵ anηke Nyam odad lele Nyam ηηηηη ab b'ow ob φηη el nimamn Nyam ec'any af.

Él Krist e juma kok es mamn

⁶ Eke b'oc low yegm na elu ckm αγη lisijimel em, b'ow el Jesu Krist e juma kok es mamn, ετη b'ow yegm ek'omn e sodad ebl a lele low yegm tasi a ek'ετη Αβη em a, b'iy'rη lok. ⁷ Gβεκω igη sawl odad eke low kaka anm em ke okrm af omn ab a elu es, ke ztur sos akηm Nyam ab η ec'eb ir em. ⁸ Sos ctur sos megl af ec'a el low akplu, kω low tel em ce. Kω Nyam ec'akηm ab a el low ek'akpl low φηη em, anηke ow b'ow ey s'ir eb Nyam ab yefenyina em ετη ow b'ewar ey λεγη anym em ec'eb ir a. ⁹ Na el odad ebl tasi ek'it eke αγη φηη k'εγη eb. ¹⁰ Tasi em a, s'am ij gbre si kok juma ετη s'am atr sos es, anηke s'oc ey e low omn s'elu Nyam ek'ann owr ke el αγη φηη e cωg Es ab em, ab brobro αγη a ek'ub nawre a. ¹¹ Kin ow eke kί dad ke yégm αγη.

¹² Kι yeb εγη kaka k'iir'η es anηke el ηgbafreli sosisem; kω el αγη ek'ub nawre a e sewl: η e sodad ebl em, es an em, erur em, omn em lele η e lala el tasi em ab. ¹³ Gbuη ke m'ow a, at any awl Nyam e Silel a dedeku ec'any af, om el ow ke yégm el low. ¹⁴ K'ijl Nyam ec'ob ap a ek'owη anη'η em ab es, yec'a ek'ετη λεγη a eke η e Nyamel ab em e *kokoba* cβ esel dad ow e low, ke αγη ekpekp a at'η abu nuη a. ¹⁵ At any kok ow amua φηη, oc η sosi nimum elu juma eke wel abul'η ab em, yec'ετη ke αγη a φηη ékn η ec'anym imn a. ¹⁶ Csur η sosi lele η e low yegm ab ab. Inym es kikri ow af. Tasi em a, eke bi kok eben, b'ow ebr η sosi elu es ετη b'ow eb αγη a eke b'iri η e sodad a yeji.

Ów eke Timote k'om kretienel a φηη

5 Eke anη εγη likpekp ab, kί dad'r odad lec em, kω om'n ow lebl es ok em εσε asη † ce ow'n el af. Oc

† wel oc lowi gbagba ewr meny:el low ek'ann wel bi kok λεγη anym em a ow ενση kok esel lele madu e b'uru es ab ab. Ob eke wel b'oc lowi gbagba at a, el ob eke b'itr, ob eke b'uw. †† BèbmN Nun Jb 1.31. ‡ Ob Ap 19.32.

ηgbafre oto εσε εση jimel af, ² cωcω ekpekp εσε εσηη af, ededyow oto εσε εση jowel af erm lala tasi em.

Εηηcωw eke omym αγη a

³ Éw εηηcωw ek'omym αγη a e low any. ⁴ Gβεκω eke ηηηcωw nyam omη ey oglog alaw ek'otu eke ki kok in e lís e low a, ke -li wewr -l'elu el ec'omn a ckm el obi ec'akη a e lís, ke ow ηη -l'owr el ec'agη a ec'ow eke kok cη el a, anηke ow el low eke Nyam erur. ⁵ Ηηηcωw ek'omym εγη kaka eke ki kok in e lís e low a, oc in ec'omn a ew Nyam af, ετη li bi ηηηηη Nyam ncok lele λεγη owr ab l'ibrm ow abu elum. ⁶ Gβεκω ηηηcωw eke b'us in ec'ow aw owi jam a, abη em a l'uw η, eke n'ann owr sos megl em cωcω yeji. ⁷ Low na anake it eke k'ckn el a, yec'ετη ke wel k'εηnm abr enym owi el e lís. ⁸ Eke εγη nyam éwm in ec'agη e lís e low any, ab brobro in obi ec'akη ec'agη a, l'εgbr in ec'omn a ετη n'uy l'akm εγη ek'ubm Krist nawre a.

⁹ Gbuη ke nón ηηηcωw nyam e nin εηηcωw e lel ab em a, ow it eke li k'owη akpo εκη nyahan. Ke l'él cωw ek'owη igη akp nyam ce, ††¹⁰ ke wel úw'r any in ec'ow amamn kok em, ke l'él cωw eke gbagbl in ec'ey a mewl em, omη erm mamn etu ec'eb em, cη αγη ek'ub Krist nawre a mij cωcω akp es, † atm gbre esel abu ke kok ow amamn cωcω gbel.

¹¹ Εηηcωw ek'ann ηgbafre a, k'èlu el nin lel ab em, anηke igη ebi owi b'ow el nuη em a, -li b'igη Krist -l'elu es, ¹² ετη ow b'ow el -n'owη jej ok anηke -l'irmn el e krekre e neny ij a ow e lís. ¹³ Ετη emeny, eke -n'owym low kaka eke -li ki kok a, -li b'eb akη akη ec'ec abu em; ετη yec'eke akplm tasi a el ke -n'am cacak αγη, -n'am dad ow ek'otm el es, -n'am bebar nenym low φηη em. ¹⁴ Na sosisem m'erur ek'εηηcωw ηgbafre a k'ewl ebi εγη, ew ey, ke nyimn el ec'akη a mewl em, yec'ετη ke -li k'owm ey ec'efnu a abusu dadm ey ow ενση. ¹⁵ Tasi em a, εηηcωw ab em nyam nyam ηgboη ejagb nyim nyim ab af, am us *Satan* jam. ¹⁶ Eke nawre ub lis nyam ec'agη ab em εηηcωw anη, ow it eke li k'elum wel abu, ke li k'igηm l'elum wel es eke Nyamel k'ekn el e lís owi. Ke ow ηη Nyamel ctu elum εηηcωw ek'ann el cωny a abu.

Nyamel nyimn esel ec'ow om

¹⁷ Αγη ekpekp a eke bi nyimn Nyamel mewl em a it eke k'ετη labm cωg yony, †† ab brobro el a eke b'ij gbre dad Nyam odad, ke bi yegm αγη low a. ¹⁸ Low tasi eke Nyam lel dad a el: *K'ow ocmn meb omymn id eke wel ucu meb am kikn may es a neny es, ετη: Juma kok es it*

†† Εηηcωw a ek'it eke Nyamel k'elum abu a ec'en b'ann lel ab em. Ke l'él cωw ek'owη igη nyam ce:

l'él cωw ek'owη neny nyam in ec'igη a e lís
‡† mij cωcω akp es: mij eke wel b'ow utu oglog etu αγη cωcω akp es a, el low ek'ucur jwifel ogη ec'etu eb a (Luk 7.44). Gβεκω anη, Bibl any uw esel b'ekn low na εηη yony: εσε low eke cωw mamn bi kok αγη lisijimel e lís af oglog εσε ow amamn φηη eke li bi kok n'ow αγη lisijimel ab af. ††† it eke k'ετη labm cωg yony: odad na Grek em a wel ctu eke k'itηη ejec'em dad εσε: wel cη el any akm el lawlel a.

eke k'eyh in e labm sɔg.¹¹⁹ Eke wɛl ɔc eɣh likpekp nyam eke wɛl am ok ɔw af ow η eɔ'any af, k'ɛgɛ ow e low k'eb, eke irim adan̄ku yony oglog nyahan e nɛnym. ^{††20} Agɛ yec'eke kok sikpl owi a, ɛnym el abr dedeku a nimum eɔ'any af, yec'ɛtɛ ke agɛ likpr a ɔru low.

²¹ Kin low yec'eke m'am ibrm'η tasi em Nyam eɔ'any af, Jesu Krist eɔ'any af lele afr em esel eke Nyam sɔsum ot ab ab eɔ'any af: ɛlum ɔw amua ke ow k'elm ɛnyembri yony yony em, ke k'anm eɣh kaka jam.

²² K'ɔgɛ es k'at eɣh abu nuη k'abul il juma Nyamel em. K'ɛlu abu awlɛl e sikpl owi em; η obi a an̄η lala.

²³ K'ɛgɛ mij sɔny coco cɛ, kɔ ɛgɛ mar tɛl η eci lokm a sosiem, an̄ke ɔl ɔwm'η sɔny. ²⁴ Agɛ bɛb e sikpl a b'eru es kpata wɛl ɛkn gbuη eke wɛl ki jɛj el e low ok a, kɔ agɛ likpr eɔ'a, jɛj ok a b'uwr gbuη ɛtɛ wɛl b'ɛkn el e sikpl a.

²⁵ ɔw amamn yeji wɛl b'ɛkn el kpata, ɛtɛ el a eke wɛl ɛknm kpekn a yeji an̄m es lɔl em ibnm.

Madu lel el eci es ew esel ab ab eɔ'ow ɔm

6 Agɛ a fɛη eke el madu a it eke k'ɔny elum kɔkɔ ligbɛl el eci es ew esel a e lɛs, yec'ɛtɛ ke eɣh kaka kɛ dadm low ηuη okm Nyam e nin a lel ɛy e low yɛgm ab ab af. ² Madu a eke sɔny es ew esel eke el nawrɛ ub esel a, wɛl el el lisijimɛl. ɛɛ nawrɛ! Gbɛkɔ ow elm na sosiem -li k'ɔbrmn wɛl any. Tasi em a, wɛl e lɛs owi anake it eke -li ki kok tasi a, an̄ke agɛ a eke -n'am kok juma -n'ɔny a, el ɔmn esel eke Nyam erur. †

Low yɛgm yadɛ lel ob sɔny tasi ab

Kin low ek'it eke ki yɛgm agɛ ke sɛ η el -li kok a. ³ Ek'ɛgɛ nyam am yɛgm agɛ low ejeci ɛtɛ n'am igɛ ɛy ɛs kɔkɔkɔ Jesu Krist e sodad tasi a lele low yɛgm a eke el ɛy eɔ'ɔmn eɔ'ab ab l'ɛlu es, ⁴ ke l'el eɣh eke es ɛfu iy em gbɔkɛ ɛtɛ l'uwm low kaka any. L'el eɣh e b'erur ɔw es atar owi ke b'ogɛ mum odad ebl sosiem. Yogɛ em eɔ'ow eke b'an̄η ow a el: nyamn ɛyr, ɔw ɛsu, eɣh wɛwr, sow tutr yadɛ eɣh e lɛs, ⁵ lel ɔw es atar eke ɔwrm, ke b'an̄η agɛ eke nuη em okm es, ke irmn low nɛnyembri nyam e dad a eɔ'aran̄. -Li bi tutr eɔ'ɔmn eke wɛl b'ɔny Nyam em a el ebr eke wɛl b'eb sɔny ob af.

⁶ Tasi, ɔmn eke wɛl b'ɔny Nyam em a el ob sɔny ligbɛl, eke wɛl b'ɛgɛ yec'a cɛ eke wɛl sɔny a eb. ⁷ Tasi em a, s'isam ob kaka ab wus na af ɛtɛ si k'ow s'ɔtum s'ɛwlam ob kaka ab. ⁸ Na sosiem eke s'ɔny ob ij lele mob sus em ab cɛ, ke ow ɔdɛ ɛy η. ⁹ Agɛ eke b'erur eke k'ɔny ob a,

† OI ɔkn 25.4 lele 1 Korɛnt 9.9; Matie 10.10; Luk 10.7. †† OI ɔkn 19.15. ‡ Bɛbm̄n Kolos 3.22-25.

b'ɛy mɛju owi em ɛtɛ low aw kɔkɔ lele low ηuη ab b'ɔgɛm el meb ɛtɛ b'ɔny ok el wus ηuη el. ¹⁰ Tasi em a os eɔ'erur anake el ɔw eηuη fɛη e min a. Agɛ bɛb eɔ'a, os a eɔ'ɔny e low aw afɛη el es tɔη ɛtɛ -li kpab es ɔmn e lɛs ɛtɛ -l'ijr el eɔ'erm a gbre ow sosiem.

ɔmn em e mum mamn eɔ'ogɛ

¹¹ Gbɛkɔ η eke el Nyam eɔ'ɛgɛ a, an̄ru ɔw amua fɛη eɣb es. ɔl nɛny nyam ij es, ɔcu Nyam sɔny es, ir eb ɔmn em, erur em, low eku em lele frɔkɔ el em ab. ¹² ɔgɛ ɔmn em e mum mamn a, ɔcu sel eɔ'ɔnym uwr a sɔny es an̄ke Nyam ɛsɛ'η eke k'uw sel eηη ikɛ na any, lɛgɛ a ek'agɛ kɔkɔ eɔ'any af ij η eɔ'ɔmn tasi eɔ'ɔny e dan̄ku a.

¹³ M'am ij'η nɛny Nyam eke b'ɔny ob fɛη sel eɔ'any af lele Jesu Krist ek'ij ɔmn tasi e n'ɔny a e dan̄ku Pɔns Pilat † eɔ'any af a e nin em. ¹⁴ ɛlum ɔw a eke mi dad'η a, ɔsu ɔw a lala em ek'abr ɛnym k'an̄m em tɔη bake igɛ lɛgɛ a ek'ɛy ɛs kɔkɔkɔ Jesu Krist b'ow ewl ow a. ¹⁵ Eɣh a eke b'ow sɔη Krist ewl ow lɛgɛ a eke li bɛbm̄ l'ew es a el Nyam.

L'el ehe e nuη lel ob fɛη eɔ'es ew es ab, ɛb ebu em eɔ'ɛb ebu lele kɔkɔkɔ el em e kɔkɔkɔ † ab.

¹⁶ In cɛ li k'ɔtum l'uwm.

L'ir usuayl usu ek'ɛgɛ k'ɔtum titam.

Eɣh kaka ɛknm'n ɛtɛ emeny eɣh kaka k'ɔtum ɛknm'n. Sos usr lele abusu ab ɛl in eci sɛgɛ fɛη! Amen.

Egbrengbi eɔ'ow ɔm

¹⁷ Dàd wus na af eɔ'egbrengbi a, -li k'ɛwr sos, -li k'ocr el eɔ'ɔmn a -li k'ɛwr ob sɔny na eke b'uwr ab af, kɔ -l'oc el eɔ'ɔmn a -l'ɛlu Nyam em, in eke li b'ɔny ɛy ob fɛη erm mamn em ɛy e low kok eɔ'a. ¹⁸ Dàd el -li kok ɔw amamn, -l'ij gbrengbi ɔw amamn kok em, -l'el ɛrm mamnu ke -l'el agɛ eke bi cɛc ob el lawlɛl ab. ¹⁹ Eke -li bi kok eβen, -li b'ow -l'as ob sɔny mamn eɔ'ɔnym uwr a luku lɛgɛ anym em eci, yec'ɛtɛ ke -n'ɛηη owr an̄η nawrɛ tasi a.

ɔw ɔm es abal el

²⁰ Libɔwi Timote, ɔsu mɛwl em yec'a eke Nyam abul'η a. An̄ru nɛnym ot eke low kaka anm em, ke ókrm af ɔmn ab a lele sodad ek'agɛ b'ub nuη em sɔny e sodad a eɣb es. ²¹ Tasi em a, agɛ bɛb ij nɛny dad eke el sɔny nuη em sɔny ikɛ na ɛtɛ -li kpab es ɔmn e lɛs.

Ke Nyam eɔ'ɔwɔ a an̄η sɔny ab.

†† Jan 18.36-37; 19.11. †† OI ɔkn 10.17; Selu 136.3.

2 TIMOTE

Ów ek'it eke wél k'uw any

Eke Pól anj in e yony em e sobel em a, yogj anake n'awj Timote lel na a. In e sobel em a eke n'annj a ec'ów a ew gbre. Krékre e sobel em a eke n'annj a, wél ew'r es akj nyam, etj l'ctu l'eb agj eke b'ow ek'n'n a (Ob Kok 28.30). Sica Nerón el es ew, etj n'am ijr kretienel gbre. Pól anj ngbraka em usu eke lefr b'ow (1.16; 2.9), etj l'uw any eke in ec'ibi ibnm ij (4.6-8). Agj a fej igj elu'l es eke ow elm Luk ce ek'annj in ab, etj n'am erur tasi eke Timote k'ow ek'n'n.

Pól am ot ów eke çkñnin any lele odad ebl ab atr Timote sos es eke li k'ucu in ec'wmn a n'ony es, eke ów a am ew gbre gbre yeji. N'am çkn Timote Krist em ec'aja eke ow ij a ese: ow lis lel ow la ab ec'wmn a e low, Nyam odad eke in e likekli em etj wél yejm'n ow e low a lele Abj Lala eke Nyam ap'r eke li k'oc li kokr ow e juma a e low ab. N'am çm ow ów eke ow k'aru ów es atar eke low kaka anm em a egb es, ow ñgbonj ngbafre ec'ów aw ab em, ke ow çkj Nyam ec'odad a ce e low any. Odad na em anake Timote b'ow etj in ec'eb ir lele in e juma ab ab e low fej eke b'ow ew'r es abur a eci sel es ok a. Uwr em a, Pól am dad Timote eke k'ot in e silél ab ab ow, Amani Sig e silél a.

Esñj

1 Em Pól, m'el Jesu Krist ec'erm es anke Nyam erur. Wél abul'm eke mi k'çb sel etj a eke wél ewar ow e low ew es, ke anj Jesu Krist em a ec'amani. ² Timote em ec'iy e m'erur, j anake m'am awj'j lel na a. Ke Nyam Es lel Jesu Krist ey Es Kçtkç ab édj'j çwç, çny j e çwj ikj ke çj erm es ey.

Nyam bia elu aja etj eci

³ Nyam a eke mi bi kok in e lís e low tutr tasi em ese elel ek'em lagjel † kok ab af a, m'am elu'l bia. Nçok lel legj owr ab mi b'çkn j e low em e Nyam jkñj em etj mi b'elu Nyam bia sakp sakp fej j eci. ⁴ M'am çkn j e mikj a e low †† etj m'am erur tasi eke mi k'ek'n'j bake m'ony sos em ij. ⁵ N ec'wmn nawre tasi a ek'ony Jesu Krist em a e low anj'm sos em, çmn a ek'alanj Lois lel esj Enis ab ikj anym çny gbuñ ke çny a. M'ub nawre tasi eke j yeji çny.

Çsu Amani Mamn a eke Nyam abul'j a

⁶ Ow sosiem m'am çkn'j: ob ap a eke Nyam çj'j legj a eke m'at'j abu nuñ a, òkr'r meb em, ⁷ anke Abj a eke Nyam çj ey a, çm ey s'ewm dra dra. Tasi em a, in ec'Abj a b'çnj ey lec, erur lele low em eci sos es ok ab.

⁸ És k'çny'j ey Es Kçtkç eci danju ij em; és k'çny'j em e lís eke m'annj sobel ‡ em in sosiem a eci. Kç ij gbre em

ab Amani Mamn a sosiem, lec a eke Nyam b'çnj'j ab em. ⁹ Nyam anake eb elu ey es ke esj ey eke si k'el in ec'a; ow elm ey ec'ów amamn eke si kok a sosiem, kç ow el in obi e low eke li beb'm l'ew es, etj ow el bibm çfr em eke n'çnj ey Jesu Krist em gbuñ eke wus k'çb nuñ a. ¹⁰ Gbèkç yefenyña em, l'elu ow e low çkm ey e Sçg Es Jesu Krist ec'ow na em, anke Jesu Krist çny luw ec'abusu a oc es etj Amani Mamn ab em li yejm owr anj a eke úwrm a.

¹¹ Nyam oc'm eke mi k'çb Amani Mamn na eci kokoba ese erm es lele low yejm es ab af, †† etj ow sosiem anake m'am ij gbre amua a. Gbèkç m'çny erm susu lig-bel anke m'uw etj a eke m'oc em ec'wmn a m'elu em ab any etj m'ub nawre tasi eke n'çny abusu eke Jesu Krist e lís ec'Amani a eke n'çnj'm a, li k'çsu toñ ke ow ít jej ok e legj a. ¹³ Òc ese sewl af sodad nawre a eke mi dad'j a dadr odad, ke çmn a lel erur ab ab a eke s'çny Jesu Krist ab ec'af okr em a, ij lec ow em. ¹⁴ Çsu Amani Mamn a eke wél abul'j a Abj Lala a ek'ir ey em a e nin em.

¹⁵ Ese elel ek'uw any ab af, Azi ogog ec'em lawlel a fej wal elu'm es. Fijel lel Ermojen ab anj em. ¹⁶ Ow akpl eke Es Kçtkç k'élu in ec'erm mamn a çkm Onesifor e bosu a e lís, anke sakp çkç li b'atr'm sos es etj sobel em eke m'annj a, em owi ec'és çny'm'j; ¹⁷ Ow çj, eke l'ow Rom a, l'igj nuñ es l'çl'm es toñ n'etj'm. ¹⁸ Ow akpl eke jej ok e legj a, Es Kçtkç k'çnj abusu n'etj Nyam ogj eci çwj ikj a. Efes yogj ec'abu elum eke m'etj in em a, uw any senyn senyn.

† Pól lagjel a el Jwifel eke b'igj Nyam nuñ (Filip 3.4-5). †† Pól am çkn Timote e sos es çw legj a eke l'elu ow es Efes a. (1 Timote 1.3)

‡ akr 1.17 em a, Pól anj sobel em Rom. †† Bèbm'n 1 Timote 2.7.

Krist ec'ar ogņ es mamn

2 Nj, em jim, ęņņ ņ e lec a bibm eke b'anņ Jesu Krist em ow ęņņ ęy ab em. ² Low yec'a ek'iri mi dad adaņku ńńńń ec'any af a, ńń abul agņ ek'ńņ ńńń el em eke b'ow ńń ńń ńń, el yeji oc im yeņm agņ ęjec'a.

³ Nj yeji gbre ek'it eke k'ębm'ņ esę Jesu Krist ec'ar ogņ es mamn af a, ęņņ eb. ⁴ Ar ogņ es mamn ek'ęņņ ar ogņ e low eb, ke am erur ek'in ec'ęņņ ligbel a k'aw'r a, li k'okm agņ em ec'ow a eke agņ ek'elm ar ogņ esel a bi kok a ij. ⁵ Mum ogņ es ek'am ogņ mum a, ke n'ęņņ ow ec'ob ap ek'anņ em a, ow it eke li k'elum mum ogņ a e sol a. ⁶ Wus juma kok es it eke k'ij gbre kok juma, gbuņ ke n'ęņņ ow ec'ęgb ey a l'ij. ⁷ Tũtr ńń amua eke m'am dad a senyn senyn, ęņņ Es Kńńń b'ow elum'ņ abu iri feņ ow ok'ņ es sos em.

⁸ ņń Jesu Krist ek'el David e bosu em ec'ęņņ ke anņ luw em igb esę elel eke Amani Mamn a eke m'am ńń ow e kokoba a dad ab af a. ⁹ Amani Mamn na sosięm anake m'am ij gbre, ke wěl okm ņgbraka esę low ņųų kok es af a. Gbęķ Nyam ec'odad a in wěl okm'ņ ņgbraka. ¹⁰ Na sosięm m'am ęņņ low feņ m'eb agņ a eke Nyam ńńsum ot a e nimamn eci, yec'ęņņ ke el yeji -n'ęņņ sel ęņņ a eke b'ow anņ Jesu Krist em ow a, lel anygbel a ek'ńņm uwr ab ab. ¹¹ Kin odad nawre tasi:

Eke s'uw Krist ab,
si b'ow s'anņ owr in ab;
¹² eke si b'inyņ es kikri,
si b'ow s'el es ęw esel in ab;
eke si b'igņ s'elul es,
in yeji li b'ow l'igņ l'elu ęy es;
¹³ ek'ęy s'elm cęęę,
ke in gbę l'el cęęę,
aņke li k'ńtum l'ęgbam in sosi. †

ņń Amani Mamn a e kokoba nawre em

¹⁴ ņń agņ a feņ ńń a ek'iri a, ke fbrm tasi Nyam ec'any af eke -li k'ęsumn ńń sodad ebl sosięm. ńń esu amua elm low kaka, ow el agņ a eke b'iri a ec'irmn cę. ¹⁵ Nj ec'a, ńńr sos es ke Nyam ec'any af a ęl gbawru, esę juma kok es ek'itm ek'ęs k'ńņ in e juma e li kok a eci, ke am ńń nęny nyam em low nawre ec'amani a. ¹⁶ ńń es atar ńńr ńńr a, ek'elm ńńń ec'a, ńńr ęgb es, aņke agņ a eke b'anņ ow ec'ow em a, ow b'ow ńń el -n'am křab es Nyam e lís. ¹⁷ El eci sodad ebl a b'ow anņ esę lebi ek'ugņ es ke am ij sos meņl a lokm em ab af. Agņ amua em anake Imene lele Filet ab anņ a. ¹⁸ -Li dign low nawre a -l'elu es. -N'am dad eke Nyam in ńń agņ in igbm luw em lęņ a ęņņ, ow ńń -n'am ņųų agņ ńńń ec'ńń a. ¹⁹ Gbęķ Nyam ec'odad ebl nawre tasi a eke sigm es esę ęl eci lebn eke wěl elu ńńmu em af a, itņnm. Kin sodad eke wěl ńń af yogņ a: *Es Kńńń uw agņ ek'el in ec'ab any.* ęņņ emeny wěl igņ af eke: *ęņņ*

† Rom 6.8; Matie 10.33 lele Luk 12.9 ab; Awl 23.19.

kaka feņ eke bi dad esę in el Es Kńńń ec'a, ńń eke ki křab es low ņųų e lís. ††

²⁰ ęl ligbel nyam em, ow elm sikřokřo eke wěl kok si-ka em lele ńńe ufu em ab cę ńńm, ńń křokřo eke wěl aku ekņ em lele yec'ęke wěl kok křeņ em ab yeji b'anņ. Ek'es gbęgb l b'anņ a, ńńe ufu em lele sika em e sikřokřo a wěl b'ot, ęņņ lęņ ńńr ńńr em ec'a, wěl b'ot ekņ em lele křeņ em ab ec'a. ²¹ Ow sosięm ęņņ yec'ęke b'ocr sos es ńń yadņ na feņ em a, b'ow anņ esę křokřo amamn a eke wěl b'ijr ob es gbęgb l e lęņ ab af. Wěl b'ow oc ęw'r es in ec'Es ęw a eci. Li b'ow n'anņ ow e juma eci ęņņ wěl b'ow oc kok'r juma nimamn feņ.

²² ńńr ņgbafre em e low aw feņ ęgb es; ńń eb ir nyim nyim, ńńń, erur lele erm es ęy ab es, agņ a ek'erm lala em b'ęņ Es Kńńń ab ab. ²³ ńń es atar ńńr ńńr eke low kaka anm em a, ńńr ęgb es, aņke uw any ek'ow b'ęđņ ńųų ńń esu em. ²⁴ ęņņ Es Kńńń e juma kok es itm eke k'ęsu ńń. Ow it ek'in e low k'akřl agņ feņ e lís, ęņņ ek'ń- tu eke ki yeņm agņ low, ke ęņņ agņ eci cak eke bi cak'r a e low eb. ²⁵ Ow it ek'erm frńń em, li ki yeņm agņ a eke b'ocr odad es nęnym a low, aņke Nyam ńń eke k'ń el abusu -l'itņ el ec'es an a, ke -l'uw low nawre any. ²⁶ -Li b'ow -n'ņgboņ agņ eci meb a ek'ucu ńń el es ab em, -li k'ow -li kokm agņ ec'erur ij, ęņņ -li b'ow -l'ńg es -n'am ńń sow tutr amamn.

ęņņ es abal el em ec'ow

3 Kin low ek'it eke k'uw any: ęņņ es abal el em a, ęņņ a b'ow ęw tuńtu. ² Tasi em a, agņ b'ow ńń el obi cę ec'erur, el os e lawlel, safri ńń esel lel es ęfuu ab; -li b'ow -l'el Nyam any ńńr esel ęņņ -li k'ow -n'ńńm el esel ec'elum. -Li k'ow -l'uwmn bia ńń any; -li k'ow -n'ńńm Nyam ec'ow a ec'elum. ³ -Li b'ow -l'el agņ ek'ńņ erm tuńtu, ńńm ńńń ikņ, ęņņ -li b'ow -li dad ńń yadņ em el lawlel e lís. -Li b'ow -l'el agņ ek'ńńm sos es, ęņņ -li b'ow -l'erur agņ eci gbre ij, ke -l'el low ni- mamn ec'efnu. ⁴ -Li b'ow -l'el agņ ęju, agņ ek'am jęjm ńń es, agņ ek'es ęfu iy em gbńņ. -Li b'ow -l'erur el obi em ec'ow eke b'aw el a, -l'akm Nyam ec'erur eke -li k'ńņ a. ⁵ -Li b'ow -li kok nyandre -l'el Nyam ec'ęru; ke tasi em a, -li b'ow -l'igņ ńńń e lec a -l'elu es. Agņ amua, ńńr ęgb el es. ⁶ El em ec'agņ nyam nyam b'ok mel akņ ęņņ ńńw fuęfue a ek'ńņ sikřl ńńń, ke ńńń ij m lec a, -li b'ęņ wěl meb a eke -li b'uk wěl ab em; ńńw amua bi kok ńń ęņņ feņ eke b'aw el a. ⁷ ęņņ feņ ńńw amua b'anņ low wewr em, ńń -l'ńtum lęņ kaka -l'uwmn low nawre any. ⁸ ęņņ esę elel eke lęņ sig em a Janę lele Jambres † ab atarir Mois ab a, agņ amua yeji b'atar low nęnyembri nyam ab. -L'el agņ ek'el e sow tutr a inyam, ke el ec'ńń a yeji elm low kaka. ⁹ Gbęķ -li k'ow -n'iimn křeķpe yeji, aņke agņ a feņ b'ow ęķ el eci yadņ a esę elel ek'ow ęř Janę lele Jambres ab ec'ab af.

†† Awl 16.5; Selu 97.10. ‡ Janę lele Jambres ab el en eke Jwifel ec'el agņiyel ec'eb ir owi em a wěl ńń Ejipt eci epmu a. ęķń ńńm Ok 7.11,22.

Ów ɔm es abal el

¹⁰ Gbəkɔ ŋ, us'm jam em e low yegm ab em, es an ab em, lel ów eke mi beb̄m m'ew es ab ab em. Us'm jam em ec'ɔmn ab em, em e low eku ab em, em ec'erur ab em, em e low es ucu ɔny kikri ab em, ¹¹ etɛ gbre eke wɛl ijr'm lele low eke mi dɔgr ab ab yeji uw any. Low fɛɣ ek'ɛɣn'm seb̄ amua ek'el: Pisidi ec'Antioɔs Ikonioɔm lele Lisr ab em a, uw any etɛ uw gbre yec'eke wɛl ijr'm a yej'any. Gbəkɔ, Es Kɔɔkɔ eb̄ elu'm es ów amua fɛɣ em. ¹² Etɛ agɣ fɛɣ ek'erur eke k'ir eb̄ cɛcɛ em Nyam eci, Jesu Krist ab ec'af okr em a, wɛl b'ow ijr el gbre. ¹³ Gbəkɔ, molokm enɣɣ esel a lele mɛju esel ab ab b'ow im kpekpe el eci low ŋɣ kok ab em; -li b'ow -l'ɛju agɣ beb̄ ke el obi yeji wɛl eju el. ¹⁴ Sica ŋ ec'a, ùcu yec'a eke wɛl yegm'ŋ ke ɛɣ eb̄ ɔmn em tasi a ɔny es. Uw low yegm esel eke yegm'ŋ low ab any. ¹⁵ Tasi em a, ŋ e likekli em etɛ uw Nyam e Silɛl Lala ab any, -l'ɔtu eke -li k'ɔɣ'ŋ sɛwɣ a eke bi nyim ɛɣ sel ɛɣ em, eke wɛl b'ɔny ɔmn Jesu Krist em a. ¹⁶ Nyam Lɛl fɛɣ el Nyam ec'abu elum em ec'ów eke wɛl nɔn, etɛ ow b'elum agɣ abu eke ki yegm agɣ low nɛnyembri nyam, ogɣ low yec'ek'elom ow a, akpal low ŋɣ, yegm agɣ es an nyim nyim em ec'eb̄ ir, ¹⁷ yec'etɛ ke Nyam ec'ɛɣɣ ɔny sos beb̄m nawɣ tasi, ke l'ótu n'ɔny abusu li kok low nimamn fɛɣ.

Dàd Nyam ec'odad a

4 Sica m'am dad'ŋ Nyam ec'any af lele Jesu Krist eke b'ow jɛj agɣ ek'anɣ owr lel agɣ ek'uw ab ec'ów ok a ec'any af, m'am dad'ŋ Jesu Krist e mowrer a lel in ec'es ew ab ab sosiem m'ɛsɛ: ² nɛny át'ŋ es dad Nyam ec'odad a, ek'ow el lɛɣ mamn em oglog lɛɣ ŋɣ em yeji, dád eb̄ agɣ, énym agɣ abr oglog átr agɣ sos es, ke ɔny low eku nɔn agɣ e low yegm em. ³ Tasi em a, lɛɣ b'ow ow ek'agɣ k'ow erurm eke k'iri low yegm nawɣ tasi a, ke b'ow erur us el obi ec'ów eke b'aw el a jam, etɛ -li b'ow -l'ɛsɣ low yegm esel nɔn eke b'ow dad el ów a eke -li b'erur eke -li k'iri a. ⁴ -Li b'ow -li b'abl ɔru low nawɣ ec'iri e lís, ke -l'ɛwl -n'am iri agɣ ec'ów eke bi kɔkn dad a. ⁵ Nj ec'a, òk sos es low low fɛɣ em, ɛɣ gbre ij eb, kòk ŋ ec'Amani Mamn e kokoba ɔb e juma a, kòk ŋ e Nyam juma a íy nɛny.

⁶ Em ec'a, wanci ow eke wɛl k'oc wawr'm egb; wanci eke mi k'elu wus na es a ow. ⁷ M'ogɣ mum mamn a, m'im toɣ m'igɣ em ec'es uru a e nuɣ, m'ucu em ec'ɔmn

† 2 Timote 1.5; 2.2.

a m'ɔny es. ^{††8} Sica any eke m'eb eci labm ɔɣ a, am eku'm. Ow ow el nɛny nyam ij e tufɛ a eke Es Kɔɔkɔ, jɛj ok es nɛny nyam es a b'ow ɔɣ'ŋ jɛj ok e lɛɣ a. Etɛ ow elm em cɛ li k'ow n'ɔn im, kɔ agɣ a fɛɣ ek'am eku erur em wanci a eke li b'ow l'elu sos ɔkm a.

Uwar em ec'ów

⁹ Àtr sos es ow fafa ɛɣn'm, ¹⁰ anke Demas igɣ elu'm es wus ec'ów ec'erur eke n'ɔny nɔn a sosiem eci; l'eb ejagb n'im Tesaloni. Kresan eb̄ ejagb im Galasi etɛ Tit im Dalmasi. ^{††11} Luk ɔny cɛ anɣ em ab. Òc Mark ke ów in ab, anke l'ɔtu eke li k'elum im abu em e juma ab em. ^{††12} M'ɛrm Tisik Efɛs. ^{††13} Lɛɣ eke b'ow ow a, ism'm em e mob af ew a eke m'ew es Troas Karpɔs ogɣ a, ke ís-m'm silɛl a yeji, ab brobro el a eke wɛl nɔn ndey lel af a. ^{††}

¹⁴ Alesandr ^{††} l'ow ofɣ es a kok low ek'akplm em e lís; Es Kɔɔkɔ b'ow ɔɣ'ŋ low ŋɣ a e li kok'm a e labm. ¹⁵ Nj yeji ɔsu sos in e lís, anke ɛy e sodad a e dad em l'atar ɛy ab lɛc em.

¹⁶ Lɛɣ eke m'ɔg es m'im odad jɛj ok em a, ɛɣ kaka anm em ab, el fɛɣ -l'igɣ -l'elu'm es. Ke blɛl Nyam k'óbm el low ow eci. ¹⁷ Gbəkɔ Es Kɔɔkɔ, in anɣ em ab etɛ l'a-tr'm sos es, ow ɔɣ m'ɔny abusu mi dad in ec'odad a m'ok Nyam any uwm esel amua fɛɣ. Etɛ li ɔɣ'm kuku-ma amua e nɛnym. ¹⁸ Es Kɔɔkɔ emeny b'ow eb̄ elu'm es low ŋɣ fɛɣ e lís, etɛ mi b'ow m'anɣ kpon kpon m'ɛy in ec'Afr eci *gbrengbi* usu a. In ec'él anygbel sɛɣ fɛɣ! Amen.

ɛsɣ es abal el

¹⁹ ɛsɣ Prisil, Akilas lele Onesifɔr e bosu ab ab ɔɣ'm. ^{§20} Eras anɣ Korɛnt etɛ m'ew Trofim es Mile, anke ɔl am ɔny'n. ^{§†21} Àtr sos es ow gbun ke lefr e lɛɣ a ów. Ebul, Pudɛs, Linus, Klodia lel agɣ lisijimɛl ejec'a fɛɣ ab am ɛsɣ'ŋ.

²² Ke Es Kɔɔkɔ áɣ ŋ ab.

Ke Nyam ec'ɔwɔ a áɣ ɔny ab.

†† m'ucu em ec'ɔmn a m'ɔny es: agɣ beb̄ b'iri ɛsɛ: m'el cɛcɛ em e nɛny ij a e lís † Demas Kolɔs 4.14; Filemɔ 24; Tit:

†† Luk: Kolɔs 4.14; Filemɔ 24; Mark:

†† Tisik: Ob Kok 20.4; Efɛs 6.21-22; Kolɔs 4.7-8;

Tit 3.12. ††† ndey lel: ow el silɛl ek'il an. K'aw k'ow el Amani Sig em e Nyam e Silɛl a. ††† Alesandr: 1 Timote 1.20. § Prisil, Akilas: Ob Kok 18.2; Onesifɔr: §† Eras: Ob Kok 19.22; Rom 16.23; Trofim:

TIT

Ów ek'it eke wél k'uw any

Pól awñ Tit ek'el in e juma em e lawl a lel na. Tit elm Jwif, kó Pól e Nyam odad eke l'iri a çñ etñ l'el kretien. L'el Nyamel nyimn es mamn tasi; etñ li b'elum Pól abu ow eci Sinyamel ek'ann Jerusalem, Efes lele Korent ab eci ec ekñ ab em. Eke Pól sigm Sinyamel es Kret lekr ab af a, Tit anake n'ññ abusu eke k'ekñ Sinyamel a ek'ann lekr a e seb seb ab em a (1.5).

Wél uw Kret eyñ any el e suksuk, enyembri yony yony, ob ij gbrugbru lel el e kpçññ em ec'eb eke -li b'ir ab em. Agñ amua na em a, Pól am çm Tit ów Nyamel nyimn es ec'elel eke k'aan es lele Nyamel lokm a ec'agñ akpasu akpasu ek'ann ese: agñ ekpekç, çkçw, ñgbafré lele madu ab, ec'elel eke li k'aan es wél e lís a. Kretienel a feñ it eke k'çny es an pçte pçte lele erm es ey ab, ke -n'am çkn eke gbuñ ke Jesu Krist em -n'eyñ sel a, el yeji, eb ir ñuñ -n'çny. Ow it eke -li ki kok ów ek'akpl, ke -li kok juma -n'çny abusu, -li ki kok el e ses babur, Abñ Lala e læc a eke am nyimn el ab em.

Esññ

1 Em bçwri Tit, † em Pól, Nyam e juma kok es lele Jesu Krist ec'erm es ab, em m'am awñ lel na. Nyam abul'm eke mi k'esñ agñ a eke li ççsum l'ot a çny çmñ, ke mi yégm el -l'uw low nawre any, ke -l'ir eb ek'okr af ey ec'çmñ eke s'çny ab ab, 2 yec'etñ ke -n'çny low eku sel ek'çny uwr a eci. Nyam ek'çny yadñ a, ewar ey eb ir ikñ na gbuñ eke low feñ k'ann a. 3 Lçgñ a eke wél bçbm ew es a, Nyam ey e Sçg Es elu in ec'odad a çkm. Odad a anake el amani a eke n'çñ'm, ke n'çñ'm abusu eke mi k'çb a.

4 Tit, m'am nçn lel na m'awññ, ñ ek'ann ese em ec'iy tasi af, çmñ a ek'okr ey af ab em. Ke Nyam Es lele Jesu Krist ey e Sçg Es ab édn'ñ çwçw, ke çñ'ñ erm es ey.

Tit e juma e wél abul Kret lekr ab em

5 M'ew'ñ es Kret eke k'ubar ów sisigm ek'ann a, ke eb eb a e Sinyamel ab em sçsum agñ ekpekç ot ese idr esel af, es'elel eke m'çñ'ñ ow ec'abusu ab af. 6 Egn likpekç a it eke k'el egn ek'abr enym anm lís; çw nyam çe ec'igñ, †† ke in ec'ey a el Nyam e nawre ub esel eke wél k'çtum okm ów af el ec'es an keskes eci, oglog el ec'egñ eluam eci. 7 Tasi em a, Nyamel ec'idr es eke b'ekñ Nyam ec'ów a, it eke k'ir eb mawl em. Li k'élm es efuu, erm beblu, mar egn, l'élm egn ek'çny gangañ, l'élm egn e b'çl os çny es yadñ em. 8 Ow it eke li k'eb agñ eke b'ow in ogñ a mawl em, ke l'él low nimamn e lawl. Ke l'él egn e b'iri egn owi, egn nyim nyim, eke b'eb

† Tit:2 Korent 8.23; Galat 2.3; 2 Timote 4.10. †† çw nyam çe ec'igñ:odad na Grek em a wél çtu eke k'itññ ejec'em dad ese igñ ek'ebi çw akp nyam ce

Nyam ec'eb a, ke l'él egn e b'çnyñ sos es. 9 Ow it eke li k'ucu odad tasi a ek'it a n'çny es nenyembri nyam em, odad a ek'okr af yec'a eke wél yegm ab ab a. Ebn ke l'çtu l'atr agñ likpr a sos es low yegm nawre tasi ab em, ke li yégm agñ a ek'egñm low yegm a ebm a el ec'irm a. ‡

10 Mi dad sodad amua anke agñ nçn çnyñ elum, ab brobro Jwifel eke b'us Jesu jam, ke am erur ek'agñ k'ubr likr es ab em; †† -li b'irmñ agñ el e nenyñ çb e sodad ebl ab em. 11 Ow it eke k'abl el neny es, anke -li bi ñuññ sibosu nimum etñ -li bi yegm low ek'itm a, yec'etñ ke -n'eyñ os yadñ em. 12 Kret iy nyam in obi, el e nuñ em çny es nyam anake dad nine: «God'etñ Kret eyñ el ayadñu, mindey eñuñ, çkçw e bi tutr el e lok iy owi çe.» ††† Etn ow eke li dad a el low nawre tasi. Na sosiem anake ki dad el odad lebl tuçtuç em, ke -l'ub nawre tasi, 14 yec'etñ ke -li k'ucumñ Jwifel e kpçkç em ec'ów yadñ a e dad a -n'çnyñ es; -l'eluumñ agñ a eke b'igñ low nenyembri nyam elu es e sol a. 15 Feñ el lala †† agñ a eke b'elum Nyam e sol a eci; kç agñ a ek'eluum, ke égnm ubm nawre ec'a, kaka elm lala, anke el e nuñ em çny a lel el sow tutr ab ab yeji ikpi. 16 -Li b'ij neny -l'ese el uw Nyam any, kç el ec'ów eke -li bi kok a b'ann ejeci. -L'el agñ çbr tasi, -l'eluumñ egn kaka etñ -l'çtumñ -li kokmñ low nimamn kaka.

‡ Akr 6 ton 9: bçbmñ 1 Timote 3.2-7 ab. †† Jwifel... ek'agñ ek'ubr likr es ab em:ow el Jwifel ek'us Jesu jam, ke sica am erur eke nawre ub esel a feñ k'ubr likr es. †† Odad na el Kret iy e wél b'esñ Epimenid ek'el Knçs banñ iy a ec'odad eke dad (bçbmñ akr 5 a). Li dad odad na ow ij akpo duw akpo ekn yen gbuñ etñ wél ow ew Jesu Krist. ††† Feñ el lala:anña ow k'çdm ke Pól erur eke ki yegm sol eke bi dedññ ob ij a. Bçbmñ 1 Timote 4.3-5 lele Kobs 2.16-19 ab.

Ów çm ek'el nawre ub esel akpasu akpasu a eci

2 Gbəkɔ η, yègm yec'a ek'otarir es low yègm nawre tasi ab ab a. ² Dàd agη ekpekɔ a él agη eke k'ɔny sos es ok low kok em, óny sos us, any es ok, ij læc çmn em, erur em lele low eku em ab.

³ Dàd çyçw ekpekɔ a yeji óny eb ir mamn eke b'akpl Nyam sos em. Ke -li ki dadmn el lawlél a e lís ec'ów eηη, -l'elmn mar eci madyçw. Ke -li yeγm low yeci ek'akpl a, ⁴ yec'etη ke -li yeγm çyçw oto a óny el ecél lel el ec'ey ab ec'erur. ⁵ -L'el any es ok lisel ek'ɔnym wiawia, akη juma kok lisel amamn, ek'ɔny el ecél ec'elum, yec'etη ke eηη kaka k'ɔnym low ηηη dadm Nyam ec'odad a e lís.

⁶ Ìbrm ηgbafre oto a yeji él agη ány es oku low fηη em. ⁷ Nj obi yeji, ow it eke k'el sɛwl ów amamn kok em. Nj e low yeγm a él nawre tasi, óny sos usr. ⁸ Ke η e so-dad ebl a él nyim nyim eke wél k'ɔnym low dadm ow e lís, yec'etη ke ey ec'efnu a k'ɔnym low dadm okm ey af, ke és ók el any.

⁹ Ow it eke madu k'ɔny el ec'es ew esél a ec'elum, ke -n'ɔny wél áw el low fηη em, ke -li k'ɔnymn odad wél ab. ¹⁰ Etη ow itm eke -li k'iy wél ob kaka fηη. Kç ow tasi eke -li ki kok a el, ke sɛgη fηη -l'elu el ec'agη amamn eke -l'eel lele el e cɛcɛ el ab ab çkm, yec'etη ke low fηη em Nyam ey e Sçg Es eci low yeγm a éηη any.

¹¹ Mi dad ów amua fηη aηke Nyam elu in e bibm eke bi ççg agη fηη a çkm. ¹² Bibm a bi yeγm ey eke si k'igη ey ec'eb ir ηηη lele wus ec'ów aw ab ab s'elu es, ke s'çtu wus af aηa s'ir eb nηη em çny em, neny nyam em lele Nyam ec'es ucu çny em ab. ¹³ Nene anake si b'ow s'eku sos em iηη e lægη a eke s'am çmn a, lægη a ek'ey e Sçg Es Jesu Krist ek'el ey e Nyam ligbél a b'ow ey çkm in ec'anygbél em a. ¹⁴ L'irmn in e sel a ey sosiem, yec'etη ke li sçg ey low ηηη fηη em. L'erur eke li ki kok ey s'el bieku ek'in obi l'ayal, agη ek'el in çny eci, ke sɛgη fηη ów amamn kok b'any sos em.

¹⁵ Low yeγm na anake k'elu çkm η ec'abusu a ek'éηη ab em, átr agη sos es oglog énym agη abr a. Ki yeb el em ec'egη kaka k'iir'η es.

Nawre ub esel ec'es an owr

3 ðkn nawre ub esél a fηη, ow it eke -li k'is es es ew esél lele abusu esél † ab ec'any af, -n'ɔny wél

† Rom 13.1; 1 Pier 2.13.

ec'elum, ke -n'ɔny sos bɛbm low mamn fηη e kok eci. ² -Li ki dadmn low ηηη el lawl e lís, kç -l'el erm es ey ec'agη, -l'el agη amamn, ke -l'elu el e frçk el çkm agη fηη e lís. ³ Gbuη ke s'úb Jesu nawre a, s'el agη ek'uwm low kaka any, çnym elum kaka, irm itm es, el low aw lele low e b'iηη sos em ab eci madu etη s'ir eb low ηηη em lele nyamnɛyr em ab. Wél b'ɔny ey e sifn etη ey çfr em yeji si b'ifanin. ⁴ Gbəkɔ Nyam ey e Sçg Es elu in e sçrη ikη lel in ec'erur ab ab çkm agη fηη eci, ⁵ etη li sçg ey, ow elm ey ec'ów amamn eke si kok a sosiem, kç eke n'ɔny ey e sçrη ikη a sosiem. Li sçg ey mij a eke b'ayal ey s'el agη owr ab em; †† etη ow ec'iri tasi a el: eb ir owr a ek'Abη Lala b'ɔny ey a. ⁶ Abη Lala na, Nyam in ec'erm mamn ab em çmun in es ey af, Jesu Krist ey e Sçg Es ab ec'af okr a sosiem. ⁷ Eben anake in e sçrη ikη ab em, li b'ɔny ey s'el nyim nyim in ec'any af, ke ow b'elu ey abusu es s'etη sel a ek'ɔnym uwr ke s'am çmn a.

⁸ Odad na el odad nawre tasi, etη m'am erur eke neny k'at'η es çkç ow e dad ab em, yec'etη ke agη a ek'ub Nyam nawre a, át any kok ów amamn mɛwl em. Na el low akplu etη el agη fηη ec'abu elum. ⁹ Gbəkɔ àru ów ek'ɔnym low yeγm a eγb es esɛ: agη lagηél e mew ec'es ççrηm, † ów esu lele Mois ec'ol a ec'ów es atar owi ab ab. Amua fηη el ów çfr çfr eke low kaka anm em. ¹⁰ Eηη yec'eke b'is em bubr owi a, èwar ir akp nyam, sakp yony †† gbunη ke eηη ikη na, kpáb'r es Nyamel e lís. ¹¹ Çtu eke k'uw any ek'egη ikη na eγagb ηηη n'am eb. Etη sikpl a eke n'am kok n'im ab em, ow el in sosi eke n'am çbr low.

Ów çm es abal el

¹² Ba mi b'erm Artemas oglog Tisik †† ow a, àtr sos es ow eηη'm Nikopolis, aηke mi bɛbm eke mi k'any yogη læfr lægη iy a. ¹³ Ègη eb elum Zenas eke jɛj ok owi em el eηη dogηη es a lel Apolçs ††† ab abu el ec'ejagb us ab em, yec'etη ke -li k'ɔnymn ob kaka ec'es abur. ¹⁴ Ow akpl eke ey ec'agη ek'ub Krist nawre a yeji, ki wewr erm mamn çny, yec'etη ke -l'çtu -li kok es abur fηη eke b'owr el a, ke el ec'eb ir a k'élm çfr çfr.

¹⁵ Agη a fηη ek'any em ab a am esηη'η. Èsηη ey lawlél a ek'ɔny çmn nyam coco ey ab a.

Ke Nyam ec'çwçw a áηη çny fηη ab.

†† Li sçg ey mij a eke b'ayal ey; èkn Efes 5.26. † Èkn 1 Timote 1.4 lel ow ec'akr otar ab ab. †† Matie 18.15-17. †† Tisik: Ob Kok 20.4; Efes 6.21-22; Kolçs 4.7-8. ††† Apolçs: Ob Kok 18.24; 1 Korent 16.12.

FILEMO

Ów ek'it eke wél k'uw any

Sobel em anake Pól anj ke nch lel na awj Filemó a. Lëgñ ab em a, Filemó anj Kolós, anjke l'el yogñ e Nyamel ab em ec'ëgñ. In ec'akñ a anake Krist eci jam us esel a b'as luku ñjññ Nyam a. Eñj Pól anake ñj Filemó itñj erm em a.

Filemó ñny adu nyam eke wél b'ëñj Onesim. Onesim e nyandre el: "abu elum" oglog "ob akplu". Aduli na ey akp Filemó ek'el in ec'ëgñ eke ñnymn ab a ec'abu em etñ im etñ Pól ek'anñ sobel em a. Onesim ub Krist nawre Pól e saw a eke n'im n'anñ a (akr 10), etñ l'elum ow abu nchñ. Gbëkñ eke Pól el Filemó e lawl senny, ke n'ony ñmn ow em yej'a, li bëbm eke li k'ñj Onesim ewl mëny im etñ ow. Tasi em a, ol dad eke adu fëñ ek'in b'uru es ow ec'ëgñ eke in ñnym ow ab ec'abu em a, in it eke wél k'ëw low tuwtu in ñj ow. Na sosiem anake Pól am awj Filemó lel a. Lel ab em, n'am is nuñ n'ñj Filemó etñ n'am ñjññ ow eke ow k'ëb Onesim. Eñj n'am ibrm eke ow k'ëbm ow esë adu af, kñ ke ow ëb ow esë egñ lisijim af Krist sosiem.

Ëññ

1 Em Pól, eke wél elu sobel em Jesu Krist sosiem † lele ey lisijim Timote ab e nin em, m'am awñ Filemó ey lawl senny juma kok em lel na. ² Lel na el ey lisijow Apia lel ey e low dogññ em e lawl Arkip †† lele Nyamel eke b'as luku ñ ec'akñ ab ab yej'eci. ³ Ke Nyam ey Es lele ey Es Kótak Jesu Krist ab ëdñ ñny ñw, ke ñj ñny erm es ey.

Pól am ñj Nyam bia

⁴ Sakp sakp fëñ, em e Nyam ñjññ em, mi b'akñ Filemó ñ e low etñ mi b'ñj em e Nyam a bia; ⁵ anjke m'am iri agñ am dad ñ ec'erur ek'ñny agñ a fëñ ek'ub nawre a eci, lele ñ ec'ñmn ek'ñny Es Kótak Jesu ec'ab ab e low. ⁶ M'am ibrm Nyam eke ñmn a ek'ñny esë ey af a, k'ij lëc ñ em, ke ow ñj uw ów amamn fëñ eke s'ñny Krist em, ey ec'owr anñ na em ab any. ⁷ Lisijim ñ ec'erur ek'ñny a, ñj'm sos em inñ nchñ lele sos es atr ab, anjke agñ a ek'ub nawre a, usur el erm.

Pól am kok ñwñj Onesim eci

⁸ Na sosiem, ek'abusu eru'm es Krist em eke mi ki dad'ñ low ke kók yeji, ⁹ m'am erur ek'erur em a, m'ëw ibrm em. Em Pól, ëkn lele eke m'anñ, egñ ligbëlgbel ek'emëny anñ sobel em Jesu Krist sosiem, ¹⁰ m'am ñjññ eke k'ëb Onesim. † L'el em ec'iy Jesu Krist em so-

bel em anj. ¹¹ Lëgñ ek'ec ab em, l'akplm ñ eci, kñ yefenyña em a l'akpl ñ lel em ab eci.

¹² M'am ewlm'n mëny sica l'ow n'ëññ'ñ, in eke l'ëw esë em obi e sos ogog af a. ¹³ M'erur tasi eke blel m'ñym'n ab n'anñ'm saw eke m'anñ sobel em Amani Mamn sosiem a, yec'etñ ke ñ usuiy a li kók em e lís e low.

¹⁴ Gbëkñ m'erurm eke mi ki kok low ek'elum nëny es, yec'etñ ke low mamn a eke ki kok a, k'ëlm atrm em, kñ erm frññ em.

¹⁵ Onesim kpab'ñ e lís, ow k'çdm ke ow el lëgñ tël eci, yec'etñ ke b'ëññ'n ke ow él sëgñ fëñ eci, ¹⁶ anjke caca em a, l'elm adu ij, kñ n'ony any l'akm adu: l'el erur em ec'ëgñ lisijim. L'il'm an nchñ, kñ ñ ec'a ow b'ow afññ es, egñ e l'el a lele nawre ub es eke l'el ab ab sosiem eci.

¹⁷ Sica eke b'oc'm esë awlñ af, ke ëb'r esë em obi em obi af. ¹⁸ Eke li kok ñ low ñjñ oglog n'ñym'ñ ob ab, ùb ew'm af. ¹⁹ Em obi ec'abu em anake m'am nchñ ów amua a: Em Pól, mi b'ow m'wñr m'ñj'ñ. (Ow itm eke mi k'akñ'ñ eke ñ obi yeji ñnym'm ob ab, kñ yadñ ee? ñ ec'owr anñ tasi a.) ²⁰ Lisijim, m'am ñjññ'ñ, kok low na eke m'am ibrm a ñj'm Es Kótak ec'erur a sosiem: ëyr'm erm es Krist ab ec'af okr a sosiem.

²¹ Wanci na af eke m'am awñ'ñ lel a, m'ony ñmn tasi eke b'ow kok low a eke m'am ibrm'ñ a etñ m'uw any yej'ëke b'ow kok ow afñ es. ²² Kòk'm es eru usu yeji kpëkñ, anjke ñny e Nyam ñjññ em, m'am ñny ñmn eke wél b'ow elu'm es ñj ñny.

Ëññ es abal el

²³ Epafras †† ek'anñ sobel em em ab Jesu Krist sosiem a, am ëññ'ñ, ²⁴ etñ Mark, †† Aritak, Demas lele Luk ab ek'el em lawl juma kok nyam em a yeji, am ëññ'ñ.

† Èkn akr 13, 22 lel 23 ab. †† Arkip:Kolós 4.17. ‡ Onesimel adu ek'uru es Filemó eke ñnym'n ab a ec'abu em; in e nin a e nyandre el: ob akplu.

†† Epafra:Kolb 1.7; 4.12. †† Mark:2 Timote 4.11 lel akr otar ab
ab. Aritak: Demas:
Luk:

²⁵ Ke sica Es Katak Jesu Krist ec'awra a ane ony fey
ab.

EBRE

Ów ek'it eke wél k'uw any

Egñ a eke kok lel na a, egñm ewm sos nin. Gbəkɔ ow el egñ nyam eke b'ebɔ Grək sɛnyn sɛnyn. Etn emeny l'uw Nyam Lel em ec'ów a lele Jwifel ec'ol ab em ec'ów ab any yeji sɛnyn sɛnyn. Ow ibn eke wél oc Ebre e lel na elu Pɔl e silél eke nɔn ab em. K'aw ke ow él Apolɔs eke kok Es Kɔtɔkɔ e juma Pɔl ab a, k'el lel na e nɔn es (èkn Ob Kok 18.24-28, 1 Korɛnt 3.5-9; 4.1-2).

Egñ a nɔn lel na am dad Ebre eyñ a ek'itñ erm em el Krist eci, ke wél am ijr gbɛ a eke k'inym es kikri ɔmn em. N'am dad wél eke batñ wél igñ ɔmn na eke wél ɔny Jesu em a elu es, im am us Jwifel ec'ol a jam, wél k'ow egñm ob ap kaka, anke Jesu Krist em eci sel egñ a eke wél ɔb ow e kokoba a anake el sel egñ tasi a.

Lel ab em ec'ów a cɛc sakp yony: krekre em a (nuñ 1.4 tonñ nuñ 10.18) am yejm ey eke Jesu agb nɔn akm afr erm esél. L'agb nɔn l'akm Mois lele sinm sig ab em ec'egb waw esél egbel ab ab. Jesu anake el ey ec'egb waw es ligbel Nyam ec'any af a. N'anñ esé Melkisedek ek'el eb ebu lele egb waw es ab Abraham legñ em ab af. Jesu ocr in sosi kokr egb waw etñ eb ey e sikpl a fegñ. Legñ sig ab em e segb waw eke wél bi kok a, k'ɔtum tɛtñm ey e sikpl ab es.

Yony em a (nuñ 10.19 tonñ 13.17 em a), n'am atr Ebre eyñ a sos es eke k'ɔny erm susu ɔmn em, esé lele eke legñ sig em ec'ɔmn esél a ek'eb any a kok ab af.

L'uhar in e lel a ɔwrɔ edñ em lele esñ em ab.

Nyam ecr Jim em dad ey odad

1 Legñ sig em a, Nyam ecr *kokoba* ɔb esél em dad ey lagñel odad, etñ li dad wél odad a sakp nɔn lel akunda etñ etñ em ab. ² Kɔ sica, segn na ek'el segn es abal el ab em, Nyam ecr Jim em dad ey odad. Jim na em l'ecr li kok afr lele wus ab, etñ in cɛ anake Nyam sɔsum oc'r eke li k'el ob a fegñ ec'aja ij es a. ³ Iy na b'elu in ec'anygbel e jejn a ɔkm, etñ l'el ow ec'es otarir kpɛñ, etñ in ec'odad ebl ec'abusu a ucu wus lel ob fegñ ab ɔny es. Li ɔkɔɔ agñ e sikpl ab es, etñ n'im li sig es afr Nyam ek'ɔny abusu ob fegñ af a e lidr abu af.

Nyam ec'Iy a ɔny any akm afr erm esél

⁴ Iy na ɔny any nɔn akm afr erm esél. Eɛ, ow eru es kpata, anke Nyam ɔñ'n aja nin ek'ɔny any nɔn akm afr erm esél ec'a. ⁵ Tasi em a, legñ kaka Nyam dadm afr erm es kaka esmɛ:

Nj el em ec'Iy,
yeɸenyana, em m'ew'ñ.
Etn emeny, li dadm afr erm es kaka yeji l'esme:
Em, mi b'ow m'el Es,
etñ in, li b'ow l'el em ec'Iy. †

⁶ Gbəkɔ, legñ a eke n'ɔñ in e yeɸl Iy a ow wus na af a, li dad nine:

† Bèbmñ Selu 2.7; 2 Samiel 7.14; 1 Ów e Wél Nɔn 17.13.

Nyam ec'afr erm esél a pupukpañ it eke k'igñ'n nuñ. ††

⁷ Kin low yec'eke li dad afr erm esél e lís:

ñ el egñ a ek'ɔñ ke afr erm esél itñ anñ esé lɛf af,
ke ñ e juma kok esél bi kok ñ e low esé al e b'iri ab af a. ‡

⁸ Kɔ Nyam dad Jim e lís nine:

ñ el Nyam etñ ñ ec'eb ebu ec'atufu lɛkpn a anñ segn fegñ.

Ñ e kpama ab ab, am nyimn ñ ec'agñ a low nenyembri nyam em,

⁹ b'erur low nenyembri nyam etñ b'ifn low ñuñ.

Na sosiem Nyam, ñ e Nyam sɔsum oc'ñ awlñel ab em eke k'el in eci, etñ l'etm sos em inñ e mun l'ok'ñ nuñ. ††

¹⁰ Emeny Nyam dad nine:

Es Kɔtɔkɔ, nuñ ɔb em a, ñ anake kok wus a,
etñ afr el ob eke ñ e sabu a ol.

¹¹ Ów amua fegñ b'ow irm,

kɔ ñ, b'ow anñ segn fegñ.

Afr lele wus ab b'ow eni esé mob sus em sig af,

¹² b'ow ɔny ar el es esé gbad af,

ɛɛ, -li b'ow -l'itñ any esé mob sus em af.

Gbəkɔ ñ, b'anñ segn fegñ ñ ec'elel a cɛ,

etñ ñ ec'owr anñ a úwrm. ‡

¹³ Legñ kaka Nyam dadm afr erm es kaka esmɛ:

†† Ol ɔkn 32.43, Septant em ec'odad eke wél oc. ‡ Selu 104.4, Septant em ec'odad eke wél oc. †† Selu 45.7-8. ‡‡ Selu 102.26-28, Septant em ec'odad eke wél oc.

Òw sig es em e lidr abu af,
tonj bake m'ót η ec'efnu m'ók η ec'akr ew a. †

¹⁴ Tasi em a, afr erm esel bla -l'el ee? -L'el abη ek'ony juma erη erη, ke Nyam b'erm im elum agη a eke k'ij sel ek'onym uwr ec'aja a abu.

Sel erη a eke wel dad ow e low a ony any onk

2 Low na sosisem a, ow it eke si k'oc erm s'ew sodad eke s'iri ab af; eke ow elm ebēn, si b'ow s'itir ejagb any. ² Nyam ecr afr erm esel em ony agη in ec'odad a, etη l'elu odad a e nawre ek'el a onk tasi. †† Agη beb erηm usrm'n sos, erηm eluam'n, etη el ferη -n'erηn gbre a ek'it eke k'erηn el a. ³ Sica ey, ayaf si b'ow s'aru gbre na s'egb es, eke si b'igη sel erηn ligbel na s'elu es ee? Sel erηn na, Es K'ok'ok' anake ikη anym on in ec'amani a. Etη agη a eke iri wel dad sel erηn na e low a, elu in e low nawre e l'el a onk. ⁴ Nyam in obi yegm eke el e sodad a el nawre, meny ewr, ow egbel, lele sakrowa erη erη eke b'iti any ab em. Emeny Nyam yegm eke ow el nawre Abη Lala ec'ob ap erη erη a eke li cec agη ese el el eke l'erur ab af ab em.

Jesu uw ey ferη eci

⁵ S'am dad wus eke k'ow a e low. Ow elm afr erm esel Nyam onk abusu eke k'ew wus na es. ⁶ Tasi em a, ow eke wel b'erηn Nyam Lel em a el:

K'ok agη bla -l'el eke k'ew el e low erm ee?

Bla -l'el eke ki kok el e l'is owi ee?

⁷ Ew el afr erm esel ec'ew lerη tel eci,
ony el anygbel lele sos usr ab ese es ew tufe af,

⁸ ot ów a ferη ew es el ec'akr ew, el ec'es ew ew. ‡

Nyam ony agη abusu ob ob ferη af. L'egbm ob kaka es eke anm wel ec'abusu ab em. Gbek'ok yefenyina, s'am ekn tasi, agη k'onym abusu ob ob ferη af. ⁹ K'ok bla anake ey yeji s'am ekn ab ee? Jesu anη serη beb afr erm esel ec'ew, k'ok sica, Nyam ony anygbel lele sos usr ab ese es ew e tufe af. Bla ec'ee? Anke l'ij gbre etη l'uw yeji. Ow ony etη Nyam ec'erm mamn em, Jesu uw agη ferη eci.

¹⁰ Nyam anake kok wus a etη wus anη in eci. K'ok l'erur ek'in ec'ey ab em e onk ligbel k'anη in ec'anygbel a e low em. Etη ek'ow el Jesu ek'am ot im el sel erηn a ogη a, ow it eke Nyam k'oc gbre ijr em ony l'iy neny l'igη nuη.

¹¹ Jesu b'onny agη ferη e sikpl a oc el es l'is. Etη ebēn a, erη eke b'ayal agη a lele agη a eke wel ayal ab ab el ferη b'onny erη Es nyam. Na sosisem ow onym'n es eke li k'esη wel lisijimel. ¹² Tasi em a, Jesu dad Nyam nine:

Mi b'ow m'ok η e nin a ec'amani m'ok em lisijimel.

Dedeku ec'aranη, mi b'ow mi k'oklm'η. ††

¹³ Emeny Jesu ce, li dad nine:

Em, mi b'ow m'oc em ec'onm a nimum nimum m'elu Nyam em.

Emeny nine:

† Selu 110.1. †† Low na el ol a eke Sinayi lafeny af, wel ony Israel erη a. ‡ Selu 8.5-7. †† Selu 22.23.

Kin em lele ey a eke Nyam ony m ab ab. ††

¹⁴ Ey amua ony low nyam eke okr el af: -l'el agη ek'onny sos megl lele mebl ab. Agη ony abusu eke k'ibi el. Na sosisem, Jesu, in yeji itηn el erη, yec'erη ke n'onny agη eci lec a l'oc es in obi eci luw ab em. ¹⁵ Agη ek'anη ese madu af el ec'owr anη a nimum em, luw eci muru eke -n'onny a sosisem a, Jesu ony el in e luw ab em. ¹⁶ Tasi em a, l'owm afr erm esel eci abu elum eci, k'ok l'ow agη ek'el Abraham ec'alaw a ec'abu elum eci. ¹⁷ Na sosisem anake ow it eke li k'itηn nimum nimum l'ot lisijimel lele lisi-jowel ab es, yec'erη ke l'el wel ec'egb waw es ligbel, eke erm mamn iy em gbre ke el cec Nyam e juma kok ab em, ke b'erηn agη e sikpl oc ap ec'abusu a. ¹⁸ Etη eke Jesu in obi ij gbre ebm ekn em a, l'oktu eke li k'atm agη a ferη eke el yeji wel b'ebm ekn a abu.

Jesu erηn anygbenη akm Mois

3 Agη lisijimel, Nyam ek'anη afr a esη ony eke k'eel in ec'agη lala; ow sosisem, l'eer Jesu eke s'am erη s'eb ese erη a eke Nyam erm lele egb waw es ligbel ab a. ² Lerη sig em a, eke Mois nyimn Nyam ec'agη a, ††† l'el cec ow ec'any af ow e juma e kok ab em. Ebēn ce, ese Mois af, Jesu el cec Nyam eke abul il in e juma a ec'any af. ³ Gbek'ok Jesu ebm eke k'erηn anygbenη akm Mois, ese el el eke erη eke b'us el a b'onny sos usr akm el ab af. ⁴ Tasi em a, el nyam nyam ferη erη b'us gbek'ok erη a eke b'us ferη a el Nyam. ⁵ Lerη sig em a, Mois el cec Nyam ec'agη a ec'aranη. L'el juma kok es eke wel abul Nyam e lerη anym em ec'ow a eke b'ow dad a e danju ij. ⁶ Gbek'ok Krist el cec, l'el Iy tasi a etη n'anη Nyam ec'agη a e nuη af. In ec'agη a, ow ow el ey, gbek'ok ow it eke si k'ucu ey ec'onm a, lele ntotη a ek'ey e low onm a b'onny ey ab ab s'onny es.

S'okr Nyam eci sel eb ab em

⁷ Na sosisem, ese el el eke Abη Lala am dad ab af:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a,

⁸ k'oturir ony ec'erm a, ese lerη sig em ec'elel eke ony lagηel kokr loj ab em ab af.

-L'okbr'm any etη -l'ebm'm -l'ekn.

⁹ Ee, lerη a, ony lagηel ijr'm gbre eke k'ekn yec'a eke mi b'ow mi kok a.

Etη -l'ekn yec'a eke mi kok a tonj akpo ekη yony.

¹⁰ Na sosisem, m'onny erm bebl agη na e l'is etη mi dad m'ese: el ec'erm a serη ferη bi k'pab es em e l'is,

etη -l'otum -l'uwm em ec'ejagb ab any.

¹¹ Em ec'erm bebl ab em, m'ofn m'ese:

-li k'ow -l'okmn lerη kaka

em e sel eb a eke mi beb m'ew es ab em! †††

†† Èkn Esayi 8.17, Septant em ec'odad eke wel oc. ††† Èkn Awl 12.7. Nyam ec'agη:

††† Selu 95.7-11, Septant em ec'odad eke wel oc.

¹² Agñ lisijimel èwr erm! Dny em a, egn kaka itm eke k'ony erm ñur, erm ek'ubm nawre, erm eke b'itr'r l'ign Nyam ek'ann owr a l'elu es. ¹³ Nyam Lel dad nine: "Yefenyina". Ow sosiem, eke yefenyina na k'uwrn a, àtarir sos es egn egn legñ fegñ. Eben a, egn kaka k'ow onym erm tuwtu, etñ s'ikpl k'ow elum egn kaka wus. ¹⁴ Sica, s'el Krist e lawlel, gbekw ow it eke si k'ucu ey ec'wmn a eke s'ony legñ a etñ eke s'ub'r nawre a s'ony es.

¹⁵ Nyam Lel dad nine:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a,
k'wturir ony ec'erm a

ese legñ sig em ec'elel eke ony lagñel çbr'm any ab af. †

¹⁶ Bwo ec'egñ iri Nyam e lebl ab ee? Bwo ec'egñ çbr'r any ee? El -l'el agñ a fegñ eke Mois ony ok çkm Ejipt a.

¹⁷ Nyam ebl erm ton ow ij akpo ekñ yony. Bwo ec'egñ e lís ee? Agñ a eke kok s'ikpl a e lís, etñ el neny nyam a çe anake -l'uwr loj ab em a. ¹⁸ Nyam ofn dad nine: Li k'ow -l'okmn legñ kaka sel eb a eke mi bebñ m'ew es ab em. Bwo sosiem l'ofn akpasu na ee? Agñ a ek'onym elum a sosiem. †¹⁹ Tasi em a, kin yec'eke s'am ekn a: -l'wtum -l'okm Nyam e sel eb ab em, anke -n'onym çmn.

4 Gbekw Nyam ewar ey low ew es eke si b'ow s'ok in e sel eb ab em, etñ low na eke l'ewar ey l'ew es a ecm okm es. Ow sosiem èwr erm, ke egn kaka ony em a k'anm jam! ² Wel çb Amani Mamn a e kokoba ok ey ese ey lagñel ab af, gbekw odad a eke -l'irir a elm el low kaka. Eke -l'irir ow e low a, -l'ebm ow çmn em. ³ Ey, s'ub nawre, s'wtu eke si k'ok Nyam e sel eb ab em. Nyam in obi dad nine:

Em ec'erm bebl ab em, m'ofn eke:

-Li k'ow -l'okmn legñ kaka

em e sel eb a eke mi bebñ m'ew es ab em.

Ke, Nyam uwar in e juma legñ a etñ eke li kok wus na nimum a. ⁴ Tasi em a, Nyam Lel em, kin yec'eke wel dad segñ l'eb em a e lís: *Etñ eke li kok in e juma fegñ uwr a, l'eb sel segñ l'eb em a.*⁵ Nyam yeji dad ow ec'odad eke li bi dad l'ese: *-Li k'ow -l'okmn legñ kaka em e sel eb a eke mi bebñ m'ew es ab em a.*⁶ Agñ a ek'ikñ anym etñ Amani Mamn a egn ony in ec'elum. Ow sosiem, -l'wtum -l'okm Nyam e sel eb ab em. Agñ ejeci gbè çtu eke emeny k'ok em. ⁷ Na sosiem Nyam ew legñ ejeci nyam etñ l'eseñ ow yefenyina. Eke ow ibn a, Nyam dad David e neny em legñ ikñ na e low, odad a eke wel ikñ anym dad lel na ec'afr em a:

Yefenyina, eke b'irir Nyam e lebl a,
k'wturir ony ec'erm a!

⁸ Sica am ekan eke, blel Joswe nawre tasi çtu etñ sel eb na çñ Nyam ec'agñ ab ana, Nyam blel dadm ow e jam a, legñ ejeci nyam ec'odad. ⁹ Ow am yegm eke sel eb emeny anñ Nyam ec'agñ a eci. Etñ sel eb a ot segñ l'eb em ec'ab es. ¹⁰ Tasi em a, egn a eke b'ey Nyam e sel eb ab em a, in yeji am eb in obi e juma a e sel, ese elel eke Nyam eb in ec'a e sel ab af. ¹¹ Na sosiem s'wçl

† Selu 95.7-8, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Èkn Awl 14.11-35; Selu 95.11. ‡ Èkn Nun Çb 2.2.

ey ec'erm fegñ em sel eb na em ec'ey es, yec'etñ ke egn kaka k'ebm ey lagñel a ek'egñm eluam low a eci sewl a, ke ow çñ egn kaka k'eym wus.

¹² Ow it e si k'uw any eke Nyam ec'odad ebl a b'ism sel ab, læc iy'r em gbçñ. Li b'edñ lakm ler em lab ek'in ec'any a yony mum b'ufu a. Nyam ec'odad ebl a b'ey egn em im ign es. Li b'ey ow em n'im ton n'etñ ow ec'abñ a lele liy ab ab, li b'im ton n'etñ ow e sos nggignel a lele ew ab ab. Li b'uw egn e nuñ em ec'ow tutr lele erm em ec'ab ab any. ¹³ Tasi em a, low kaka l'lm es Nyam ec'any af. Ob fegñ eke li kok a eru'r es any af kpata. In e nyamn a b'ekn fegñ, etñ in anake si k'awl ey e lís ec'ow fegñ s'ok'r a.

S'ímn si titmn Nyam çmn em

¹⁴ S'ony egb waw es abusu es ligbel nyam eke ubr afr em im ton ok Nyam ogn yogn. In l'el Jesu, Nyam ec'Iy a. Ow sosiem, s'úcur çmn a eke s'egñ s'ebñ a s'onyn es. ¹⁵ Egb waw es ligbel na eke s'ony a, çtu eke k'onny ey e sos onym a e çonñ ikñ, anke ese ey af, in yeji wel eb-m'n low low fegñ em, gbekw in li kokm s'ikpl. ¹⁶ S'ímn si titmn çmn em tasi ey e Nyam erm mamnu ec'es ew ec'atufu lækñ a. In e lís si b'ow s'etñ çonñ ikñ a eke b'ann in ec'erm mamn ab em ow a, etñ eben a, li b'ow l'elum ey abu wanci ek'it a.

Krist, ey ec'egb waw es ligbel lele sel etñ e nuñ ab

5 Egb waw es ligbel fegñ, agñ ec'arañ wel bi çsum'n oc'r. In e juma el ke l'elum agñ abu ir eb Nyam ab, li kok ob ap lele egb waw ab agñ e s'ikpl a ec'oc ap eci. ² Egb waw es ligbel a, in obi yeji l'el egn ek'onny s'ikpl. Ow sosiem, l'wtu eke li k'iri agñ a ek'uwm low any lel el a ek'am irm ab ab e ses babur a. ³ In e s'ikpl e n'onny a sosiem, ow it eke li ki waw egb dedeku a e s'ikpl a eci, etñ ow elm dedeku a e s'ikpl a çe eci, kç in obi in obi ec'a yej'eci.

⁴ Etñ emeny, egn kaka áwm egb waw es ligbel e juma a ebm in obi em. Kç Nyam anake b'eseñ egn ow ec'el em, ese elel eke l'eseñ Arçñ el ab af a. ⁵ Krist ec'a yeji, eben ow ecr. Ow elm in obi l'awm egb waw es ligbel ec'el a l'ebm. Nyam eke dad'r odad a ogn ow anñ ow. Kin odad a: *Ny el em ec'Iy, yefenyina, em m'ew'ñ.*^{††} Emeny Nyam dad nine: *Ny el egb waw es segñ fegñ eci, ese elel eke ow çb nuñ Melkisedek em ab af.*^{‡‡}

⁷ Krist, in e wus af anñ ec'eb ir ab em, ñçñ Nyam etñ kok çonñ çñ Nyam, babarm em lele çonñ ikñ em ab. Ni ñçñ Nyam ek'wtu eke k'onny oc'r es luw em a. Etñ Nyam iri'r lebl, anke l'elum ow es is em. ⁸ Krist el Nyam ec'Iy, na low nawre! Gbekw gbre ijr amua fegñ em eke l'ecr a, li wewr elum nawre tasi. ⁹ Etñ sica eke l'iy neny l'ign nuñ a, l'el sel etñ e nuñ agñ fegñ eke b'elum'n a eci. ¹⁰ Etñ eben a, Nyam ew'r egb waw es ligbel ese Melkisedek ec'ab af.

†† Selu 2.7; Ob Kok 13.33; Ebre 11.5. ‡‡ Selu 110.4.

Ẹwr erm, k'iggha ony ec'omn a k'elul es

¹¹ Low na af a, s'ony ów k'ok'e eke si ki dad, k' el e dad a ctu k'ok'e, anke ony e low iri a ewl am ctu. ¹² Ony, ctur eke wanci na af a k'eel low yegm esel tasi g'oh! K' kin eke ow am ibrm eke wel ki yegm ony nuh j' b' em e Nyam odad ec'ow ab em. Ony, onymn t'eri eke k'ijr ob ij leg leg, meny mij ow it eke wel k'oh ony. ¹³ Egh a eke b'ann am egh meny mij a, el iyli omn em. Li k'otum l'uwm yec'a ek'el low nyim nyim ab any. ¹⁴ Gbeka ob ij leg leg el agh egbel omn em eci. El e low es ekn ew a, ony el e nuh em ony a, b'uw any ok ereb low mamn lele low nuh ab ec'aranh.

6 Na sosisem si k'ow s'ewlm s'owm nuh j' b' em ec'ow a eke s'uw any Krist e l'is ab af ij, k' s'iman anym eci low yegm ek'ot agh egbel omn em ec'ab es. Emeny ow itm yej'eke wel k'ewl ow ow a eke bi nyimn egh luw em a ec'es iggh elu owi af lele ey ec'omn a eke si k'oc s'elu Nyam em a yeji e low af ij. ² Ow ibram yej'eke emeny wel ki yegm ony low sos es y'oy'gh egh egh e low af, egh abu nuh at owi af, [†] luw em angh igb owi af, lele j' ok k'pek'gh k'pek'gh ab e low af. ³ Ow sosisem a, eke Nyam elu ey abusu es, si b'ow s'imn anym eci ow a ek'el Nyam e l'is ec'a ec'any uw tasi em.

⁴ Sica, bla wel ctu eke ki dad agh a ek'iggh el ec'omn a elu es a e l'is ee? Nyam ec'usuayl a ekan el es, -li tat afr ec'ob ap a anm etgh n'egh Abh Lala. ⁵ -Li tat Nyam ec'odad ebl mamn a lele segh ek'am ow e lec ab ab yeji anm. ⁶ Etgh eben yeji -l'iggh el ec'omn a -l'elu es. Aggh amua, k'otum sakp yony em itghnm es an ij. Tasi em a, ow angh ese eben Nyam ec'Iy a ce emeny we'n am ew olikh af wel obi em af etgh -li b'oh aggh egh ec'a ow eci wewr ec'abusu.

⁷ S'ocr cghm nyam e low s'obar any: in e wus a b'odu mij a fegh eke nyam b'an ke b'ok'r af a eb. Li b'osu egh iju aggh a eke kok'r juma af a ec'abu elum eci. Ow b'oh Nyam b'edgh wus a c'ow. ⁸ K' eke li b'osu kati lele n'oj ab, l'elm ob kaka. Ow k'ow ibnm Nyam b'ow diggh elu' l' es etgh wel b'ow tetul il. ^{††}

⁹ Erur em ec'aggh lisijimel s'am dad nene, gbeka eben yeji, s'uw any tasi eke ony angh egh mamn a eke bi nyimn egh sel egh em ab af. ¹⁰ Nyam elm enyembri yony yony es. Li k'otum l'ijlm ow amamn a eke kokr ab es, l'ijlm erur a eke elul c'km in e l'is ab es. Leggh ek'ec ab em a, elul erur ikgh na c'km aggh a ek'el Nyam ec'a ec'abu elum em, etgh emeny sicaca em yeji ony es am kokr.

¹¹ S'am erur ce ek'onny em ec'egghni nyam nyam fegh k'anngh gbragbra kok ab em tonh ok nuh, yec'etgh ke fegh a eke am cman a egh. ¹² K'el 3rh, k' iir eb ese aggh a ek'onny omn ke ony erm susu ab af. Aggh amua, -li b'egh aja a eke Nyam ewar ow e low ew es a.

Nyam ec'ob ek'ewar Abraham a

¹³ Eke Nyam ewar Abraham ob a, neny ij ab l'ewar. Gbeka egh kaka agbm akam'n eke k'el neny ij na e danhu, ow ony Nyam ofn in obi e nin em. ¹⁴ Li dad Abraham nine:

M'ow m'edgh'gh c'ow

ke m'oh gh ec'alaw eny bobn. [‡]

¹⁵ Abraham usur erm tonh etgh n'egh yec'a eke Nyam ewar ir ow e low ew es a. ¹⁶ Eke aggh b'ij neny a, danhu nyam eke agb akm el a e nin em li b'ij neny. Neny ij a b'oh el e sodad a el tasi, etgh eben a, wel otum dadm low egh ec'ij. ¹⁷ Etgh Nyam yeji kok low nenyembri nyam a: l'erur e li k'elu c'km kpata eke low a e l'ewar in ec'aggh a, k'otum itghnm leggh kaka. Ow sosisem anake l'ij neny l'iggh in e low ewar ab af a. ¹⁸ Low ewar lele neny ij ab, el ow yony eke wel k'otum onym itghnm, anke Nyam k'otum onym yadgh. Ow yony na sosisem, ey eke s'iggh fegh s'elu es a, si b'ow s'egh sos es atr ligbel, yec'etgh ke s'ucu low omn a eke wel ew ey es a s'onny es. ¹⁹ Low omn na, ey ec'a ow angh ese ob leg leg nyam ek'omn ey e liy a abusu eke ki mumu af. Low omn na el nawre tasi etgh li b'epir Nyamel a ek'anngh afr a eci gbad ^{††} ab em, l'ey usu lala tasi a. ²⁰ Yogh anake Jesu ikgh anym ey, ey ec'a. Etgh l'el egh waw es ligbel segh fegh eci ese Melkisedek ec'ab af. ^{‡‡}

Melkisedek ec'egb waw es ek'el a agb k'ok'e akm Aron ec'a

7 Melkisedek na, Sal'em ec'eb ebu lele Nyam Afr K'pekpe ec'egb waw es ab. Leggh a eke Abraham angh ar c'kr em am ow yoggh a eke l'akm seb ebu ab es a, Melkisedek im c'kr' r etgh edgh'gh c'ow. ² Etgh Abraham ongh ob fegh eke l'ot a e lew em a. Melkisedek e nin a e nyand'el el "eb ebu eke bi nyimn aggh low nenyembri nyam em". Etgh emeny, l'el Sal'em ec'eb ebu, ow e nyand'el el "eb ebu eke b'ism erm es ey ab".^{†††} Wel uwm es, lis lele laggh ab any. Wel am dadm in e mew a lele luw ab ab ec'odad. Gbeka li b'ot Nyam Jim es, anke l'el egh waw es segh fegh eci.

⁴ Ekan el el eke Melkisedek ony any a! Ey laggh ligbel Abraham k'ok'e yeji ongh ob a fegh eke n'egh ar ab em a eci lew em a. ⁵ Mois ec'ol a ony egh waw esel ek'el Levi ec'eb em ec'a abusu eke -li k'ibrm Israel ec'aggh a el ec'ob fegh eke -n'onny a e lew em. ^{†††} -Li bibrm Israel ec'aggh a ec'ob fegh e lew em, ke aggh amua, el lisijimel ek'el yeji el Abraham ec'eb em ec'aggh ce. ⁶ Ke Melkisedek, in, l'elm Levi ec'eb em ec'eggh. Etgh eben yeji, n'egh Abraham ec'ob fegh ek'egh a e lew em a. Etgh in, l'edgh egh na eke Nyam ewar low ew es a c'ow. ⁷ B'abar kaka anm em, egh ligbel a b'edgh likek a c'ow. ⁸ Egh

[‡] B'ebm Nuh j' b' 22.16-17. ^{††} li b'epir Nyamel a ek'anngh afr a eci gbad ab em: aggh a b'iggh Nyam nuh gbad el em eke ony gbad nyam eke bi cec usu lala a lele usu lala tasi ab ab. Egh waw es ligbel a ce el egh ek'onny abusu eke k'ey em yoggh. ^{†††} Selu 110.4. ^{††††} Nuh j' b' 14.17-20. ^{†††††} Awl 18.21.

[†] egh abu nuh at owi af: el es g'egbl ek'ow em, Sinyamel ec'idr esel b'ot sabu at aggh nuh af, ke yegm eke wel c'sum ot el juma mum nyam eci (ekn 2 Timote 1.6). ^{††} B'ebm Esayi 5.1-7.

waw esel a eke b'eyn dedeku a e mob fey e lew em a, el agy eke b'uw. Melkisedek yeji eyn mob fey e lew em a, ko in, n'any owr segy fey, ese el el eke Nyam Lel am dad ab af. ⁹ Levi ec'eb em ec'ey a anake b'eyn dedeku a e mob fey e lew em a. Gbeko wel wtu eke ki dad eke Levi, in yeji, Abraham em a, n'enn ob lew em na. ¹⁰ Tasi em a, legy a eke Abraham wbr Melkisedek a eke wel k'ewm Levi yeji, legy ab em a, l'ikn anym n'any yogy lagy em.

¹¹ Israel eyn ec'ol em a, Levi ec'eb em ec'ey a anake wel ki wsum ot el egb waw esel a. Ety -li b'el egb waw esel ese el el eke ow w nuw Aron em ab af. † Gbeko el ec'el el eke -li b'el egb waw esel a okm em iym neny, blel ow iy neny, ke bla sosome -li k'ony egb waw es ejeci ese el el eke ow w nuw Melkisedek em ab af ee? Ow b'ow el low eke wny any ij. ¹² Sica, eke egb waw es ec'el a ityn a, ol a yeji it eke k'ityn. ¹³ Sodad amua, ey Es Kotoko af wel dad ok. In, eke l'el eb ejec'em ec'egy, ke eb ab em a, legy kaka, egn anm ym wkm kokm egb waw es eci juma a. ¹⁴ Agy a fey uw any eke ey Es Kotoko, Juda ec'eb ab em wel ew'r. Ety Mois dadm eb na e low legy a eke li dad egb waw esel ec'odad a.

Jesu el egb waw es ese Melkisedek af

¹⁵ Ca gbe ow a fey am ayl, sica eke wel sigm egb waw es ejeci nyam eke b'ot Melkisedek es a. ¹⁶ L'elm egb waw es agy e mew ec'ol ec'el el eke b'ekan ab em. Tasi em a, owr any ek'ony uwr a ec'abusu ab anake sigm'n es ese egb waw es af a. ¹⁷ Nawre tasi, Nyam Lel dad nine:

Nj el egb waw es segy fey eci,
ese el el eke ow w nuw Melkisedek em ab af. ††
¹⁸ O/sig a iym neny ety elm low, ow w wel wny fifn'n es.
¹⁹ Mois ec'ol a wsum liy wko kaka. Gbeko wel wny ey low wmn nimamn tasi nyam, ety si b'ecr in em si titm Nyam.

²⁰ Eke si b'ekn a ke Nyam ij neny sigm egb waw es na es. Gbeko Levi ec'eb em ec'a, -l'el egb waw esel, eke neny ij anm em. ²¹ Ko Jesu ec'a, Nyam ij neny legy a eke li dad nine:

Es Kotoko ij neny ety li k'ow l'itynm ebr:
El egb waw es segy fey eci. †
²² Ow am yegm ey eke Jesu anake el egn a eke am wny ey s'uw any tasi eke sinm a eke Nyam kok ey ab a, akpl akm lisig a.

²³ Emeny low any eke ok ereb: egb waw esel ejec'a eny wko, anyke luw wko el abusu eke -li k'any egb waw es el ab em segy fey eci. ²⁴ Ko Jesu gbe, in, n'any owr segy fey eci, ety legy kaka egn ejeci k'ow elm egb waw es in usuiy a. ²⁵ Na sosome anake l'wtu eke segy fey li k'eb agy a eke bi titm Nyam a l'elu es in ec'abu elum em a. Eke sica Jesu any owr segy fey ec'a, l'wtu eke li ki nyany Nyam segy fey wel eci.

† Levi el eb ab em eke wel bi wsum egb waw esel lele el ec'abu elum esel ab ot a, ec'el lagy. Aron anake el krekre ec'egb waw es ligbel a. †† Selu 110.4. ‡ Selu 110.4.

²⁶ Jesu el egb waw es ligbel tasi a eke k'el ey ec'a. L'el lala, n'onym low wbr, ety l'itam em kaka, n'anm ese ey sikpl esel af, ety afr Nyam us'r sos ligbel. ²⁷ Jesu anm ese egb waw esel egbel ejec'ab af. Ow ibram eke legy nyam nyam fey li ki waw egb in obi in obi e sikpl a eci, ke emeny li waw dedeku a eci. In sosi eke l'ocr li waw egb a, ow el egb waw a eke li kok akp nyam coco segy fey ec'a. ²⁸ Mois ec'ol a bi sigm agy eke iym neny ab es ese egb waw esel egbel af. Ko Nyam e neny ij a eke any ol e jam ow a, sigm Iy ab es ese egb waw es ligbel af, in eke l'iy neny l'ign nuw akpo akpo fey ec'a.

Jesu el sinm owr a ec'egb waw es ligbel

8 Kin low a eke s'am erur eke si ki dad a e liy a tasi: ey s'ony egb waw es ligbel nyam ese na eke si dad in e low ab af. Li sig es afr, Nyam ek'ony abusu a e lidr abu af. ² Li bi kok in e juma a usu lala a, afr eci nuw ign usu tasi a. Ee, afr eci gbad em el tasi a, ow elm Israel ec'agy a usm, ko Es Kotoko in obi anake us'r a. ††

³ Egb waw es fey eke wel sigm es a e juma eke bi kok a el ob ap lele egb waw ab. Ow it eke ey ec'a yeji k'ony ob ap nyam wny Nyam. ⁴ Blel Krist any wus af any yeji, li k'elm egb waw es, anyke egb waw esel ikn anym any eke am kok juma na ese el el eke Mois ec'ol a ibrm ab af. ⁵ Egb waw esel amua am kok juma usu lala ek'el afr ec'usu lala tasi a e sewl a lele ow ec'es otarir ab ab eci. Tasi em a, legy a eke Mois am ow us gbad em el a, Nyam dad'r nine: *L'er, b'ow kok fey ese sewl a eke mi yegm'ny ekn lafeny af ab af.* ††

⁶ Ko sica, ey ec'egb waw es ligbel Jesu, wel abul il juma ek'agb wko akm egb waw esel ejec'a ec'a. Eben nenyembri nyam, n'am ism sinm owr nyam ek'el Nyam eci, ke wny any wko akm sinm sig a. Ety Nyam ewar ow amamn wko eke li b'ow n'ony ey a, l'ew es sinm owr na em.

Sinm owr a akpl akm sinm sig a

⁷ Blel krekre e sinm a itam em ana, †† blel ow ibram Nyam kokm yony em eci usrm'n usu. ⁸ Gbeko, kin low a eke Nyam am enym in ec'agy a, ow ec'abr a:

Es Kotoko dad nine:
Segy am ow eke mi b'ow mi kok sinm owr
Israel ec'agy a lele Juda ec'agy ab ab.
⁹ Sinm na k'ow anm ese yec'a eke mi kok el lagy ab, legy a eke m'ony el abu m'ot m'ok el wkm Ejipt a.
Ety -l'egym -l'ijm neny nyam em e sinm a e lis;
ow wny, em yeji, m'ign m'elu el es.
¹⁰ Gbeko kin segy na em a,
sinm a eke m'am m'ow mi kok Israel ec'agy ab ab a:
Em, Es Kotoko, mi b'ow m'oc em e sol a
m'elu el e tutr ab em,

†† afr eci gbad em el tasi a: krekre eci gbad em el a, wus af any wel us'r Nyam e nuw ign eci (Okm Ok 25-27; 39.32-40.36), gbeko in, afr eci nuw ign usu tasi a eci sewl ce l'el. †† Okm Ok 25.40. ††† Any Sinayi lafeny af e sinm a e low wel am dad. Ekn Okm Ok 24.3-8.

mi b'ow mi nɔn sol a el e mɛrm ab ɛm.
 Mi b'ow m'el el e Nyam ɛtɔ -li b'ow -l'el ɛm ec'agɔ.
 11 ɛtɔ ow k'ow ibram eke ɛgɔ kaka fɛɔ ki yɛgm in ec'ɛb
 iy oglog lisijim ɛm ec'any uw e low ij,
 aɔke el pupukpaɔ -li b'ow -l'uw'm any,
 el kpaɔ, igɔ ey toɔ ok ɛgbɛl.
 12 Low nawɛ, aɔke mi b'ow m'ap el e sikpl a
 ɛtɔ mi k'ow m'ɔknm ow e low mru mru mru. †
 13 Eke Nyam bi dad sinm owr e low, ke sinm kɛkɛɛ a,
 lisig n'ɔɔ ow el a. Sica ob nyam ek'el lisig ke am usu a,
 el ob eke in ec'irm ibnm.

Wus af aɔa ec'usu lala a ec'ow ek'anɔ ɛm

9 Kɛkɛɛ eci *sinm* a ɔny in ec'ow ek'anɔn ɛm Nyam
 nuɔ igɔ a eci lele Nyam ec'usu lala eke wel kok ab
 wus af aɔa. 2 Ow sosiɛm a, wel us *gbad* ɛm ɛl nyam
 eke wel bubr oj yony ɛm yogɔ. Kɛkɛɛ ec'usu a wel
 ɛsɔn "usu lala", yogɔ anake kenie nyam eke ok ɔl lɔbɔ
 lele tabl a eke futufutu a eke wel b'ap Nyam ab ab aɔa.
 3 Sica, *gbad* yony ɛm a e jam a, el *gbad* ɛm ɛl a ec'o-
 gog yony ɛm a. Yogɔ wel ɛsɔn "usu lala tasi". 4 Yogɔ,
 ogɔ ofɔ usu sika ɛm aɔa; ɛtɔ *sinm* araka eke sos af a
 el sika ɛm yeji aɔa. Sinm araka ab ɛm, sika ɛm kpokpo
 nyam aɔa eke afr eci futufutu iy gbɔɔ; ɛtɔ Arɔn e kpa-
 ma a eke gigɔ suw ɔɔɔɔ a yeji aɔa ɛm. ɛtɔ ɛmɛny,
 mebn a eke af yogɔ wel nɔn sinm e sodad a yeji aɔa
 ɛm. †† Araka a e nuɔ af a, Serubɛnel ‡ eke wel aku am
 yɛgm eke Nyam ec'anygbɛl a aɔa aɔa. El ec'ow a e lɔw
 a am bubur araka a e nɛny ab es, yogɔ a eke wel b'ok
 sikpl oc ap e mebl ab es a. Gbɛkɔ aɔa si k'ow si dadm
 obli nyam nyam e lís ec'odad.

6 Gbad ɛm ɛl ab ɛm, nɛnɛ anake wel sisigm ow a.
 ɛgɔ fɛɔ, *egb* waw ɛsɛl a b'ok kɛkɛɛ ec'usu a kok el e
 juma a. 7 Kɔ *egb* waw ɛs ligbɛl a ɔny ɛɛ b'ey ɛl a ec'o-
 gog yony ɛm a, akp nyam ɛɛ lakpo nimum eci. Yogɔ li
 b'oc ndey e mebl ab n'im li waw *egb* n'ɔɔ Nyam in obi
 in obi e sikpl a eci lele dedeku a nimum ec'ab. 8 Kin low
 yec'ɛke Abɔ Lala am erur eke ki yɛgm a: eke kɛkɛɛ eci
gbad ɛm ɛl na aɔa, usu lala tasi a ec'ejagb a ki figm.
 9 Ow el low ek'el yɛfɛnyina ɛm eci. ɛtɔ kin ow e nyandre
 a: ɛgɔ ek'am igɔ Nyam nuɔ ke am ibi mindey ap'r
 oglog am waw *egb* ɔɔ'n a, k'ow ɔtum ow amua e kok
 ɛm ɔnym ɛrm es ɛy Nyam ɛm in ec'ow tutr ɛm toɔ ow
 ok nuɔ. 10 Ow el sol ek'el sos megl af eci ɛɛ ɛsɛ: ob ij,
 mar lele sos *ayal* e mij ɛɔ ɛɔ eke wel b'ok ab ab. Sol
 amua fɛɔ ɔny any toɔ ow ok lɛgɔ a eke Nyam titɔn el
 fɛɔ yec'a eke ɔny any nɔn akm el ab ab a.

† Jeremi 31.31-34, Septant ɛm ec'odad eke wel oc. †† afr eci futu-
 futu: ɛkn ɔkm Ok 16.11-18. Arɔn e kpaɔma a:

‡ Serubɛnel mindey eke ɔny mir-
 er, -li b'otarir es kukuma ab, -li b'eli ɔw ɛtɔ -li b'eli ɛgɔ ec'any, el anake
 li b'usu sinm araka a. ɛkn Nuɔ ɔb 3.24; Ezekiel 10.3-7.

Krist ec'egb waw a

11 Gbɛkɔ Krist ow ɛsɛ *egb* waw ɛs ligbɛl af ɔɔ ɛy ow
 amamɔ a eke aɔa. L'ɛr gbɔd ɛm ɛl nyam ek'agb el
 ɔɔɔ akm wus af aɔa ec'ab ɛm. ɛl a, el ob eke ow elm
 agɔ ec'abu usm, ow e nyandre el; ow elm ɛy e wus na
 eke wel kok a ec'ob. 12 Krist ɛy usu lala tasi a ek'el
 Nyam e saw a, akp nyam coco ɛgɔ fɛɔ eci. L'ocm sican
 lele sed gɔɔ gɔɔ ɛy ab e mebl a li kokrm *egb* waw, kɔ
 in obi in obi e mebl a l'oc li kokr *egb* waw ɛtɔ li ɔɔ ɛy sik-
 pl ec'abu ɛm ɛgɔ fɛɔ eci. 13 Tasi ɛm a, wel b'oc sican
 lele sed gɔɔ gɔɔ ɛy ab e mebl a lele id ɔw eke wel ofɔ
 e milakɔ a, ok agɔ a eke kok sikpl ab af. Ow b'ayal el
 sos sikpl a e lís, ɛtɔ ow b'ɔɔ el abusu owr eke -li k'igɔ
 Nyam nuɔ. 14 Eke na eke wel dad a el low nawɛ, ke
 Krist eci mebl a, in ɔtu eke k'ɔny mbas nɔn. Tasi ɛm a,
 Abɔ a ek'anɔ ɛgɔ fɛɔ a ec'abusu ɛm, Krist ocr in sosi
 ap Nyam, ɛsɛ ndey a eke ítam ɛm ke wel b'oc kokr *egb*
 waw ab af. ɛben a, li b'ow l'ayal ɛy e tutr a, eke ow
 ɛɔɔ eke bi nyimɔ ɛgɔ luw ɛm a ibar a, yec'ɛtɔ ke s'otu
 si kok Nyam ek'anɔ owr a e low.

Mebl el sinm a e mɛny ɛwr

15 Na sosiɛm anake Krist el ɛgɔ a ek'anɔ ɛy lele Nyam
 ab ec'araɔn, ke oc sinm owr a ism Nyam ec'agɔ a.
 L'uw, agɔ ec'ɛs eb elu sosiɛm, el ec'ow ɛɔɔ a eke -li
 kokr ow a eke -n'anɔn kɛkɛɛ e sinm a ec'ɛs ɛw ɛm a.
 ɛben ke agɔ eke Nyam ɛsɔ a, ɔtu ɛɔn ow a eke Nyam
 ɛwar el ow e low ɛw es ke aɔa ɛgɔ fɛɔ a.

16 Eke batɔ ɛgɔ nyam nɔn aja ij e lel ɛw es a, gbɔɔ ke
 wel kók lel ab ɛm e low a, ow it ke wel yégm eke lel nɔn
 ɛs a uw. 17 Tasi ɛm a, aja ij eci lel nɛnɛ eke wel bi nɔn ɛw
 es a, ɛgɔ a eke nɔn a b'uw gbɔɔ ɛtɔ wel bi kok ow e
 low. Sica ek'ɛgɔ a aɔa owr ke k'uwm a, lel a elm low ka-
 ka. 18 ɛben nyam coco, lɛgɔ sig ɛm a eke Nyam am
 bɛbm Israel ec'agɔ ab ab sinm owi a, †† wel ikɔ anym ibi
 mindey ɛtɔ wel ok el eci mebl ab es. 19 Sica dedeku a ni-
 mum ec'any af, Moís ikɔ anym awl sodad a pupukpaɔ,
 ɛsɛ lele eke wel b'ɛɔn el ol ab ɛm ab af. ɛtɔ ow e jam a,
 l'ot sed gɔɔ gɔɔ a lele sican ab ab e mebl a li wuwlm
 mij ab ɛtɔ l'oc isɔp ikɔ †† eci lal nyam eke wel ucu liceb
 suw nɛny af a, ɛtɔ n'am usm mebl ab ɛm li fufɔ ol e lel
 ab af lele bieku a nimum ab. 20 ɛtɔ li dad nine: *Na el*
sinm eci mebl a eke Nyam am ibrm ɔny eke k'elumn
a. †††

21 ɛben ɛɛ Moís oc mebl ufɔ gbɔd ɛm ɛl a lele mob
 mob a fɛɔ eke wel b'ot kokr Nyam nuɔ igɔ e low ab ab.
 22 ɛtɔ ɛsɛ lele eke ol dadr ab af, mebl anake b'ayal ob
 fɛɔ a. Eke wel okm mebl es, ɛy e sikpl a ec'oc ap anm.

†† *sinm*:Grek ɛm a, odad ebl nyam na ɛɛ wel b'oc dadr aja ij e lel a
 yeji ec'odad. †† isɔp ikɔ:likɔni eke sos *ayal* e ses gbɛgbl nɔn ɛm,
 wel b'oc in e lal a usm mebl ɛm am fufɔ agɔ. ɛkn Ob Ap 14.4-7.
 ††† ɔkm Ok 24.3-8.

Krist uyu afr ey sosiem

²³ Sica eke ow el nene wel k'ayal mob a eke el el a ek'anñ afr a eci any cōkñnin, eben ke el tasi a ek'anñ afr a ibrm segb waw cōkñ tasi. ²⁴ Tasi em a, Krist eym usu lala nyam eke el agñ ec'abu ec'eke us ab em; usu lala a el afr ec'usu lala tasi a ek'anñ a eci any cōkñnin cē. Kō afr nana anake Krist ey yogñ a eke l'uw es inym ey e ññññ eci Nyam ec'any af a. ^{†25} Lakpo feñ, jwifel ec'egb waw es ligbel a b'ey usu lala tasi a mebl eke elm in ec'ab ab. Gbēkō Krist, in, l'uyum afr eke li ki wawr in sosi egb sakp cōkñ. ²⁶ Blel ow el eben ana, blel l'ij luw e gbre sakp cōkñ lēgñ a eññ eke wel kok wus nimum a. Nawre em a, ca seğñ na ek'el seğñ es abal el ab em, Nyam elu'l cōkñ akp nyam coco seğñ feñ eci. Eññ eben a, in sosi ec'egb a eke li wawr ab em, ni ññññ sikpl. ²⁷ Ow akpl e k'uwñ any eke Nyam bebm eğñ feñ ec'akp nyam a eke k'uw a e low ew es, ke sica ow e jam a li jēj ow e low l'ok. ²⁸ Eññ eben neny nyam cē, Nyam oc Krist kokr egb waw akp nyam coco, agñ cōkñ gbēl e sikpl a ec'oc ap eci. Li b'ow l'elu sos cōkñ sakp yony em eci, ow elm sikpl oc ap ec'ij, kō agñ a ek'am eku in e meny ewl ow a e sel eññ eci.

Krist ec'egb waw a cny lēc akm Mois ec'ol a

10 Mois ec'ol a anñ eññ ów amamn a eke b'ow ow a eci es otarir af. Gbēkō ow elm na elm ów tasi a gbē. Ow b'ibrm eke lakpo feñ abu k'anñ em, wel ám kok segb waw nenyembri nyam a cē. Na sosiem anake li k'otum n'cōkñ agñ a eke b'ow Nyam saw a e low iym neny igññ nññ a. ² Tasi em a, blel segb waw a eke -li kokr a cōt cny el e sikpl a tēññ es akp nyam a cē ana, blel -l'ocrm el sosi sikpl eññ emeny -n'anm segb waw a cē e kok em. ³ Nawre em a, segb waw amua b'cōkñ lakpo feñ el e sikpl a e low, ⁴ anñke sed a lele sican ab ab eci mebl a k'otum cnyñm sikpl tēññm es.

⁵ Ow sosiem, wanci ab af eke Krist am ow wus af anñ a, li dad Nyam nine:

Ñ ibram segb waw lele sob ap ab
kō ñ kok sos megl nyam cñ'm. ††

⁶ Mindey eke wel b'ofñ lele mob eññ eci feñ
eke wel b'ot ow waw egb cñ'ñ sikpl oc ap ec'a,
ákplm'ñ sos em.

⁷ Eññ mi dad'ñ m'esse:

Em e Nyam, em obi m'am ow ñ ogñ
mi kok ñ ec'erur,

es'eel eke wel cōkñ em e lís ew es ol e lel ab em ab af. ‡

⁸ Krist ikñ anym dad nine: *segb waw, sob ap, mindey eke wel b'ofñ lele sikpl oc ap e segb waw ab a e low in ákplm'ñ sos em.* Ke ol ibrm eke wel ki kok segb waw amua feñ cē. ⁹ Emeny Krist usñ af nine: *m'am ow em obi*

† Bēbmn Ebre 7.25. †† Bēbmn Selu 40.7; ñ kok sos megl nyam cñ'm:

k'oc mi wawr egb m'cñ'ñ
ec'odad eke wel oc.

ñ kok sos megl nyam cñ'm eke mi

‡ Selu 40.7-9, Septant em

ñ ogñ mi kok ñ ec'erur. Odad na am yeğm eke n'am cny segb waw esig a l'ot es, ke l'úsr in ec'a usu.

¹⁰ Nawre em a, Jesu Krist kok Nyam ec'erur; l'ocr in sosi li wawr egb akp nyam coco seğñ feñ eci, eññ ow em, li yōcñ ey e sikpl ab es.

¹¹ Sica, seğñ feñ egb waw es feñ b'ow Nyam ec'any af kok juma; eññ li bi kok segb waw neny nyam a cē, gbēkō ow el segb waw eke k'otum cnyñm sikpl ocm es.

¹² Krist ec'a gbē ow elm eben, egb waw akp nyam a cē eke li kok a, el egb waw eke bi tēññ sikpl es seğñ feñ eci. Sica li sig es Nyam e lidr abu af a ¹³ eññ n'am eku eke Nyam k'ot in ec'efnu a ok'r es akr ew. ¹⁴ Ob ap nyam em cē, Krist cñ agñ a eke wel yōcñ sikpl es a, iy neny igñ nññ seğñ feñ eci. ¹⁵ Abñ Lala yeññ am elu cōkñ yeğm ey dad esse:

¹⁶ Es kōcōkō dad nine:

Kin *sinm* a eke mi b'ow mi kok el ab seğñ amua e jam a:

Mi b'ow m'oc em e sol a m'elu el erm em,
eññ mi b'ow mi cōkñ el e sow tutr ab em.

¹⁷ Emeny l'igñ af nine:

Mi k'ow m'cōkñm el ec'ów cbr cbr a lel el e sikpl ab ab e low ij. ††

¹⁸ Sica eke wel oc sikpl ap a, ow ibram eke wel k'im kok ow ec'oc ap ec'egb waw ij.

Si títmn Nyam ke si kí lerm jam ij

¹⁹ Agñ lisijimel, Jesu e mebl a eke ok es ey ec'a usññ ey erm eke si k'owl abu s'im s'ok Nyam ec'usu lala tasi a.

²⁰ Eññ, li kikñ in e sos megl ab es, yec'eññ ke li fig ey ebr owr ek'el sel eññ ec'ebñ a. Eññ low na eke li kok a, otarir es es'eel eke lēgñ sig em, Nyamel ab em e gbad a ek'am eññ agñ eke k'im Nyam ec'any af a, agbr em oc es ab af. ²¹ Ey, s'cny egb waw es ligbel nyam ek'anñ Nyam ec'agñ a e nññ af. ²² Sica wel yōcñ ey ec'erm ab em ec'ów feñ eke k'ok ey ów af ab es, eññ wel ok ey e sos megl a mij, mij lala tasi em. Ow sosiem, si títmn Nyam erm ek'ij neny nyam ke inym es kikri ey ec'cōmñ ab em. ²³ S'úcur ey e low cōmñ a eke s'ēgñ ow e low s'eb a s'cnyñ es kikri, anñke Nyam ewar ey ów ew es eññ s'uw any eke l'el cēcē. ²⁴ S'ēwarir nyamn af, yec'eññ ke ow átr ey sos es s'cny erur tasi ke si k'ok ów amamn. ²⁵ Si k'igññ ey e luku a eke si b'as usu nyam a si k'elul es, esse eel eke ow ecm agñ beb ab am kok ab af. Ow tasi eke si ki kok a el, ke s'atarir sos es ey cñr, eke Es kōcōkō eci lēgñ a ow titm a sosiem.

²⁶ Sica eke s'uw low nawre any a, eke abu anñ ey em s'am ekn piñ si kok sikpl, ke egb waw eññ kaka anm eke b'ow cny ey e sikpl a oc es ij. ²⁷ Low cē eke si ki kok a el, ke erññ ab s'anñ s'am eku eke Nyam e jej ok a k'ow lele al gbēl a eke b'ow ññññ Nyam ec'any cbr eññ ab ab. ²⁸ ðkan eke lēgñ sig em a, eññ kaka feñ eke elu-am Mois ec'ol a batñ agñ yony oglog nyahan ij danñku dad eke nawre eññ a in eluam ol a, wel ócm apm'n, eke

†† Jeremi 31.33-34.

wel b'ibi'r. ^{†29} Sica egn yec'eke b'ow yayr Nyam ec'Iy a, kɔ li k'ow n'eynm low agbm akm na ee? Tasi em a, egn na eluam mebl a eke wel oc kokr *sinm* a eke yɔɔɔ in e sikpl ab es a. Etn li wewr Abn Lala a eke b'ɔn ey s'uw Nyam ec'erm mamn ab any a. ³⁰ Ee, s'uw egn a eke dad nine: *Em, mi b'usr egn usu mi kok low nɔn eke wel kok'r a, etn mi b'ow m'ɔn egn egn ec'ek'it eke k'ebm a!* Li dad yej'eke: *Es Kɔɔkɔ b'ow jej in ec'agn a e low ok.* ^{†31} Odad na am yegm egn a eke bi yayr Nyam ek'ann owr a, e gbre ligbel eke b'ow egn a.

³² Sica ɔkan yec'a ek'ey legn sig em a eke egn Nyam ec'usuayl a. Kpekɔn ce ɔbar gbre ijr nɔn etn inymn es kikri ɔmn em itarir lec em. ³³ Sakp oglog, wel ɔny ow ɔny agn ec'any af wewr ɔny, kokr ɔny akpoto. Sakp beb ec'a, egn ebr angn agn eke wel am ijr gbre akpasu na a jam. ³⁴ Tasi em a, ijr gbre agn a ek'ann sobel em ab ab. Egn ebr sos em iqn em eke wel ki dɔgr ɔny ec'ob ek'ɔnyn a eb ɔny abu em, anke ɔny uwr any eke ɔnyn ob ɔny ligbel ek'ann segn feɔ. ³⁵ Ow sosiem a, àtar sos es! ɔmn em, b'ow egn ob ap ligbel. ³⁶ Ow am ibrm eke k'ɔnyn erm susu yec'etn ke ɔtur kokr yec'a eke Nyam am erur a, ke egn yec'a eke l'ewar l'ew es a. ³⁷ Tasi em a, Nyam lel dad nine:

emeny ow angn legn tel, legn teeli ce,
etn Egn a eke k'ow a, b'ow ow;
li k'ow n'inynm ów ij.

³⁸ Nyam dad nine:

Egn yec'ek'el nyim nyim em ec'any af a b'ow angn owr in ec'ɔmn a eke l'oc l'elu'm em a sosiem.

Gbekɔ eke li b'ewl meny li ler jam,
mi k'ow m'ocm em ec'erm a m'ewm'n af ij. †

³⁹ Ey ec'a gbe, s'anm agn a eke b'ewl meny ler jam ke b'irm ab em. Njan, ey obi s'oc ey ec'ɔmn a s'elu Krist em yec'etn ke li sóg ey.

Sinn sig ab em ec'agn a ec'ɔmn a

11 ɔmn el el el nyam eke wel b'uw any tasi eke low a eke wel am ɔmn a, wel b'ow egn; el el nyam eke wel b'ekn ów tasi eke wel éknm a. ² Eke Nyam aw legn sig em ec'agn a, ke el ec'ɔmn a eke -n'ɔnyn a sosiem ce eci.

³ ɔmn em, si b'uw any eke odad ebl em Nyam kok wus. Etn eben a, mob a eke wel b'ekn a el mob eke wel ot mob a eke wel éknm a kokr.

⁴ ɔmn em, Abel kok egn waw ek'akpl akm lisijim Kayen ec'a, ɔn Nyam. Ow ɔn Nyam oc'r egn nyim nyim in ec'ɔmn a sosiem, anke ow egn in ec'egb waw a eb. Etn ɔmn a sosiem ce anake eke Abel uw a yeji, in e low angn ce a. †

⁵ ɔmn em, Enɔk uwm agn e luw etn ngbon wus af angn im afr. *Egn kaka ɔtum éknm'n, anke Nyam oc ew'r in e saw a.* Nyam lel dad eke gbuɔn ke Enɔk in im afr a, *Nyam in íkn anym in oc ow egn mamn.* ^{††6} Tasi em a,

† Ol ɔkn 19.15. †† Ol ɔkn 32.35-36. ‡ Abakuk 2.3-4, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Èkn Nun ɔb 4.3-10. †† Èkn Nun ɔb 5.18-24. Akr 24 a, el Septant em ec'odad eke wel oc.

egn kaka k'ɔtum elm egn mamn Nyam ec'any af eke n'ɔnym ɔmn. Egn eke bi titm Nyam a, it eke k'ub nawre eke Nyam angn etn agn eke b'ɔn es a, li b'ap wel ob.

⁷ ɔmn em, Noe egn ów a eke wel éknm ke Nyam ikn anym dad'r ow e low a eb. Etn li kok mijetn ligbel in ec'agn a ec'es eb elu eci. Eben a eke li kok a, ow yegm el el eke wus nimum ec'agn a akplm, etn in ec'ɔmn a sosiem, Nyam oc'r ese egn nyim nyim af.

⁸ ɔmn em, Abraham elum Nyam ec'esn a eke esn'n a. Etn n'im usu nyam eke ow k'ɔn'n, él in ec'a; l'igb n'aam eke l'uwm yogɔ a eke n'aam ab any. ⁹ ɔmn em, n'im l'ir wus a eke Nyam ewar ir ow e low ew es ab af, ese utu egn af. L'ir ndey lel em mel em, ese el el eke Isak lele Jakɔb ab eke el yeji, Nyam ewar low nyam a ce ew es a ir ab af. ¹⁰ Abraham am eku eb a ek'in eci misigrer a inym es kikri a. Eb a, Nyam in obi bebem in e low etn us'r.

¹¹ ɔmn em, Sara ek'el itr yɔw ke in ec'akpo a im anym nɔn a yeji, ɔtu ew iy, anke l'ucu low nyam gbe n'ɔny es tasi: Nyam e meny e b'ij a, li bi kok ow e low. ¹² Abraham el egn nyam eke usu tonj luw ab yeji ibnm. Gbekɔ ɔmn sosiem egn nyam na em, alaw nɔn ɔtu ok ɔkm. Etn in ec'alaw a eny ese mílél ek'ann afr ab af, oglog ese okij any e mirici ab af, tonj wel k'ɔtum awlm el.

¹³ Agn amua feɔn ɔny ɔmn Nyam em tonj uw. -L'ɔtum -n'eynm ów a eke Nyam ewar el ow e low ew es a, gbekɔ -l'ekn wel akpoj em tonj ow iqn el sos em eke -l'ekan wel a. Etn -l'egɔ -l'eb tasi eke -l'el etu agn, usu im esel wus af angn. ^{††14} Low egn eb na em, -n'am yegm kpata eke -n'am ɔl eb ir usu tasi ab es. ¹⁵ -Li tutrm el ec'eb a eke -l'igɔn -l'elul es a e low. Blel -li tutar ow e low ana, ke -l'ɔtu eke -li k'ewl meny n'im em. ¹⁶ Nawre em a, usu ɔɔɔ tasi a -n'am ɔl es, afr ec'usu a ek'ann a. Na sosiem, Nyam és ɔnym eke wel k'esn'n el e Nyam. Tasi em a, li kok eb nyam l'ew wel es.

¹⁷⁻¹⁸ ɔmn em, Abraham oc Isak eke ki kokr egn waw ɔn Nyam, legn a eke Nyam erur eke k'ekn in ec'ɔmn a. Ow ikn anym dad'r nine: *Isak em anake b'ow egn alaw eke b'ow elu n e nin a ɔkm a.* ^{††} Etn eke Nyam ewar ir low na ew es a yeji, Abraham egn eb eke k'oc in ec'iy ekpɔbi a kokr egn waw ɔn Nyam. ¹⁹ Tasi em a, li tutr l'uw any eke Nyam ɔny abusu eke k'igbm egn luw em; na sosiem, Nyam ɔwr jim ɔn'n, etn ow angn ese luw em ce ow'n igb af.

²⁰ ɔmn em, Isak edn Jakɔb lele Esayu ab ɔwr, ów eke angn anym b'ow ow a eci.

²¹ ɔmn em, Jakɔb in e luw e wanci af, edn Josef ec'ey yony a ɔwr. Etn l'ucu in e kpama a n'ɔny es, l'ok ɔwrɔkp wus l'igɔ Nyam nunj.

²² ɔmn em, Josef in e sel ec'uwr em, ewar eke Israel ec'ey b'ow ok ɔkm Ejipt, etn li dad wel low yec'eke wel ki kok in eci ew ab ab a.

²³ ɔmn em, Mois es lele lis ab, oc el ec'iy a eke -l'ewr ke akpl nɔn a, lɔl es tonj ow ij awl nyahan. Egn ɔnym el eke -li k'ɔb eb ebu ec'ol a ek'ew ab es.

††† Èkn Nun ɔb 23.4. ††† Nun ɔb 21.12; Nun ɔb 22.1-14.

²⁴ Sica eke Mois agb a, ɔmn em anake l'erurm eke wel k'oc'r ese *Faraon* ɔw ec'iy af a. ²⁵ L'ɔtu ce eke li k'ij sikpl e sos em iɔn ec'eb a seɔɔn beb, kɔ l'egɔn l'eb eke li k'ij gbɔre Nyam ec'agɔn ab ab. ²⁶ Mois uw any eke Ejipt ec'ob ɔny a agb ɔɔɔɔ. Gbekɔ, ɛɔɔn eb wel ifn'ɔn ese elel eke wel b'ow ifn *Mesi* ab af a, el low eke agb ɔɔɔɔ ligbel akm Ejipt ec'ob ɔny a. Tasi em a, lɛɔɔn anym em eci ob ap tasi a eke li k'ɛɔn a, n'am lɛr.

²⁷ ɔmn em, Mois nɔɔɔn Ejipt eb em, etɔ l'urum Ejipt ec'eb ebu a ec'erm bebl a. N'inym es kikri ese egɔn ek'am ekɔ Nyam a eke wel ɛkɔm ab af. ²⁸ In ec'ɔmn ab em, n'ɔn wel kok *Pak* ec'es gbegbl a, etɔ n'ɔn wel ibi mɛceb eb ow eci mebl a udu masany. Ow ɔn etɔ *afr* erm es a ek'ow eke k'ibi agɔn a, itɔnm Israel eyɔ ec'ey egɔn kɛkɛ a abu. ¹²⁹ ɔmn em, Israel eyɔ ubr okij ebl a ese wus wɛwɛ ce ow'n el af. Etɔ eke Ejipt eyɔ a wewrm el ɔw eke el yeji k'ubr a, mij a eman el.

³⁰ ɔmn ab em ce, eke -l'iwar Jeriko eb a -l'elulil em sakp lɔɔn a, eb a e mebn em lakp a er ok. ³¹ ɔmn em, Rahab egɔn ot ɔw a uwm Nyam ec'efnu ab ab, aɔke l'eb agɔn a eke wel erm im es lɔl em eke k'uw eb ab any a. ††

³² Emɛny bla lowi m'ɔtu eke mi ki dad ee? Abusu k'ow erum im es eke mi k'awl kɛ kɛ kɛ Jedeɔn, Barak, Samsɔn, Jɛfite, David, Samiel lele *kokoba* ɔb esel ab ab ec'egɔni nyam nyam ec'a. ³³ Agɔn amua ɔny ɔmn Nyam em etɔ ow em, ɔɔɔn ogɔn ar eb seɔn anɔ el ec'es ew em. Beb kok yec'eke el nyim nyim a etɔ -n'ɛɔn yec'a eke Nyam ewar el ew es a, -li b'abl sikukuma nɛny es. ³⁴ -Li rirmn sal gbagba es, etɔ lab ler em ɔtum ibim el. -L'ok ɔ kɔ -n'ɛɔn lɛc. Ar ogɔn e lɛɔɔn em a, -l'elu el e gbawru ij a ɔkm, -l'itr ɔru ejec'a imn jam eci. ³⁵ ɔwɔɔ ɔny ɔmn Nyam em. Ow ɔn -n'ɛɔn el ec'agɔn a ek'uw a, aɔke agɔn amua igb luw em.

Wel ɔnyɔn agɔn ejeci beb milɔlu el ec'ɔmn a sosiem kɔ -l'egɔn eke wel k'elu el es. Tasi em a, -l'erur eke -li k'uw, ke -n'anɔ luw ab em, -l'igb -l'ey sel etɔn tasi ab em.

³⁶ Agɔn likpr egɔn wɛwr lele nɔgbɔre em ec'ɔr a eb. Wel awɔn beb nɔgbɔra em etɔn wel ɔny ok el sobel em. ³⁷ Beb ec'a, wel ibi el mebn em, oglog wel ubr el em ekpr yony suku em, oglog wel ibi el lab ler em. Beb b'anɔn aɔa ewl im ok yogɔn a, sus mob eke wel gigɔn mɛceb lel em oglog sican lel em, -n'ɔnym ob kaka; wel ijr el gbɔre ɔɔɔn etɔn wel kok el ɔw etɔn ɔɔɔn. ³⁸ Wus ec'agɔn akplm eke agɔn kpasu na k'ir el em. -Li b'anɔn aɔa -l'ewl -n'im -l'ok yogɔn a, loj em, mafɛny em, mɔb lokm lele wus ɔmu em ab.

³⁹ Agɔn amua fɛɔn ɔny ɔmn Nyam em; ow sosiem anake ow ij el e nɔn af e danɔku nimamn a. Gbekɔ, low a eke ow ewar el ow e low ew es a -n'ɛɔn, ⁴⁰ aɔke ow bebɔm low ɔɔɔn mamn nyam eke agb ɔɔɔn ey fɛɔn ec'a ew es. Etɔ ow erurm eke -li k'im tɔn -l'ok el ec'ɔmn a e nɔn eke si k'anm em.

Sos k'ɔw ɔny es gbɔre ij owi fɛɔn em

12 Agɔn amua na fɛɔn eke m'am dad el e low a am elu el ec'ɔmn e danɔku ij ɔkm yeɔm ey. Ow anɔ ese dedeku ligbel nyam eke ow iwr elul ey em ce af. Ow sosiem a, ey yeji s'igɔn low fɛɔn eke am etɔn ey eci anym imn a s'elu es, s'igɔn sikpl a eke wiwrm ey ab a s'awl. S'urur es erm susu em es uru a ek'anɔ ey anym a.

² Seɔn fɛɔn si lɛɛr Jesu. In anake li b'ɔn egɔn ɔny ɔmn a, etɔn li b'ɔn ɔmn a iy nɛny igɔn nɔn. L'egɔn oliɔn af e luw a l'eb l'uw etɔn li lɛrm ɛs a ek'anɔ luw nɛnɛ em a, aɔke n'am lɛr sos em iɔn a eke wel bebɔm ew'r es a; etɔn sica li sig es Nyam e lidr abu af yogɔn.

³ Eɛ, tɔtar Jesu ec'elel a eke egɔn sikpl esel e sifn a ek'ɔny in e lɛs a e low eb a. Ow b'ow ɔn abɔ em a sos k'ow ɔwm ɔny es etɔn sos k'ow aam ɔny. ⁴ Tasi em a, ɔny lele sikpl ab eci itarir ab em, k'iimn tɔn k'okmn luw em! ⁵ Kɔ ɔw ɔm e sodad a eke Nyam dad ɔny ese in ec'ey af a, es jijal ee? Kin odad a:

Em Jim, eke Es Kɔɔɔ b'ɛnym'ɔn abr, k'ɔc ow e low a k'ew ow ɔny!

Sos k'ɔw'ɔn es eke li b'ɛnym'ɔn abr!

⁶ Tasi em a, Es Kɔɔɔ, egɔn eke li b'erur a li b'ɛnym abr, etɔn li b'ɛnym agɔn a fɛɔn eke li b'oc ese in ec'ey af a abr.

‡

⁷ Eke am ijr gbɔre, ke ɔny e low yeɔm eci, aɔke Nyam b'ot ɔny ese in ec'ey af. Bogɔn ec'iy anake es ɛnyam abr ab ee? ⁸ Eke Nyam ɛnyam ɔny abr ese in ec'ey a pupukpan af, ke ow anɔ ese ow'n elm ɔny Es etɔn ɔny elmn ow ec'ey lokm af. ⁹ Wus af aɔa s'ɔny ey esel, -li b'ɛnym ey abr etɔn eben yeji si b'elum el. Sica ayaf si k'ɔtum s'eluum Nyam ey Es ek'anɔn afr a nana, †† bake s'ɔtu s'ɛɔn sel ee? ¹⁰ Nawɛ, ey esel a eci abr enym a el seɔn tel eci el ec'elel eke -li b'ɛkan ɔw ab em. Kɔ Nyam ec'a, ey e low nimamn eci li b'ɛnym ey abr, n'ɔn ey s'el lala s'anɔ ese in af. ¹¹ Eke wel b'ɔn nɔn am enym ey abr a, ow iɔnm ey sos em, sos nana ow b'owr ey es. Gbekɔ ow b'im lɛɔn anym em a, agɔn a eke wel enym abr eben a, b'anɔn erm es ey em etɔn b'ir eb nyim nyim.

¹² Ow sosiem a, sabu k'am ɔny, etɔn ɔny ec'akr a yeji k'ufɔn ɔny; kɔ ɔtar sos es nana, ke iman anym eci ce.

¹³ Etɔn emɛny, kɔkr ejagb a eke b'ow ebar a inym nyim nyim, yec'etɔn ke lakr ɔbr fɛɔn k'ufɔn, kɔ ke nana l'ewl n'inym.

Èel cɛcɛ

¹⁴ ɔɔn agɔn fɛɔn ab ec'erm es ey em ec'eb ir es, ke iir eb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos em. Egɔn fɛɔn eke k'ow kokm eben a k'ow ekɔm Es Kɔɔɔ. ¹⁵ Èwr erm ke egɔn kaka k'igɔn bibm eke Nyam b'ɔn'ɔn a. ɔny em a, egɔn kaka k'ew low es lokm k'eli ese likɔn lolo af ki nɔn agɔn ɔɔɔn in e lol ab ab. ¹⁶ Ke ebirir mareɔm mareɔm owi k'anm ɔny ec'araɔn! K'ifan Nyam ec'ow a ese elel eke

† ɔkm Ok 12.12-13. †† Èkn Joswe 6.12-21.

‡ Nyandre 3.11-12, Septant em ec'odad eke wel oc. †† ey Es ek'anɔn afr: Grek em ec'elel eke wel b'iri a el: abɔn eci el es.

Esayu kok ab af. In eke ob ij lwfu nyam sosiem, l'ol in e sigbel a l'ij a! ^{†17} ðkan eke ow b'ibn a, l'erur eke li k'ern es ec'awr a, ka ow itr awl'l. Li kok w'rn, l'ikn wn eke es k'itn ebr, ka l'wtum n'wkm ow ow itnrm ebr.

¹⁸ Wny, legn na em a, owr titmn Nyam, gbekw ow anm ese wny lagnel e low any af a eke ekn legn sig em ab af. Eke -li titmn Sinayi lafeny a, yogw -l'ekn al ligbel a, ncebn ibr a, nyamgbrany a, ¹⁹ -l'iri krkr nyam ikn etn lebl nyam yeji ikn. Eke Israel eyw iri lebl na a, -ni n'wn Nyam eke ow k' dadm el odad ow obi ij. ²⁰ Nawre, Nyam edn eke wel k'itnrm lafeny a abu, etn eke egn nyam itn abu a, ke wel wr'r mebn em ibi'r, eke ow el ndey kprw itn abu yeji, wel k'ok'r low nyam coco a.

²¹ Low a wny ern ton Moiss in obi yeji dad nine: «*errn wny'm ton sos am uf'n*»^{††}

²² Gbekw wny ec'a ow elm eben, wny imn titmn Sion e lafeny a, [‡] Nyam ek'ann owr ec'eb a, Jerusalem a ek'el afr eci ke yogw afr erm esel bubute aam kok es gbegbl a. ²³ Wny, imn titmn Nyam ec'ey krekre a eke as luku, ^{‡‡} ke el agn a eke wel nkn el ec'en afr a. Owr Nyam eke bi jej wus nimum e low ok a ec'any af. Imn titmn agn nyim nyim a ek'iy neny ign nuw a. ²⁴ Wny, imn titmn Jesu eke ok in e mebl ab es ey e sayl ec'a. Nyam ecr in em wn ey *sinm* owr nyam, etn Jesu e mebl a wny mbas wkw akm Abel ec'a. ^{‡‡}

²⁵ Sica ewr erm, ke irir Nyam eke am dad odad a e low! Eke wus af anj Moiss ewar Israel eyw, ke -l'egnm -l'irim a, -n'ern ow e gbre ek'ann em a. Ey ec'a, afr etn Nyam ann am dad ey odad. Eke s'am dad s'ese ey e low anm em, s'uw any tasi eke li b'ow li kok ey ow e low!

²⁶ Legn sig em a, Nyam e lebl a wn wus uf'n. Yefenyina em ec'a, kin yec'eke n'am dad l'ew es eke li b'ow li kok: *Emeny legn ejeci, mi b'ow m'wn wus uf'n, etn ow k'ow elm wus ce, ka afr yeji.*^{‡‡‡27} Odad na eke el: *emeny legn ejec'a*, kin ow e nyandre: mob a eke wel kok ke wtu eke k'unj a, b'ow irm. Etn ow b'ow wn el a ce eke k'wtum unj a abusu ann segn fen.

²⁸ Sica ey, s'am enj gbrenjbi usu a eke k'wtum uf'n a. Ow sosiem s'wn Nyam bia, ke si k'ok in owi sewl a eke li b'erur ab em, es is em lele elum em ab. ²⁹ Tasi em a, ey e Nyam a el al eke bi nwn ob. ^{‡‡‡}

Elle eke egn e low k'akpal Nyam sos em; es abal el em ec'ow w

13 Sica ow akpl eke abu k'ann wny em am erurir ese Krist em ec'agn lisijimel af. ² K'ijal etu eb e low es, anjke agn beb eb etu ton batn eb afr erm esel

† Nunj Wb 25.29-34. †† Wkm Ok 19.12-13; Ol Wkn 9.19.
‡ Sion: Jerusalem e nin ejeci nyam ana. †† Wkm Ok 4.22 em a, yogw ey krekre a
‡‡ Abel: el Adam lel Ev ab ec'iy. Lisijim likpek Kayen ibi'r. Nunj Wb 4.8. ††† Aje 2.6, Septant em ec'odad eke wel oc. ††† Ekn Ol Wkn 4.24.

any uwm em. ³ ðkan wny lisijimel ek'ann sobel em a e low, [§] ese sobel em ce wny yeji wny ann wel ab af. ðkan el a eke wel am wny milblu a e low, ese wny ce anake we'n am wny wny milblu ab af.

⁴ Ke agn a fen wny mebi ec'elum. Ke ign lel waw ab ec'es eru usu a nfaci ij owi k'eym. ^{§†} Nyam b'ow jej agn a eke b'ebirir marem marem a lele agn a eke ebirir ke b'ij nfaci ab ab e low ok.

⁵ K'ocr os owi k'ucur any, sos em ign wny yec'a ce ek'wny a eci. Tasi em a, Nyam in obi li dad nine:

Mi k'ow mi walm m'elum'n es legn kaka, mi k'ow m'ignm m'elum'n es legn kaka. ^{§††}

⁶ Ow wn s'wtu eke si ki dad wnm em tasi s'ese: Es Wkw el em ec'abu elum es, mi k'urum ern kaka,

egn kaka k'wtum kokm im low nwn. ^{§†}

⁷ ðkan wny ec'anym em ec'idr esel a eke w wny Nyam ec'odad a e kokoba a. Ekan el el a eke -l'ir eb ton ke -l'uw a, ke ebr el ec'wkn a e lakr a. ⁸ Ow akpl e k'uw any eke Jesu Krist itnrm: legn ek'ec ab em, yefenyina lele segn fen ab, in ec'el el a ce li b'ann.

⁹ Ki y'br low yegm mramra k'irmn wny. Sol ek'el ob ij ec'a eelm agn a eke b'elum a low legn kaka. Eke ow el bibm e si b'ern Nyam em a b'wn ey s'ij lec, ke yec'anake akpl a.

¹⁰ Ey, s'wny egb waw usu, ^{§††} etn egb waw esel a wnym abusu eke k'ij ob eke b'ann egb waw usu yogw ow a. Tasi em a, el, Nyamel gb el ab em -li bi kok juma. ¹¹ Yogn, jwifel ec'egb waw es ligbel a b'oc mindey a e mebl a im ey usu lala tasi a sikpl es wny oc eci, etn wel b'ot mindey a ok wkm im gben ofn. ^{§†12} Na sosiem anake Jesu yeji uwm Jerusalem, ^{§†} ke n'im l'uw eb a e saw a, yec'etn ke in e mebl ab em, li w'w agn e sikpl ab es a.

¹³ Ow sosiem a, s'okr wkm s'imn s'ern in gben yogw, ^{§§†} s'eggn wel ijr ey gbre nenyembri nyam a ese in ec'ab af.

¹⁴ Wus af anj, s'ir eb nyam eke k'ow anm segn fen ab em, gbekw ey, eb a eke b'ow ann legn anym em a s'am w es. ^{§§†15} Eke ow el eben a, ow akpl eke leggn nyam nyam fen, si k'ecr Jesu em s'wn ey e wkm fen uyu im Nyam ec'any af. Na anake el ey ec'egb eke s'am waw a. Ee, ke ey e neny em e bia fen eke b'ow ann ey wkm a, wn in e nin a agb. ¹⁶ Gbekw k'ijal es eke ki kok low mamn ke c'ecr yec'a eke wny a, anjke amua anake el segb waw eke b'akpl Nyam sos em a.

¹⁷ Elumn wny ec'idr esel a ke isr es el ec'any af. -N'am ew wny nyamn af anjke ow it eke -li k'awl wny ec'ow -l'ok Nyam. Ow sosiem a, eke b'elumn el, -li b'ow -li kok el e juma a sos em ign em. Eke ow elm eben, -li b'ow -li kok juma a abr eny em etn k'ow ernmn low kaka.

§ wny lisijimel ek'ann sobel em: Ekn Ebre 10.32-34. §† Gnek em a odad a el: ke ign lel waw ab ec'ob erur ob ab af sikpl owi k'annm. §†† Ol Wkn 31.6,8; Joswe 1.5. §‡ Selu 118.6, Septant em ec'odad eke wel oc. §†† Anj, afr ec'egb waw usu lala tasi a e low, yogw a eke Krist ey a; Ekn Ebre 9.11-14; 23-26; 10.19-21. §† B'ebmn Ob Ap 16.27; Awl 19.3. §‡ Jan 19.17-20. §§† gben yogw: jwifel amua eke wel non lel na am awn a ec'a, Jesu e jam us a ibrm eke wel k'ign eb ir sig a elu es ke wel Ekn Krist ab ec'eb ir owr a. §§‡ Ekn Ebre 11.13-16.

JAK

Ów ek'it eke wél k'uw any

Bwo el Jak ee? L'el ey Es Kɔ́kɔ́ Jesu lisijim (Matie 13.55, Mark 6.3, Galat 1.19, 1 Korént 15.7). L'el Jerusalem e Nyamel a ec'idr esel ab em e nyam (Ob Kok 15.13-21, Galat 2.9). Jak nɔ́n lel na awɔ́ Israel ec'eb lɛw yony a, gbɛkɔ́ ow elm Amani Sig em ec'eb lɛw yony a. Aɔ́a ow el Jwifel a ek'itɔ́n erm em el Jesu eci, ke gbɛɛ ijr a sosiem anɔ́ Palestin ok ɔ́km ɔ́mu es im ir susu ejec'a oglog, Krist eci jam us esel fɛɔ́ ek'el Nyamel ek'usr Israel ek'el Nyam ec'agɔ́ a usu a. Jak ec'a, agɔ́ amua anake el Nyam ec'agɔ́ tasi a. In e lel ab em, n'am dad wél eke wél k'usr erm gbɛɛ ij em, wél el esɛwru, wél is es ke wél kok low esɛ el el eke ɔ́mn b'erur ab af. N'am ɛwar egbɛɔ́gbɛɛ eke k'ocm el ec'os a ɛwrm sos ow af ɛɔ́ n'am atr ɔ́gbɔ́ru sos es.

Nun kɛkɛ ab em, Jak am elu in e lel ab em ec'ow a eke li b'ow li dad a e low ɔ́km. Nun yony em a, n'am dad agɔ́ lisijimel a eke k'ɛw sos erm, yec'ɛɔ́ ke -li k'usrm egbɛɔ́gbɛɛ sos -l'akamɔ́ ɔ́gbɔ́ru. Kɔ́ tasi em ow it eke -li k'elum ɔ́gbɔ́ru abu anke -l'el agɔ́ eke egbɛɔ́gbɛɛ a b'eb el ec'abu em ec'ob fɛɔ́. Nun 3.1 ton nun 4.12 em a, Jak am dad agɔ́ a eke b'ocr el sosi esɛwru, ke am erur eke ki yɛgm agɔ́ ejec'a Nyam odad a, aru sos ɛw lele ow es atar ab ɛgb es, ke ɛw erm sodad eke -li b'ow -li dad ab af. Nun 4.13 ton nun 5.6 em a, n'am ɛwar egbɛɔ́gbɛɛ eke k'ɛw erm sos ɛw lele ɛnyembri yony yony owi ab e lís.

Lel a ec'ur em a, n'am ɔ́kn wél eke wél k'inym es kikri gbɛɛ ijr em, ke wél nɔ́nɔ́n Nyam agɔ́ a ek'anɔ́ sos es ɔ́w em a lele ɔ́lu ab eci.

Esɔ́n

1 Em Jak, Nyam lele Es Kɔ́kɔ́ Jesu Krist ab e juma kok es, m'am esɔ́n ɔ́ny fɛɔ́ ek'eel eb lɛw yony a † eke ɔ́mu es wus na nimum af a.

Gbre em ec'ɔ́mn ɔ́ny lele sɛwr ab

2 Krist em ec'agɔ́ lisijimel, eke b'ɔ́bar gbɛɛ, es abur akpasu akpasu a, ke sos em íɔ́n ɔ́ny, ánnɔ́n ehe em, **3** anke esɛ el el eke ɔ́ny yeji uwr any ab af, eke ɔ́ny eci Nyam ec'ɔ́mn a eke ɔ́ny a b'akm ɛbm ɛkn es a, ow b'ɔ́n ɔ́ny erm susu ínym es kikri. **4** Ínym es kikri kɛkɛ low low fɛɔ́ em, yec'ɛɔ́ ke ɔ́ny e low kok fɛɔ́ em íyr nɛny íɔ́n nun, ke k'ɔ́nym low kaka fɛɔ́ ec'es abur. **5** Kɔ́ eke ɔ́ny em ec'ɛɔ́ nyam ɔ́nym sɛwr eke k'uw el el eke li ki kokr ke n'inym es kikri ɛbm ɛkn owi em a, l'íbrm Nyam, ke ow yégm'n, anke Nyam el erm mamnu ek'ɔ́m ɛɔ́ ob kaka nkpɛs em. **6** Gbɛkɔ́ ow akpl ke l'íbrm ɔ́mn em, ke bɛbar k'ánm em. ɛɔ́ eke bi bɛbar a, anɔ́ esɛ okij e mra eke lɛf b'ɔ́ny didm es ab af. **7-8** ɛɔ́ ikɔ́ na kí tutr eke Es Kɔ́kɔ́ b'ow ɔ́n yec'a eke n'am íbrm a, anke l'el ɛɔ́ eke ucum low nyam ɔ́nym es ke bi ɛɛm any in ec'es an em.

† Eb lɛw yony: Jak am nɔ́n lel awɔ́ Jwifel fɛɔ́ ek'el Krist e jam us esel kɛkɛ ek'anɔ́ Palestin ok ɔ́km ɔ́mu es im anɔ́ susu ejec'a, oglog Krist eci jam us esel fɛɔ́ ek'el Nyamel ek'usr Israel, ek'el Nyam ec'agɔ́ a usu.

Gbɔ́r lele ob ɔ́ny ab

9 Ke Krist eci jam us es ek'ɔ́nym ob a ntotɔ́ ók eke Nyam ɔ́ny igbl'l ogɔ́ a sosiem. ††**10** Ke Krist eci jam us es ek'ɔ́ny ob a, yeji sos em íɔ́n eke Nyam ɔ́ny is'r es a sosiem. ‡ Ow it eke li k'uw any eke in ec'ob ɔ́ny a elm low kaka wus af anɔ́, ɛɔ́ in obi b'ow ɛc es'el el eke suw mamn b'uw es kpab ey wus ab af. **11** Esɛ el el eke ligbn b'afɔ́ ɔ́ny suw, ke bi wɛwr in e dɔ́ɔ́ ab es, ke suw eci sakpl a b'irm a, ɛben nɛnyembri nyam gbɛɔ́gbɛɛ yeji b'ow uw digɔ́ in e sijuma ok es.

ɛbm ɛkn lele mɛju ab

12 Ehe él ɛɔ́ eke b'inym es kikri ɛbm ɛkn owi em a eci. Eke n'inym es kikri a sosiem Nyam b'ow ɔ́n sel a †† eke l'ɛwar agɔ́ ek'erur ir a. **13** Eke mɛju ow ɛɔ́ em a, ke li kí dad li k'ɛsɛ: «Nyam anake ɛju'm a», anke Nyam mɛju owi anm in em. Ow sosiem l'ɛjum ɛɔ́ kaka. **14** Sica eke ɛɔ́ ey mɛju owi em, ke in obi in obi ec'ow tutr ɛɔ́ anake ɔ́n l'ɔ́n meɔ́ a. **15** ɛɔ́ emeny ow tutr

†† Nyam ɔ́ny igbl'l ogɔ́: Krist eci jam us es eke bi kok Nyam juma tasi a, it ek'uw any eke, eke l'el gbɔ́ru wus af anɔ́ yeji, ke Nyam anake sɔ́sum oc'r a; afr ow b'ow ɔ́n ob ɔ́ny ek'el in ec'ehe. Èkan 4.10; Efes 2.6-7. ‡ Nyam ɔ́ny is'r es: ow it eke gbɛɔ́gbɛɛ k'uw any eke, wus af anɔ́ in ec'ob ɔ́ny a b'ow ɛc. Eke l'uw na any a, ke afr li b'ow n'ɛn ehe, ek'el in ec'ob ɔ́ny tasi. †† Grek em a sel a sel ɛɔ́n e tufe:

enun eke b'ann egn em ow a, b'is egn sikpl. Etn ca eke sikpl a b'agb afn es a, ow b'ism egn luw ab. ¹⁶ Erur em ec'agn lisijimel, k'ejurir ony sosi: ¹⁷ sob ap amamn fen b'ann Nyam ogn ow; Nyam ek'el usuayl eci kok es a ogn ow b'ann ow; in em low itn kaka anm; n'am titn em ese usuayl lele ncebn ab af. ¹⁸ In obi l'erur, etn n'cn ey sel in ec'odad ebl nawre ab em, yec'etn ke s'el mob mob fen eke li kok anj owr a e krekre.

Ègn Nyam ec'odad eb ke an es af

¹⁹ Erur em ec'agn lisijimel, sica egn nyam nyam fen ign loru es iri low ok es sos em, n'ofr odad ke k'ebm em fafa, ²⁰ anke em bebl b'cn egn am kokm low ek'el nenyembri nyam Nyam ec'any af. ²¹ Na sosome, ign low gn fen eke bi gn ony ec'es an a elul es, ke ebr em es ey em, Nyam ec'odad eke wel dad ony ek'ctu eke k'eb ony ec'abn elu es a.

²² K'ejurir ony sosi ki dadr k'esre: «S'irir Nyam ec'odad a ce»; k'okr ese el el irir ab af. ²³ K' egn ek'am iri odad a ke sum a, anj ese egn ek'am ekan in sosi akrn em el el eke n'ann, ²⁴ ke ca li b'cn any l'oc es ke k'ekn li b'ijl el el eke n'ann ab es a. ²⁵ K' egn eke b'ew ol k'ca a eke b'cn egn el lewi a † erm, ke b'ucu ony es, ke am dadm esme: «m'iri ce», ke b'ew erm af kok a, b'ow egn Nyam ec'owr in ec'ow kok em.

²⁶ Eke egn bi tutr eke l'el Nyam nun ign es, etn l'ewm em in ec'odad dad em a, n'am ejur in sosi, etn in e Nyam nun ign a el cfr cfr. ²⁷ Kin yeci ek'el Nyam nun ign nawre tasi Nyam ey Es ec'any af a: ke ew uwiynel lele enyow ek'ann gbre em a e low erm, ke usu sos wus na e sikpl owi em.

Agj es jej

2 Agj lisijimel, ony ek'onyn onm ey Es k'ok Jesu Krist anygbel Es em a, ki jejr agj es. ² S'oc low nyam si bebmn: eke gbrenjbi nyam ok gbad mamn, elu sika kpatrowa, etn ow ey ony e luku as ec'arañ, etn gbcr nyam yeji ew mob esn sos ow ey ony ec'arañ, ³ b'ow ony gbrenjbi a ec'elum ligbel etn b'ow ony in li sig es any esel ec'usu a. Etn sica b'ow dadr gbcr a esre: «N, inym es afr, oglog sig es wus.» ⁴ Eke ow el eben, ke ow elm agj am jejr es ab ee? Ow elm ow tutr enun ana ee?

⁵ Ign loru es, erur em ec'agn lisijimel: Nyam ssum wus na ec'gbcr a ot yec'etn ke -l'el onm em ec'egbrenjbi, ke -l'ij *gbrenjbi* usu a eke l'ewar agj ek'erur ir a ec'aja. ⁶ Bla sosome, bi kokr gbcr sos keskes ee? K' ow elm egbrenjbi anake b'ijr ony gbre ke b'ot im ony jej ok usu ab ee? ⁷ K' ow elm el anake -li b'ifn nin mamn na ek'ijr ab ee?

⁸ Kin Nyam lel ec'odad eke am dad: *B'ow erur egn kaka fen ese n obi af.*† Na, Nyam e gbrenjbi usu a ec'ol

† ol k'ca a eke b'cn egn el lewi a:ke Nyam ec'odad a nimum ana. Etn ek'egn b'elum Nyam ec'odad a, ke n'anm sikpl kok owi em ij. †† Ob Ap 19.18.

gbel ana. Eke b'elum ol na a, ke ek'ow akpl a. ⁹ Eke ony ec'ow kok em bi jejr agj es, ke sikpl anake am kokr a, etn ol b'ow ony low. ¹⁰ Eke egn b'osu ol a, etn l'cb nyam es a, ke l'cb ol a fen es n. ¹¹ Etn egn a eke dad nine: *k'ijm nfaci a*, in ce li dad eke: k'ibim egn. ‡ Na sosome a, eke ijm nfaci etn ibi egn a, ke eluam ol a ana. ¹² Dadr ke k'okr ow amamn ese agj eke el yeji wel b'ow jej el ec'ow ok ol eke b'cn egn el lewi †† ec'ab af. ¹³ Egn eke onym ony ikn a, in yeji Nyam k'ow ikn'n ony anjke ony ikn akpl akm jej ok. ‡

Onm lele juma kok ab

¹⁴ Lisijimel, eke egn bi dad ese: «M'onyn onm», etn n'am kokm ow e low a, ke onm na b'ow eb elu' es ee? ¹⁵ Etn eke egn lisijim oglog lisijow nyam onym ob sos ew lele ob ij ab, ¹⁶ etn ony em ec'egn nyam dad el nine: «Inm em es ey em, onybur al, lok iy ony!», eke onm el yec'eke akpl sos megl ec'a, ke na bla ow b'ow eel el ee? ¹⁷ Eben nenyembri nyam, onm yeji, eke l'elum in e low kok onm a, ke l'uw n.

¹⁸ Kin ow eke wel ctu eke ki dad egn na! «N ony onm k' em, wel b'ekn em e juma kok a. Yegm im n ec'onm a eke juma kok anm em a; etn em, m'ow mi yegm'n em ec'onm a juma kok em. ¹⁹ N yeji ub nawre eke Nyam nyam coco anj. Ow akpl! *Abj* enun yeji b'ub'r nawre etn eny b'cn el -l'ufn.»

²⁰ Nyamb egn, k' uwm any eke onm eke juma kok anm em a el cfr cfr ee? ²¹ K' Nyam ocm ey lagj Abraham egn nyim nyim in e juma kok em, eke l'oc in ec'iy Isak n'im eke li ki kok egb waw ab ee? ‡‡‡ Ekn eke onm lele juma ab b'okr af juma kok em, anjke Abraham, in e juma kok a anake ony in ec'onm a el onm tasi a. ²³ Eben Nyam lel ec'odad eke dad a iy neny: *Abraham ony onm Nyam em, ow ony Nyam oc'r ese egn nyim nyim af, etn esn'n Nyam e lawl.*‡‡‡²⁴ Sica ekan eke Nyam b'oc egn egn nyim nyim in e juma kok em, k' ow elm ony ony coco eke ony a sosome.

²⁵ Eben ow ecr Rahab facyow a ec'a yeji. Nyam oc'r egn nyim nyim, legj eke l'eb Ebre ey a eke wel erm ow es l'ol em eke k'ekn eb a, ‡ ke l'elum wel abu wel eb e jagb ejeci im a. Low na el juma ek'in ec'onm a ony li kok. ²⁶ Tasi em a, ese el el eke sos megl eke sel anm em a el ob ek'uw ab af a, eben nenyembri nyam, onm yeji, eke juma kok anm em a, l'el ob ek'uw.

Neny lele anm ab

3 Em lisijimel, k'erurir ek'agn ony ony em k'el low yegm esel. Uwr any eke ey low yegm esel, wel b'ow jej ey ec'ow ok tuwtu akm agj fen ec'a. ² Ey, ow ony em a si b'irm. Ek'egn iram in ec'odad ebl em, ke l'el egn tasi ek'ctu eke k'osu in e sos. ³ Si b'oc lowili s'ucu meb s'elu gbanj ony eke li k'elum ey; etn lowili ab em ce,

‡ Jkm Ok 20.13-14; Ol Jkn 5.17-18. †† Bèbmn 1.25 ab ab. ‡‡ ony ikn akpl akm jej ok:èkan Matie 5.7. ‡‡‡ Èkn Nun Jb 22.9. ‡‡‡ Nun Jb 15.6. § Èkn Josue 2:1-25.

si bi nyimn gbanƙo a nimum. ⁴ Etn mijetn ek'agb bɔbɔ yeji, lef e lec a b'ony didmn es; nyimn ob likekli a ce eke nyimn es a b'ony es a, anake b'oc im'n yogŋ eke l'erur a. ⁵ Neny yeji eƙen. Anm el sos megl ec'ob likekli nyam eke bi dad ɔw eƙbel.

Al mbebl yeji b'etul akp ligbel. ⁶ Anm anŋ eƙe al af. Anm ek'anŋ ey e sos megl em a, el low ŋuŋ kok feŋ ec'ob eke bi ŋuŋ eŋ ec'owr anŋ ec'ow feŋ. Etn low ŋuŋ feŋ eke wel bi dad a b'anŋ gbre ij usu ow. ⁷ Eŋŋ ɔtu eke ki yeŋm mindey feŋ low elum'n: ɔr o, mindey eke b'eri es lok lok o, lele ɔcn ab; eŋŋ ɔtu ek'akm el es. ⁸ Ko eŋŋ kaka ɔtum eke k'akm anm es; l'el ob ŋuŋ ek'eŋŋ k'ɔtum ɔnym es inyam es tin seŋŋ feŋ, l'el sekp ŋuŋ eke b'ibi eŋŋ. ⁹ Si b'oc anm em s'elu ey Es Kɔɔkɔ Nyam, ey Es bia. Etn anm ab em ce, si b'ofn agŋ eke Nyam kok ot'r es a. ¹⁰ Low mamn eci sodad lele ofn ab b'anŋ nenŋ nyam ab em ce ok ɔkm. Lisijimel, ow k'el eƙen! ¹¹ Mij nuŋ kaka anm eke in em mij mamn lele mij ŋuŋ ab b'anŋ am ok ɔkm. ¹² Ko likŋ nyam ɔtu eke k'ɔsu likŋ eje-ci ec'ey ee? Ko okij em eŋŋ b'eŋŋ mij mamn eŋŋ ee?

Sɔwr eke b'anŋ Nyam ogŋ ow

¹³ Ko ɔny em a eŋŋ nyam anŋ ek'el sɔwru, nuŋ em ɔny es ee? Ke l'elu in ec'es an mamn a ɔkm, sɔwr lele frɔɔ el ab ec'ow kok em. ¹⁴ Ko ek'ɔny ec'erm em nyamneyr ŋuŋ lele ŋkre ec'abŋ ab anŋ a, k'ewr sos eke ɔny sɔwr, k'ɔny low nawre k'itŋnin. ¹⁵ Sɔwr akpasu na anm afr Nyam ogŋ ɔwm; ow el wus na eci, ek'el agŋ em eci, ke el agŋ eci. ¹⁶ Tasi em a, yogŋ eke nyamneyr lele ŋkre ec'abŋ ab anŋ a, nenŋ af okr anm, eŋŋ ɔw eŋuŋ feŋ b'anŋ yogŋ. ¹⁷ Afr eci sɔwr a el sɔwr mamn eke b'is erm es ey, ɔnym low lec em, ke b'ony agŋ okr af erm es ey em. N'ony agŋ e ɔny ikŋ eŋŋ li b'elu low kok mamn ɔkm. In l'elm enyembri yony yony es, n'anm ogog nyam. ¹⁸ Agŋ eke bi kok low feŋ erm es ey em a, b'ewl erm es ey el em, eŋŋ ow ec'ey eke wel b'ɔw a el es an mamn.

Òcr ŋ sosi ɔn Nyam ke ákm agŋ es

⁴ Bogŋ ɔw esu lele mum ogŋ ab b'anŋ ow ɔny em ee? Ko ow elm ɔny ec'erm em eci sow tutr eŋuŋ ec'erur em ow b'anŋ ow ee? ² B'ewr ob ek'elm ɔny ec'a nyamn af eŋŋ eŋŋm; ob ek'elm ɔny ec'a b'aw ɔny, eŋŋ ɔtum eŋŋm, ow b'ɔn ɔny eel agŋ ibiu. B'esur ɔw ogŋm mum, eŋŋ yec'ek'am ewr nyamn a, k'ow eŋŋm, aŋke íbramn Nyam. ³ Etn eke b'ibrmn yeji eŋŋm aŋke úwmn ibrm. ɔny e tutr a b'el tutr ŋuŋ; yec'eke b'ibrmn a, ɔny e l'is ec'erur e kok eci. ⁴ Enyembri yony yony esel, † ko uwmn any eke, eke eel wus na e lawl, ke eel Nyam ec'efnu ee? Eŋŋ eke b'erur eke k'el wus na e lawl a, el Nyam ec'ifnu. ⁵ Ki tutar eke ow el ɔfr ɔfr ce Nyam Lel am dad eke Nyam b'ogŋ uwerŋ abŋ a eke l'elu ey em a

† Enyembri yony yony eselodad na Grek em a: afacu

eci. ⁶ Eƙen yeji emeny Nyam elu in ec'erm mamn ɔkm eŋŋ n'ɔn ey abusu ek'agb akm low feŋ, aŋke Nyam Lel dad nine: *Nyam b'ɔɔr agŋ eke b'ew sos a abr, eŋŋ li b'elu in ec'erm mamn ɔkm agŋ eke b'is es a e l'is.*^{††}

⁷ Ca gbe òcar ɔny sosi ɔn Nyam, ògŋ agŋ ar; eŋŋ li b'ow l'uru l'egb ɔny es. ⁸ Èir owr titmn Nyam, eŋŋ li b'ow l'eri l'ow li titm ɔny. Sikpl esel, ɔɔɔgr sabu ŋg-bronŋ sikpl em; ɔny eke bi ceɔmn any a, àyalil ɔny e merm a! ⁹ Low dúdu ɔny, ikŋ ɔn, ànŋ ɔny em; ke ɔny e miyer ifi itŋ el ɔn ikŋ, ke ɔny e sos em inŋ él sos es ɔw. ¹⁰ Ìsr es Es Kɔɔkɔ ec'any af, eŋŋ li b'ow n'ony l'igbl ɔny ogŋ.

Kí jejm eŋŋ kaka feŋ e low okm

¹¹ Agŋ lisijimel, ki dadr ɔw eŋuŋ k'okarir af; eŋŋ eke bi dad low ŋuŋ ok lisijim af, oglog b'ɔb'r low kpeŋ a, bi dad ol ec'ow eŋuŋ, eŋŋ b'ɔb ol low. Ek'am jej ol e low ok ke elm eŋŋ eke b'elum ol, ko in e jej ok es anake am el a. ¹² Nyam ɔny ce eke b'ɔn ol a, in ce l'el Jej Ok Es; in ɔny coco l'ɔtu eke li k'eb l'elu es ke l'ibi yeji. N eke am dad eŋŋ kaka feŋ e low ŋuŋ a, ayaf b'ocr ŋ sosi ee?

K'èw sos

¹³ Sica èwr erm, ɔny eke bi dadr esre: «Yeŋeny, ow k'ɔdm efi, si b'ow s'im eb na em s'ij lakpo nyam, s'ɔl an s'eŋŋ os.» ¹⁴ Uwmn ɔny ec'efi ec'owr anŋ a ec'el el eke b'ow ecr ab any! ɔny anŋ es jru eke b'ey, ke kpeŋ b'oc es ab af. ¹⁵ Kin el el eke ɔtur eke ki dadr a: «Eke Es Kɔɔkɔ eŋŋ eŋŋ s'anŋ owr a, si b'ow si kok ɔw a eke s'am aw s'eb a.» ¹⁶ Ow eke ki kokr a anŋ, eŋŋ am ewr sos, ɔbr nenym. Sos ew akpasu na akplm. ¹⁷ Na sosiem a, ek'eŋŋ uw low mamn any eke ki kok eŋŋ li kokm a, li kok sikpl.

Egbreŋgbi ec'ewar

⁵ Sica egbreŋgbi, ìgŋ lɔru es. Low dúdu ɔny, ìkŋ ɔn gbre a eke b'ow owr ɔny a sosiem! ² ɔny ec'ob ɔny a ugŋ es, eŋŋ sisŋ ij ɔny ec'ob sos ew a. ³ ɔny e sika lele ɔny e jete ab ab ok adagra; adagra ikŋ na b'ow ij ɔny e danŋu eŋŋ b'ow ŋuŋ ɔny e sos megl a ese al af. Ko uwmn any eke seŋŋ uwr, eŋŋ am asr ɔny ec'ob ɔny luku ee? ⁴ Eŋŋm eke ki ɔkr ɔny e ɔgm juma kok esel a labm. Ìgŋ lɔru es irir dedeku eke -n'am ɔn ɔny a: ju-ma esel eke b'ub ɔny ec'egb a eci ɔn ikŋ a, Es Kɔɔkɔ ek'el afr lele wus ab ec'ar es ligbel a iri. ⁵ Anŋ wus na ijr eb, kokr ɔw ek'erurir. Eŋŋ ese mindey af ijr mob agbr, iir sinɔn ɔny e luw e leŋŋ eci. ⁶ Agŋ eke kokm low ŋuŋ kaka a, ɔbr el low, -li dogŋm sos eŋŋ ibir el.

Gbre ij em eci low eku

⁷ Na sosiem agŋ lisijimel, ùsurir erm toŋ bake Es Kɔɔkɔ ɔw. Eŋŋ eke eke egb ewl es b'eku toŋ nyam krekre lele es abal el ab b'an, yec'eŋŋ ke l'úb egbey

†† Nyandre 3.34; 1 Pier 5.5.

amamn a, ɔny yeji èkur eben. ⁸ Ɔny yeji ùsurir erm, ìnymn es kikri anke Es Kɔtɔkɔ eci mowrer a titm.

⁹ Agɔ lisijimel, k'èbal erm k'okarir af, yec'etɔ ke Nyam kí jɛjm ɔny e low okm. Jɛj ok es a ow inym es lisany.

¹⁰ Agɔ lisijimel, ɔkan *kokoba* ɔb esel eke dad odad Es Kɔtɔkɔ e nin em a e gbre ek'ij erm susu em a, ke ɔny yeji kókr eben. ¹¹ Si b'aw el eke Nyam edɔ el ɔwrɔ, el ec'erm susu a sosiem. Irir lele eke Job ij gbre erm susu em, ke ow e nuɔ edɔ em a Es Kɔtɔkɔ Nyam edɔ'n ɔwrɔ a. Nawre, Es Kɔtɔkɔ Nyam ɔny agɔ e ɔɔɔr ikɔ, etɔ li bi kok wɛl low mamn.

¹² Sica agɔ lisijimel, ów a feɔ e mi dad ɔny a e nyam ek'ɔny any el: ke ɔny eci "ɛɛ" él "ɛɛ" ke ɔny eci "njan" él "njan"; ɔ k'òcr afr lele wus ab e nin em, oglog akunda ejec'em k'ijal k'okr ɔny sosi af, yec'etɔ ke k'éymn Nyam e jɛj ok ab em.

Gbre ij em e Nyam ɔɔɔr

¹³ Sica ek'ɔny em ec'egɔ nyam anɔ gbre em a, ni ɔɔɔr Nyam. Etɔ ek'ɔny em ec'egɔ nyam anɔ sos em iɔn em

a, l'égɔ ej li kɔklm Nyam. ¹⁴ Ek'ɔny em ec'egɔ nyam anɔ ɔl em, l'ésɔ Nyamel em ec'agɔ ekpekp a, ke wɛl ɔɔɔr Nyam ɔɔ'n, ók'r mun nuɔ Es Kɔtɔkɔ e nin em. ¹⁵ Ɔmn em eci ɔɔɔr ikɔ na b'ow eb ɔlu a elu es ewlm'n; Es Kɔtɔkɔ b'ow ɔny igbl'l ogɔ, etɔ eke li kok sikpl yeji, ow b'ow oc ap'r. ¹⁶ Égɔ ɔny e sikpl ebr ɔny ɔfr em, ke ɔɔɔr Nyam ɔɔanin, yec'etɔ ke éwal. Nɛny nyam es e ɔɔɔr mamn a b'ɔny lɛc ɔɔɔr. ¹⁷ Kokoba ɔb es *Eli* yeji, egɔ esɛ ey af. Ni ɔɔɔr Nyam tuɔtuɔ in ec'erm feɔ em eke nyam k'ánm, etɔ wus ab af nyam anm toɔ ow ij akpo nyahan lele likpr ab. ¹⁸ Etɔ emɛny ni ɔɔɔr Nyam, etɔ nyam an ɔɔ egb ɔsu. ¹⁹ Agɔ lisijimel, ek'ɔny em ec'egɔ nyam irm low nawre ec'ejagb af, etɔ ɔny em ec'egɔ nyam oc ow'r a, ²⁰ ɔkan low na: egɔ eke b'ow ɔny sikpl es nyam oc es ejagb ɔɔ af a, b'ow eb sikpl es a ec'abɔ a elu es luw em; etɔ sikpl ɔɔɔr a eke egɔ a kok a b'ow ɔny oc ap.

1 PIER

Ów ek'it eke wêl k'uw any

Bwo el Pier ee? Pier el Jesu ec'erm esel lëw yony a eke sɔsum ot ab em ec'anymu. Pier, Grëk em a nin, etj ow e nyandɛ el "Lob". Jesu in obi tɔn nin na. Ebre em e nin e l'ij a el Simɔ. Pier el Galile wus af ec'egj; in e banj a el Betsayida (Jan 1.43). In lele lisijim Andre ab, Galile ec'okij ab em -li b'ok muw. Gbëkɔ eke Jesu esj el a, -l'igj muw ok a -l'elu es etj -l'us ow jam. Sica eke Jesu uyu afr a, Pier tɔ in ec'Amani Mamn a e kokoba Jerusalem, Jude wus ab af lele Samari wus ab af ab. N'im toj l'ok Rom; yogj anake wêl ew'r olikej af ke l'uw a.

Lel na em, Pier am dad eke Silven eke emeny wêl b'esj Silas a anake in el in eci lel nɔn es a (5.12). Pier nɔn lel na "Babilɔn" (5.13). Ke Rom ana. Ni nɔn lel a n'am awj agj a fëj eke tɔny tɔmn Krist em, ke tɔmu es wus a eke yefeny-na wêl b'esj Turki a ec'eb eb ab em a (1.1).

Ke legj na em a, tɔmn esel a ek'anj yogj a tɔbr gbɛr ijr. Ow sɔsiem anake Pier nɔn lel na awj el eke k'atr el sos es, gbɛr ijr a eke -l'ɔbar a sɔsiem a. Nuɔ 1.2-12 em a, n'am tɔkn wêl eke Nyam b'ow eb elu el es etj ow ew el aja ligbel nyam es afr. Legj es abal el em a eke Jesu b'ow ewl ow a anake -li b'ow -n'etj aja na a. Ow sɔsiem n'am dad wêl eke wêl k'ɔny tɔmn, ke wêl inym es kikri es abur fëj ec'any af.

Nuɔ 1.13 toj nuɔ 2.10 em a, Pier am tɔkn el eke Nyam in ibrm eke w'e'n ki kok sayl owi. Nuɔ 2.11 toj nuɔ 5.19 em a, n'am ibrm eke wêl k'ɔny es an mamn agj a ek'ɔnym tɔmn a ec'aranj lele wêl tɔr em ab. N'am ibrm eke wêl k'eb Krist eke kokm low tɔbr kaka, ke ebën yeji wêl ijr gbɛr a e lakr a.

Lel a ec'uwɛr em a (5.1-14), n'am tɔmn esel a lele idr esel ab ab ów.

Esjɔn

1 Em Pier, Jesu Krist ec'erm es, em anake m'am awj agj a eke Nyam sɔsum ot a lel na a, el a eke tɔmu es, † ke am ir eb esë etu agj af, Pɔkɔ, Galasi, Kapadɔs, Azi lele Bitini wus ab af a. ² Nyam Es, ikj anym sɔsum ot tɔny esë el el eke li bëbm l'ew es ab af. L'ecr in ec'Abj ab em li kok tɔny eel agj lala, yec'etj ke élumn Jesu Krist, ke in eci mebl a áyal tɔny. †† Ke Nyam ec'ɔwɔ a lel erm es ey ab ab ény bobn tɔny.

Si kóklmn Nyam ek'ecr Jesu Krist em elu sel etj tɔkn a

³ Si kóklmn Nyam, ey Es Kɔtɔkɔ Jesu Krist ec'Es! In eci tɔnj ikj ligbel ab em, n'ɔnj wêl ewr ey em Jesu Krist eci luw em ek'anj igb a sɔsiem. Nënë em anake s'am tɔmn low a eke b'ɔnj ey s'anj owr a, ⁴ etj s'ɔtu eke sos em in em, si k'eku aja a eke Nyam ew es in ec'agj ec'a. Aja a, l'oc l'ew tɔny es afr, yogj a eke ow k'ɔtum uɔm, ikpim, iram a. ⁵ Etj tɔny obi a, eke ubr nawɛ a sɔsiem, Nyam ek'ɔny abusu a b'ɔsu tɔny, tɔny e sɔg eci. Sel etj ikj na, wêl b'ow uw'r any sëg es abal el em a.

† el a eke tɔmu es: legj ab em odad ebl a ek'anj Grëk eci silel ejec'em a, bi yegm jwifël ek'irm Palestin wus af a. Kɔ anj ec'a odad ebl na el Krist e jam us esel ek'ɔmu es wus nimum af a eci. (Bëbm Jak 1.1 lel ow ec'akr otar ab ab.) †† Èkn tɔkm Ok 24.3-8; Ob Ap 16.14-15; Ebre 9.22.

⁶ Na sɔsiem sos em in in iy tɔny em gbɔk, ek'ow it eke yefeny-na em ses babur akpasu akpasu a k'owr tɔny sos es sëg tel eci yeji. ⁷ Ses babur amua b'elum tɔny ec'ɔmn e sakpl a abu ey tɔkm. Sika tɔtu eke k'uj, ebën yeji wêl b'oc elu'l alm, wêl ékn eke l'el canj. Tɔny ec'ɔmn a ec'a yeji ebën. L'il an l'akm sika, gbëkɔ in yeji li b'ecr ebm ékn em. Na sɔsiem anake, legj a eke Jesu Krist b'ow ey tɔkm a, b'ow etjan es susm, kóklm lel anygbel ab tɔny ec'ɔmn a e sakpl a sɔsiem a. ⁸ Tɔny, Jesu éknmn in etj ebën yeji b'erurir ir. Tɔny, éknmn in caca em a etj ebën yeji b'ɔny tɔmn in em. Na sɔsiem anake sos em in ligbeliy tɔny em a, sos em in ligbel eke wêl k'ɔtum dadm ow e low. ⁹ Sos em in ikj na tɔny anjke wêl sɔg tɔny. Na el ob ap a eke b'etjan eke ubr Jesu nawɛ a sɔsiem.

¹⁰ Sel etj ikj na, kokoba tɔ esel tɔ es etj tutr in e lís e low. -L'ikj anym -li dad ob ap a eke b'ow etjan a e low.

¹¹ Krist ec'Abj a anj el em, etj ikj anym ewar Krist eci gbɛr fëj eke b'ow ij a lel ow ec'anygbel eke b'ow igj ab ab. ‡ Kokoba tɔ esel a tɔ eke k'uw legj ab af eke ów amua k'ey a, lel ow ec'el el eke ow k'owr ab ab any.

¹² Etj Nyam yegm el eke: odad a eke w'e'n am tɔ ow e kokoba a, ow'n elm wêl eci, kɔ tɔny eci. Sica, agj a ek'am tɔ Amani Mamn a eci kokoba a, cëc tɔny odad a Abj Lala a ek'anj afr ow a ec'abusu em. Etj odad na, afr erm esel el obi yeji erur eke k'epi meny es em.

‡ Èkn Selu 22; Esayi 53; Luk 24.25-26.

Lala em ec'es an

13 Ow sosiem, b'ebmn sos low kok eci ke an'ny any ovr. Ocr ony eci low onn a nimum elul bibm a eke b'ow enan ab em, legy a eke Jesu Krist b'ow ey onm a. 14 Elumn Nyam ke ki kokmn legy sig em ec'onny ec'ow aw a ek'an'ny ony em, gbu'ny ke uwr Krist any a e low. 15 Eel lala ony ec'es an nimum em, ese eled eke Nyam ek'esny ony a el lala ab af, 16 an'ke Nyam Lel em wel onn: *Eel lala, an'ke m'el lala.*[†]

17 Ony eci Nyam on'ny em a, ony b'esny Nyam ony Es, in eke li bi jej egn fej e low l'ok nanyembri nyam em, egn egn ec'eled eke kokr ab em a. Ow sosiem, iir eb Nyam eci muru em segy a ek'an'ny ony eke k'an'ny wus af an'a. 18 Ony lagyel ec'eled eke b'iir eb ke ebr a, low ka-ka anm em. Gbek ony uwr any eke Nyam enm ob lig-bel ety oc ongr ony eb ir akpasu na em. Ety ow elm ob eke b'uny ese sika af oglog ese jete em af li ongrm ony. 19 K Jesu Krist eci mebl ek'il an ab em li ongr ony. In eke l'el egn waw ek'an'ny ese licebli ek'onym low onr ke itam em af a. 20 Nyam ikn anym bebmn ew'r es gbu'ny ety kok wus nimum ety ony eci nimamn sosiem, l'elu ow onm segy na ek'el segy es abal el ab em. 21 Krist em anake b'ubr Nyam ek'igbm'n luw em ke on'n anygbel a nawre a. Kin low a sosiem eke b'ocr ony eci nawre ub a lel ony eci low onn ab ab elul Nyam em a.

22 Ony eci low nanyembri nyam ec'elum a ayal ony eke k'eruririr nawre em tasi ese ony lisijimel onr ce af. Ow sosiem, eruririr tasi em ony onr erm lala em. ^{††}23 Ony wel ewr ony em ety em ewr ovr na anm ob eke b'uw em ovm, k ob eke k'onm uwm em. Ee! Ony wel ewr ony em, Nyam ec'odad ebl a eke b'on'ny egn sel ke an'ny segy fej ab em. 24 Nawre, an'ke Nyam Lel dad nine:

agn fej an'ny ese suw af,
ety low fej eke b'on'ny el -n'on'ny any a,
an'ny ese onm suw onn af.
Suw b'uw es ety suw onn bi kpab ey,

25 K Es K'on'ny ec'odad ebl a an'ny segy fej. [‡]
Odad ebl na el Amani Mamn a eke wel on ok ony a.

Lebn a ek'an'ny ovr a lele Nyam ec'agn ab

2 On'ny low fej ek'el low on'ny, yadny ony, enyembri yony yony, nyamneyr lel egn cak cak ab. 2 Ese ey abu em eke wel ew af, erurir Nyam odad ek'el meny mij mamn a, yec'ety ke in ec'egny em a, agbr ke enan sel. 3 Tasi em a, Nyam Lel dad nine: *ony, tatr Es K'on'ny anm ekan in e sided a.*^{‡‡}

4 Onr titmn Es K'on'ny ek'el lebn a ek'an'ny ovr ke agny igy elu es a, Nyam onsum oc'r, l'ekn eke ow el onn in ec'an'ny af. 5 Ony yeji, ese mebn ek'an'ny ovr af, ebr usu Abny Lala ec'el a ec'us ab em. Ow b'ow on okar af eel egn waw ese ec'eb eke wel ot ok saw, Nyam e juma

kok eci, ety b'ow kokr segb waw Nyam ec'Abny a ec'erur em, ety Nyam b'ow eb Jesu Krist sosiem. 6 Ety kin yec'eke Nyam Lel dad:

Mi onsum lebn onn ek'il an m'oc,
ety mi b'ow m'ew'r es onn ^{‡‡} eb em ese ony em eci lebn af;

ety egn yec'eke b'oc onn elu'l em a,
sos k'ow onm es legy kaka. ^{‡‡‡}

7 Ony ek'ubr nawre ec'a, lebn na il an onn ligbel; k agny ek'ubm nawre ec'a lebn onr onr ce ow el:

lebn a eke el us esel igy elu es a
ewl meny el el ony em e lebn tasi,

8 ety l'el lebn eke b'eb agny akr
lob eke b'elu egn wus. ^{‡‡‡}

-L'ok wus an'ke -l'egny -l'ubm Nyam ec'odad a nawre, ety na el low a eke Nyam bebmn el ec'a.

9 Gbek ony, eel agny a eke wel onsum ot a, Eb ebu a ec'egb waw esel a, agny a ek'el Nyam ec'a. Ony eel agny a eke Nyam onsum ot eke k'on'ny ow egn a e li kok a ec'a-mani. In l'esny ony eke k'okr onm ncebmn em, ke li nyimn ony in ec'usuayl onn ab em. ^{§10} Legy sig em a, ony elmn Nyam ec'agn, k yefeny na em a eel in ec'agn n. Legy sig em a, Nyam onym ony eci onr ikn, k yefeny na em a on'ny ony eci onr ikn. ^{§†}

Onyn es an nyim nyim agny eke elm nawre ub esel a ec'aran

11 Erur em ec'agn lisijimel, ony eel etu agny ek'ir wus af an'a legy tel eci. Ow sosiem m'am dad ony: k'usr ony ec'ow aw enny a eke b'ogny ony eci liy mum a jam.

12 Agny ek'uwm Nyam any ec'aran a, onyn es an nyim nyim, yec'ety ke eke -li cibr ony yadny em ek'onny kokr ow enny, ke -l'on'ny -l'egny -l'eb -l'ekn ony ec'ow amamn a, ke legy a eke Nyam b'ow ow a, -li k'onm ow ec'an'ny a.

13 Elumn abusu esel Es K'on'ny sosiem, ke elumn eb ebu a an'ke l'el agny a fej ec'es ew, 14 ke elumn in eci kpama esel eke l'abul ow enny kok esel eci low on, lel agny amamn ec'aw a yeji. ^{§††15} Yec'ek'el Nyam ec'erur a el ke ony ec'ow amamn kok a abl agny ek'uwm low any eci nyamb ij a meny es. 16 Aan es ese ewi af gbek, ke ony eci lewi ij a k'elm gbad eke b'ocr onn ow enny es. K onyn es an ek'el Nyam ec'on'ny ec'es an. 17 Onyn egn fej ec'elum. Erurir onn em ec'onny lisijimel a, onyn Nyam eci muru ke elumn eb ebu a. ^{§†}

Akn juma kok esel lele es ew esel ab

18 Ony, akny juma kok esel a, elumn es ew esel eke bi kokr el e juma a es is em. Ety ow elm el a ek'onny erm mamn ke el onr a ce k'elumn, k el a ek'el agny tu'ny a yeji. 19 K'aw ke ony am ijr gbre ek'itamn eke k'ijr a, an'ke erurir eke k'eel cece Nyam eci. Eke ow el ebn ke low senyn senyn ana. 20 Tasi em a, blel ow el low ony

† Ob Ap 19.2. †† erm lala em1 Pier eci silel esig oglog ec'a: erm fej em ‡ Esayi 40.6-8, Septant em ec'odad eke wel oc. †† Selu 34.9.

‡‡ Sion:el Jerusalem ec'eb a e nin. ‡‡‡ Esayi 28.16, Septant em ec'odad eke wel oc. ‡‡‡ Selu 118.22; Esayi 8.14. § Onm Ok 19.5-6; Esayi 43.20; Onm Ok 19.5; Ol Onm 4.20; 7.6; Esayi 43.21; 9.1. §† Ose 1.6,9; 2.1,23,25. §†† B'ebmn Rom 13.1-7. §† Nyandre 24.21.

kokr, ke bogh ec'any ij b'ow ehan ek'eghn ebr am ijr gbre ee? Kc ek'am ijr gbre low eku em, low mamn eke kokr a eci, ke ow el low senyn Nyam ec'any af. ²¹ Tasi em a, low na ec'anake Nyam esh chny a, anke Krist in obi yeji l'ij gbre chny eci, etn l'ew chny sewl es, yec'etn ke ebr in e lakr a. ²² *In li kokm sikpl kaka etn in e nenym meju owi anm eym kkm.*^{†23} In, eke wel wewr'r a, li wewrm egn; eke l'ij gbre a, l'ijm luw l'okm egn kaka af, kc l'oc in ec'omn a l'elu Nyam eke bi jey low ok nenym-bri nyam em ab em.

²⁴ Olikn ab af,
 Krist in obi oc ey e sikpl a ubu sos af,
 yec'etn ke sikpl ec'a s'uw,
 ke s'ir eb nyim nyim eke b'akpl Nyam sos em.
 In ec'abi a anake ewlm ey a.

²⁵ Tasi em a, chny anhn ese meceb ek'irm af, kc sica chny ewal meny owr *meceb* csu es ^{††} a eke b'ew chny eci liy nyamn af a ogn.

Ծոյաւ լել էլ եւել աբ

3 Ծոյաւ, chny ec'a, chny es is chny ecel e lis, yec'etn ke ek'el em a agn nyam nyam anhn ek'ubm Nyam ec'odad a nawre, ke chny ec'es an mamn em, -n'chny chmn, ow k'elm odad ebl em, ² anke -li b'ow -l'ekn lele ek'chny ec'es an a el lala lele elum em ab a. ³ Chny eci sakpl a itm eke k'el sos af eci ce: ese sin ec'ctu mewl em, sika em miyob lele mob sus em ewi eci sus ab; ⁴ kc ke chny eci sakpl a el yec'a eke lnl es chny em a. Erm frck lele bete ab anake el sakpl a ek'il an chnk ligbel Nyam ec'any af, ke fram a. ⁵ Legn sig em a, chny nawre ub lisek ek'chny chmn Nyam em a, chny sakpl ikn na anke -li b'elum el ecel. ⁶ Etn ese Sara af, li b'elum Abraham etn li b'esn ow: «Em egn gbeliy.» Sica, chny eel in ec'chny oto, eke bi kokr low mamn etn egnbm low kaka feg es chnym chny erhn.

⁷ Ծոյաւ եւել, chny yeji, chny ec'chny ab ab ec'eb eke b'ow ir usu nyam a, ewr el e lis e low any. Ow it eke k'usr any ek'chny el ob fuefue. Kdkr el e low elum em [‡] anke ese chny af, -li b'ow -n'ehgn sel egn a eke Nyam b'ow ap chny a. Eke bi kokr eben a, low kaka k'ow edhnm chny e Nyam hkn a feg.

Նյր ցբր լոյ նիմանն եւի, կո օւ կ'ել լոյ ղոյ եւի

⁸ Uwr em ec'a, chny feg chny neny af okr nyam, ikhnm chkn, erurir chny cfr ese agn lisijimel af, chnyanin erm mamn, ke egn egn is es lawl ec'any af. ⁹ K'ocr low hgn k'obarir low hgn any; k'ocr wewr k'obarir wewr any. Ow eke ki kokr a el: ke ibrmn Nyam ec'awr a egn a eci, anke na soshm eci Nyam esh chny eke k'chny chny awr ese aja af. ¹⁰ Kin yec'eke Nyam lel dad:

Ek'egh nyam am erur eke k'chny eb ir mamn,
 ke uw ehe e segn any a,
 ow it eke li k'edhn in ec'anm a ow egn e dad,

[†] Esayi 53.9. Akr 22 tonj akr 25 ab, am elu Esayi 53 ec'odad eke dad libkwi a eke b'ow ij gbre a e low kkm. ^{††} meceb csu es: Luk 15.3-7; Jan 10.11; 1 Pier 5.4. [‡] Efes 5.25; Kolbs 3.19.

ke l'edhn in e neny a yadn ec'chny.

¹¹ Ow it eke li ki kpab es low hgn e lis,
 li kok low nimamn ke l'ol erm es ey es low any at em.

¹² Li k'ok eben, anke Es Kckk ec'anyamn a anhn in ec'ey a eke b'chny es an mamn ab af,

etn in ec'ru a b'iri el eci hkn ebl a;
 gbek agn a eke bi kok ow egn a li b'atar wel ab. ^{††}

¹³ Ek'chny ec'erm feg em am chl low nimamn eci kok es, ke bwo ec'egh b'ow kok chny low hgn ee? ¹⁴ Etn eke, legn nyam low nimamn eci kok soshm am ijr gbre, ke ehe el chny eci! *K'chn agn eci muru etn ki yebr erm mij kok chny!*¹⁵ Gbek chny ec'erm em a, sushm Krist chny ce es, eke l'el chny eci kckk a. [‡] Segh feg, bebmn otarir chny e low chmn a ek'chny a e low akr okr agn a eke b'ow ibrm chny a. ¹⁶ Gbek, ke ow el bete bete lel elum em ab. Ke chny ec'ow tutr em a abr enym k'anm, yec'etn ke agn a ek'am chny chny yadn a, chny ec'es an mamn Krist e jam us em a, es ok any. ¹⁷ Ow akpl eke tasi em a, k'ij gbre low nimamn e kok em, eke ow el Nyam ec'erur, ow a eke k'ij gbre low hgn e kok em a.

Krist ij gbre eb any chny ey

¹⁸ Tasi em a, Krist in obi ij luw e gbre agn e sikpl a nun af, akp nyam coco ce eci; in eke l'el neny nyam es a, l'uw ow egn ese soshm, yec'etn ke l'ot n'im chny Nyam ogn. In, l'uw sos megl e luw, gbek Abn Lala ewl meny chn'n owr anhn. ¹⁹ Ow em a, n'im n'chmun in ec'any eb ec'amani ab es ^{‡‡} l'ok abn a feg ek'anhn sobel em a.

²⁰ Ow el el a eke legn sig em a chn Nyam any a. Nyam ch in e low eku a am ibn, legn ab em eke Noe am kok mijetn ligbel nyam a. Agn tel ce anake ok mijetn ab em, ke ecr mij em eci egn sel a; el feg -l'ij agn niwn. ²¹ Ow amua el mij ok nun a eke b'chny chny sel yefenyina em a eci meny ewr. Mij ok nun na elm ey e sos megl af e sikpl a ec'es chny eci, kc ke egn eb ocr h nimum elul Nyam em, ow tutr ek'chny abr enym em. ^{‡‡‡} Etn mij ok nun na ctu el, Jesu Krist e luw em ek'igb a soshm.

²² L'uyu afr, n'anhn Nyam e lidr abu af. Sica n'chny lec l'akm afr erm esel feg, lele mob feg ek'chny es ew lel abusu ab a.

Նցոյն սիկլ օւի էլլ էս

4 Eke Krist ij gbre in e sos megl em a, chny yeji bebmn sos tutr nenymbri nyam ab em, anke egn yec'ek'ij gbre in e sos megl em a chnym low sikpl ab.

² Segh ek'anhn chny eke k'iir eb wus af anhn a, k'usr agn ec'ow aw egn a jam, kc usr Nyam e low e b'erur a

^{††} Selu 34.13-17, Septant em ec'odad eke wel oc. ^{‡‡} Bebmn Esayi 8.12-13. ^{‡‡‡} Ow em a, n'im n'chmun in ec'any eb ec'amani ab es l'ok abn a feg: odad na Grek em a wel ctu eke k'itn ejec'em dad ese: Abn na ab, n'im tonj li dad odad l'ok abn a feg...

^{‡‡‡} kc ke egn eb ocr h nimum elul Nyam em ow tutr ek'chny abr enym em: odad na Grek em a wel ctu eke k'itn ejec'em dad ese: kc ke ibrm Nyam ayal h ec'ow tutr a.

2 PIER

Ów ek'it eke wél k'uw any

Pier e lel yony em na, ɔmn esel a pupukpaŋ ni ɔnɔ n'awŋ. N'am dad wél eke in e luw a in ibnm ij; ow sosiem, l'erur eke li k'ɔkn wél low yec'a eke li yegm wél a. Krekre e lel ab em a, li dad ɔmn esel a eke k'inym es kikri ɔmn em eke wus am ijr el gbre yeji. Yony em e lel na em a, n'am dad wél eke low yegm esel ayadŋu in anŋ Nyamel ec'araŋ in ok ɔkm etŋ in am yegm agŋ low low ŋuŋ eci yeji, wél gbɛ, ke seŋŋ feŋ, wɛ'n us low yegm a eke wɛ'n eb a jam.

Nuŋ 1.1-15 am yegm ey low a eke Pier am erur ke ow sosiem ni ɔnɔ lel na a. N'am ɔkn ɔmn esel a low yegm a eke -l'eb a. Krekre em a (1.16-21), Amani Mamn ek'el Jesu Krist ec'a. Amani Mamn na, Pier in obi lele erm esel ejec'ab ab b'ij danŋu dad eke ow el low nawrɛ. Nyam e kokoba ɔb esel eke b'eb sodad eke b'anŋ Nyam ogŋ ow a yeji ij danŋu. Nuŋ 2 em a, Pier am elu low yegm esel ayadŋu ec'es an eke bi ŋuŋ Nyamel a e low ɔkm dedeku ec'any af. Ewar nyam a cɛ eke Jud, in e lel ab em, ewar low yegm esel ayadŋu a anake s'am ekn Pier e lel na em yej'a. Nuŋ 3 em a, Pier am dad low ok agŋ eke dad eke Es Kɔɔkɔ Jesu in k'ow in ewlm in owm in jejm wus e low in okm ab af. N'am dad wél eke Krist ec'ow na eke in k'ewlm in k'owm a, in am yegm Nyam e low eku a. Tasi em a, Nyam in erurm eke eŋŋni nyam coco yeji in k'irm, kɔ ow'n am erur eke agŋ feŋ in k'itŋ eb ir, in ŋgboŋ sikpl owi em (3.9).

Lel a ec'uwɛ em a, Pier erur eke ɔmn esel a k'anŋ sayl owi em, yec'etŋ ke Nyam in k'onym abr in enyam wél, leŋŋ a eke Krist in b'ow in ewl in ow a (3.11-18).

Esŋŋ

1 Em Simɔ Pier, m'el Jesu Krist e juma kok es lel erm es ab, m'am awŋ agŋ a ek'ɔny ɔmn ek'il an esɛ ey ec'ab af a lel. S'ɔny ɔmn na anŋke Jesu Krist el nenŋ nyam es; in l'el ey e Nyam lel ey e Sɔg Es ab. **2** Ke ɔwrɔ lel erm es ey ɔnɔ gbɛl ab anŋ ɔny ab, Nyam lele Jesu ey Es Kɔɔkɔ ab ec'any uw tasi em.

Àtar sos es, ùcur Nyam ec'ɛsŋ a ek'ɛsŋ ɔny a ɔny es

3 Es Kɔɔkɔ in ec'abusu ab em, ɔŋ ey ów amamn feŋ ek'it eke si k'iir eb ke s'úcu s'ɔny'n es a. Tasi em a, li yegm ey s'uw Nyam ek'ɛsŋ ey eke si k'anŋ in ec'anygbɛl a lel erm mamn ab ab e low em a. **4** Anygbɛl na lel abusu na em ab, Nyam ɔŋ ey ów egbɛl lel ów ek'il an, ke l'ɛwar ab ab. Na sosiem, eke eŋan yec'a eke l'ɛwar a, ɔtur eke k'ŋgboŋŋ ów aw eŋuŋ amua eke ugŋŋ wus na es ab em etŋ ɔtur eke k'ɔnyŋ erm nyam coco Nyam in obi ab. **5** Ow sosiem àtar sos es ebr ów amua igŋŋ ɔny ec'ɔmn ab af: iir eb low nenyembri nyam em, ke úwr low eke Nyam b'erur a yej'any. **6** Ìŋyan sos es, ɔnyŋ low eku, ke úcur Nyam ɔnyŋ es. **7** Ìjr lawl ɔny ɔfr em, ke ɔnyŋ erur yeji. **8** Ów amua anake el sewl mamn eke k'ɔnyŋ a. Etŋ ek'ɔnyŋ el -l'agb ɔny em, b'ow ɔnyŋ ɔmn eke bi kok juma etŋ b'ow ɔtur uwr ey Es Kɔɔkɔ Jesu

Krist any tasi. **9** Sica ek'ɛgŋ nyam ɔnym ów amua anm in em a, l'éknm es etŋ l'ot any eflu es. Li b'ijl es eke wél ɔɔɔ in e leŋŋ sig em e sikpl ab es.

10 Ow sosiem, agŋ lisijimɛl emɛny àtar sos es, ùcur Nyam ec'ɛsŋ a ek'ɛsŋ ɔny a lel ɔny e sɔsum eke li sɔsum l'ot ɔny ab ab e low ɔnyŋ es. Eke b'iir eb ebeŋ, k'ow eymn low ŋuŋ em ij. **11** Etŋ ebeŋ a, Nyam b'ow fig ɔny, *gbreŋgbi* usu a ek'ɔnym nuŋ eci lisany a gbada, *gbreŋgbi* usu a ek'el Jesu Krist ey Es Kɔɔkɔ lel ey e Sɔg Es ab ec'a.

Ùcur erm esel lele kokoba ɔb esel ab eci low yegm a ɔnyŋ es

12 Uwr ów amua any god'etŋ etŋ b'inymn es low nenyembri nyam a ek'ebɛ ab af. Gbɛkɔ m'erur eke ebeŋ yeji mi k'ɔkn ɔny el e low seŋŋ feŋ. **13** M'ekn yej'eke ow it akpl, eke mi k'ɔkn ɔny ów amua, eke m'anŋ owr wus af anŋ a, ke ám ewr erm. **14** Em m'uw any eke em e luw e leŋŋ titm, esɛ elɛl eke ey Es Kɔɔkɔ Jesu Krist yegm'm m'uw any ab af. **15** Gbɛkɔ mi b'ow mi kok yec'eke m'ɔtu eke mi ki kok a, ke em e luw a e jam a, ɔtur am ɔkan low yegm amua feŋ e low.

16 Tasi em a, ow elm ów yadŋ em, odad ebl eke wél tutr mɛwl em, s'elum ey Es Kɔɔkɔ Jesu Krist ec'ow abusu em a, e low ɔkm si yegam ɔny. Kɔ ey obi ec'anyamn em s'ekn in e sagb a. **17** Èɛ, n'ɛŋŋ anygbeŋ

lel anygbel ab Nyam Es ec'abu em, legñ a eke ow ec'anygbel liplemu ab em, ow çñ'n l'iri odad na a: «Egñ na el em ec'Iy e m'erur, etñ m'oc em eci sos em iññ fegñ m'elu'l em.»¹⁸ Lebl ikñ na afr ow anñ ow, ey obi yeji s'iri, legñ a eke s'anñ Jesu ab lafeny lala ab af a. †

¹⁹ Na sosiem, ow çñ ey ec'omn a obn çñç *kokoba* çb esel ec'amani ab em. Ow akpl eke k'ewr erm af, anke ow anñ ese kenie ek'anñ ncebn em am iri, toñ ke legñ eny ec'usuayl ów, ke enyn enyn eci lé l a ékan çny e merm ab es.²⁰ Etñ kin low ek'it eke k'uwr any: egñ kaka çnym abusu ek'in obi em, k'otar *kokoba* çb esel e sodad ek'anñ Nyam Lel em a, e low akr.²¹ Tasi em a, *kokoba* çb es kaka çbm in obi ec'erur em ec'amani, kç Abñ Lala ec'abu elum em anake *kokoba* çb esel çtu dad Nyam ec'odad a.

Low yegm esel ayadñu

2 Legñ sig em a, *kokoba* çb esel ayadñu ok çkm Is-rael eyñ ec'araññ. Çny ec'araññ a yeji, low yegm esel ayadñu b'ow anñ. -Li b'ow mewl em -l'ok çny wus ów yadñ eci yegm em, etñ -li b'ow -n'im toñ -l'egbr Es Ew Es a eke ççg el a yeji. Nene anake -li b'ow -l'esh es abur ow kpru ñññ el a.² Agñ çñç b'ow igñ el ugñ kok ów mramra etñ el sosiem, wel b'ow yayr Nyam e low nawre ec'ejagb a.³ Etñ eke os eññ e low am okr el ermij çñç a sosiem, -li b'ow -l'ejü çny sodad ek'el obi -li tutar ab em. Gbekç ow anñ ibn, ek'el eci jej ok a am eku etñ gbre b'ow eññ el fafa.

⁴ Tasi em a, *afr* erm esel eke kok sikpl a, Nyam ewm el es nene çç, kç n'çny l'ok wel *gbre* ij usu a. Yogñ n'awñ wel ñgbraka em ncebn em etñ n'am ew wel es toñ ke jej ok e legñ a ów.⁵ Ebnen neny nyam, legñ sig em e wus ab af ec'agñ eke kok sikpl a yeji, Nyam ewm el es nene çç. Gbekç eke n'çñ mij gbél a an ok wus eman agñ eññ a fegñ a, li ççg Noe ek'am çb *kokoba* elu es an nyim nyim e lebl a lele agñ l'bnñ ejec'ab.^{†6} Ebnen eke Sodçm lele Gomçr ab yeji eññ es abur ana. Nyam çñ al ow ñññ el etñ ow el low eke k'el sewl agñ eññ eci, ke ow yégm el low eke b'ow eññ el a.^{†7-8} Etñ kin, Lçt ir eb ów mramra esel ec'araññ, kç in obi em a l'el eññ nyim nyim. Sos b'ow'r es çñç wel ec'es an ñññ a sosiem. Tasi em a, n'am ekn etñ n'am iri wel ec'ów eññ a fegñ etñ legññi nyam nyam fegñ, in ec'egñ nyim nyim ec'erm ab em, ow am ijr'r gbre. Gbekç Nyam ççg'r agñ amua ec'araññ.⁹ Ow am yegm eke Es Kçççç çtu e ki ççg agñ eke bi kok çççç a gbre em. Etñ l'çtu eke li k'edññ agñ eññ a l'ew es, toñ ke jej ok e legñ a ów, ke n'çñ wel gbre.¹⁰ Li b'ow n'çñ agñ a fegñ eke b'an es, el e sos megl ec'ów aw eññ em a gbre. Agñ amua çny ów nennñ e kok ec'emn, etñ -li b'ifn Nyam ec'es ew a.

Low yegm esel ayadñu amua çnyñ el sosi çmñ çñç. -Li b'efu es etñ -l'urumn eke -li ki wewr afr ec'abñ any esel a.^{††11} Etñ kin afr erm esel çñç yeji ókm abñ amua

† Matie 17.1-5; Mark 9.2-7; Luk 9.28-35. †† Nuñ Çb 6.1-7.24.

‡ Nuñ Çb 19.24. †† afr ec'abñ any esel a:aññ Pier, tasi em a, am dad afr erm esel akpasu mum nyam ec'odad. Bibl any uw esel beb bi

ów af etñ -li wewrmm wel Nyam ec'any af. Ke afr erm esel çny l'ec etñ çny abusu çñççç akm low yegm esel ayadñu amua.¹² Agñ amua anñ ese mindey ek'çnym nuñ em çny, ke wel kok eke k'çgñ meb ke wel ibi ab af. -Li bi wewr yec'a eke -l'uwm any a etñ -li b'ow -l'uw ese mindey amua af.¹³ Na anake el gbre a eke -li b'ow -n'eññ el ec'ów eññ a sosiem a. -Li b'erur -li kok el ec'ów aw eññ a e low legñ owr fitañ. Etñ eke -li bi kok es gbegbl çny ab a, ow b'ññ el sos em eke -li k'çny yadñ -l'ok çny, etñ yogñ eke -li b'anñ a b'el nennñ lele éç ab.¹⁴ -Li bi gegññ anyamn es -l'çl ççç *nfaci* ij eci, seğñ fegñ sikpl kok owi b'aw el etñ -li b'çdu agñ ek'ew fuefue a -l'eb. -L'el agñ eke seğñ fegñ os eññ owi b'okr ermij. Nyam ec'ofn a anñ el af.¹⁵ -L'igñ ejagb mamn a -l'elu es etñ -l'irm. -L'eb ebr a eke Balam, Bosçr jim a eke wel çñ os low ñññ kok ec'a eb a. † Etñ Balam yeç os a eju'r,¹⁶ gbekç l'iri in e low eluam a ec'abr enym a e low: gbançç çny kpeteñ nyam eke ám dadm odad, dad odad eññ owr e lebl em etñ l'edññ *kokoba* çb es Balam eci nyamb owi a eke blel kok a.

¹⁷ Low yegm esel ayadñu amua anñ ese simij çmu eke mij anm em ab af, -n'anñ ese jru ek'as luku eke k'an mij ok wus, ke l'ef elu çny oc es ab af. Nyam ew el usu es ncebn ibr ab em.¹⁸ Ee, el e nennym es igñ eci sodad a eke low kaka anm em ab em, agñ a eke ow k'ibnm yeji ñgboñ agñ ek'am ir eb eke elm Nyam ec'abr a ec'araññ a, -li b'çdu -l'eb wel. Ow sosiem, -li b'ecr sos megl af eci éç em ec'ów aw ab em,¹⁹ etñ -li b'ewar wel lewi ij. Ke el obi a -l'el ów aw a eke bi ñññ el a eci madu. Tasi em a, eke ob nyam b'akm ey es, ke in e madu s'el a.²⁰ Agñ ek'uw Jesu Krist ey Es Kçççç lele ey e ççg Es ab any a, igñ wus ec'ów çbr çbr a ok es, sica eke -li yeç batñ ów çbr çbr a ewl çdu eb el etñ akm el es a, ow b'ow çñ el eci manññ el owi a b'ow ew marem akm lisig a.²¹ -L'uw low nenyembri nyam ec'ejagb ab any, gbekç -li wal Nyam odad lala a eke wel yegm el a -l'elu es. Ek'ow el ebnen a, yec'eke blel akpl el ec'a el ke -li k'uwmn low nenyembri nyam ec'ejagb ab any.²² Sica low na ek'eññ el a, am çñ nyandre odad na low ij: *Çwr b'ewl im ij yec'a eke l'egbl a*^{†††} etñ «gbroko eke wel ok mij a, b'ewl im fefl es kçççg em».

Es Kçççç eci mowrer a

3 Erur em ec'agñ lisijimel, lel yony em eke m'am awñ çny ana. Etñ silé a yony mum em, m'çm çny ów a fegñ ek'uw'r any a, yec'etñ ke ow élum çny abu tutar ów senyn senyn.² Çkan sodad a eke *kokoba* çb esel lala dad legñ sig em a lele Es Kçççç ey e ççg Es e low yegm a ek'çny ec'erm esel yegm çny ow e low ab ab.³ Etñ kin low ek'it eke k'uwr any: seğñ es abal el em a, agñ b'ow ow eke b'ow ir eb ese elel ek'el ec'ów aw eññ a b'çññ el ab af.⁴ -Li b'ow -li kokr çny miyer -li dad -l'ese:

tutr ek'ow el afr erm esel eññ eke ok wus a (èkn Jud akr 6). Beb bi tutr ek'ow el afr erm esel amamn a; etñ agñ likpr ec'a -li bi tutr eke afr erm esel akpasu na em, wel b'eññ eññ lele amamn ab (bèbmñ Jud akr 8). †† Awl 22.1-35. ††† Nyandre 26.11.

«Jesu ewar ew es eke li b'ow l'ewl l'ow, kɔ yadɔ ee? Eɛɛ sica bogɔ n'anɔ ab ee? Tasi em a, ey esel uw god'etɛɛ, † gbeɔ ɔw a feɛɛ aɛɛ ow ec'eel a ce eke ow aɛɛ god'etɛɛ, wus eci nuɛɛ ɔb em etɛɛ a!»⁵ Odad nene eci dad em a, -li b'ijl low nyam es: ow ibn eke Nyam kok afr lele wus ab. Nyam in ec'odad ebl em ɔɛɛ mij as luku etɛɛ wus ɔtu aɛɛ mij em ey ɔkm. ††⁶ Eɛɛ emeny mij a ce, mij gbel a ek'iy eb es a ce anake ɛɛɛɛɛ lɛɛɛ sig em eci wus a. ⁷ Gbeɔ odad ebl nyam a ce oc lɛɛɛ na em ec'afr lele wus ab a ew es, am eku lɛɛɛ eke Nyam ec'efnu eci jɛɛ ok b'ow ey ɔkm wus aɛɛ a. Lɛɛɛ ab anake afr lele wus ab yeɛɛ b'ow etu al em a.

⁸ Gbeɔ erur em ec'agɛɛ lisijimel, low nyam aɛɛ ek'it eke k'ijlmn es: Es Kɔɔɔ ec'a, lɛɛɛ nyam aɛɛ esɛ akpo fandi af, etɛɛ akpo fandi aɛɛ esɛ lɛɛɛ nyam af. ††⁹ Es Kɔɔɔ ec'a, ow k'ow ibnm etɛɛ li b'ow li kok low a eke l'ewar a. Agɛɛ nyam nyam gbe am dad esɛ ow'n am ibn o! Kɔ low eku ce n'am ɔɛɛ ɔɛɛ e lɛɛ, eke l'erurm ek'egɛɛ kaka k'uw kpeɛɛ kpeɛɛ, ke n'am erur ek'agɛɛ feɛɛ k'ɔɛɛ abusu itɛɛɛ erm em a sosisem. ¹⁰ Es Kɔɔɔ e lɛɛɛ a b'ow ow esɛ ulu af, etɛɛ lɛɛɛ a, likekr ligbel em afr b'ow irm, etɛɛ in em ec'ow feɛɛ ek'anɛɛ a, al b'ow ɛɛɛɛɛ. Wus lel in em ec'ow feɛɛ ab yeɛɛ b'ow irm. ¹¹ Sica eke ow el nene ɔw a feɛɛ b'ow uɛɛ a, ɔɛɛ, am ekan elel eke k'iir eb a! Ow it eke k'ɔɛɛ es an lala, ke Nyam ec'es ucu ɔɛɛ a am ey ɔkm. ¹² Tasi em a, ɔɛɛ am ekur eke Nyam e lɛɛɛ a k'ow

† ey esel uw god'etɛɛ: aɛɛa k'aw ke ow el nuɛɛ ɔb em eci kretienel a.
†† Èkn Nuɛɛ ɔb 1.6-9; 7.11. ‡ Bèbmɛɛ Selu 90.4.

etɛɛ am erurir eke li k'ow fafa. Lɛɛɛ a, al b'ow etul afr lel in em ec'ow feɛɛ ek'anɛɛ ab ab iri ok es nimum. ¹³ Gbeɔ Nyam ewar afr owr nyam lele wus owr nyam ab, †† eke yogɛɛ agɛɛ a feɛɛ b'ow kok ɔw nyim nyim eke li b'erur a. Eɛɛ yeci anake s'am eku a.

Èwr sos erm

¹⁴ Ow sosisem a, erur em ec'agɛɛ lisijimel, lɛɛɛ na ec'eku em a, àtar sos es eke k'itamɛɛ em, ɔnyɛɛɛ abr enym kaka, ke anɛɛɛ erm es ey em Nyam ab. ¹⁵ Òcr ey Es Kɔɔɔ eci low eku a esɛ abusu ek'eru ɔɛɛ es eke k'ɛɛɛɛ sel af, esɛ elel eke erur em ec'ey lisijim Pɔl awɛɛ ɔɛɛ lel, nuɛɛ em ɔɛɛ a eke Nyam ɔɛɛ'n ab em, ke li dad ab af. ¹⁶ Low na anake ni ɔɛɛ silɛɛ feɛɛ em eke li bi dad ɔw amua ec'odad a. In e silɛɛ ab em, susu aɛɛ eke ow ec'iri a b'ɔtu, etɛɛ agɛɛ ek'ɔɛɛɛ low any uw kaka ke bi cɛɛm a, am wuwal ow ec'iri a, esɛ elel eke Nyam lel eye- ci e susu beb ab em yeɛɛ -li bi kok ab af. Eɛɛ ow b'el el obi ec'irmɛɛ eci.

¹⁷ Erur em ec'em lawlel, ɔɛɛ ec'a, sica m'ewar ɔɛɛ ñ. Èwr sos erm ɛɛɛ, yec'etɛɛ ke k'iyebmɛɛ agɛɛ ek'ɔɛɛɛ low elum kaka a, irmɛɛɛ ɔɛɛ el ec'irm ab em, bake írmɛɛɛ ɔɛɛ ec'es a ek'uwɛɛ sig a. ¹⁸ Gbeɔ ɔɛɛ es iman anyɛɛ eci, bibm em lele ey Es Kɔɔɔ ey e Sɔɛ Es Jesu Krist ec'any uw em ab. In ec'él anygbel yeɛɛnyɛɛ em toɛɛ go- do godo feɛɛ eci! Amen.

†† Esayi 65.17; 66.22.

1 JAN

Ów ek'it eke wél k'uw any

Agñ dad eke Jan ek'el Jesu ec'erm es a, in im in ir Efes eb em. Pól anake sigm Sinyamel ek'ann yogñ ab es a. Gbékó eke ow ibn a, Jan im ir yogñ etñ el Sinyamel a ec'idr es. Ow sosiem anake n'am esñ kretienel ek'ann Sinyamel ab em a, em eci "ey".

Jan anake nõn silel nyahan na am awñ a. Křekře e lel na, ow elm Nyamel nuñ nyam oglog egñ nuñ nyam n'awñm, kó ke wél áwl lel a Sinyamel a nõn em. Lel ab em, ów yony anake n'am dad ow ec'odad a: křekře em a, n'am dad wél eke wél k'us ejagb nyim nyim a ce jam. Odad na e nyandre el ke -n'õny õmn ey Es Kótókó Jesu em, ke -l'erurir el cfr. Yony em a, n'am dad wél eke wél k'õsu sos low yegm esel ayadñu e lís (nuñ 2.18-29, nuñ 4.1-6).

Jesu el sel ec'odad

1 Egñ a ek'in sosiem s'am nõn lel na a, legñ eke wél ki kokm wus na yej'a, ke in n'ann ñ. Low yec'eke s'uw any in e lís a el: ey s'iri in ec'odad, s'ekn'n ey ec'anyamn em, s'epř meny es gbiy s'ekn'n, etñ s'itñ in abu. In l'el Odad eke b'õñ agñ sel. ² Odad a ek'el sel a ey õkm, s'ekn'n etñ s'ij in e danku, etñ s'am dad õny sel etñ ek'ann seğñ feñ a ec'odad. God'etñ n'ann Nyam ab, etñ sica l'ey õkm s'ekn'n. ³ Yec'eke s'iri ke s'ekn a, s'am dad s'ok õny, yec'etñ ke õny yeji ókar af ey ab, ke õny lel ey ab s'ókr af si lool s'el nyam, Es lele Jim Jesu Krist ab em. ⁴ S'am nõn ów amua s'õñ õny, yec'etñ ke ey e sos em iññ a él sos em iññ tasi.

Usuayl em ec'es an

⁵ Amani e s'iri in ogñ ke s'am dad õny a el: Nyam el usuayl, ncebn kaka anm in em. ⁶ Eke si bi dad s'ese s'ókr af in ab, etñ si b'an es ncebn em a, ke s'el ayadñu etñ low nenyembri nyam anm ey em. ⁷ Kó eke si b'an es usuayl em, ese eke eke Nyam in obi el usuayl ab af a, ke ey feñ s'ókr af ñ, etñ Jim Jesu Krist e mebl a am yõyõ ey e sikpl feñ es.

⁸ Eke si bi dad s'ese: s'am kokm sikpl, ke ey cfr s'am ejurir, etñ low nenyembri nyam anm ey em. ⁹ Eke si b'egñ ey e sikpl s'eb Nyam ec'any af a, li b'ow l'oc l'ap ey ke li yõyõ ey eci ñgesi feñ es, anke l'el cecē, l'el neny nyam es. ¹⁰ Eke si bi dad s'ese: s'am kokm sikpl, ke s'ew Nyam yadñu, etñ in ec'odad ebl a anm ey em.

2 Em ec'ey, m'am nõn ów amua e lel m'awñ õny, yec'etñ ke kí kokmn sikpl. Kó eke batñ egñ nyam kok sikpl, ke s'õny ey e dogññ es nyam, Jesu Krist, neny nyam Es, ek'ann Es ec'any af. ² In obi l'ocr in sosi li

wawr egb ey sosiem, yec'etñ ke Nyam óc ey e sikpl ap ey. Etñ ow elm ey õny ce eci, kó wus na ec'agñ feñ eci.

Erur ec'ol

³ Eke si b'elum Nyam ec'ol a, ke ow em a, s'uw any eke s'uw'r any. ⁴ Egñ eke bi dad ese: «M'uw Nyam any», etñ l'élum ow ec'ol a, ke l'el yadñu etñ low nenyembri nyam anm in em. ⁵ Kó egñ eke b'elum Nyam ec'odad ebl a, egñ a l'erur Nyam iy neny. Eke s'elum'n eben a, s'uw any eke s'ókr af in ab. ⁶ Egñ eke bi dad ese: «M'ann Nyam ab», ke li kók ese lele eke Jesu kok ab af.

⁷ Erur em ec'agñ lisijimel, ow elm ol owr mi nõn m'awñm õny, kó ol sig a ek'eñan křokřok em etñ a; † ol sig a ek'el odad ek'irir a. ⁸ Gbékó ow ann ese ol owr eke m'am nõn m'awñ õny af. Jesu em a, s'uw any eke ol a el nawře, etñ õny e low kok em yeji ow el eben. Tasi em a, ncebn am oc es anke usuayl nawře ey õkm ñ. ⁹ Egñ eke bi dad ese: «M'ann usuayl em», etñ n'am ifn lisijim a, ke n'ann ncebn em ce. ¹⁰ Kó egñ eke b'erur lisijim a, n'ann usuayl em, low kaka anm in em eke b'ow õñ'n l'ey wus. ††¹¹ Etñ emeny ek'egñ am ifn lisijim a, n'ann ncebn em, n'am an es ncebn em, l'uwmm usu eke n'aam ab any, anke ncebn efal il any.

Õmn es ec'elel ek'õtu ek'aan es wus af anja

¹² Em ec'ey, m'am awñ õny ów amua e lel mi dad õny eke Nyam oc õny e sikpl ap õny Jesu Krist e nin a sosiem. ¹³ Esel, ‡ m'am awñ õny lel na, anke uwr egñ ek'ann god'etñ ab any. Ngbafrē oto, m'am awñ õny lel na, anke õny akmn agñ Low ñuñ es es. ¹⁴ Em ec'etuey, m'am awñ õny lel na, anke uwr Es any. Esel, m'am awñ õny lel na, anke uwr egñ ek'ann god'etñ ab any. Ngbafrē

† Èkn Jan 13.34. †† b'õñ'n l'ey wus:oglog b'ow ok agñ ejeci wus.
‡ esel, ngbafrē oto, lele etuey ab ael õmn esel akpasu akpasu ek'ann Nyamel ab em.

oto, m'awh jny lel na, anke jny lɛc, Nyam ec'odad anj jny em, etj akmn agn Low njnj es es.

¹⁵ K'èrurir wus na, ob ek'anj wus af anj yeji k'èrurir. Ek'egh b'erur wus na, ke l'erurm Es Nyam ana. ¹⁶ Tasi em a, low fɛnj ek'anj wus af anj esɛ: sos megl ec'erm es eyr owi, nyamn e low e b'ekn ec'erur lele ob jny ec'es efu ab a; ów amua fɛnj, kaka ánm Es ogj owm, kɔ wus na af ow b'anj ow. ¹⁷ ðkan eke wus na b'ow ec lel in ec'ów aw enj ab ab. Kɔ egj ek'am kok Nyam ec'erur a b'ow anj godo godo fɛnj.

Krist ec'efnu ayadju

¹⁸ Em ec'ey, sica wanci es abal el a ow ñ. Irir eke Krist ec'ifnu nyam in am ow. Sica jam anj Krist ec'efnu a eny nɔnɔ; na em anake s'uw any eke ow el wanci es abal el a. ¹⁹ Ey ec'aranj cɛ -n'anj -l'ok jkm, gbɛkɔ -l'elm ey ec'agn. Blel -l'eel ey ec'agn ana, ke blel -n'anj ey ab. Kɔ low na ey yec'etj ke wɛl úw any ek'el fɛnj -l'elm ey ec'agn.

²⁰ Jny ec'a, Krist jnj jny Abj Lala ek'el jwɔ e mun ek'ɛjan. Na sosiem, jny amua fɛnj uwr low nawɛ any.

²¹ M'am nɔn lel na m'awh jny, ow elm low nawɛ eke k'uwmn any eci, kɔ ek'uw low nawɛ any a sosiem. Etj uwr any eke yadj owi kaka ánm low nawɛ em owm.

²² Kɔ bwo el yadj ee? Yadj el egj a eke b'egbr dad esɛ: «Jesu elm *Krist!*» † Egj na el Krist ec'ifnu eke b'egbr Es lele Jim ab. ²³ Egj eke b'egbr Jim a, egbr Es yeji; egj ek'egj Jim eb a, okr af Es ab.

²⁴ Ke yec'a eke irir kpɔkpɔ em etj a, ánj jny erm em. Eke yec'a eke irir kpɔkpɔ em etj a b'anj jny erm em a, jny yeji b'ow okar af Es lele Jim ab. ²⁵ Etj kin ob a eke Jim ewar ey a; sel ek'jnym uwr.

²⁶ Mi nɔn ów amua jny eci, agj ek'am jl eke k'irmn jny a sosiem. ²⁷ Jny ec'a, jkan eke Abj Lala ek'el jwɔ e mun eke Krist jnj jny a, anj jny em. Na sosiem, ow ibram eke k'ɔɔ low yegm es ejec'es ij, anke Abj Lala am yegm jny ów a fɛnj. Etj ów a eke n'am yegm jny a el nawɛ, yadj kaka anm em. Ow sosiem a, ànj in em esɛ lele eke Abj Lala yegm jny ow e low ab af.

Nyam ec'ey

²⁸ Sica, em ec'ey, ànj Krist ab yec'etj ke lɛgɛ eke li b'ow l'awl l'ow a, s'jny erm susu, ke in ec'ow em a és k'jnym ey, si kpabm es in e lís. ²⁹ Uwr any eke Jesu Krist el neny nyam es. Ow sosiem, egj eke bi kok low nenyembri nyam a, úwr any eke l'el Nyam ec'iy.

3 Èkan erur ligbel eke ey Es Nyam elu jkm ey e lís, bake esj ey in ec'ey. Etj nawɛ tasi s'el. Eke wus uwm ey any, ke l'uwm ey Es yeji any ana. ² Erur em ec'agn lisijimel, sica s'el Nyam ec'ey, etj lele eke si k'anjn a, ow k'eym jkm; kɔ s'uw any eke lɛgɛ eke Krist b'ow ewl ow a, si b'ow s'ekn'n gben, etj si b'ow s'anj

esɛ in af. ³ Egj ek'am eku jmn em low akpasu na Krist em a, am *aya/sos* esɛ lele eke Krist in obi ayl ab af.

⁴ Egj fɛnj eke bi kok sikpl a jɔ ol es, sikpl e kok el ol es jɔ. ⁵ Kɔ jny uwr any eke Jesu Krist ow ek'jny sikpl oc es, etj in em sikpl kaka anm. ⁶ Ow sosiem, egj eke b'okr af in ab a, n'am kokm sikpl owi ij; egj eke bi kok sikpl a, eknm'n etj uwm'n any yeji.

⁷ Em ec'ey, ke egj kaka k'éjum jny. Egj eke bi kok low nenyembri nyam a, l'el neny nyam es, esɛ lele eke Jesu Krist in obi el neny nyam es ab af. ⁸ Egj eke bi kok sikpl a, l'el *agn* eci, anke god'etj agn el sikpl es. Na sosiem anake Nyam ec'iy ow yec'etj ke ni njnjn agn e juma a.

⁹ Egj ek'anj Nyam ab a, n'am kokm sikpl owi, anke Nyam ec'odad a anj in em esɛ egb eke wɛl ewl af. L'ɔ-tum eke li ki kok sikpl owi ij anke l'el Nyam ec'iy. ¹⁰ Kin low yec'em eke wɛl b'uw Nyam ec'ey lele agn ec'ey ab any a: egj ek'am kokm low nenyembri nyam, ke emeny erurm lisijim yeji a, l'elm Nyam ec'iy.

ðjny erur esɛ Jesu af

¹¹ Tasi em a, kin yec'eke wɛl dad jny irir kpɔkpɔ em etj a: ke s'erurir ey jfr. ¹² Si k'ót Kayɛn ek'agn Low njnj es jny ibi lisijim ab es. Etj kɔ bla sosiem l'ibi ow ee? Eke in ec'ów e li bi kok a ákplm ke lisijim ec'a b'akpl a sosiem.

¹³ Agj lisijimel, ow k'iti jny any eke wus b'ifn jny. ¹⁴ Ey s'uw any eke s'ubr luw em s'ey owr anj em, anke si b'erur ey lisijimel. Egj ek'jnym erur a, n'anj luw em.

¹⁵ Egj eke b'ifn lisijim a, l'el egj ibiu, etj uwr any eke egj ibiu, sel ek'jnym uwr a anm in em.

¹⁶ Kin lele eke s'uw erur any: Jesu Krist oc in e sel a jny ey; ow it eke ey yeji si k'oc ey e sel s'jny ey lisijimel.

¹⁷ Ek'egj nyam jny ob, etj l'ekn lisijim ek'anj es abur em, etj l'ikjnm ow jwɔ a, ke ayaf Nyam ec'erur a anj in em ab ee? ¹⁸ Em ec'ey, eke si b'erurir ey jfr a, ke s'ɔtu eke si k'elumnin abu, ke ow k'élm anm af e dad em jny.

¹⁹ Eke si b'erurir ey jfr, si b'ow s'uw any eke s'anj Nyam ek'el low nawɛ es ab, etj si b'ow s'jny erm es ey in ec'any af. ²⁰ Ek'ey ec'erm a b'ɔb ey low, ke Nyam agb akm ey ec'erm a, etj in l'uw low fɛnj any.

²¹ Erur em ec'agn lisijimel, eke sica ey ec'erm a jbm ey low ij a, ke s'jny erm es ey Nyam ec'any af. ²² Ob kaka fɛnj eke si b'ibrm'n a, li b'ow n'jny ey, anke si b'ɔsu in e sol a, etj si bi kok yeci ek'akpl'l sos em a.

²³ Etj kin in ec'ol eke n'am jny ey: s'úb Jim Jesu Krist nawɛ, ke s'erurir ey jfr. ²⁴ Egj eke b'ɔsu Nyam e sol a, okr af in ab etj Nyam yeji anj in ab. Etj in ec'Abj eke n'jny ey ab em, s'uw any eke n'anj ey ab.

Nyam ec'Abj lele Nyam ec'ifnu ec'abj ab

4 Erur em ec'agn lisijimel, ek'egj b'ow enj jny etj bi dad eke abj ec'abusu em in bi kok ów yeji, k'ubr ir nawɛ kpɛkj. Kɔ òkr any es ekan eke nawɛ em el

† *Jesu elm Krist:ow ec'iri el Jesu elm Mesi, Eb Es eke Nyam erm ow.*

ec'abn a el Nyam ec'Abn, anke *kokoba* յժ esel ayadnu ռոճո գբել ok յճմ wus af anja. ² Kin elel eke k'uwar Nyam ec'Abn ab any: ek'egh bi dad ese: «Jesu Krist el egh ow wus af anja», ke egh na յny Nyam ec'Abn. ³ Կո egh ek'eghm ebm eke Jesu Krist el egh eke wel ew sos megl em a, elm Nyam eci. L'el Krist ec'ifnu a eke irir in eci mowrer e low a. Sica gbε l'ow wus af anja ḡ.

⁴ Չny, em ec'ey, eel Nyam eci, etn akmn kokoba յժ esel ayadnu ab es, anke Abn a ek'anḡ յny em a յny lec akm wus ec'agḡ ec'a. ⁵ Էլ, -l'el wus na eci, na sosiem -li bi dad wus na ec'ow eke wel bi kok ec'odad, etn wus ec'agḡ b'iri el e low, egh eb. ⁶ Էy, s'el Nyam ec'agḡ. Egh ek'uw Nyam any a, b'iri ey e low. Egh ek'uwm Nyam any a irim ey e low. Na em si b'uw low nawre ec'Abn lele yadn ec'abn ab any.

S'ony erur anke Nyam ikn anym erur ey

⁷ Erur em ec'agḡ lisijimel, s'erurir ey յfr, anke Nyam ogḡ erur b'anḡ ow; etn egh fegh eke b'ony erur a, el Nyam ec'iy etn l'uw Nyam any. ⁸ Egh ek'erurm a uwm Nyam any, anke Nyam el erur. ⁹ Kin elel eke Nyam ec'erur a ey յճմ ey e l'is: l'erm in ec'Iy ekpճbi a ow wus af anja, yec'etn ke s'eghn sel in em. ¹⁰ Etn erur a el: ow elm ey eke s'erur Nyam a eci, kճ Nyam in obi l'erur ey etn l'erm in ec'Iy a ow, ocr in sosi kokr egh waw uw ey e sikpl ec'oc ap sosiem.

¹¹ Erur em ec'agḡ lisijimel, eke Nyam erur ey ebēn a, ey yeji ow it ke s'erurir ey յfr. ¹² Egh kaka eknm Nyam; gbεճ eke si b'erurir ey յfr a, Nyam anḡ ey ab, etn in ec'erur a b'ey յճմ tasi ey em.

¹³ Kin elel eke s'uw any eke s'anḡ in ab, etn in yeji n'anḡ ey ab: n'ոն ey in ec'Abn a. ¹⁴ Etn ey s'ekn etn s'am dad eke nawre, Es erm Jim ow el wus na ec'agḡ ec'Eb Es. ¹⁵ Egh eke b'egh eb eke Jesu el Nyam ec'Iy a, Nyam anḡ in ab etn in yeji n'anḡ Nyam ab.

¹⁶ Etn ey s'uw erur eke Nyam յny ey ec'ab any, etn s'ub erur a e low nawre; Nyam el erur. Egh ek'ony erur a anḡ Nyam ab, etn in yeji Nyam anḡ in ab. ¹⁷ Eke erur iy neny igḡ nun ey em a, si b'ow s'ony erm susu legḡ a eke si b'ow s'im Nyam ec'any af jej ok em a. S'utu eke si k'ony erm susu ikn na, anke wus af anja, ey eci eb ir a otarir es Jesu Krist ec'ab ab. ¹⁸ Ek'egh b'ony erur a, l'urum erḡn ij. Erur tasi a b'ogḡ erḡn. Ek'am tutr eke wel b'ow յճն low jej ok em a, ke am uru erḡn. Etn egh eke b'uru erḡn a, յnym erur tasi.

¹⁹ Կո ey s'ony erur anke Nyam ikn anym erur ey. ²⁰ Ek'egh bi dad ese: «m'erur Nyam» etn n'am ifn lisijim a, ke l'el yadnu; tasi em a, egh ek'erurm lisijim eke n'am ekn a, ayaf li b'ow l'utu l'erur Nyam eke l'eknm ab ee? ²¹ Etn kin ol eke Nyam յny ey: egh eke b'erur Nyam a, ke l'erur lisijim yeji.

Elel eke si k'akmn wus es

⁵ Egh fegh ek'ub nawre eke Jesu el Krist a, el Nyam ec'iy. Etn egh fegh ek'am erur Es Nyam a, am erur in ec'ey a yeji. ² Eke s'am erur Nyam etn s'am յsu in e sol a, ke s'uw any eke s'am erur Nyam ec'ey a yeji. ³ Nyam ec'erur a anḡ in e sol a ec'ոսu em. Etn in e sol a յtum, ⁴ anke egh fegh ek'el Nyam ec'iy a akm wus es; etn ey ec'ոmn e s'ony Nyam em a anake b'akm wus es a.

Օw yec'em eke wel k'ub nawre eke Jesu el Nyam ec'Iy

⁵ Bwo ec'egh akm wus es, ek'ow elm egh a ek'ub nawre eke Jesu el Nyam ec'Iy ab ee? ⁶ Jesu Krist in obi ow wus af anja, wel ok'r mij nun, etn l'uw l'ok mebl es; l'ecr mij ok nun em, l'uw l'ok mebl es ese egh af; ow yony na em, Abn Lala ij danḡu eke ow amua el nawre, anke Abn Lala onym yadn. ⁷ Օw nyahan anḡ eke okr af am ij danḡu nyam: ⁸ Abn Lala, mij lele mebl ab.

⁹ Si b'egh agḡ e danḡu ij a s'eb, kճ Nyam e danḡu ij a agb akm agḡ ec'a, anke Nyam in obi ij danḡu Jim e nun af. ¹⁰ Egh ek'ub Nyam Jim nawre a, danḡu ij na anḡ in em; egh ek'ubm nawre a b'ոն Nyam yadn, anke l'ubm Nyam e danḡu ek'ij Jim e nun af a nawre. ¹¹ Etn danḡu ij a el: Nyam յny ey sel ek'ոnym nun, etn sel a anḡ Jim em.

¹² Egh ek'eb Jim a etn sel; egh ek'ebm Jim a etnm sel.

¹³ M'am ռոն ow amua m'ոն յny, yec'etn ke ur any eke, ek'am ubr Nyam ec'Iy a nawre a, ke etn sel ek'ոnym nun.

Nyam ḡոն e lec

¹⁴ Eke si b'im in ogḡ, ke s'ony lokm susu, anke low fegh eke si b'ow s'ibrm in ec'erur em a, li b'ow l'iri ey lebl.

¹⁵ Etn eke s'uw any eke li b'iri ey lebl a, ke ob fegh eke si b'ow s'ibrm'n a, s'uw any eke s'eghn ḡ.

¹⁶ Ek'egh nyam am ekn lisijim ek'am kok sikpl ek'elm luw ec'a, ni ḡոն Nyam, ke Nyam ճն lisijim na sel. Na ow el agḡ eke bi kok sikpl ek'elm luw ec'a e l'is e low. Gbεճ sikpl nyam anḡ ek'el luw eci; ow elm sikpl ikn na eci Nyam m'esme ḡոնan. ¹⁷ Low ḡun fegh eke wel bi kok Nyam e l'is a el sikpl. Gbεճ ow elm sikpl fegh isam egh luw ab.

¹⁸ S'uw any eke egh fegh ek'el Nyam ec'iy a, am kokm sikpl, anke Nyam Jim Jesu Krist b'ոսu'r, etn agn egnm'n. ¹⁹ S'uw any eke s'el Nyam ec'ey, kճ wus af anja ec'agḡ ejeci ek'elm Nyam ec'ey a anḡ agn ec'es ew em.

²⁰ Emeny s'uw any eke Nyam ec'Iy ow wus af anja etn n'ոն ey nun em յny eke si k'uw Nyam nawre any. S'okr af Nyam nawre ab, Jim Jesu Krist em. Jim na anake el Nyam nawre a, in l'el sel ek'ոnym nun.

²¹ Em ec'ey, յsur sos ke k'ոսmn yec'eke elm Nyam a jam.

2 JAN

Ów ek'it eke wêl k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es lel Efes e Sinyamel a ec'idr es ab a anake kok lel na am awñ Nyamel nyam a. Nyamel a eke n'am awñ lel na a, el Efes eci eb saw saw a e nyam. Jan am oc Nyamel ikñ a bebmn yow gbêl ab etñ n'am ot omn esel a ek'ann em yogñ a, li bebmn yow gbêl nyam lel ow ec'ey ab. Na sosiem anake n'am esñ ow Nyamel "ey lis" a. Nyamel a eke in Jan li b'im em a e lisijow el na eke n'am awñ lel a. N'am ibrm Nyamel a eke n'am awñ lel a ec'agn a eke -li k'erurir el çfr, ke -l'wsu sos low yegm esel ayadñu e lís, ke -li k'ebmn agñ amua etu eke wêl b'ow el ogñ yogñ a.

Esñ

1 Em Nyamel ec'Egn Likpekñ, m'am awñ Yow gbêl lele in ec'ey ab † eke Nyam sçsum ot, ke m'erur a lel. Etñ ow elm em çny m'erur çny, kç el a feñ ek'uw low nawre †† ab any a yeji, ² low nawre ek'ann ey em, ke b'ow ann ey em godo godo feñ a sosiem. ³ Ke Nyam Es, lele Jesu Krist Es Iyñ ec'awç, çny ikñ lele erm es ey ab, áñ ey ab nawre em lele erur em ab.

Egn lawl ec'erur

⁴ Sos em am iñm' m' n'w eke m'ekn ñ ec'ey beb am an es low nawre em ese ol eke s'eb Es ogñ ab af. ⁵ Sica Yow gbêl eke Nyam sçsum oc, low eke m'am ibrm'ñ a el: s'éurur ey çfr. Ke na ow elm ol owr m'eny m' m'çm'ñ, kç ow eke s'eb kpçkç em etñ ab ana. ⁶ Etñ erur a el: ke s'án es Nyam e sol ab af. Etñ ol a el: ke kókr erur e low ese el el eke irir kpçkç em etñ ab af.

† Yow gbêl lele in ec'ey ab: *Grek em a Kiria*
†† low nawre: *Jan e lel ab em, low nawre ke Amani Mamn ana.*

Low any uw esel ayadñu

⁷ Ayadñu çny ow wus na af ek'égnm Jesu Krist ek'ow sos megl em a e low ebm. Egn eke bi kok ese el af a, l'el yadñu, l'el Krist ec'ifnu. ⁸ Çsur sos gñ yec'etñ ke k'irm-nm çny e juma eke kokr a eci labm çg, kç ke éñan ow ec'ob ap ligbêl a. ⁹ Egn feñ eke bi digñ Krist eci low yegm a elu es a, okrm af Nyam ab; kç egn eke b'ucu low yegm na çny es a, l'okr af Es lele Jim ab.

¹⁰ Ek'égn feñ am ow çny ogñ etñ l'isam low yegm na ab a, k'èbr ir k'elul il akñ, k'çñan in akpa bçbç yeji; ¹¹ egn eke b'çñ'ñ akpa a, ke ow e juma eññ a anake in yeji n'am kok a.

Uwar em ec'odad

¹² M'çny ów çny eke mi ki çny m'awñ çny, kç m'erurm eke mi k'oc lel lele lel mij ab; gbekç m'am tutr eke mi k'ow m'ekn çny, ke si dád s'okarir yec'etñ ke ey e sos em iñ a él tasi. ¹³ Esñ jow ‡ eke Nyam sçsum oc a ec'ey a am ibrm'ñ.

‡ Esñ jowel Nyamel a eke Nyamel ec'Egn Likpekñ a ek'am awñ lel a ann em a ec'agn a.

3 JAN

Ów ek'it eke wél k'uw any

Jan ek'el Jesu ec'erm es a anake kok lel na awɔ ɔɔ nyam eke itɔn erm em el Es Kɔtɔkɔ eci, ke wél b'esiɔ Gayus a. S'uwm in e lís lele in e Nyamel a eke li b'im em ab ab e lís e low kaka any. Gbɛkɔ lel ab em, s'am ekn eke Jan ec'agɔ a eke b'erm im am ɔɔ Nyam e kokoba el oɔɔ yogɔ a, li b'eb wél etu senyn senyn. Sica el e Nyamel ab em, eɔɔ nyam eke wél b'esiɔ Diotref ke el idr esel ab em e nyam a, in, éɔɔ ebm agɔ a eke Jan b'erm a etɔ li bi dad ów enɔɔ Jan e lís.

Jan kok lel na am awɔ Gayus, l'áw ow ke li dád ow eke ow ki wewram Diotref ów. N'am ibrm eke Gayus k'eb Demetrius ek'am oc lel a im ɔɔ'n a etu senyn senyn, anke in yeji l'el eɔɔ ek'am kok juma Es Kɔtɔkɔ eci. Lel a am yeɔm ey eke si k'eb erur em, agɔ a feɔ eke am kok juma ɔɔ Es Kɔtɔkɔ a.

Esɔn

¹ Em Nyamel ec'Esɔn Likpekp, em lawl Gayus eke m'erur nawre em, m'am awɔ lel. ² Erur em e lawl mamn, m'am erur eke ów feɔ k'akpa'lɔ, ke sos írm'ɔ es, ese el el eke abɔ em yeji ɔɔɔ leɔ ab af. ³ Sos em am iɔn'm ɔɔɔ, leɔɔ a ek'agɔ lisijimel ow, ke ij danɔ eke η bi kok cece Nyam e low feɔ em a. ⁴ Eke m'iri eke em ec'ey am an es low nawre em a, sos em am iɔn'm ligbel akm low eɔɔci feɔ.

⁵ Erur em e lawl mamn, bi kok ów amamn ɔɔm em ɔɔ agɔ lisijimel ek'el etu a yeji. ⁶ -N'am ij η ec'erm mamn e danɔ Nyamel ec'any af. M'am ηɔɔn'ɔ, kòk el ec'ejagb us e low ese el el eke Nyam erur ab af, ⁷ anke Jesu Krist e nin a sosiem anake -n'imn, ke -l'ebm ob kaka Nyam e low any uwm esel ec'abu em a. ⁸ S'ɔtu eke si k'elum agɔ amua abu, yec'etɔ ke el etɔ em s'ókr af s'el low nawre e juma kok esel.

Diotref e dedeku eke n'ɔɔ

⁹ Mi ɔɔn ów beb m'ɔɔ Nyamel; kɔ Diotref eke b'erur e k'el el em e krekre a ebm ey ec'odad a. ¹⁰ Na sosiem,

eke m'am ow m'ekn ɔɔɔ a, m'ow mi dad ɔɔɔ ów eke n'am kok a. N'am dad ów enɔɔ l'ok ey af. Na yeji ow éyrm'n erm es, l'ébm agɔ lisijimel, etɔ agɔ eke b'erur eke k'eb el a yeji, li b'edɔn wél, etɔ li b'ogɔ wél Nyamel em.

¹¹ Erur em e lawl mamn Gayus, kì wewrm ów enɔɔ kok esel ów, kɔ kòk ów amamn. Esɔn eke bi kok low mamn a, el Nyam eci; eɔɔ eke bi kok low ηɔɔ a, l'éknm Nyam.

Demetrius ec'aw lele esɔn ab

¹² Demetrius ec'a gbɛ, agɔ a feɔ am ij in e danɔ, in ec'es an mamn a sosiem. Ey obi yeji s'am ij in e danɔ. Etɔ η obi yeji uw any eke ey e danɔ ij a el nawre.

¹³ M'ɔɔn ów ɔɔɔ eke mi kì ɔɔn m'awɔn'ɔ, kɔ m'erurm eke mi k'oc lel mij lele lel likɔ ab mi ɔɔn. ¹⁴ M'am tutr eke mi k'ow m'ekn'ɔ leɔɔ tel em, ke si dád ów s'okarir.

¹⁵ Ke erm es ey áɔn η ab! Awlɔɔ a feɔ am ibrm'ɔ. S'am ekn ey lawlél a feɔ ec'esɔn nyam nyam.

JUD

Ów ek'it eke wêl k'uw any

Jud eke nɔn lɛl na a lele Jak ab el ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu Krist lisijimɛl (Matie 13.55, Mark 6.3).

S'uwm Nyamel nuɗ nyam a eke Jud awɗ in e lɛl na ab any. Gbɛkɔ s'am ɔny ɔmn eke lɛl na, ɛy ɛs Kɔtɔkɔ Jesu ec'erm esɛl a e Sinyamel a eke sisigm es a, ni nɔn n'awɗ. Ow e jam a, n'im in obi in obi l'ɔb kokoba Sinyamel ab em.

In e lɛl na em ec'ów eke li dad a lele Pier e lɛl yony em a, e nuɗ yony em ec'odad a, ɔl eke k'otarir es.

Jud e lɛl na e low ek'am ɛlu ɔkm a el low yɛgm esɛl ayadɗu a, ek'am ɛc Sinyamel ab em yɛgm el ów yadɗ ɗuɗɗ el a. Agɗ amua ec'es an ɗuɗ a sosisem, Jud am awɗ Sinyamel a lɛl na dad el eke -li k'inym es kikri ke -l'ogɗ mum ɔmn eci.

ɛsɗɗ

1 Em Jud, m'el Jak lisijim lele Jesu Krist e juma kok ɛs ab; m'am ɛsɗɗ agɗ a fɛɗ eke Nyam ɛsɗɗ, ke el agɗ eke ɛs Nyam erur, ke n'am ɔsu Jesu Krist ec'a. ² Ke Nyam e ɔɔɗɗ iɗɗ, erm es ɛy lɛl erur ab ény bobɗ ɔny.

Low ɛwar low yɛgm esɛl ayadɗu e lís

2 Pier 2.1-17

³ Erur em ec'agɗ lisijimɛl, m'ɔny erur nɔn eke mi k'awɗ ɔny lɛl sel ɛɗɗ a ek'el ɛy fɛɗ ec'a sosisem. Gbɛkɔ sica, m'ɛkn eke ow it eke mi k'awɗ ɔny lɛl na, yec'ɛɗɗ ke m'átr ɔny sos es. Dògɗɗin sos ɔmn na eke Nyam ɔny ɔny kɔkɔ kɔkɔ a sosisem, ɔny eke eel in ec'agɗ a.

⁴ M'am awɗ ɔny lɛl aɗke agɗ ɗuɗɗ, es lɔl em, ow anɗ ɔny ararɗɗ. -Li b'ɔny Nyam ec'erm mamɗ ec'odad a -li titɗɗ, yec'ɛɗɗ ke -l'ɔtu -li kok yec'eke -l'erurir a, ɛɗɗ Jesu Krist ek'in ɔny coco el ɛy ec'Es ɛw lɛl ɛy ɛs Kɔtɔkɔ ab a, -li b'igɗ -l'ɔwl ow. God'ɛɗɗ Nyam lɛl iɗɗ anym dad el eci gbɛɛ ek'am eku el a e low ɛw es.

⁵ M'uw any eke uwr low na eke m'am m'ow mi dad ɔny ab any. Gbɛkɔ m'erur eke mi k'ɔkn ɔny ów amua: ɛs Kɔtɔkɔ eb in ec'agɗ a ɛlu es Ejipt eyɗ ec'abu em, ɛɗɗ ow e jam a, l'ibi el a fɛɗ ek'ɛgɗɗ ubm nawre a. ⁶ ɛɗɗ ɛben ɔc afr erm esɛl a ek'erurm anm el ec'usu a eke -n'inymn es a, ke -n'ɗgbrɔɗɗ yogɗ a, Nyam ɔny ok el ɗgbraka ɛɗɗ -n'anɗ ncebn ibr ab em godo godo fɛɗ eci, jɛj ok e lɛgɗ ligbɛl a eci. ⁷ Sica ɔkan Sodɔm, Gomɔr lɛl el ec'eb saw saw ab ab e low a: el ec'eb eyɗ a ɔny es an ɗuɗ ek'akplm esɛ afr erm esɛl a ec'ab af. ɛɗɗ -l'ɔl ɛgɗ kaka fɛɗ ab ec'erum ab, tɔɗ agɗ eke elim sos megl nyam esɛ el ec'ab af a yeji. [†] Ow ɔny -n'am ij gbɛɛ al ek'ɔnym es irm ab em, ɛɗɗ -l'el agɗ fɛɗ ec'ɛwar eci sɛwl.

⁸ ɛɗɗ ɔny ec'araɗɗ a, agɗ ɗuɗɗ amua am ɔny es an nɛnyembri nyam a esɛ agɗ amua fɛɗ ec'ab af. -Li bi tutɗ ów yadɗ ɛɗɗ ow b'ɔɗ el -l'us el eci sos af ec'ów aw ɗuɗɗ a jam. -Li b'ifn Nyam ec'es ɛw a ɛɗɗ -li bi wɛwr afr ec'abɗ any esɛl a. ^{††9} ɛɗɗ Mikael in obi yeji eke el afr erm esɛl ec'es ɛw a kokm low na. Lɛgɗ a eke agɗ ab -n'am dogɗɗ Moiss eci sos megl a, [‡] Mikael ism nɛny igɗm'n jɛjm okm'n, kɔ ow ɔc eke li dad ow a el: «Ke Nyam ijɗɗ gbɛɛ!» ¹⁰ Gbɛkɔ agɗ amua am wɛwr yec'a eke -l'uwm any a. ɛɗɗ yec'a eke -l'uwr any nyamb em esɛ akp em eci mindey ek'ɔnym tutɗ af a, yeji anake b'irmn el a.

¹¹ Gbɛɛ él el eci! -L'eb ebr a eke Kayɛn eb a, -n'ɔny yadɗ os sosisem esɛ Balam af, -l'uw, aɗke -l'ɔbr Nyam any esɛ Kore af. ^{††12} ɛɛ, el anake -li bi ɗuɗɗ ɔny ɔɔr em ec'ob eke b'asr luku usu nyam ijr a. Yogɗ, -li b'ij ɛɗɗ -li b'ɛgɗ lokeyr em, ɛs ɔnym el ɛɗɗ -li bi tutɗ el ɔny ɔc e low. -N'anɗ esɛ afr eke ibr es lef am oc im ke ánm mij okm wus ab af. -N'anɗ esɛ eɗɗ eke ɔsum ey iju egb ub e lɛgɗ ab af; eɗɗ eke -l'iil ok wus ke uw nimum nimum. ¹³ -Li b'ɔmun el ec'és owi ab es esɛ eel eke okij b'ɔmun in e sarɔd es ok ákpaf ab af. -N'anɗ esɛ mílél ek'uwm yogɗ ogɗ eke k'imn ab af, ɛɗɗ Nyam ɛw el usu es sɛgɗ fɛɗ eci ncok ibr ab em.

¹⁴ Enɔk ek'el ɛy lagɗ lɔbɗ em Adam eci jam a, iɗɗ anym dad agɗ amua e low nine: «Kin, ɛs Kɔtɔkɔ am ow lɛl afr erm esɛl lala nɔn gbɛl ab, ¹⁵ wus nimum e jɛj ok eci. Li b'ow l'ɔb agɗ ɗuɗɗ a fɛɗ low, ów ɗuɗɗ a fɛɗ eke -li kokɗ -l'ɔbr ow a sosisem. Li b'ow l'ɔb sikpl esɛl es

† Nuɗ ɔb 19.1-25. agɗ eke elim sos megl nyam esɛ el ec'ab af:

-l'ɔl ɛgɗ igɗ lele lawl igɗ ab ec'erum ab. †† afr ec'abɗ any esɛl: Bèbmɗ 2 Pier 2.10 lɛl ow ec'akr otar ab ab. ‡ Anɗ Jud am dad Moiss e lís e low nyam ek'anɗ jwifel e lɛl sig nyam em, ke anm Nyam lɛl em. †† Kayɛn: ékn Nuɗ ɔb 4.3-8. Balam: Kore:

efuu amua low, low cbr any odad fɛɲ eke -li dadr ow e lís a nuɲ af.»¹⁶ Σεγɲ fɛɲ agɲ amua b'ucu any es. -Li b'anh abr ɛny ɛm ɛɲɲ -li b'ir ɛb ɛsɛ elɛl ek'el ec'ów aw ɛɲɲɲ a b'ɲɲɲ el ab af. -Li bi dad low any cbr odad ɛɲɲ -li bi pop agɲ ob ɛɲɲ ij eci.

Ewar lel ów ɲm ab

¹⁷⁻¹⁸ Gbɛkɔ ɲny, erur ɛm ec'agɲ lisijimɛl, ɲkan ɛy ɛs Kɔɲkɔ Jesu Krist ec'erm ɛsɛl a e sodad eke dad ɲny lɛɲɲ ek'ɛc ab ɛm a: «Σεγɲ es abal el ɛm a, agɲ b'ow kokr ɲny miyɛr ɛɲɲ el ec'ów aw ɛɲɲɲ a b'ow ɲɲ el -l'ir ɛb eke bi kpab el es Nyam e lís.»¹⁹ El anake -li bi bubr Nyamel ec'agɲ ab ɛm a. El e sow tutr a el agɲ e sow tutr cɛ, ɛɲɲ -n'ɲɲɲ Nyam ec'Abɲ a.²⁰ Gbɛkɔ ɲny, erur ɛm ec'agɲ lisijimɛl, ùsr ɲny ec'ɛb ir a ɲny ec'ɲmɲ ek'ɲnyɲ Nyam ɛm ab af, ɲɲɲɲ Nyam Abɲ Lala ec'abu elum ɛm.²¹ Άɲɲɲ

Nyam ec'erur ab ɛm, ke ám ekur ɛy ɛs Kɔɲkɔ Jesu Krist eci ɲɲɲ ikɲ a eke b'ow ɲɲ ɲny sel ek'ɲnyɲ uwr a.

²² Agɲ a ek'el ec'ɲmɲ a ɛwm leg leg a, ɲnyɲ el eci ɲɲɲ ikɲ.²³ ɲnyɲ okr el ɲkm al ab ɛm ke éb elul el es. † ɲnyɲ agɲ bɛb a yeji eci ɲɲɲ ikɲ. Gbɛkɔ èwr sos ɛrm, kɲ yebr -li k'ibar ɲny el ec'ów ɛɲɲɲ kok ab ab.

Anygbɛl él Nyam eci

²⁴⁻²⁵ Anygbɛl él Nyam nyam coco a eke b'ɛcr ɛy ɛs Kɔɲkɔ Jesu Krist ɛm ɲɲɲ ɛy a eci! L'ɲtu eke li k'ɛdɲɲ ɲny abu any ke k'éymɲ low ɲɲɲ ɛm; l'ɲtu eke li k'ok ɲny ɲkm in ec'anygbɛl a ec'any af, eke low cbr kaka k'ánm ɲny ɛm, ke sos ɛm iɲɲ íy ɲny ɛm gbɲɲ. In ec'él anygbɛl, sagb, abusu lel es ɛw ab god'ɛɲɲ, sicaca lel sɛɲɲ fɛɲ ab! Amen.

† Èkn Amɔs 4.11; Zakari 3.2.

ES EKN

Ów ek'it eke wél k'uw any

Jam us es Jan nɔn Es Ekn eci lel na in eci susu em. Lɛgɛn ab em a, Rom ek'ew usu ab es a, b'ew lec em ibrm eke agɛn k'igɛn el ec'es ew es nuɛn esɛ Nyam af. Ow eci kok em a, ow b'ow ɔɛ -li yegm eb a ec'elum eke -n'ɔnɛn a. Kretienel a eɛgɛn ow e low ebm. -L'erurmn eke -li k'igɛn Nyam ejeci nuɛn eke ow elm Jesu ce, etɛn ow sosiem wél b'i-jr el gbɛ. Jan in obi yeji, Rom ec'es ew es a ogɛn'ɛn eb em oc im ew'r es lekr nyam em eke wél b'esɛn Patmɔs. Yogɛn, es ekn em, Nyam yegm'n ów nɔnɔn yec'etɛn ke li bébm kretienel sos gbɛ ij ek'am ow a eci, l'átr wél sos es el ec'ɔmn a eke -n'ɔnɛn a eci. Afr erm es nyam oc Jan abɛn em im eke ow k'ekn ów a eke b'ow ey wus af aɛn a esɛ el el eke Nyam am ekan ab af. Amani Sig em eci meny ewr owi nɔnɔn anɛn ów a eke Nyam am yegm Jan ab em. Jan eci lɛgɛn ab em a, kretienel a iri ow eci nyandɛ a, kɔ agɛn ek'ijr el gbɛ a gbɛ ɔtum uwm ow eci nyandɛ ab any. Ey obi ey obi yeji, yefɛnyana em a, s'irim meny ewr owi a okm ey es sos em senyn senyn, gbɛkɔ ów nɔnɔn anɛn eke am ayl ey sos em:

- 1) Low nɛn am ey lec wus na af, kɔ toɛn ke ow ók wus eci nuɛn eɛɛn em a, Nyam b'ow akm in ec'efnu ab es ar ogɛn ab em.
 - 2) Nyam b'ow jej agɛn fɛn e low ok. Agɛn a eke ub Jesu nawɛ a, wél nɔn el ec'en sel eɛn eci lel ab em, etɛn -li b'ow -l'ij sel ek'ɔnym uwr a ec'aja. Emeny Nyam b'ow jej eɛn e low ok, es an a eke eɛn a b'ow ɔny wus af aɛn ab em (Es Ekn 20.11-15; bèbm 1 Korɛnt 3.10-15).
 - 3) Agɛn a eke b'ij neny nyam in e lís a, li b'ow l'ap wél ob.
 - 4) Afr, sɛgɛn fɛn wél bi kɔklm Nyam.
- Bibl eci lel es abal el na em a, Nyam am elul in sosi ɔkm esɛ Nuɛn ɔb lele Nuɛn Eɛɛn ab af. Tasi em a, in obi li kok wus na, etɛn in obi li b'ow l'ewl ni nɛnɛn ow ke l'óc wus owr a lele afr owr ab ab l'ow.

Jesu am elul in sosi ɔkm

1 Ów eke lɔl es ke Jesu Krist elu ɔkm kpata a anɛn lel na em. Nyam ɔɛn l'uw ów amua any, yec'etɛn ke li yégm in e juma kok esɛl a low eke b'ow ey lɛgɛn tɛl em a. Krist ɔɛn in ec'afr erm es im elu low a ɔkm yegm in e juma kok es Jan. ² Jan am ij danɛn eke ów a fɛn eke in ekn a in el Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'in ey ɔkm Jesu Krist em ab. ³ Ehe él eɛn eke b'awl sodad amua eke Nyam elu ɔkm ɔɛn agɛn a eci! Etɛn emeny ehe él agɛn a eke b'iri, ke b'elum ów a eke wél nɔn lel na em a eci! Eɛ, lɛgɛn a eke wél bèbm ew es ów amua ec'a ibnm ij.

Jan am esɛn Nyamel lɔbɛn a

⁴ Em Jan, m'am esɛn Azi wus af [†] eci Nyamel lɔbɛn a: ke Nyam ek'anɛn god'etɛn, anɛn yefɛnyana, ke am ow a, ^{††} éɛɛn ɔny ɔwɔr ke ɛnɛn ɔny erm es ey. Ke abɛn lɔbɛn a ek'anɛn in ec'atufu lekɛn a ec'any af a yeji ɔnɛn ɔny ów nenyembri

[†] Azi wus af: Èkn 2 Korɛnt 1.8 lel ow ec'akr otar ab ab. ^{††} Nyam ek'anɛn god'etɛn, anɛn yefɛnyana, ke am ow a: nin na ew esɛ Nyam eci nin eke yegm Mois af (ɔkm Ok 3.14-15). Bèbm Ebre 13.8. abɛn lɔbɛn a

nyam a. ⁵ Ke Jesu Krist ek'el danɛn ij es neny nyam es a yeji ɔnɛn ɔny ów amua. L'el iy kɛkɛrɛ ek'igb agɛn ek'uw ab em, etɛn emeny l'el wus eci éb ebu fɛn em ec'eb ebu. Jesu Krist erur ey etɛn in eci mebl ab em [‡] li ɔɛn ey sikpl e lís. ⁶ Li kok ey s'el gbɛngɛbi usu a ec'agɛn, *egb* waw esɛl eke ki kok juma Nyam ek'el Es a eci any af. Anygbel lele abusu ab él Jesu Krist eci sɛgɛn fɛn! Amen!

⁷ Kin, n'anɛn jru em n'am ow! Etɛn nyamn nyamn fɛn b'ow ekn'n; agɛn a ek'igɛn'ɛn mɛragb a yeji b'ow ekn'n. ^{‡‡} Wus ec'agɛn eb eb a fɛn b'ow anɛn ɔɛn em in sosiem. Eɛ, eɛn ow b'ow anɛn! Amen!

⁸ Es Kɔkɔkɔ Nyam Abusu Es dad nine: «M'el Nuɛn ɔb lele Nuɛn Eɛɛn ab, ^{‡‡} m'el Nyam a ek'anɛn god'etɛn, anɛn yefɛnyana, ke am ow a.»

Es ekn em Jan ekn Jesu

⁹ Em, ɔny lisijim Jan, Jesu ab ec'af okr em, m'am m'ij gbɛn ɔny ab. S'el Nyam e *gbɛngɛbi* usu a ec'agɛn, s'am usur erm gbɛn ij em. Wél oc im ew'm es Patmɔs lekr, ^{‡‡‡}

[‡] Èkn Kolɔs 1.20. ^{‡†} Èkn Zakari 12.20; Jan 19.34-37. ^{‡‡} Nuɛn ɔb lele Nuɛn Eɛɛn ab: Grɛk em a, odad a eci iri tasi a el: Alfa lele Omega ab.

^{‡‡‡} Patmɔs lekr el Eje ec'okij a e lekr ɔɛnɛn ek'owl es Efɛs ab kilo ekn

an̄ke mi dad Nyam ec'odad lele low nenyembri nyam ek'ey ɔkm Jesu em ab ab. ¹⁰ Es Ɔɔɔɔ eci leɣn a, Abn Lala ow'm af etn m'iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'am ikn'm jam ese kɔkr af ¹¹ dad ese: «Nɔn low yec'a eke am ekn a lel nyam em, ke ɔc awn Nyamel lɔbn a ek'ann eb amua em a: Efes, Simirna, Pɛrgam, Tiatir, Sardes, Filadelfi lele Laodise ab».

¹² M'edn meny eke mi k'ekn egn a eke am dad'm odad a, etn m'ekn sika em mun al ob lɔbn. ¹³ Mun al ob amua ec'aran̄n a, m'ekn ob nyam ek'inyem es ese egn af. Li sus mob kpakp etn l'ucu ɔɔɔɔ eke wel kok sika mij em er em. ¹⁴ In eci sin nun a ufu pum pum pum ese liceb ufu e suw af, ese nyamok af, etn in ec'anyamn a am jɛjn ese al af. ¹⁵ In ec'akr a am jɛjn ese jawie eke wel etn ke al ayal af. Et̄n in eci lebl a b'il ese okij e mra eke b'elu ab af. ¹⁶ In e lidr abu ab em, l'ucu m'el'el lɔbn n'ɔny es, etn lab ler em ek'any yony a b'ufu a am ey'r ɔkm nenyem. In ec'any a am jɛjn ese leɣn uyu nun e ligbn af. ¹⁷ Eke m'ekn'n a, m'ey wus in ec'akr ew a ese ek'em m'uw ce af. L'oc in eci lidr abu a l'ew'm af etn li dad nine: «Er̄n k'ɔny'n! M'el Nun Ɔb lele Nun Edn ab. ^{††18} M'el egn a ek'ann owr a. M'uw, gbekɔ ca m'ann owr godo godo fɛn eci; etn m'ɔny abusu luw lele ɔhnes ban̄n ab af. ¹⁹ Sica nɔn yec'a ek'ekn a, yec'a ek'am ey caca em a lele yec'a eke b'ow ey ow eci jam ab ab. ²⁰ Kin m'el'el lɔbn a ek'ekn em e lidr abu ab em a lele sika em mun al ob lɔbn ab ab eci nyandre: m'el'el lɔbn a el Nyamel lɔbn a eci afr erm esel a, etn kenie lɔbn a el Nyamel lɔbn a».

Efes e Nyamel a e lel eke wel awn

2 «Nɔn lel awn Efes e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'ɔnym m'el'el lɔbn ab in e lidr abu ab em, ke am an es sika em mun al ob lɔbn a ec'aran̄n a am dad: ² M'uw juma fɛn eke kok ab any, m'uw n̄ eci sos es atr a lele n̄ eci erm susu ab ab any. M'uw any eke k'ɔtum egnm ɔw en̄n̄ esel e low ebm; etn agn a eke bi dad eke el erm esel ke elm a, ɔny igbl el oḡn ekn, etn ekn eke -l'el ayad̄n. ³ N̄, ɔny erm susu, ij gbre em e nin a sosiem etn sos ɔwm'n̄ es kaka. ⁴ Gbekɔ low a eke m'ɔny n̄ ab a ce el: ɔnym erur krekr̄e a ek'ɔny em ec'a ij. ⁵ Sica ɔkn leɣn ek'ec ab em eci elel eke ɔny em ec'erur a, it̄n̄ erm em, ke kók ese nun ɔb em ec'ab af. Eke it̄n̄m, mi b'ow m'ow m'ɛn'n̄, ke m'ɔny n̄ eci mun al ob a m'oc es yoḡn a eke ow ann̄ a. ⁶ Gbekɔ yec'eke akpl n̄ ec'a el: ese em af, ifn Nikolayitel † eci low kok a.

⁷ Ke egn yec'eke eli ɔru a, iri yec'a eke Abn am dad ok Sinyamel a. Egn yec'eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ɔn'n̄ sel et̄n eci likn̄ a ek'ann̄ Nyam ec'egb ɔgm a e liy a l'ij." » †

yen. Wel b'oc agn a ek'el ec'ow ɔkm Rom ec'es ew ab es sos em a, im ew es yoḡn. † Ow el egb waw es ligbel a ec'ob sos ew (ɔkm Ok 28.4; 29.5). †† Akr 13-15: ekn Daniel 7.13; 10.5; 7.9; 10.6. Akr 16-17: ††† Nikolayitel:-l'el low yegm esel eke b'irmn agn ec'ɔmn el e low yegm ab em. Es Ekn eci lel

Simirna e Nyamel a e lel eke wel awn

⁸ «Nɔn lel awn Simirna e Nyamel a ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'el Nun Ɔb lele Nun Edn ab, egn a ek'uw ke ewl ann̄ owr a am dad: ⁹ M'uw n̄ e gbre lele gbɔr ab any, gbekɔ tasi em a, n̄ gbren̄gbi! M'uw sos keskes ek'agn a ek'el Jwifel ke b'ocr el sosi Nyam ec'agn ke elm a bi kokr'n̄ ab any; -l'el Satan eci nun̄ ign̄ esel. ¹⁰ B'ow ij gbre, gbekɔ k'uru er̄n. Agn b'ow ot ɔny em ec'agn beb ok sobel em ɔny eci ebm ekn eci, etn b'ow ijr gbre ton̄ segn̄ lew. †† Ij neny nyam ton̄ luw em, ke m'ɔn'n̄ sel et̄n e tufe a.

¹¹ Ke egn yec'eke eli ɔru a, iri yec'a eke Abn am dad ok Sinyamel a. Egn eke b'ow eb any a, k'ow ekn̄m luw yony em a e low ij." » ††

Pɛrgam e Nyamel a e lel eke wel awn

¹² «Nɔn lel awn Pɛrgam e Nyamel ec'afr erm es a: "Kin odad yec'eke egn a ek'ɔnym lab ler em ek'any yony a b'ufu a am dad: ¹³ M'uw usu a ek'ir ab any, yoḡn anake Satan ec'atufu lekpn a ann̄ a. †† Ucu em e nin a ɔny es, etn walm ɔmn ek'ɔny em em a elum es, ton̄ leɣn ab em eke wel ibi Antipas a yeji, em eci dan̄ku ij es cece ɔny oḡn a, yoḡn a eke Satan ir a. ¹⁴ Gbekɔ m'ɔny abr eke mi k'enyem'n̄: n̄ oḡn yoḡn, agn ann̄ eke ucu Balam eci low yegm a ɔny es. Balam anake ɔn̄ Balak nun̄ em eke k'uk Israel ec'ey meb a. L'itr wel eke wel k'ij mindey eke agn ibi kokr egb waw ɔn̄ sinyam yad̄n, ke wel ij nfaci yeji. ^{§15} Et̄n emeny, n̄ oḡn a ce, agn ann̄ eke ucu Nikolayitel † eci low yegm a ɔny es. ¹⁶ Ow sosiem, it̄n̄ erm em ɔn̄. Eke it̄n̄m, ow k'ow ibnm, mi b'ow m'ow n̄ oḡn yoḡn et̄n mi b'ow m'oḡn agn amua ar, em e lab ler em any yony a eke ann̄'m nenyem am ey'm ɔkm ab em.

¹⁷ Ke egn yec'eke eli ɔru a, iri yec'a eke Abn am dad ok Sinyamel a. Egn yec'a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ɔn'n̄ afr eci futufutu eke lɔl es a. Mi b'ow m'ɔn'n̄ lebn ufu nyam, etn lebn ab af nin owr nyam eke wel nɔn a b'ow ann̄. ††† Egn kaka k'ow uwm nin na any, ek'ow elm egn a ce ek'et̄n lebn a." »

Tiatir e Nyamel a e lel eke wel awn

¹⁸ «Nɔn lel awn Tiatir e Nyamel a ec'afr erm es a. "Kin odad yec'eke Nyam Jim a ek'anyamn em am jɛjn ese al af, ke akr yeji am jɛjn ese jawie eke wel et̄n af a, am dad: ¹⁹ M'uw n̄ e sijuma a, n̄ ec'erur a, n̄ ec'ɔmn a, n̄ e juma a eke bi kok ɔn̄ agn a lele n̄ ec'erm susu ab ab any. Et̄n sica m'uw any eke jam ann̄, n̄ e juma a eke am

na em ce wel dad agn amua e low. Ekn Es Ekn 2.14,15,20,24. †† Ekn Nun Ɔb 2.8-9. †† segn̄ lew:nyandre em odad ek'am yegm eke gbre ij a likpr ce. Bēbmn Nun Ɔb 24.55; Daniel 1.12. ††† Luw krekr̄e a, ow el sos megl af ec'a; etn yony em ec'a, ow ow el gbre ij ek'ɔnym uwr a. Ekn Es Ekn 20.6,14; 21.8. ††† Pɛrgam el sinyam yad̄n a eci nun̄ ign̄ usu gbel. Yogn̄ Zes eci n̄n̄n̄ usu ligbel nyam ann̄; ow el eb krekr̄e eke ow em wel ign̄ Sesar nun̄ ese nyam af. § Ekn Awl 31.16 lele 25.1-2 ab. Balam Balak ab: ††† Nikolayitel:ekn Es Ekn 2.6 eci akr otar a. ††† afr eci futufutu:ɔkm Ok 16.14-15, 33-34; nin owr:

kok a eny akm krekre ec'a. ²⁰ Gbeka m'ony abr nyam eke mi k'eny'm: am yeb Jesabel, † yow na eke am dad eke Nyam ec'odad in am dad, ke am irmn em e juma kok esel, yegm el eke -li k'ij nfaci, ke -l'ij mindey eke wel wawr egb on sinyam yadn a. ²¹ M'ok'r segn es eke li k'itn erm em, k' l'erurm eke li k'ign in eci nfaci ij na l'elu es. ²² Ow sosiem a, mi b'ow m'erum'n es gbre ij ec'ob erur ob af, etn eke agn a ek'ij nfaci in ab a itnrm erm em a, -li b'ow -l'ij gbre k'ok es ow af. ²³ Mi b'ow m'ibi in ec'agn a yeji, etn Sinyamel a fegn b'ow uw any eke m'el eggn a ek'uw agn e tutr lele el ec'erur ab a any a. Etn mi b'ow m'ony ony em ec'eggn nyam nyam yec'a eke li kok a ec'ow ek'it a.

²⁴ Sica ony Tiatur e Nyamel ab em ec'agn likpr a, ony eke eggn ucumn low yegm yadn na onymn es, olmn eke k'uw yec'a eke -l'esn Satan eci low any uw eke l'el es ab any a, †† m'uyulm ony low ejeci kaka fegn ij.

²⁵ Gbeka yec'a ek'egnan a, ucun onyn es ton ke m'ann m'ow.

²⁶⁻²⁸ Agn a eke b'ow kok em ec'erur a ton ok nun a, el anake -li b'ow -l'eb any a. Mi b'ow m'ony el abusu a eke m'eb em Es oggn a. Mi b'ow m'ony el -n'ony abusu ebr ebr fegn af. -Li b'ow -l'ew wel es lec em etn -li b'ow -li bokm wel es ese lele eke wel bi bokm eren es ab af. Emeny mi b'ow m'ony el ibibr eci lel a yeji. †

²⁹ Ke eggn yec'eke eli cru a, iri yec'a ek'Abn am dad ok Sinyamel a." »

Sard e Nyamel a e lel eke wel awn

3 «N'on lel awn Sard e Nyamel a ec'afn erm es a: "Kin odad yec'eke eggn a ek'onym Nyam ec'abn l'bn a lele m'el l'bn ab ab a am dad: M'uw juma fegn eke kok ab any. Agn bi tutr eke an gn owr, k' tasi em a, uw!

² Ufnm es! Ke yec'a eke an gn ke k'uw m a, on gn n'ann kikri gbu ke l'uw nimum nimum. M'ekn eke n ec'ow a bebmm tasi, em e Nyam a ec'a ek'am erur ab ab.

³ On yec'a eke iri ke eb a, ucun ony es ke itn erm em. Eke ufnm es, mi b'ow m'ow kpru em ese ulu af m'oc'n, etn k'ow uwm wanci ab af eke mi b'ow m'ow ab any.

⁴ Gbeka Sard yoggn, ony em ec'agn nyam nyam ibarm el eci mob sus em a. Agn amua b'ow an gn mob efu em ec em ab, anke -l'it. ⁵ Ebn eke agn a eke b'ow eb any a b'ow sus mob efu ana. Mi k'ow mi tetn el ec'en ab es sel gn e lel ab em, †† etn em Es lel in ec'afn erm esel ab ab ec'any af, mi b'ow mi dad eke agn amua el em eci.

⁶ Ke eggn yec'eke eli cru a, iri yec'a eke Abn am dad ok Sinyamel a." »

Filadelfi eci Nyamel a e lel eke wel awn

⁷ «N'on lel awn Filadelfi e Nyamel a ec'afn erm es a: "Kin odad yec'eke eggn a ek'el lala lele low nawr ab a,

† Jesabel: Èkn 1 Èb Ebu 16.31; 19.1-2; 2 Èb Ebu 9.22,30. †† Satan eci low any uw eke l'el es: an gn ow el low yegm eke l'el es, ke an gn agn a ce eke el el e nyam nun gn ebr ab em a eci. † Bèbmn Selu 2.8-9; Awl 24.17; Es Ekn 22.16. †† sel gn e lel: agn a ek'el Nyam ec'a, afn, el ec'en an gn lel ligbel nyam em.

egn a eke onym eb ebu David eci safue ab ab, bi fig ke eggn kaka otum ablm, b'abl ke eggn kaka otum figm a am dad: †† M'uw juma fegn eke kok ab any; mi fig lisany nyam m'ew'n es any af eke eggn kaka k'otum ablm. Lec tel ce ony, gbeka ucu em ec'odad a ony es etn dadm eke uwm im any. ⁹ Kin low eke mi b'ow mi kok Jwifel ek'el Satan ec'oggn ec'agn a eke b'ocr el sosi Nyam ec'agn, ke ow b'el yadn a: mi b'ow m'ony el lec em -l'ok awr'okp wus n ec'any af, etn -li b'ow -l'uw any eke mi b'erur'n. ††† Eke cwu ol a eke m'ony eke k'usur erm a, em yeji mi b'ow m'ow'n gbre eci leggn a eke b'ow ow wus nimum af ebn wus ec'agn a fegn a. ¹¹ Ow k'ow ibnm eke mi b'ow m'ow. Ow sosiem, yec'a ek'onny a, ucun ony es kikri yec'etn ke eggn kaka k'ebm n ec'any eb e tufe a. ¹² Agn a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ow'n el es em Es eci Nyamel ab em ese el ec'akr ab af, etn -li k'ow -l'okmn ckm ij. Mi b'ow mi on em e Nyam a eci nin a lele in ec'eb a eci nin ab ab agn amua eke gn any ab af. Eb a, in l'el Jerusalem owr a eke b'ow an gn afr, em e Nyam a oggn us es a. Mi b'ow mi on nin owr a eke m'gn a yeji el af. †††

¹³ Ke eggn yec'eke eli cru a, iri yec'a ek'Abn am dad ok Sinyamel a." »

Laodise e Nyamel a e lel eke wel awn

¹⁴ «N'on lel awn Laodise ec'afn erm es a: "M'el eggn a eke wel b'esn Amen, § eggn a ek'el dan gn ij es cece lele low nyim nyim ab a, eggn a eke an gn ow fegn eke Nyam kok a e nun gn em a. Kin em eci odad a: ¹⁵ M'uw juma fegn eke kok ab any, etn m'ekn eke ewm dra etn emeny ewm gbagba yeji. Blel otu el ow yony ab em e nyam yeji, ow ew afanma. ¹⁶ K' sica ek'el dede, ke elm dra oggn gbagba a, mi b'ow m'egbl m'elu'n es. ¹⁷ N bi dad ese: m'ony os k'ok, m'onym low kaka ec'es abur. K' tasi em a, n uwm any eke el gbre es, ony on gn k'ok, el gb'ru, el any eflu lele sos cfr es ab. ¹⁸ Ow sosiem a, kin ow eke m'am on gn: ow em oggn a, ol sika eke al elu ow eci sayl a ckm a, ke el gbrengbi. Ow ol mob sus em efu sus, yec'etn ke k'anm sos cfr es onym'n. Ow ol sekp ok n ec'anyam ab em, ke èkn es. ¹⁹ Agn a fegn eke mi b'erur a, mi b'enyem el abr etn mi b'ew low m'ony el. †† Èlu lec ij ckm ke itn erm em. ²⁰ Sica m'inym es lisany etn m'am icm abu. Eke eggn nyam iri'm lebl etn fig'm lisany a, mi b'ow m'ey'r akn, mi b'ow m'us abu in ab etn in yeji li b'ow l'us abu em ab.

²¹ Agn a eke b'ow eb any a, mi b'ow m'ony el abusu -li sig es em ab, em eci atufu lekpn ab af, ese lele eke em yeji eke m'eb any a, em Es on gn abusu mi sig es in ab, in eci atufu lekpn af ab af.

²² Ke eggn yec'ek'eli cru a, iri yec'a ek'Abn am dad ok Sinyamel a." »

†† Bèbmn Esayi 22.22. ††† Bèbmn Esayi 49.23; 60.14; 43.4. ††† Bèbmn Esayi 62.2. § Amen: in e nyand'e el "ke ow el ebn." Eke wel am esn Krist "Amen", ke in em anake wel b'ekn eke Nyam ec'ow fegn eke ewar ew es lele ow eke li dad l'ew es ab ab, el ow tasi a. Èkn 2 Korent 1.20. †† Bèbmn Nyand'e 3.12; Ebre 12.6.

Afr e Nyam nuñ igñ

4 Emeny ow e jam a, m'ekn low ejeci. Afr, m'ekn lisany nyam eke fig, etñ lebl a ek'ann esε krōkr eci lebl af ke m'ikñ anym m'iri a, dad'm nine: «Ūyu af anja, ke mi yégm'ñ ow e jam ec'ow eke b'ow ow a.»

2 Kpekñ Abñ oc'm etñ afr yogñ, m'ekn atufu lekpn nyam ek'egñ nyam sig es af. 3 Egñ a eke sig es af a eci jejn a am ot mebn sōkō erñ erñ es esε jasp lele sarduan ab af. Nyamgodi eke am jejn esε lebn emerod af a iwr elul atufu lekpn ab em. 4 Atufu lekpn likñ lele yar ab did iwr elul atufu lekpn ligbel ab em, etñ agñ ekpekñ likñ lele yar ab sig es af. -Li sus mob efu etñ -l'us sika tufe. 5 Afr eci ñeññ lele nyamgbrany ab ab am anñ atufu lekpn ab em ok ckm. Mrabri lōbñ eke wel gign a am iri any af yogñ. Mrabri lōbñ a el Nyam ec'abñ lōbñ a. 6 Atufu lekpn a ec'any af a, okij ek'ayl toñ am ekan es ke ot lebn ufu pum pum es anñ.

Araññ yogñ, mindey yar eke el ec'anym lele jam ab a el anyamn cfr a, iwr did elul atufu lekpn ab em. 7 Kkekñ eci ndey a anñ esε kukuma af, yony em ec'a anñ esε id liy af, nyahan em ec'a eli any esε egñ ec'ab af, etñ yar em ec'a anñ esε káká ek'igb nyenyñ cō es af. 8 Mindey yar amua e nyam nyam eli cō nōcñ, etñ -l'eli anyamn eb el cō a nimum, ew lele af ab. Etñ ncok lele legñ owr ab ñeny b'ann el em -n'am dad -l'esε:

«Lala, lala, lala el Es Kōtōkō Nyam Abusu Es eci, in eke n'ann god'etñ, n'ann yefenyña ke n'am ow a eci.» †

9-10 Egñ a ek'ann owr sēgñ fēñ eci ke sig es atufu lekpn ab af a, mindey yar a bi kōklm'n, b'usr'r sos etñ b'ōñ'n bia. Etñ sakp sakp fēñ eke -li bi kōklm ow a, agñ ekpekñ likñ lele yar ab ab a b'ok cōwōkp wus egñ a eke sig es atufu lekpn ab af a ec'any af. -Li b'igñ egñ a ek'ann owr sēgñ fēñ ec'a nuñ. -Li b'ot el eci sika tufe a -li cōwl atufu lekpn a ec'any af yogñ ke -n'am dad -l'esε:

11 «O, Es Kōtōkō, ey e Nyam, it eke k'ēññ anygbel, es susm lel abusu ab, anke ñ kok ob fēñ etñ ñ ec'erur em ob fēñ anñ owr etñ b'ok sel.»

Lel a lele licebli ab ab

5 Sica m'ekn lel nyam eke wel ar es ke anñ egñ a eke sig es atufu lekpn ab af a e lidr abu ab em. Wel nōñ lel a any lele jam ab, etñ wel cōññ ñenyembri ab es, es cōññ ob lōbñ ab. 12 Etñ m'ekn afr erm esel ab em e lēc es nyam eke am cōg lebl tuōtuō em esε: «Bwo ec'egñ it eke ki bōbm es cōññ ob amua es ke fig lel na ee?»

† Bēbmn Ezekiel 1.26-28; 10.1. †† Bēbmn Ezekiel 1.22; 1. 5-10; 10.14. ‡ Bēbmn Ezekiel 1.18; 10.12; Esayi 6.2-3. †† Es cōññ ob el kpeñ prōprō eke wel b'oc cōññ lel eke wel b'ar es a ñenyembri es, yec'etñ ke egñ ek'itm a k'ōtum kpabm es. Wel b'ōññ es etñ wel bi fig adañku ec'any af. Legñ ab em a, aja e lel wel b'ōññ es es cōññ ob lōbñ em.

3 Ke ow el afr, wus af anja lele wus ew † ab, egñ kaka anm eke k'ōtu fig lel a bake lēr ow e lokm a. 4 Ow cōññ m'ikñ cōññ eke egñ kaka k'anm itm eke ki fig lel a bake cōtu lēr ow e lokm a. 5 Gbēkō agñ ekpekñ ab em e nyam dad'm nine: «K'ikñ cōññ! Kin Juda ec'eb ab em e kukuma a, eb ebu David eci lilaw a eb any, †† li b'ow li bōbm es cōññ ob lōbñ ab es ke li fig lel a.»

6 Sica emeny m'ekn atufu lekpn a, mindey yar a lele agñ ekpekñ ab ab, etñ m'ekn licebli nyam eke wel ibi egb waw eci, ke inym es el eci araññ. L'eli cōcōw lōbñ lele anyamn lōbñ ab. Anyamn lōbñ a el abñ lōbñ a eke Nyam erm ow wus nimum af a. 7 Licebli a eri im etñ oc lel a egñ a eke sig es atufu lekpn ab af a eci lidr abu ab em. 8 Kpekñ mindey yar a lele agñ ekpekñ likñ lele yar ab ab ok cōwōkp wus licebli a ec'any af. El em ec'egñ egñ fēñ cōññ sango nyam ab lele sika em kpōk eke ogñ iy em gbōñ ab, ke el agñ lala a eci nyam ñōññ a. 9 -N'am egñ ej owr nyam:

«Ū cē it eke k'oc lel a ke bōbm es cōññ ob lōbñ ab es, anke wel ibi'ñ oc'ñ wawr ñ egb etñ ow em a, eb eb fēñ em, ebr ebr fēñ em, agñ agñ fēñ em lele eb eb fēñ em ab, ewl cōg agñ cōññ Nyam.

10 Kok el -l'el gbrenjbi usu a ec'agñ, -l'el egb waw esel eke ki kok juma ey e Nyam a ec'any af,

etñ -li b'ow -l'ew wus na nimum es.»

11 Sica emeny mi lēr etñ m'am iri afr erm esel nōcñ gbēl e lebl. -N'eny nōcñ ligbel, -l'iwr atufu lekpn a, mindey yar a lele agñ ekpekñ yar ab ab -l'elul em.

12 -N'am egñ ej lebl gege em -l'esε: «Licebli a eke wel wawr egb a cē it eke k'ēññ abusu, ob cōññ, sēwr lele lēc ab; es susm, anygbel lele kōklm ab!»

13 Etñ emeny m'iri eke ob fēñ eke Nyam kok anñ afr, wus af anja, wus ew lele okij em ab a, ob fēñ eke anñ owr a am egñ ej dad esε:

«Sēgñ fēñ, kōklm, anygbel lele abusu ab él egñ a eke sig es atufu lekpn ab af a lele licebli ab ab eci!»

14 Etñ mindey yar a am elu "Amen!" Etñ agñ ekpekñ a am ok cōwōkp wus igñ Nyam lele licebli ab ab nuñ.

Kkekñ eci es cōññ ob a el any eb owi

6 Ow e jam a, m'ekn licebli a cōññ es cōññ ob lōbñ a eci kkekñ a cōb es, †† etñ m'iri mindey yar ab em e nyam barm lebl ek'ann esε nyamgbrany ec'ikñ ab af nine: «Ōw!» 2 Mi bi lēr a, m'ekn gbāñkō ufu nyam. Egñ a eke uyu af a cōññ bin ab, etñ wel cōññ any eb e tufe. L'ikñ anym l'eb any etñ emeny n'aam any eb eci.

†† Jwifel e tutr em a, wus ew a, cōññes bāññ. ††† Nuñ Ōb 49.9 em a, wel b'esññ Juda ec'eb a "kukuma ewli"; eb na em anake eb ebu David anñ ey cōkm a. David eci lilaw a:

David eci min
††† Èkn Es Ekn 5.1 lele ow ec'akr otar ab ab.

Yony em eci es çnyan ob a el ar ogñ owi

³ Eke licëbli a bçbm yony em eci es çnyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yony em ec'a eke am dad esë: «Òw!» ⁴ Etn gbançk ejeci nyam ey çkm. L'ebli es esë al af. Egn a eke uyu af a egn abusu eke k'ony erm es ey oc es wus na af, yec'etn ke ow çn agñ ibirir el çfr. Etn wel çn'ñ lab ler em ligbel nyam.

Nyahan em eci es çnyan ob a el lek owi

⁵ Eke licëbli a bçbm nyahan em eci es çnyan ob ab es a, m'iri mindey yar a e nyahan em ec'a eke am dad esë: «Òw!» Mi bi ler etn m'ekn gbançk ibr nyam. Egn a eke uyu af a çnym toy ab. ⁶ M'iri ob nyam am ikn esë lebl nyam ek'anñ mindey yar a ec'arañ af, etn am dad esë: «Èwñ ble kilo nyam legñ nyam e juma kok e labm ççg eci; ke èwñ çrj gbë kilo nyahan legñ nyam e juma kok e labm ççg eci. Gbëk Lek, k'itn oliv e mun a lele viny e mar ab ab gbë abu.» †

Yar em eci es çnyan ob a el luw owi

⁷ Eke licëbli a bçbm yar em eci es çnyan ob ab es a, m'iri mindey yar ab em e yar em ec'a eke am dad esë: «Òw!» ⁸ Mi bi ler etn m'ekn gbançk nyam ek'ew mufu mufu. Egn a eke uyu af a, wel b'esn'ñ Luw, etn çhnes ban am us'r jam. Wel çn el abusu wus ec'çy yar ab em e nyam em ec'agn ab af, eke -li k'ibi wel ar ogñ em, lek owi em, çl etn etn em lele mindey etn em ab.

Yen em eci es çnyan ob a el agñ ek'uw Nyam odad sosiem a

⁹ Eke licëbli a bçbm yen em eci es çnyan ob ab es a, m'ekn egn waw usu a ec'ew a, agñ agñ eke wel ibi a eci liy a. Wel ibi el neny nyam eke -l'ijr Nyam odad eci lele dançk eke -l'ijr ow ec'ab ab sosiem. ¹⁰ -N'am çg læc em -li dad -l'esë: «Es Èw Es Lala, Es Èw Es Nawre, kç ton ba bogñ legñ iy b'ow jey wus ec'agn a e low ok, íbrm el ey e luw a eci low ee?» ¹¹ Sica wel çn etn nyam nyam mob sus em ufu, etn wel dad el eke emeny -li k'eku segñ tël, ton bake wel íbi el lisijimel a eke am kok Es Kçkç e juma a esë el el eke wel ibi el ab af a, ów yibr el.

Nçhçn em eci es çnyan ob a el erm bebl e legñ a

¹² Etn m'ekn licëbli a eke am bçbm nçhçn em ec'es çnyan ob ab es a, etn kpekñ wus umu læc em; ligbn ibr pri pri pri esë niñ mob af, etn awl ebl es kondon esë mebl af. ¹³ Mílél anñ afr am ok wus esë babm ikn ec'ey a eke k'ebm, ke læf tuçtuç b'elu çny ok wus ab af. ¹⁴ Afr am oc es esë ajrañka eke wel b'ony ar es ab af; etn mafeny a lele silekr ab ab fegñ am ngbon el e susu susu

† blea lele çrj

a. ¹⁵ Ow çn etn wus ec'eb ebu, agñ any esel, ar ogñ esel em ec'agn egnel, egnrengbi, abusu çny esel, agñ ejec'a fegñ ek'el madu oglog agñ ewi a, im çl es mafeny çmu em lele mób em ab. ¹⁶ -N'am dad mafeny a lele mób ab ab -l'esë: «Òkr ey af ke lçl ey es egn a eke sig es atufu lækpn ab af a ec'any a e lís, ke çny kpabr ey es licëbli a ec'erm bebl a e lís, ¹⁷ anke el ec'erm bebl a e legñ ligbel a ow ñ. Sica bwo ec'egñ b'ow çtu anñ owr ab ee?»

Agñ a eke etn Nyam e meny ewr a

7 Sica ow e jam a, m'ekn afr erm esel yar ek'inym es wus eci çy yar ab em. -N'ony çy yar a e læf a eke b'elu wus na af ab es, yec'etn ke læf kaka k'élum wus na af, okij af lele ekñ em ab. ² Etn m'ekn afr erm es ejeci nyam ey çkm yogñ a eke ligbn b'igb a. N'onym Nyam ek'anñ owr eci ob a eke b'oc ewr egn meny ab ab. Li barm lebl tuçtuç l'esn afr erm esel yar a eke etn abusu eke ki nñn wus lel okij ab a ninë: ³ «Èkur ye! Kì kokr wus, okij lele ekñ ab low nñn kaka. Ow it eke si k'ikn anym s'ew meny ewr nyam ey e Nyam a eci juma kok esel a ec'anyafr a.» ⁴ Etn m'iri agñ a eke wel ewr meny anyafr a e meny a. -L'ij agñ fandi ekñ lçbn, agñ miy yar. Ow ow el Israel ec'eb eb a fegñ ec'agn a:

⁵ Juda ec'eb ab em agñ fandi læw yony,
Ruben ec'ab em fandi læw yony,
Gad ec'ab em fandi læw yony,
⁶ Aser ec'ab em fandi læw yony,
Neftali ec'ab em fandi læw yony,
Manase ec'ab em fandi læw yony,
⁷ Simeçn ec'ab em fandi læw yony,
Levi ec'ab em fandi læw yony,
Isakar ec'ab em fandi læw yony,
⁸ Zabulçn ec'ab em fandi læw yony,
Josef ec'ab em fandi læw yony,
Benjame ec'ab em fandi læw yony.
El fegñ, -n'etn Nyam e meny ewr a.

Agñ nçhçn gbel am igñ Nyam nuñ

⁹ Ow e jam a, mi bi ler etn emeny m'ekn agñ nçhçn gbel eke egn kaka k'çtum awlm. Ow el eb eb fegñ, eb eb fegñ, agñ agñ fegñ lele ebr ebr fegñ ab ec'agn. -N'inym es atufu lækpn a lele licëbli ab ab ec'any af, -li sus mob efu etn arakp anñ el abu em. ¹⁰ -N'am çg læc em -l'esë: «Ey e sel etn a, ey e Nyam a eke sig es atufu lækpn af a lele licëbli ab ab ogñ ow b'anñ ow!» ¹¹ Afr erm esel a fegñ iwr did elul atufu lækpn a, agñ ekpek a lele mindey yar ab ab em. -N'am ok çwçkpn wus atufu lækpn a ec'any af etn -n'am igñ Nyam nuñ -li dad -l'esë: ¹² «Nawre! Kçklm, anygbel, sæwr, bia elu lele sos usr ab, abusu çny lele læc ab él ey e Nyam a eci segñ fegñ! Amen.»

¹³ Agñ ekpek ab em e nyam ibrm im ninë: «Bwo el el agñ amua eke sus mob efu a, etn bogñ -n'anñ l'ow

†† Arakp el sos em iñn lele any eb ab eci meny ewr. Wel b'oc kokr Mef ec'es gbeçbl (Ob Ap 23.39-43). Kokoba çb es Zakari dad eke legñ ek'anñ anym am ow ab em, eb eb fegñ b'ow kok es gbeçbl na ke çnym sarakp ab (Zakari 14.16).

ee?»¹⁴ M'ɔdu m'eb mi dad'r m'ese: «Egɔ gbel, ɔ anake uw any a.» Eɔɔ l'ɔdu l'eb li dad'm nine: «Amua, agɔ a eke ecr gbre ijr ligbel ab em ab ana. †-Li ɔɔɔɔ el e mob sus em ab es licebli a e mebl ab em, eɔɔ ow ɔɔ mob sus em a ufu pum pum pum. †¹⁵ Na sosome anake -li b'inym es Nyam ec'atufu lekɔn a ec'any af, ke ncok lele legɔ owr ab -li b'igɔ ow nuɔ ow eci nuɔ igɔ usu a. Eɔɔ a eke sig es atufu lekɔn ab af a b'ow ot ok el in eci gbad el ab em ke ɔsu el. ††¹⁶ Namn lele mij amn ab k'ow ɔnym el ij, eɔɔ ligbn lele elubu ab yeji k'ow ɔnynm el ij. †¹⁷ Nawre, aɔke licebli a ek'inym es atufu lekɔn a e saw a, b'ow el el e nyimn es, ot im el mij ewl mij eke b'ɔɔ eɔɔ sel a e saw, ke Nyam tɔɔɔ el e mikɔ ab es.»

Lɔɔɔ em ec'es ɔnyan ob a el usu es irm owi

8 Eke licebli a ɔɔbm lɔɔɔ em eci es ɔnyan ob ab es a, afr, usu a irm es tiɔ toɔ ow ɔtu ek'ij wanci ikpr mum. †² Eɔɔ m'ekn afr erm esel lɔɔɔ a eke b'anɔ Nyam ec'any af a; wel ɔɔ el kɔkɔ lɔɔɔ.

³ M'ekn afr erm es ejeci nyam ek'ow inym es *egb* waw usu a; n'ɔnym ogɔ ofɔɔ ob sika em ab. Eɔɔ wel ɔɔ'n ogɔ ɔɔ eke li k'oc, ke Nyam ec'agɔ lala a e nyam ɔɔɔ ab ab li kokɔ *egb* waw sika em *egb* waw usu a eke anɔ atufu lekɔn a ec'any af a. †⁴ Afr erm es a ec'abu em a, ogɔ a e mregbn a eke wuwlm Nyam ec'agɔ lala a e sinyam ɔɔɔ ab ab a am il Nyam ec'any af. †⁵ Eɔɔ afr erm es a oc ogɔ ofɔɔ ob a, eb *egb* waw usu a ec'al a ok em eɔɔ oc ɔwl wus. Eɔɔ kɔkɔ nyamgbrany am babarm, afr am ɔɔɔ eɔɔ wus am umu.

Kɔkɔ e kɔkɔ yar a

⁶ Afr erm esel lɔɔɔ a eke ɔnym kɔkɔ lɔɔɔ ab ab a am bebɔm sos eke k'afl kɔkɔ a.

⁷ Kɔkɔ ec'a afl in e kɔkɔ a. Nyamok lele al eke wuwlm mebl ab a am ok wus. Wus ec'og nyahan e nyam, ekɔ eke wel ok sakɔ nyahan eci akɔ nyam lele suw owr fɔɔ ab eb al iri ok es.

⁸ Yony em ec'a afl in e kɔkɔ a. Ob ek'anɔ esel lafeny ligbel nyam ek'am iri al af ɔɔ okij em; eɔɔ okij ec'og nyahan a e nyam itɔɔ el mebl. †⁹ Mindey ek'anɔ okij em a eci sakɔ nyahan eci akɔ nyam uw, eɔɔ simijetɔ eci sakɔ nyahan eci akɔ nyam uɔ.

¹⁰ Nyahan em ec'a afl in e kɔkɔ a. Lél ligbel nyam ek'am iri al esel mrabri af a anɔ afr ɔɔ wus. L'ɔɔ simij ewl mij a ec'ogog nyahan e nyam em lele mij eɔɔ af ab.

¹¹ Lél a e nin el "Lolo". Simij ogog nyahan e nyam itɔɔ am lol, eɔɔ agɔ ɔɔ a eke eɔɔ mij a am uw, aɔke ow am lol ɔɔɔ.

¹² Sica yar em ec'a afl in e kɔkɔ a. Wel iyr ligbn ec'ogog nyahan a e nyam a, awl yeji ec'ogog nyahan a e nyam a lele m'él eci sakɔ nyahan eci akɔ nyam ab ab ob; eɔɔ ow ɔɔ el eci afɔ a e nyahan em irm es. Legɔ owr

e nyahan em a lele ncok eci nyahan em ab ab irmn el ec'usuayl a.

¹³ Emeny mi bi lar eɔɔ m'ekn káká nyam eke igb im afr kɔɔ em a ke am elu lebl tuɔtuɔ dad esel: «Musue! Musue! Musue b'ow el wus ec'agɔ eci, legɔ a eke afr erm esel nyahan a ek'anɔ a b'ow afl el e kɔkɔ a!»

Yen em e kɔkɔ a

9 Sica yen em ec'afr erm es a afl in e kɔkɔ a, eɔɔ m'ekn lél nyam ek'anɔ afr ɔɔ wus, ke wel oc *nɔmu* cronɔ gbel a e safue a elu abu em. †² Lél a fig *nɔmu* cronɔ gbel a eɔɔ mregbn eke otarir es al gbel e mregbn ab am uyu ok ɔkm. Mregbn a ek'am ok ɔkm a ibar ligbn lele lɔɔ ab. †³ Eɔɔ mregbn ab em, tete gbanɔɔ anɔ ok ɔkm eb es wus na nimum af; eɔɔ -n'ɔɔɔ abusu eke anɔ esel sibɔɔn ec'ab af. †⁴ Wel eɔɔ el eke -li ki ɔɔɔm suw, ekɔ lele ob ejeci eke eli wus af ab. Gbekɔ abusu eru el es eke -li k'ijr agɔ a eke Nyam e meny ewr anm anyafr a gbe gbre. †⁵ Eɔɔ agɔ amua e gbre ijr a eke -n'ɔɔɔ ow ec'abusu a yeji elm wel ec'ibi eci, kɔ ke -l'ijr wel gbre ɔɔ toɔ ow ij awl yen. Ke gbre ijr a e dudu a anɔ esel ɔɔn ec'egɔ eke b'akɔ a e dudu ab af. †⁶ Eɔɔ awl yen ab em, agɔ b'ow ɔɔ luw es, kɔ -li k'ow -n'ɔɔɔ ow; -li b'ow -l'erur eke -li k'uw, kɔ luw k'ow owrm el.

⁷ Tete gbanɔɔ amua anɔ esel sigbanɔ eke wel bebɔm sos ar ogɔ ec'af; el e nuɔ ab af, wel b'ekn mob ek'anɔ esel sika tufe af, eɔɔ el e many a anɔ esel agɔ e many af. †⁸ El e sin nuɔ a anɔ esel ɔɔ ec'ab af, eɔɔ el ec'an nɔnym a anɔ esel sikukuma ec'ab af. †⁹ El ec'ermni a anɔ esel erkpo lowi em af, eɔɔ el ec'ɔw a ec'ikɔ a anɔ esel ar ogɔ eci metɔ a eke wel b'ot cucur sigbanɔ ɔɔ im ar ogɔ em ab af. †¹⁰ Tete gbanɔɔ amua eli ewl eke mbe anɔ em esel sibɔɔn ec'ab af. Eɔɔ el ec'ewl amua ab anake -li b'ow -li kok agɔ ów eɔɔ toɔ ke ow ij awl yen a. †¹¹ El ec'es ew es a el *nɔmu* cronɔ gbel a ec'afr erm es a. Ebre em a wel b'esɔɔ "Abadɔ", eɔɔ Gɔk em a wel b'esɔɔ "Apolɔɔ" (ek'el nyandre em "Nɔɔɔ").

¹² Sica kɔkɔ ec'abu eyr na ec ɔ. Gbekɔ ow e jam a, emeny abu eyr yony anɔ eke b'ow ow.

Nɔɔ em e kɔkɔ a

¹³ Eɔɔ nɔɔ em ec'afr erm es a afl in e kɔkɔ a. *Egb* waw usu a ek'el sika em ke anɔ Nyam ec'any af a ec'ɔɔ yar ab em, m'iri lebl nyam ek'am ikɔ ow. †¹⁴ Lebl a dad nɔɔ em ec'afr erm es a eke ɔnym kɔkɔ ab ab a nine: «Mɔmu afr erm esel yar a eke anɔ ɔɔbraka em, mij gbel a eke wel b'esɔ Efrat a e saw ab es.» †¹⁵ Wel mɔmu afr erm esel yar ab es. Nawre em a, wanci na af, legɔ na af, awl na af lele lakpo na af ab anake wel bebɔm el sos wus nimum ec'agɔ sakɔ nyahan a ec'akɔ nyam ec'ibi ec'a. †¹⁶ M'iri el ec'ar esel eke b'uyu gbanɔ af a eci nɔny a: -l'ij agɔ milɔn ekɔ lew. †¹⁷ Eɔɔ kin lele eke m'ekn sigbanɔ a lele el ec'af uyu esel ab ab a: -l'ew erkpo lowi em sos. Erkpo a ebl es esel al af, ew ble eke iir em esel

† Èkn Daniel 12.1; Matie 24.21. †† Èkn Ob Ap 26.11-13; Esayi 4.5-6.

safir lebn af, etñ ow e mij a yeji anñ ese sika e mij ab af. Sigbanñ a ec'ej a anñ ese sikukuma ec'ab af; el e nenym a, al, mregbn lele mebn eke ler ab am ok çkm. ¹⁸ Ów enñ nyahan amua ek'el al, mregbn lele mebn eke ler ab ke anñ sigbanñ a e nenym am ok çkm a anake ibi wus ec'agñ sakp nyahan a ec'akp nyam a. ¹⁹ Tasi em a, sigbanñ a e lec a anñ el e neny a lel el ec'ewl ab ab em. El ec'ewl a b'ot morñ es: -n'çny enñ eke -li b'ot -n'am kokr agñ low nñ.

²⁰ Sica agñ a eke ów enñ amua ibim ke anñ a, itñm es an el ec'abu em eci ekñ ekpr eke -li kokr a e lís; -l'igñm abñ enñ, sika em sinyam, jete efu em eci, jawie em eci, mebn em eci lele ekñ em ec'a e nñ igñ a -l'elum es; mob amua eke ðtum eknm es, irim ów, anm es yej'a. ²¹ -Li walm el ec'agñ ibi owi, el e cam kok owi, el eci nfaci ij lele el e mil iy ab ab çkç yeji -l'elum es.

Afr erm es a lele lel likekli ab ab

10 Ow e jam a, m'ekn afr erm es lec es ejeci nyam eke anñ afr am us es. Jru wiwrm'n ab etñ nyam-godi iwr'r nñ af; in ec'any a anñ ese ligbn af etñ in ec'akr a anñ ese al ek'am iri imn afr ec'af. ² N'çnym lel likekli eke fig ab. L'oc in e lidr e lakr a l'ew okij af etñ l'ew nemn ec'a wus af. ³ Li barm lebl tuçtuç em ese lele eke kukuma bi barm ab af. Etñ eke li barm l'ok es a, nyamgbrany lçbñ a çdu eb babarm. ⁴ M'erur eke mi ki nçn ów a eke nyamgbrany a dad a, kç m'iri lebl nyam dad'm nine: «Òç nyamgbrany lçbñ a ec'ów a eke dad a ew es sos em; ki nçn.»

⁵ Sica afr erm es a eke m'ekn inym es okij af lele wus af ab a, igbl lidr abu ogñ, ⁶ etñ ij neny Nyam ek'anñ owr seğñ feñ ke kok afr, wus, okij lele ob feñ ab a e nin em. Li dad nine: «Emeny Nyam k'ow ekum ij! ⁷ Kç wanci ab af eke lçbñ em ec'afr erm es a b'ow çb nñ am afl in e krçkr a, yogñ anake Nyam e low a eke lçl es a b'ow iy neny ese lele eke li dad ow e low l'ok in eci juma kok esel ek'el kokoba çb esel ab af a.»

⁸ Etñ emeny lebl a eke anñ afr ikñ m'iri a, am dad'm ese: «Ìm oc lel likekli a eke fig anñ afr erm es a ek'inym es okij af lele wus af ab a ec'abu em a.»

⁹ M'im mi titm afr erm es a etñ m'ibrm'n eke li k'oc lel likekli a n'çñ'm. Li dad'm nine: «Òç ij. Li b'ow li ded'ñ nenym ese mow mun af, kç li b'ow li lol'ñ lokm.»

^{†10} M'oc lel a afr erm es a ec'abu em etñ m'ij. Nawre, l'ew mremre em e nenym a ese mow mun af, kç eke m'akñ m'emn a, l'ew'm lolo lokm.

¹¹ Etñ sica wel dad'm nine: «Ow it ke emeny ìm çb Nyam e kokoba ok agñ, eb eb, ebr ebr, lele eb ebu feñ ab.»

Adanñku yony a

11 Ow e jam a, wel çñ'm likñ srenñ nyam eke wel b'oc bebmn ob, etñ wel dad'm nine: «Ìm bebmn Nyamel gbél a lele egb waw usu ab ab, ke áwl agñ a

† Bèbmn Ezekiel 3.3.

eke b'igñ Nyam nñ em yogñ a yeji. ² Gbèkç èw Nyamel gbél a e gbugñ ab es, kì bebmn, anñke wel oc çñ Nyam any uwm esel eke b'ow uyu ob feñ af nñ eb lala ab em ton awl ekñ yony miy yony. ^{†3} Etñ mi b'ow m'erm em ec'adanñku yony a sus niñ mob ow. -Li b'ow -l'çb Nyam ec'amani a ton seğñ fandi seğñ ekñ lew nyahan.»

⁴ Adanñku yony a el oliv ekñ yony a lele mun al yony a ek'anñ wus ec'Es Èw a ec'any af a. ⁵ Ek'egñ nyam am erur eke ki kok el low nñ, al b'anñ el e nenym a am ok çkm tetul el ec'efnu a tre tre tre. Èe, eben ek'egñ feñ eke b'ow çl el e low nñ kok es a b'ow uw ana. ⁶ Adanñku amua çny abusu eke k'edñ nyam eke k'an çpar wus es a, seğñ a nimum eke -n'am çb agñ Nyam ec'amani a. -N'çny abusu eke -li k'itñ mij el mebl, etñ -n'çny abusu yej'eke -li k'çñ abu eyr enñ enñ feñ ów wus af, sakp abi a eke -li b'erur a. ^{††}

⁷ Gbèkç ba -li b'uwar el ec'amani çb a, ndey a eke b'anñ nçmu cronñ gbél ab em ey çkm a, b'ow ogñ el ar, akm el es ke ibi el. ⁸ El e sos megl ugñ a b'ow anñ eb gbél a ec'ejem arañ a, yogñ a eke wel ew el Es Kçtçkç oliqñ af a. Nyandre em e nin eke wel b'esñ eb a el Sodçm oglog Ejipt. ^{†††} Agñ agñ a feñ, eb eb a feñ, ebr ebr a feñ lele eb eb a feñ ab ec'agñ a b'ow ler el e sos megl ugñ a ton seğñ nyahan lele likpr ab, etñ k'ow erur eke wel k'im ot el es. ¹⁰ Wus ec'agñ a sos em b'ow inñ, el e luw a eci; -li b'ow -li kok sos em inñ etñ -li b'ow -l'aparir ob, anñke Nyam e kokoba çb esel yony na çñ el -l'ekn gbre nçkç.

¹¹ Gbèkç eke seğñ nyahan lele likpr ab ab ec a, Nyam fuf kokoba çb esel yony a in ec'owr anñ e sel a, etñ ow igbm el. Ow çñ agñ a feñ eke am ler el a erñ ligbél çny.

¹² Kokoba çb esel yony a iri lebl tuçtuç nyam ek'anñ afr am ikñ dad el ese: «Ùyur owr aña!» Etñ el ec'efnu a feñ ek'am ler el a ec'any af, -l'uyu afr e jru em. ¹³ Wanci ab af çe, wus umu lec em. Eb a ec'ogog lew em e nyam bubm ok etñ agñ fandi lçbñ enñ luw wus a ek'umu ab em. Agñ beb a ek'anñ owr a erñ afñ es ton etñ -n'am çñ Nyam ek'anñ afr a anygbél.

¹⁴ Sica yony em ec'abu eyr a ec ñ. Gbèkç, èwr erm! Ow k'ow ibnm etñ nyahan em ec'a yeji b'ow ow.

Lçbñ em e krçkr a

¹⁵ Lçbñ em ec'afr erm es a afl in e krçkr a. Ebl nçkç anñ afr am ikñ lec em dad ese: «Sica wus eci es ew a e low anñ ey Es Kçtçkç lel in e Mesì ab ab ec'abu em, etñ es ew na b'ow anñ seğñ feñ!» ¹⁶ Agñ ekpekp likñ lele

†† awl ekñ yony miy yony:ow çe ow el seğñ fandi seğñ ekñ lew nyahan a (Es Ekn 11.3), ek'el akpo nyahan lele likpr ab (Es Ekn 12.14). Es Ekn e lel na em, seğñ na eke wel bi lulm ey a, ow bi yeğm ey seğñ abi a eke low nñ b'ow akm low mamn es, gbuñ ke wus e nñ edñ e legñ a ów a. Es Ekn 12.6; Daniel 7.25; 12.7. † Èkn Zakari 4.1-14. †† Bèbmn 1 Èb Ebu 17.1; Çkm Ok 7.17-19; 1 Samiel 4.8. ††† Sodçm:eb eke wel uw any ese nfaci ij ec'eb af (Nñ Çb 19.4-11). Ejipt

yar ab a ek'egh egh angh in e lekpn af Nyam ec'any af a, ok okwarkp wus etgh am ign'n nungh dad ese:

¹⁷ «Es Katak Nyam Abusu Es, gh eke angh yefenyina ke angh god'etgh a, s'am elu'gh bia eke oc gh ec'abusu ligbel ab em sigm gh ec'es ew ab es a.

¹⁸ Eb eb ec'aggh a fegh ebl erm, kó sica gh ec'erm bebl a anake am ey ckm a. Wanci a eke ki jeh aggh ek'uw a e low ok ab ana. Gh eci juma kok esel ek'el *kokoba* kb esel eci wanci a eke k'egh el ec'ob ap a anake ow a.

Aggh a fegh, ey lele eghbel ab ek'el gh eci ke b'elum'gh omn em a, yeji b'ow egh el eci.

Wanci a eke b'ow ghugh aggh a eke bi ghugh wus ab ana.»

¹⁹ Sica Nyamel gbel a ek'angh afr a fig, etgh *sinm* araka a ey ckm. Afr am ghugh, nyamghbrany am babarm, wus am umu etgh nyamok am an ok wus.

Yow a lele tamranji ab ab

12 Ca emeny meny ewr ligbel nyam ey ckm afr: ow el yow nyam eke ligbn iwr elul em ese mob sus em af, ke awl angh in ec'akr ew a. L'us es ew e tufe eke milél lew yony angh af. ² Lok usu'r bebmn iy ew ab, etgh iy a eke am chyn'n a am ch'n li babarm.

³ Emeny meny ewr ejeci nyam ey ckm afr: ow el tamranji nyam eke ebl es kondogh ke eli gh lóbn lele cawr lew ab. Nungh nyam nyam fegh af a, es ew e tufe angh. ⁴ In e luwl ab em, li papl afr e milél sakp nyahan eci akp nyam em a es l'ok wus. Etgh l'igb l'ow n'inym es l'obr yow a ek'iy am chyn ab any, ba ow b'ew iy a ke kpekgh n'zgh n'emn. ⁵ Yow a ew iy igngh nyam eke b'ow ew ebr ebr fegh es abusu ligbel em. [†] Etgh kpekgh wel oc iy a im ew es Nyam lele in ec'atufu lekpn ab ab e saw. ⁶ Kó yow a gbe, l'uru es n'im loj, yoggh a eke Nyam kok usu nyam ew'r es, eke wel k'ach'n ob l'ij togh segh fandi segh ekgh lew nyahan a. ^{††}

⁷ Etgh mum ey afr yoggh; Mikael lele in ec'afr erm esel ab ab oggh mum tamranji a lele in ec'afr erm esel ab ab. ⁸ Kó tamranji a eb és; ow ch in lel in ec'erm esel ab ab -n'ach'n abusu eke -li k'angh afr yoggh ij. ⁹ Wel chny tamranji a owl gben. In anake leggh sig ab em l'el lorgh a ‡ eke wel b'esgh *agn* oglog *Satan*, ke b'egu wus nimum ec'aggh a. Wel chny owl wus in lel in ec'erm esel ab ab.

¹⁰ Etgh afr m'iri lebl nyam barm tuwtu etgh am dad ese: «Sica es eb elu eci leggh a ow h! Ey e Nyam a elu in ec'abusu a lele es ew ab ab ckm! Sica es ew a angh in e *Mesi* a abu em, anke wel chny ey lisijimel a ec'eggh a eke b'ok el ow af a owl gben. Ncok lele leggh owr ab li b'ok wel ow af ey e Nyam a ec'any af. ¹¹ Gbekó ey lisijimel a akm'n es licibli a e mebl ab em lel ow e dangh a eke -l'ijr ab em, anke -l'erurm el ec'owr angh a togh -l'urum luw kbkb yeji. ¹² Ow sosiem a, afr lele chny eke iir em ab

† *Èkn Selu 2.8-9.* †† *Èkn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a.* ‡ *Èkn Nungh 3.1; Luk 10.18.*

ab, kòkr sos em ign! Gbekó wus lel okij ab, gbre él chny eci! Aggh us es ow egh chny, erm bebl iy'r em gbngh, anke l'uw any eke segh tel ce angh'n.»

¹³ Eke tamranji a b'ekn eke wel chny owl wus a, l'igb n'am oggh yow a eke ew iy igngh ab es. ¹⁴ Gbekó yow a egh káká ligbel nyam ec'ow yony eke li k'oc ke l'igb togh l'ók usu a eke wel kok ew'r es loj a, yec'etgh ke li kpáb es lorgh a e lís, ke yoggh wel ch'n ob l'ij togh akpo nyahan lele likpr ab. ^{††5} Etgh lorgh a am eghl mij ok es ese mij ewl mij gbel af, yec'etgh ke ow eb yow a. ¹⁶ Gbekó wus ow elum yow a abu: l'owdu mij bubute a eke tamranji a eghl ok es a fegh l'eb. ¹⁷ Sica tamranji a erm am ebl chnch yow a e lís, etgh n'im n'am oggh mum yow a ec'ey likpr ab ab, el a eke b'elum Nyam e sol a ke b'ucu low nenyem-bri nyam eke Jesu elu ckm a chny es a.

¹⁸ Etgh tamranji a ec inym es okij neny e sec ab af.

Ndey a ek'angh okij em ey ckm a

13 Ow e jam a, m'ekn ndey nyam angh okij em ey ckm. L'eli cawr lew lele gh lóbn ab; in e licawr fegh af a, es ew e tufe angh; etgh in e nungh fegh af a, nin eke bi wewr Nyam angh. ² Ndey a eke m'ekn a ot fabn es, in ec'akr a ew eghbel ese urs [‡] ec'ab af, etgh in e neny a angh ese kukuma ec'ab af. Tamranji a afl in e lec a, in ec'es ew a lele in ec'abusu chny ab ab es ch'n. ³ Ndey a ec'egh a e nyam ob kok ese ek'ow'n k'uw af, gbekó ob a eke kok'r luw ec'a as. Ow chny wus nimum erur ow e low etgh am us ndey a jam. ⁴ Etgh aggh a fegh am igngh tamranji a nungh, anke ow afl abusu es chny ndey a. Etgh emeny el a ce, -n'am igngh ndey a yeji nungh -li dad -l'ese: «Bwo ec'eggh ot ndey ab es etgh bwo wtu eke k'akm'n es ee?»

⁵ Etgh ndey a egh abusu eke ki dad es efu lele egh wewr e sodad ab ok Nyam af; n'egh abusu eke li ki kok low togh awl ekgh yony miy yony. ^{††6} Etgh ndey a am wewr Nyam; n'am dad ow e nin, ow ec'eb ir usu a lele aggh a ek'ir afr ab ab ec'odad ghugh. ⁷ Abusu eru'r es eke li k'oggh Nyam ec'aggh a ar ke l'ákm wel es; n'egh abusu a eb eb fegh af, aggh aggh fegh af, ebr ebr fegh af lele eb eb fegh af ab. ⁸ Wus nimum ec'aggh a b'ow igngh nungh, aggh a eke wus e kok em etgh el ec'en a anm sel egh e lel ab em a. ^{†††} Sel egh e lel na, licibli a eke wel wawr egh a eci.

⁹ Ke egh ek'eli wru a íri senyn senyn! ¹⁰ Egh eke in ec'a ow el eke wel k'achny elu'l sobel em a, wel b'ow chny elu'l sobel em; egh eke in ec'a ow el lab ler em em, li k'uw a, lab ler em em li b'ow luw. Na sosiem anake aggh a ek'el Nyam ec'a it eke k'achny erm susu lele omn ab a.

Ndey ek'angh wus em ey ckm

¹¹ Etgh m'ekn ndey ejeci nyam ek'angh wus em ey ckm. L'eli cawr yony ese licab ec'ab af etgh n'am dad odad ese tamranji af. ¹² Ndey na chny abusu ese krekre ec'a ek'angh okij em ey ckm ab af, etgh n'am kok juma ow e nin em.

†† *Èkn Ckm Ok 19.4; Ol Ckn 32.11.* †† *urs:ndey ligbel eke anm ey eci aggh ebr wus af angh.* ††† *Èkn Es Ekn 11.2 ec'akr otar a.* ††† *sel egh e lel a:Èkn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab ab.*

N'am ɔny wus nimum lele in ec'agɔ a feɔ ab lɛc em igɔ kɛkɛ eci ndey a nuɔ, ndey a eke ob kok nuɔ eɛe ek'ow'n k'uw af ke ow as a. ¹³ Ndey na ek'anɔ wus em ey ɔkm a, am kok meny ewr egbel; n'am ɔɔ al ɔɔɔɔ yeji anɔ afr ok wus agɔ a pupukpaɔ ec'any af. ¹⁴ Eɔɔ n'am irmn wus ec'agɔ a, meny ewr a eke n'am ɔtu li kok kɛkɛ eci ndey a eci nin em a. N'am eju agɔ eke k'aku likɔ egɔ nyam, kɛkɛ eci ndey a e sos usr eci, ndey a eke lab kok ob nuɔ eɛe ek'ow'n k'uw af, ke ewl meny anɔ owr a. ¹⁵ Eɔɔ yony em eci ndey a eɔɔn abusu eke k'ɔɔ ndey kɛkɛ a eci likɔ egɔ a sel, yec'eɔɔ ke likɔ egɔ a ɔtu dad odad ke ɔɔ wɛl ibi agɔ a feɔ eke ɛɔɔm igɔm'n nuɔ a. ¹⁶ N'ɔny agɔ a feɔ, ey lele egbel ab, eg-breɔgbi lele ɔɔɔɔ ab, ewi lele madu ab lɛc em eke k'ew meny ewr nyam lidr abu af oglog anyafɔ. ¹⁷ Ow ɔɔ eɔɔ egɔ feɔ eke meny ewr anm af a ɔtum eke k'ɔ ob oglog ew ob an; meny ewr a el ndey a e nin oglog ob awl e mɔni ek'el nin a ec'a. [†]

¹⁸ Aɔa anake ow am ibrm eke egɔ k'ɔny sɛwr a. Eɔɔ egɔ yec'eke ɔny nuɔ em ɔny a ɔtu eke k'uw ndey a e mɔni a ec'abi a eke k'ij a e nyandɛ ab any, aɔke ow el egɔ e nin. Ob awl e mɔni a el ekɔ yen yen sakp kɔkɔn ekɔ nyahan miy kɔkɔn.

Licebli a lele agɔ fandi ekɔ lɔɔ miy yar a eke wɛl ɔ a

14 Mi bi ler eɔɔ m'ekn licebli a eke inym es Siɔn e lafeny ^{††} ab af, in lele agɔ fandi ekɔ lɔɔ miy yar eke wɛl kɔn in e nin a lele Es ec'ab ab ew anyafɔ a. ² M'iri lebl nyam ek'anɔ afr am ow, ke am ikɔ eɛe okij e mra af, oglog eɛe nyamgbrany ligbel ec'ikɔ ab af. Lebl a eke m'iri a anɔ eɛe saɔgo ɔny eɛel e mob a eke b'ɔny ab af. ³ Agɔ amua feɔ am egɔ ej owr nyam atufu lekpa a, mindey yar a lele agɔ ekpekp ab ab ec'any af. Egɔ kaka ɔtum eke ki wewr ej a, eke ow elm agɔ fandi ekɔ lɔɔ miy yar a eke el wus aɔa ec'agɔ a eke wɛl ɔ a cɛ. ⁴ Agɔ amua kokm sikpl owi ɔɔɔ ab, -l'ayl. [‡] -Li b'us licebli a jam usu feɔ eke ow b'im a. Wɛl ɔ el agɔ ec'araɔn eke -li k'el agɔ kɛkɛ eke wɛl k'oc ap Nyam lele licebli ab ab. ^{‡‡} Lɛɔɔ kaka -n'ɔnym yadɔ; -li kokm sikpl kaka.

Afr erm eɛel nyahan a ec'amani a

⁶ Eɔɔ m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'am igb afr kpaɔ em a ɛc. N'ɔnym Amani Mamn a ek'ɔnym uwr ab ab eke li k'ɔb l'ok wus nimum, eb eb feɔ ec'agɔ, eb eb feɔ, ebr ebr feɔ lele agɔ agɔ feɔ ab. ⁷ N'am dad lebl gege l'ɛɛe: «Èlumɔ Nyam ke ɔɔɔ in anygbel! Aɔke wanci ow

[†] *Sebr beb em eɛe Ebre em af, eɛe Grek em af, ob awl owi em a, nin feɔ eci mɔni a ɔny in ec'abi eke ij.* ^{††} *Siɔn e lafeny a el Jerusalem eci nin ejeci.* [‡] *Agɔ amua kokm sikpl owi ɔɔɔ ab:ow el odad nyandɛ em eke am dad kretienel eci neny nyam ij ek'ɔny Nyam eci, ke anm sinyam yadɔ e nuɔ igɔ owi em.* *Èkn Ose 1.2; 2.16-25. Segɔ ab em a, sinyam yadɔ a e nuɔ igɔ owi em a, afacyɔw b'anɔ sinyam nuɔ igɔ susu a, eɔɔ ow ibrm eke wɛl k'erum el ab.* ^{‡†} *agɔ kɛkɛ eke wɛl k'oc ap Nyam lele licebli ab ab:Mois ec'ol em a, ebob feɔ eci liy kɛkɛ a lele egb owr feɔ eke wɛl am ub a eci kɛkɛ a, wɛl b'oc is Nyam. Ow b'il' an kɔkɔ.*

eke li b'ow li jej wus nimum e low l'ok. Ègɔn egɔ a eke kok afr, wus, okij lele mij ewl mij feɔ ab a nuɔ!»

⁸ Yony em ec'afr erm es a anɔ kɛkɛ ec'a e jam ow, eɔɔ am dad eɛe: «Babilɔn eb gbɛl a ey wus! ^{‡‡} L'el eb a eke eju eb eb a feɔ egɔ in e mar a eke b'ɔny egɔ ij *nfaci*, ke b'ɔny egɔ im ey Nyam ec'erm bebl ab em a.»

⁹ Nyahan em ec'afr erm es a anɔ yony a e jam ow, eɔɔ am dad lebl gege eɛe: «Eke egɔ nyam am igɔ ndey a lele in e likɔ egɔ ab ab nuɔ, eɔɔ n'ɛɔn ow eci meny ewr a anyafɔ lele abu af ab, ¹⁰ in yeji, li b'ow l'egɔ mar a eke b'ɔny egɔ im ey Nyam ec'erm bebl ab em a. Mar na b'ow ew tuɔtuɔ eɔɔ Nyam b'ow etm ok in ec'erm bebl a e kpa ab em. Agɔ amua b'ow ij gbɛ kɔkɔ al em lele mebn eke ler ec'al ab em, afr erm eɛel lala lele licebli ab ab ec'any af. ¹¹ Al a eci mregbn a eke am ɔɔ el -l'ij gbɛ kɔkɔ a, am uyu afr akpo akpo feɔ eci. Agɔ amua eke am igɔ ndey a lele in e likɔ egɔ ab ab nuɔ, ke eɔɔn in e nin a e meny ewr a ɔnym sel eb ncok lele lɛɔɔ owr ab.»

¹² Na sosiem anake agɔ a ek'el Nyam eci, b'elum in e sol a, ke ɔny ɔmn Jesu em a k'ɔny erm susu a.

¹³ Eɔɔ m'iri lebl nyam ek'anɔ afr am dad'm eɛe: «N'ɔn odad na: ehe él agɔ a eke caca em am uw Es Kɔkɔ e juma kok em a eci! Èɛ, Abɔ am dad eke agɔ amua in anɔ ehe em. Sica wɛ'n ɔtu eke wɛ'n k'eb sel juma a feɔ eke wɛ'n kok a eci, aɔke wɛl eci juma a e liy a in am us wɛl jam.»

Wus aɔa ec'egb ub owi

¹⁴ Ow e jam a, mi bi ler eɔɔ m'ekn jru ufu nyam. Jru ab af, ob nyam ek'anɔ eɛe egɔ af sig es. In e nuɔ af a sika tufe anɔ eɔɔ egb ubr lab fufu kɔkɔ nyam anɔn abu em.

¹⁵ Emeny m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'anɔ Nyamel ab em ey ɔkm ke barm lebl tuɔtuɔ em am dad in a eke sig es jru ab af a eɛe: «Òc ɔ ec'egb ubr lab a ke úb gɔɔ, aɔke wus eci egb a ek'eb ub ec'a e wanci ow.» ¹⁶ Eɔɔ egɔ a eke sig es jru ab af a oc in ec'egb ubr lab a eɔɔ l'ew abu l'ub wus nimum ec'egb a.

¹⁷ Emeny afr erm es ejeci nyam anɔ afr e Nyamel gbɛl ab em ey ɔkm; in yeji, n'ɔnym egb ubr lab fufu kɔkɔ nyam ab.

¹⁸ Eɔɔ emeny afr erm es ejeci nyam eke ew al es a anɔ egb waw usu a ey ɔkm. Li barm lɛc em n'am dad yec'a ek'ɔnym egb ubr lab fufu ab ab a l'ɛɛe: «Òc ɔ e lab fufu a ke úb wus e *viny* egbekl a, aɔke in ec'ey a ebl.» ¹⁹ Afr erm es a oc in ec'egb ubr lab a eɔɔ ew abu ub wus e *viny* egbekl a eɔɔ ot ok el es ifir ob gbɛl ab em eke -li k'ekn Nyam ec'erm bebl a. ²⁰ Wɛl ifi *viny* ey ab es es ifir ob ab em baɔn a e jam a; eɔɔ es ifir ob ab em mebl kɔkɔ ewl ok ɔkm. Mebl a ewl toɔ im igɔ kilo ekɔ yen yen sakp nyahan, eɔɔ uyu toɔ ok sigbaɔkɔ a e nenekp a e neny neny.

^{‡‡} *Aɔa ow elm Babilɔn ec'odad tasi wɛl dadm, kɔ ow el nyandɛ odad mum eke wɛl am dad ok eb eb a feɔ eke b'im Nyam ar a.*

Es abal el em ec'abu eyr lcbn a e meny ewr

15 Etn afr m'ekn meny ewr ligbel ejeci nyam eke in e low am iti'm any: *afr* erm esel lcbn eke cnym es abal el em ec'abu eyr lcbn ab, eke el em Nyam ec'erm bebl a b'ow edn nun a.

² Etn m'ekn okij eke ayl tonj am ekan es, ke al wuwlm ab. Agn a fejn eke eb any ndey a, in e likn egn a lele in e nin a e mcn a ec'abi a eke k'ij ab af a, inym es afr okij na eke ayl tonj am ekan es ab af. Etn -n'cnym sisango a eke Nyam cn el ab ab. ³ -N'am egn Nyam e juma kok es Mois † lele licebli ab ab ec'ej a:

«Es Kctck Nyam Abusu Es, eben eke n e sijuma a agb ke akpl ana!

Eb eb ec'Eb Ebu, eben eke n ec'ow a eke bebm ok es a el nyim nyim

ke el nawre ana!

⁴ Es Kctck, bwo ec'egn tasi ctu eke k'eluum'ij ee?

Bwo ec'egn ctu eke ki kcklam'ij ee?

Nj cnny coco el lala.

Eb eb a fejn b'ow ign'ij nun,

anke n ec'ow nyim nyim a ok ckm kpata -l'ekn.»

⁵ Ow e jam a, afr, m'ekn Nyamel gbcl a fig. Em yogj Nyam eci sinm a eci *gbad* em el a anj. ⁶ Afr erm esel lcbn a ek'cnym abu eyr lcbn ab ab a anj Nyamel ab em ok ckm. -Li sus mob eke ufu pum pum pum ke am jejn, etn -l'ucu chcnny eke wel kok sika mij em er em.

^{††7} Mindey yar ab em eci nyam cn afr erm esel lcbn a sika em kpck lcbn. Em yogj, Nyam ek'anj god'etn a ec'erm bebl a iy em gbcn. ⁸ Mregbn iy Nyamel ab em gbcn; ow el Nyam ec'anygbcl a lele in ec'abusu ab ab.

Ow cn egn kaka k'ctum eym Nyamel ab em, eke afr erm esel lcbn a eci abu eyr owi a eke ot ow a e low k'iyem neny.

Nyam ec'erm bebl e kpck lcbn a

16 Ow e jam a, m'iri lebl ligbel nyam anj Nyamel gbcl ab em am ikn dad *afr* erm esel lcbn a ese: «Imn wus ke ewal Nyam ec'erm bebl a ek'anj kpck lcbn ab em a es!»

² Krecke ec'afr erm es a im etn ewl in e kpck ab em ec'a es ok wus af, etn abi egbel eke bi dudu a ok agn a eke ndey a e meny ewr anj af, ke b'ign in e likn egn a nun a.

³ Yony em ec'afr erm es a im etn ewl in e kpck ab em ec'a es ok okij em. Mij a itjn anj ese legjuw e mebl ab af, etn ob fejn ek'anj owr okij em a uw.

⁴ Nyahan em ec'afr erm es a im etn ewl in e kpck ab em ec'a es ok simij ewl mij lele mij en em ab, etn simij a titjn el mebl. ⁵ Etn m'iri afr erm es a ek'ew mij es a am dad ese: «Nj ek'anj yefeny na ke anj god'etn, n ek'el lala a, eke ow el nene anake jej ok a, ke el jej ok es nyim ny-

† Mois ec'ej a (Jkm Ok 15.1-18), wel b'egn nenegn e legn ok Nyam en es, in eke li scg Israel Ejipt ec'abu em a. Ekn Jkm Ok 15 lele Ol Jkn 32 ab. †† Ow el egn waw es ligbel a ec'ob sos ew (Jkm Ok 28.4; 29.5).

im. ⁶ Tasi em a, agn amua ibi agn lala a ek'el n ec'a lele *kokoba* cb esel ab ab ok mebl es, etn sica el yeji cn el mebl -l'egn. Ow ek'it el ec'ab ana!» ⁷ Etn m'iri lebl nyam anj *egb* waw usu a am ikn dad ese: «Ee, Es Kctck Nyam Abusu Es, n e jej ok fejn el nawre lele nyim nyim ab!»

⁸ Yar em ec'afr erm es a ewl in e kpck ab em ec'a es ok ligbn af, etn ligbn egn abusu eke ki kakn wus ec'agn a in ec'al ab em. ⁹ Agn al am kakn sos, etn -n'am wewr Nyam a ek'cnny abusu abu eyr amua af a e nin a. Gbeko -l'egn eke -li k'itjn erm em bake -n'cnny ow any.

¹⁰ Yen em ec'afr erm es a ewl in e kpck ab em ec'a es ok ndey a ec'atufu lekpn ab af, etn in ec'es ew a ey ncebn em. Agn a fejn am akjn anm gbre eke -n'am ij a eci. ¹¹ -N'am wewr afr e Nyam a el e gbre e -n'am ij lele abi ab ab sosisem. Gbeko -l'ign eke el ec'ow enjn a -l'okm es.

¹² Nchn em ec'afr erm es a ewl in e kpck ab em ec'a es ok mij ligbel a eke wel b'esn Efrat ab em. Mij a mam es etn ew eb ebu a eke b'anj yogj a eke ligbn b'ign a e jagn es ow. ¹³ Tamranji a, ndey a lele kokoba cb es yadju ab ab e ncnym a, m'ekn *abn* enjn nyahan ek'anj ese betibcm af am ok ckm. ¹⁴ -L'el abn enjn eke bi kok simeny ewr. -N'aam -n'etn wus ec'eb ebu a fejn, yec'etn ke -l'as wel luku Nyam Abusu Es e legn ligbel a e mum ogn a eci.

¹⁵ Es Kctck dad nine: «Kin, m'am ow ese ulu af. Ehe el egn yec'a eke anj any owr ke sus mob am eku, yec'etn ke li k'ijm sos cfr agn eknm in ec'es a eci!»

¹⁶ Abn enjn a as eb ebu a luku usu nyam eke *Ebre* em a wel b'esn Armagedcn. ‡

¹⁷ Lcbn em ec'afr erm es a ewl in e kpck ab em ec'a es ok lef em. Lebl nyam anj Nyamel ab em barm tuctu; ow el lebl ek'anj atufu lekpn a ogn am ow. Etn lebl a dad nine: «Sica ow uwr n!» ¹⁸ Etn eben a, afr am ngn, nyamgbrany am babarm etn wus am umu. Wus ec'umu ikn a, legn a etn eke agn anj wus a, -l'eknm eben.

¹⁹ Bagn gbcl a ufj es ok sakp nyahan etn eb eb a e bagn bagn a fejn bubm ok. Nyam ijlm Babilcn gbcl ab es; n'cnny eke ow k'egn mar kpck gbcn a ek'el in ec'erm bebl ligbel a. ²⁰ Lekr a fejn irm etn wel eknm mafeny ij.

²¹ Etn nyamok eku eku anj afr am an ok agn af; etn agn am wewr Nyam, nyamok na sosisem, anke ow el ob eke cnny lec cnch.

Facyow gbcl

17 Etn afr erm esel lcbn a ek'cnym kpck lcbn ab a eci nyam ow dad'm nine: «Ow, mi b'ow mi yegm'ij abu eyr a eke Nyam b'ow cn facyow gbcl a eke inym es simij ewl mij cnch e neny a. ² Wus na eci eb ebu a ij *nfaci* in ab, etn agn a eke ir wus na af a egn in eci nfaci owi a e mar am cnny.»

‡ Armagedcn:usu eke legn sig em a, wel ogn ar egbel egbel af (Jej Ok 5.19; 2 Eb Ebu 23.39).

³ Abŋ em a, afr erm es a oc'm im loj. Yogŋ, m'ekn yow nyam eke sig es ndey ebl kondorj af. Nyam eci wewr ec'en eb ndey a e sos a feŋ; etŋ l'eli eŋ lɔbŋ lele ɔɔwɔr lɛw ab. ⁴ Yow a ok gbad ebl mamn, l'ok sika em miyob nɔnɔ, mebn amamn em e miyob lele ayre em e miyob ab. N'ɔnym sika em kpɔk ab. Em yogŋ, in eci nfaci ij a eci kpɔkɔm owi a feŋ iy em gbɔŋ. ⁵ In ec'anyafr a, wɛl nɔn nin eke ow eci nyandɛ a lɔl es: "Babilɔn gbɛl, afa-cyow lele wus na nimum ab eci musue owi feŋ ec'el lis." ⁶ M'ekn yow a eke Nyam ec'agŋ a lele agŋ a ek'ij Jesu eci danju ke wɛl ibi a eci mebl am ec any.

Mi b'ekn'n a, low eb'm sos. ⁷ Etŋ afr erm es a dad'm nine: «Kɔ bla sosiem etŋ ow am iti'ŋ any ee? Mi b'ow m'elu yow a eke sig es ndey ab af a lele ndey na eke eli eŋ lɔbŋ lele ɔɔwɔr lɛw ab a e low eke lɔl es em a ɔkm mi yegm'ŋ. ⁸ Ndey a eke ekn a, lɛgŋ ek'ec ab em a, wɛl ekn'n n'anŋ owr, etŋ yefenyana n'anm owr ij. Gbɛkɔ li b'ow n'anŋ nɔmu cɔŋ gbɛl ab em l'ey ɔkm n'im in eci ŋuŋŋ eci. Etŋ wus na ec'agŋ a eke wus eci nuŋ ɔb em etŋ wɛl nɔnm el ec'en sel eŋŋ e lɛl ab em a, low b'ow iti any ndey a ec'ekn em, anke lɛgŋ ek'ec a, n'anŋ owr, etŋ yefenyana n'anm owr ij, kɔ li b'ow l'ɛwl l'ow.

⁹ Sica wɛl ɔny nuŋ em ɔny lele sɛwr ab gɔŋ! Eŋ lɔbŋ a el egigl lɔbŋ eke yow a sig es af a; ow el ɛb ebu lɔbŋ yeji: ¹⁰ el em eci yen ok wus, nyam ew usu es, lɔbŋ em ec'a k'owm. Lɛgŋ eke li b'ow l'ow a, ow b'ow el lɛgŋ tɛl cɛ eci. ¹¹ Ndey ebl kondorj a eke lɛgŋ ek'ec ab em anŋ owr, ke yefenyana anm owr ij a, in obi em a, l'el niwn em ec'eb ebu; etŋ ɛsɛ lɔbŋ ab af, in yeji n'aam in ec'ibi eci.

¹² ɔɔwɔr lɛw a eke ekn a el ɛb ebu lɛw eke k'ɔbm nuŋ k'ɛwm usu es; gbɛkɔ ndey ab ab -li b'ow -n'eŋŋ abusu -l'ɛw usu es wanci nyam eci. ¹³ ɛb ebu lɛw amua eci tutr a okr af; tutr a el ke -l'ot el e lɛc a lele el ec'abusu ab ab -l'ɛlu ndey a e lís e low kok em. ¹⁴ -Li b'ow -l'ogŋ licɛbli a ar, gbɛkɔ licɛbli a b'ow akm el es, anke l'el kɔkɔkɔ em e kɔkɔkɔ lele ɛb ebu feŋ em ec'Eb Ebu ab; etŋ in ec'agŋ neny nyam ɛsɛl a eke li ɔɔsum l'ot ke l'ɛsŋ ab ab, -li b'ow -l'akm wɛl es.»

¹⁵ Emeny afr erm es a dad'm nine: «Simij a eke ekn yogŋ a eke facyow a sig es a el agŋ agŋ, bieku bieku, eb eb lele ebr ebr ab. ¹⁶ ɔɔwɔr lɛw a eke ekn a lele ndey ab ab b'ow ɔny facyow a eci sifn: -li b'ow -l'eb ow ec'ob feŋ eke ow ɔny a, -n'ɔŋ ow anŋ sos ɔfr. -Li b'ow -l'ot ow eci megl a feŋ -l'ij ke -l'ofŋ ow eci likpr a, ¹⁷ anke Nyam ɔŋ eke el ec'erm ab em, -li ki kok low yec'a eke Nyam am erur a. Neny b'ow okr el af -l'oc el ec'es ew eci abusu a -li kok ndey a e lís e low toŋ ke Nyam eci sodad a feŋ íy neny.

¹⁸ Ca yow a eke ekn a el eb gbɛl a eke ew wus na nimum eci ɛb ebu a feŋ es a.»

Babilɔn eci wus ey

18 Na b'ec a, m'ekn afr erm es ejeci nyam ek'anŋ afr am us es. N'ɔny abusu ligbɛl nyam, etŋ in ec'anygbɛl a ayal wus na nimum. ² L'ɛlu lebl tuɔtuɔ li

dad nine: «L'ey wus, Babilɔn gbɛl a ey wus! Sica ow el abŋ eŋuŋ eŋŋ eŋŋ a ec'usu ek'ir, el ec'es lɔl usu; anŋ anake ɔr eŋŋ eŋŋ lele mindey ek'aylm ke wɛl b'ifn ab ir a. ³ Eb eb a feŋ ec'agŋ a eŋŋ in eci mar a eke b'ɔŋ eŋŋ ij nfaci, ke b'ɔŋ eŋŋ im ey Nyam ec'erm bebl ab em a. Wus na eci ɛb ebu a ign'n af -l'ok nfaci ij owi ab em, etŋ wus na eci án ɔlu a el egbreŋgbi in ec'ob eke n'ɔny afŋŋ es a sosiem.»

⁴ Etŋ emeny m'iri lebl ejeci nyam ek'anŋ afr am ikŋ ow dad ɛsɛ: «Em ec'agŋ, òkr ɔkm eb ab em yec'etŋ ke k'án-mn in e sikpl a e low em, in eci abu eyr egbɛl a eke b'ow eŋŋ'n a k'éŋŋm ɔny. ⁵ Tasi em a, in eci sikpl a tatakŋ toŋ im ok afr, etŋ Nyam ijlm in ec'ów enyembri yony yony owi amua es. ⁶ Kòkr eb a low ɛsɛ elɛl eke li kokr agŋ ejec'ab af. Low yec'a eke li kok a, in yeji kòkr ir ow eci sakp yony. Mij kpɔk a eke li bi wuwlm mar tuɔ-tuɔ ab n'ɔŋ agŋ eŋŋ a, in yeji mar eke ew tuɔtuɔ a, wùwlmn ow eci ɔtu sakp yony ab ɔŋŋ in l'éŋŋ. ⁷ Anygbɛl owi a eke li kok lele eb sɛnyŋ a eke l'ij ab ab a, ɔwar ow eci dudu a lele ow eci gbɛr ab ab eke bɛbm ab a ɔŋŋ in. Li bi dadr in em l'ɛsɛ: "M'ir anŋ ɛsɛ eb eb yow af, m'elm iŋyow etŋ lɛgŋ kaka mi k'ow m'eknm niŋŋ owi."

⁸ Low na sosiem anake gbɛr owi a feŋ eke wɛl bɛbm ɛw'r es a b'ow eŋŋ'n a: ɔl ek'el luw eci, niŋŋ owi lele lek ab. Lɛgŋ nyam coco af feŋ b'ow eŋŋ'n etŋ wɛl b'ow etul il. Tasi em a, Es Kɔkɔkɔ eke jej in e low a ok a ij lɛc nɔnɔ.»

⁹ Eke wus eci ɛb ebu a eke in ab kok nfaci owi ke ir eb mɛwl em a b'ow ekn eb a ek'etu a eci mregbn a, -li b'ow -l'ikŋ ɔŋŋ -li kok ɔŋŋ. ¹⁰ Ke in eci gbɛr owi a k'éŋŋm el a, -li b'ow -li kpab ow es lís -n'im akpoj ke -n'am dad -l'ɛsɛ: «Bogŋ e gbɛr ana ee? Oy Babilɔn! Eb gbɛl ek'ij lɛc! Wanci liy nyam af cɛ anake wɛl ɔb'ŋ low a.»

¹¹ Wus na ec'án ɔlu a yeji am ikŋ ɔŋŋ etŋ am kok in eci ɔŋŋ anke sica wɛl ɔlm el ec'an ob a ij: ¹² sika, jɛtɛ ufu, mebn amamn lele ayre ab; gbad fuɛfuɛ, gbad ebl amamn, gbad frɛfrɛ; ekŋ sŋɔsŋ eŋŋ eŋŋ a feŋ, eyr nen em ec'ob feŋ eke wɛl kok, ekŋ ek'il an, jawie, lowi oglog lebn mamn; ¹³ ekŋ sel sŋɔsŋ lele mob ɔɔsŋŋ mob ejec'ab, mijey, kpey lele ogŋ ab; mar, mun, ble mpupu lele miy ab; sed, mɛcɛb, sigbanjɔ lele ow eci mɛtŋ ab toŋ agŋ eci sos megl lele ow eci liy ɔbɔk yej'ab. ¹⁴ Wɛl am dad ɛsɛ: «Mob mob a feŋ ek'am erur a anm ŋ ogŋ a ij, ŋ ec'ob ɔny feŋ lele ŋ ec'eb ij sɛnyŋ ab ab irm; lɛgŋ kaka wɛl k'ow eŋŋm el ij!» ¹⁵ Án ɔlu a eke ɔl an eb ab em ke ɔny ob a, -li b'ow -n'inym es akpoj, eb a eci gbɛr owi eke k'eŋŋ el a sosiem. -Li b'ow -l'ikŋ ɔŋŋ -li kok ɔŋŋ, ¹⁶ -li dad -l'ɛsɛ: «Kɔ bogŋ eci gbɛr anake eŋŋ eb gbɛl na ab ee? L'ew ob fuɛfuɛ sos, gbad ebl amamn, l'ok sika em miyob, mebn amamn em e miyob lele ayre em e miyob ab. ¹⁷ Etŋ wanci liy nyam af cɛ anake mob amua feŋ irm a!»

Simijetŋ a eci idr ɛsɛl a, agŋ a ek'us mij el ab a, em yogŋ eci juma kok ɛsɛl a, agŋ a feŋ eke b'eŋŋ ob ij mij af yogŋ a b'ow inym es akpoj. ¹⁸ Eke -l'ekn eb a ek'am etu a eci mregbn a, -li b'ow -l'ɛlu lebl -li dad -l'ɛsɛ: «Eb kaka anm eke agb ot eb na es!» ¹⁹ -N'am ok siflefl nuŋ, -n'am

ikn ɔɔn -li kok ɔɔn etɔ -n'am elu lebl -li dad -l'ese: «Kɔ bogɔ eci gbɛre anake eɔn eb gbɛl na ab ee? In ec'ob ɔɔn ab em anake agɔ a fɛɔ eke ɔɔn simijetɔ okij na af a el egbɛngbi a. Etɔ wanci liy nyam af ce anake amua fɛɔ irm a!»

²⁰ Afr, sos em iɔn'ɔ Babilɔn eci wus eke er ok a eci! Nyam ec'agɔ, *erm* esel lele *kokoba* ɔb esel ab, sos em iɔn ɔɔn anke Nyam jej ok'r low ɔɔn a eke li kok ɔɔn a eci!

²¹ Etɔ afr erm es nyam ek'ɔny lɛc a oc ma ɔɔl lob leg-leg nyam ɔɔl okij em etɔ am dad esɛ: «Eben eke wɛl b'ow oc Babilɔn eb gbɛl a ɔɔl lɛc em ana, etɔ lɛgɔ kaka wɛl k'ow eknm'n ij. ²² Lɛgɔ kaka ɔ ogɔ a wɛl k'ow irim saɔgo ɔɔn esel ec'ej, ej eɔn esel, kete afl esel, kɔkɔ afl esel e lebl ij. Wɛl k'ow eɔnm mɛwl es kaka fɛɔ ij; wɛl k'ow irim ob iny usu eci likekr ij. ²³ Mun al a k'ow ayalm ɔ ogɔ a ij; wɛl k'ow irim ɔɔwɔw ecel owr owr eci sɔg ij. Nj eci án ɔɔl a ɔɔn any akm wus na nimum ec'a, etɔ ɔ eci cam owi ab em, irmn ebr ebr a fɛɔ ec'agɔ a.»

²⁴ Babilɔn yogɔ anake kokoba ɔb esel, Nyam ec'agɔ a lele wus na nimum ec'agɔ a fɛɔ eke wɛl ibi ab ab eci mebl a ok es a.

Afr ec'any eb ec'ej

19 Low na b'oc es a, afr m'iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'ot agɔ ɔɔn eci likekr es, ke am dad esɛ: «Lili! Lili! Kɔklmɔ Es Kɔɔkɔ! Anke es eb elu, anygbɛl lele lɛc fɛɔ ab a el ey e Nyam a eci! ² In eci jej ok owi a fɛɔ b'el nawɛ lele nyim nyim ab! Etɔ ow em a, l'ɔb facyɔw gbɛl a eke b'ɔny wus ec'agɔ a ok in eci *nfaci* ij owi em a low. Nyam eci juma kok esel a eke l'ibi a, Nyam kok li ɔɔg ow e labm.» ³ Etɔ emeny -n'am dad -l'ese: «Lili! Lili! Kɔklmɔ Es Kɔɔkɔ! Eb gbɛl a eke wɛl etul a eci mregbn a am il godo godo fɛɔ eci!» ⁴ Agɔ ekpekr likɔ lele yar ab a lele mindey yar ab ab ok ɔwɔkɔp wus etɔ am iɔn Nyam eke sig es atufu lɛkɔn af a nuɔ, etɔ am dad esɛ: «Amen! Lili! Lili! Kɔklmɔ Es Kɔɔkɔ!»

⁵ Lebl nyam anɔ atufu lɛkɔn ab af am ikɔ dad esɛ: «ɔny a fɛɔ a eke eel Nyam eci juma kok esel a, ey lele egbɛl ab, ɔny eke b'ɔny in ec'elum a, kɔklmɔ ey e Nyam a!» ⁶ Emeny m'iri lebl ek'ot agɔ ɔɔn eci lebl es; ow am ikɔ esɛ okij eci mra eke b'elu ab af, esɛ nyamg-brany af. Kin lebl a ec'odad eke am dad: «Lili! Lili! Kɔklmɔ Es Kɔɔkɔ! Anke ey Es Kɔɔkɔ Nyam Abusu Es sigm in ec'es ew ab es! ⁷ S'élul sos em iɔn e lili, s'ánɔn sos em iɔn em, si kɔklmɔ in! Anke licebli a eci mɛbi a ec'es gbɛgl a e lɛgɔ ow ñ, in e yɔw a bɛbm sos inym es. ⁸ Nyam ɔɔn'ɔ ob sos ew ufu fuɛfuɛ ek'am jejn eke li k'ew sos.» (Ob sos ew ufu fuɛfuɛ a el Nyam ec'agɔ a ec'ow nyim nyim a.)

⁹ Afr erm es a dad'm nine: «Nɔn dad esɛ: Ehe él agɔ a eke wɛl eɔn licebli a e mɛbi a ec'es gbɛgl ab em a eci.» Etɔ l'igɔ af li dad nine: «Amua, ow el Nyam ec'odad ebl tasi.» ¹⁰ M'ok ɔwɔkɔp wus in ec'akr esr a eke mi k'igɔn nuɔ, kɔ li dad'm nine: «Ki kok! Em yeji, juma kok es esɛ

ɔ af, esɛ eɔn jimel a eke ij Jesu eci low nenyembri nyam a eke elu ɔkm a eci danɔ ab af. Nyam anake it eke k'igɔ nuɔ a! Low nenyembri nyam a eke Jesu ij ow eci danɔ a, el kokoba ɔb esel eci odad a eke dad a eci liy tasi.»

Eɔn ek'uyu gbanɔ ufu af

¹¹ Etɔ emeny m'ekn afr ek'agbr em, ke gbanɔ ufu nyam ey ɔkm. Eɔn a ek'uyu gbanɔ ab af a, wɛl b'esɔn'ɔ Neny Nyam Ij Es lele Low Nawɛ Es ab; in e jej ok a lele ar ogɔ ab ab b'el nenyembri nyam em eci. ¹² In ec'anyam n a am iri esɛ al af, etɔ es ew eci tufe nɔn anɔn nuɔ. Wɛl nɔn nin nyam in af ek'eɔn kaka uwm ow e low any, ek'ow elm in ɔny coco ce. ¹³ In eci mob af ew a eke li sus a el mebl ɔfr. Eɔn a wɛl b'esɔn'ɔ Nyam Odad. ¹⁴ Afr eci ar esel a sus mob efu fuɛfuɛ ek'ayl etɔ uyu sigbanɔ efu af am us'r jam. ¹⁵ Lab ler em fufu nyam ey'r ɔkm nenyem agɔ ec'ɔr eci. Li b'ow ni nyimn wɛl lɛc em etɔ li b'ow li yeɔm Nyam Abusu Es ec'erm bebl ligbɛl a. Li b'ow l'ifi wɛl es lɛc em esɛ elɛl eke wɛl b'ifi *viny* ey es es ifir ob em ab af. ¹⁶ Kin nin a eke wɛl nɔn in e mob af ew ab af lele in eci im ab ab af a: «Éb ebu fɛɔ em ec'Eb Ebu lele kɔɔkɔ em e Kɔɔkɔ ab.»

¹⁷ Etɔ emeny m'ekn afr erm es nyam ek'igb inym es ligbɛl ab em. N'am elu lebl tuɔtuɔ l'esɔ ɔr a fɛɔ eke b'igb im afr kɔn em a l'ese: «Òwr, àsr luku Nyam eci ob ij gbɛl a eci! ¹⁸ Òwr ijr éb ebu a eci meɔl a, ijr sɔɔda eyɔ ec'es ew esel a lele ar esel ab ab eci meɔl a, ijr sigbanɔ a lele el ec'af uyu esel ab eci meɔl a, ijr agɔ fɛɔ eci meɔl a, ewi lele madu ab eci meɔl a, ijr ey lele egbɛl ab eci meɔl a.»

¹⁹ Etɔ emeny m'ekn ndey a, m'ekn wus eci éb ebu a lele el eci ar esel ab ab eke as luku, eke k'ogɔ eɔn a eke uyu gbanɔ af a lele in eci ar esel ab ab ar. ²⁰ Wɛl ɔny ndey a lele *kokoba* ɔb es yadɔ a eke kok meny ewr owi eke k'irmn agɔ a eke ɔny ndey a eci meny ewr a, ke am iɔn likɔ eɔn a nuɔ a. Wɛl ɔny ndey a lele kokoba ɔb es yadɔ ab ab ow ɔwl mebn eke ler faf es am iri al ab em. ²¹ Lab ler em a eke anɔ eɔn a eke uyu gbanɔ ab af a e nenyem am ey ɔkm a, ibi el eci ar ogɔ esel a fɛɔ, etɔ ɔr a fɛɔ am ij el e meɔl a.

Akpo fandi a

20 Etɔ emeny m'ekn afr erm es nyam ek'anɔ afr am us es. N'ɔnym *nɔmu* croɔ gbɛl a eci safue a lele ɔgbɛl ligbɛl nyam ab. ²⁻³ N'ɔny tamranji a, lorɔn sig a ek'el *agn* oglog Satan a, l'ok ow ɔgbɛl etɔ l'oc l'ɔwl ow nɔmu croɔ gbɛl ab em akpo fandi eci. L'abl nɔmu croɔ gbɛl a safue em ye'etɔ ke tamranji a k'irmn eb eb ec'agɔ a toɔ ke akpo fandi a ec ok es. Ow b'ow uwr a, ow it ke wɛl élul es lɛgɔ tel eci.

⁴ Emeny m'ekn atufu mekɔn: agɔ a eke ok es af a eɔn abusu eke ki jej agɔ e low ok. M'ekn agɔ a eke wɛl ibi a yeji eci abɔ a; wɛl ibi el Jesu eci low nenyembri nyam a

† Èkn Jan 1.1-5. †† Èkn Es Ekn 14.18-20.

ek'elu ɔkm a lele Nyam odad ab ab eci danƙu eke -l'ijr a sosisem. -L'igɔm ndey a nuɗ, -l'igɔm ow eci likɗ ɛɗɗ a nuɗ, ɛɗɗ -n'ɛɗɗm ndey a eci mɛny ɛwr a anyafɗ, -n'ɛɗɗm ow anm el abu af yeji. -L'igb luw ɛm ɛɗɗ Krist ab -l'ɛw usu es toɗ akpo fandi. ⁵ Na krekrɛ eci luw ɛm anɗ igb ab ana. Agɗ ɛjɛc'a eke uw a k'ow igbm luw ɛm eke akpo fandi a k'ɛcm k'okm es. ⁶ Ehe ɛl agɗ a eke anɗ krekrɛ eci luw ɛm anɗ igb ab ɛm a! -L'el Nyam eci agɗ lala ɛɗɗ yony ɛm eci luw a ɔnym abusu el af; † -li b'ow -l'el Nyam lele Krist ab eci *egb waw* ɛsɛl, ɛɗɗ Krist ab -li b'ow -l'ɛw usu es toɗ akpo fandi a.

Satan ɛɗɗm ar a

⁷ Lɛɗɗ a eke akpo fandi a b'ow ɛc ok es a, wɛl b'ow elu *Satan* es sobel ɛm, ⁸ ɛɗɗ li b'ow n'im l'ɛju ɛb ɛb a ek'el Gɔɗ lele Magɔɗ ab ek'anɗ wus na eci susu kpekpe a. †† Li b'ow l'as wɛl luku ar ogɗ eci, ɛɗɗ -li b'ow -n'ɛny ɛsɛ okij any eci mɛɛci af. ⁹ -N'anɗ susu a fɛɗ -l'ow -l'iwɗ Nyam ec'ɛb lala a eke erur ke in ec'agɗ ir a -l'elul ɛm eke -li k'eb. Gbɛkɔ al b'ow anɗ afr ow ɗuɗɗ el. ¹⁰ ɛɗɗ agɗ eke b'ɛju el a, wɛl b'ow oc ɔwl'l mebn eke ler faf es a eci al ab ɛm, yogɗ a eke ndey a lele *kokoba* ɔb ɛs yadɗu ab ab anɗ a. -Li b'ow -l'ij gbre nɔkɔ nɔkɔ lele lɛɗɗ owɗ ab godo godo fɛɗ eci.

Jɛj ok es abal el

¹¹ ɛɗɗ ɛmɛny m'ɛkn atufu lɛkɗn ufu nyam lele ɛɗɗ a eke sig es af ab ab. Wus lele afr ab kpab'r es lís im kpekpe ɛɗɗ wɛl ɛwlm ɛknm el ij. ¹² ɛmɛny m'ɛkn agɗ ek'uw a, ey lele ɛgbɛl ab, eke inɛm es atufu lɛkɗn a ec'any af. Silɛl nɔkɔ fifig ok es, ɛɗɗ lɛl ɛjɛci nyam yeji fig ɛru es, ke sel ɛɗɗ eci lɛl ab ana. † Agɗ a ek'uw a, wɛl jɛj el e lís e low ok low a eke -li kokɗ ab ɛm, yec'a eke wɛl nɔkɔ anɗ silɛl ab ɛm a. ¹³ Okij elu agɗ a ek'uw ke n'ɔnym ab a es. Luw lele *ɔɗɗnes* baɗɗ ab yeji ok el ec'agɗ a ek'uw ke -n'ɔnym ab a es, ɛɗɗ wɛl jɛj ɛɗɗ ɛɗɗ e lís e low ok in e juma a eke li kok ab ɛm. ¹⁴ Wɛl itr luw lele ɔɗɗnes baɗɗ ab ok al a eke faf es ab ɛm. Al na eke faf es a el luw sakp yony ɛm a. ¹⁵ Wɛl b'oc ɛɗɗ fɛɗ eke wɛl nɔkɔ in e nin sel ɛɗɗ eci lɛl ab ɛm a ɔwl al a eke faf es ab ɛm.

Afr owɗ a lele wus owɗ ab ab

21 ɛmɛny m'ɛkn afr owɗ nyam lele wus owɗ nyam ab; krekrɛ ec'afr a lele krekrɛ eci wus ab ab irm ɛɗɗ okij a yeji anm ij. ² ɛɗɗ ɛmɛny m'ɛkn Jerusalem owɗ a, ɛb lala a eke Nyam ɔɗ anɗ in ogɗ a am ow a. Li bebɛm sos ɛsɛ ɔwɗ eke kpekɗ sos eke k'im ɔbr ɛc af. ³ M'iri lebl tuɔtuɔ nyam ek'anɗ atufu lɛkɗn a ogɗ am ikɗ ow dad ɛsɛ: «Sica Nyam ec'ɛb ir usu a ow agɗ ec'araɗɗ! Li b'ow l'ir wɛl ab ɛɗɗ -li b'ow -l'el Nyam

† Ẹkn Es Ekn 2.11 lele ow ec'akr otar ab ab. †† Gɔɗ lele Magɔɗ ab el nin eke wɛl ɔɗ ɛb ɛb a eke sɛɗɗ es abal el ɛm a b'ow im Nyam ec'agɗ ar a. Ẹkn Ezekiel 38-39. † Ẹkn Es Ekn 3.5 lele ow ec'akr otar ab a.

ec'agɗ. Nyam in obi b'ow anɗ el ab ɛɗɗ li b'ow l'el wɛl e Nyam. ⁴ Li b'ow li tetɗ wɛl e mikɗ a fɛɗ es; luw owi, niɗɗ owi, likekr owi lele gbre ij owi ab k'ow anm ij. Lɛɗɗ sig ɛm ec'ow a fɛɗ ot es ɗ.»

⁵ ɛɗɗ sica ɛɗɗ a eke sig es atufu lɛkɗn ab af a dad nine: «Sica m'am ɔɗ ow a fɛɗ itɗɗ el owɗ.» ɛɗɗ ɛmɛny l'igɗ af li dad nine: «Nɔkɔ low na anɗke ɛm eci sodad a el nawɗ, wɛl ɔtu eke k'ɔny ɔmn ow ɛm.» ⁶ ɛmɛny l'igɗ af li dad nine: «Sica fɛɗ uwr ɗ! M'el Krekrɛ lele Es Abal El ab, Nuɗ ɔb lele Nuɗ ɛɗɗ ab. ɛɗɗ yec'ɛke mijamn am ɔny a, mi b'ow m'ɔɗɗn mij ewl mij a eke b'ɔɗ ɛɗɗ sel a ɔfr ɛm l'ɛɗɗ. ⁷ ɛɗɗ kaka fɛɗ eke b'ow eb any a, b'ow ɛɗɗ aja ikɗ na; m'ow m'el in e Nyam ɛɗɗ in li b'ow l'el ɛm ec'iy. ⁸ Ẹɗɗu, ow ɛnyembri yony yony ɛsɛl, agɗ ɛɗɗ, agɗ ibiu, afacu, cam kok ɛsɛl, agɗ a eke b'igɗ sɛkɗ nuɗ lele ayadɗu fɛɗ ab ec'a, el ec'usu b'ow anɗ mebn eke ler faf es a eci al ab ɛm. Ke luw sakp yony ɛm ab ana.»

Jerusalem owɗ a

⁹ Sica m'ɛkn *afr* ɛrm ɛsɛl lɔbɗ a, eke ɔnym kɔkɔ lɔbɗ a eke abu ɛyr es abal el lɔbɗ a anɗ ɛm a eci nyam. L'ow n'am dad'm l'ɛsɛ: «Ow, mi b'ow mi yeɗm'ɗ ɔw ɛc a, licebli a eci ɔw a.» ¹⁰ Abɗ ɛm a, afr ɛrm ɛs a oc'm im lafɛny gege ligbɛl nyam eci nuɗ af. Li yeɗm'm Jerusalem, ɛb lala a eke Nyam ɔɗ anɗ in ogɗ a am ow a. ¹¹ Nyam ec'anygbɛl a am ɔɗ li jɛjn ɛsɛ lebn mamn af, ɛsɛ *jasp* eci lebn eke b'ɛkan es af. ¹² N'ɔny lakp sisil gege nyam eke ɔny masany lɛw yony lele afr ɛrm ɛsɛl lɛw yony ek'am ɔsu ab. Masany ab af a, wɛl nɔkɔ Israel ec'ɛb lɛw yony a ec'en a anɗ. ¹³ Baɗɗ ec'ogog nyam nyam fɛɗ b'ɔny masany nyahan: nyahan b'anɗ yogɗ eke ligbɗ b'igb a, nyahan b'anɗ yogɗ eke ligbɗ b'ɛru a, nyahan b'anɗ afr ogog a, ɛɗɗ nyahan b'anɗ esr ɛm a. ¹⁴ Baɗɗ a eci lakp a sigr mób lɛw yony eke wɛl ok ɔmu ɛm, ɛɗɗ af yogɗ, wɛl nɔkɔ licebli a ec'erm ɛsɛl a ec'en a.

¹⁵ Afr ɛrm ɛs a eke am dad'm odad a ɔnym ob bebɛmn ob ab, sika ɛm eci likɗ soɗɗi eke ki bebɛmn baɗɗ a, in eci masany a lele in eci lakp ab ab. ¹⁶ Baɗɗ a eci ogog yar a bebɛmn; ɔɔfu a lele es ar ab ab bebɛmn. Afr ɛrm ɛs a oc in eci sika ɛm likɗ soɗɗi a bebɛmn baɗɗ a; ow ij ɔɔfu fandi lɛw yony, †† es ar a, sigb a lele ɔɔfu ab ab bebɛmn. ¹⁷ Li bebɛmn lakp a yeji. Ob bebɛmn ob a eke l'oc li bebɛmn ab ɛm, n'ɛɗɗ sigb a eci ɔɔfu a ekɗ lɔbɗ miy yar, ††¹⁸ wɛl awɗ lakp a jasp ɛm, ɛɗɗ ɛb a in obi a wɛl us'r sika tasi ɛm ɛɗɗ ow b'ayl ɛkan es ɛsɛ akɔɗɔkɔ af. ¹⁹ Mób a eke wɛl ok ɔmu ɛm awɗ baɗɗ a eci lakp a, wɛl ot mebn amamn ek'ɔny mij ɛɗɗ ɛɗɗ ijr mɛwl: krekrɛ eci lob a *jasp* ɛm, yony ɛm ec'a safir ɛm, nyahan ɛm ec'a agat ɛm, yar ɛm ec'a *emerod* ɛm, ²⁰ yen ɛm ec'a onis ɛm, nɔkɔ ɛm ec'a *sarduan* ɛm, lɔbɗ ɛm ec'a krisolit ɛm, niwn ɛm ec'a beril ɛm, libarm ɛm ec'a topas ɛm, lɛw ɛm ec'a krisopras ɛm, lɛw nyam ɛm ec'a turkuas ɛm, ɛɗɗ lɛw yony ɛm ec'a ametis ɛm. ²¹ Masany lɛw

†† ɔɔfu fandi lɛw yony:ow bebɛmn 2220 kilo ab. †† ɔɔfu a ekɗ lɔbɗ miy yar:Ow bebɛmn 65 kilo ab.

yony a el ayre lew yony; lisany nyam eci kok em a, wel b'oc ayre ligbel nyam coco. Ejem a el sika tasi cfr eke ayl am ekan es ese akrcjnc af.

²² M'eknm Nyamel eb ab em, anke eb a eci Nyamel a el Es Kctckc Nyam Abusu Es lele licébli ab ab. ²³ Eb a cjm ligbn es, cjm awl es eke k'ayal il, anke Nyam ec'anygbel a am ayal il etj licébli a el in eci mun al. ²⁴ Eb eb a fej ec'agj a b'ow an es in eci usuayl ab em, etj wus eci eb ebu a b'ow ot el eci ob cny a ow yogj. ²⁵ Legj owr nimum a, bajn a eci masany a b'ow figif ok es; legj kaka wel k'ow bablm, anke yogj legj uk k'ow anm ij. ²⁶ Wel b'ow ot eb eb a eci sagb a lele ob cny ab ab ow yogj. ²⁷ Ob fej eke aylm Nyam ec'any af lele agj eke bi kok musue owi ke b'cny yadj a k'ow okm bajn a. Agj a cny coco a eke b'ow ok em a el, el a eke wel ncj el ec'en licébli a eci sel etj e lel ab em a.

22 ¹⁻² Emeny afr erm es a yegm'm sel etj eci mij ewl mij ek'am jejn ese akrcjnc af, ke anj Nyam lele licébli ab ab ec'atufu lekpn a ogj am jejn ok ckm ewl im eb a ec'usu aranj a. Mij a ec'al yony a eke ok a ec'aranj a, sel etj eci likj a anj. Lakpo nyam af a, li b'wsu ey sakp lew yony, awl nyam akp nyam. In eci suw a b'ewlm eb eb ec'agj a. ³ Ofn owi kaka k'ow anm ij.

Nyam lele licébli ab ab eci atufu lekpn a b'ow anj eb ab em, etj Nyam eci juma kok esel a b'ow ign'n nuj. ⁴ -Li b'ow -l'ekn ow ec'any a, etj ow eci nin a b'ow ncj el ec'anyafr a. ⁵ Legj uk k'ow anm ij, etj -li k'ow -l'ibramn mun al ec'usuayl a lele ligbn ec'ab ab, anke Es Kctckc Nyam in obi li b'ow l'ok wel in ec'usuayl ab af, etj -li b'ow -l'el es ew esel godo godo fej eci.

Krist eci mower

⁶ Emeny afr erm es a dad'm nine: «Sodad amua el nawre, wel ctu eke k'cny cmn ow em; etj Es Kctckc Nyam a eke bi nyimn kokoba cb esel eci abj a, erm in ec'afr erm es ow yec'etj ke li yégm in e juma kok esel a low eke b'ow ey legj tel em a.» ⁷ Jesu dad nine: «Iri, ow k'ow ibnm m'ow m'ow! Ehe él agj a eke b'oc kokoba cb e sodad ek'anj lel na em a senyn senyn a eci!»

⁸ Em Jan, m'iri etj m'ekn ów amua. Etj eke m'iri ke m'ekn a, m'ok cwrckp wus afr erm es a eke yegm'm ów amua a ec'any af eke mi k'ign'n nuj. ⁹ Gbeko li dad'm nine: «Kì kok eben! Em yeji juma kok es ese nj af, ese esj

jimel kokoba cb esel ab af, ese agj a fej eke b'oc lel na em eci sodad a senyn senyn ab af. Nyam anake it eke k'ign nuj a, k'ow elm em!»

¹⁰ Emeny li dad'm nine: «Kokoba cb e sodad ek'anj lel na em a, k'òc ki lcl es, anke ów amua fej eci segj a eke wel bebm ok es a titm. ¹¹ Ke egj eke akplm a, n'anj in ec'akplm ab em; egj eke aylm Nyam ec'any af a, n'anj in ec'aylm ab em; egj eke bi kok low mamn a, n'anj low mamn kok ab em; egj ek'el lala a, n'anj lala el ab em.»

¹² Jesu dad nine: «Kin, em ec'ow ibnm ij! Mi b'ow m'ism ob ap ab, etj mi b'ow m'cny egj egj, juma a eke li kok a eci. ¹³ M'el Nuñ Cb lele Nuñ Edj ab, m'el Krcrc lele Es Abal El ab, Krcckc lele Uwar ab.» ¹⁴ Ehe él agj a eke am efn el ec'ob sos ew es eke k'etj abusu ij sel etj e likj a ec'ey a eci. -Li b'ow -n'etj abusu -l'écr masany a eci -l'ok eb ab em. ¹⁵ Sica bajn a eci jam a, agj enuj a, cam kok esel, afacu, agj ibiu, sekp nuj ign esel lele ayadju ab ec'usu ek'anj ana!

¹⁶ «Em Jesu, m'erm em ec'afr erm es a ow ij ów amua e danju Nyamel fej ec'any af. Em, m'el David ec'eb ab em eci lilaw, † ibribr eci lel ek'am jejn. ¹⁷ Abj a lele ycw a eke wel ebi ab ab am dad ese: "Òw!" Ke egj yec'eke in yeji am iri low na a dad ese: "Òw!" Ke egj eke mijamn am cny a ów; ke egj eke am erur sel etj eci mij a, eb cfr em.»

Nuj edj ec'odad

¹⁸ Em, Jan, kin low eke m'am igbl ow eci lebl ogj mi dad egj fej eke b'ow iri kokoba cb owi a ek'anj lel na em a: eke batj egj kaka fej am oc low ejeci nyam elu em a, ke abu eyr owi a fej eke wel dad ow e low lel na em a, Nyam b'ow ot cny'n. ¹⁹ Etj eke batj egj kaka fej am cny kokoba cb e sodad a ek'anj lel na em a ec'ob nyam oc es, ke sel etj eci likj a ec'ey a lele eb lala a eke wel dad ow ec'odad lel na em a, Nyam b'ow cny oc'r es abu em. ²⁰ Egj a eke ij low nenymbri nyam na ec'asmanu a dad nine: «M'am ow caca!» Amen! Es Kctckc Jesu, òw gcj!

²¹ Ke sica Es Kctckc Jesu ec'cwrc a ánj cny fej ab.

† Èkn Es Ekn 5.5 ec'akr otar a.